

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI**

MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN AŞILMASI

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Fatih AKINCI**

**Danışman
Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ**

ARALIK 2025, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Meşru Savunmada Sınırın Aşılması” isimli doktora tezini tarafımdan incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Fatih AKINCI

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Kamu Hukuku
Program Adı : Doktora
Tez Başlığı : Meşru Savunmada Sınırın Aşılması

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 338 sayfalık kısmına ilişkin 18.12.2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %11'dir.

Filtrelemeye alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 18/12/2025

Danışman: Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ

Öğrenci: Fatih AKINCI

KILAVUZA UYGUNLUK

“Meşru Savunmada Sınırın Aşılması” başlıklı Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Fatih AKINCI

Danışman

Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ danışmanlığında **Fatih AKINCI** tarafından hazırlanan “**Meşru Savunmada Sınırın Aşılması**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı’nda **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

18/12/2025

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ**
Üye : **Doç. Dr. Mehmet SAYDAM**
Üye : **Doç. Dr. Soner DEMİRTAŞ**
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Bedriye Tuğçe BALABAN**
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Hasan İBA**

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.../.... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../.....

Doç. Dr. Müge Manga

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kişinin, maruz kalınan haksız saldırıya karşı kendisini veya üçüncü bir kişiyi savunması, ölçülü ve gerekli olduğu takdirde meşru savunma kapsamındadır. Ancak savunmada mevcut olan sınırların aşılması durumunda meşru savunmada sınırın aşılması hususu gündeme gelir.

Meşru savunma hakkının sınırları bulunmaktadır. Meşru savunmada sınırın ne olduğu, haksız saldırıya karşı savunmada bulunan kişinin eyleminin hukuka uygunluğunu etkiler. Türk Ceza Kanunu'nun 27. maddesinde düzenlenen sınırın aşılmasına dair düzenlemelerin kapsamı, hangi durumlarda ilgili hükümlerin uygulanabileceği, ilgili hükümlerin hukuki nitelikleri tartışmalı olan alanlardandır. Bu tartışmalı alanlara ilişkin belirlemeler, şekli ve maddi ceza hukuku anlamında önemlidir. Bu çalışmamızda bu hususlarla ilgili olarak belirlemelerde bulunmaya çalıştık.

Hakimlik mesleğini sürdürürken akademik alana dair çalışmalarda bulunmak zorlayıcı nitelikte olsa da bu konuda bana gösterdiği anlayış, çalışmama dair gösterdiği ilgi, düzenlemeler konusundaki desteği ve en önemlisi bana olan inancı nedeniyle kıymetlim, değerli eşim Eslem'e öncelikle teşekkür ederim. Tez yazım sürecinin ikinci yarısında hayatımıza dahil olan ve sadece bir gülüşüyle tüm zorlukları hafifleten nergis kokulu kızım Asya'ya ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmamın tamamlanmasında öncelikle danışmanım Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ'ye, çok değerli yardımları olan ve tüm süreçte eksikliklerimi, hatalarımı gidermemi sağlayan Sayın Doç. Dr. Melik KARTAL'a; Alman hukuku açısından gerek kaynak araştırması gerek önemli konulara dair tavsiyelerde bulunan Prof. Dr. Bernd HEINRICH'e; Heidelberg Üniversitesi'nde danışmanlığında araştırmalar yapmama vesile olan Prof. Dr. Frank MEYER'e ve tezin yazımı sırasında yurtdışı araştırmamı 2214-A Doktora Sırası Yurt Dışı Burs Programı kapsamında destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim. Son olarak tüm doktora eğitim sürecinde sorularımı yanıtsız bırakmayan, Erzincan'daki işlemler ve diğer hususlarda sürekli yardımlarda bulunan Arş. Gör. Ogün USTA'ya teşekkür ediyorum.

Fatih AKINCI, Erzincan, 2025

MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN AŞILMASI

Fatih AKINCI

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Aralık 2025

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ

ÖZET

Haksız saldırıya karşı gereklilik ve ölçülülük şartlarına uygun olarak savunma yapılması durumunda eylem meşru savunma gereğince hukuka uygun olacaktır. Ancak gerekli ve ölçülü olan bu savunmanın belirli sınırlar dahilinde gerçekleştirilmesi gerekir. Aksi takdirde sınır aşılar ve meşru savunmada sınırın aşılması gündeme gelir.

Sınırın aşılması, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 27. maddesinde düzenlenmiştir. Meşru savunma, sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran hallerdendir. Dolayısıyla birinci fıkra meşru savunmayı da ilgilendirmektedir. İkinci fıkrada ise sadece meşru savunma ifadesi kullanılmıştır. Bu çalışma dört ana bölümden oluşacaktır. İlk bölümde meşru savunmada sınırın aşılmasının değerlendirilmesi için öncelikle incelenmesi gereken hal olan meşru savunmanın şartları, meşru savunmanın sınırları, meşru savunmanın geçerliliği için önemli olan durumlar; ikinci bölümde meşru savunmada sınırın taksirle aşılması halinin hukuki esası, şartları, hukuki niteliği ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen sınırın aşılması hali; üçüncü bölümde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinin hukuki esası, şartları ve hukuki niteliği; dördüncü bölümde ise her iki sınırın aşılması şeklini de ilgilendiren bazı özel durumlar ile sınırın aşılması ilişkisi ve karşılaştırmalı hukuk açısından sınırın aşılması konuları incelenecektir.

Bu çalışmada sınırın aşılması hallerinin hukuki esasının, şartlarının ve hukuki niteliklerinin neler olduğu; bahse konu sınırın aşılması şekillerinin aralarındaki farklar ve bazı ilişkili kurumlar ile ilişkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Meşru Savunma, Gereklilik, Ölçülülük, Sınır, Mazur Görülme

EXCEEDING THE LIMIT IN SELF DEFENSE

Fatih AKINCI

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

PhD Dissertation, December, 2025

Supervisor: Prof. Dr. Muhammet Emin RUHİ

ABSTRACT

Where a defense against an unjust attack is carried out in accordance with the requirements of necessity and proportionality, the act will be lawful by virtue of legitimate self-defense. However, even such necessary and proportionate defense must be exercised within certain limits. Otherwise, the limit is exceeded, and the issue of exceeding the limits of legitimate self-defense arises.

Exceeding the limit is regulated under Article 27 of the Turkish Criminal Code (TCC). Legitimate self-defense is among the circumstances that eliminate criminal liability, provided that its limits are respected. Accordingly, the first paragraph of the provision is also applicable to legitimate self-defense. In the second paragraph, however, reference is made exclusively to legitimate self-defense.

This study consists of four main chapters. In the first chapter, the conditions of legitimate self-defense—which must be examined as a preliminary issue for assessing the exceeding of its limits—the limits of legitimate self-defense, and circumstances significant for its validity will be analyzed. The second chapter will address the legal basis, conditions, and legal nature of negligent exceeding of the limits of legitimate self-defense, as well as the regulation of exceeding the limit under the repealed Turkish Criminal Code No. 765. The third chapter will examine the legal basis, conditions, and legal nature of exceeding the limits of legitimate self-defense due to excitement, fear, or panic. In the fourth chapter, certain special cases relevant to both forms of exceeding the limit, the relationship between these forms, and the issue of exceeding the limit from a comparative law perspective will be discussed.

In this study, the aim is to identify the legal bases, conditions, and legal characteristics of the forms of exceeding the limits, to clarify the differences between these forms, and to examine their relationship with certain related legal institutions.

Keywords: Self-defense, Necessity, Proportionality, Limit, Excusability

İÇİNDEKİLER

MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN AŞILMASI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMA VE ŞARTLARI

A. Haksızlık, Hukuka Aykırılık ve Meşru Savunma Kavramları	3
B. Meşru Savunmanın Hukuki Esası	5
C. Meşru Savunmanın Şartları	9
1. Saldırıya İlişkin Şartlar	9
a. Genel Olarak	9
b. Saldırının Var Olması	10
c. Saldırının Haksız Olması	23
d. Saldırının Bir Hakka Yönelik Olması	30
2. Savunmaya İlişkin Şartlar	34
a. Genel Olarak	34
b. Savunmanın Saldırıda Bulunana Karşı Gerçekleştirilmiş Olması	35
c. Ölçülülük.....	35
d. Gereklilik	46

D. Meşru Savunmanın Subjektif Unsuru Sorunu	59
1. Genel Olarak	59
2. Objektif Görüş	60
3. Subjektif Görüş.....	62
E. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma	69
1. Genel Olarak	69
2. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunmada Rıza	71
3. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma Açısından İşkence Durumu	72
F. Meşru Savunma Halinde Üçüncü Kişilerin Zarar Görmesi	75
G. Meşru Savunma Halinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi	83

İKİNCİ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN TAKSİRLE AŞILMASI

A. Sınırın Taksirle Aşılmasına Dair TCK'nın 27/1. Maddesi Hükmünün İçeriği ve Kapsamı	86
1. Genel Olarak	86
2. Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Sadece Hukuka Uygunluk Nedenleri Açısından mı Uygulanabileceği Sorunu	87
3. Sınırın Taksirle Aşılması Kapsamına Dahil Olan Hukuka Uygunluk Nedenleri ve Haller	93
4. Sınırın Aşılması Açısından Kast Kavramı	95
5. Sınırın Aşılması Açısından Taksir Kavramı	102
B. 765 Sayılı Mülga Ceza Kanunu Kapsamında Düzenlenen Sınırın Aşılması	106
1. Düzenlemenin Kapsamı	106
2. Eleştiriler	111
C. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması ve Şartları	113
1. Genel Olarak	113
2. Meşru Savunma Halinin Varlığı.....	113
3. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması Gerekliği	119
4. İlgili Eylemin Taksirli Şeklinin Kanun Koyucu Tarafından Suç Olarak Düzenlenmiş Olması.....	123

D. Sınırın Taksirle Aşılması Hali ve Hata Hükümleri Arasındaki İlişki	124
1. Genel Olarak	124
2. Hatanın Kapsamı	125
3. Haksızlık Hatası.....	126
4. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata Halleri	133
a. Genel Olarak	133
b. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hatanın Etkisi	134
c. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata Halinde Bulanan Kişinin Eylemine Karşı Meşru Savunma.....	145
5. Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması Durumlarında Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Uygulanabilirliği Sorunu.....	147
E. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılmasının Hukuki Niteliği	155
E. İstisna Düzenleme: Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu	164

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN HEYECAN, KORKU VEYA TELAŞ NEDENİYLE AŞILMASI

A. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeni ile Aşılmasının Hukuki Esası.....	169
B. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumunun Uygulanabileceği Haller	177
C. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılmasının Şartları	182
1. Genel Olarak	182
2. Meşru Savunma Halinin Varlığı.....	183
3. Meşru Savunma Sınırının Aşılmış Olması Durumu	192
a. Genel Olarak	192
b. Ölçüde (Yoğunlukta) Sınırın Aşılması	193
c. Zamanda (Kapsamda) Sınırın Aşılması	200
4. Heyecan, Korku veya Telaş Hali Etkisi	211

5. Mazur Görülebilirlik Hususu	223
6. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumunun Taksirle veya Kasten Gerçekleşmesinin Mümkünlüğü	230
7. Meşru Savunmada Sınırın Aşılmasında İrade	236
D. Yakın Kişisel İlişkiler ve Tecrübe Edilmiş Saldırıları Karşı Meşru Savunmada Sınırın Aşılmasında Heyecan Korku veya Telaş Halinin Belirlenmesi	239
E. Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumlarında Mazur Görülebilirlik Sorunu ...	248
F. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Halinin Hukuki Niteliği	261
1. Genel Olarak	261
2. Kavram Olarak Kusur	262
3. Kusuru Etkileyen Haller	266
a. Genel Olarak	266
b. Mazeret Nedeni ile Kusuru Kaldıran Haller Arasındaki Ayrım	266
4. Değerlendirme ve Kanaatimiz	269
G. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması ile Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Arasındaki Farklar	278

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN AŞILMASININ BAZI ÖZEL DURUMLAR BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUK AÇISINDAN ELE ALINMASI

A. Karşılaştırmalı Hukuktaki Durum	287
1. İsviçre	287
2. Avusturya	288
3. Rusya	291
B. Meşru Savunmada Sınırın Aşılmasına Karşı Meşru Savunma	292
C. Haksız Tahrik ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması	293
1. Genel Olarak	293
2. Haksız Tahrikte Tahrik Altında Olan Kişinin Subjektif Durumu	296

3. Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Haksız Tahrik Arasındaki Farklılıklar ..	299
4. Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Haksız Tahrik Hükümlerinin Birlikte Uygulanması	301
D. Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Üçüncü Kişilerin Zarar Görmesi	308
E. Zorunluluk Hali ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması	312
1. Genel Olarak	312
2. Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği ve Hukuki Esası	314
3. Zorunluluk Hali Açısından Sınırın Aşılması Mümkün müdür?	323
SONUÇ	332
KAYNAKÇA	339
ÖZ GEÇMİŞ	352

KISALTMALAR LİSTESİ

- AYM** : Anayasa Mahkemesi
- AİHS** : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- AİHM** : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
- BGH** : Bundesgerichtshof
- CD** : Ceza Dairesi
- CGK** : Ceza Genel Kurulu
- CK** : Ceza Kanunu
- CMK** : Ceza Muhakemesi Kanunu
- çev.** : Çeviren
- E.** : Esas
- ed.** : Editör
- E.T.** : Erişim tarihi
- HRRS** : Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Strafrecht
- JA** : Juristische Arbeitsblätter
- JURA** : Juristische Ausbildung
- JuS** : Juristische Schulung
- JZ** : Juristenzeitung
- K.** : Karar
- kn.** : Kenar numarası
- KYOK** : Kovuşturmaya yer olmadığı kararı
- m.** : Madde
- MK** : Medeni Kanun
- NStZ** : Neue Zeitschrift für Strafrecht
- p.** : Paragraf

StGB : Strafgesetzbuch

TCK : Türk Ceza Kanunu

UYAP : Ulusal yargı ağı projesi

vd. : Ve diğerleri

GİRİŞ

Kişinin haksız saldırıya karşı, kendisini veya üçüncü kişiyi gereklilik ve ölçülülük sınırlarına bağlı kalarak savunması meşru savunma kapsamındadır. Kişinin eylemi hukuka uygun niteliktedir. Sınırın aşıldığı durumda ise meşru savunmada sınırın aşılması gündeme gelecektir.

TCK'daki meşru savunma ile ilgili sınırın aşılmasına dair düzenlemeler 27. maddede düzenlenmiştir. TCK'nın 27/1. maddesinde, sınırı bulunan ceza sorumluluğunu kaldıran hallerden olan meşru savunmayı da ilgilendirir düzenleme bulunmakta olup, kişinin meşru savunmanın sınırını taksirli şekilde aşması halinde taksirli suç için belirlenen cezada indirim uygulanarak kişinin cezalandırılacağı düzenlenmiştir. TCK'nın 27/2. maddesinde ise kast veya taksire ilişkin belirlemede bulunulmadan kişinin meşru savunma sınırını mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşması durumunda hakkında ceza verilmeyeceği belirtilmiştir.

Haksız saldırıya karşı savunmada bulunan kişinin her durumda sınırlara bağlı kalarak savunma yapması hukuka uygunluk açısından şarttır. Ancak birçok somut olayda kişi savunma sırasında sınırları aşmaktadır. Bu sınır aşımalarında kimi durumlarda kişinin ceza sorumluluğu etkilenmezken kimi durumlarda da kişinin ceza sorumluluğunun dahi bulunmadığı haller ortaya çıkar. Bu farklı durumlarda doğru tespit için somut olayın şartlarının ve sınırın aşılmasına dair düzenlemelerin doğru tetkik edilmesi gerekir. Bu nedenle meşru savunmada sınırın aşılmasının hangi durumlarda söz konusu olduğu, sınırın aşılmasına dair iki ayrı düzenlemenin şartlarının neler olduğu, hukuki esasları ve hukuki nitelikleri belirlenmelidir.

Çalışmamızın ilk bölümünde sınırın aşılması açısından öncelikli olarak değerlendirilecek olan meşru savunma hali ve şartları incelenecektir. Bu bölümde meşru savunmanın hukuki esası, şartları, meşru savunma açısından subjektif unsur sorunu, üçüncü kişi lehine meşru savunma, meşru savunma halinde üçüncü kişilerin zarar görmesi ve meşru savunmanın ceza sorumluluğuna etkisi değerlendirilecektir.

İkinci bölümde meşru savunmada sınırın aşılması hallerinden olan sınırın taksirle aşılmasına dair açıklamalarda bulunulacaktır. Bu bölümde sınırın taksirle aşılmasına dair TCK'nın 27/1. maddesinin hangi haller açısından uygulanabileceği, meşru savunmada sınırın taksirle aşılmasının şartları, hata hükümleri ile ilişkisi ve hukuki niteliği

incelenecektir. Meşru savunmada sınırın aşılmasına dair iki ayrı düzenleme mevcuttur. Bunlardan birincisi TCK'nın 27/1. maddesindeki sadece meşru savunmaya özgü olmayan, ceza sorumluluğunu kaldıran hallere ilişkin olan düzenlemedir. 27/2. maddedeki sınırın aşılmasına dair düzenlemede ise sadece meşru savunma hali açısından belirlemede bulunulmuştur. 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda sınırın aşılması sadece meşru savunma açısından düzenlenmemiş başka haller açısından da uygulanabilir niteliktedir. Bu nedenle 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'ndaki sınırın aşılmasına dair düzenleme ikinci bölüm kapsamında incelenecektir. Ayrıca sınırın taksirle aşılması ile ilgili olduğunu değerlendirdiğimiz TCK'nın 256. maddesinde düzenlenen zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması hali de bu bölümde incelenecektir.

Üçüncü bölümde meşru savunmada sınırın aşılması hallerinden olan sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasına dair açıklamalarda bulunulacaktır. Bu bölümde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esası, uygulanabileceği haller, şartları, yakın kişisel ilişkiler ve tecrübe edilmiş saldırılar durumunda sınırın aşılması hali, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki niteliği ve diğer sınırın aşılması şekli olan sınırın taksirle aşılması hali ile farkları incelenecektir.

Çalışmamızın son bölümü olan dördüncü bölümde, hukuk sistemimizdeki mevcut sınırın aşılmasına dair kanuni düzenlemeler ortaya konulduktan sonra değerlendirmenin daha uygun olacağı kanaatinde olduğumuzdan karşılaştırmalı hukuk açısından meşru savunmada sınırın aşılması incelenecektir. Ayrıca bu bölümde her iki sınırın aşılması halini de ilgilendirdiği için ayrıca incelenmesi gerektiğini düşündüğümüz bazı özel durumlar olan zorunluluk hali, haksız tahrik, meşru savunmada sınırın aşılması durumunda üçüncü kişilerin zarar görmesi ve meşru savunmada sınırın aşılmasına karşı meşru savunma durumları meşru savunmada sınırın aşılması açısından değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMA VE ŞARTLARI

A. Haksızlık, Hukuka Aykırılık ve Meşru Savunma Kavramları

Meşru savunma, “meşru savunma ve zorunluluk hali” başlıklı TCK’nın 25/1. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili fıkra “(1) *Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*” şeklinde ifadede bulunulmuştur. Hukuka aykırılığı ortadan kaldıran, eylemin hukuka uygun hale gelmesine neden olan hallerden birisi meşru savunmadır. Tipikliğe dair maddi ve manevi unsurlar gerçekleşmiş olsa bile, meşru savunma durumu hukuka aykırılığın oluşmasını engeller. Kişinin eylemi kanunda tanımlanan suçun maddi ve manevi unsuru kapsamında olsa da meşru savunma içerisinde gerçekleştirilmiş eylem hukuka aykırı değildir. Hukuka aykırılığın bulunmadığı durumlarda haksızlık da yoktur. Bu nedenle meşru savunma kapsamında gerçekleştirilen eylem hukuka uygun olup haksız değildir ve cezalandırılmaz¹.

Hukuka aykırılık, tipik eylemin tüm hukuk düzeni ile çatışmasıdır². Eylemin tipik olduğunun tespitinden sonra değerlendirilmesi gereken ikinci husus hukuka aykırılıktır. Bu iki hususun birlikte dikkate alınması gerekir³.

¹ Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 279, 280; Veli Özer Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 308; Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 550; Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 268, 269; Melik Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, (İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019), 49.

² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 306; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 265; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 290.

³ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 265; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 290.

Hukuka aykırılık, suç teşkil etsin veya etmesin hukuk düzeni tarafından onaylanmayan davranışın gerçekleştirilmesi sonucunda oluşur. Hukuka aykırı eylem tüm hukuk düzeni ile çatışır niteliktedir ve derecelendirmeye tabi tutulamaz. Haksızlık, hukuka aykırı eylemin kendisidir⁴. Haksızlık, hukuka aykırılıktan farklı olarak derecelendirilmeye tabi tutulabilir⁵.

Haksızlığın unsurları tipiklik ve hukuka aykırılıktır. Tipikliğin oluşması için, kanundaki tarife uygun davranışın gerçekleşmesi gerekir. Hukuka aykırılığın gerçekleşmesi için de somut olayda hukuka uygunluk nedeninin bulunmaması şarttır. Hukuka uygunluk nedenleri ve haksızlık arasındaki ilişki hukuka uygunluk nedenlerinin yokluğunun haksızlık açısından bir unsur olmasıdır⁶. Kişi tarafından kanuni tipe aykırı davranıldığında henüz haksızlık oluşmaz. Haksızlığın varlığı için eylemin tüm hukuk düzeni ile çatışması gerekir. Eylemin tüm hukuk düzeni ile çatışması için ise eylem hukuka aykırı olmalıdır⁷.

Somut olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması durumunda eylemin tüm hukuk düzeni açısından hukuka aykırılığı ortadan kalkar. Hukuka uygunluk nedeninin varlığı sadece ceza hukuku açısından değil idare hukuku, medeni hukuk gibi tüm hukuk disiplinleri açısından sonuç doğurur.⁸

Hukukun bir bütün olduğu, ceza hukukunun da bu hukuk düzeni içerisinde bir parça olduğu dikkate alındığında hukuka aykırılığı kaldıran bir sebebin bulunması halinde bu sebebin ceza hukuku açısından etkili olmadığını ifade etmenin hukukun güven ve huzur sağlama işlevine aykırılık teşkil edeceği doktrinde belirtilmiştir. Bu nedenle ceza hukuku dışında mevcut olan ve hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebepler, ceza hukuku bakımından da etkilidir. Ceza kanunları tarafından tüm hukuka uygunluk nedenleri tespit edilememiş olsa da bu bir eksiklik değildir; bu durum değişen şartlara uyum sağlayan hukuk düzeninin gereğidir. Doktrinde hukuka uygunluk nedenleri yalnızca ceza kanunları

⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 290; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 268.

⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 268; Kayhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Beta Yayınları, 2023), 313.

⁶ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 286.

⁷ Bernd Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, ed. Yener Ünver, çev. Yener Ünver vd. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 197, kn. 305.

⁸ Udo Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2001), 69.

tarafından düzenlenmiş olmayan, yazılı veya yazısız olarak mevcut olabilen nedenler olarak ifade edilmiştir⁹.

B. Meşru Savunmanın Hukuki Esası

Ceza hukuku anlamında meşru savunma, bireyin saldırılara karşı kendisini veya üçüncü bir kişiyi korumasıdır¹⁰. Meşru savunma müessesesinin hukuk düzeni içerisinde var olmasının çeşitli nedenleri vardır; meşru savunmanın anlaşılabilmesi için bu nedenlerin ve dolayısıyla hukuki esasının ortaya konulması gerekir. Meşru savunma müessesesinin varlığının sebebine dair farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrinde hâkim görüş olan karma görüşe göre meşru savunmanın hukuki esası bireyin kendini koruması ile birlikte hukuk düzeninin korunması gerekliliği ile ilgilidir. Çalışmanın kapsamı gereğince meşru savunmanın hukuki esasını karma görüş çerçevesinde ortaya koymaya çalışacağız.

Meşru savunmanın hukuki esasını açıklamak için ileri sürülen görüşlerden birisi subjektif görüştür. Subjektif görüşe göre meşru savunmada bulunan kişi saldırıyı defederken öncelik olarak hukuk düzeninin korunması amacıyla değil kendi menfaatini korumak amacıyla hareket eder. Hukuk düzeninin korunması meşru savunmanın doğal sonucu olarak ortaya çıkar¹¹. Diğer bir görüş olan objektif görüşe göre ise meşru savunmada bulunan kişi kendisini savunmanın ötesinde hukuk düzenini savunmaktadır. Hukuk düzenini korumak esas olup hukuk düzenini korumanın sonucu olarak bireyin kendisini ve menfaatlerini koruması ortaya çıkar¹².

Meşru savunmanın hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesinin en önemli sebebi her canlının saldırıya karşı savunmada bulunmasının doğal bir tepki olarak görülmesidir. Her canlı saldırıya karşı doğal bir tepki olarak savunmada bulunmayı tercih eder ve ceza hukuku da bu tercihi, meşru savunmayı hukuka uygunluk nedeni olarak kabul ederek tanır. Doğal tepkinin yanında hukuk tarafından sağlanamayan korumayı kişinin kendisinin sağlaması da meşru savunmanın var olmasının temellerindendir¹³.

⁹ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3* (İstanbul: Beta Yayın, 1992), 147, 148; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 316.

¹⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 361.

¹¹ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 11.

¹² Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 23, 24; Objektif ve subjektif görüş ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bakınız; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 10-48.

¹³ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 268, 269.

Haksız saldırıya maruz kalan kişi, müdahale etmediği takdirde bertaraf edemeyeceği etki altındadır ve psikolojisi gereği kendini koruma içgüdüğü ile hareket eder. Başka imkân olmayan kişinin hakkını korumak açısından eylemde bulunması durumunda cezalandırılmaması gerekir¹⁴.

Kişi, hakkına müdahaleye karşılık olarak devlete erişim imkanına sahiptir. Ancak bu erişimin her an ve tüm haller için şart olarak kabul edilmesi durumunda hak kayıpları ortaya çıkabilir. Ayrıca kişiden kendisine yönelik olan tüm saldırılara karşı her zaman soğukkanlılıkla davranması beklenilemez. İnsan olma kaynaklı olarak kişinin kendini savunma iradesi göstermesi doğaldır. Gelişmiş hukuk sistemlerinde hakların devlet tarafından korunması etkili şekilde gerçekleştiğinden meşru savunmanın gerekliliği gittikçe azalmaktadır. Yine de ani gelişen olaylar karşısında yasal sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla saldırılara karşı koyma hakkı kişilere tanınmaktadır¹⁵.

Meşru savunmanın yalnızca subjektif görüşün parçası olan psikolojik teoriye göre temellendirilmemesi gerektiği, bu durumun bazı problemlere yol açacağı doktrinde ifade edilmektedir. Bu şekilde temellendirme meşru savunmanın, hukuka uygunluk nedeni olarak değil kişinin kusur yeteneğini etkileyen hal olarak anlaşılmasına neden olacaktır. Ayrıca üçüncü kişi lehine meşru savunmanın mümkün olmadığına dair sonuç ortaya çıkacaktır. Meşru savunmanın sadece objektif görüşe göre açıklanması halinde ise meşru savunma kapsamında korunan haklar yalnızca kişisel haklar olmayacak diğer haklar açısından da korunma söz konusu olacaktır. Meşru savunmanın kişinin kendisini korumasına yönelik en doğal hakkı olmasının yanında belirli sınırları da bulunmaktadır. Bu sınırların mevcudiyeti hukuki güvenilirliği ve hukuk kapsamında sağlanan barışı temin etmektedir. Meşru savunmanın temelinde bireyin saldırılara karşı kendisini koruması içgüdüğü bulunduğundan meşru savunmanın subjektif görüşü temel olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak meşru savunmanın sınırlarının mevcudiyeti, en az iki kişiyi etkilemesi durumları da dikkate alındığında hukuk düzenini de etkileyen ve koruyan yapısı bulunduğundan objektif görüşten de etkilendiği anlaşılmaktadır¹⁶.

Meşru savunma kişinin saldırı altında bulunması durumunda savunma yapabilmesinin mümkün olduğu fikrine dayanmaktadır. Saldırıda bulunan kişi hukuka

¹⁴ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 187.

¹⁵ İbrahim Şahbaz, *Açıklamalı ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 208.

¹⁶ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 45, 46.

aykırılığa ve adaletsizliğe neden olduğundan saldırı altında bulunan kişi bu saldırıya karşı kendisini savunma hak ve yetkisine sahiptir¹⁷.

Meşru savunmanın özünde *haklılığın haksızlığa boyun eğmesinin gerekmemesi*¹⁸ bulunmaktadır. *Haklılığın haksızlığa boyun eğmesinin gerekmemesi* demek meşru savunmanın cezalandırma aracı olarak kullanılabileceği anlamına gelmez. Kişi meşru savunmada bulunurken amacı saldırıyı önlemek ve durdurmak olmalıdır. Bu nedenle var olan, yaklaşmakta olan ve devam eden saldırılara karşı meşru savunmada bulunulabilir. Ayrıca saldırıda bulunana en az zarar verici şekilde hareket edilerek savunmada bulunmanın gerekliliği de bu yüzdendir¹⁹.

19. yüzyıla kadar bireyci ve liberal düşünme sisteminde kapsamlı meşru savunma olarak değerlendirilen bireyin haklarını kendisinin koruması gerektiği fikri ön plandayken daha sonraki yıllarda meşru savunmanın kapsamının sınırlandırılması gerektiği fikri ön plana çıkarılmıştır²⁰.

Karma görüşe göre meşru savunmanın çifte fonksiyonu bulunur; kişinin hem kendisinin savunulması hem de hukuk düzeninin korunması söz konusudur. Karma görüş hem subjektif (meşru savunmayı bireyin kendi korunması odaklı inceleyen) hem de objektif görüşlerden (meşru savunmayı hukuk düzeninin korunması odaklı inceleyen) beslenerek sonuca ulaşmaktadır. Karma görüşün temelinde subjektif görüş bulunmaktadır. Ancak subjektif görüşün eksiklikleri objektif görüşteki bazı belirlemeler ile tamamlanmıştır²¹.

*Meşru savunmanın özünde saldırıya maruz kalanın korunması ile birlikte hukukun da korunması bulunduğu görüşüne*²² göre meşru savunma kapsamında hareket eden kişi

¹⁷ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 129, kn. 334.

¹⁸ Hans Welzel, *Das Deutsch Strafrecht* (Berlin: Walter de Gruyter, 1969), 84; Ingeborg Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil im Spiegel der Rechtsprechung*, (Baden-Baden: Nomos, 2019), 178, kn. 1; Tahir Taner, *Ceza Hukuku Umumi Kısım* (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1953), 407; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 205, kn. 470.

¹⁹ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 178, kn. 2.

²⁰ Johannes Wessels, Werner Beulke ve Helmut Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Heidelberg: C.F. Müller, 2024), 161, kn. 494.

²¹ Claus Roxin, Luís Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I* (München: C.H. Beck, 2020), 767, kn. 1; Kristian Kühn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (München, Verlag Franz Vahlen, 2017), 133; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 43, 44.

²² Bernd Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Stuttgart: Verlag Kohlhammer, 2016), 129, 130, kn. 337; Kühn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 133, kn. 11, 12; Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2* (İstanbul: Beta Yayın, 1997), 105, p. 796; Eberhard Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-* (Tübingen: J.C.B. Mohr Paul Siebeck, 1975), 339; Gerd Geilen, “Notwehr

kendisi veya üçüncü kişinin hukuki menfaatlerini (*selbstschutzprinzip*) korumak amacı ile eylemde bulunur. Bununla beraber kişi aynı zamanda hukuk düzeninin menfaatlerini (*rechtsbewahrungsprinzip*) de korumaktadır. Bu durum meşru savunmanın ikili fonksiyonunu (*dualistische Notwehrlehre*) ortaya koymaktadır²³. Koruma içgüdüğü ile hareket eden kişi aynı zamanda hukuk için de mücadele etmiştir²⁴.

Hukuk düzeni tarafından korunan hakka yönelik olarak saldırı söz konusu olduğunda kişinin savunmada bulunması hukukun amacı ile örtüşmektedir. Hukukun korunmasına yönelik olan bu savunmanın hukuka aykırı olduğu ifade edilemez²⁵.

Meşru savunma hükümleri ile saldırıya uğrayan kişinin hakları korunmaktadır. Savunmada bulunan kişinin kendini korumasının üstünlüğü tercih edilmektedir. Hukukun, hukuka aykırılığı görmezden gelmesi beklenemez. Hukuk tarafından hukuka aykırılığa katlanmak saldırıya uğrayan kişiden istenilemez. Meşru savunma sayesinde hakların korunması ve hukuk düzenine hizmet söz konusudur²⁶.

Meşru savunmaya yönelik eylem esnasında verilen zarar engellenen zarardan daha büyük olsa dahi hukukun korunması ilkesi de söz konusu olduğundan savunmanın meşru olduğu sonucuna varılır. Ayrıca saldırıya maruz kalanın kaçma imkanını değerlendirmesi kural olarak bulunmamaktadır. Bu durum meşru savunmanın, bireyin kendini korumasını sağlama amacı haricinde genel önleme amacının da bulunduğunu ortaya koyar. Hukuk düzenini koruyarak genel önleme amacına hizmet eden eylem meşru savunma kapsamında ve dolayısıyla hukuka uygun olarak değerlendirilir²⁷.

und Notwehrexzess (I)”, *JURA*, Heft 4(1981): 200; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 341; Önder’e göre de hukuka uygunluk sebeplerinin bulunduğu durumlarda her ne kadar münferit bir olay açısından geçerli ve etkili olan durum söz konusu gibi gözükse de aslında hukuk düzeninin sağlanması da mevcuttur. Meşru savunma kapsamında hareket eden kişi kendi hakkını korumakla birlikte aynı zamanda hukuk düzenini de korumaktadır. Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 146; Meşru savunmanın ikili fonksiyonu olduğunu ifade eden Krey, Esser’e göre meşru savunma bir insan hakkıdır. Bireyin diğer kişilerin saldırılarına karşı kendini koruması hakkını bireye tanımayan veya meşru savunma hakkını çok sınırlayarak uygulayan devletlerin liberal devlet anlayışına sahip olduğu söylenemez. Meşru savunmanın özünde bireyin kendini koruması ile birlikte hukuk düzeninin korunması da söz konusudur. Volker Krey, Rober Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil* (Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2022), 205, kn. 470.

²³ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 133, kn. 11, 12; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 129, 130, kn. 337; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch*, 339.

²⁴ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 105, p. 796.

²⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 279, 280.

²⁶ Cengiz Apaydın, *Meşru Savunma* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 42.

²⁷ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 767, 768, kn. 2.

Kişinin kendisine yönelik saldırılara karşı savunmada bulunması tabi bir haktır. Bununla birlikte kişinin saldırıya karşı devlete erişim imkânı veya devletin zamanında müdahale imkânı söz konusu değilse kişinin gerçekleştirdiği savunma eylemi hukuk düzenini koruma amacına da uygundur. Toplumsal düzeni sağlamak devletin görevi olsa da yukarıda ifade edilen şartlar altında bireyin başka çaresinin bulunmadığı hal ortaya çıkmaktadır²⁸. Bu meşru kuvvetin kimi zaman hak niteliğinde olduğu kimi zaman ise topluma karşı görev olduğu doktrinde ifade edilmektedir²⁹.

Meşru savunma, diğer tüm hukuka uygunluk nedenlerine göre savunmada bulunan kişiye en geniş hakları bahsettiği için özel bir hukuka uygunluk nedeni olup bir olayda saldırı durumu söz konusu ise ilk incelenmesi gereken durum meşru savunma durumudur³⁰.

Netice itibarıyla biz de *Kartal'ın meşru savunmanın hukuki esasında salt subjektif veya objektif görüşü benimsemenin eksiklik olacağı görüşüne*³¹ katılıyoruz. Meşru savunmanın hukuki esasında karma görüşün benimsenmesi gerekir. Kişi insan olduğu için hakka yönelik saldırı durumunda kendisine veya üçüncü kişiye yönelik hak olması fark etmeksizin koruma ve korunma içgüdüğü ile hareket etmektedir. Ayrıca hakkın haksızlığa karşı savunulması hukuk düzeninin sağlanmasına da hizmet eder. Meşru savunma hukuk düzeni tarafından tanınmış bulunan bir müessese olup özünde hakkın haksızlığa karşı savunulmasının tabiliği ve kişinin koruma ve korunma içgüdüğü ile hukuk düzeninin tesisini sağlamaya yönelik eyleminin hukuka uygun olması bulunmaktadır.

C. Meşru Savunmanın Şartları

1. Saldırıya İlişkin Şartlar

a. Genel Olarak

Meşru savunmanın uygulanabilirliği için saldırıya ilişkin şartların incelenmesi gerekir. Meşru savunmanın düzenlendiği TCK'nın 25/1. maddesinde kişinin eyleminin

²⁸ Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27/4 (2023): 397; Jale Güral, “Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2 (1949): 182.

²⁹ Jale Güral, “Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa”, 182.

³⁰ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 129, kn. 333.

³¹ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 45, 46.

meşru savunma kapsamında değerlendirilebilmesi için bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırının bulunması gerektiği belirtilmiştir. Alman Ceza Kanunu'nun (Alman CK) 32/2. maddesinde de “...um einen gegenwärtigen rechtswidrigen Angriff...” ifade edilmiştir³². İlgili ifadede mevcut, var olan hukuka aykırı saldırıdan bahsedilmektedir. Saldırıya ilişkin şartların bulunmadığı durumda meşru savunma kapsamında geçerli savunmadan da bahsedilemeyeceğinden saldırıya ilişkin şartların özenle incelenmesi ve ortaya konulması gerekmektedir. Bu başlık altında saldırının var olmasını, haksız olmasını ve bir hakka yönelmiş olması gerektiğini izah etmeye çalışacağız.

b. Saldırının Var Olması

Meşru savunmanın düzenlendiği TCK'nın 25/1. maddesinde saldırının var olmasına ilişkin olarak “...gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırı...” ifadesi kullanılmıştır. Düzenleme dikkate alındığında meşru savunmanın mümkün olabilmesi için haksız nitelikte güncel saldırının bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Saldırının o an gerçekleşiyor olması veya gerçekleşmesinin, tekrarının muhakkak olması durumlarında saldırının güncel olduğu kabul edilmelidir. Saldırının var olması ile kast edilen şey gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan saldırının bulunmasıdır. Benzeri düzenlemeyi barındıran Alman CK'nın 32. maddesinde de saldırının var olması şartına ilişkin olarak güncel, “mevcut hukuka aykırı saldırı” kavramı anlamına gelen “...gegenwärtigen rechtswidrigen Angriff...” ifadesi kullanılmıştır³³.

Meşru savunmadan söz edilebilmesi için saldırının fil hal mevcut olması gereklidir. Halihazırda mevcut, başlaması kesin veya tekrarı muhakkak olan saldırıların fil hal olduğu kabul edilmelidir³⁴. Gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan saldırı tespit edilirken sadece tahminde bulunulmamalı, insani tecrübeler ve genel oluştura göre değerlendirmede bulunulmalıdır³⁵.

Saldırı, hukukun koruduğu haklara yönelik olarak zarar verme ve tehlike meydana getirmeye muktedir olan insan eylemleridir. Saldırıda kötülük amacı bulunduğu doktrinde

³² Feridun Yenisey, Gottfried Plagemann, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)* (İstanbul: Beta Yayınları, 2015), 75.

³³ Yenisey, Plagemann, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*, 75.

³⁴ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311.

³⁵ Zeki Hafizoğulları, Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: U.S.A Yayıncılık, 2017), 219.

ifade edilmiştir. Meşru savunmadan söz edilebilmesi için savunma yapma durumunun mümkün olduğu saldırı niteliğinde hareketin bulunması gerekmektedir³⁶.

Bitmiş, sonlanmış olan saldırılara karşı meşru savunmada bulunulması mümkün olmadığı gibi gelecekte gerçekleşecek olan saldırıya karşı da meşru savunma mümkün değildir. Gelecekte gerçekleşecek saldırı açısından dikkat edilmesi gereken husus gerçekleşmenin mümkün olup olmamasıdır. Her zaman vazgeçmenin mümkün olduğu saldırıların kesin nitelikte olmadığı, var olan saldırı olarak kabul edilemeyeceği doktrinde belirtilmiştir. Resmi makamlara başvurmak mümkün olduğundan bu nitelikteki saldırılara karşı meşru savunmada bulunulamaz³⁷.

Meşru savunma kapsamındaki saldırı sona erdiğinde meşru savunma hali ortadan kalkar. Saldırı tamamlandığında, saldırıdan vazgeçildiğinde ve saldırı başarısız olduğunda, mevcut saldırıdan bahsedilemez ve dolayısıyla meşru savunma yolu ile haklar savunulamaz³⁸.

Saldırı veya tehlikeliliğin an meselesi olmasına dair tespitlerde bulunulurken geniş yorum yapılmalıdır. Saldırıda bulunan ve savunma yapan kişinin arasındaki ilişki, olayın gerçekleşme şekli, zamanı, yeri, silahın türü ve kullanılma şekli hususları alınmalıdır. Savunmada bulunan kişi subjektif özellikleri de dikkate alınmalıdır³⁹.

*Saldırının başlamasında savunmanın etkisiz veya imkânsız olmaması ölçütünün değerlendirilmesi gerektiği görüşüne*⁴⁰ göre saldırının başlamış olmasına dair husus incelenirken teşebbüs aşamasında kalan saldırı ve hazırlık hareketlerinin kıstas olarak değerlendirilmemesi gerekir. Saldırının başlamış olmasından bahsedebilmek için savunmanın imkânsız olması veya savunma yapmanın etkili olmayacağı an gözetilmelidir⁴¹. Meşru savunma kapsamında olacak nitelikte savunma eyleminde

³⁶ İdris Ermeydan, “Yargıtay Kararları Işığında Meşru Savunmada Sınırın Aşılması”, *Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3 (2014): 137.

³⁷ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Yetkin, 2016), 370.

³⁸ Günter Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht Allgemeiner Teil 1: Die Straftat* (Bern: Stämpfli Verlag, 2005), 238, kn. 70; *Saldırıda bulunan tarafından saldırı gerçekleştirilmiş ve sonlanmış ancak ilgili eylemin neticesi henüz gerçekleşmemiş olursa saldırıda bulunana karşı meşru savunmada bulunulamaz. Bu durumda var olan saldırıdan bahsedilemez. Evin yanmasına neden olan saldırıda bulunan kişinin yangını söndürmesi kendisinden istenilemez.* Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 151, kn. 52.

³⁹ Apaydın, *Meşru Savunma*, 79.

⁴⁰ Faruk, Erem, Ahmet Danışman ve Mehmet Emin Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997), 575; Edmund Mezger, Hermann Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil* (München: C.H. Beck, 1967), 126.

⁴¹ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 575.

bulunabilmek için saldırının var olması gereklidir. Etkili savunmanın gerçekleşebilmesi için savunmaya dair eylemde bulunmak gerekiyor ise saldırının var olduğu kabul edilmelidir⁴².

Doktrindeki bir görüşe göre saldırının mevcut olmasına dair incelemede bulunulurken teşebbüsün sınırı ölçüt olarak kullanılabilir. Teşebbüsün sınırına yakın olarak belirlemede bulunulmalıdır. Belirlenen bu sınır, tedbir almanın, etkili savunma yapmanın mümkün olmadığı anın öncesi olmalıdır. Aksi takdirde savunmada bulunarak saldırıyı savuşturmak mümkün olmayacak düzeye gelecektir. Ayrıca bu son ana kadar bekleme sınırı saldırıda bulunan kişinin de yararına değildir. Çünkü saldırının etkisi ve dolayısıyla meşru görülen savunmanın da ölçülü olarak etkililiği önceki aşamalara göre artmış olacaktır. Diğer bir ifade ile bekleme sınırı ne kadar artırılsa saldırının şiddeti o kadar artacak, meşru savunma kapsamında kalacak nitelikteki savunmanın şiddet eşiği de o kadar yükselmiş olacaktır⁴³. İlgili görüş uyarınca henüz teşebbüs aşamasına varmamış olsa da teşebbüs aşamasına çok yakın nitelikteki saldırıda da mevcut saldırının var olduğu kabul edilmelidir. “*Kan akacak*” diyerek yaklaşan ve elinde tornavida olan üç kişi henüz yakın mesafede olmasalar da teşebbüs aşamasına çok yakın olan bu durumda meşru savunma için gerekli olan mevcut saldırı vardır⁴⁴. Kanaatimizce teşebbüs ve hazırlık hareketleri ile birlikte savunmanın etkililiğinin derecesi de dikkate alınarak saldırının başlamış olduğu belirlenmelidir.

Saldırının var olması ile birlikte saldırının gerçekleşmesi veya tekrarının muhakkak olması durumunda da meşru savunmada bulunabilmek mümkündür. Kanun koyucu normda belirlemede bulunurken “muhakkak” ifadesini kullanmıştır. Tekrarın kuvvetli olmadığı, olasılığın orta veya düşük olduğu durumlarda kişi saldırgan nitelikte olsa da muhakkak olma durumu gerçekleşmemiş olacağından bu durumda meşru savunma mümkün değildir⁴⁵. Tekrarı muhakkak saldırının var olup olmadığına dair belirlemede bulunulurken kesin ölçütlerin konulamayacağı dikkate alınarak ölçüt olarak

⁴² Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 126.

⁴³ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 780, kn. 22; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 146, 147, kn. 41.

⁴⁴ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 781, 782, kn. 25; karşıt görüş için bakınız, Koca ve Üzülmüş’e göre saldırı, suç teşkil eder nitelikte ise icra hareketlerine başlanmış olunmalıdır. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 281; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311.

⁴⁵ Recep Kahraman, “Türk ve Alman Hukuku Karşılaştırmalı Meşru Savunmada Müteakip Saldırı”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 18/53 (2023): 530.

objektif ölçütlerin kullanılması gerekir. Saldırıya uğrayan kişinin subjektif nitelendirmeleri yerine saldırıda bulunan kişinin saldırısını tekrarlamasına ilişkin olarak davranışlarının ve sözlerinin bulunması dikkate alınmalıdır⁴⁶. Saldırıya uğrayan kişinin var olmayan saldırı açısından varmış kanaati ile hareket etmesi durumunda hata hükümleri dikkate alınmalıdır.

Hırsızın arabayı çalıp evinin önüne park ettiği, mal sahibinin ise bu durumu otuz dakika sonra fark ettiği olayda var olan saldırıdan bahsedilemez. Meşru savunma için gerekli olan saldırının güncelliği, var olması şartı bahse konu olayda yoktur⁴⁷. Hırsızlık durumunda hırsızın eve girmeye çalıştığı, eve girdiği, evde bulunan eşyaları almaya çalıştığı, eşyaları alıp hakimiyet alanına geçiremeden kaçarken takip edildiği durumlarda saldırı mevcuttur⁴⁸. Bu saldırılara karşı meşru savunmada bulunulabilir. Hırsızın çaldığı malları bırakıp kaçtığı durumda ise saldırı sona ermiştir. Sonrasında hırsıza karşı gerçekleştirilen eylemler meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Kişinin yakalama hakkı saklıdır. Alman ceza hukuku açısından açıklamalarda bulunan *Frister'e* göre hırsızın ertesi gün çaldığı mallar ile sokakta gezindiğini gören mal sahibi, saldırının artık mevcut olmadığı da dikkate alındığında meşru savunma kapsamında hareket edemez. Kişi ancak Alman Medeni Kanunu'nun (*Bürgerliches Gesetzbuch*) (Alman MK) 229. maddesi kapsamında düzenlenen kendine yardım (*selbshilfe*) düzenlemesi kapsamında çalınan mallarını alabilir⁴⁹.

Erem, Danışman ve Artuk'a göre saldırının meydana geleceği önceden biliniyorsa bu saldırılara karşı da meşru savunmadan yararlanmak mümkündür. Resmi mercilerden yardım istemenin mümkün olduğu gelecekte gerçekleşecek olan saldırılara karşı ise meşru savunma kapsamında hareket edilemez⁵⁰. *Roxin'in* bizim de katıldığımız görüşüne

⁴⁶ Recep Kahraman, "Türk ve Alman", 534.

⁴⁷ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 150, kn. 23.

⁴⁸ *Yargıtay 1. CD. 2008/11097 E. 2009/5527 K. sayılı kararında evde yaşayan sanık Ö'nün, eve hırsızlık için giren sanık M'yi, kaçarken kaçmasını engellemek amacıyla M'nin kaçtığı aracın lastiklerine doğru ateş ederken basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaraladığı olayda sanık Ö'nün mevcut saldırının bulunmadığı esnada eylemde bulunduğu belirtilmiştir. Biz de Kartal'ın görüşüne katılarak, bu kararda belirtilen saldırının mevcut olmadığı gerekçesiyle meşru savunmanın bulunmadığı hususundaki tespitlere katılmıyor somut olayda saldırının mevcut olduğunu, bu yönü ile kararın hukuka uygun olmadığı kanaatindeyiz. Aktaran ve kararın eleştirisi için bakınız; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 141.*

⁴⁹ Helmut Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, (München: C.H. Beck Verlag, 2023), 225, kn. 14.

⁵⁰ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 575.

göre ise ertesi gün gerçekleşeceği ilan edilmiş olunan, şu an müdahale edildiğinde kesin olarak engellenebilen veya sonradan engellenmesi çok zor olan durumlarda güncel saldırı olmadığı gibi herhangi bir saldırının olduğundan da bahsedilemez. Meşru savunma hakkının bu şekildeki bir durumda mevcut olduğunu ifade etmek toplumsal barışın bozulmasına ve devletin kuvvet kullanma tekeline aykırı durum oluşmasına neden olacaktır. Yalnızca savaş durumunda (*kampfsituation*) bu kadar geniş yetkiler verilebilir⁵¹. Kanaatimizce gelecekte gerçekleşeceği değerlendirilen saldırılara karşı meşru savunma kapsamında hareket edilemez. Kişinin saldırıda bulunacağını açık bir şekilde ifade ettiği durumlarda dahi düşüncesinden vazgeçebilmesi mümkündür. Gelecekte gerçekleşeceği bilinen saldırılar ile gerçekleşmesi muhakkak saldırılar birbirine karıştırılmamalıdır. Gerçekleşmesi muhakkak olan saldırı durumunda mevcut hal dikkate alınarak meşru savunma açısından geçerli olacak şekilde saldırının var olduğu kabul edilmelidir. Örneğin saatli bir bombanın geri sayımında iki dakikanın kaldığı görünüyor ise bu durumda gerçekleşmesi muhakkak olan saldırı söz konusudur. Ve o saatli bombanın kurulması ile saldırı eylemi başlamış olmaktadır. Gelecekte gerçekleşeceği bilinen saldırılar kimi zaman gerçekleşmesi muhakkak olan saldırıların içerisinde ancak her gelecekte gerçekleşeceği bilinen saldırının gerçekleşmesinin muhakkak olduğu ifade edilemez.

Baumann ve diğerlerine göre, saldırının var olmasına ilişkin olarak soyut tehlikenin ve somut zararın değerlendirilmesi gerekir. Somut zarar oluşturmayan ve soyut tehlikeden ibaret olan eylemlere karşı meşru savunmada bulunulamaz. Trafiğin tehlikeye sokulmasına ilişkin gerçekleştirilen eylemlerde somut zarar ortaya çıkmadıkça meşru savunma mümkün değildir. Ancak trafik kurallarını ihlal eden kişinin eylemi somut tehlikeye neden oluyorsa meşru savunma mümkündür⁵².

Yargıtay 1. CD. 2024/556 K. numaralı kararında⁵³ karara konu somut olayda saldırının bulunmadığı belirtilerek sanık hakkında meşru savunma hükümlerinin

⁵¹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 780, 781, kn. 23.

⁵² Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, (Bielefeld: Giesecking, 2016), 387, kn. 15.

⁵³ "...Mahkemenin kabulünden, kamera görüntülerinden, bilirkişi raporundan ve tanık polis memurunun görüntülerle uyumlu anlatımlarından anlaşılacağı üzere, olay anında sanık Hüseyin'in maktul Furkan'ın kendisine doğru ateş etmesi üzerine yaralanıp sendelediği, maktulün ateş edip koşmaya başlaması ve köşeyi dönmesinden sonra sanık Hüseyin'in de arkasından koştuğu, sanık Hüseyin'in olay yeri olan istasyonun köşesini dönmesi ile birlikte üst üste iki defa ve sonrasında art arda silah atışlarının olduğu, olayda ilk atışın maktulden geldiği sabit olmasına rağmen maktulün saldırıya devam etmeyip kaçmaya başladığı ve fiili saldırının sona ermesine rağmen sanığın maktulün peşinden giderek onu öldürdüğü sabit olan olayda,

uygulanamayacağı belirtilmiştir. Kasten öldürme suçunun işlendiği olayda maktul tarafından ilk saldırı gerçekleştirilmiştir. Saldırının ardından sanık yaralanmıştır. Bu yaralanmanın akabinde maktul saldırısını sonlandırmış ve kaçmaya başlamıştır. Kaçmaya başlayan maktulü takip eden sanık maktulü ateş ederek öldürmüştür. İlk derece mahkemesi kabulü incelendiğinde kaçma durumuna dair tespit yapılmadığı, maktulün ateş etmeye devam ettiğinin belirtildiği sanığın da saldırının engellenmesi amacı ile ateş ettiğinin tespit edildiği anlaşılmıştır. Yargıtay'ın kabulü dikkate alındığında sanığın meşru savunma kapsamında hareket edebilmesi için saldırının var olması gerektiğinin belirlendiği anlaşılmıştır. Gerçekleşen bir saldırının devam etmesinin söz konusu olmadığı veya tekrarının muhakkak olmadığı durumlarda etki altında kalınan psikolojik hal dolayısıyla ilk saldırıda bulunana karşı eylemde bulunulduğunda meşru savunma kapsamında hareket edildiğinden bahsedilemez. Kişinin saldırısına son vermesi sonrasında tekrarı muhakkak olan bir saldırı da yoksa saldırıyı defetmek amacı ile savunmada bulunma ve saldırının var olması şartı söz konusu olmadığından kişi hakkında TCK'nın 25/1. maddesi hükümleri uygulanamaz. Saldırının sona ermesi sonrasında etki altında kalınan psikolojik hal nedeniyle, intikam, kin, öfke sonucunda ilk saldırıda bulunana karşı eylemde bulunulduğunda diğer şartların da mevcut olması halinde haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerekir.

Saldırının var olması konusunda incelemede bulunulurken ceza hukuku açısından hareket kavramının izah edilmesi gerekir. Hareketin olmadığı durumlarda saldırı da yoktur, denilebilirse meşru savunma hali mümkün değildir. Bu nedenle ceza hukuku açısından hareket olarak kabul edilen hususların ve dolayısıyla saldırı olarak kabul edilebilecek hareketlerin neler olduğu ortaya konulmalıdır.

Ceza hukuku anlamında hareket insan tarafından yapılması gereken, iradi olan, icrai veya ihmali olabilen, dış dünyaya yansıyan davranışlardır⁵⁴.

meşru savunmanın saldırıya ilişkin şartlarından olan eş zamanlılık ilkesinin sanık Hüseyin'in maktul tarafından yaralanmasından sonra kaçan maktulü kovalamaya başlamasıyla ortadan kalktığı anlaşılmakla, sanık Hüseyin'in maktule yönelik azami tahrik altında kasten öldürme suçundan cezalandırılmasına karar verilmesi gerektiği gözetilmeden atılı suçtan yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, hukuka aykırı bulunmuştur...". Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 24.01.2024, E. 2022/7067, K. 2024/556, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 08.03.2025.

⁵⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 226.

Eylem, belirli bir neticeyi gerçekleştirmeye yönelik, dış dünyada ortaya çıkan ve kişinin iradesi sonucu oluşan davranıştır⁵⁵. İnsan davranışının eylem vasfına sahip olabilmesi için belli bir amaca yönelik olarak gerçekleşmesi gerekir. Eylem niteliğinde olan insan davranışında irade ürünü olma hususu söz konusudur. Ancak bu iradenin cezai sorumluluğa neden olmayı gerektirir olmasına ihtiyaç yoktur. Kişinin kınanmasını, cezalandırılmasını gerektirir bir irade söz konusu olmasa dahi eyleminin varlığından bahsedilebilir. Bunun için kişinin iradesinin mutlak surette işlevsiz bırakılmamış olması gerekir⁵⁶.

Mutlak kuvvetin etkisinde olan kişinin gerçekleştirmiş olduğu hareket, refleks hareketleri, ceza hukuku anlamında hareket vasfında değildir. Zorunluluk hali, tehdit ve cebir altında olmak, kusur yeteneğinin olmaması durumları ceza hukuku anlamında hareketin varlığına engel değildir⁵⁷. Kusur yeteneği olmasa dahi kişinin dış dünyada tezahür eden davranışlarının eylem vasfında olduğu kabul edilmelidir⁵⁸.

Hareket olarak değerlendirilemeyecek davranışlar sonucunda tehlike oluşsa dahi bu duruma karşı gerçekleştirilen eylemde meşru savunmanın varlığından bahsedilemez. *Doktrindeki ceza hukuku anlamında hareket olarak kabul edilemeyecek durumların saldırı olarak değerlendirilemeyeceği görüşüne*⁵⁹ göre örneğin nöbet geçiren bir epilepsi hastasının, uykusunda etrafa saldıran kişinin, sokakta aşırı sarhoş olup yuvarlanan kişinin ve bayılması sonucunda aracın kontrolünü kaybeden kişinin hareketleri saldırı olarak

⁵⁵ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 183.

⁵⁶ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 184; *Pasif saldırgan olan kişinin (mağaranın girişinde sıkışmış ve arkadaki kişilerin suyun yükselmesinden kaçmalarını engelleyen kişi) yani iradi bir davranışı olmaksızın başkalarının zarar görmesine neden olan kişinin eylemi ceza hukuku bağlamında hareket olarak kabul edilemeyeceğinden meşru savunma kapsamında değerlendirilecek saldırının var olduğu ifade edilemez.* Namık Kemal Topçu, *Meşru Savunma* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 222.

⁵⁷ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 183, 184; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 227.

⁵⁸ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 183, 184; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 227; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 269, 270.

⁵⁹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 774, kn. 8; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 270; Muhammed Demirel, “Türk ve Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Meşru Savunmada Saldırıya İlişkin Koşullar”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20/1 (2025): 269; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 209, kn. 476b; Kühl’e göre de ceza hukuku açısından keyfi hareket (wilkürlichkeit) bir eylem açısından minimum koşul olduğundan uyku sırasında yapılan hareketler meşru savunma için geçerli olan saldırı mahiyetinde değildir. Bu ifadeden saldırıda bulunan kişinin kasıtlı ve agresif şekilde hareket etmesinin meşru savunma açısından şart olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Saldırıda bulunan kişi şiddet içeren davranışta bulunmasa dahi şantaj, tehdit gibi durumlarda da saldırı vardır ve meşru savunma mümkündür. Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 140, 141, kn. 28; Baumann ve diğerleri saldırı için iradeye dayalı bir dinamizmin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 383, kn. 7.

nitelendirilemez⁶⁰. Alman doktrinde, bu duruma maruz kalan kişinin katlanması ve zararı kabul etmesi kendisinden beklenilemeyeceği ve kişinin kendisini savunmasının zorunluluk hali (*Notstandsregeln- Alman CK'nın 34. maddesi*) kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir⁶¹.

Ceza hukuku bağlamında hareket olarak kabul edilmeyen hareketlerin de saldırı mahiyetinde değerlendirilebileceği ve bu hareketlere karşı meşru savunmanın mümkün olduğu görüşüne göre uyurgezer kişinin hareketi ceza hukuku bağlamında hareket olarak kabul edilmese de uyurgezer kişinin hareketine saldırı anlamı yüklenebileceğinden bu hareketlere karşı meşru savunma mümkündür⁶².

Kanaatimizce ceza hukuku anlamında hareket olarak değerlendirilmeyen eylemler saldırı olarak kabul edilmemelidir. Kişilerin hukuki menfaatleri üzerinde tehlike veya zarar oluşturan, yönlendirici iradenin sonucu ortaya çıkan eylemler saldırı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle uyku halindeki, refleks olarak hareket eden veya epilepsi nöbeti içerisinde bulunan kişinin eylemleri saldırı olarak değerlendirilmemeli ve dolayısıyla bu hareketlere karşı meşru savunma mümkün kabul edilmemelidir. Uyku hali, epilepsi nöbeti ve refleks halindeki durumlarda kendisine yönelik eylemlere karşı eylemde bulunan kişi hakkında zorunluluk hali dikkate alınabilir.

Saldırı, icrai surette veya sınırlı olsa da ihmali surette hareket edilerek de gerçekleştirilebilir⁶³. *Türk ve Alman doktrinde yer bulan sadece garantörsel yükümlülüğün bulunduğu durumlardaki ihmali suçlara karşı meşru savunmada*

⁶⁰ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 209, kn. 476b; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 774, kn. 8; Öztürk ve Erdem'e göre *de refleks ve uyku halleri durumundaki eylemlere karşı meşru savunma mümkün değildir*. Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 270.

⁶¹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 774, kn. 8; *Türk ceza hukuku için açıklamalarda bulunan İçel'e göre savunmada bulunan kişi, saldırı olup olmadığı tartışmalı olan hareketleri gerçekleştiren kişinin bu hareketleri bilinçsiz yaptığını biliyorsa zorunluluk haline uygun davranmalıdır. Ancak bilinçsizlik konusunda bilgi sahibi değilse hukuka uygunluk nedenlerinde hata bağlamında değerlendirmede bulunulmalıdır*. İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 344, 345; *Türk ceza hukuku için açıklamalarda bulunan Demirel'e göre ceza hukuku anlamında hareket olarak değerlendirilemeyecek refleks, ani uyku hali, sara krizi gibi durumlar ancak zorunluluk hali durumuna temel teşkil edebilir*. Muhammed Demirel, "Türk ve Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Meşru Savunmada Saldırıya İlişkin Koşullar", 269.

⁶² Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 305.

⁶³ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 345; Mustafa Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 405; Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 571; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 125; Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 239, kn. 72.

*bulunulabileceği görüşüne göre garantörsel yükümlülüğün bulunmadığı hallerdeki durumlarda ihmali harekete karşı eylemde bulunmak meşru savunma kapsamında değerlendirilemez*⁶⁴.

*Doktrindeki bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise garantörlük yükümlülüğü olsa da olmasa da ihmali suçlara dair eylemler açısından meşru savunmada bulunulabilir*⁶⁵. Boğulmakta olan kişiyi kurtarmayan cankurtaranın ihmali hareketi gerçek olmayan ihmali suça dair bir eylemdir. Bu kişiyi tehdit etmek meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir. Boğulmakta olan kişiyi kurtarma yükümlülüğü bulunmamasına rağmen iyi derecede yüzme bilen kişinin boğulan kişiyi bilerek kurtarmaması durumunda gerçek ihmali suça dair eylem söz konusudur. Bu kişiye karşı eylemde bulunarak kurtarmanın sağlanması halinde de eylem meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir⁶⁶.

Meşru savunma açısından savunmada bulunulabilecek saldırının kasten veya taksirle gerçekleştirilmesi açısından fark bulunmamaktadır. Saldırı olarak nitelendirilen eylemin kasti şekilde gerçekleştirilen hareket olması mümkün olduğu gibi taksirli hareket olması da mümkündür. Saldırı ifadesi kasıtlı davranış olarak anlaşılrsa da saldırının varlığı açısından önemli olan saldırıda bulunanın manevi unsuru değildir⁶⁷.

Meşru savunmanın şartlarından olan saldırının, mutlaka fiziksel nitelikte (örneğin darp etme, malın alınması, cinsel özgürlüğe dokunmak suretiyle müdahale) mi olması gerektiği yoksa sözlü mahiyetteki veya fiziksel müdahale içermeyen eylemlerin (örneğin cinsel bütünlüğe zarar verileceğine dair tehdit, hakaret, hürriyetten yoksun bırakma) de bu kapsamda değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı tartışmalıdır.

*Doktrindeki bir görüşe*⁶⁸ göre bazı saldırılar meşru savunmaya elverişli nitelikte değildir. Maddi nitelikte olmayan, örnek olarak hakaret ve sövme gibi eylemlere karşı

⁶⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 133, kn. 343; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 775, kn. 11; *Garantör olmayan kişiyi yardıma zorlaması durumunda Alman CK'nın 34. maddesinde düzenlenen zorunluluk hali (Rechtfertigender Notstand) değerlendirilmesinde de bulunulabileceği görüşü mevcuttur*. Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 202, kn. 10; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 776, kn. 13.

⁶⁵ Topçu, *Meşru Savunma*, 209; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 209, kn. 476b; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma", *Ceza Hukuku Dergisi*, 5/12 (2010): 226.

⁶⁶ Topçu, *Meşru Savunma*, 209.

⁶⁷ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 551.

⁶⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 281; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 113, p. 806; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin

meşru savunma mümkün değildir⁶⁹. Saldırının ağır olması gerekmesi de maddi eylem niteliğinde olması şarttır. Söz ile yapılan saldırılara karşı meşru savunmada bulunulamaz⁷⁰. *Bizim de katıldığımız aksi yöndeki görüşe göre ise sözlü nitelikteki saldırılara karşı da meşru savunma mümkündür*⁷¹.

Doktrinde tehdit niteliğindeki eylemlerin saldırı olarak değerlendirilmesi gerektiği ve tehdit niteliğindeki eylemlere karşı meşru savunmada bulunulabileceği ifade edilmiştir⁷². Ancak tüm tehdit içerikli eylemlerin, meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek mevcut saldırı olduğu ifade edilmemelidir. *Bizim de katıldığımız tehdit içerikli eylemin içeriğine göre değerlendirme yapılması gerektiği görüşüne göre meşru savunma kapsamında nitelendirilebilecek bir savunmanın ancak mevcut veya yakın bir saldırıya karşı gerçekleştirilmesi mümkündür*. Salt tehdit içeren bir sözün söylenmesi durumunda saldırının gerçekleşmesinin muhakkak olduğundan bahsedilemez. Bu nedenle bu eyleme karşı tehdit veya başka bir surette cevap verilmesi durumunda meşru savunmadan bahsedilemez⁷³. Tehdit içerikli sözlü eylemlerde de

Yayıncılık, 2024), 329; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 363; İdris Ermeydan, “Yargıtay Kararları”, 137.

⁶⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 363.

⁷⁰ Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki *Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 113, p. 806; İdris Ermeydan, “Yargıtay Kararları”, 137.

⁷¹ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 343; Sözlü şekilde gerçekleştirilen eylemlerin de meşru savunma açısından saldırı olarak değerlendirilebileceği görüşüne örnek olarak TCK’nın 129/3. maddesi gösterilebilir. Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 404; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 309, 310; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 70; Topçu, *Meşru Savunma*, 423; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 216, kn. 496; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 783, kn. 29; Erdağ’a göre içerisinde suç barındıran telefon görüşmesinin tarafı olan kişi görüşmeleri kayda alıp ilgili birimlere teslim ettiğinde bu durum meşru savunma kapsamında değerlendirilebilir; Ali İhsan Erdağ, “İletişimin Denetlenmesi Kapsamında İki Önemli Sorun Olarak: Mağdurun İletişiminin Tespiti ve İletişimin Mağdur Tarafından Kaydedilmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 23/92 (2011): 53.

⁷² Özbek’e göre meşru savunmanın düzenlendiği TCK’nın 25/1. maddesinde gerçekleşmesi muhakkak olan saldırının varlığı hali ve TCK’nın 106. maddesinde düzenlenen tehdit suçu incelendiğinde saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişinin cezalandırılacağı ifade edildiği anlaşılmaktadır. Kişinin başka bir kişiyi tehdit etmesi durumunda gerçekleşmesi muhakkak olan saldırıya dair belirleme de dikkate alındığında tehdit etmek suretiyle gerçekleşen eylemlere karşı da meşru savunmanın gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmek zordur. Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 309, 310; İçel’e göre hemen olabilecek saldırıya dair tehdit saldırı olarak kabul edilmelidir. İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 343; Topçu’ya göre saldırıda bulunan kişi karşısındaki kişiyi tehdit ettiği ve bu tehdidine dair bazı eylemlerde bulunduğu savunmada bulunan kişi açısından derhal harekete geçilmezse tehditte belirtilen eylemin engellenemeyeceği endişesi oluştuğunda bu eyleme karşı savunmada bulunulursa meşru savunma kapsamında hareket edildiği kabul edilmelidir. Topçu, *Meşru Savunma*, 423.

⁷³ Topçu, *Meşru Savunma*, 421; Aykut Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 14, 15; Kühl’e göre tehdit niteliğinde eylemin kişinin hukukten korunan değerlendirmesinin doğrudan tehdit edilmesi gerekir. Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 138, 139, kn. 23.

somut olayın özellikleri dikkate alınmalıdır. Tehdit içerikli eylemlerde bulunmuş olan kişi tehdidini sonlandırmış ise artık meşru savunma mümkün değildir. Ancak tehdit ettiği duruma dair hazırlık hareketlerine başlamış ve kişi de bu hazırlık hareketlerinin farkına varmışsa artık gerçekleşmesi muhakkak olan saldırıya karşı meşru savunmada bulunabilir. Kişinin irade serbestisini etkileyen nitelikteki devam eden tehdit eylemlerine karşı müdahalede bulunulması durumunda da meşru savunmadan yararlanılabilir. Tehdit ile korkutulan kişinin tehdit durumunu sonlandıracak eylemde bulunması halinde yaşadığı korku ve endişe durumunu ortadan kaldırması, diğer şartların da bulunması halinde meşru savunmaya uygun eylem niteliğindedir.

Bizim de katıldığımız hakaret içerikli eylemlere karşı meşru savunmada bulunulabileceği görüşüne göre şeref ve haysiyete yönelik olarak gerçekleşen saldırılara dair de meşru savunma kapsamında savunmada bulunulabilir. Hakaret etmek suretiyle saldırıda bulunan kişiye karşı şeref ve haysiyetini korumaya yönelik eylemde bulunan bir kişinin meşru savunmadan yararlanabileceğini belirtmek hayatın olağan akışına uygun bir ifadedir. Kendisine sürekli hakaret eden kişinin ağzını kapatarak savunmada bulunan kişi meşru savunma kapsamında hareket etmiştir⁷⁴.

Şantaj durumunda şantajcıya yönelik eylemin meşru savunma kapsamında değerlendirilemeyeceği görüşüne göre karşılığında para istenilerek gerçekleştirilen şantaj durumlarında (Schweigegelderpressung) şantajda bulunan kişiye karşı gerçekleştirilen eylemde meşru savunmanın varlığından bahsedilemez. Bu durumda savunulacak hukuki değer yoktur. Şantaja maruz kalan kişinin şantaj karşılığında para ödememek veya yetkili mercilere bildirimde bulunmak şeklinde eylemleri ile hakkı korunabilir. Bunun ötesindeki savunma durumlarında gerekliliğin bulunmadığı ifade edilmelidir⁷⁵.

⁷⁴ Topçu, *Meşru Savunma*, 214; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 782, 783, kn. 28; Demirel'e göre hakarete karşı meşru savunmanın olmayacağı görüşü her durumda uygun değildir. Eylemin devam edip etmediği, gerçekleşmesi veya tekrarının muhakkaklığı değerlendirilerek sonuca varılmalıdır. Muhammed Demirel, "Türk ve Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Meşru Savunmada Saldırıya İlişkin Koşullar", 283; Ersan'a göre sövme fiilini içeren hakaret suçu soyut tehlike ve sırf hareket suçu mahiyetinde olduğundan bu eylemlere karşı meşru savunmada bulunulamaz. Ancak tekrarı veya gerçekleşmesi muhakkak olacak şekilde hakaret söz konusu ise bu durumda meşru savunmada bulunmak mümkündür. Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 14; Krey, Esser'e göre her türlü hakaretin değil hakaretimiz ifadelerin devam eden nitelikte olması halinde sonlanmamış olan bu saldırı şiddet kullanılarak sonlandırılabilir. Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 216, kn. 494; karşıt görüş için bakınız, Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 149, kn. 44.

⁷⁵ Friedrich von Scherenberg, *Die sozialethischen Einschränkungen der Notwehr*, 234; karşıt görüş için bakınız, Tino Seesko, *Notwehr gegen Erpressung durch Drohung mit erlaubtem Verhalten* (Berlin: Duncker-Humblot, 2004), 96.

Şantajın bulunduğu ve bu surette zorlama yoluyla kişinin irade özgürlüğüne saldırıldığı durumlarda iradeyi etkilemeye yönelik eylem devam ettiği müddetçe saldırının devam ettiği kabul edilmelidir⁷⁶. Şantajda bulunan kişilere karşı savunmada bulunulduğunda bu durum, saldırının var olması açısından değil savunmanın gerekliliği açısından incelenmelidir⁷⁷. Şantaj ile saldırıda bulunan kişiye karşı başka imkân olmaması dolayısıyla güç kullanılması halinde savunmanın gerekliliği açısından eksiklik söz konusu değildir. Savunmada bulunan kişi şantaj durumunu görmezden geldiğinde irade özgürlüğü açısından baskının artması söz konusu olacaktır. Ayrıca şantaja konu olan gizliliğin ifşası savunmada bulunan kişi açısından istenmeyen durum olduğu için kolluk kuvvetlerine bilgi verilmesi de savunma niteliğinde değildir⁷⁸. Alman Federal Mahkemesi'nin kararında da kişinin özel bilgilerini ifşa etmek ile sınırlı kalmayarak aynı zamanda yaralama, mal varlığına zarar verme gibi tehdit içeriklerinin bulunduğu durumda tehdit ve şantaj içerikli eylemlere yönelik olarak kişinin meşru savunma hakkı bulunduğu belirtilmiştir⁷⁹.

Bizim de katıldığımız şantaj durumunda meşru savunmanın mümkün olduğu görüşü ise somut olayın şartları dikkate alınarak durumun ve şantajın ağırlığına göre savunmaya dair eylemde bulunmanın meşru savunma kapsamında değerlendirilebileceği yönündedir⁸⁰. Karşılığında para istenilen şantaj durumlarında her türlü eylemin meşru savunma kapsamında görülebileceği ifade edilemese de kişinin aralarındaki görüşmeleri kayda alması, kişisel verileri kaydetmesi gibi suç teşkil edebilecek bazı davranışları savunmaya dair eylem kapsamında değerlendirilmelidir. Somut olayın özelliklerine ve savunmaya dair eylemin içeriğine göre eylem meşru savunma kapsamında değerlendirilebilir.

Kişinin sahte silahı kullanarak karşı tarafın irade özgürlüğünü kısıtladığı tehdit veya şantaj içerikli durumlarda saldırı ve dolayısıyla meşru savunma mevcuttur⁸¹.

⁷⁶ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 216, kn. 496; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 783, kn. 29; Seesko'ya göre mağdur failin şantajlarına karşı boyun eğene veya şantaj sona erene kadar saldırı durumunun var olduğu kabul edilmelidir. Seesko, *Notwehr gegen Erpressung*, 80.

⁷⁷ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 783, kn. 29.

⁷⁸ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 798, kn. 54.

⁷⁹ BGH, JZ, 2003, 965; aktaran Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 820, kn. 101.

⁸⁰ Frank Zieschang, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Gomaringen: Richard Boorberg Verlag, 2023), 68, kn. 228; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 798, kn. 54; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 70.

⁸¹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 774, kn. 9.

Yargıtay 4. CD. 2013/25090 E. 2015/36518 K. sayılı kararında⁸² ilk derece mahkemesi tarafından sanık hakkında verilen tehdit suçundan cezalandırılma kararı, eylemin meşru savunma kapsamında gerçekleştiği belirtilerek bozulmuştur. İlgili kararda sanığa yönelik olarak katılan tarafından hakaret içerikli eylemlerde bulunulmuş buna karşılık da sanık tarafından katılana yönelik tehdit içerikli sözler söylenmiştir. Katılanın gerçekleştirdiği sözlü nitelikteki eyleme karşılık savunma iradesi ile hareket eden sanığın, yerinde olarak meşru savunma kapsamında hareket ettiği kabul edilmiştir.

Meşru savunmanın saldırı şartının kaynağının insan olup olmaması durumuna göre meşru savunmanın mümkün olması durumu değişmektedir. Hayvan hareketleri gibi hareketler neticesinde de kişinin saldırı altında bulunması söz konusu olabilir. Bu nedenle kimler veya neler tarafından gerçekleştirilen hareketlerin meşru savunma açısından saldırı olarak değerlendirileceğinin belirlenmesi gerekir.

Saldırının insan kaynaklı olarak gerçekleşmesi gerekir. Hayvanların ve diğer canlıların hareketlerine, doğa olayları sonucunda oluşan durumlara karşı meşru savunmada bulunulamaz. Ancak insan tarafından yönlendirilen hayvanın veya diğer canlıların hareketlerine karşı meşru savunmada bulunmak mümkündür⁸³. Eylem tüzel kişi tarafından gerçekleştiriliyorsa bu eylemi gerçekleştiren gerçek kişinin tespit edilememesi halinde saldırıdan bahsedilemez. Çünkü tüzel kişilerin ceza hukuku anlamında meşru savunma için gerekli olan saldırıya dair hareketi gerçekleştirebilmesi mümkün değildir. Ancak tüzel kişinin organı ve bu suretle saldırıyı gerçekleştiren gerçek kişi tespit edilmiş ise haksız saldırının varlığından ve meşru savunmanın mümkün olmasından bahsedilebilir. Örneğin tüzel kişi olan devlete karşı meşru savunmada

⁸² "...Sanığın katılana gönderdiği mesaj içeriğinde yer aldığı kabul edilen "bana bir daha küfür edersen, adam nasıl öldürülür sana göstereceğim" şeklindeki sözlerin, tehditin şarta bağlanması ve kendisine hakaret edilmemesini sağlama düşüncesiyle TCK'nın 25/1 maddesinde öngörülen hakka karşı saldırıyı defetme mahiyetinde olduğu ve anılan Kanunun 106/1. maddesinde öngörülen suçun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, hükümlülük kararı verilmesi..." Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 26.10.2015, E. 2013/25090, K. 2015/36518, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 12.03.2025; eylemin meşru savunma kapsamı içerisinde gerçekleştiği kabulü yönünden Yargıtay'ın kararına katılıyoruz ancak suçun unsurlarının oluşmaması değil hukuka uygunluk nedeni kaynaklı olarak hukuka aykırılığın bulunmadığı durumun mevcut olduğu görüşündeyiz.

⁸³ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 348; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Koca, *Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 281; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 269; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 125; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 383, kn. 6.

bulunabilmek mümkün değilken tüzel kişinin organı olan memura karşı meşru savunmada bulunabilmek mümkündür⁸⁴.

Rızada bulunmanın saldırıyı hukuka uygun hale getirmediği durumlar mevcuttur. Saldırıya maruz kalan kişinin kendisine zarar veren kişi olması durumunda meşru savunmanın geçerliliği açısından rıza önemli değildir. Çocuğunu düşürmeye çalışan kişiye, askerlikten kurtulmak amacıyla kendisini yaralamaya teşebbüs edene müdahalede bulunan kişi meşru savunma hali içerisinde olabilir⁸⁵. Kendisini öldürmek isteyen kişinin hukuken geçerli rızası bulunduğu için bu eyleme karşı meşru savunmanın mümkün olmadığı ifade edilmemelidir. İntihar etmeye çalışan kişinin tokat darbesi ile engellenmesi durumunda meşru savunma mevcuttur⁸⁶.

Baumann ve diğerlerine göre, tüm istenmeyen, yasaklanmış davranışlar saldırı olarak nitelendirilemez. Hukuki bir değeri tehlikeye atan davranışlar saldırı mahiyetindedir. Tehdit edilen hukuki değerın öznesi saldırıda bulunan kişi ile aynı kişi olmamalıdır. Kendisine karşı saldırıda bulunan kişinin eylemi üçüncü kişileri tehlikeye atmadığı takdirde meşru savunma açısından geçerli olabilecek saldırıdan bahsedilemez. İntihar girişiminde bulunan kişinin hayatını kurtarmaya yönelik gerçekleştirilen eylem meşru savunma değildir⁸⁷.

c. Saldırının Haksız Olması

Meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek savunma eyleminin haksız saldırıya karşı gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Saldırının haksızlığından bahsedebilmek için tüm hukuk düzeni dikkate alınarak hukuka aykırılık ve haksızlığın tespiti gerekir.

Hukuk düzeninin izin vermediği saldırı, haksız saldırı mahiyetindedir⁸⁸. Haksız saldırının varlığı için herkes için geçerli olan hukuk normlarına aykırılık söz konusu olmalıdır. Ancak böyle durumlarda savunmayı meşru kılacak hukuk düzenini tehdit

⁸⁴ Roxin, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 773, kn. 7.

⁸⁵ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 119, 120, p. 815.

⁸⁶ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 362.

⁸⁷ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 386, kn. 13.

⁸⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 281; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364.

söz konusu olur. Taraflar arasında geçerli olan sözleşme hükümlerini ihlal durumunda meşru savunmanın geçerli sayılacağı haksız saldırı yoktur⁸⁹.

Saldırı ifadesi ile birlikte haksız ifadesinin kullanılmasının savunmada bulunan kişinin amacı açısından önemli olduğu, haksız ifadesinin kullanılması ile savunmada bulunan kişinin eylemin haksızlığını bilmesi gerektiğinin belirtilmesinin amaçlandığı doktrinde ifade edilmiştir⁹⁰.

Saldırının varlığından bahsedilebilmesi için haksızlığının incelenmesi gerekir. Meşru savunma kapsamında savunmada bulunmanın hukuka uygun olarak kabul edilmesinin nedenlerinden birisi saldırıda bulunan kişinin eyleminin başkasının hukukun korunan alanına müdahalede bulunması ve bu müdahaleye karşı savunmada bulunmanın korunması gereğidir⁹¹.

Saldırının haksızlığı hususundan anlaşılması gereken hukuka aykırı olmasıdır. Bir saldırının haksız olması yeterli iken suç teşkil etmesi gerekmez. Disiplin cezası gerektiren durum, kabahat ve benzeri hallerde ortada suç yoktur ancak haksızlık mevcuttur⁹². A'nın taşıdığı uzun ahşap malzeme B'nin dükkânının camına çarpmak üzereyken A'nın bu davranışına karşı B'nin katlanmak zorunda olduğu ifade edilemez. B'nin müdahalede bulunarak A'nın taşıdığı ahşap malzemenin dükkânının camına çarpmasını engellemesi meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir. A'nın dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak gerçekleştirdiği bu eylem TCK hükümleri dikkate alındığında suç niteliğinde olmayan taksirle mala zarar verme eylemi niteliğinde olsa da bu durumda meşru savunma mümkündür⁹³.

Meşru savunmanın varlığı durumunda savunmaya yönelik olarak gerçekleştirilen eylem hukuka aykırı olmayıp haksız değildir. Bunun sonucu olarak da savunmada bulunan kişinin eylemine iştirak eden kişilerin eylemleri de hukuka aykırı olmayacaktır. Ancak bu kişiler fırsattan yararlanarak, saldırgana zarar verme niyetiyle hakkı kötüye

⁸⁹ Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 238, kn. 71; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 17.

⁹⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364.

⁹¹ Topçu, *Meşru Savunma*, 225.

⁹² Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 406; Topçu'ya göre meşru savunma kapsamında incelenebilecek saldırının var olması için eylemin suç teşkil etmesi şart değildir. Ancak mağduru toplumdaki her birey olan haksızlıklara karşı gerçekleştirilen fiiller meşru savunma kapsamında değerlendirilemez. Kabahatler de bu nitelikte olup dolayısıyla kabahat niteliğindeki eylemlere karşı meşru savunmada bulunulamaz. Topçu, *Meşru Savunma*, 224.

⁹³ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 138, kn. 350.

kullanarak eylemde bulunurlarsa meşru savunma hükümlerinden yararlanamayacaklardır⁹⁴.

Yargıtay 6. CD. 2023/12431 K. sayılı kararında⁹⁵ haksız saldırının bulunmadığı ve ölçülülüğün mevcut olmadığı ifade edilerek meşru savunma hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmiştir. Biz bu kararı haksız saldırının varlığı açısından inceleyeceğiz. İlk derece mahkemesi kararında sanığın cezalandırılmasına karar verilmiş, ilk haksız hareketin sanıktan geldiği belirtilerek sanık hakkında TCK'nın 29. maddesi hükümleri uygulanmamıştır. Karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması sonrasında bölge adliye mahkemesi tarafından meşru savunma hükümleri uygulanarak sanık hakkında beraat kararı verilmiştir. Yargıtay da anılan karar içeriğinden anlaşılacağı üzere meşru savunma ve sınırın aşılmasına dair hükümlerin uygulanmaması gerektiğini belirterek hükmün bozulmasına karar vermiştir.

Somut olay incelendiğinde sanık ve katılan arasında husumetin bulunduğu anlaşılmaktadır. Olay günü sanık tarafından katılanın eşine mesaj atılarak tehdit edilme söz konusudur. Olayın başlangıcına dair ilk haksız hareket bu hareket olup sanık tarafından ilk haksız hareketin gerçekleştirildiği sabittir. Bu hareket sonrasında katılan, sanığın çalıştığı okula gitmiş ve sanığın üzerine yürümüştür. Katılanın, içeriği tehdit barındıran mesajların eşine atılması sonrasında öfkelenmesi ve hiddet ile hareket etmesi mümkündür. Bu durumda katılanın haksız tahrik etkisi ile hareket ettiği ifade edilebilir. Katılanın, sanığın okuluna gelerek sanığın üzerine yürümesi eyleminde tehdit eylemini

⁹⁴ Mezger, Blei, Strafrecht 1. Allgemeiner Teil, 130.

⁹⁵ "...Bu açıklamalar çerçevesinde; Sanık ve katılanın aynı köyden akraba oldukları, olay tarihinde katılanın eşinin sanığın kendisini sürekli telefonla arayıp rahatsız ettiğini iddia etmesi üzerine katılanın, sanığın çalıştığı okula gittiği ve okulun önündeki merdivenlerde sanık ve katılanın karşılaştıkları, bu sırada katılanın sanığın üzerine yürümesi üzerine sanığın katılanın üzerine gelmemesi için korkutma saiki ile üzerinde taşıdığı tabanca ile yere doğru bir el ateş ettiği ve sanığın okuldan içeriye girip koridora geçtiği, katılanın da sanığın peşinden okulun koridoruna girip sanığı darp ettiği ve aralarında yaşanan boğuşma sırasında sanığın elinde bulunan tabanca ile katılanın ayaklarına doğru iki el ateş etmesi sonucunda katılanın kasık bölgesinden iki adet giriş deliği olacak şekilde yaralandığı iddiası ile açılan kamu davasında, dosya içerisinde mevcut kamera görüntülerinin çözümüne ilişkin bilirkişi raporu doğrultusunda, sanığın olay öncesinde katılanın eşine göndermiş olduğu tehdit içerikli mesaj dökümlerinin tespit edilmiş olduğu, yine aynı bilirkişi raporuna göre olay esnasında katılanın elinde saldırı amaçlı herhangi bir cisim bulunmaksızın elleriyle darp eylemini gerçekleştirdiği görülmekle, ilk haksız hareketin sanıktan kaynaklanması, sanığın olay öncesi tasarlanmış bir şekilde iş yerine silah ile birlikte gelmesi ve olay sırasında katılanın üzerine silah ve benzeri bir cisim bulunmaması hususları göz önüne alındığında, meşru müdafaa hükümlerinin uygulanması şartlarından olan "saldırı ve savunma arasında bir oran" ve "haksız bir saldırı" unsurlarının somut olayda gerçekleştiği yönünde bir kabulün mümkün bulunmadığı anlaşılmakla; sanık lehine meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması koşulları oluşmadığı halde, yazılı şekilde hükümler kurulması hukuka aykırılık bulunmuştur..." Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 18.09.2023, E. 2023/2205, K. 2023/12431, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 08.03.2025.

sonlandırmaya yönelik eylemde bulunmaya dair belirleme yoktur. Katılan, haksız saldırı niteliğindeki bir eylemi defetmek amacıyla hareket etmemekte ve savunmaya ilişkin eylemde bulunmamaktadır. Bu nedenle katılanın sanığın mesaj atma şeklindeki eylemine yönelik eylemi meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Her ne kadar haksız tahrik altında eylemini gerçekleştirdiği kabul edilebilirse de katılanın bu eylemi haksız saldırı mahiyetinde olmaya devam etmektedir. Haksız tahrik kişinin kusurluluğunu etkileyen bir durum olup kişinin haksız tahrik altında hareket ederek eylemde bulunması halinde eylemi hukuka aykırılı ve dolayısıyla haksız olmaya devam eder. Yargıtay kararında *haksız bir saldırı unsurlarının somut olayda gerçekleştiği yönünde bir kabulün mümkün bulunmadığı* şeklindeki kanaate bu yönüyle katılmıyoruz. Katılanın, sanığın okuluna gelerek sanığın üzerine yürümesi durumunda haksız tahrik altında gerçekleştirilmiş haksız saldırı bulunmaktadır. Meşru savunmanın saldırıya ilişkin şartlarından haksız saldırı somut olayda mevcuttur.

Saldırının haksız olması hususunda değerlendirilmesi gereken hususlardan birisi de meşru savunmaya karşı meşru savunmada bulunulamayacağıdır. Kişinin saldırıda bulunduğu, meşru savunma durumunun ortaya çıkmasına neden olduğu halde hukukun üstünlüğünün savunulması ve saldırıya karşı hakların korunması önemini yitirir. Saldırgan saldırıda bulunarak karşı tarafın savunma yapmasına neden olmuştur⁹⁶. Saldırıda bulunan kişi ilk saldırı hareketini başlatarak hukukun üstünlüğüne karşı ilk ihlalde bulunandır. Aynı zamanda saldırıda bulunarak bir hakkın zarar görmesine neden olmaktadır. Bu nedenle saldırıyı savunma amacıyla gerçekleştirilen eyleme karşı meşru savunmada bulunulamaz⁹⁷. Meşru savunmada bulunulabilmesi için haksız saldırının bulunması gerekir. Hukuka uygunluk nedeni içerisinde hareket eden kişinin hareketlerinde hukuka uygunluk mevcut olup haksız saldırı söz konusu olmadığından bu hareketlere karşı meşru savunmada bulunulamaz⁹⁸. Ancak savunmada bulunan kişinin eylemleri sınırları aşarsa savunması haksız saldırı mahiyetinde olacaktır⁹⁹. Saldırı olarak belirtilen hareket kanun tarafından korunan nitelikte ise kanunun hem saldırıyı hem de

⁹⁶ Walter Gropp, Arndt Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (Berlin-Heidelberg: Springer, 2020), 226, kn. 176.

⁹⁷ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 345.

⁹⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 283; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 553; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 106, p. 789; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 188, 189.

⁹⁹ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 388, kn. 17; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 374; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 188, 189.

savunmayı koruması mümkün olmadığından bu hareketlere karşı savunmada bulunulması durumunda meşru savunma hali söz konusu değildir¹⁰⁰.

Doktrindeki bir görüşe göre saldırının var olduğu konusunda hataya düşerek savunmaya dair eylemde bulunulması durumunda kişinin düştüğü hatada kaçınılmazlık söz konusuysa bu eylem saldırı olarak değerlendirilemez¹⁰¹. Bu görüşün sonucu olarak hata içerisinde olan kişinin eylemine karşı savunmada bulunulduğunda meşru savunma hükümleri uygulanamaz.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında kaçınılabilir veya kaçınılmaz fark etmeksizin hata yapılması durumunda kişinin eylemi saldırı mahiyetindedir. *Ancak* kaçınılmaz hata yapan kişinin eylemine karşı eylemde bulunurken üç basamak ilkesinin uygulanması gerekir. Kaçınılmaz hata içerisindeki saldırıda bulunan kişinin içinde bulunduğu hal gereğince ona karşı yapılacak savunmanın sınırlandırılması gerekir¹⁰². Üç basamak ilkesi gereğince meşru savunmanın sınırlandırılması durumunda, savunmada bulunan kişinin öncelikli olarak koruyucu nitelikte eylemlerde bulunması ve doğrudan ofansif nitelikte eylemlerde bulunmaması gerekir. Defansif nitelikteki eylemler tüketildikten sonra başka imkân kalmamışsa ofansif nitelikteki eylemlere başvurulabilir. Saldırıdan başka türlü kurtulmak mümkün ise savunmadan kaçınılarak, gerekli mercilere haber verilerek veya daha az nitelikteki zarar verici eylemleri tercih ederek saldırının engellenmesi gerekir. Olağan durumlarda kaçma imkanını değerlendirmesi veya daha azını tercih etme mecburiyeti söz konusu olmasa da bazı durumlarda kaçma açısından sınırlandırılma mümkündür¹⁰³. Üç basamak ilkesine dair değerlendirmelerin bulunduğu Alman Federal Mahkemesi kararında¹⁰⁴ meşru savunma hakkı sınırlandırılan A'nın meşru savunmaya dair tüm haklarını doğrudan kullanamayacağını, önce imkân varsa kaçınması gerektiğini, tüm savunmaya yönelik çareler tüketildikten sonra savunma aracına başvurarak ofansif eylemde bulunabileceği belirtilmiştir¹⁰⁵.

Saldırının haksız olması ile ilgili olarak saldırının kim tarafından gerçekleştirildiği, kişinin savunma hali içerisinde bulunup bulunmadığı, savunmada

¹⁰⁰ Erem, Danişman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 571.

¹⁰¹ Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 224, kn. 12.

¹⁰² Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 168.

¹⁰³ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 145, kn. 361.

¹⁰⁴ BGH, Urt. v. 3.6.2015 – 2 StR 473/14, BeckRS 2015, 12668; aktaran, Bernd Hecker, “Strafrecht AT: Notwehrexzess bei schuldhaft provoziertem Angriff”, *JuS*, 2 (2016): 177-179.

¹⁰⁵ Bernd Hecker, “Strafrecht AT: Notwehrexzess”, 179.

bulunma iradesinin bulunması meşru savunmanın değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ancak bazı durumlarda saldırıyı kimin başlattığı ve savunma pozisyonunda olan kişinin kim olduğu tam olarak tespit edilemez. Karşılıklı çatışma ve kavga hali olarak adlandırılabilen bu gibi durumlarda hangi fail hakkında meşru savunma hükümlerinin uygulanacağı veya ikisi hakkında da meşru savunmanın uygulanmaması veya uygulanması gerektiği konusunda doktrinde ve yargı kararlarında tartışmalar bulunmaktadır.

*Karşılıklı çatışma ve kavga durumlarında ilk saldırıyı başlatanın belirlenemediği hallerde her iki taraf hakkında da meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşüne*¹⁰⁶ göre karşılıklı çatışma ve kavga durumlarında meşru savunmanın varlığının tespiti açısından *şüpheden sanık yararlanır* ilkesinin dikkate alınması gerekmektedir. Saldırıyı ilk olarak kimin başlattığı saptanamıyorsa her ikisinin de meşru savunma halinde olduğu kabul edilmelidir¹⁰⁷. Aksi takdirde yani ikisi hakkında da meşru savunma hükümleri uygulanmadığında hakkaniyete aykırılık ortaya çıkacaktır. Çünkü olayda birisinin saldırıyı başlatmış olması ve diğerinin de savunma halinde olduğu muhakkaktır. İkisi hakkında da meşru savunma hükümlerini uygulamamak meşru savunma altında olan kişi açısından hukuka ve hakkaniyete aykırı olacaktır¹⁰⁸. Suçsuzların hapse girmesinden suçluların cezasız kalmasının daha uygun olacağı gözetildiğinden bu sonuca ulaşılması gerektiği belirtilmektedir¹⁰⁹.

Doğan'a göre karşılıklı kavga durumlarında kavgayı kimin başlattığının tespit edilemediği durumlarda meşru savunma hükümlerinin uygulanmayarak haksız tahrike dair hükümlerin uygulanması doğru değildir. Haksız tahrik ile meşru savunma hukuki

¹⁰⁶ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 306; Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 111, p. 804; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 282; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 552; Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 405; Topçu, *Meşru Savunma*, 235, 236; Koray Doğan, *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi "In Dubio Pro Reo"* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 287; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 236, 237; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 71; Ersan'a göre de *şüpheden sanık yararlanır* ilkesi gereğince her ikisi hakkında da meşru savunma hükümleri uygulanmalıdır ve bu uygulama ilk saldırıyı başlatan kişiye de meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerçekleşmesi muhakkak olan saldırı tehdidi altında olduğu da dikkate alındığında adildir. Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 22, 23.

¹⁰⁷ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 552; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 236, 237; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 282.

¹⁰⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 282; Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 111, p. 804.

¹⁰⁹ Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 236, 237.

nitelikleri itibari ile aynı nitelikte kurumlar olmasalar da her ikisi açısından da haksız eyleme karşı tepkinin varlığı söz konusudur. Özellikle çok taraflı karşılıklı kavga durumlarında ilk saldırıyı başlatan kişinin tespiti zor olduğu aşikardır. Ancak yine de kavgaya karışan tüm kişilerin (eski zamanlarda uygulanan düello durumu hariç olmak üzere) savunmacı veya saldırgan olduğunun tespiti doğru değildir. *Doğan, Dönmezer'in* görüşünün benimsendiğini belirterek saldırı hazırlığı konusunda her iki tarafın da hazırlık yaptığının tespit edildiği ancak ilk saldırıyı gerçekleştirenin tespit edilememesi durumunda her ikisi hakkında da meşru savunma hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Fakat hazırlık yapmaya dair tespit yapılamıyorsa her iki tarafın da meşru savunmadan yararlanması gerektiği ifade edilmiştir¹¹⁰.

*Doktrindeki bizim de katıldığımız diğer bir görüşe*¹¹¹ göre ise karşılıklı kavga durumlarında ilk saldırıda bulunan tespit edilemiyorsa bu durumda kavga eden kişiler hakkında meşru savunma hükümleri uygulanmamalıdır. Bahse konu durumda kavga etme konusunda kararları bulunan kişilerin birbirlerine karşı eylemlerinde ikisinin de saldırıda bulunma açısından istekleri bulunmaktadır¹¹². Kimin saldırıyı başlatmış olduğunun bilinemediği hallerde veya saldırıların aynı anda başladığı durumlarda savunma durumu yoktur¹¹³. Meşru savunma ancak taraflardan birisinin saldırısının açık olarak izole edilebildiği hallerde mevcuttur. Tarafların karşılıklı olarak kavga ettiği hallerde bir taraf üstünlüğü ele geçirecek nitelikte silah kullandığında veya taraflardan birisi karşılıklı çatışma ve kavga halini açıkça bıraktığında ise meşru savunma hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür¹¹⁴. Karşılıklı çatışma ve kavga durumlarında her iki taraf açısından da savunma bilinci ve iradesi ile hareket etme söz konusu olmadığından meşru savunma hükümleri uygulanmamalıdır. Taraflardan savunma bilinci ve iradesi ile hareket edenin tespiti halinde meşru savunma hükümleri uygulanabilir.

¹¹⁰ Doğan, *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi "In Dubio Pro Reo"*, 287.

¹¹¹ Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 88; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 162, kn. 76; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 312; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 327; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 271, 272; Hasan Gerçekler, *Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 1*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 342; Şahbaz, *Açıklamalı ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*, 209; Apaydın, *Meşru Savunma*, 67; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 188.

¹¹² Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 88; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 162, kn. 76.

¹¹³ Gerçekler, *Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 1*, 342.

¹¹⁴ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 162, kn. 76.

Yargıtay 1. CD 2024/245 K. sayılı kararında¹¹⁵ ilk haksız hareketin kimden kaynaklandığının tespit edilemediği olayda meşru savunma hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Karara konu somut olayda katılan ve arkadaşı olan B ile, temyiz dışı sanık A ile temyize konu sanık S'nin arasında tartışma bulunmaktadır. Ancak katılan ve arkadaşı olan B tarafından saldırıda bulunulduğuna dair tespit bulunmamaktadır. Dolayısıyla sanığın savunma bilinci ve iradesi ile hareket ederek haksız saldırıya defetme amacıyla hareket ettiği ortaya konulamaz. Bu nedenle bu olay kapsamında temyize konu sanık hakkında meşru savunma hükümlerinin uygulanmaması yerindedir.

Alman Yerel Mahkemesi, tarafların sözlü olarak tartışmaya başladığı, sonrasında tartışmanın karşılıklı yumruklaşmaya dönüştüğü ve kavga devam ederken bıçak kullanılarak hayati tehlike oluşturan eylemin olduğu olay açısından sanığın meşru savunma nedeni ile beraatine karar vermiştir. Alman Federal Mahkemesi ise sanığın kendisini savunma amacı ile hareket etmesi hususunun açık olmaması nedeni ile beraat kararı verilemeyeceğini belirtmiştir. Alman Federal Mahkemesi her iki tarafın da kavgayı kabullendiğini, eşit derecede savunmacı ve saldırgan pozisyonunda olduklarını, dolayısıyla bıçak kullanan kişinin meşru savunma durumunda olmadığını belirtmiştir. Sanığın baştan itibaren savunma amacı ile hareket ettiğinin veya kavganın sürdüğü esnada kavga etme iradesinden vazgeçmiş olduğunun tespiti durumunda meşru savunma hükümlerinin uygulanabileceğini belirtmiştir¹¹⁶.

d. Saldırının Bir Hakka Yönelik Olması

Meşru savunma için haksız saldırının bulunması şartının yanında bu saldırının bir hakka yönelik olarak gerçekleşmiş olması şartı da bulunmaktadır. TCK'nın 25/1.

¹¹⁵ "...Dosya kapsamında eksik incelemenin sözkonusu olmadığı, meşru savunma müessesesinin uygulanması için saldırı teşkil eden ilk hareketin sanıktan kaynaklanmaması, saldırı ile savunma arasında orantılılık bulunması gibi kriterlerin aranacağı, somut olayda ise ilk haksız hareketin kimden kaynaklandığı hususundaki şüphenin sanık lehine yorumlanmasıyla sanık hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına karar verildiği bu nedenle meşru savunma koşullarının oluşmadığı, ilk haksız hareketin kimden kaynaklandığının tespit edilemediği somut olayda Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 22.10.2002 tarihli, 2002/238 Esas, 2002/367 Karar sayılı kararı ve bu kararla uyumlu Ceza Dairelerinin yerleşmiş ve süreklilik gösteren uygulamaları uyarınca asgari oranda (1/4) haksız indirim yapılmasında isabetsizlik bulunmadığı, takdiri indirimin Mahkemenin takdir yetkisi kapsamında yerinde, yeterli ve kanuni gerekçelerle uygulanmasına karar verildiği anlaşıldığından, katılan vekili ve sanık müdafinin temyiz sebeplerinin incelenmesinde hükümde bozma nedeni dışında hukuka aykırılık bulunmamıştır..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, E. 2022/12784, K. 2024/245, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 12.03.2025.

¹¹⁶ BGH, 08.05.1990 – 5 StR 106/90, NStZ, 435; Aktaran, Doğan, Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi "In Dubio Pro Reo", 286.

maddesinde *bir hakka yönelmiş* ifadesi mevcut olup hukuk düzeni tarafından korunan her türlü hak meşru savunma ile korunabilir¹¹⁷. TCK'nın düzenlenmesinde belirleme yapılırken eleştiriler dikkate alınmış olup meşru savunmanın kapsamı 765 sayılı TCK'ya nazaran genişletilmiştir¹¹⁸. Saldırının, kişinin kendisi veya başkasına yönelik bir hakka dair olması yeterli olup, ayrıca bu hakka dair sınırlama yoluna gidilmemiştir. Mülkiyet hakkı dahil bütün haklara yönelik olan saldırılara karşı meşru savunmada bulunmak mümkündür¹¹⁹.

Meşru savunma ile korunabilecek haklar kapsamında kamunun haklarının bulunup bulunmadığı, bireyi dolaylı olarak etkileyen kamusal menfaatlerin meşru savunma yolu ile korunabilmesi konusunda doktrinde ortak görüş bulunmamaktadır.

Kişinin sadece ceza kanunları bağlamında korunan hakları değil tüm menfaat ve haklarının meşru savunma ile korunması mümkündür. *Doktrindeki meşru savunma yolu ile korunabilecek hakların yalnızca bireysel hukuki menfaatler olduğu görüşüne* göre kamunun çıkarlarının korunması açısından meşru savunma mümkün değildir¹²⁰. Bahse konu görüşü göre kamunun hukuki çıkarlarını koruma devletin organlarının görevi olduğundan kişinin hukuki menfaatlerine yönelik olmayan saldırılara karşı eylemde bulunması halinde meşru savunma hükümleri uygulanamaz. Balıkçı olan A, H'nin variller ile zehirli sınırları nehre akıttığını görmesinin akabinde H'nin bu davranışını durdurmak isteyen A, H'ye cebir uygulayarak H'nin hareket etmesini engeller ve bu durumu kolluk birimlerine bildirir. Su kirliliği H'nin davranışını engellemeye çalışan A'yı etkilemektedir ancak bu hukuki menfaat bireyler üstü bir menfaat niteliğinde olup meşru savunma ile gerekçelendirilemez¹²¹.

Doktrindeki bizim de katıldığımız görüşe göre ise meşru savunma kapsamında her hakkın veya herkesin hakkının korunması mümkündür. Bu nedenle devletin lehine olacak şekilde meşru savunmada (*Staatsnothilfe*) bulunmak da mümkündür. Ancak bu durum

¹¹⁷ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 315.

¹¹⁸ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 446.

¹¹⁹ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 446; Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (İstanbul: Beta Yayınları, 2016), 313; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 372; Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 220.

¹²⁰ Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 236, kn. 69, 236; Pierre-Henri Bolle, Güçlü Akyürek, "Ticari Meşru Savunma", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9/1, (2010): 152; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 134, kn. 344.

¹²¹ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 134, kn. 344.

istisnadır. Devletin kendini, durumun şartları gereği koruyamadığı durumlarda eylemde bulunulduğunda meşru savunma hükümleri uygulanabilir¹²². Devletin sırlarını ele geçiren bir casusun yakalanması durumunda, devletin lehine olacak şekilde meşru savunmada bulunulmuştur¹²³. Kişinin, kendisinin kullandığı su olmasa da toplumun kullandığı suya zehir katıldığını görmesi durumunda bireysel hakkı doğrudan zarar görmese de meşru savunma hakkı bulunmaktadır. Sokak lambasına, otobüs durağına zarar verilmesi gibi durumlarda ise kişinin bireysel hakkı da doğrudan zarar gördüğünden meşru savunma hakkı mevcuttur. Kamuya ait hak zarar görmüş olsa da birey doğrudan veya dolaylı etkilendiğinden meşru savunma hakkı vardır.

Doktrindeki bireyin hakkını kendisi açısından ihlal etmeyen kamu düzenine ilişkin haklara yönelik saldırılara karşı meşru savunmanın mümkün olmadığı görüşüne göre bireysel hukuki değerlere karşı gerçekleşen saldırılara karşı meşru savunmada bulunmak mümkün olup kamu düzeninin genel olarak ihlaline neden olan eylemler şayet bireyin kendi hakkını ihlal etmiyorsa bu durumda meşru savunma söz konusu olamaz¹²⁴.

Kamuya ait, özellikle devlete ait olan hukuksal menfaatlere karşı meşru savunmada bulunulamamasının sebebi olarak kamu düzeninin korunması konusunda münhasıran devletin yetkili olması olduğu doktrinde belirtilmiştir¹²⁵. Alman doktrininde Alman CMK'nın (Strafprozessordnung) 127. maddesinde (*Vorläufige Festnahme*) düzenlenen yakalama hakkına dair düzenleme dikkate alındığında özel kişilerin belirli durumlarda geçici tutuklama hakkının olduğunun anlaşılabacağı ifade edilmiştir. Kanun koyucu tarafından kişilerin hukukun üstünlüğünü savunmak amacı ile suçlulara karşı

¹²² Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 129.

¹²³ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 144, kn. 29; karşıt görüş için bakınız, Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 788, kn. 41.

¹²⁴ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 283; *Bireysel hakka doğrudan saldırı olmadığı durumda kamu düzenine saldırı mahiyetindeki eylemlere karşı meşru savunmada bulunulamayacağına dair*; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 405; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 27; *Kamunun kullanımında olan ve mülkiyeti de kamuya ait olan sokak lambası gibi araçlara müdahalede bulunulduğunda bireyin bu menfaatten doğrudan yararlanması söz konusu olduğu için kişinin saldırıya karşı meşru savunmada bulunabilmesi mümkündür*. Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 447.

¹²⁵ Mustafa Ruhan Erdem, “Malvarlığına Yönelik Saldırıların Karşı Meşru Savunma İçin İnsan Öldürme ve Yaşam Hakkı (AİHS m. 2)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9/Özel Sayı (2007): 989; *Bireyin kendi hakları ihlal edilmediği takdirde kamu düzeninin bozulması durumunda birey tarafından meşru savunma hakkı kullanılamaz. Kamu (Allgemeinheit), Alman CK'nın 32. maddesi kapsamında ifade edilen “diğer” (anderem) kişi olarak anlaşılamaz. Aksi düşüncenin geçerli olduğu durumda vatandaşların tamamının kolluk kuvveti konumuna geçmesi ve devletin kuvvet kullanma tekelinin eline alması söz konusu olacaktır*. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 767, kn. 1; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 145, kn. 38.

kamu düzenini korurken meşru savunma kapsamında hareket edebileceği kabul edilmiş olsaydı, Alman CMK'nın 127. maddesindeki düzenlemeye gerek kalmazdı. Bu nedenle kanun koyucunun da kamu düzeninin korunması amacı ile meşru savunma hakkının bireyler açısından mevcut olduğunu kabul etmediği anlaşılmaktadır¹²⁶. Ancak kamunun genel çıkarları ile kamunun düzeni bireyler tarafından meşru savunma yolu ile korunamazken devletin kendisine, mallarına yönelik saldırılara karşı meşru savunma mümkündür (*Staatsnotwehr*). Kural olarak tüzel kişiler adına meşru savunmada bulunulabilir. Tüzel kişiler “başkası” olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla devletin malına yönelik saldırılara karşı meşru savunmada bulunulabilir¹²⁷.

Bireyin hakkı doğrudan ihlal edilmeyip dolaylı olarak ihlali söz konusu ise de kamuya ait hak açısından da meşru savunma hakkının bulunduğu görüşüne göre topluma karşı işlenen suçlar açısından kişinin hakkına doğrudan müdahale olmasa da dolaylı etki mevcut olduğundan meşru savunma hakkının mevcut olduğu ifade edilmelidir. Meşru savunmanın sadece kişinin kendi hakkını koruma açısından değil aynı zamanda üçüncü kişinin hakkını korumaya yönelik olarak da kabul edilmesi zaman içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlar sonucunda olmuştur. Zamanla suçların işleniş şekillerinin değişmesi dikkate alındığında kişinin haklarına dolaylı olarak etkide bulunan saldırılara karşı da meşru savunmanın mümkün olduğu kabul edilmelidir. İlgili hak, yalnızca devletin yetkisi ve sorumluluğunda bulunan alanlar dahilinde ise bu durumda meşru savunma mümkün değildir¹²⁸.

Hoven ve Mitsch'nin mevcut meşru savunma hükümlerinin üzerinde değişiklik yapılmasının önerildiği tasarı metni hakkındaki incelemelerinde (dipnotta belirtilen makalenin içerisinde tasarı metni yer almaktadır) sadece bireysel haklara yönelik olarak gerçekleşen saldırılara karşı meşru savunmanın mümkün olduğu belirtilmiştir. Meşru savunma hakkının genel kamunun haklarına (Allgemeinrechtsgüter) yönelik olarak da mümkün olduğunu ifade etmenin herkes için geçerli genel bir polis yetkisi anlamına geleceği ifade edilmiştir. Özellikle kamu sağlığı veya trafik alanında norma uygun davranışı sağlamak amacı ile şiddetli çatışmaların ortaya çıkabileceği belirtilerek meşru

¹²⁶ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 786, kn. 36.

¹²⁷ Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 345; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 787, 788, kn. 40.

¹²⁸ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılık*, 67.

savunma hakkının sadece bireyin haklarına yönelik olarak düzenlendiği ifade edilmiştir¹²⁹.

Saldırının yönelmiş olduğu hakkın herkes açısından geçerli olan yasa normlarına aykırı olması, diğer bir ifade ile her kime gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin hukuka aykırı olması gereklidir. Bireylerin kendi aralarında gerçekleştirmiş oldukları sözleşmelere aykırı durumlarda haksız saldırı bulunmamaktadır. Komşu olan tarafların arasında gerçekleştirilmiş olan anlaşmada piyano çalınması yasak olarak belirlenmişse ve komşulardan A bu düzenlemeye aykırı davranırsa diğer komşu olan B meşru savunma kapsamında hareket etmiş sayılamaz¹³⁰.

2. Savunmaya İlişkin Şartlar

a. Genel Olarak

Meşru savunmanın düzenlendiği TCK'nın 25/1. maddesinde haksız saldırıya karşı orantılı şekilde ve defetme zorunluluğu kapsamında gerçekleştirilen eylemlerin meşru savunma kapsamında olduğu belirtilmiştir. Alman CK'nın 32. maddesinde de meşru savunma açısından geçerli olan savunmanın, mevcut olan haksız saldırıya karşı gerçekleştirilen gerekli eylem olduğu belirtilmiştir. Saldırıya ilişkin şartların ve özel durumların mevcudiyeti incelendikten sonra var olan haksız saldırının defedilmesi amacı ile gerçekleştirilen savunmaya dair eylemin incelenmesi gerekir. Biz de bu bölümde savunmaya ilişkin şartları incelemeye çalışacağız. Savunmaya ilişkin şartlar açısından da savunmanın saldırıda bulunan kişiye karşı gerçekleştirilmiş olmasını, ölçülülüğü, ölçülülük açısından meşru savunma hakkını sınırlandıran halleri, gerekliliği, kaçma imkanını değerlendirmesi ile mal varlığına karşı gerçekleştirilen saldırılara karşı öldürme eylemini ve savunma mekanizması sistemi kullanarak savunma yapma şekli olan otomatik cihazlarla savunma düzeneği kurma hususunu, offenciculayı izah etmeye çalışacağız.

Meşru savunmanın şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği noktasında tespitte bulunulurken somut olayın özelliklerine göre değerlendirmede bulunulmalıdır. Olayın

¹²⁹ Elisa Hoven, Wolfgang Mitsch, "Notwehr und Notwehrexzess Vorschlag einer neuen Formulierung der §§ 32, 33 StGB", *Kriminalpolitische Zeitschrift* (KriPoZ) 6 (2023): 431, 432.

¹³⁰ Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 238, kn. 71.

oluş şekli, kullanılan araçlar, gereklilik ve ölçülülük şartlarının var olup olmadığı gibi hususlar olay açısından ayrı ayrı incelenmelidir¹³¹.

Meşru savunmanın hukuki esası bağlamında inceleme yapıldığında TCK'nın 25/1. maddesinde ifade edilen *orantılı biçimde defetme zorunluluğu* ifadelerinden orantılılık açısından ölçülü olmak, zorunluluk açısından da savunmaya ihtiyaç duyulmak, gereklilik anlaşılmalıdır¹³².

b. Savunmanın Saldırıda Bulunana Karşı Gerçekleştirilmiş Olması

Savunmanın saldırıya ve saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilmesi gerekir. Saldırıda bulunan haricindeki kişilerin hakkını ihlal eden eylem durumunda meşru savunmada bahsedilemez¹³³.

Meşru savunma açısından savunmaya dair eylem sadece saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilebilen eylemdir. Alman doktrininde Alman CK'nın 34. maddesinde düzenlenen hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk halinde, başka türlü önlenememe, kaçınma imkânı (*Ausweichmöglichkeit*) ve önemli ölçüde üstün gelme (*wesentlich überwiegt*) unsurlarının aranmasının, ancak bu şartların meşru savunma için aranmamasının sadece haksız saldırının saldırıda bulunana karşı yönlendirilebileceğinin göstergesi olduğu ifade edilmiştir¹³⁴.

c. Ölçülülük

Savunmaya ilişkin şartlardan birisi de saldırı ile ölçülü şekilde savunmada bulunmaktır. Ölçülülük açısından değerlendirmede bulunulurken kullanılan araçlar, savunulan ve savunulurken zarar verilen haklar incelenmelidir. Ölçülülük incelenirken savunulan ve zarar verilen hak arasında ayniyet şartının var olmasının gerekliliği ile kullanılan araçlar arasındaki ilişki ayrıca dikkate alınmalıdır.

¹³¹ Ömer Demirci, “Meşru Savunma” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014), 83.

¹³² Melik Kartal, “Karar Analizi: Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 05.02.2019 Tarihli, 2015/1-705 Esas ve 2019/59 Karar Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8/2 (2023): 964.

¹³³ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 284; *İlgili hususun meşru savunmanın kurucu unsuru olduğu ve saldırı ve savunma arasında nedensellik bağı bulunması gerektiğine dair*; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 557.

¹³⁴ Elisa Hoven, Wolfgang Mitsch, “Notwehr und Notwehrexzess”, 432.

*Saldırıya maruz kalan hak ile savunma sonucunda zarar verilen hak arasında ayniyet, mutlak eşitlik ilişkisi bulunması gerekmediği görüşüne*¹³⁵ göre ölçülülük açısından değerlendirmede bulunulurken hakların aynı, eşit ölçüde olması şart değildir. Aksi takdirde mal varlığına yönelik olarak gerçekleşen bir saldırıya, yaralama sonucu doğuracak şekilde savunmada bulunulması halinde kişinin meşru savunmadan yararlanamayacağı ifade edilecektir¹³⁶. Saldırı ve savunmaya ilişkin haklardaki oran ilişkisinin kesin bir oran olarak değerlendirilmemesi de gerekir¹³⁷. Cinsel bütünlüğe yönelik olarak gerçekleştirilen bir saldırıya karşı vücut bütünlüğüne yönelik olarak zarar verilerek savunmada bulunulduğunda da ölçülülük bulunabilir. Savunmanın gerekliliği ve biçimi dikkate alınarak inceleme yapılmalıdır¹³⁸. Savunmada bulunularak korunan ve zarar verilen hakların arasındaki denge incelendiğinde savunmada bulunulurken korunan hakkın daha önemli ve daha ağır basan nitelikte olmasına da gerek yoktur. Çünkü meşru savunmada bulunulabilmenin temelinde saldırı altında bulunan hakkın korunmasının yanında hukuk sisteminin korunması da söz konusudur¹³⁹. Meşru savunma açısından ölçülülükten anlaşılması gereken, aşırı dengesizliğin, ölçüsüzlüğün bulunmamasıdır¹⁴⁰.

Alman doktrinde, meşru savunma ile ilgili açıklamalarda bulunan *Kühl*'e göre gereklilik incelemesi (*erforderlichkeitsprüfung*) açısından saldırı sonucunda savunmada bulunan kişide oluşan veya savunma sonucunda saldırıda bulunan kişide oluşan zararlar arasında ölçülülüğün bulunması dikkate alınmaz. Alman CK'nın 32. maddesi açısından etkilenen hukuki değerlerin ölçülülüğü şart değildir¹⁴¹. Ancak etkilenen hukuki değerler

¹³⁵ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 277; Mahmut Kaplan, "Meşru Savunmada Orantılılık", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13/2 (2023): 1155; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 331; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 360; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 322; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 315; Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 219, kn. 149; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 236, 237, kn. 543; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 286; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 86; Nuri Berkay Özgenç, "Meşru Savunmada Orantılılık", *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12/24 (2022): 258; Öldürücü nitelikteki bir savunmanın sadece öldürücü nitelikteki bir saldırıya karşı yapılabileceğini belirtmek uygun değildir. Ölçülülük hususunda dikkat edilmesi gereken husus başka türlü kurtulma olanağının mevcudiyetidir. Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 322; Bir hukuki yararın meşru savunmanın konusu olduğu kanaatine varılıyorsa önemli olan saldırıda bulunan hak ile savunma sonrası zarar verilen hak arasındaki kıyas değil hakkın korunuş şeklidir. Saldırıdan kurtulmak için nelerin, nasıl yapılması gerektiği tespit edilmelidir. Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Cilt 2-3, 195.

¹³⁶ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 277.

¹³⁷ Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki *Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 119, p. 814.

¹³⁸ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 315; Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki *Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 119, p. 814.

¹³⁹ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 219, kn. 149.

¹⁴⁰ Nuri Berkay Özgenç, "Meşru Savunmada Orantılılık", 258.

¹⁴¹ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 178, kn. 116.

arasında aşırı ölçüsüzlüğün olduğu hallerde meşru savunma açısından sınırlama getirilmesi gerekir¹⁴².

*Saldırı ve savunmaya dair araçlar arasında oranın bulunması gerektiği ancak araçların aynı olmasının şart olmadığı görüşüne*¹⁴³ göre ölçülülük açısından değerlendirme yapılırken kullanılan araçlar göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak araçlar arasında oranın bulunmadığı her halde meşru savunma açısından ölçülülüğün bulunmadığı ifade edilmemelidir¹⁴⁴. Saldırıda bulunan ve savunmada bulunan kişinin bulunduğu hal, durum ve şartlar birlikte değerlendirilerek inceleme yapılmalıdır¹⁴⁵. Kendisinden iri ve güçlü olan bıçaklı bir saldırgana karşı savunmada bulunan kişinin ateşli silah kullanması durumunda doğrudan meşru savunmada ölçülülük şartı gerçekleşmemiştir ifadesinde bulunulmamalıdır. Ayrıca savunmada bulunan kişinin saldırıyı defedecek nitelikte araçları kullanırken saldırıyı defetme ölçütünü aşmaması gerekmektedir. Bu ölçünün aşılmış olması durumunda sınırın aşılmasına dair hususlar değerlendirilmelidir¹⁴⁶.

Meşru savunma hali içerisinde hareket edilmesi noktasında önemli hususlardan birisi savunmada bulunan kişinin kendisini tehlikeye düşürmeyecek şekilde saldırıda bulunan kişiye en az zararı verecek nitelikte araç kullanarak saldırıyı defetmesidir. Bu hususa dikkat etmek meşru savunmada sınırın aşılması açısından önem ihtiva etmektedir¹⁴⁷.

¹⁴² Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 179, kn. 117; Mustafa Ruhan Erdem, “Malvarlığına Yönelik”, 991.

¹⁴³ Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 547, 548; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 320; *Araçlar arasında nitelik yönünden denge bulunması gerektiği ancak bu dengeden kesin eşitliğin anlaşılmaması gerektiğine dair*; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 360; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 331; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 286; Uğur Alacakaptan, *Suçun Unsurları* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1975), 111; İdris Ermeydan, “Yargıtay Kararları”, 145; Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 577, 578; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 118, p. 814; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 322; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 277.

¹⁴⁴ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 286.

¹⁴⁵ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 578; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 547, 548.

¹⁴⁶ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 547, 548.

¹⁴⁷ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 192; Roxin ve Kühl’ün de belirttiği gibi meşru savunmanın geçerliliği açısından en az zararı verecek aracın seçilmesi şartı somut olaya göre değerlendirilmelidir. En az zararı verecek araç seçildiğinde saldırının defedilemeyeceği durum oluyorsa daha ağır nitelikte aracın seçilmesi veya aracın daha ağır sonuç doğuracak nitelikte kullanılması meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 789, 790, kn. 43; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 171, kn. 103.

F üzerine koşarak gelmekte olan, ikisinde bıçak bulunan A, B ve C'den A'yı birkaç metre uzaktayken göğsünden vurarak öldürür. Bu durumda F'nin silahı kullanırken tehdit etmesi veya havaya uyarı atışı yapmasının gerekliliği açısından değerlendirmede bulunulduğunda F'nin kendisine çok yakın olan saldırganları uyarmak için havaya ateş etmesi veya tehdit etmesinin savunması açısından risk oluşturacağı değerlendirilmelidir. F kendisinden birkaç metre ötedeki A'yı vurmayarak havaya ateş ettiğinde A, B ve C'nin kendisine saldırarak F'yi bıçaklamalarının yüksek ihtimal olduğu gözetilmelidir. Havaya ateş etmek veya saldırıda bulunanları tehdit etmek savunmada bulunan F'nin savunmasının etkililiği açısından risk oluşturacağından F'nin direkt olarak ve bacak, kol gibi bölgeleri gözetmeksizin ateş etmesinin meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi gerekir. F'nin bu eylemi ölçsüz nitelikte değildir¹⁴⁸.

Savunmada kullanılan araçlar ile saldırıda kullanılan araçlar arasında ölçülülüğün tespiti açısından ex ante ve objektif değerlendirmede bulunulmalıdır¹⁴⁹. *Kaplan*'a göre ölçülülük açısından tespitte bulunulurken failin içerisinde bulunduğu ruhsal ve fiziksel özelliklerin de dikkate alınması gerekir. Kişiden beklenilemeyecek bir savunmayı yapmaması durumunda kişinin sorumluluğunun mevcut olduğu ifade edilmemelidir¹⁵⁰.

Kanaatimizce de savunmada bulunan kişinin kullandığı aracı seçmesi açısından uygun ortamının bulunup bulunmadığı, araçların ölçülülüğü açısından gözetilmelidir. Kişinin rahatça savunmada bulunacağı, daha az zarara neden olabilecek aracı seçme imkânının bulunduğu ve seçeceği bu aracın saldırıyı defetmek açısından yeterli olduğundan bahsedilebiliyorsa sopaya karşılık ateşli silahın kullanılması halinde ölçülülüğün mevcut olmadığı kabul edilmelidir. Aksi yönde hareket eden kişinin kastının, saldırıyı defetmekten ziyade saldırganı cezalandırmak olduğu ifade edilebilir. Ancak örneğin sopalı saldırı altında olan ve kaçmakta olan kişiyi varsayalım. Bu kişinin karanlık bir ortamda acele halde iken eline geçirdiği sivri uçlu bir demir ile sanığı yaraladığı olayda daha az tehlikeli aracı seçme imkânı yoktur. Bu nedenle araçlar arasında ölçsüzlüğün olduğu ifade edilmemelidir. Aksi takdirde savunmada bulunan kişinin zarar

¹⁴⁸ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 226, 227, kn. 521.

¹⁴⁹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 194; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 64; *Ex ante değerlendirme yapılması gerektiğine dair*, Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 286; karşıt görüş için bakınız, *Kaplan*'a göre somut olayın koşullarının değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi isabetli olup objektif değerlendirme yapma gerekliliği isabetli değildir. Mahmut Kaplan, "Meşru Savunmada", 1161.

¹⁵⁰ Mahmut Kaplan, "Meşru Savunmada", 1155.

gören veya halen görmekte olan hakkını koruması hususu fazlasıyla zorlaştırılır. Kişinin seçmiş olduğu bu sivri uçlu demiri nasıl kullandığı, saldırganın hangi bölgelerine ne surette zarar verdiği ayrıca incelenmelidir.

Meşru savunma hakkı kural olarak kişinin herhangi sınırlamaya tabi olmadan kullanabildiği, saldırı altında olan hakkını saldırıyı defetmek amacı ile kullandığı bir haktır. Ancak meşru savunma hakkının bazı özel durumlarda sınırlandırılabilmesi mümkündür. Provokatif harekette bulunulup tahrik etme sonucunda saldırıya maruz kalmak ile kusur yeteneği azalmış veya bulunmayan kişiler tarafından saldırıya uğramak bunlardan bazılarıdır. Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda ölçülülük ayrıca incelenmelidir.

Meşru savunma hakkının sınırlandırılmasının temel amacı meşru savunmaya dair düzenlemeyi toplumsal anlamda kabul edilebilirlik bakımından en uygun olana ulaştırmak ve bu sayede en üst seviyede adaleti sağlamaktır¹⁵¹. Ölçülülük açısından meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı hallerin bu amaç bakımından değerlendirilmesi gerekir.

Tahrik durumunda meşru savunma hakkının varlığı açısından doktrinde önemle üzerinde durulan tahrik ederek provokatif eylemde bulunan kişinin eyleminin tahrik boyutu ve maksadının ne olduğuna göre değişen değerlendirmeler bulunmaktadır. Kişinin tahrik açısından eylemi meşru savunmadan yararlanmak amacıyla hakkın kötüye kullanılması mahiyetindeyse ayrı, bu şekilde bir maksadı bulunmuyorsa meşru savunma hakkı ayrı değerlendirilmelidir.

Saldırının gerçekleşmesi için karşı tarafı provoke eden kişi bu saldırının gerçekleşmesi amacıyla planlı, maksatlı olarak eylemde bulunabilir. Savunmada bulunma görüntüsü ortaya çıkarmaya çalışmakta olan bu kişinin eyleminde provokasyon mevcuttur. Ancak provoke eden kişinin bu nitelikte hareket etmediği diğer bir ifade ile saldırı başlatılmasını sağlamak noktasında özel amaç taşımadan, maksatlı olmadan eylemde bulunduğu halde de provokasyonun varlığından bahsedilmelidir. Bu ikinci durumda provoke eden kişinin, karşı tarafın hakkından gelmek gibi bir amacı yoktur. Ancak provoke eden kişi, gerçekleştirdiği eylem neticesinde karşı tarafın tahrik olarak

¹⁵¹ Carl Friedrich von Scherenberg, *Die sozioethischen Einschränkungen der Notwehr* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009), 81.

saldırıda bulunabileceği olasılığını bilmekte ve bunu ihtimal dahilinde değerlendirmektedir. Bahsedilen iki durumda da provoke eden kişinin davranışı emredilen davranış niteliğinde değildir¹⁵².

Meşru savunma hakkından faydalanmak amacı ile karşı tarafın saldırıda bulunmasını sağlamaya yönelik provokatif hareketler sonrasında saldırıya uğrayan kişinin eylemlerinin savunmaya yönelik ve meşru savunma kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda Alman doktrininde yasal savunma teorisi, kendini koruma teorisi, rıza teorisi, hakkın kötüye kullanılması teorisi savunulmaktadır¹⁵³. Biz tez konumuzun kapsamını da dikkate alarak hakim görüş olan hakkın kötüye kullanılması teorisini açıklamakla yetineceğiz.

*Doktrindeki hakim ve katıldığımız görüş olan meşru savunmadan yararlanmak için tahrik durumu oluşturulmuşsa tahrik olan kişinin eylemine karşı meşru savunma hakkının mümkün olmadığı görüşüne*¹⁵⁴ göre genel prensip olan hakkın kötüye kullanılmasının yasak olması prensibine göre meşru savunma hakkının kötüye kullanılması durumunda kişinin hukuk sistemi tarafından korunması mümkün değildir. Kişi maksatlı olarak kendisini saldırıya maruz bırakacak şekilde hareket etmiş ve karşıdaki kişinin kendisine saldırmasını sağlamış ise savunma meşru olmaz. Kişinin amacı meşru savunma görüntüsünden yararlanmaktır¹⁵⁵. Bu şekilde hareket eden kişinin meşru savunma bilinç ve iradesi ile hareket ettiğinden de bahsedilemez¹⁵⁶. Aksi takdirde fırsattan yararlanmak isteyen kişilerin plan kurdukları suçlar için meşru savunma durumu yaratmaları cezasız kalacaktır¹⁵⁷.

¹⁵² Elif Ergüne, Erkan Sarıtaş, “Provokatif Meşru Savunma”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25/2 (2022): 484.

¹⁵³ Teoriler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 151, 154, kn. 374-378.

¹⁵⁴ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 152, kn. 375; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 801, kn. 65; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 282, 283; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 315; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 176 kn. 536; Elif Ergüne, Erkan Sarıtaş, “Provokatif Meşru”, 516, 517; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 109, 110, p. 802; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 326, 327; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 314; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 552; *Maksatlı provokasyon durumunda meşru savunma hakkının bulunmadığını belirten görüşlere yönelik eleştiri için bakınız*; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 160 vd.

¹⁵⁵ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 152, kn. 375; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 801, kn. 65; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 176 kn. 536.

¹⁵⁶ Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 176 kn. 536.

¹⁵⁷ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 314; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 552.

Kartal'a göre maksatlı, amacı olan provokasyon durumunda çözüm açısından en önemli unsur somut olayın kendisi olup, somut olayın özellikleri dikkate alınmaksızın doğrudan kurallar çerçevesinde durumun değerlendirilmesi adalete ve hakkaniyete uygun olmayacaktır. Provokatif eylem neticesinde meşru savunma hakkı tamamen dışlanmamalı ancak sınırlandırılmalıdır. Bu sınırlandırma ise üç basamak ilkesine göre yapılmalıdır. Provokasyonda bulunanın öncelikle saldırıdan kaçınması, mümkün değilse defansif savunmada bulunması, bu da mümkün değilse ofansif eylemde bulunması gerekir. Provokasyonun ağır sayılmayacak saldırılara sebebiyet vermesi durumunda ise provokasyonda bulunanın saldırıya katlanması adalet ve hakkaniyete uygun olacaktır¹⁵⁸.

Hakkını kötüye kullanan, provoke eden kişinin eyleminin kapsamı ve beklentisi ortaya konulmalıdır. Örneğin sadece silah kullanılmadan yaralama sonucu doğuracak nitelikte eylemde bulunmaya dair beklentisi varken kendisine silahla saldırı ortaya çıkmışsa bu durumda maksadı aşan hal ile karşı karşıya kalmış olduğundan ve meşru savunmanın şartlarının suni şekilde oluşturulmuş olduğu değerlendirilemeyeceğinden hakkını kötüye kullandığından bahsedilmemeli ve artık meşru savunma hükümlerinden faydalanabileceği kabul edilmelidir¹⁵⁹. Saldırının şiddeti ve tipi, hakkını kötüye kullanarak provoke eden kişinin beklentisi ve amacının ötesine geçer ve sınırın aşılması ortaya çıkarsa bu durumda maksatlı provokasyona neden olan kişinin meşru savunma hakkı vardır. Bu durumlarda da kişinin meşru savunma bilinci ve iradesinin mevcut olduğu ifade edilebilir¹⁶⁰.

Saldırıya maruz kalan kişinin saldırının ortaya çıkmasına haksız hareketi ile sebep olduğu durumlarda meşru savunmada bulunma hakkı ortadan kalkmaz. Bahse konu durumlarda haksız tahrik oluşmuş olabilir ancak bu durumda haksız tahrik altında olan kişinin eylemi hukuka aykırı olmaya devam eder. Ayrıca amacı olmayan provokasyon açısından değerlendirmede bulunulduğunda, meşru savunmaya dair kanuni düzenlemeler incelendiğinde bu halde saldırının haksız olduğu ve bu saldırıya karşı meşru savunmada bulunulabileceği sonucuna varılabilir¹⁶¹.

¹⁵⁸ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 160, 161.

¹⁵⁹ Elif Ergüne, Erkan Sarıtaş, “Provokatif Meşru”, 516, 517; Topçu, *Meşru Savunma*, 303.

¹⁶⁰ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 242, kn. 557.

¹⁶¹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 282, 283; Elif Ergüne, Erkan Sarıtaş, “Provokatif Meşru”, 513; *Mezger ve Blei'ye göre tahrik sonucunda saldırıya maruz kalan kişinin meşru savunma hakkı varlığını devam ettirmektedir. Ancak meşru savunma hakkının sınırlandırılması gerekir.* Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 126; *Kartal'a göre maksatlı provokasyon durumunda da maksatlı olmayan*

A ile B'nin barda otururken A'nın B'ye ağır ithamlarda bulunduğu ve hakaret ettiği durumda B, A'ya saldırmıştır. B'nin gerçekleştirdiği saldırıya karşı A'nın savunma hakkı vardır. Çünkü A'nın meşru savunmadan yararlanmak maksadıyla hareket edip etmediği anlaşılmamaktadır. Bu nedenle bu şekilde bir maksadının var olmadığı değerlendirilmelidir. A'nın meşru savunma hakkı söz konusu olsa da haksız tahrik niteliğindeki eylemi ile B'nin sinirlenmesine, öfkelenmesine neden olduğundan meşru savunma hakkı sınırlandırılmalıdır. Provokasyonda bulunan kişinin öncelikle kaçınması, mümkün değilse defansif eylemde bulunarak savunmada bulunması, son çare olarak ofansif nitelikte savunmada bulunması tercih etmesi gerekir¹⁶². Ancak A'nın ayrıca amacının olduğu, meşru savunmadan yararlanma amacı ile hareket ederek provokasyonda bulunduğu ortaya konulabilirse bu durumda meşru savunma hakkının bulunduğu ifade edilmemelidir.

*Kusurluluk ile haksızlığın farklı hususlar olduğu, kusur yeteneği olmayan kişilerin eylemlerine karşı da meşru savunmanın mümkün olduğu görüşüne*¹⁶³ göre haksızlık ve kusur birbirlerinden farklı kavramlar olup kusuru olmayan, kusur yeteneği bulunmayan kişilerin gerçekleştirmiş oldukları hareketlerin de haksızlığından bahsedilebilir. Kusur yeteneği olmayan kişinin tipe uygun ve hukuka aykırı hareket etmesi sonucunda haksızlık meydana geleceğinden bu kişilerin eylemlerine karşı da meşru savunmada bulunulabilir.-¹⁶⁴. Normların objektif nitelikte olması, insan olmak şartı ile kim tarafından

provokasyon durumunda da meşru savunma hakkının sınırlandırılması gerekir. Ancak bu sınırlandırmaların ölçütünde farklılık bulunmalıdır. Aynı katı ölçütler ile sınırlamak adalete ve hakkaniyete uygun olmayacaktır. Kasıtlı olmayan provokasyon durumunda provokasyonda bulunan kişiden saldırıya katlanması beklenemez. Ancak onun da üç basamak ilkesine göre savunmasının sınırlandırılması gerekir. Kartal, Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık, 161; Provokasyonun meşru savunma hakkını sınırlandırma sebebi yapılamayacağına dair; Baumann vd., Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch, 407, 408, kn. 56.

¹⁶² Urs Kindhäuser, Till Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Baden-Baden: Nomos, 2020), 167, kn. 55; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 804, kn. 69.

¹⁶³ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 313, 314; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 281; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 445; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 269; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 326; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 137; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 227; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 310; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 371; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 12, 13; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 85; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 153, kn. 58; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 211, kn. 478; Topçu, *Meşru Savunma*, 164; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 541; Dönmezer, Erman'a göre haksızlığın objektif olarak bulunması yeterli olup kusur yeteneği olmayan kişilerin saldırıları durumunda da haksız saldırı objektif olarak bulunmaktadır. Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 108, p. 800.

¹⁶⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 313, 314; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 445.

gerçekleştirildiği önemli olmaksızın normda düzenlenen şekilde hareket eden kişinin hukuk düzeni ile çatışma içerisinde olduğu hususları dikkate alındığında akıl hastası olan kişilerin saldırılarına karşı da meşru savunmada bulunulabilir¹⁶⁵. Kanaatimizce de kusuru etkileyen hallerin varlığı saldırının haksızlığını değiştirmez. Bu nedenle mazeret nedenleri, kusurluluğu kaldıran haller, kusur yeteneğinin bulunmaması gibi kusurluluk düzeyini etkileyen sebeplerin bulunması bu eylemlere karşı meşru savunmada bulunulabilmesine engel değildir.

Doktrinimizde savunulan, özellikle Alman doktrininde de kendisine yer bulan kusuru bulunmayan kişilerin saldırılarına karşı meşru savunmada bulunulabilmesi söz konusu olsa da bazı sınırlamalar uygulanarak meşru savunmanın değerlendirilmesi gerektiği görüşü¹⁶⁶ mevcuttur. Saldırıda bulunan kişi çocuk (14 yaşının altında¹⁶⁷), kusur yeteneği bulunmayan, mazeret nedenleri kapsamında hareket eden veya hata hallerinin bulunduğu durumda olan kişi ise bu durumda meşru savunmanın sınırlandırılmasının dikkate alınması gereklidir¹⁶⁸. Kusurluluğu bulunmayan kişilerin saldırılarına karşı daha az zarar verici savunmanın veya kaçınma imkanının tercih edilmesi gerekliliği hukuk sisteminin kusurlu bulunan kişi ile kusursuz olan kişinin saldırılarını aynı düzeyde değerlendirilmemesi nedeniyledir. A, tamamen sarhoş bir haldeyken B'nin barına girmeye çalışır. B, A'ya barın kapanacağını belirterek onu içeri almaz. A bunu kabul etmeyerek B'ye hakaret etmeye ve şiddet uygulamaya başlar. B bu saldırı eylemlerine karşı A'ya yumruk atar. B'nin bu durumdaki hareketinin meşru savunma yönünden sınırlandırılması gerekmektedir. B kolluk güçlerine haber vermek, kaçınmak veya daha

¹⁶⁵ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Cilt 2-3, 137.

¹⁶⁶ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 157, 158, kn. 383; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 801, kn. 62; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 409, kn. 58; Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 243, kn. 79; Welzel, *Das Deutsche Strafrecht*, 87; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 166; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 270; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 320; Kaplan, *kusur yeteneği bulunmayan kişiler açısından ilgili görüşü ifade etmiştir*. Mahmut Kaplan, "Meşru Savunmada", 1150; Puppe'ye göre meşru savunmaya dair hak sınırlanırken Alman MK'nın 228. maddesinde düzenlenen zorunluluk hali (Totstand) hükümlerinin kıyas yolu ile uygulanması gerekir. Bu kişilerden saldırılarını sonlandırmaları beklenemeyecektir ancak tehlikeli durumun ortaya çıkmasının da sebebi oldukları açıktır. Kişi kusursuz, hata halinde veya çocuk olup olmadığı fark etmeksizin kendi davranışları ile oluşturduğu tehlikeli hal kaynaklı riskleri üstlenmek zorundadır. Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 190, kn. 33; karşıt görüş için bakınız, Koca ve Üzülmüş kaçınmanın gerekliliğine ilişkin karşıt görüşlerinde saldırıda bulunan kişinin akıl hastası veya çocuk olup olmadığı değişmeksizin kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu yüklenemeyeceğini belirtmişlerdir: Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 285.

¹⁶⁷ Alman CK'nın 19. maddesinde fili işlediği esnada henüz on dört yaşında olmayan kişinin kusur yeteneğinin bulunmadığı belirtilmiştir.

¹⁶⁸ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 408, 409, kn. 58.

az zararlı olan savunma yöntemini seçmelidir. A'nın bıçak veya silahla saldırması durumunda ise B'nin yumruk atması meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir¹⁶⁹. Uygulamada özellikle akıl hastalığı olan, sarhoşluk nedeni ile davranışlarını yönlendiremeyen veya çocuk olan saldırgan durumunda üç basamak ilkelerinin dikkate alınması gereklidir. Kaçınmanın veya daha az zarar verici savunma önlemlerinin tercih edilmesi gerekmektedir¹⁷⁰. Cezalandırılmayacak düzeyde kusur yetenekleri etkilenen ve kontrol mekanizmaları açısından noksanlıkları bulunan kişilerin sadece saldırıda bulunurken değil saldırılarına karşı savunmada bulunulduğunda da tehlikeden kaçınma ve davranışlarını yönlendirme açısından akıl ve sağduyudan yoksun oldukları kabul edilmelidir. Bu nitelikte korunmaya muhtaç olan kişilerin saldırıları durumunda meşru savunma hakkı zorunluluk hali (*Notstandsrechts*) düzeyine indirilerek değerlendirilmelidir¹⁷¹.

Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre kusurluluğu bulunmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen saldırılara karşı meşru savunma hakkının sınırlandırılırken bazı hususlar dikkate alınmalıdır. Saldırıda bulunan kişinin çocuk olması, akıl hastası olup bu durumun fark edilebilmesi veya fark edilemese dahi tehlikeliliği gözetilerek belirlemede bulunulması gerekir. Bu sınırlandırmaların somut olaya göre değişiklik gösterilerek uygulanması gerekmektedir¹⁷². Kişinin kusurluluğunun etkilenme düzeyi, saldırıya maruz kalan kişinin bilgisi, kusurluluğu etkilenen kişinin eyleminin niteliği gibi hususlar birlikte değerlendirilerek savunmada ölçülülük incelenmelidir. Kusurluluğu etkilenmiş kişilerin eylemlerine karşı da meşru savunma kapsamında hareket edebilmek mümkün olsa da somut olayın şartlarına göre ölçülülük ve gereklilik değerlendirilmelidir. Örneğin A kişisi, akıl hastası olan ve davranışlarını yönlendiremeyen, fiziksel olarak normal düzeyin altında zararlı olan B kişisinin haksız saldırısına maruz kaldığında savunmaya dair eyleminde bildiği bu durumları dikkate alarak eylemde bulunmalıdır. Akıl hastası olan B'nin fiziksel zarar verme potansiyeli yüksek düzeyde ise bu durumda A'dan daha hafif nitelikte savunma yapmasını istemek ise hakkaniyete uygun olmayacaktır. Neticeten dikkate alınması gerekenler somut olayın şartları, kusurluluğun

¹⁶⁹ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 157, 158, kn. 383.

¹⁷⁰ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 801, kn. 62.

¹⁷¹ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 409, kn. 59.

¹⁷² Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 167, 168.

etkilenmesi halinin savunmada bulunan kişi tarafından bilinip bilinmediği gibi hususlardır.

*Kusur yeteneği bulunmayan veya cezalandırılabilir düzeyde kusuru bulunmayan kişilerin eylemlerine karşı meşru savunmanın mümkün olmadığı görüşüne*¹⁷³ göre akıl hastaları ve çocuklar gibi kusur yeteneği bulunmayan kişilerin eylemleri saldırı olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla bu eylemlere karşı meşru savunmada bulunulamaz. Kusur yeteneği bulunmayanların eylemlerinin tehlike olarak değerlendirilmesi mümkün olup zorunluluk hali hükümlerine başvurulabilir. Zorunluluk hali durumunda da meşru savunma durumunda da kişinin eylemi hukuka uygun sayılmalıdır¹⁷⁴. Çocuk, akıl hastası ve sarhoş kişilerin saldırıları durumunda ortada hukuk düzeninin geçerliliğini sorgulayan bir durum yoktur. Bu kişilerin eylemleri zorunluluk hali açısından tehlike kapsamında incelenmelidir. Kusurluluğu etkileyen hal olan kaçınılmaz şekilde izin unsurunda hata (*Erlaubnistatumsirrtum*) içinde eylemde bulunan kişilerin eylemleri hukuka aykırı olmadığından meşru savunma mümkün değildir¹⁷⁵. Haksız saldırıdan anlaşılması gereken eylemin sadece haksız olması değil aynı zamanda hukuksal düzenin geçerliliğini sorgulamasıdır. Çocuk, akıl sağlığı olmayan ve hata içerisinde bulunan kişi mevcutsa ve hukuk düzeninin geçerliliğini sorgulayan eylemleri yoksa meşru savunma mümkün değildir. Zorunluluk hali hükümlerinin uygulanabilirliği değerlendirilebilir¹⁷⁶.

Yargıtay 1. CD. 2023/7630 E. 2024/7859 K. Sayılı kararında¹⁷⁷ sanığın, ailesi ile birlikte yaşadığı ikamete gelen, eve girmeye çalışan katılanı bıçakla sırtından hayati tehlike geçirecek nitelikte yaraladığı olay incelenmiştir. Alkol nedeniyle davranışlarını

¹⁷³ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 348; İlker Tepe, “Türk Ceza Kanunu’nda Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Sistematiği ve Bir Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Meşru Savunma (TCK m. 25/1)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 9/26 (2014): 268; Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 222, kn. 160; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 342.

¹⁷⁴ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 348; Tepe’ye göre bahse konu davranışlar saldırı olarak nitelendirilmemeli ve zorunluluk hali hükümleri uygulanmalıdır. Ancak yazar eylemin hukuka uygun sayılıp sayılmamasına ilişkin ifadede bulunmamıştır. İlker Tepe, “Türk Ceza”, 268.

¹⁷⁵ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 222, kn. 160.

¹⁷⁶ Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 342.

¹⁷⁷ “...olay tarihinde katılanın alkollü vaziyette sanığın ikametine geldiği ve ikamete girmeye çalıştığı sırada aralarında çıkan arbede sırasında sanığın katılanı sırt bölgesinden hayati tehlike geçirecek derecede yaraladığı olayda katılanın elinde sanık ve ailesine saldıracak veya zarar verecek elverişli bir alet bulunmaksızın sanığın ikametine geldiği ve aşırı alkollü olan katılanın sanık ve yanında bulunan kızı tarafından kuvvet uygulanması suretiyle ikametden uzaklaştırılabileceği, hususları birlikte değerlendirildiğinde katılana sanığa yönelen ağır bir saldırı bulunduğundan bahsedilemeyeceği anlaşıldığından somut olayda meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin yasal koşullarının oluşmadığı...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 27.11.2024, E. 2023/7630, K. 2024/7859, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 12.03.2025.

yönlendirme serbestisi etkilenmiş kişinin saldırısına karşı daha hafif nitelikte kuvvet kullanılması gerektiği belirtilerek saldırganın uzaklaştırılması gerektiği ifade edilmiştir. Kararda katılanın elinde elverişli aletin bulunmadığı tespit edilmiş ancak özellikle katılanın aşırı alkollü olduğu belirtilmiştir. Kanaatimizce Yargıtay tarafından meşru savunmanın gerekliliğine ve ölçülülüğüne dair belirlemede bulunulurken katılanın aşırı alkollü olması dikkate alınmıştır. Sanığın, kızı ile birlikte karşılıklı itekleme şeklindeki arbede ve eve girmeye çalışma durumlarını, katılanın aşırı alkollü olması nedeniyle kuvvet kullanarak uzaklaştırması mümkünken bıçak kullanması suretiyle uzaklaştırması meşru savunmanın şartları açısından uygun bulunmamıştır. Yargıtay tarafından kusurluluğu etkilenmiş kişinin saldırısına karşı meşru savunma hakkının sınırlandırılarak kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Ek olarak şunun da belirtilmesi gerekir ki, bıçak ile saldırıda bulunmayan kişinin eve girme ve itekleme şeklindeki eylemine hayati tehlike geçirmesine neden olacak şekilde bıçakla saldırıda bulunarak eylemde bulunma başka olaylar açısından da ölçülülük ve gereklilik dışı bulunabilir. Ancak Yargıtay bu kararında katılanın aşırı alkollü olmasını özellikle dikkate almış, kusurluluğun etkilenmiş olunmasını meşru savunma hakkına dair savunma eyleminin gerekliliği ve ölçülülük açısından değerlendirmiştir.

d. Gereklilik

Meşru savunma hükümlerinin düzenlendiği TCK'nın 25. maddesinde *defetmek zorunluluğundan* bahsedilmiştir. Defetme zorunluluğundan “*kesinlikle olması şart, olmazsa olmaz*” anlamına gelen durumun mu anlaşılması gerektiği yoksa “*yapılması uygun olan, lüzumu yerinde olan*” durumun mu anlaşılması gerektiği ayrımında bulunulmalıdır. Meşru savunmanın geçerliliği açısından zorunluluğun mu yoksa gerekliliğin mi bulunmasının şart olduğu belirlenmelidir. *Doktrindeki bir görüşe*¹⁷⁸ göre meşru savunma açısından zorunluluğun olması dikkate alınması gerekirken, diğer bir *görüŧe*¹⁷⁹ göre zorunluluğun değil gerekliliğin bulunması dikkate alınmalıdır. Ayrıca

¹⁷⁸ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 319; Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 115, p. 808; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 330; Özgeç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 367; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 556; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 35; Erkan Şenses, “Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu’nda Meşru Savunma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 26/112 (2014): 404.

¹⁷⁹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 284; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 54; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 321; Ersan Şen, Buğra Şahin, “Önleyici Meşru Savunma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 15/162 (2020): 349.

savunmaya dair hareketin saldırıyı defetmek açısından gerekli veya zorunlu olup olmadığı tespit edilmeli bu soruya olumsuz cevap verildiğinde meşru savunmanın söz konusu olmadığı kabul edilmelidir.

Meşru savunmanın düzenlendiği maddenin lafzında zorunluluk ifadesi kullanılmıştır. Savunmada bulunma zorunluluğu ile kast edilen savunmanın gerekliliği ile ilgilidir. Savunmaya gerçek anlamda ihtiyaç duyulması durumunda gereklilik söz konusu olacaktır. Gereklilik hakkında değerlendirmede bulunulurken hem savunmada bulunan kişi tarafından kullanılan araç dikkate alınarak özenli savunma, hem de savunmada bulunan kişinin saldırısının yönlendiği saldırganın güvenliğinin ihlal edilmesi göz önünde bulundurulmalıdır¹⁸⁰.

Meşru savunma açısından normun lafzında ifade edilen zorunluluk kavramının gerekliliğin içerisinde bulunan *gerçek anlamda ihtiyaç duyulma* şeklindeki yorumlanması hukuka uygun olandır¹⁸¹. Meşru savunma ile hem bireyin korunması hem de hukuk düzeninin korunması söz konusudur. Tüm yolların sona ermesi, başkaca yolun mümkün olmaması sonrasında meşru savunma yoluna başvurulabileceği anlamına gelen “zorunlu olma” şartı meşru savunmanın özü ile bağdaşmamaktadır. Saldırı altında bulunan kişi hukuka aykırı bir müdahaleye maruz kalmaktadır. Kişinin meşru savunmada bulunmasını “zorunlu olma” şartına bağlayarak durumunu ciddi ölçüde ağırlaştırmak meşru savunmanın var olma sebebine aykırıdır. Bu nedenle kişinin saldırıyı defetme zorunluluğunun, savunmaya önemli ölçüde ihtiyaç duyulma, olduğu takdirde daha uygun ve yerinde olma anlamına gelen gereklilik olarak yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz.

Alman CK’nın 32. maddesinde düzenlenen ve Alman ceza hukuku için geçerli olan meşru savunma düzenlemesinde gereklilik ve zorunluluk anlamının ortaya çıkmasına neden olan ayrı ayrı kavramlar kullanılmıştır (*geboten, erforderlichlich*). Roxin’e göre gereklilik ve zorunluluk kavramları farklı nitelikte olsa da yargı pratiğinde bu iki kavram, aynı anlamda ele alınmaktadır. Ancak bu iki kavram farklı anlamda olup zorunluluk kavramı sayesinde meşru savunmanın sosyal etik kurallar ile sınırlanması

¹⁸⁰ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 316.

¹⁸¹ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 57.

mümkün hale gelmiştir¹⁸². Sosyal etik sınırlamaların işlevi fazla katı olarak algılanan meşru savunma hakkının toplumsal anlamda kabul edilebilirliğini sağlamaktır¹⁸³.

Kühl'e göre Alman CK'nın 32. maddesinde ifade edilen “*erforderlich* (gerekli, gereken)” ve “*geboten* (zorunlu)” ifadeleri dil açısından aynı anlama gelecek şekilde kullanılabilir. Meşru savunmada saldırının defedilmesi, bertaraf edilmesinden bahsedilir. Sonuç olarak gereken, lüzumlu olan savunma, saldırıya uğrayan kişinin saldırıdan korunması, saldırının bertaraf edilmesi için vazgeçilmez, kaçınılmaz olan eylemdir¹⁸⁴.

Saldırı altında bulunan kişinin kaçma imkanını değerlendirmesi açısından çok basit bir hareket ile saldırıdan kaçması mümkünse kaçması gerekir. Ancak çok basit hareket ile kaçmak mümkün olsa dahi kaçma neticesinde hakkının daha çok risk ve tehlike altına girme ihtimali olduğunda kişiye kaçma imkanını değerlendirmesi sorumluluğu yüklenilmemelidir. Bu nedenle meşru savunma açısından zorunluluk kavramından, aksinin imkânsız olması, olmazsa olmazlık anlaşılmamalıdır¹⁸⁵.

Savunmaya dair gerçekleştirilen eylem saldırıyı önleme açısından uygunsa gereklidir. En az müdahale içeren nitelikteki eylem gerekli olandır. Gereklilik değerlendirmesinde saldırıya uğrayan kişinin davranışları ile saldırıya uğrayan kişi durumunda olabilecek basiretli, ihtiyatlı üçüncü kişinin görüşü, davranışı esas alınmalıdır. Ex ante değerlendirmede bulunulmalıdır¹⁸⁶. Savunmada gerekliliğe dair belirlemede bulunulurken objektif değerlendirmede bulunulmalıdır. Saldırıya maruz kalan değerlin ölçütü savunmada gerekliliği belirlerken her zaman kullanılamaz. *Önder'e* göre ayrıca savunmada bulunan kişinin neyin gerekli neyin gerekli olmadığı konusunda

¹⁸² Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 799, 800, kn. 58; *Alman CK'nın 32. maddesinde düzenlenen gereklilik ve zorunluluk ifadelerinin işlevleri hakkındaki görüş için ayrıca bakınız*; Gerd Geilen, “Notwehr und Notwehrexzess (I)”, 200.

¹⁸³ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 197, kn. 158.

¹⁸⁴ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 166, 167, kn. 87.

¹⁸⁵ Kartal'a göre de zorunluluğun net şekilde kabul edilmesi durumunda kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu yüklenemeyeceği açısından açıklanması mümkün olmayan durum oluşacaktır. Kaçma imkânı var olduğu durumda kişi savunma yapma zorunluluğunda değildir ve dolayısıyla zorunluluk kavramından bahsedildiğinden kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu yüklenemeyeceğinin açıklaması yapılamaz. Gereklilik ve zorunluluk kavramı açısından ayrıntılı bilgi için bakınız: Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 57.

¹⁸⁶ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 232, 233, kn. 205; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 86; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 174, kn.107; Stefanie Harnisch, Sascha Knaue ve Richard Schröder, *Falltraining Strafrecht Allgemeiner Teil* (Heidelberg: C.F. Müller, 2023), 198, kn. 222; Gereklilik açısından ex ante değerlendirme yapılması gerektiğine dair ayrıntılı bilgi için bakınız; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 62 ve devamı.

değerlendirmede bulunarak hareket etmesinin önemi yoktur. Savunmanın objektif anlamda gerekli olduğunun tespiti yeterlidir¹⁸⁷.

Gereklilik açısından ex ante ve objektif değerlendirmede bulunulurken savunmada bulunan kişinin subjektif niteliklerinin de göz ardı edilmemesi gerekir. Savunma araçları açısından mevcut olan güvensizlik veya belirsizlik kaynaklı riskler savunmada bulunan kişiye yüklenmemelidir. Somut olayın şartları ile birlikte savunmada bulunan kişinin kişisel özellikleri de dikkate alınmalıdır. A kişinin dövüş sanatları konusunda usta olduğu bir durumda saldırıya maruz kaldığını var sayarsak eyleminin gerekliliği açısından yine dövüş ustası bir kişinin açısından değerlendirmede bulunulmalıdır¹⁸⁸. Gereklilik ve ölçülülük açısından subjektif değerlendirmenin önemli olması objektif belirlemenin ağırlıklı olarak gözetilmesini arka planda bırakmamalıdır. Kişinin gerçekleştirdiği savunmada bireysel olarak değerlendirmesi önemlidir ancak ona göre eylemin gerekli veya ölçülü olması objektif değerlendirmeyi geride bırakmamalıdır.

Gereklilik açısından ex ante veya ex post değerlendirmede bulunulması gerektiği belirlenmesinin aksine *Puppe'nin görüşüne* göre belirlenmesi gereken asıl sorun savunmada bulunan kişinin daha hafif savunma araçlarını seçmesi ve bu surette savunması halinde saldırıda bulunanın daha fazla saldırı eyleminde bulunmasının mümkün olup olmadığıdır. A kişinin sağ elinde bardak vardır. Çabukluk içerisinde hareket ederek B'yi yakalar ve B'nin kafasını sol kolunun altına alır. B bu durumda A'nın saldırısından kurtulmak için A'nın yüzüne ve kafasına yumruklar atar. Bu durumda ex post veya ex ante değerlendirmede bulunmak yerine B'nin kafa ve yüze vurmak yerine daha hafif savunmayı seçmesi durumunda A'nın bardak ile vurmasının mümkün olması hususunun devam edip etmediğinin tespiti gerekir. A ifadesinde bardak ile vurmayacağını belirtse de bunun nesnel olarak tespitinin mümkün olmaması ile birlikte B tarafından bilinmesinin de mümkün olmadığı göz önüne alındığında bu ifade B'nin eyleminin hukuka uygunluğuna zarar vermez¹⁸⁹.

Krey ve Esser'e göre savunmaya dair gerçekleştirilen eylemin gerekliliği açısından değerlendirmede bulunulurken eylemin sonuçları yerine kendisinin dikkate alınması doğru olacaktır. Eğer gerçekleştirilen eylem savunma açısından gerekli ise

¹⁸⁷ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 192.

¹⁸⁸ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 64, 65.

¹⁸⁹ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 179, kn. 5.

istenmeyen sonuçların, örneğin saldırıda bulunan kişinin ölmesi, savunma açısından gerekli olmasa dahi meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir. A kişinin B kişisine saldırdığı durumda B kişisi elindeki silah ile uyarı amacıyla havaya ateş etmiştir. A saldırısına devam etmiş ve B bu sefer A'nın omzuna ateş etme kastı ile hareket ederken kasıtsız olarak ölümüne neden olmuştur. Bıçaklı saldırı sonucunda oluşan yaralanma B'nin düzgün nişan almasını engellemiştir. Bu durumda eğer silah ile savunmada bulunmak gerekli denilebiliyorsa meydana gelen sonuç her ne kadar ölüm sonucu olsa da savunmada bulunan kişi bu sonuçtan sorumlu olmamalıdır. Aksine saldırıda bulunan kişi sorumlu olmalıdır. İstisnai olarak bazı durumlarda savunmada bulunan kişinin taksirli sorumluluğu değerlendirilebilir¹⁹⁰. Kanaatimizce örneklerde varılan sonuçlar hukuka uygun değildir. Örnek verilen olayda ilk olarak, tespiti mümkün ise saldırıda bulunan A'nın kastının ne olduğu tespit edilmelidir. Öldürmeye yönelik olarak kastı tespit edilemiyorsa B'nin elinde ateşli silah ile saldırıda bulunan A'yı etkisiz hale getirmesi gerekirken *ateşli silah kullanarak savunmada bulunması gerekli, bu nedenle eylemin kendisi de gerekli ve bu husus ölüm sonucuna nazaran daha üstün tutulmalı* denilerek B'nin meşru savunma kapsamında hareket ettiği ifade edilmemelidir. Meşru savunmada sınırın aşılması değerlendirilmelidir. A'nın öldürme kastı ile hareket etmediği anlaşılmasına rağmen B'nin yaşadığı korku nedeni ile nişan alamaması durumunda sınırın aşılması şekilleri incelenmelidir.

Savunmaya dair eylemin gerekliliği ve uygunluğu açısından değerlendirmede bulunulurken saldırının gerçekleştiği şartlar incelenerek savunmaya dair şartların zorluğu, başarısızlık riski gibi hususlar gözetilmelidir. Gece vakti veya pusu yoluyla gerçekleştirilen saldırılar durumunda savunmanın zorluğu gibi durumlar dikkate alınmalıdır¹⁹¹. Savunmanın, saldırıyı engellemeye uygun ve saldırıyı defetmek açısından en hafif çareyi içeriyor olması gerekir. Uygun olması ile kast edilen saldırıya karşı gerçekleştirilen savunmanın, saldırıyı tamamen durdurabilecek veya en azından saldırının devam etmesi açısından engel olabilecek nitelikte olmasıdır. Kullanılan araçların

¹⁹⁰ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 228, kn. 523.

¹⁹¹ Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 242, kn. 77.

saldırının durdurulması, engellenmesi açısından etkililik durumları incelenirken saldırının gücü, saldırının etkisi ve kullanılan araçların niteliği dikkate alınmalıdır¹⁹².

Savunmada bulunan fail, gereklilik kapsamında değerlendirilen sınırları aştığında meşru savunma kapsamında değerlendirmede bulunulamaz. Ancak bu durum, meşru savunmanın sınırının aşılması kapsamında mazeret sebebi olarak değerlendirilebilir¹⁹³.

Gereklilik açısından incelenmesi gereken hususlardan birisi kişinin kaçma imkanını değerlendirmesi zorunluluğunun bulunup bulunmadığıdır. *Savunmada bulunanın kaçma imkanını değerlendirmesi zorunluluğunun bulunmadığı görüşüne göre* kaçmak şeklinde gerçekleşen eylem savunma niteliğinde olmayıp saldırıya uğrayan kişiye kaçmak konusunda sorumluluk yüklenilemez. Meşru savunmanın özünde savunmada bulunmak yer almaktadır. Kaçmak savunmada bulunmak değildir¹⁹⁴. Hakkın haksızlığa boyun eğmesinin beklenemeyeceği dikkate alındığında kişinin kaçmasının mümkün olduğu durumlarda dahi kaçmasının mecbur olduğu ifade edilmemelidir. A ve B aynı barda birlikte bulunmaktadırlar. B'nin hakaretine uğrayan A daha sonra B'nin şiddetine maruz kalmıştır. A'nın B'ye nazaran çok daha hızlı koşmasının mümkün olduğu gözetildiğinde bardan uzaklaşmak şeklinde uğradığı saldırıdan kaçması ve kurtulması mümkündür. Ancak hakkın haksızlığa boyun eğmesi beklenemeyeceği için A'nın kaçmasının şart olduğu kanaatimizce ifade edilmemelidir¹⁹⁵.

Meşru savunma hakkına izin verilmesinin nedeni haksız saldırıya maruz kalmaktır. Saldırıdan kaçınılması mümkün olursa dahi savunmada bulunan kişinin kaçma imkanını değerlendirmesi zorunluluğu yoktur. Alman CK'nın 34. maddesinde düzenlenen zorunluluk halinden farklı olarak kişinin her türlü kaçma imkanını değerlendirmesi gerekmez¹⁹⁶. Meşru savunmada kaçma imkanını değerlendirmesi zorunluluğunun bulunmaması meşru savunmanın temelinde yatan fikri ortaya koymaya

¹⁹² Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 169, kn. 512, 513; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 167, kn. 89.

¹⁹³ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 218, 219, kn. 148.

¹⁹⁴ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 367; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 285; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 317; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 451; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 144, kn. 359; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 205, kn. 471; Mahmut Kaplan, "Meşru Savunmada", 1149; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 407.

¹⁹⁵ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 144, kn. 359.

¹⁹⁶ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 132, kn. 3.

çalışan hakların korunması ilkesi (*Rechtsbewahrungsprinzip*) gereğince benimsenen hakkın haksızlığa karşı boyun eğmesinin gerekli olmadığı ile ilişkilidir¹⁹⁷.

Onur kırıcı olmadığı takdirde kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu bulunduğu görüşüne göre kural olarak kişinin kaçma imkanını değerlendirmesi zorunluluğu bulunmamaktadır, ancak somut olayın şartları da değerlendirilerek onur kırıcı olmadığı takdirde kişinin kaçma imkanının değerlendirilmesi incelenmelidir¹⁹⁸.

*Sadece basit hareketlerle kaçmanın mümkün olduğu, onur kırıcı olmayan ve fedakârlık gerektirmeyen durumlarda kişinin kaçma imkanını değerlendirmesi zorunluluğu bulunduğu dair görüşe*¹⁹⁹ göre yol değiştirmek gibi basit nitelikteki hareketler ile saldırıya maruz kalmanın engellenmesi mümkünse bu durum savunma yapmak yerine kişinin kendisinden beklenilebilir. Saldırıya uğrayan kişi hukuken korunma altında olan haklarından fedakârca vazgeçmeyerek kendisini koruyabiliyorsa bu durumda savunmada bulunması gerekli değildir²⁰⁰. Gereklilik açısından kolluk kuvvetlerinin yardımının beklenilmesi şartı, kolluk kuvvetlerinin çağırılması durumunda saldırı altındaki kişinin savunmada bulunmasının ve zarar görmesi durumunun risk altında olup olmadığı incelenerek belirlenmelidir. Kolluk kuvvetinin yardımının mevcut olduğu veya kolayca çağırılabilirdiği durumlarda saldırıda bulunan kişiye karşı savunmada bulunmak gerekli değildir²⁰¹.

Saldırıda bulunanın vasfına göre kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu bulunduğu görüşüne göre yaş küçüklüğü, akıl hastalığı bulunanlar gibi kusur yeteneği etkilenmiş kişilerin saldırılarına karşı kişinin kaçıp kurtulma olanağı mevcut ise kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu bulunmakta olup bu durumlarda savunmada bulunmak gerekli değildir²⁰².

¹⁹⁷ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 133, kn. 12.

¹⁹⁸ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 314; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 320.

¹⁹⁹ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 275; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 193; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 116, p. 810; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 795, 796, kn. 49; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 171, kn. 520; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 357; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 330; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 374.

²⁰⁰ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 193; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 357; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 330.

²⁰¹ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 180, kn. 120.

²⁰² Mezger, Blei, *Strafrecht 1 Allgemeiner Teil*, 128; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 87; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 116, 117, p. 810; Jale Güral, "Türk Hukukunda Mal

Meşru savunma ile bertaraf etmek anlaşılmalıdır. Bu nedenle savunmada bulunan kişinin kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu söz konusu değildir. Kaçmak (*weglaufen*), savma veya defetme (*abwehr*) değildir. Ancak meşru savunmanın sosyal etik (*sozialethische*) nedenler dolayısıyla sınırlandırıldığı durumlarda kaçmak ayrıca incelenmesi gereken önemli bir unsurdur²⁰³.

Meşru savunma kapsamında savunulan haklar arasında mal varlığına ilişkin haklar da bulunmaktadır. Kişinin malına zarar verilmesi veya malının zarar tehdidi altında olması durumunda savunma eyleminde bulunarak saldırıyı defetmesi meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir. Mal varlığına ilişkin olan bu hak mülkiyete ilişkin olabileceği gibi zilyetliğe ilişkin de olabilir. Mal varlığına ilişkin savunmada bulunulurken meşru savunmanın savunmaya dair şartlarından olan gereklilik şartlarının ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda *doktrinde mal varlığına yönelik saldırılara karşı öldürme sonucunu doğurabilecek nitelikte savunmada bulunmanın meşru savunma içerisinde değerlendirilebileceğini belirten görüş*²⁰⁴ olduğu gibi, diğer bir görüşe²⁰⁵ göre bahse konu eylem meşru savunma kapsamında değerlendirilemez.

Bahse konu görüşler açısından farklılığa neden olan önemli etmenlerden birisi de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 2. maddesinde²⁰⁶ düzenlenen yaşam

İçin Meşru Müdafaa", 184; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 314; Kartal'a göre kusur yeteneği etkilenmiş bazı kişilerin saldırıları durumunda kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu söz konusu olup somut olayın şartlarına göre değerlendirmede bulunulmalıdır. Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 166, 167.

²⁰³ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 162, 163, kn. 78; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 399, 400, kn. 43.

²⁰⁴ Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 127; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 86; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 145; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 48; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 129, kn. 335; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 237, kn. 546; Mahmut Kaplan, "Meşru Savunmada", 1165; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 179, kn. 117; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 171, 172, kn. 521; Apaydın, *Meşru Savunma*, 71.

²⁰⁵ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 276; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 164, kn. 45; Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 573; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 286; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 231; Mustafa Ruhan Erdem, "Malvarlığına Yönelik", 997; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 559; Ersin Şare, "Yüksek Mahkeme Kararlarında Meşru Savunma", *İzmir Barosu Dergisi*, 83/1 (2018): 28; Öznur Sevdiren, "Yargıtay Kararları Işığında Suçüstü Halinde Şüphelinin Yakalanmasını Sağlamak Amacıyla Silah Kullanma Yetkisi (Pvsk M. 16/7)", *TBB Dergisi*, 153 (2021): 81.

²⁰⁶ AİHS'nin 2. maddesi: "1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez. 2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz: a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması; b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak

hakkına dair düzenlemedir. *Mal varlığına yönelik olarak gerçekleştirilen saldırıya karşı saldırganın öldürülmesi durumunda meşru savunma hükümlerinin uygulanamayacağı görüşüne*²⁰⁷ göre mal varlıklarına yönelik saldırılara karşı yaşam hakkını ihlal edecek şekilde eylemde bulunulduğunda meşru savunmanın varlığından bahsedilemez. Aksi halde yaşam hakkını düzenleyen AİHS'nin 2. maddesi ihlal edilir. Uygulamayı gerçekleştiren kişilerin AİHS'ye uygun yorum ilkesi çerçevesinde hareket etmesi ve yaşam hakkı ile meşru savunma hakkı arasındaki sınırları değerlendirmesi gerekmektedir²⁰⁸.

*Mal varlığına yönelik saldırı durumunda öldürme sonucunu doğuran eylemin meşru savunma kapsamında değerlendirilebileceği görüşüne*²⁰⁹ göre mala yönelik saldırılara karşı saldırıda bulunan kişi öldürülerek savunmada bulunulabilir. Hakkın haksızlığa boyun eğmemesinin gerekliliği bu sonuca varılmasına neden olmaktadır²¹⁰. AİHS'nin 2. maddesinde her ne kadar yaşam hakkına müdahale edilerek birinin öldürülmesi ancak vücut bütünlüğüne yönelik şiddet, saldırı durumunda mümkün olarak düzenlenmişse de AİHS, bireylerin birbirleri ile ilişkilerine ve haklarına dair olmadığından, bahse konu düzenleme mala yönelik saldırılara karşı saldırıda bulunanın öldürülmesi ile savunmanın mümkün olması düşüncesini değiştirmeyeceği doktrinde ifade edilmiştir²¹¹. AİHS metninin orijinal hali incelendiğinde sözleşmenin aslında devletin amaçlarını gerçekleştirmek amacı ile insanları kasıtlı öldürmesinin

yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme; c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması”

²⁰⁷ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 276; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 164, kn. 45; Fahri Gökçen Taner, “Türk Ceza”, 231; Mustafa Ruhan Erdem, “Malvarlığına Yönelik”, 997; Seydi Kaymaz, “Malvarlığına Yönelik Saldırıların Karşı Meşru Savunma ve Yaşam Hakkı”, *Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan 1. Cilt* (İstanbul: Beta Yayıncılık: 2014), 262; Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 573; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 164, kn. 45; Seydi Kaymaz, “Malvarlığına Yönelik”, 243, 244.

²⁰⁸ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 276; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 164, kn. 45; Fahri Gökçen Taner, “Türk Ceza”, 231; Mustafa Ruhan Erdem, “Malvarlığına Yönelik”, 997; Seydi Kaymaz, “Malvarlığına Yönelik”, 262.

²⁰⁹ Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 86; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 129; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 145; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 49; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 129, kn. 335; Mahmut Kaplan, “Meşru Savunmada”, 1165; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 179, kn. 117; Mezger, Blei’ye göre savunmanın gerekliliğine dair belirlemede bulunulurken mülkiyetin korunmaya değer olup olmaması, saldırı altında olan veya savunulan menfaatin tartılması durumları tek başlarına gerekliliği belirlemede kullanılamaz. Savunmada bulunan kişinin saldırıyı başka türlü engelleme imkânı yoksa en sert yollara dahi başvurabilmesi mümkündür. Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 127.

²¹⁰ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 129, kn. 335; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 86.

²¹¹ Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 86; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 129.

yasaklandığının anlaşıldığı ve AİHS'nin savunmada bulunan kişinin saldırıda bulunan kişiyi öldürmesi ile alakalı olmayıp devlet otoritesi ile birey arasındaki ilişkiyi ele aldığı belirtilmiştir²¹².

Roxin'e göre mal varlığına yönelik saldırılara karşı öldürme sonucunu doğuracak savunma durumunda meşru savunmanın AİHS'nin 2. maddesinin sadece devletler açısından geçerli olduğu için mümkün olduğu görüşü de, tamamen meşru savunmanın geçerli olmadığı görüşü de tatmin edici nitelikte değildir. Çok önemli nitelikteki saldırılar durumunda savunmanın reddedilmesi meşru savunmanın hukuki esası ile çatışmaktadır. Hırsızların, gerçekleştirdikleri eylemlere karşı yaşamlarının tehlikede olacağı şekilde savunmaya maruz kalmayacaklarını bilmeleri, en ağır hırsızlık olaylarına davetiye çıkaracaktır. AİHS'nin sadece devlet organları açısından dikkate alınması gerektiğini ifade etmek bahse konu olaylar bağlamında bireylere devlet organlarından daha fazla yetki verildiğini kabul etmek anlamına gelecektir. Kamu otoritesinin tabi olduğu sınırlamalara bireylerin de tabi olması gerektiği de tabi sonuç olarak ortaya çıkmaktadır²¹³. AİHS'nin hükümleri dikkate alındığında mal varlığına yönelik saldırılara karşı savunmada bulunulduğunda yalnızca kasten öldürmeye (*absichtliche Tötung*) dair kısıtlamanın mevcut olduğu anlaşılabacaktır. Kast kavramı ile doğrudan kast anlaşılmaktadır. Olası kasta (*dolus eventualis*) dair belirleme durumu söz konusu değildir. Mal varlığına yönelik olarak gerçekleşen saldırılara karşı yaşam hakkına yönelik savunmalarda sadece olası kast ile hareket etmek gerekli olarak görülebilir. Doğrudan kast ile kişinin öldürülmesi halinde mal varlığına karşı saldırı söz konusu olsa dahi meşru savunma söz konusu olamaz. Doğrudan kast ile öldürme, sadece kişi hayatının kurtarılması söz konusu olduğunda hukuka uygun olabilir²¹⁴.

Doktrinde mal varlığına yönelik saldırı durumunda yaşam hakkına müdahalede meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı görüşü de bulunmaktadır. Alman ceza hukukunda üç aşamalı savunmanın kullanılması gerektiğine dair sosyal kısıtlamaların olduğu, üç basamak ilkesinin uygulandığı olay grupları bulunmaktadır. Bunlardan birisi de kaynağını AİHS'nin 2. maddesinden alan mülkiyet hakkının savunulması ile bağlantılı

²¹² Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 343.

²¹³ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 813, 814, kn. 87.

²¹⁴ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 814, kn. 88; Kühl'e göre AİHS'nin 2. maddesindeki kısıtlamanın kasten öldürme açısından geçerli olup olmadığı belirsizdir; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 179, kn. 118.

olarak saldırıda bulunan kişinin yaşam hakkına zarar veren nitelikteki savunma hareketleri oluşturmaktadır²¹⁵. Malın korunması açısından kamusal güç veya bireysel kurumlara başvurmak veya teknolojik imkânlar vasıtası ile korunmak kolay nitelikte ise başka araçların kullanılması suretiyle saldırıda bulunan kişinin ölüm veya ağır yaralanmasına neden olunması durumunda her zaman cezasızlık sonucunun ortaya çıkması hukuka aykırıdır²¹⁶.

Biz *Kartal*'ın mal varlığına yönelik saldırılar durumunda uğranılan zararın mağdur açısından değerini de dikkate alarak ölüm sonucunu doğurabilecek nitelikteki savunmanın meşru kabul edilebileceği görüşüne²¹⁷ katılıyoruz. Tüm mal varlığı değerlerine karşı ölüm sonucunu doğuracak nitelikte savunmada bulunmanın meşru savunma kapsamında değerlendirilebileceğini veya aksini ifade etmek doğru değildir. Basit miktar niteliğindeki mal varlığı değerlerine karşı ölüm sonucunu doğuracak şekilde savunmada bulunmak meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Yüksek miktar niteliğindeki mal varlığı değerlerine karşı savunmada bulunmanın mümkün olduğunu belirtmek ise insan hayatının değerinin mal varlığı ile ölçülmesi olarak anlaşılmamalıdır. Bizce zarar verilen mal varlığının savunmada bulunan için önemi, varoluşu açısından gerekliliği dikkate alınmalıdır. Tüm mal varlığının zarar görmesi durumunda hayatını sürdürmesi önemli anlamda zorlaşacak birisi için saldırı halinde saldırının engellenmesi açısından son çare olarak da olsa kişiyi öldüremeyeceğini ifade etmek hakkaniyete aykırı olacaktır. Gereklilik açısından genel şartlar olan daha hafif araçların seçilmesi ve daha az zararın mümkün olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir. Ancak tüm hayatının emeği olan bir mal varlığına zarar verilmesini engellemenin tek yolu saldırıda bulunanı öldürmek olduğu durumlarda saldırıda bulunanı öldürmesini engellemek, hareketsiz kalmasını istemek haksızlığa boyun eğmesini istemek anlamına gelecektir. Ve savunmada bulundandan hareketsiz kalmasını istemek adil değildir. Bu ifadeden, kişinin yaralanması mümkün iken de öldürülmesinin meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmamalıdır. Mümkün olduğunca az zarar vermenin tercih edilmesi ölçülülük ve gereklilik açısından zaten şarttır. Somut olay

²¹⁵ Irmak Duman, "Federal Almanya Devletinde Genel Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Hayvan Hakları Lehine Uygulanması Beraberinde Gelen Tartışmalar ve Türk Hukukunda Hayvanın Hukuki Konumuna Kısa Bir Bakış", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/2 (2022): 673.

²¹⁶ Hakan Hakeri, Recep Gülşen, "Offendicula ve Yeni Türk Ceza Kanunu", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9/1-2 (2005): 63.

²¹⁷ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 145, 146.

özelinde savunmada bulunan kişi açısından mal varlığının değeri, varoluşu açısından önemi sadece subjektif kıstaslara başvurulmadan objektif kıstaslar ile birlikte değerlendirilerek incelenmeli ve buna göre savunmanın gerekliliği ve ölçülülüğü ayrıca belirlenmelidir.

Kişinin otomatik cihazları kullanarak önceden oluşturduğu sistem sayesinde savunmaya dair eylemlerde bulunmak amacı ile hazırladığı düzenek sistemi ile savunmada bulunması durumunda otomatik cihazlarla savunma düzeneği kurma, *offendicula* mevcuttur. *Offendicula* durumunda saldırı gerçekleşmeden önce kurulan bir düzenek söz konusudur. Zaman itibarıyla başlamamış saldırı vardır. Ancak düzeneğin işler duruma geçebilmesi için saldırının başlaması gerekmektedir. Saldırı ile eş zamanlı olarak aktif olma söz konusudur²¹⁸.

Saldırı başlamadan önce savunmada bulunan kişinin düzenek kurarak savunmada bulunması durumunda da bu düzenek saldırı anında işlevsel hale geliyor ise konunun meşru savunma açısından incelenmesi gerekir. Düzeneğin saldırı anında işlevsel hale gelmesinin yanında yalnızca saldırıda bulunan kişiye yönelik ve saldırıya dair olması da şarttır²¹⁹. Düzeneğin savunmada bulunurken saldırgan ve üçüncü kişi arasında ayrım yapabilmesi gerekmektedir. Herkesin gelip geçtiği yerde ve saldırıda bulunulmasa dahi aktif hale gelecek düzenek kurulmuşsa bu durumda kusursuz üçüncü kişilerin haklarının zarar görme ihtimali de söz konusu olduğundan meşru savunmadan bahsedilemez²²⁰.

Kişi, saldırının gerçekleşmesini bekliyorsa her ne kadar aktif savunma hareketlerinde bulunamaz ise de gerçekleşmesini beklediği bu saldırıya yönelik olarak önlem alma hakkına sahiptir²²¹. Otomatik cihazların kullanılması suretiyle gerçekleştirilen haller gelecekteki saldırıya karşı savunma niteliğinde değildir. Çünkü bu cihazların aktif hale geldiği ve meşru savunma haline geçtiği an saldırının gerçekleştirildiği andır. Bu otomatik cihazların savunmalarının gelecekteki saldırıya karşı savunma mahiyetinde değerlendirilmemesi gerekir. Bu kapsamda hareket edildiğinde o

²¹⁸ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 326.

²¹⁹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 549; *Saldırıda bulunan kişi haricindeki kişilerin zarar görmesi durumuna dair ihtimal de dikkate alınarak otomatik cihazlar ile savunma yapmanın meşru savunma açısından geçerliliği incelenmelidir*. Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 355; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 229, 230, kn. 527; *Ayrıca mekanizmanın varlığına dair önceden uyarıda bulunulması gerektiğine dair*; Hakan Hakeri, Recep Gülşen, “Offendicula ve Yeni”, 59.

²²⁰ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 454; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 327.

²²¹ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 353.

an içerisinde saldırının var olması durumu söz konusu olduğundan meşru savunma kapsamında hareket edildiği ifade edilmelidir²²².

Kişinin kendisini korumaya dair güvenlik önlemleri (*Selbstschutzanlagen*) aldığı durumlarda savunma açısından gerekliliğin var olduğu ifade edilebilir. Ancak bu önlemler için kullanılan araçlar nedeniyle mevcut olan risk bu araçları kullanan kişilerin üzerindedir. Üçüncü kişinin bu araçlardan etkilenmesi durumunda zarara katlanması gereken kişi bahse konu araçları kullanan kişidir. Ayrıca örneğin elektrikli şok, köpek, uyarı sistemi gibi hafif savunma araçlarının kullanılması yeterliyen yaşamı tehdit eden nitelikteki savunma araçlarının kullanılması durumunda meşru savunmadan bahsedilemez. Yaşamı tehdit eden nitelikteki önlemler hemen hemen hiçbir zaman gerekli değildir²²³.

Baumann ve diğerlerine göre, otomatik cihazların kullanılması suretiyle gerçekleştirilen eylemde meşru savunma anlamında savunma bulunmamaktadır. Nitekim meşru savunma açısından geçerli savunma davranışında, var olan saldırıya karşı savunmada bulunma düşüncesi bulunur. Otomatik cihazların kullanılması suretiyle gerçekleştirilen eylemde ise saldırının var olmadığı bir haldeyken savunmaya yönelik eylemde bulunulmuştur²²⁴.

*Doktrinde, otomatik cihazlarla savunma düzeneği kurma, offendicula konusunu hakkın kullanılması kapsamında incelemek gerektiği görüşü*²²⁵ bulunmaktadır. Bu görüş offendicula hususunu zilyetliğin korunması hakkı açısından değerlendirmiştir. Zilyetliğin korunması açısından önlemlerin alınmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu hakkın kullanılması açısından alınan önlemin sadece saldırıda bulunana karşı, saldırı anında etkili ve saldırı ile orantılı olması gerektiği belirtilmiştir²²⁶. Bu görüşe göre

²²² Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 555; *Tahmin edilen saldırı durumlarında önleyici hareketlerde bulunulması meşru savunma kapsamında değerlendirilemez. Ancak saldırı gerçekleştiği anda devreye giren sistemler ile savunmada bulunmak bahse konu hal kapsamında değerlendirilmemelidir.* Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 165, kn. 502, 503; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 148, kn. 43; *Otomatik cihazların kullanılması ile savunmada bulunulması halinde saldırı anında mağdurun olay yerinde bulunup bulunmadığı önemli değildir. Önemli olan husus savunma mekanizmasının, kişinin orada olmasa dahi hukuki menfaatlerine yönelik olarak gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhakkak saldırı esnasında aktif duruma geçmesidir.* Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 116.

²²³ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 796, 797, kn. 51.

²²⁴ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 391, kn. 24.

²²⁵ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 354; Nuri Berkay Özgenç, “Meşru Savunmada”, 265.

²²⁶ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 354.

offendicula ilerde gerçekleşme ihtimali bulunan haksız saldırı veya hak ihlaline karşı alınmış bir önlem olduğundan meşru savunma kapsamında değil hakkın kullanılması başlığı altında ele alınmalıdır²²⁷.

Kanaatimizce kişinin savunma mekanizmalarından yararlanarak henüz gerçekleşmemiş ancak saldırı anında etkili olacak sistemleri kullanarak savunmada bulunması meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir. Meşru savunmanın şartlarından olan saldırıda bulunan kişiye karşı savunmada bulunmak ve diğer gereklilik ile ölçülülüğe dair şartların da ayrıca dikkate alınması gerekir. Ancak saldırı anında etkili olan, saldırıda bulunan kişinin zarar gördüğü, ölçülü olan eylemin, önceden kurulmuş savunma mekanizması ile gerçekleşmiş olması durumu nedeniyle meşru savunma kapsamında olmadığı belirtilmemelidir.

D. Meşru Savunmanın Subjektif Unsuru Sorunu

1. Genel Olarak

Meşru savunmada sınırın aşılmasının tespiti açısından öncelikle meşru savunmanın varlığının tespiti gerekir. Kişinin meşru savunma kapsamında hareket edip etmediği hususunun tespiti açısından bazı şartların mevcut olması gerekmektedir. Saldırının var olması, savunmanın ölçülü olması gibi şartların yanında ayrıca savunmada bulunan kişinin meşru savunma bilinci ve iradesi ile hareket edip etmediği de meşru savunmanın varlığı hususunda önemlidir. Meşru savunma bilinci ve iradesi ile anlatılmak istenen husus kişinin saldırıyı bilmesi, savunmada bulunma iradesi ile hareket etmesidir. Meşru savunmanın normda düzenlenen şartlarını hukuki bilgi olarak bilmek veya norma dair bilgiye sahip olmak meşru savunma bilinci ve iradesi ile anlatılmak istenen değildir. Bu nedenle bu bölümde kişinin meşru savunma bilinci ve iradesine sahip olmasının gerekli olup olmadığı, meşru savunmaya dair somut olayı bilmenin meşru savunmanın varlığı açısından yeterli olup olmadığı izah edilmeye çalışılacaktır.

Meşru savunma bilincine ilişkin olarak doktrinde objektif görüş, saf subjektif görüş ve subjektif görüş²²⁸ bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak objektif ve subjektif görüş

²²⁷ Nuri Berkay Özgenç, “Meşru Savunmada”, 265.

²²⁸ Teoriler için ayrıntılı bilgi için bakınız; Hasan İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 147-151.

değerlendirme konusu yapıldığından ve çalışmamızın kapsamını aşmamak amacıyla objektif ve subjektif görüşün incelenmesiyle yetinilecektir.

2. Objektif Görüş

Tipikliğin olumsuz unsurları teorisine göre eylemin tipik olduğundan bahsedebilmek için pozitif unsurların gerçekleşmesi, negatif unsurların ise gerçekleşmemiş olması gerekir. Bahse konu teoriye göre hukuka uygunluk nedenleri suç tipinin olumsuz unsurudur. Somut olayda objektif olarak hukuka uygunluk nedenleri mevcutsa olumsuz unsur gerçekleştiği için eylem tipik olarak değerlendirilemez. Bu nedenle tipikliğin olumsuz unsurları teorisi hukuka uygunluk nedenlerinin objektif veya subjektif yanına dair objektif teori ile aynı sonuca ulaşmaktadır²²⁹.

*Objektif görüşü esas alan değerlendirmelere*²³⁰ göre bir eylemin hukuka uygun olduğundan objektif olarak bahsedilebiliyorsa failin hukuka uygunluk nedenlerinden faydalanması gerekmektedir. Failin amacının, saikinin önemi bulunmamaktadır²³¹. Kanun koyucu düzenlediği kanunlarda genel olan durumlara dair tespitlerde bulunmuştur. Pek özel nitelikte olan istisnai hallere ilişkin olarak düzenleme yapması kanun koyucudan beklenilemez. Hukuka uygunluk nedenleri normal durumlar açısından geçerli müessese olmalıdır. Bu nedenle, meydana gelmesi istisna olan durumlar dikkate alınarak kanun koyucunun belirlemede bulunması beklenen durum değildir. Hukuka uygunluk nedenlerinin objektif olarak mevcut olduğu, kişinin ise hukuka uygunluk nedenlerine dair şartları bilmeden hareket ettiği haller istisnai niteliktedir²³². Somut olayda hukuka uygunluk nedeninin mevcut olduğundan failin bilgisinin olmaması hukuka uygunluk

²²⁹ Hasan İba, "Hukukun Bir Dalı Bakımından Hukuka Aykırı Olan Fiil Hukukun Diğer Dalları Bakımından da Hukuka Aykırıdır' Önermesinin Doğruluk Değeri," *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/2 (2022): 769.

²³⁰ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 310; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 152, 153; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 123; Fatih Selami Mahmutoğlu, Serra Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2021), 736, 737; Selman Dursun, Ali Emrah Bozbayındır, "Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Manevi Unsurları Meselesi", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 73/1 (2015): 86, 87; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 243; Selim Erkin, *Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Subjektif Unsur Sorunu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 427; Ersin Şare, "Yüksek Mahkeme", 40; Demirci, "Meşru Savunma", 92; Nuran Haydar Çelik, "Türk Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması" (Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2025), 130, 131; Dilek Özge Uğraş, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Suçun Yapısı İçerisindeki Yeri ve Muhtevası", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 9/18 (2021): 411.

²³¹ Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 243.

²³² Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 153.

nedeninin mevcudiyetini engellemez²³³. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında tersine hata durumunda kişi objektif olarak var olan hukuka uygunluk nedeninin farkında olmadan eylemde bulunmaktadır. Örnek olarak A, B'yi öldürmek isterken C bu durumdan haberdar olmadan A kişisini öldürürse bu durumda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında tersine hata durumu söz konusu olmaktadır. Bu durum sadece hata bağlamında değil teşebbüs, hukuka uygunluk nedenlerinin niteliği ve manevi unsur değerlendirilerek incelenmelidir²³⁴.

Failin eyleminin ve neticenin objektif olarak zararlı olmadığını temel alan objektif görüşe göre hukuka uygunluk nedenlerinin objektif unsurlarının gerçekleşmesi durumunda eylem objektif olarak zararlı değildir. Bu nedenle faili sırf subjektif durum nedeniyle cezalandırmak ceza hukukunun amacı ile bağdaşmaz. Hukuka uygunluk nedenlerinin objektif olarak gerçekleşmiş olduğu durumlarda fail durumu bilmese dahi eylem hukuka uygun kabul edilmelidir²³⁵. Hukuka uygunluk nedeninin somut olayda mevcut olması halinde objektif olarak hukuk düzeni ile bağdaşır netice meydana gelmektedir. Failin ayrıca hukuka uygunluk bilinci ile hareket edip etmediğini araştırarak bilincin olmaması durumunda müeyyideye maruz kalması durumunda failin zihniyeti cezalandırılmış olunacaktır. Ceza adaleti ve hukuka uygunluk nedenlerine dair normatif yapı göz önüne alındığında hukuka uygunluk nedenlerinin manevi unsurlarına değer tanınmamalıdır²³⁶. Elverişsiz teşebbüsün TCK'nın hükümleri kapsamında cezalandırılmaması da dikkate alındığında kanun koyucunun amaçsallığa önem atfetmediği anlaşılmakta ve dolayısıyla aslen var olan ancak kişi tarafından bilinmeyen hukuka uygunluk nedeni durumunda işlenemez suçun varlığı kabul edilmeli, kişi cezalandırılmamalıdır²³⁷.

Dursun ve Bozbayındır'a göre hukuka uygunluk nedenlerinin manevi unsurlarının varlığını kabul eden görüş kendi içerisinde tutarlıdır. Ancak unsurun gerçekleşmemesi durumuna bağlanan sonuçlar tatmin edici nitelikte değildir. Hukuka uygunluk nedeninin

²³³ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 294.

²³⁴ Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2021, 736, 737.

²³⁵ Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Nedenlerde Sınırın Aşılmasının (TCK m. 27/1) Hukuki Niteliği", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26 (2022): 659, 660.

²³⁶ Selman Dursun, Ali Emrah Bozbayındır, "Ceza Hukukunda", 86, 87.

²³⁷ Ragıp Barış Erman, "Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 393.

manevi unsurunun bulunmaması durumunda teşebbüs, tamamlanmış suç veya cezasızlık yaklaşımlarının tümü sorunludur²³⁸.

3. Subjektif Görüş

Kişinin hukuka uygunluk nedenlerinden yararlanması için hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarının objektif olarak var olmasının yeterli olmadığı, subjektif olarak da kişide hukuka uygunluk nedeni bilinci ve iradesinin bulunması gerektiği konusunda ifadelerde bulunan görüş subjektif görüştür.

*Doktrinde bizim de katıldığımız hukuka uygunluk nedenlerinden yararlanmak için subjektif unsurun da gerçekleşmesi gerektiği görüşüne*²³⁹ göre hukuka aykırılık ve hukuka uygunluğun tespitinde objektif olarak değerlendirmede bulunmak yeterli değildir. Kast ve taksir haksızlığın unsurları kapsamında değerlendirildiğinden hukuka aykırılığın tespitinde subjektif unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Hukuka uygunluk nedenlerinin somut olayda uygulanabilirliği neticenin haksızlığına göre değil eylemin haksızlık içeriğine göre değerlendirilmelidir. Eylemin haksızlık içeriği değerlendirilirken de subjektif unsurlar dikkate alınmalıdır²⁴⁰. Meşru savunmadan yararlanabilmek için

²³⁸ Selman Dursun, Ali Emrah Bozbayındır, “Ceza Hukukunda”, 85.

²³⁹ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 272, 273; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 443, 444; Mehmet Emin Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınları, 2020), 396; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 538; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 465; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 677; Mehmet Cemil Ozansü, *Ceza Hukukunda Kasttan Doğan Subjektif Sorumluluk* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007), 118; Özbek’e göre failin en azından hukuka uygunluk nedeni içerisinde olduğu inancı ile hareket etmesi gerekir. Veli Özer Özbek, “Türk Ceza Kanununda Hata (m.30)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 3/7 (2008): 89; Olgun Değirmenci, “Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 110 (2014): 173; Hasan Sınar, “Self-Defense As A Justification Reason in Turkish Criminal Law”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 11/30 (2016): 48; Elif Alkan, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2025), 173; Pierre-Henri Bolle, Güçlü Akyürek, “Ticari Meşru”, 153; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 52; Neslihan Göktürk, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Koşullarında Yanılgının Hukuki Niteliği”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 9/26 (2014): 19; Ahi Karakurt, “Türk Ceza Kanunu’nda Hata”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 4/10 (2009): 128; Öztürk ve Erdem’e göre meşru savunmada, hukuka uygunluk nedenine dair durumun bilinmesi ve savunma iradesinin bulunması gerekir. Ancak Yazarlar, meşru savunmaya dair belirleme sonrasındaki tespitlerinde, diğer hukuka uygunluk nedenleri için hukuka uygunluk nedeninin varlığına güvenip eksikliğini göze almamışsa sadece bu koşulların varlığının mümkün görülmesini de yeterli görmüşlerdir. Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 261, 262, 278; Kılıç’a göre objektif olarak hukuka uygunluk nedeninin var olmasının kişinin hukuka uygunluk nedenlerinden yararlanması açısından yeterli olduğu kabul edilirse hukukun, kişiye yön gösterici etkisi olduğu niteliği değersizleştirilir. Hukukun normatif karakteri gereğince olması gerekeni gösterdiği de göz önüne alındığında kişinin hukuka uygunluk nedenlerinden faydalanabilmesi için hukuka uygunluk nedenlerinin subjektif unsurlarının olayda mevcut olması gerekir. Kılıç, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, 210.

²⁴⁰ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 272, 273.

kişinin meşru savunmaya dair maddi şartların gerçekleştiğini bilmesi gerekir²⁴¹. Aksi takdirde fail tarafından hukuka aykırı olduğu düşünülerek eylemde bulunulmasına rağmen hukuk düzenine karşı çıkan, hukuk düzenine uymayan kişi hukuka uygunluk nedenlerinden yararlanmış olacaktır²⁴². Hukuka uygunluk nedeninin haksızlığa engel olan etkisinin işlevsel olabilmesi için hem objektif hem de subjektif unsur itibarıyla olayda gerçekleşmesi şarttır²⁴³.

Alman doktrinde de meşru savunmanın subjektif unsurunun var olduğu ifade edilmektedir. Savunmada bulunan kişinin hukuka aykırı bir saldırıya karşı savunma fiilinde bulunmasının gerekliliğinin yanında objektif olarak var olan saldırı durumunun gerekliliklerini, savunma durumunu bilerek, isteyerek (*verteidigungsbewusstsein, verteidigungswille*) hareket etmesi gerekmektedir. Meşru savunma kapsamında hareket edildiğinden bahsedilebilmesi için kişinin meşru savunma bilincine ve iradesine sahip olması gerekir²⁴⁴. Alman Federal Mahkemesi kişinin sadece meşru savunmaya dair objektif durumu bilmesinin yeterli olmadığı aynı zamanda meşru savunma iradesinin de bulunması gerektiğini belirtmektedir²⁴⁵. Objektif olarak gerçekleşmiş saldırının varlığı durumunda meşru savunma koşullarının farkında olmayan, meşru savunma bilinci ve iradesi bulunmayan kişinin suça dair kasti sorumluluğu devam etmektedir. Subjektif olarak meşru savunma iradesi ile hareket edilmediği takdirde kişi hakkında meşru savunma hükümleri uygulanamaz. Kişinin meşru savunmayı neden istediğinin önemi yoktur, istemesi yeterlidir²⁴⁶. Alman CK'nın 32/2. maddesi lafzen yorumlandığında kanunda “önlemek için (*um... abzuwenden*)” ifadesinin yer aldığı anlaşılabacaktır. Normda

²⁴¹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368.

²⁴² Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 538.

²⁴³ Neslihan Göktürk, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi”, 19.

²⁴⁴ Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 292; Hans-Heinrich Jescheck, Thomas Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil* (Berlin: Duncker-Humblot, 1996), 328; Wilhelm, Gallas, “Zur Struktur des Strafrechtlichen Unrechtsbegriffs”, *Festschrift für Paul Bockelmann zum 70. Geburtstag*, (München: C.H. Beck Verlag, 1979): 172, 173; Wolfgang Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, (München: Verlag Franz Vahlen, 2022), 429, kn. 184; Yazarlar “verteidigungswille” ifadesini kullanmıştır; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 159, kn. 385; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 249, kn. 567; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 86; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 180, 181 kn. 547, 548; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 162, kn. 39; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 182, kn. 124; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 126.

²⁴⁵ Hans Kudlich, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (München: C. H. Beck, 2021), 110.

²⁴⁶ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 402, kn. 47; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 184, kn. 128; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 356.

bulunan bu ifade de meşru savunma açısından savunmada bulunanın subjektif etken olan önleme amacı ile hareket etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır²⁴⁷.

*Sadece meşru savunmaya dair objektif durumun bilinmesinin yeterli olduğu görüşüne*²⁴⁸ göre kişinin sadece meşru savunmaya dair objektif durumu bilmesi ve diğer şartların varlığı durumunda hakkında meşru savunmaya dair hükümler uygulanabilir. Bahse konu görüşe göre meşru savunmaya dair şartların farkında olarak hareket etmek meşru savunmadan yararlanmak için yeterli olup ayrıca niyetinin meşru savunma niyeti, isteği olması şart değildir. İsteğin, iradenin ve meşru savunma motivasyonunun baskın olarak bulunması gerekli değildir. Ayrıca meşru savunmanın amacıyla örtüşür nitelikte amacının olmasına da gerek yoktur²⁴⁹.

Türk doktrinde bazı yazarlar²⁵⁰ haricinde genellikle hukuka uygunluk nedeninden yararlanmak için kişinin somut olaya dair bilinci olması gerektiği belirtilmemiştir. Ayrıca iradenin bulunması gerekliliğine dair belirlem ortaya konulmamıştır. Kişinin durumu bilmesi gerektiğinin belirtilmesi ile yetinilmiştir.

Hukuka uygunluk nedeninin objektif olarak varlığı durumunda sadece neticenin haksızlığının (*Erfolgsunrecht-unwert*) ortadan kalktığı belirtilmektedir. Subjektif olarak hukuka uygunluk nedeni içerisinde hareket edilmediğinde hareketin haksızlığının

²⁴⁷ Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 162, kn. 40.

²⁴⁸ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 836, kn. 129; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 220, kn. 1; Claus-Jürgen Hauf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Kurzlehrbuch*, (Neuwied: Hermann Luchterhand Verlag, 2001), 37; Bernhard Hardtung, Holm Putzke, *Examinatorium Strafrecht Allgemeiner Teil* (München: C.H. Beck, 2016), 102, kn. 526; Armin Engländer, “§32 Notwehr”, içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Holger Matt, Joachim Renzikowski, (München: Verlag Franz Vahlen, 2020), 464, kn. 63; Topçu, *Meşru Savunma*, 40; karşıt görüş için bakınız, *Meşru savunma açısından sadece saldırı durumunun varlığının bilinmesinin yeterli olduğunu, kişide ayrıca meşru savunma iradesinin olmasının gerekli olmadığını belirtmek meşru savunma durumunu düşmanca kullanan kişi açısından da haklılık yaratır. Meşru savunmanın şartlarını bilmeden savunmada bulunan kişi ile savunma hakkını düşmanca niyetlerle kullanan kişi kıyaslandığında hakkını düşmanca kullanan kişi hukuk düzeni açısından daha sakıncalıdır. Kendini savunma niyeti (verteidigungsabsicht) olmaksızın hareket eden kişi hukuka aykırı davranışta bulunmuştur. Yvonne Bruckauf, “Dorfgewitter”, içinde *Strafrecht Allgemeiner Teil 16 Falle mit Lösungen*, ed. Udo Ebert, (Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2003), 91.*

²⁴⁹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 836, kn. 129.

²⁵⁰ Koca, *Üzülmez, savunmanın yalnızca saldırıyı uzaklaştırmak amacıyla gerçekleştirilmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir. Koca, Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 284; Dülger eserinde bilincin haricinde iradenin de bulunması gerektiğini belirtmiştir. Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 538; Özgenç eserinde bilinç ile birlikte meşru savunma açısından defetme amacının da bulunması gerektiğini belirtmiştir. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Öztürk ve Erdem, savunmaya dayanak olan olguların bilinmesi gerekmesinin yanında savunma iradesinin de bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 278; Ersan savunma iradesine sahip olunması gerekliliğini ayrıca belirtmiştir. Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 52.

(*Handlungsunrecht-unwert*) ortadan kalkmadığı ifade edilmektedir. Subjektif unsurlardan oluşan eylem değeri sadece objektif olarak var olan hukuka uygunluk nedeninden etkilenmez²⁵¹.

Meşru savunmanın subjektif yanı açısından irade ile motivasyon hususlarının birbirleri ile karıştırılmaması gerekir. Meşru savunma açısından, kişi saldırıya dair olan haksız saldırıyı biliyor ve savunma iradesi ile hareket ediyorsa meşru savunmadan yararlanır. Cezalandırma veya öç alma motivasyonu ile hareket edip etmediği önemsizdir. Hukuka uygunluk kastı açısından irade incelenirken kişinin ileriye yönelik olarak amacının değil eyleminin gerçekleştirildiği andan öncesine gidilerek eylemi neden icra ettiğinin incelenmesi gerekir. Neden sorusuna *hukuka uygunluğa neden olan olay* cevabı veriliyor ve kişinin haksız saldırıya maruz kaldığından eylemi gerçekleştirdiği ifade edilebiliyorsa kişinin iradesinin mevcut olduğu kabul edilmelidir. Fakat kişi eylemini hukuka uygunluğa neden olan olay nedeniyle değil haksızlık gerçekleştirme iradesi nedeniyle gerçekleştiriyorsa hukuka uygunluk bağlamında iradenin varlığından bahsedilemez. Bu durumda kişinin haksızlık kastı ile hareket ettiği kabul edilmeli ve kasten işlediği suçtan cezalandırılmalıdır²⁵². Savunma iradesinin tek neden olması şart değildir. Cesaret, intikam gibi diğer durumların savunma iradesini tamamen arka plana atmadığı durumda eşlik eden duygu niteliğinde olması meşru savunmanın geçerliliğini engellemez²⁵³. Kişinin meşru savunmaya dair somut olayı bildiği ve savunma amacıyla hareket ettiği durumda kişide meşru savunma bilinci ve iradesinin var olduğu kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Kızgınlık, kuvvetlilik hissi veya öç alma gibi başka etkenler kişinin savunma amacına eşlik etse de savunmaya dair eylemde belirleyici olan savunma amacı ise kişi meşru savunmadan yararlanabilmelidir. Kişinin motivasyonunun cezalandırma veya öç alma gibi durumlar olduğu, bu motivasyonun baskın olduğu kanaatine varılırsa kişinin savunma iradesi ile hareket ettiğinden bahsedilmemelidir.

²⁵¹ Wilhelm Gallas, “Zur Struktur”, 173.

²⁵² Neslihan Göktürk, “Hukuka Uygunluk Nedenleri Objektif Nitelikte midir?”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 10/27 (2015): 24, 25; *Alman doktrininde değerlendirmede bulunan bilgi teorisine (Kenntnistheorie) göre savunmada bulunan kişinin saldırı durumunu bilmesi ve eyleminin saldırıyı defetmeye yönelik olduğunun farkında olması gerekir*. Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 160, kn. 388.

²⁵³ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 278; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 53; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 181, kn. 548; *Alman yargı içtihatları açısından da durumun benzer nitelikte olduğuna dair tespit açısından*; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 184, kn. 130.

Örnek olarak; A ile B arasında, B'nin A'nın kardeşi olan C'ye yönelik gerçekleştirdiği cinsel saldırı eylemi nedeniyle husumet bulunduğunu varsayalım. A ile B arasında bu şekilde bir husumet olsa da olayın adli makamlara intikali sonrasında A ve B arasında bir olay meydana gelmemiştir. Fakat olay günü aynı kahvehanede, farklı masalarda oturan A ve B arasında tartışma yaşanmıştır. Tartışma sonrasında B ayağa kalkarak A'nın üzerine yürümüştür. B cebindeki bıçağı çıkarıp A'ya yönelik eylemde bulunacakken A savunma amacıyla eylemde bulunarak B'yi iteklemiş ve B düşerek başını masaya vurmuştur. Bu olayda A'nın iç dünyasında B'ye karşı kin, öfke veya başkaca duyguların var olması mümkündür. Olay esnasında A'nın aralarındaki husumete dair olaya ayrıca sinirlenerek B'ye karşı eylemde bulunmuş olması halinde de eğer itekleme eyleminde amacı kendisini savunmak olup sinir duygusu sadece eşlik eden duygu niteliğindeyse A hakkında meşru savunma hükümleri uygulanabilir. Ancak A kendisini savunmaktan ziyade B'den öç almak amacıyla eylemde bulunmuşsa, savunma amacına nazaran öç alma duygusu baskın nitelikteyse bu durumda hakkında meşru savunma hükümlerinin uygulanmaması gerektiği kanaatindeyiz. İspat açısından bahse konu duygu durumlarının ispatı her ne kadar zor olsa da ilgili hususların incelenmesi gerekir.

Yargıtay 1. CD. 2022/7931 E. 2023/74 K. sayılı kararında²⁵⁴ meşru savunmanın şartlarında hata yapılması ve bu hatanın kaçınılmaz olması nedeniyle sanığın beraatine karar verilmesi gerektiği içerikli temyiz dilekçesine karşılık olarak “...Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerin maddî şartlarında hatada fail işlediği fiilin haksızlık teşkil ettiğinin bilincindedir. Ancak somut olayda ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerin maddî şartlarının gerçekleştiği hususunda yanılgiya düşmüştür. Hukuka uygunluk sebebinin objektif olarak varlığı yanında failin, fiilini hukuka uygun hâle getiren durumun varlığını bilmeli, kanunun verdiği yetkiyi kullandığı bilincinde olmalıdır...” ifade edilmiştir. Yargıtay kararından da anlaşılacağı üzere meşru savunmanın varlığı için kişinin meşru savunmaya dair somut olayın bilincinde olması gerekir.

Kişinin meşru savunma bilinci ve iradesi olmaksızın, objektif olarak var olan meşru savunma halinde gerçekleştirdiği eylem, objektif anlamda haksızlık teşkil etmez.

²⁵⁴ Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 11.01.2023, E. 2022/7931, K. 2023/74, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 13.03.2025.

Buna rağmen kişinin meşru savunmadan yararlanabilmesi için meşru savunma bilinci ve iradesi ile hareket etmesi gerekir. TCK'nın 25/1. maddesinin ifadesi incelendiğinde kişinin haksız saldırıya karşı defetme zorunluluğu ile işlediği fiillerin cezalandırılmayacağına belirtildiği anlaşılmaktadır. Norm yorumlandığında kişinin defetme iradesi ile hareket etmesi, defetme zorunluluğu ile eylemini gerçekleştirmesi gerektiği anlamı ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile savunma iradesinin bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Kanaatimizce kişinin saldırı durumunu bilmesi yeterli olmayıp ayrıca saldırıyı defetme amacı, meşru savunma iradesi ile de hareket etmesi gereklidir. Meşru savunmanın objektif şartlarının bulunduğu durumda tesadüfi şekilde eylemde bulunmayı cezalandırmamak kişinin hukuka aykırı olarak hareket ettiği eylemini anlamsızlaştıracaktır. Haksızlık tespit edilirken sadece neticenin değil eylemin de dikkate alınması gerekir. Sadece neticeye göre kişinin meşru savunma içerisinde olduğunu ifade etmek hakkaniyete uygun olmaz. Bu nedenle meşru savunma iradesi ile hareket etmeyen kişinin objektif olarak meşru savunmanın şartları bulunsa da meşru savunmanın subjektif unsurunun eksik olduğundan cezalandırılması gerektiği belirtilmelidir.

Meşru savunma durumunun somut olayda mevcut olması ancak savunmada bulunanda meşru savunma bilinci ve iradesi olmadığı durumda kişi hakkında nasıl uygulamada bulunulacağı doktrinde tartışmalıdır.

Haksızlık kavramının hareketin mi yoksa neticenin mi üzerine kurulacağı tartışmalıdır. Finalist hareket teorisini savunanlara göre cezai sorumluluğun esasını hareketin haksızlığı oluşturur. Bu görüşe yönelik olarak ise neticenin ve mağdurun ceza sorumluluğunun dışına çıkarıldığı belirtilerek eleştiride bulunulmuştur. Haksızlığın esasını salt hareketin oluşturduğuna yönelik düşünceler var olsa da Alman kanun koyucusu tarafından bu düşünceler benimsenmemiştir. Ceza hukukunda haksızlığın temelini hem hareket hem de netice oluşturur²⁵⁵.

Meşru savunma bilinci ve iradesinin bulunmadığı hallerde kişi hakkında teşebbüs hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşüne göre hukuka uygunluk nedeni bilinci ile hareket etmeyen, somut olayda hukuka uygunluk nedenine dair durumların bulunduğunu bilmeyen kişinin eylemi haksızlık içermektedir. Objektif olarak var olan ancak kişinin

²⁵⁵ Elvan Keçelioğlu, “Ceza Hukukunda Haksızlık, Hareketin ve Neticenin Haksızlığı (Alman Ceza Hukuku Üzerine Bir İnceleme)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 8/21 (2013): 31.

iradesinde bulunmayan hukuka uygunluk nedeni neticeye dair haksızlığı kaldırır ancak eylemin ifade ettiği haksızlık varlığını devam ettirir. Bu eylemin haksızlığı teşebbüse eş değer haksızlık içerdiğinden kişinin teşebbüs hükümleri uygulanarak cezalandırılması gerekir²⁵⁶. Hukuka uygunluk nedenlerinin objektif unsurlarının gerçekleşmesine rağmen failin bunu bilmeden hareket ettiği durumlarda teşebbüs hükümlerinin uygulanması gerekse de somut olayda hukuka uygunluk nedeninin objektif unsurunun gerçekleşmiş olması da dikkate alınarak cezanın belirlenmesi gerekir²⁵⁷.

Bizim de katıldığımız, meşru savunma bilinci ve iradesinin bulunmadığı hallerde kişi hakkında tamamlanmış suç hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşüne göre kişinin hukuka uygunluk nedenlerinden faydalanabilmesi için bu yönde iradesinin bulunması gerekir. Aksi durumda kişi hakkında hukuka uygunluk nedenleri uygulanmamalıdır. Kişi hakkında teşebbüs hükümleri uygulanmadan kişinin tamamlanmış suçtan cezalandırılması gerekir²⁵⁸. Alman CK'nın 22. maddesinde düzenlenen işlenemez suç halinde failin hukuka aykırı davranma iradesinin cezalandırılmasına dair düzenlemenin eşdeğeri TCK'da mevcut değildir. Bu nedenle

²⁵⁶ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 273; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 549; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 677; Neslihan Göktürk, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi", 21; Alkan, "Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması", 172; Topçu, *Meşru Savunma*, 37, 86; Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 130, kn. 15; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 196, kn. 28; Roxin'e göre hukuka uygunluk nedeninin subjektif unsurunun eksikliği halinde elverişsiz teşebbüse (untauglicher Versuch) dair hükümlerin uygulanması gerekir. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 836, kn. 130; Armin Engländer, "Der Verteidigungswille bei Notwehr und Notwehrexzess (Anm. zu BGH HRRS 2013 Nr. 618)," HRRS, 10 (2013): 391, 392; Armin Engländer, "32 Notwehr", 464, kn. 63; Alman doktrininde değerlendirmelerde bulunan subjektif etkenin olmadığı durumlarda teşebbüs hükümlerinin uygulanması gerektiği savunan teşebbüs teorisine (Versuchstheorie) göre somut olayda objektif olarak izin verilen meşru savunma hali söz konusudur. Objektif anlamda ihlal edilen hukuki menfaat söz konusu değildir. Çünkü her ne kadar subjektif etkeni barındırmayan objektif olarak var olan meşru savunma durumu söz konusu olsa da subjektif anlamda ihlal edilen durum mevcuttur. Savunmada bulunan kişi subjektif anlamda hukuka uygun olan bir şeyi yapma iradesi ile hareket etmemiş ancak tesadüfi de olsa hukuka uygun sonuç ortaya çıkmıştır. Bu durumda teşebbüs hükümlerinin uygulanması gerekir. Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 161, 162, kn. 390.

²⁵⁷ Neslihan Göktürk, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi", 22.

²⁵⁸ Dölger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 539; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 262; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 52, 53; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 294; Alman doktrininde değerlendirmede bulunan tamamlama teorisine (Vollendundstheorie) göre subjektif etkenin bulunmadığı meşru savunma hallerinde savunmada bulunan kişinin tamamlanmış suç açısından teşebbüs hükümleri uygulanmadan cezalandırılması gereklidir. Kasıtlı suç açısından nasıl ki objektif ve subjektif etkenlerin birlikte gerçekleşmesi aranıyorsa hukuka aykırılığın ortadan kalkması için de her iki etkenin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Savunmada bulunan kişinin meşru savunmaya dair iradesi tespit edilemezse meşru savunma hükümlerinin uygulanabilmesi söz konusu olamaz. Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 162, kn. 392.

hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında tersine hata yapan kişi hakkında teşebbüs hükümlerinin uygulanmasının normatif dayanağı yoktur. TCK'da hukuka uygunluk nedenlerinin subjektif unsuruna ilişkin ifade, meşru savunmanın düzenlendiği TCK'nın 25. maddesinde mevcuttur. İlgili maddede meşru savunma amacı ile hareket etmenin gerekliliği belirtilmiş olup meşru savunma açısından subjektif görüşün dikkate alınması gerekir²⁵⁹. Normdaki defetme amacı, zorunluluğuna dair belirleme gereğince meşru savunma bilinci ve iradesi olmadan eylemde bulunulduğunda norma uygun hareket edilmediğinden kişi hakkında meşru savunma hükümleri uygulanmamalıdır. Objektif olarak incelendiğinde neticenin haksızlık vasfının bulunmaması söz konusu olsa da kişi meşru savunmadan yararlandırılmadan ve hakkında teşebbüs hükümleri de uygulanmadan cezalandırılmalıdır.

Erman'a göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında tersine hata durumunda cezasızlık sonucu uygun bulunmalıdır. Bu uygun bulmaya dair düşünce hukuka uygunluk nedenlerinin manevi unsuru bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Türk kanun koyucunun, Alman kanun koyucunun aksine salt amaçsalılıktaki olumsuzluğa karşılık belirlemediğinden işlenemez suç durumunun bulunduğu, bu nedenle de cezasızlık durumunun bulunduğu kabul edilmelidir²⁶⁰.

E. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma

1. Genel Olarak

TCK'nın 25/1. maddesinden, başkasına yönelmiş olan saldırılara karşı da savunmada bulunmanın meşru savunma kapsamında değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır. Aynı durum Alman CK'nın 32. maddesinde düzenlenen meşru savunma hükümleri açısından da geçerlidir. Üçüncü kişilere yönelik saldırılar açısından da meşru savunmanın şartlarının aynı şekilde incelenmesi gerekir. Üçüncü kişinin saldırıya maruz kalması açısından rızasının mevcudiyeti ve üçüncü kişi lehine meşru savunma esnasında işkencenin mümkün olup olmaması üçüncü kişi lehine yapılan meşru savunmanın

²⁵⁹ Cem Şenol, “5237 Sayılı TCK'ya Göre Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Maddi Koşullarında Hata”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 14/149 (2019): 67.

²⁶⁰ Erman, “Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 392, 393; *Değirmenci'ye göre kişinin hukuka uygunluk nedenlerinin unsurlarının bulunduğunu bilmediği ancak objektif olarak hukuka uygunluk nedeninin var olması halinde kişi hakkında tamamlanmış suçtan ceza verilmesi adil olmayacaktır. Ancak kişi hakkında teşebbüs hükümlerinin uygulanması da tamamlanmış eylemin mevcudiyeti dikkate alındığında uygulanabilir çözüm değildir. Erman'ın görüşü olan cezalandırılmayan eylem çözümünün benimsenmesi gerekir.* Olgun Değirmenci, “Ceza Hukukunda Yanılma”, 173, 174.

incelenmesinde önemlidir. Bu nedenle bu bölümde üçüncü kişi lehine meşru savunma açısından rıza ve işkence hususlarını izah etmeye çalışacağız.

Meşru savunma hükümlerinin düzenlendiği TCK'nın 25/1. maddesinde başkasına ait bir hakka yönelmiş olunan saldırılara karşı da meşru savunmada bulunulabileceği belirtilmiştir. Alman CK'nın 32. maddesinde de “*anders*” ifadesi kullanılarak başkasının hakkına yönelik olarak savunmada bulunularak meşru savunma kapsamında hareket edilebileceği belirtilmiştir.

Devletin lehine olacak şekilde meşru savunmada bulunmanın mümkünlüğü de üçüncü kişi lehine meşru savunmada “*başkası*” açısından incelenmelidir. Bu konuda “*saldırının bir hakka yönelik olması*” başlığı kapsamında ifadelerde bulunduğumuz için tekrara düşmemek açısından ilgili bölüme atıfta bulunmak yeterli olacaktır. Özetle kişi açısından dolaylı etkinin bulunduğu hallerde dahi toplumun saldırıya maruz kalmasının söz konusu olduğu hallerde meşru savunma mümkündür. Devletin genel çıkarı, kamunun düzeni gibi konularda kişinin meşru savunma hakkı yoktur. Ancak devletin malına, ortak kullanılan araçlara karşı gerçekleştirilen saldırıların engellenmesi amacıyla savunmada bulunulduğunda diğer şartların da varlığı halinde meşru savunmanın geçerli olduğu belirtilmelidir. Bahse konu durumlarda “*başkası*” olarak devletin korunması üçüncü kişi lehine meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir.

Üçüncü kişiye yönelik olan saldırıyı defetmek amacı ile hareket eden kişinin üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunmasının hukuka uygun olması için saldırgana zarar verme amacının değil hakkı savunma amacının bulunması gerekir. Kızına karşı terbiyesizlik yapan kişiyi öldüren babanın durumunda üçüncü kişi lehine meşru savunmadan bahsedilemez²⁶¹. Meşru savunmanın hukuki esasının ortaya konulduğu subjektif ve objektif görüş açısından değerlendirmede bulunulduğunda subjektif görüş üçüncü kişi lehine meşru savunmayı açıklayamamaktadır. Objektif görüş ise meşru savunmanın hukuki esasında hukuk düzeninin bulunduğu görüşünde olduğundan üçüncü kişi lehine meşru savunma objektif görüş ile açıklanabilmektedir²⁶².

²⁶¹ Apaydın, *Meşru Savunma*, 116.

²⁶² Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 41.

2. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunmada Rıza

Saldırı altında bulunan üçüncü kişinin her durumda kendisinin savunulmasına rıza göstermesi durumu söz konusu değildir. Bazı durumlarda üçüncü kişi mevcut olan olaya yani saldırıya rıza gösterdiği için dolayısıyla savunulmaya rıza göstermemiş olacaktır. Üçüncü kişinin saldırıya dair eyleme rıza göstermesi durumlarında kural olarak üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunulamaz. Ancak bazı durumlarda üçüncü kişinin rızası geçerli değildir. Bazı durumlarda da üçüncü kişinin saldırıya dair eyleme ilişkin rızası, lehine savunmada bulunan kişi tarafından bilinmemektedir. Bahsedilen rıza durumlarının farklı şekillerinin meşru savunmaya etkilerini tespit etmek önemlidir.

Üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunabilmek için saldırıya uğrayan üçüncü kişinin açıkça beyan ettiği veya şartlardan anlaşılabilecek olan zımni ret iradesinin bulunmaması gerekir²⁶³. Doktrinde üçüncü kişinin rızasının mevcudiyeti konusunda “*üçüncü kişiye sorulsaydı büyük olasılıkla rıza verecek miydi?*” sorusuna verilecek cevaba göre belirlenmesi gerektiği de belirtilmiştir²⁶⁴. Kişinin rıza açıklama hakkı olmadığı haklara (öldürülme, işkence edilmesi gibi) yönelik rıza açıklaması hukuken geçerli olmadığından bu durumda üçüncü kişiyi savunmaya yönelik hareketlerde bulunulması diğer şartlar da bulunduğu takdirde meşru savunma kapsamındadır²⁶⁵.

Üçüncü kişinin kendisine yönelik olarak gerçekleştirilen eyleme rızasının olduğu ancak bu durumun savunmada bulunduğunu zanneden kişi tarafından bilinmediği durumlarda nasıl hareket edilmesi gerektiği sorunludur.

*Üçüncü kişi lehine savunmada bulunan kişinin, saldırıya uğradığını düşündüğü kişinin rızasının olduğunu bilmediği bazı durumlarda meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşüne*²⁶⁶ göre örnek olarak A ile B arasında gerçekleşen cinsel

²⁶³ Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 168, kn. 511; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 325; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 830, kn. 117; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 125; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 129; Saldırıya maruz kalan kişinin algılama yeteneğinin olmadığı, iradesinin sakatlığa uğratıldığı ve hata içerisinde sokulduğu durumlarda saldırıya rıza göstermesi geçersiz olarak kabul edilmelidir. Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 189, kn. 143.

²⁶⁴ Reşit Karaaslan, “Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 15/43 (2020): 493.

²⁶⁵ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 362; Topçu, *Meşru Savunma*, 229, Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 325; Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 574.

²⁶⁶ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 197; Demirbaş, *rıza hususunda kusursuz yanılgıdan yararlanılması gerektiğini belirtmiştir*. Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 330, 331; Şare’ye göre kaçınılmaz hata durumunda TCK’nın 30. maddesi gereğince kişi hakkında meşru savunma hükümleri

eylem esnasında A'nın davranışları nedeniyle C, A'nın rızasının olmadığını düşünmüş ve B'nin saldırıda bulunduğunu değerlendirerek savunmaya dair eylemde bulunmuşsa olayı cinsel bütünlüğe dair saldırı olarak nitelendirmesinde kusursuz hatası olduğundan meşru savunmadan yararlanması gerekir²⁶⁷. Durumun özelliklerine göre üçüncü kişi lehine savunmada bulunan kişi üçüncü kişinin hakkından vazgeçtiğini bilmiyor veya bilebilecek durumda değilse gerçekleştirdiği eylem nedeni ile meşru savunmadan yararlanmalıdır²⁶⁸.

Saldırı altında bulunan üçüncü kişi rıza açıklama hakkının olduğu durumda saldırıya rıza gösteriyor ise onun lehine meşru savunmada bulunmak mümkün değildir. *Lehine savunmada bulunulan üçüncü kişinin rızasının bulunduğu ancak bu durumun savunmada bulunan kişi tarafından bilinmediği halde hata hükümlerinin dikkate alınması gerektiği görüşüne* göre üçüncü kişinin saldırıda bulunulmasına rızası olmasına rağmen lehine savunmada bulunan kişi bu durumu bilmiyorsa hakkında hata hükümleri dikkate alınmalıdır²⁶⁹. Kişinin rıza göstermesinin geçerli olduğu bir hakka yönelik olarak gerçekleşen saldırıya dair rızası varsa ve üçüncü kişi de bu kişinin rızasının bulunmadığını varsayarak savunmaya dair eylemde bulunursa, bu durumda hata hükümlerinin değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

3. Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma Açısından İşkence Durumu

Üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunulurken savunmanın etkinliği açısından işkencede bulunulmanın mümkünlüğü meşru savunmanın sınırı açısından önemlidir. Eğer işkencenin mümkün olduğu ifade edilebilirse gerçekleştirilen eylem meşru savunmada sınırın aşılması mahiyetinde olmayacaktır. Ancak aksi ifade durumunda işkence yapılarak üçüncü kişi lehine savunmada bulunulursa meşru savunmada sınırın aşıldığı kabul edilmelidir.

*Meşru savunma açısından mutlak işkence yasağı bulunduğu*na dair görüşe²⁷⁰ göre üçüncü kişinin lehine olacak şekilde savunmada bulunulmak amacıyla işkencede

uygulanmalıdır. Ersin Şare, "Yüksek Mahkeme", 43; Kartal'a göre mutlak surette tasarrufta bulunulabilecek hakkı saldırıya uğrayan kişi açık veya zımni şekilde rızasının bulunduğunu belirtmezse ve bu kişi lehine savunmada bulunulursa savunmada bulunan kişinin savunması meşru olacaktır. Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 125.

²⁶⁷ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 330, 331.

²⁶⁸ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 197.

²⁶⁹ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 317; Gerçeker, *Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 1*, 344; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 28.

²⁷⁰ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 205, kn. 170; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 822, 823, kn. 107; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 183;

bulunulamaz. Ağır veya hafif gibi ayrımlarda bulunarak, birinin hayatını kurtarmak için işkence yapılması durumunda işkenceye yönelik hareketler meşru kılınamaz²⁷¹. İnsan onurunun ihlali olması nedeniyle kişiye işkence yapılması hiçbir durumda meşru görülemez. İşkencenin savunma aracı haline getirilmesi mümkün değildir. Mağdurun gizlendiği ve izne aykırı şekilde tutulduğu yerin ortaya çıkarılması amacıyla işkence yapılması durumunda meşru savunma söz konusu değildir²⁷².

*İşkence yasağının devletin organları açısından geçerli olduğu, özel kişilerin üçüncü kişi lehine savunmada bulunurken zorlama yoluyla eylemde bulunabileceği*²⁷³ görüşüne²⁷⁴ göre devletin yardım etme imkânı söz konusu değilse bu durumda özel kişilerin üçüncü kişilerin savunulması amacı ile saldırıda bulunana işkencede bulunması meşru savunma hükümleri kapsamında değerlendirilmelidir. İşkence yasağı sadece devletin organları açısından geçerlidir. Fakat bahse konu şekilde hareket eden kişiler açısından meşru savunma hakkının sınırlandırılması gerekir. Devlet yardımına öncelik verilmesi gerekmekte olup bu gerekliliğe aykırı davranışlar açısından zorunluluk halinin (*Entschuldigender Notstand*) uygulanabileceği doktrinde belirtilmiştir²⁷⁵. Özel kişilerin ellerinde başka savunma araçlarının mevcut olup olmadığı incelenmeli, mevcut olmadığı durumda zorlama yoluyla eylemde bulunulması halinde eylemin hukuka uygun olduğu kabul edilmelidir²⁷⁶.

Alman hukukunda, patlayacak olan bombanın yerini bilen teröriste ifade alınması esnasında işkence uygulamanın meşru olduğu ve meşru savunma veya zorunluluk hali kapsamında değerlendirilebileceği görüşü mevcuttur. Bununla birlikte çoğunlukla bu görüşün aksi savunulmaktadır. Bu tür olaylarda hata riski daima bulunmaktadır. Hayat

Heiner Bielefeldt, "Menschenwürde und Folterverbot", *Deutsches Institut für Menschenrechte*, 6 (2007): 14; Holger Greve, "Rechtfertigung privater 'Folter' zwischen Nothilfe und Menschenwürde," *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 5 (2014): 245; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 140, kn. 438; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 326.

²⁷¹ Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 140, kn. 438; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 326.

²⁷² Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 224, 225, kn. 170; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 822, 823, kn. 107.

²⁷³ Kanaatimizce bahse konu görüşte, işkence durumunun devlete yönelik bir kavram olup üçüncü kişiler açısından söz konusu olmadığı görüşü bulunduğundan işkence kelimesi yerine zorlama yoluyla eylemde bulunmak ifadesini kullanmak daha uygun olacaktır.

²⁷⁴ Zieschang, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 67, kn. 225; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 251, kn. 573.

²⁷⁵ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 251, kn. 573.

²⁷⁶ Zieschang, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 67, kn. 225.

kurtarmak amacı ile işkenceye izin verilmesi halinde kurtarma şansına dair kesinliğin bulunmadığı durumlarda da uygulanmasının kabul edilmesi gerektiği ve işkencenin hukuka uygun olma şeklinin kabul edilmesinin ayrı büyük sorun alanı oluşturacağı belirtilmektedir²⁷⁷.

Hoven'e göre mağdurun onuru ile saldırıda bulunanın onuru çatıştığında, insan onurunun dokunulmazlığı konusunda sınıra ulaşılmış olunur. Örneğin bir kaçırma olayında kaçırın kişinin insan onurunu dikkate alarak masum kişinin ölümüne göz yummak adaletsizliktir²⁷⁸. *Hoven* mutlak işkence yasağının doğru olduğunu, işkence yasağının mutlak geçerliliğinden feragat edilemeyeceğini belirtmektedir. Kaçırma vakasının bulunduğu ve polis memurunun kaçırılan kişi lehine savunmada bulunurken kaçırın kişiye yönelik işkence uyguladığı kurgu açısından yaptığı değerlendirmede üçüncü kişi lehine savunmada işkencede bulunan (*Nothilfeolter*) kolluk görevlisinin ise meşru savunma kapsamında haklı olduğunu ve kaçırın kişiye haksızlık yapmadığını ifade etmiştir²⁷⁹.

Üçüncü kişi lehine savunmada bulunurken işkencenin devletin organları açısından meşru olduğu görüşüne göre kamu makamlarının meşru savunma hakkı işkence durumunda da geçerlidir. Hareket özgürlüğü kısıtlanan ve yaşam hakkı tehlikede olan kişiye yönelik devam etmekte olan bir saldırının önlenmesi açısından saldırıda bulunan kişinin kolluk kuvveti tarafından fiziksel acı ile tehdit edilmesi halinde meşru savunma söz konusudur. Çünkü saldırı altında olan kişiye yönelik saldırının önlenmesinin tek yolu budur²⁸⁰.

Kanaatimizce üçüncü kişinin savunulması amacı ile işkencede bulunulduğunda meşru savunma hükümleri uygulanamaz. Kişinin suçunu ikrar etmesi durumu söz konusu olsa dahi her durum açısından ikrarın tek başına maddi gerçeğin ispatı için yeterli olmadığı ve evrensel hukuk ilkeleri dikkate alındığında işkencenin meşru savunma amacı ile kullanılması hukuka uygun değildir. İşkence durumunda meşru savunmanın mümkün olmaması devletin organları ile birlikte özel kişiler açısından da geçerlidir.

²⁷⁷ Murat Volkan Dülger, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Gäfgen Kararı Bağlamında Ceza Muhakemesinde İşkence Tehdidi ile Elde Edilen Delillerin Kullanımı Sorunu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 111 (2014): 377, 378.

²⁷⁸ Elisa Hoven, “Folter als Nothilfe”, 119.

²⁷⁹ Elisa Hoven, “Folter als Nothilfe”, 121.

²⁸⁰ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 194, kn. 156 a.

F. Meşru Savunma Halinde Üçüncü Kişilerin Zarar Görmesi

Meşru savunma kapsamında hareket eden kişi savunmaya yönelik olarak hareketlerde bulunurken üçüncü kişinin zarar görmesine neden olabilir. Saldırıda bulunana karşı savunmaya yönelik olarak ateş edildiği esnada yoldan geçen diğer kişinin yaralanması, saldırıda bulunduğu düşünülen A yerine B'ye yönelik eylemde bulunulması durumları bu konuya örnektir. Ayrıca meşru savunmada bulunurken kullanılacak aracın üçüncü kişiye ait olması ve bu nedenle üçüncü kişinin zarar görmesi durumunun oluşması da mümkündür. Meşru savunma esnasında üçüncü kişilerin zarar görmesi durumuna ilişkin olarak savunmada bulunan kişinin sorumluluğu tartışmalıdır. Kişinin üçüncü kişiler açısından sonuç doğuran eylemlerinin meşru savunma sınırında mı yoksa sınırın aşılması mahiyetinde mi olduğunun açıklanması gerekir.

İlk olarak inceleyeceğimiz husus kişinin meşru savunma kapsamında hareket ederken saldırıda bulunan kişi dışında başka bir kişinin üzerinde sonuç doğuracak nitelikte eylemde bulunduğu haldir.

Bir olayda hata durumundan bahsedilebilmesi için objektif gerçeklik ile kişinin tasavvuru arasında farklılık olmalıdır. Hedefte sapma durumunda ise kişinin tasavvuru ile gerçeklik birbiriyle uyumlu olsa da bir nedenle kişinin istediği sonuç ortaya çıkmamaktadır²⁸¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinde sapma durumunda fail, hukuka uygunluk nedenleri kapsamında hareket ederken hukuka uygunluk nedeninin şartlarını oluşturan olayla ilgisi olmayan kişilerin zarar görmesine neden olmaktadır. Genel olarak meşru savunma veya kolluğun hakkını kullanırken zor ve silah kullanması şeklindeki hukuka uygunluk nedenleri açısından sapmanın meydana geldiği olaylar bulunmaktadır²⁸².

Mağdurun kimliğinde hata ile hedefte sapma birbirlerinden farklı hususlardır. Aynı hususlar olmaları nedeniyle bunlara bağlanan sonuçlar da farklıdır. Hedefte sapma halinde en az iki ayrı suç bulunmaktadır. İlk olarak tamamlanan veya teşebbüs aşamasında kalan, failin gerçekleştirmeye yönelik hareket ettiği kastının bulunduğu suç, ikinci olarak da failin doğrudan gerçekleştirme kastı ile hareket etmediği ancak

²⁸¹ Reşit Karaaslan, “Ceza Hukukunda Şahısta Hata ve Hedefte Sapma”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/2 (2019): 229.

²⁸² Kılıç, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, 240.

gerçekleşen suçtur. Hedefte sapma durumunda failin iradesi sonucu ortaya çıkmayan ancak dışsal etkenler sonucunda oluşan tek eylem ile birden fazla suç ortaya çıkmaktadır. Suçun özel görünüş şekillerinden olan fikri içtima kapsamında değerlendirmede bulunulmalıdır²⁸³. Mağdurun kimliğinde hata, şahısta hata durumlarında ise kişi aslında kendisine saldıran A olmasına rağmen hata yaparak B'ye karşı savunmada bulunmaktadır.

Meşru savunma kapsamında hareket edilirken gerçekleştirilen savunmaya dair eylemin saldırı ile alakası olan kişinin haricindeki kişi üzerinde sonuç doğurması halinde üçüncü kişi açısından sonuç doğuran eylemin hukuka aykırı olacağı görüşüne göre savunmaya dair eylem saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilmelidir. Meşru savunma halinde iken gerçekleştirilen eylemin üçüncü kişi üzerinde sonuç doğurması durumunda bu kısım halen hukuka aykırı olmaya devam edecektir²⁸⁴. M'nin suçlandığı bir ceza davasında A, tanık olarak dinlenilecek olan B'yi arayarak M'yi aklayıcı nitelikte savunmalarda bulunmazsa onu öldüreceğine dair B'yi tehdit eder. Bu durumda B yalan beyanda bulunur ve hakkında yalan tanıklıktan suçlamada bulunulur. Bu hal içerisinde iken B'nin meşru savunma hükümlerinden yararlanması hukuka uygun değildir. Meşru savunmada bulunulurken sadece saldırıda bulunanın hukuki menfaatlerine zarar verilebilmesi korunma altına alındığından yalan tanıklık sonucunda adaletin yanıltılması durumunda B meşru savunma hükümlerinden faydalanamaz²⁸⁵.

Meşru savunma esnasında üçüncü kişilerin zarar görmesi durumunda zorunluluk hali hükümlerinin değerlendirilebileceği görüşüne göre savunmaya dair eylem yalnızca saldırıda bulunan kişinin yasal menfaatlerine zarar verici nitelikte olmalıdır. Saldırıda bulunan kişi haricindeki üçüncü kişilerin zarar görmesi durumunda meşru savunmaya başvurulamaz ancak diğer şartlar da dikkate alınarak zorunluluk hali hükümlerine başvurularak cezasızlık durumunun ortaya çıkabilmesi mümkündür²⁸⁶.

²⁸³ Özge Ceren Yavuz, *Hedefte Sapma ve Ceza Sorumluluğu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 48.

²⁸⁴ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 558; Reşit Karaaslan, "Ceza Hukukunda", 267; Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 164, 165, kn. 84; Armin Engländer, "Der Verteidigungswille", 393; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 127; Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 166, kn. 86; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 219, kn. 501; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 352; Welzel, *Das Deutsch Strafrecht*, 87; Ersin Şare, "Yüksek Mahkeme", 38; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 548.

²⁸⁵ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 219, kn. 501.

²⁸⁶ Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 164, 165, kn. 84; Armin Engländer, "Der Verteidigungswille", 393; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 127; Krey ve Esser *BGB'nin 904. maddesi hükümlerine*

Meşru savunma esnasında üçüncü kişilerin zarar görmesi durumunda kişinin kast ve taksirine göre sorumluluğunun belirlenmesi gerektiği görüşüne göre tek neticeli veya çift neticeli sapma durumlarında hata durumu söz konusu olmayıp sapma sonucu oluşan neticeler açısından savunmada bulunan failin kast veya taksirine göre belirlemede bulunulmalıdır. Kişi hakkında hukuka uygunluk nedenlerinin uygulanması veya sınırı aşılmasına dair hükümlerin uygulanması gerektiği düşüncesi uygun değildir. Somut olayın şartlarına göre kişi hakkında zorunluluk hali hükümlerinin uygulanması değerlendirilebilir²⁸⁷. Hedefte sapma sonucunda üçüncü kişinin öldürülmesi durumunda asıl saldırıda bulunan kişiye karşı meşru savunma kapsamında hareket eden kişi üçüncü kişiye karşı gerçekleştirdiği eylemi açısından taksirli surette sorumlu tutulmalıdır²⁸⁸.

Meşru savunma kapsamında hareket edilirken sapma sonucunda üçüncü kişilerin üzerinde sonuç doğuran haller açısından eylemin tümüyle hukuka uygun olduğu görüşüne²⁸⁹ göre meşru savunma kapsamında hareket edilirken üçüncü kişilerin de zarar görmesi ve savunmaya dair eyleme maruz kalması halinde eylem bir bütün halinde hukuka uygundur. Bu nedenle sapma sonucunda oluşan neticeler açısından da eylem hukuka uygun kabul edilmelidir. Meşru savunma halinde olan A'nın gerçekleştirdiği savunmaya yönelik eylem nedeniyle saldırıda bulunan B yaralanmış ve merminin isabeti sonucunda üçüncü kişi olan C de yaralanmışsa bu durumda A tümü ile hukuka uygun olarak hareket etmiş sayılmalıdır²⁹⁰. Hukuka uygunluk nedenleri genel etkiye sahip olduğundan meşru savunma halinde şahısta hata veya sapma durumunda eylem tüm sonuçlarıyla hukuka uygun kabul edilmelidir. Ancak bu konuda kanuni düzenleme

başvurulabileceğini belirtmişlerdir. Krey, Esser, Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil, 219, kn. 501; Schmidhäuser, Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–, 352; Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 329; Kartal, Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık, 113; Ancak Welzel'in anılan eserinde Alman MK'nın 904. maddesi ve mazeret nedeni olan zorunluluk hali (Notstand) hükümlerinin uygulanması belirtilmiştir. Welzel, Das Deutsch Strafrecht, 87; İba'ya göre bahse konu durumda zorunluluk hali hükümlerinin uygulanabilmesi mümkünse de kişinin savunma iradesi ile hareket ettiği haller ile sınırlı olarak zorunluluk hali hükümleri uygulanabilir. Aksi takdirde kişinin koruma ve korunma motivasyonu olduğu ifade edilemez. Zorunluluk halinde iradede meydana gelen zorlama dikkate alınarak belirlemede bulunulmalıdır. İba, Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata, 166.

²⁸⁷ Koca, Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 306, 307; Kartal, Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık, 189.

²⁸⁸ Reşit Karaaslan, "Ceza Hukukunda", 269.

²⁸⁹ Özbek vd., Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 320; Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 27, 28, p. 700; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 241; Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 332.

²⁹⁰ Özbek vd., Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 320.

yapılmalıdır²⁹¹. *Meşru savunma halinde olan kişinin savunmaya dair eyleminde sapma veya hata gerçekleşmeseydi eylemi meşru savunma kapsamında olacaktı* şeklinde belirtilebiliyorsa kişi hakkında meşru savunma hükümleri uygulanmalıdır²⁹². Meşru savunma halinde bulunan kişinin savunma eylemi sonucunda sapma durumu ortaya çıktığında savunmada bulunan kişinin yine meşru savunma hükümlerinden faydalanması gerekmektedir. A'nın saldırısına karşı koyan B'nin ateş etmesi sonucunda A'nın eğilmesi ile C'nin yaralanması halinde B meşru savunma hükümlerinden faydalanmalıdır²⁹³.

Meşru savunma esnasında şahısta hata yapılarak üçüncü kişi üzerinde sonuç doğuran eylemler açısından hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşüne göre hukuka uygunluk nedenleri sadece hakkı korumak amacıyla hakkı ihlal edene karşı gerçekleştirildiği takdirde geçerli olup meşru savunma ancak saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilebilir. Saldırıda bulunan kişi olduğu değerlendirilerek başka bir kişiye karşı eylemde bulunulduğunda meşru savunmanın saldırıya ilişkin şartları açısından eksiklik oluşacaktır. Bu halde kişinin hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata içerisinde olduğunu ifade etmek gerekir²⁹⁴.

Karaaslan'a göre meşru savunma kapsamında hareket eden kişi saldırıda bulunan kişinin kimliğini karıştırması ile şahısta hata yaparak eylemini gerçekleştirdiğinde taksirli sorumluluğundan bahsedilecek olsa da bu sonuca hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yolu ile ulaşılmamalıdır. Şahısta hata ile hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinin bir arada bulunduğu durumlarda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hususunun ele alınmasından önce unsur yanılığının, TCK'nın 30/1. maddesinin ele alınması daha doğru olacaktır. Meşru savunma

²⁹¹ Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 241.

²⁹² Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 27, 28, p. 700.

²⁹³ Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 332.

²⁹⁴ Koca, Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 306; Muhammed Emre Tulay, Ceza Hukukunda Şahısta veya Konuda Hata (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 179, 180; Elif Kurt, "Mağdurun Kimliğinde Yanılma ve Ceza Sorumluluğu" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 171; Erdem aynı sonuca hem şahısta hata hem de sapma durumları açısından ulaşmaktadır. Hatanın kaçınılmaz olması durumunda kişinin hukuka uygunluk nedeninden faydalanması gerektiği belirtilmiştir. Mustafa Ruhan Erdem, "Suçun Konusunda Yanılma ve Sapma", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21/Özel Sayı (2019): 62; karşıt görüş için bakınız, Karaaslan'a göre aynı sonuca varılacak ve kişinin taksirli sorumluluğunun bulunduğu ifade edilecek olursa dahi bahse konu durumda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinin bulunduğu ifade edilmemelidir. Reşit Karaaslan, "Ceza Hukukunda", 267.

kapsamında hareket eden kişinin saldırıda bulunan kişinin kimliğini karıştırması ile şahısta hata yaparak kişiyi öldürmesi halinde taksirli öldürmeden sorumlu tutulması gerekir. Taksirli sorumluluğa dair istisna, saldırıda bulunan kişinin bilinmediği, bir saldırı hali olduğunun bilindiği ve üçüncü kişi lehine savunmanın yapıldığı durumlarda söz konusu olabilir. Hukuka uygunluk nedenine dair şartlardan olan saldırı şartının var olduğunu bilen kişi, üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunurken şahısta hata yapar ise bu durumda taksirli sorumluluğu dahi yoktur. Hedefte sapma sonucunda üçüncü kişinin öldürülmesi durumunda ise asıl saldırıda bulunan kişiye karşı meşru savunma kapsamında hareket eden kişi üçüncü kişiye karşı gerçekleştirdiği eylemi açısından taksirli surette sorumlu tutulmalıdır²⁹⁵.

Özgenç'e göre meşru savunma kapsamında hareket edilirken hedefte sapma durumunda meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin dikkate alınması gerekir. A meşru savunma halinde iken B'ye karşı silahını kullanmış ve ateş etmiş ancak silahtan çıkan mermi B'ye değil C'ye isabet ederek C'nin yaralanmasına veya ölmesine neden olmuştur. Bu örnek durumunda meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin hedefte sapma hükümleri ile birlikte değerlendirilmesi gerekir. A'ya karşı saldırı devam ederken A'nın yaşadığı saldırı karşısında heyecan, korku veya telaş içerisinde bulunması olağan bir durumdur. Bu duyguların tesiri altındayken davranışlarını yönlendirme serbestisinden bahsedilmez. Dolayısıyla bu duyguların tesiri altındayken savunmada bulunan failin üçüncü kişi üzerinde sonuç doğuracak şekilde eylemde bulunması durumunu meşru savunmada sınırın aşılması yönü ile incelemek gerekir²⁹⁶.

Yargıtay 1. CD. 2019/724 E. 2019/2859 K. sayılı kararında²⁹⁷ ilk derece mahkemesi tarafından sanık hakkında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı hakkında bozma kararı verilmiştir. İlgili karar tarafımızca meşru savunma kapsamında hareket ederken üçüncü kişinin yaralanması durumu açısından incelenmiştir. Sanık, kendisine yönelik

²⁹⁵ Reşit Karaaslan, "Ceza Hukukunda", 268, 269.

²⁹⁶ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 733, 734.

²⁹⁷ "...yaptığı atış sırasında atış istikametinde bulunan olayla ilgisiz mağdurun yara alabileceğini öngörmesine rağmen eylemine devam etmesi suretiyle doğan sonucu kabullendiği, bu nedenle eylemine uyan olası kastla yaralama suçundan cezalandırılmasına karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde eylemini meşru savunmada sınırı mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaşla aşmak suretiyle gerçekleştirdiği kabul edilerek hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 20.05.2019, E. 2019/724, K. 2019/2859, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 14.03.2025.

olarak bir kez gerçekleşen ancak sonrasında devam edilmeyen saldırıya karşı eylemde bulunmuş, olay ile alakasız üçüncü kişinin yaralanmasına neden olmuştur. İlk derece mahkemesi sanığın TCK'nın 27/2. maddesi kapsamında hareket ettiğini kabul etmiştir. Yargıtay bu kararında, olay ile alakasız olan kişinin yaralanması durumunun kişinin kast ve taksirine göre değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi ile TCK'nın 27/2. maddesinin uygulanmasının yerinde olmadığına karar vermiştir. Yargıtay'ın tespitine katılmakla birlikte bahse konu durumda zorunluluk haline dair şartların da incelenmesi gerekir.

Yargıtay diğer bir kararı olan 1. CD. 2015/4211 E. 2016/1582 K. sayılı kararında²⁹⁸ meşru savunma kapsamında hareket eden sanığın olay ile ilgisi olmayan üçüncü kişinin zarar görmesi durumunda sanığın sorumluluğunun zorunluluk hali, taksirle sınırın aşılması ve hata hükümleri dikkate alınarak çözümlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

AYM'nin 01.12.2022 tarih 2018/2540 başvuru numaralı kararındaki olayda kolluk kuvvetlerinin görevlerini ifa ederken saldırıda bulunanlar tarafından molotof kokteyli atılması sonucunda çevrede bulunan araç ve bazı kolluk görevlileri yanarak zarar görmüşlerdir. Olayda kolluk görevlisi olan A, silahını kullanmış ve aynı zamanda olay yerinde bulunan, molotof kokteyli atan grubun içerisinde bulunan ve kaçmakta olan C'yi hedef alarak ateş etmiş, C isabet almamıştır. Yoldan o esnada geçmekte olan ve olaylar ile bağlantısı olmayan D ise merminin gelmesi üzerine hayatını kaybetmiştir. Bu olayda kolluk görevlisi A'nın saldırı altında bulunduğu esnada silahını kullanması halinde meşru savunma durumu söz konusudur. Ancak kaçmakta olan kişiye karşı yakalama kastı ile hareket edilirken silahın öldürücü nitelikte kullanılması meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Yakalamak amacı ile saldırıda bulunan kişiye karşı silah kullanıldığında taksirli eylem neticesinde ölüm sonucu ortaya çıkmışsa bu durumda TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin dikkate alınması gerekir. Yakalama amacı ile

²⁹⁸ “...Oluşa ve dosya içeriğine göre, mağdur Mualla'nın sanık Orçun'un teyzesi olduğu, sanık Orçun ile mağdurun eşi olan Engin ve oğlu olan Niyazi arasında yaşanan tartışmada öncelikle Niyazi'nin üzerinde bulunan tabancasını çektiği ve sanık Orçun'a ateş ettiği, bunun üzerine Orçun'un tabancası ile karşılık verdiği, daha sonra da Engin'in tabanca ile Orçun'a ateş ettiği, çıkan çatışmada olay yerine gelen ve olayla doğrudan bir ilgisi bulunmayan mağdurun sanık Orçun tarafından yapılan dört adet atıştan bir tanesi ile batin bölgesinden isabet aldığı, kalın bağırsak yaralanmasına ve pubiste 2. (orta) derecede kırığa neden olan yaralanması nedeniyle de mağdurun hayatı tehlike geçirdiği mahkemece kabul edilen olayda; ...TCK'nın 25/2, 27/1 ve 30. maddelerinin uygulanma koşulları da değerlendirilerek sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini yerine yazılı şekilde olası kastla yaralama suçundan mahkumiyet hükmü kurulması...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 29.03.2016, E. 2015/4211, K. 2016/1582, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 14.03.2025.

hareket eden kolluk görevlisinin olayla alakası olmayan üçüncü kişinin ölümüne sebebiyet verdiği olayda üçüncü kişi açısından gerçekleşen eylemde hukuka uygunluk nedeni mevcut değildir. TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin uygulanabilmesi söz konusu olmayıp üçüncü kişi açısından gerçekleşen eyleme dair bilinçli veya bilinçsiz taksire dair değerlendirmede bulunularak karar verilmelidir²⁹⁹³⁰⁰.

Meşru savunma kapsamında hareket edilirken üçüncü kişilerin zarar görmesine neden olan diğer durumlar ise saldırıda bulunan kişinin üçüncü kişinin aracını kullanması durumunda savunma eyleminin bu araca zarar vermesi hali veya savunmada bulunulurken üçüncü kişinin aracının kullanılması suretiyle zararın ortaya çıkması halidir.

Saldırı esnasında üçüncü kişinin aracının kullanılarak saldırıdan kurtulma durumunda meşru savunmanın mümkün olmadığı görüşüne göre saldırıya uğrayan kişinin, savunmada bulunurken sadece saldırganın hukuki menfaatlerine zarar vermesi gerekmektedir. Üçüncü kişinin alanına müdahale edildiği takdirde bu durum meşru savunma kapsamında değerlendirilemez. Cinsel anlamda saldırıya maruz kalan kişinin üçüncü kişinin aracını alarak kaçması durumunda üçüncü kişiye karşı gerçekleşen bu eylemi meşru savunma kapsamında değerlendirilemez³⁰¹.

Savunmaya dair yapılan eylem neticesinde üçüncü kişinin aracının, eşyası gibi hakkının zarar görmesi durumunda meşru savunma hükümlerinin uygulanamayacağı doktrinde ifade edilmektedir³⁰². A, V'nin evine hırsızlık yapmak amacı ile girmiş ve bazı değerli mücevherleri çalmıştır. Evden çıkacağı esnada evin güvenlik görevlisi olarak çalışan P bu durumu fark eder. A bu esnada V'nin komşusu olan N'nin arabasını kullanarak kaçmaya çalışır. P ancak A'nın arkasından aracın lastiklerine ateş ederek A'yı durdurabilir. Araba zarar görmüş, A ise yaralanmıştır. Somut olay açısından A'nın

²⁹⁹ İzzet Özgenç, “Kolluk Görevlisinin Elan Gerçekleşmekte Olan Saldırıyı Etkisiz Kılmak ya da Suçüstü Halindeyken Kaçmaya Çalışan ve Kimliği Henüz Belli Olmayan Kişiyi Yakalamak Amacıyla Silah Kullanırken Üçüncü Bir Kişinin Ölümüne Sebebiyet Vermesi Dolayısıyla Ceza Hukuku Sorumluluğu Üzerine”, *Karar İncelemeleri Dergisi*, 2/1 (2023): 147, 148.

³⁰⁰ AYM somut olay hakkında başvurusunun yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir. AYM, Bireysel Başvuru Kararı, 01.12.2022, Başvuru Numarası 2018/2540, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/2540>, E.T. 14.03.2025.

³⁰¹ Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 228, kn. 21; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 833, 834, kn. 124.

³⁰² Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 130, kn. 339; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 159, kn. 28; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 166, kn. 86.

yaralanması meşru savunma ile gerekçelendirilerek hukuka uygun hale getirilebilirken N'nin aracının isteği olmaksızın kullanılmış olması N'yi saldırgan pozisyonuna sokmayacağı için N'nin aracının zarar görmesi meşru savunma yoluyla hukuka uygun hale getirilemez³⁰³.

Saldırıda araç olarak kullanılan aracın savunmada bulunulduğu esnada zarar görmesi halinde savunmada bulunan hakkında meşru savunma hükümleri uygulanabilir ve kişi bu malın zarar görmesinden sorumlu tutulamaz. A kişisi B'nin vazosunu kullanarak C'ye zarar verirse C'nin savunma esnasında vazoya zarar vermesi durumunda meşru savunma söz konusudur. Ancak K, L'ye saldırdığında, L, M'nin vazosunu kullanarak saldırıdan kurtulursa bu durumda meşru savunma geçerli değildir³⁰⁴.

Kanaatimizce meşru savunma halinde üçüncü kişinin zarar görmesine neden olan beş ayrı durum söz konusu olduğundan her biri hakkında ayrı ayrı değerlendirmede bulunmak gerekir.

- Birinci durum olarak meşru savunmada bulunan kişinin saldırıda bulunan kişinin şahsında hata yaptığı durumdur. A kişisi saldırıya maruz kalmıştır ancak saldırıda bulunan kişi B'dir. Savunmaya dair eylemde bulunan A, saldırıda bulunan kişinin şahsında hata yaparak C'ye karşı eylemde bulunmuştur. Bu durumda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümlerinin dikkate alınması gerekir.

- İkinci durum meşru savunma halinde olan kişinin savunmaya dair eylemi sonrasında hedefte sapmanın gerçekleşerek üçüncü kişinin zarar görmesidir. K, M tarafından saldırıya maruz kalmıştır. Savunmaya dair eylemini gerçekleştiren K her ne kadar savunmaya dair eylemini M'ye yöneltmiş olsa da bu eylem sonucunda L de zarar görmüştür. M'nin zarar görüp görmemesi fark etmeksizin hedefte sapma sonucunda L'nin zarar görmesi halinde gereklilik şartlarının sağlandığı ifade edilebiliyorsa K hakkında M'ye yönelttiği eylem açısından meşru savunma hükümleri, L'ye yönelttiği eylemler açısından da zorunluluk hali hükümlerinin değerlendirilmesi gerekir. Kişinin kast veya taksiri belirlenip ardından zorunluluk halinin uygulanabilirliği incelenmelidir. Zorunluluk halinin uygulanamayacağı değerlendirilirse kast veya taksirine göre

³⁰³ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 130, kn. 339.

³⁰⁴ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 201, kn. 502.

sorumluluğu belirlenmelidir. Netice olarak zorunluluk hali, taksirli ve kasti sorumluluğunun birlikte incelenmesi gerekir.

- Üçüncü durum saldırıda bulunan kişinin kaçtığı esnada üçüncü kişinin aracını kullandığı durumda aracın zarar gördüğü haldir. A, B'ye karşı hırsızlık suçunu işlemiş ve daha sonra C'nin aracını alarak kaçmaya çalışmıştır. B'nin A'ya karşı savunmaya dair eylemde bulunması sonucunda hem A hem de C'nin aracının zarar görmesi halinde A'ya yönelik eylem açısından meşru savunma, C'ye yönelik eylem açısından zorunluluk hali hükümlerinin değerlendirilmesi gerekir.

- Dördüncü durum savunmada bulunan B'nin C'nin aracını kullanarak A'ya zarar verdiği haldir. Bu durumda meşru savunma kapsamında hareket eden B, C'nin aracını kullanarak zarar verme açısından zorunluluk hali hükümlerinin değerlendirilmesi gerekir.

- Beşinci durum saldırıda bulunan K'nin L'nin aracını kullanarak M'ye zarar verdiği halde M'nin savunmada bulunarak hem K'ya hem de L'nin aracına zarar verdiği haldir. Bu durumda tüm eylemler açısından M'nin meşru savunma kapsamında hareket ettiği ifade edilmelidir.

G. Meşru Savunma Halinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi

Meşru savunma kapsamında hareket edilip edilmemesi kişi hakkında verilecek olan kararları doğrudan etkilemektedir. Suçun oluşabilmesi için suçun tipiklik unsurlarının gerçekleşmesi ve hukuka aykırılığın (olayda hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması) mevcut olması gereklidir. Suçun tipiklik unsurlarının gerçekleşmiş olması suçun gerçekleşmesi ve kişinin cezalandırılması açısından yeterli değildir. Kişinin gerçekleştirdiği eylem suçun maddi ve manevi unsurlarını barındırıyor olsa da hukuka uygunluk nedenlerinin bulunduğu hallerde kişinin eylemi hukuka uygun mahiyette kabul edilecektir.

Kişinin gerçekleştirdiği eylem neticesinde olayın adli yargı mercilerine yansıdığı kabul edilirse kişi hakkında adli işlemlere başlanması söz konusu olacaktır. Başlayan bu işlemler neticesinde kolluk kuvvetleri tarafından düzenlenecek olan bilgilendirmenin neticesinde savcılık makamının soruşturmaya dahi yer olmadığına karar verebilmesi mümkündür. Ortaya atılan iddia açısından eylemin herhangi bir araştırma olmaksızın suç olmadığı açıkça anlaşılıyor ise veya iddialar soyut ve genel mahiyette ise CMK'nın 158/6. maddesi gereğince soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verilmelidir. Soruşturma yapılmasının gerektiği durumlarda ise gerçekleştirilen soruşturmalar neticesinde

Cumhuriyet savcılığı tarafından kovuşturmayaya yer olmadığı kararı (KYOK) (CMK'nın 172. maddesi), kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı (CMK'nın 171/2. maddesi) veya iddianamenin düzenlenmesi kararı verilebilir.

CMK'nın 223. maddesinde “*Duruşmanın sona ermesi ve hüküm*” düzenlenmiştir. CMK'nın 223/2-d. maddesinde, yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması halinde kişi hakkında beraat kararı verileceği ifade edilmiştir. Kişinin gerçekleştirdiği eylem neticesinde soruşturma yapılmış ve iddianame düzenlenmişse eylemin meşru savunma altında gerçekleştirildiği anlaşılmışsa kişi hakkında CMK'nın 223/2-d maddesi gereğince beraat kararı verilmesi gerekmektedir.

Meşru savunmada bulunan kişinin gerçekleştirmiş olduğu eylem hukuka aykırı değildir. Kişi hukuka uygunluk nedenlerinden olan meşru savunma kapsamında hareket ettiği için hukuka aykırılığın varlığından bahsedilemez. Bu nedenle meşru savunma kapsamında hareket eden kişinin eylemleri dolayısıyla oluşan, şahsa ve mala dair zararlardan kişi sorumlu tutulamaz³⁰⁵.

Meşru savunmanın hukuki niteliğinin hukuka uygunluk nedeni olması hususunda doktrinde ortak kanaat bulunmaktadır. Meşru savunmanın varlığı kişinin etkilenen psikolojik hali ile açıklanamaz. Devletin bireyi koruyamadığı durumlarda haksız saldırıya maruz kalan bireyin kendini koruması veya üçüncü kişinin bireyi koruması durumunda hukukun korunması da söz konusu olmaktadır. Bu nedenle hukuk düzeninin meşru savunmayı hukuka uygun, hukuk düzenince meşru olarak görmesi gerekmektedir³⁰⁶.

Savunmada bulunan kişinin eyleminin meşru savunma altında gerçekleştirildiği durumlarda ilk tespit veya ihbar sonrasında soruşturma makamı olan Cumhuriyet savcılığı tarafından ne kararı verileceği tartışmalıdır.

Uygulamada delillerin takdir yetkisinin mahkemelere ait olduğu belirtilerek hukuka uygunluk nedenlerine dair değerlendirmelerin mahkemeler tarafından yapılması gerektiği iddianamelerde belirtilmektedir. Hâlbuki yeterli şüphenin oluşmaması durumunda KYOK, yeterli şüphe olduğu durumda da iddianame düzenleyen Cumhuriyet savcılığı delilleri değerlendirmeden yeterli şüpheyeye dair karar veremez. Bu

³⁰⁵ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 444.

³⁰⁶ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 49.

nedenle Cumhuriyet savcılarının delilleri değerlendirme yetkisi noktasında sorun yoktur, Cumhuriyet savcıları tarafından delillerin değerlendirilmesi mümkün ve hukuka uygundur. Cumhuriyet savcısı tarafından hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarının oluşmadığı kanaatine varılmışsa veya hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarının gerçekleşmediğine dair olasılığın boyutu gerçekleştiğine dair olasılığın boyutundan fazla ise yeterli şüphenin oluşması gereğince dava açılmalıdır. Bunun yanında hukuka uygunluk nedenlerinin gerçekleştiği kanaati mevcutsa veya hukuka uygunluk nedenlerinin gerçekleştiğine dair olasılığın boyutu daha fazla ise yeterli şüphe mevcut olmadığından KYOK kararı verilmelidir³⁰⁷.

Suçun oluşabilmesi için suçun maddi ve manevi unsurlarının gerçekleşmesi ile birlikte hukuka aykırılık unsurunun da gerçekleşmesinin şart olduğu dikkate alındığında kişinin eylemini hukuka uygunluk nedenleri altında gerçekleştirdiği anlaşıldığında, kişi hakkında gerçekleştirdiği eylem suç oluşturmadiğından kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verilmelidir³⁰⁸. Bu durum soruşturma makamının olayın hukuka uygunluk nedenleri altında gerçekleştirdiği kanaatine vardığı haller açısından geçerlidir. Şayet soruşturma makamı tarafından somut olayda hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı açısından şüphe mevcut ise bu konudaki değerlendirmenin kovuşturma makamı tarafından gerçekleştirilmesi amacı ile iddianame düzenlenmesi yerindedir.

³⁰⁷ Fahri Gökçen Taner, “Türk Ceza”, 248, 249; Doğan’a göre somut olayda hukuka uygunluk nedenlerinin gerçekleştiği konusunda şüphe mevcutsa soruşturma aşamasında şüpheden sanık yararlanır ilkesi uygulanamayacağından soruşturma makamı tarafından iddianame düzenlenmelidir. Ancak soruşturma aşamasında açık şekilde hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarının gerçekleştiği anlaşıyorsa kamu davasının açılmaması gerekir. Doğan, Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi “In Dubio Pro Reo”, 235.

³⁰⁸ Karşıt görüş için bakınız; İnci Uslu’ya göre CMK’nın hükümleri incelendiğinde Cumhuriyet savcısı tarafından KYOK verilebilecek haller CMK’nın 171. maddesinin 1 ve 2. fıkralarında belirlenmiş olup bu hallerin içerisinde meşru savunma halinin bulunduğunu değerlendirebilmek mümkün değildir. Zekiye Özen İnci Uslu, “Cumhuriyet Savcısı Meşru Savunma Koşullarının Mevcut Olduğu Gerekeşiyle Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verebilir mi?”, Terazi Hukuk Dergisi, 7/74 (2012): 21.

İKİNCİ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN TAKSİRLE AŞILMASI

A. Sınırın Taksirle Aşılmasına Dair TCK'nın 27/1. Maddesi Hükmünün İçeriği ve Kapsamı

1. Genel Olarak

TCK'nın 27. maddesinde “*Sınırın aşılması*” başlığı 1. fıkrada ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması, ikinci fıkrada ise meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması düzenlenmiştir. Maddenin 1. fıkrasında “*ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması halinde*” şeklinde ifade bulunmaktadır. TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilmesi için taksirli eylemin bulunması şarttır. Bu nedenle ilgili maddede “kast olmaksızın” ibaresi mevcut olsa da biz çalışmamızda sınırın taksirle aşılması ifadesini kullanacağız.

Ceza sorumluluğunu kaldıran hallerin neler olduğu ve mezkûr fıkranın hangi hallere dair durumları kapsadığının tespit edilmesi, hangi durumlarda sınırın aşılmasına dair hükümlerin uygulanabileceğinin belirlenmesi açısından önemlidir. Çalışmamızın bu bölümünde sınırın taksirle aşılması halinin ne demek olduğu, içeriği, sınırın aşılmasının sadece hukuka uygunluk nedenleri için mi yoksa ceza sorumluluğunu kaldıran başka haller için de mi geçerli olduğu, hangi hukuka uygunluk nedenleri açısından sınırın aşılmasının mümkün olduğu, sınırın aşılması açısından kast ve taksir kavramlarının neler olduğunu izah etmeye çalışacağız. Ayrıca istisna düzenleme niteliğinde olduğunu değerlendirdiğimiz zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun sınırın taksirle aşılması ile bağlantılı olduğu kanaatinde olduğumuzdan bu başlık altında inceleyeceğiz.

2. Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Sadece Hukuka Uygunluk Nedenleri Açısından mı Uygulanabileceği Sorunu

TCK'nın 27/1. maddesinde ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerden sınırın taksirle aşılması halinde gerçekleşen eylem açısından taksirli sorumluluk kanunda düzenlenmişse failin cezalandırılacağı belirtilmiştir. 2. fıkrada da meşru savunmada sınırın aşılması durumunun kaynağının heyecan, korku veya telaş olması durumunda faile ceza verilmeyeceği ifade edilmiştir. Hukuka uygunluk nedenleri, kusurluluğu kaldıran nedenler ve mazeret nedenleri, Türk ceza hukuku açısından ceza sorumluluğunu kaldıran haller arasında yer almaktadır. Örnek olarak hukuka uygunluk nedeni olan meşru savunma halinde kişi hakkında beraat kararı verilmesi; kusurluluğu kaldıran akıl hastalığı durumunda ve mazeret nedeni olan zorunluluk halinde de ceza verilmesine yer olmadığı yönünde karar verilmesi suretiyle kişinin ceza sorumluluğunun bulunmadığı sonucuna ulaşılır. “*Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler*” TCK'nın ikinci kısmının ikinci bölümünde düzenlenmiş olup 24. maddeden itibaren çeşitli hukuka uygunluk nedenleri, kusurluluğu etkileyen haller ve mazeret nedenleri düzenlenmiştir.

*Sınırın taksirle aşılması hükümlerinin sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabileceği görüşüne*³⁰⁹ göre TCK'nın 27/1. maddesinde ifade edilen

³⁰⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 513; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 309; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 668; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 304; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 361; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 638; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 377; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 415; Fatih Selami Mahmutoglu, Serra Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2017), 595, 596; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 500; Muhammed Demirel, *Taksirli Suç* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 74; Nil Melek Gültekin Diken, “Ceza Hukukunda Taksire Dayalı Sorumluluk” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018), 302; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 394; Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada Sınırın Aşılması”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 7/18 (2012): 120; Özlem Özyayın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich* (Baden-Baden: Stämpfli Verlag, 2013), 252, 253; Apaydın, *Meşru Savunma*, 177; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 66; Savaşçı Temiz’e göre yetkili merciin görev gereği yapılması zorunlu emrini yerine getiren kişinin eylemi hukuka uygundur. Bilgehan Savaşçı Temiz, *Ceza Hukukunda Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 159, 160; Demirci, “Meşru Savunma”, 87, 88; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Nedenlerde Sınırın Aşılması (TCK m. 27)”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 4/37 (2009): 121; Cengiz Topel Çiftçioğlu, “Türk Ceza Kanununda Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/2 (2016), 552; Hakan Ayyıldız, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi Özelinde Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması ve Hata”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19/218 (2024): 235; Soyaslan’a göre 27. maddede hukuka uygunluk nedenleri açısından sınırın aşılması öngörülmüştür. Yazar hukuka uygunluk nedenlerini hakkın icrası, görevin ifası, haksız tecavüz ve zorunluluk hali şeklinde belirterek bu durumunlar açısından sınırın aşılmasının mümkün olduğunu belirtmiştir. Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 380, 381; Kaplan’ın, TCK’nın 27/1. maddesinde düzenlenen hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması ifadesi ile

ceza sorumluluğunu kaldıran nedenleri sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından değerlendirmek gerekir. Kusurluluğu etkileyen haller haksızlık alanının dışındadır ve doğrudan kast ile ilgili değildir. Yeni kanunun sistematğinde haksızlık ve kusur ayrımı mevcuttur. Düzenlenmek istenilen husus hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın taksirle aşılması halidir³¹⁰. TCK'nın 27. maddesinin düzenlendiği yer, öncesinde düzenlenmiş maddenin niteliği ile kast ve taksir kavramlarının haksızlıkla ilgili olması birlikte değerlendirildiğinde sınırın aşılmasına dair düzenlemeler hukuka uygunluk nedenleri açısından değerlendirilmelidir. Kusurluluğu etkileyen haller açısından değerlendirilmesi uygun değildir³¹¹. TCK'nın 27/1. maddesinin kapsamının sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından olmasının sebebi, başından beri hukuka aykırı olup suç teşkil eden hukuka aykırı eylem bakımından sınırın aşılmasının mümkün olmamasıdır³¹². Bahse konu görüşü savunan bazı yazarların³¹³, zorunluluk hali gibi durumlarda kişinin kasten hareket ettiği, bu nedenle TCK'nın 27/1. maddesinin sadece hukuka uygunluk nedenleri ile ilgili olduğunu belirttikleri anlaşılmaktadır.

*Doktrindeki bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre TCK'nın 27/1. maddesi sadece hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı olarak uygulanmamalıdır. Kusuru kaldıran veya etkileyen bazı sebepler ile mazeret nedenleri açısından, diğer bir ifade ile ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde de sınırın taksirle aşılması düzenleme kapsamında değerlendirilmelidir*³¹⁴. Sınırın aşılması açısından dikkat edilmesi gereken husus sınırı

düzenlemenin mahiyetinin hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı olduğunu ifade ettiğini düşünüyoruz. Mahmut Kaplan, "Meşru Savunmada", 1167; Keçeligil'e göre farklı görüşler ve belirsizlik nedeniyle bu hususta açık yasal düzenleme yapılmalıdır. Hasan Tahsin Keçeligil, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması (TCK m. 27)", Yargıtay Dergisi, 44/2 (2018): 376, 377; Alkan, "Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması", 152.

³¹⁰ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 308, 309.

³¹¹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 668.

³¹² Gültekin Diken, "Ceza Hukukunda Taksir", 302.

³¹³ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 513; Özyayın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 252, 253; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 500; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 638.

³¹⁴ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 428; Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 418; Muhammed Emre Tulay, "Zorunluluk Halinde Sınırın Aşılması Meselesi", *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/1 (2020), 3186; Çağrı Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2018), 308; Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu", 646, 647; Gerçekler, *Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 1*, 365; İsmail Malkoç, *Açıklamalı Türk Ceza Kanunu* (Ankara: Malkoç Kitapevi, 2013), 342; Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Veya Azaltan Nedenler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010), 124; *Toroslu'ya göre sınırın aşılması hukuka uygunluk nedenleri açısından geçerlidir. Yazar'a göre sınırın aşılması TCK'nın 24, 25 ve 26. maddeleri açısından uygulanmalıdır. Yetkili merciin, zorunluluk halinin sınırları açısından da sınırın aşılması mümkündür. Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2013), 182.

mevcut olan bir ceza sorumluluğunu kaldıran halin bulunmasıdır. Örneğin eylemin gerçekleştirilme şekline etkisi değerlendirildiğinde kusurluluğu azaltan veya kaldıran akıl hastalığı durumunda zorunluluk halindeki veya meşru savunmadaki gibi sınır mevcut olmadığından bu hal için sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.

Tulay, TCK'nın 27/1. maddesinin hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı olmayıp ceza sorumluluğunu kaldıran nedenler için geçerli olduğu görüşündedir. Zorunluluk hali içerisindeki kişinin taksirli eylemi ile sınırı aşmasına ilişkin birinci örnek olay olarak arkadaşını domuz saldırısından korumak için ateş eden kişinin, arkadaşının taksirli ölümüne neden olması olayını vermiştir³¹⁵. İkinci örnek olayda ise kırsal bir alanda acil hastalık nedeni ile ilaç ihtiyacı doğan kişinin eczaneye girmektedir. Kişi lüzumlu ilacı almaya çalışırken dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi nedeni ile raflara da zarar vermiştir³¹⁶.

Yargıtay 1. CD 2016/233 E. 2017/1915 K. sayılı kararında³¹⁷ ilk derece mahkemesinin verdiği karar yönünden onama kararı vermiştir. İlk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılamada sanığın domuz saldırısı tehlikesine karşı ateş etmesi neticesinde ölümüne neden olduğu kişi hakkında zorunluluk halinin bulunduğu belirtilerek ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmiştir. Yargıtay'ın ilk derece mahkemesinin kararını incelediği kararında suç türü olarak taksirle ölüme neden olma suçu belirtilmiştir. Kişinin zorunluluk hali kapsamında kalarak eylemini gerçekleştirdiği kabul edilerek hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesini hukuka uygun bulunmuş ve karar onanmıştır. Yargıtay'ın taksirle ölüme neden olma suçu yönünden zorunluluk halinin uygulanmasını hukuka uygun bulması ve kararı onamasından anlaşılacağı üzere Yargıtay tarafından zorunluluk hali kapsamında hareket edilmenin sadece kasıtlı eylemler açısından değil taksirli eylemler açısından da mümkün olduğu kabul edilmektedir.

Karşıt nitelikteki Yargıtay CGK 2023/1-360 E. 2024/157 K. sayılı kararında³¹⁸ “...Her ne kadar madde metninde "ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast

³¹⁵ Muhammed Emre Tulay, “Zorunluluk Halinde”, 3186.

³¹⁶ Muhammed Emre Tulay, “Zorunluluk Halinde”, 3188.

³¹⁷ Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 24.05.2017, E. 2016/233, K. 2017/1915, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 14.03.2025.

³¹⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 03.07.2024, E. 2023/1-360, K. 2024/157, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 14.03.2025.

olmaksızın aşılması" ibaresine yer verilmişse de, bundan maksat, hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılmasıdır. Bilindiği gibi "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler" başlığı altında hukuka uygunluk sebepleri ile kusurluluğu etkileyen sebepler birlikte düzenlenmiştir. Kusurluluğu etkileyen hallerin söz konusu olduğu durumlarda (haksız tahrik, zaruret hâli gibi) kişinin işlediği fiille ilgili davranışlarını yönlendirme yeteneği etkilenmekte ancak kişi, kasten hareket etmektedir. Bu bakımdan bir olayda örneğin, hem zaruret hâlinde hem taksirden bahsedilmez..." ifadelerinde bulunulmuştur. Karardan, zorunluluk hali kapsamında eylemde bulunan kişinin tüm hallerde kasten hareket ettiği, taksirle hareket etmenin mümkün olmadığı sonucuna varıldığı anlaşılmaktadır.

Zorunluluk hali kapsamında eylemde bulunan failin korunmaya veya kurtulmaya yönelik eylemleri sırasında sınırı taksir ile aşmış olması mümkündür. Örnek olarak fail, hayvan saldırısı tehlikesi altındayken kaçarken kulübenin kapısını kırdığı sırada tehlikeden korunmak ve kaçmak amacı ile hareket etmektedir. Bu kapı kırma sonucunda kapının arkasında bulunan kulübe sahibi yaralandığında zorunluluk hali içerisinde hareket eden failin taksirli şekilde sınırı aştığı ifade edilmelidir³¹⁹.

Kusurluluğu etkileyen sebeplerden olan zorunluluk hali ve amirin bağlayıcı fakat hukuka aykırı olan emri durumlarında da sınırın aşılması sorunu ile karşılaşılabilir³²⁰. Gerçekler'e göre de TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilmesi için TCK'nın 24, 25 ve 26. maddeleri kapsamında düzenlenmiş ceza sorumluluğunu kaldıran hallerden birinin veya birkaçının mevcut olması gerekmektedir³²¹. 24. maddede kanunun hükmü ve amirin emri, 25. maddede meşru savunma ve zorunluluk hali, 26. maddede de hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası düzenlenmiş olup yazar, amirin emri (hukuka aykırı fakat bağlayıcı nitelikte), zorunluluk hali durumları açısından da sınırın aşılmasının mümkün olabileceğini değerlendirmiştir.

³¹⁹ Kan, Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali, 308. Kangal'a göre de zorunluluk hali açısından TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınırın aşılması mümkündür ancak Kangal sadece hukuka uygunluk nedeni olarak kabul ettiği zorunluluk hali açısından TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınırın aşılmasının mümkün olduğunu belirtmiş kusurluluğu kaldıran hal olduğunu belirttiği zorunluluk hali açısından benzer belirlemede bulunmamıştır. Zeynel Temel Kangal, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010), 377.

³²⁰ Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 428.

³²¹ Gerçekler, Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 1, 364, 365.

TCK'nın 27/1. maddesi açısından amaçsal yorum yapıldığı takdirde de hem hukuka uygunluk nedenleri hem de kusurluluğu kaldıran nedenler açısından ilgili hükmün uygulanması mümkündür. Yapılması gereken yorum çeşidi amaçsal yorumdur. TCK'nın 27/1. maddesi, ölçülülüğün koşul olduğu hukuka uygunluk nedenleri ve kusurluluğu kaldıran haller açısından uygulanabilir niteliktedir³²². TCK'nın 27. maddesinin içeriği ve ilgili maddenin gerekçesinde 1. fıkra ile ilgili olarak *“madde ile ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran nedenlerin hepsi kapsamına alacak surette sınırın kast olmaksızın aşılması hali düzenlenmiştir”* ifadesi ve anılan normda *“ceza sorumluluğunu kaldıran neden”* ifadesi yer aldığından zorunluluk hali açısından da sınırın taksirle aşılması mümkündür³²³.

Doktrindeki bir görüşe göre failin sınırdan düştüğü hata ve sınırı aşması durumunun haksızlığı mı yoksa kusurluluğu mu etkilediği hususu TCK'nın 27/1. maddesinin kapsamını etkilemektedir. Haksızlığa ilişkin olduğu ifade edilirse ilgili madde sadece hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı uygulanabilir. Kusurluluğa ilişkin olduğu ifade edilirse tüm cezayı kaldıran haller açısından uygulanabilir³²⁴. *İlgili görüşe göre* kast ve taksir, kusurun içinde değildir. Kast ve taksir haksızlığın gerçekleştiriliş biçimidir. Ancak sınırın aşılması kusuru etkilemektedir. Bunun nedeni de TCK'nın 27/1. maddesinde ifade edilen kast ve taksir kavramları ile subjektif unsur olan kastın ifade edilmek istenmeyişidir. Kullanılan kast kavramı ile anlaşılması gereken günlük dilde kullanılan bilmek, farkında olmaktır. Taksir kavramının kullanılmasının nedeni de failin bilmeden sınırı aşması durumunda cezalandırılıp cezalandırılmayacağına ve cezanın ölçüsünün belirlenmesine dairdir. Failin sınırı aştığı varsayıldığında sınırı aşan failin sınırı aşma hususundaki hatası kaçınılmazsa ya da taksirli şekli suç olarak düzenlenmemişse fail hakkında beraat değil ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmelidir. Kaçınılabilir hata varsa ve taksirli hali suç olarak düzenlenmişse fail kasıtlı suçtan sorumlu tutulmalıdır. Ancak TCK'nın 27/1. maddesi gereğince taksirli suç için belirlenen cezanın indirimli hali uygulanarak ceza belirlenmelidir³²⁵. Kanaatimizce anılan

³²² Özen, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*, 418.

³²³ Muhammed Emre Tulay, “Zorunluluk Halinde”, 3183; Malkoç, *Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, 342; Keçelilgil'e göre kanunun sistematigi nedeniyle hem hukuka uygunluk nedenleri hem de kusurluluğu etkileyen haller açısından 27/1. maddenin uygulanabilir olduğu sonucu çıkmaktadır. Ancak bu konuda açık yasal düzenleme yapılmalıdır. Hasan Tahsin Keçelilgil, “Hukuka Uygunluk”, 375, 377.

³²⁴ Hasan İba, “Ceza Sorumluluğunu”, 641.

³²⁵ Hasan İba, “Ceza Sorumluluğunu”, 642.

maddede ifade edilen kast ve taksir ifadesi ayrıca bir anlama sahip olmayıp suçun manevi unsuru ile alakalı olan kast ve taksirdir.

Yargıtay 12. CD. 2017/148 E. 2017/2261 K. sayılı kararında³²⁶ “...TCK’nın 27. maddesinin 1. fıkrasının uygulanabilmesi için; öncelikle bir hukuka uygunluk nedeninin söz konusu olması ve failin, bu hukuka uygunluk nedenine ilişkin koşulların sınırlarını “kast olmaksızın” aşması gerekmektedir...” ifade edilmiştir. İlgili karardan anlaşılabacağı üzere, Yargıtay sadece hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı olmak üzere TCK’nın 27/1. maddesinin uygulanabileceğini kabul etmiştir.

Aksi yönde kararı olan Yargıtay CGK 2011/1-436 E. 2012/190 K. sayılı kararında³²⁷ “...Şu halde, 5237 sayılı Türk Ceza Yasasının 27. maddesinin 1. fıkrasının uygulanabilmesi için; öncelikle ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran bir neden söz konusu olmalıdır. Failin, sınırları “kast olmaksızın” aşması da ikinci koşuldur. Dolayısıyla 765 sayılı Yasanın 50. maddesinden farklı olarak sınırın kasten aşılması halinde bu fıkra uygulanamayacaktır. Yine 765 sayılı Yasadaki durumdan farklı olarak, 5237 sayılı Yasada hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenmemiş olsa da, ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerden olan “zorunluluk hali” için de bu fıkranın yani 27/1. maddesinin uygulanma olanağı bulunmaktadır...” denilmektedir. Yargıtay CGK’ya göre zorunluluk hali durumunda da TCK’nın 27/1. maddesi uygulanabilir. Bu bölüm içeriğinde belirtmiş olduğumuz Yargıtay kararları da dikkate alındığında Yargıtay’ın TCK’nın 27/1. maddesinin uygulanma alanı açısından farklı daireleri açısından devamlı aynı görüşte olur nitelikte kararının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Kanaatimizce TCK’nın 27/1. maddesinde ceza sorumluluğunu kaldıran nedenler ifadesinin kullanılması, ilgili normun gerekçesi, zorunluluk hali gibi kusurluluğu etkileyen, mazeret nedeni olan bazı durumlarda kişinin taksirle hareket etmesinin mümkün olması birlikte değerlendirildiğinde sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından değil ceza sorumluluğunu kaldıran zorunluluk hali gibi sınırı mevcut olan bazı durumlarda da sınırın taksir ile aşılması hükümleri uygulanabilir. Akıl hastalığı, yaş küçüklüğü gibi kişinin kendisi ile alakalı olup dış etkenden bağımsız olan durumlarda

³²⁶ Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 22.03.2017, E. 2017/148, K. 2017/2261, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 15.03.2025.

³²⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 08.05.2012, E. 2011/1-436, K. 2012/190, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 15.03.2025.

sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Çünkü bahse konu durumlarda ilgili ceza sorumluluğunu kaldıran hal açısından sınırdan bahsedilemez. Zorunluluk hali gibi kusurluluğu etkileyen ve dış etkenin mevcut olduğu mazeret nedenlerinde ise sınırdan bahsedilebilir. Belirtilen nedenlerden ötürü TCK'nın 27/1. maddesinin kapsamı sadece hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı değildir. Sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından da TCK'nın 27/1. maddesi hükümleri uygulanabilir.

3. Sınırın Taksirle Aşılması Kapsamına Dahil Olan Hukuka Uygunluk Nedenleri ve Haller

Doktrinde hukuka uygunluk nedenleri açısından sınırın taksirle aşılması halinin hangi hukuka uygunluk nedenleri açısından geçerli olduğu tartışmalıdır³²⁸. Sadece TCK kapsamında ifade edilen hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın taksirle aşılmasının mı mümkün olduğu yoksa tüm hukuka uygunluk nedenleri açısından mı sınırın taksirle aşılmasının mümkün olduğu belirlenmelidir. Meşru savunmanın hukuka uygunluk nedeni olması ve diğer hukuka uygunluk nedenleri ile ilişkisi nedeniyle TCK'nın 27/1. maddesinin kapsamına dahil olan diğer hukuka uygunluk nedenleri ve hallerin değerlendirilmesi önemlidir.

TCK'da düzenlenmesi durumuna bakılmaksızın tüm hukuka uygunluk nedenlerinin değerlendirilebilir olduğu görüşüne göre hukuk düzeninin bütünlüğü ilkesi gereğince tüm hukuka uygunluk nedenleri hangi hukuki alanda düzenlendiğine bakılmaksızın dikkate alınmalıdır³²⁹. Özel hukuk veya kamu hukukundan kaynaklandığı fark etmeksizin, yazılı veya yazısız olan bütün hukuka uygunluk nedenlerinin doğrudan ceza hukukunda da uygulanabileceği doktrinde ifade edilmektedir³³⁰. Hukuka uygunluk nedenlerinin sadece TCK'da yer alan nedenler ile sınırlandırılması doğru değildir.

³²⁸ Kanaatimizce sınırın taksirle aşılması hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı olmaksızın sınırı olan ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından da uygulanabilir. Doktrinde tartışılan alan olduğu için ve meşru savunmanın diğer hukuka uygunluk nedenleri ile ilişkisi olma durumuna binaen konumuzun kapsamı da değerlendirilerek TCK'nın 27/1. maddesinin hangi hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabilir olduğunun değerlendirilmesi gerektiği kanaatiyle daha çok hukuka uygunluk nedenleri ile ilgili incelemede bulunulmuştur.

³²⁹ Murat Volkan Dülger, "Hukuka Uygunluk Nedenleri ile Mazeret Nedenleri Arasındaki Ayrımın Tarihçesi, Niteliği ve Gerekliliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme", *Ceza Hukuku Dergisi*, 9/24 (2014): 160; Ali Tanju Sarıgül, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Hata (TCK m. 30/3)", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24/3 (2020): 333; Haydar Çelik, "Türk Ceza Hukukunda", 171; Zekiye Özen İnci, "5237 Sayılı Türk", 115.

³³⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 316.

Günümüzde hukuka uygunluk nedenleri içerisinde sayılmamış olunan bir nedenin zaman içerisinde hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi mümkün olmalıdır³³¹.

Doktrindeki bizim de katıldığımız bir görüşe göre TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında olan hukuka uygunluk nedenleri sadece TCK'nın kapsamında düzenlenen hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı değildir. Tüm hukuka uygunluk nedenleri açısından TCK'nın 27/1. maddesi uygulanabilir³³². Diğer bir görüşe³³³ göre ise TCK'nın 27/1. maddesi TCK'da yazılı hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlıdır. TCK'nın 2/3. maddesinde³³⁴ düzenlenen kıyas yasağı dikkate alındığında TCK'da yer almayan hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması durumunda TCK'nın 27/1. maddesi uygulanamaz³³⁵.

TCK'nın 2/3. maddesinde kıyas yasağı düzenlenmiştir. Normun lafzı incelendiğinde kıyas yasağının suç ve ceza içeren hükümler açısından geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Kanaatimizce suç ve ceza içeren hükümler açısından kıyas yasağı söz konusudur. Suçun tipiklik unsurları gerçekleşmiş olsa da TCK'nın kapsamında düzenlenmeyen hukuka uygunluk nedenlerinin veya ceza sorumluluğunu kaldıran nedenin somut olayda bulunması halinde eylemin hukuka uygun olduğu veya kişinin ceza sorumluluğunun

³³¹ İlker Tepe, “Türk Ceza”, 267.

³³² Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 669; Ersan tüm hukuka uygunluk nedenleri açısından TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabileceğini belirtmiş ancak dipnotta sadece TCK'da düzenlenen hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabileceğine dair görüşü bulunan yazarlara atıfta bulunmuştur. Yazarın tüm hukuka uygunluk nedenleri ifadesi dikkate alınarak sınırlandırmaya TCK kapsamında düzenlenen hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı tutmadığı değerlendirilerek görüşüne yer verilmiştir. Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 66; Şahin, *hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirdiği TCK'nın 232/2. maddesi, 128. maddesi ve yükümlülüklerin çatışması nedenleri gibi diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından da sınırın taksirle aşılmasına dair hükümlerin uygulanabileceğini belirtmiştir*. Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada Sınırın Aşılması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 76 (2008): 322, 323; Özbek ve diğerlerine göre TCK'nın 27/1. maddesi tüm hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabilir. Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 361; İba'ya göre ceza kanununda düzenlenmeyen ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından da TCK'nın 27. maddesi hükümleri uygulanabilir. Hasan İba, “Ceza Sorumluluğunu”, 628; Önder, 765 sayılı TCK kapsamında açıklamalarda bulunmuş, düzenleme gereksinimi olmaksızın TCK'nın 50. maddesinin, 765 sayılı TCK'nın dışındaki hukuka uygunluk nedenleri açısından da uygulanabilir olduğunu belirtmiştir. Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Cilt 2-3, 222.

³³³ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 304; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 596; Hakan Ayyıldız, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma” 236; Toroslu'ya göre TCK'nın 24, 25 ve 26. maddeleri açısından sınırın aşılması mümkündür. Yazarın ifadelerinden anlaşıldığı kadarı ile sınırın aşılması münhasıran TCK'da düzenlenen hallere ilişkindir. Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 2013, 182.

³³⁴ TCK'nın 2. maddesinin 3. fıkrası: “...Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.”

³³⁵ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 304.

bulunmadığının kabul edilmesi gerekir. Bununla beraber TCK kapsamında düzenlenmeyen hukuka uygunluk nedenleri veya varsa sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından da sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir TCK'nın 27/1. maddesini bu durumlar açısından da uygulamam kıyas yasağına aykırı değildir.

4. Sınırın Aşılması Açısından Kast Kavramı

Meşru savunmada sınırın aşılması konusunda TCK'nın 27/1. ve 27/2. maddeleri incelenirken kast ve taksir kavramının değerlendirilmesi gerekmektedir. İlgili maddenin 1. fıkrasında sınırın taksir ile aşılması hali düzenlenmiştir. Kasıtlı hareketin ne olduğu, kişinin kastının tespitinin nasıl gerçekleştirileceği, kasıtlı davranmak için şartların ve kasten hareket etmenin sorumluluğa etkisinin belirlenmesi gerekir. Aksi takdirde kişinin meşru savunmayı kasten aşıp aşmadığı anlaşılamayacaktır. Benzer sebeplerden ötürü taksir kavramı, taksirli hareketin özellikleri hususlarının incelenmesi gerekir. Mezkûr maddenin 1. fıkrası kapsamında hareket eden failin taksirli şekilde sınırı aşması söz konusudur. Bu nedenlerden ötürü kast ve taksire ilişkin olarak açıklamalarda bulunmak gereklidir. Ayrıca kişinin zorunluluk hali gibi kusurluk ile alakalı hususlarda taksirle hareket etmesinin mümkün olup olmadığı TCK'nın 27/1. maddesi açısından önemlidir. Çalışmamızın kapsamı dikkate alındığında kasta dair tüm teoriler ve hususlara değinilmeyecek, TCK'nın kapsamı açısından doktrinde genel kabul gören teorilere dair açıklamalarda bulunmakla yetinilecektir. Amacımız kast ve taksir kavramlarının sınırın aşılması açısından açıklanmasından ibaret olup, çalışmamız kapsamı dikkate alınarak bu şekilde değerlendirmede bulunulmuştur.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren benimsenmeye başlayan *finalist-gai hareket teorisine* göre kast, taksir ile birlikte kusur şekli olarak değil haksızlığın gerçekleştiriliş şekli olarak kabul edilmektedir. Bu teoriye göre kast ve kusur birbirinden farklı kavramlar olarak kabul edilir. Bu nedenle akıl hastalığı veya yaş küçüklüğü olan kişiler de kasten hareket edebilir. Kast, klasik suç teorisini savunan yazarların belirttiği şekil olan kusurun unsuru veya türü değildir. Suça ilişkin olarak kanunda gösterilen tipikliğe dair unsurları gerçekleştirme iradesidir. Normun içerdiği emre karşı gelen nitelikte hareket iradesidir³³⁶.

³³⁶ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 151, 152.

Suçun gerçekleşebilmesi için tipiklik ve hukuka aykırılık unsurlarının gerçekleşmiş olması gerekir. Kastın suçun manevi unsuru olduğuna yönelik olarak kabule göre yapılan incelemede failin kastının olmadığı durumlarda tipikliğin manevi unsuru gerçekleşmemiş olduğundan hukuka aykırılığa dair inceleme yapmaya gerek yoktur. Tipiklik ve hukuka aykırılığın gerçekleştiği durumda kusurluluğa dair incelemede bulunulmalıdır. Kastın, kusurun alanında bulunduğu dair görüşün kabul edildiği hallerde akıl hastası olan kişinin bir kişiyi öldürmesi halinde suç oluşturan bir haksızlığın varlığından bahsedilemez. *Koca ve Üzülmaz*'e göre zorunluluk hali kapsamında hareket eden kişinin her ne kadar tehlike altında bulunuyor olsa da kasıtlı şekilde hareket ettiği açıktır. Kusurluluğu kaldırın halin mevcudiyeti durumunda kastın bulunmadığı ve dolayısıyla haksızlığın bulunmadığını ifade etmek doğru olmayacaktır. Akıl hastalığı, zorunluluk hali veya başkaca kusuru etkileyen halin bulunduğu durumlarda faile ceza verilmemesinin nedeni kusurunun bulunmamasıdır. Kusuru bulunmayan kişinin gerçekleştirdiği eylemden ötürü kınanması mümkün değildir. Bu kişiler kasten hareket etmektedir³³⁷.

Kastın çifte fonksiyonu olduğunu kabul eden Özbek ve diğerlerinin görüşüne göre kastın tipikliğin subjektif yönü olması ve kusur ile ilgili olması şeklinde fonksiyonları bulunmaktadır. Kanuni tanımdaki unsurları bilmek ve istemek tipikliğin subjektif yönü olarak kastın işlevidir. Failin suçun tipikliğine dair bilme ve isteme unsuruna sahip olması yeterli olmayıp aynı zamanda hukuk düzenini ihlal etme açısından da bilerek ve isteyerek hareket etmesi gerekir. Bu durum kastın kusur ile ilgili işlevidir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hali kastın çifte fonksiyonunun sonuç doğurduğu ve kusur ile ilgili işlevini ortaya koyduğu tek haldir. Bu hal içerisindeyken fail maddi unsurları bilerek hareket etse de hukuk düzenini ihlal etme açısından kusura dahil olan şekilde kasten hareket etmemiştir. Fail hemen hemen tüm durumlarda, maddi unsurlara dair kasten hareket ederken aynı zamanda hukuk düzenini ihlal etme açısından da kasten hareket etmektedir. Ayrıca kasten işlenen bir suçta fail hukuk düzenini ihlal etmeye dair itaatsizliği taksirle gerçekleştirilen eylem açısından daha yoğun olduğundan aynı eylemin kasten gerçekleştiği durumdaki müeyyidesi taksirle gerçekleştiği hale göre daha ağırdır³³⁸. Kastın hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata alanında çifte

³³⁷ Koca, Üzülmaz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 152.

³³⁸ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 264, 265.

fonksiyonunun bulunduğu ve kusur kastı anlamında değerlendirme yapılmasının yerinde olduğunu düşünüyoruz.

TCK'nın 21/1. maddesinde kastın suçun kanuni tanımdaki unsurlarının bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi olduğu ifade edilmiştir. Normun lafzından kastın iki unsurunun bulunduğu ve bunların bilme ve isteme olduğu anlamı çıkmaktadır. TCK'da kasta ilişkin olarak bilme ve isteme unsurlarından bahsedilmiştir. Kastın mevcudiyeti için suçun unsurlarının somut olayda gerçekleşmesi açısından iradenin varlığı gereklidir. Bahse konu irade, kusurluluk bağlamında incelenen ve davranışları yönlendirme yeteneği olan irade değildir. Kast açısından gerekli olan irade, kişinin eylemini mutlak kuvvet etkisinde gerçekleştirmemesi halidir. *Özgenç*'e göre isteme, kastın unsuru değildir. Bazı durumlarda kişi sonucu öngörmüş, istememiş ancak kasten hareket etmiş olabilir. Mecbur kılınan bir kişinin eylemi gerçekleştirmesi halinde isteme durumu söz konusu olmamasına rağmen kasten hareket ettiğinde tereddüt bulunmamaktadır. Bu nedenle kasta ilişkin olarak isteme unsurundan bahsedilmesi doğru değildir. Kastta isteme unsurundan bahsedilmesinin nedeni kusurluluk şekli olarak kastı kabul eden görüşün sonucudur³³⁹. *Doktrindeki bir görüşe* göre TCK'nın 2/3. maddesinde düzenlenen genişletici yorum yasağı dikkate alındığında olması gereken hukuk açısından kastın yalnızca bilme unsurunun var olduğu ifade edilebilir. Ancak mevzu düzenlemeler dikkate alındığında kastın yalnızca bilme unsurunun olduğunu kabul etmek ve uygulamak doğru değildir³⁴⁰.

Kasta dair bilmenin ve iradenin neticenin meydana geldiği ana kadar mevcut olması şart değildir. Kişinin netice gerçekleşmeden önce bilinç ve iradesi varsa neticenin gerçekleştiği anda bilinç ve irade söz konusu olmasa da kişinin kastının var olduğu ifade edilebilir. Örneğin kişinin bomba düzeneğini kurduğu anda bilinç ve iradesinin var olduğu ifade edilebilir. Sonra bu kişi uyumaya gidip bilinç ve iradeye sahip olmadığı anda netice gerçekleşmiş olsa da kastının var olduğu ifade edilmelidir³⁴¹.

Kast açısından iradenin suçu gerçekleştirmeye yönelik hareket iradesi olarak anlaşılması gerektiği doktrinde ifade edilmiştir. Bu kapsamdaki irade, elde etme, ulaşma şeklindeki gaye olarak anlaşılmalıdır, isteme unsuru bu bakış açısı çerçevesinde

³³⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 245, 246.

³⁴⁰ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 446.

³⁴¹ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 445.

nitelendirilmelidir. İradi olarak bir şeyi gerçekleştirmek, isteme unsurunun sağlanması açısından yeterli kabul edilmelidir³⁴².

Kastın bilme, diğer ifade ile düşünme ve öngörme unsuru bulunduğu doktrinde ifade edilmiştir. Düşünme ve öngörme ile ifade edilmek istenilen, failin tipe uygun gerçekleşen hareketi önceden düşünmesi ve zihninde canlandırmasıdır³⁴³. Dış dünyada algılanan durumun ceza normunda nasıl değerlendirileceği hususu bilme kapsamında değildir. Bilme unsuru açısından önemli olan kişinin gerçekleştirdiği eylemi, suçun konusunu bilmesidir. Örneğin failin kişinin yemeğine zehir koyduğunu bilmesi gerekmektedir³⁴⁴.

Kastın isteme, irade unsuru ile saik kavramı karıştırılmamalıdır. Saik hususunun kanunda ayrıca aranan haller dışında kast üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Üzerinde kısa süreliğine de olsa yasak nitelikteki silahı taşıyan kişinin bu silahı hangi amaç ve saik ile taşıdığı önemli değildir. Kişinin kastının bulunduğu ifade edilmelidir³⁴⁵.

Kast, hareketin bir parçasını oluşturmaktadır. Belli bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilen irade aynı zamanda kastı oluşturmaktadır. Suçun kanuni tanımında belirtilen tüm unsurları bilen ve bu unsurları gerçekleştirmeye yönelik olarak hareket eden kişi kasten hareket etmektedir³⁴⁶. Kastın konusunu hareket oluşturmaktadır. Suçu oluşturan hareketin sonuçlarının bilinerek ve istenerek gerçekleştirilmesi durumunda kastın varlığından bahsedilmelidir³⁴⁷.

Doktrinde suçu oluşturan eylemin kural olarak hareket ve neticeden oluştuğu, kastın hareketin istenmesini gerektirdiği kadar neticenin istenmesini de gerektirdiği belirtilmektedir. İsteme durumunun sadece icrai veya ihmali harekete dair olması yeterli olmayıp neticenin gerçekleşmesine dair isteğin de bulunması gerekmektedir. Neticeli olmayan salt hareket suçları açısından neticenin tasavvur edilmesi veya istenmesi

³⁴² Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 445.

³⁴³ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 410.

³⁴⁴ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 393.

³⁴⁵ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 411.

³⁴⁶ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 159, 160; Kayıhan İçel, “Ceza Hukukunda Temel Kusurluluk Şekli “Kast””, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/12 (2007): 62.

³⁴⁷ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 446.

mümkün değildir. Bu nedenle bu suçlar açısından icrai veya ihmali hareketin bilinmiş ve istenmiş olunması kastın varlığı açısından yeterlidir³⁴⁸.

Umulan veya arzu edilen her durumda istemenin var olduğunu belirtmenin doğru olmadığı doktrinde belirtilmiştir. Umulmayan veya arzu edilmeyen her durumda da istemenin mevcut olmadığı belirtilmemelidir³⁴⁹. İstemenin mevcudiyeti açısından rıza gösterme, kabul etme, ilgisiz kalma veya gerçekleşme riskini kabul etme, katlanma ölçütünün kullanılması gerekir³⁵⁰. Failin öngördüğü veya bildiği neticenin gerçekleşmesine ilişkin olarak iradesi söz konusuysa isteme gerçekleşmiştir³⁵¹.

A'nın kalabalık bir ortamda hasmı bulunmaktadır. Kalabalığa doğru yayılım ateşinde bulunan A'nın, hasmı dışındaki diğerlerinin de ölebileceğini mümkün gördüğü durumda somutlaşmış kastının bulunduğu ifade edilebilir. Kastın somutlaşmış sayılabilmesi için kişiye yönelmiş olması yeterli olup ayrıca arzu edilmemiş olması önemli değildir³⁵².

Kişinin kasten hareket ettiğinden bahsedilebilmesi için suçun maddi unsurlarını bilmesi gerekmektedir. Örneğin konut dokunulmazlığını ihlal eden fail, mağdura ait olan konutun dokunulmazlığı ihlal ettiğini, rızaya aykırı olarak girdiği yerin konut olduğunu bilmelidir. Hırsızlık suçunu işleyen kişi çaldığı malın başkasının zilyetliğinde bulunan mal olduğunu bilmelidir. İsteme unsuruna ilişkin olarak ise failin hareketi gerçekleştirmeye dair iradesinin mevcut olması şarttır. Neticenin ortaya çıkmasını istemesi, arzulama veya istek duyma manasında şart değildir. Cebir altında hareket eden kişi eline silahı alarak karşısındaki kişiye ateş ettiğinde mağdurun ölmesini arzulamamıştır ancak o silahı eline alarak mağdura ateş etme ve kişinin ölümüne neden olabilecek hareket noktasında iradesi bulunmaktadır. Kastın isteme unsurunun hareketi ortaya koymaya dair irade olarak anlaşılması gerekir. Kastın bulunup bulunmadığı açısından değerlendirmede bulunulurken kişinin gerçek iradesi, arzuladığı hedef ile ortaya koyduğu iradenin farklı olduğu durumlarda mutlak cebir altında olmadığı müddetçe ortaya koyduğu irade dikkate alınmalıdır. Kişi, zorlayıcı cebir altında hareket

³⁴⁸ Zeki Hafizoğulları, Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: U.S.A Yayıncılık, 2022), 271.

³⁴⁹ Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2022, 273.

³⁵⁰ Ozansü, *Ceza Hukukunda Kasttan Doğan Subjektif Sorumluluk*, 136.

³⁵¹ Hakan Karakehya, "Ceza Hukukunda Doğrudan Kast", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/1 (2007): 126.

³⁵² Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 475.

ettiği durumda mağdurun ölmesini yani neticenin ortaya çıkmasını istememiş olsa da tipikliğin gerçekleşmesi açısından gerekli olan hareketleri ortaya koyma iradesi ile isteyerek bizzat gerçekleştirmektedir. Failin kastının bulunduğunu ifade etmek gerekir.

Tasavvur (bilinç) ve irade teorilerinin³⁵³ karma şekilde benimsenmesi gerektiğini kabul eden karma görüş, failin sonucu tasavvur etmesinin şart olduğunu belirtir. Bununla beraber iradesinin de bir hareket ile neticeye yönelmiş olması gereklidir. Neticeyi tasavvur etmemiş ancak sadece belirli yönde irade ortaya koyan kişinin de kasti sorumluluğunun olduğundan bahsedilemez. Kasti sorumluluk için fikri unsurun yani bilinçliliğin ve bunu gerçekleştirmeye dair iradenin söz konusu olması gereklidir³⁵⁴.

Kusursuz ceza olmaz ilkesi gereğince failin cezalandırılabilmesi için kusuru bulunmalıdır. Kusur yeteneği kasten veya taksirle hareket edebilmenin ön koşulu değildir. Kusur yeteneği tamamen ortadan kalkan veya var olmayan kişi ile kusur yeteneği önemli ölçüde azalmış olan kişinin kasten veya taksirle hareket etmesine herhangi mâni bulunmamaktadır³⁵⁵.

Kanaatimizce kişinin kastının bulunup bulunmadığı neticeye göre değil harekete göre belirlenmelidir. Fakat bu belirlemede bulunurken neticeye dair isteme ve bilme yani kast tamamen dışlanmamalıdır. Kişi silahı çıkarıp, tetiğine basmayı iradesi ile yönlendirerek gerçekleştirmişse bu durumda kastının bulunduğu bahsedilmelidir. Kişinin suçun maddi konusu olan insana dair hatada bulunması durumları ayrıca incelenmelidir. Uçaktaki insanların kaç kişi olduğunu dahi bilmeyen kişinin bu uçağa bomba koyması durumunda ölen her kişi açısından kastının bulunduğu ifade edilmelidir. Çünkü kastın belirlenmesi açısından o bomba düzeneğinin alınıp patlamaya uygun hale getirilip uçağa konulması hususu incelenmelidir. Bombanın patlaması sonucunda içinde bulunan kişilerin öleceği muhakkaktır. Ancak kişi içeride kaç kişinin olduğunu dahi bilmeyebilir. Ortaya çıkan neticeye göre kastın belirlenmesinden önce kişinin yönlendirdiği iradesi sonucunda ortaya koyduğu harekete göre kastı belirlenmelidir. Ancak kişinin kastının belirlenmesi açısından suçun maddi konusunu bilmesi de gerekmektedir. Tavşan

³⁵³ Teorilerle ilgili detaylı bilgi için bakınız; Ozansü, *Ceza Hukukunda Kasttan Doğan Subjektif Sorumluluk*, 152 vd.

³⁵⁴ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 391.

³⁵⁵ Cengiz Apaydın, *Ceza Hukukunda Doğrudan Kast, Olası Kast, Basit Taksir ve Bilinçli Taksir Kavramları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 62.

olduğunu düşünerek ateş eden kişinin aslında öldürdüğü şey insan ise kişinin kasten hareket ettiğinden bahsedilemez.

Kast, kural olarak suçun işlenmesi açısından zorunludur. İstisnai olarak TCK'ya göre bazı suçlar taksirli şekilde de işlenebilir. Aynı harekete, aynı konuya veya mağdura karşı kişi hem kasten hem de taksirle eylemde bulunamaz. Sapma ve içtima ile ilgili durumlarda ise tek hareketi bulunan failin ayrı mağdur ve konulara dair bir mağdur ve konu açısından kasten, diğer mağdur ve konu açısından taksirli hareket etmesi mümkündür³⁵⁶.

Hukuka uygunluk nedenlerinde sınır kasten aşılabılır. Kastin sınırın aşılması durumunda amaçta aşma söz konusudur³⁵⁷. Savunmada bulunan fail, vasıtaları amacına uygun olarak bilme ve isteme unsurunun var olduğu bir durumdayken kullanmakta ve sınırı kasten aşmaktadır³⁵⁸. Meşru savunma kapsamında hareket eden kişi, silahlı olarak saldırıda bulunan A'yı bacağına ateş ederek durdurabileceğini tespit etmiş ancak silah ile bilerek ve isteyerek A'nın göğüs bölgesine ateş etmişse sınırı kasten aşmıştır. Neticeye dair arzu gibi hususlar önemli olmayıp göğüs bölgesine yönelik iradi davranışta bulunması yeterlidir. Ancak kişi dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak ateş etmiş ve bu durumda A ölmüşse, savunmada bulunanın sınırı aşma konusundaki taksiri incelenmelidir. Failin kastin sınırı aşmasında, doğrudan veya olası kastla sınırı aşması arasında fark yoktur³⁵⁹.

Hukuka uygunluk nedenlerinin kastın kapsamına dahil olması ile ilgili olarak “*Meşru Savunmanın Subjektif Unsuru Sorunu*” başlıklı kısımda açıklamalarda bulunulmuştur. Özetle objektif görüşe göre hukuka uygunluk nedenlerinden faydalanabilmek için kişide, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarına dair bilginin bulunması gerekmemektedir. Örneğin meşru savunmanın şartlarının var olduğu bilinmese dahi objektif olarak meşru savunma hali mevcutsa kişi meşru savunmadan faydalanabilmelidir. Dolayısıyla objektif görüşe göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi unsurları kastın kapsamına dahil değildir. Subjektif görüşe göre ise hukuka

³⁵⁶ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 147.

³⁵⁷ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 413; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 381.

³⁵⁸ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 381.

³⁵⁹ Zeynel Temel Kangal, “Ceza Hukukunda Varsayılan Rıza”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/4 (2011): 245; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 670; Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada”, 334; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 516.

uygunluk nedenlerinin maddi unsurları kişi tarafından bilinmelidir. Aksi takdirde kişi hakkında hukuka uygunluk nedenlerinin hükümlerinin uygulanmaması gerekir. Örneğin saldırının var olduğunu bilmemesine rağmen üçüncü kişiyi koruyan kişi meşru savunma hükümlerinden faydalanamaz.

5. Sınırın Aşılması Açısından Taksir Kavramı

Sınırın taksirle aşılmasına dair hükmün uygulanabilmesi için kişinin içinde bulunduğu hal açısından taksirle hareket ederek sınırı aşması gerekmektedir. Bu nedenle taksir kavramının ne olduğunun, kast ile taksirin farkının ve kişinin hangi eylemlerinin taksirli eylem olarak nitelendirildiğinin belirlenmesinin TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanması açısından önemlidir. Bu başlık altında taksir kavramı, taksir kavramı ile kast kavramının farkı ve hangi eylemlerin taksirli eylem olarak nitelendirilebileceği izah edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanma alanının belirlenebilmesi için taksirli hareket etmenin hangi hallerde mümkün olduğu ve taksirin kapsamı da tespit edilmelidir.

TCK'nın 22. maddesinde³⁶⁰ taksir düzenlenmiştir. Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suçun maddi unsurlarının gerçekleşmesinin öngörülmeyle eylemin gerçekleştirilmesi halinde basit taksir söz konusudur. Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın yine dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak eylemi gerçekleştirmesi durumunda ise bilinçli taksir söz konusudur. Kast ve taksir arasındaki ilişki birisinin diğerine göre hafif olması değildir. Taksir kastın daha hafif hali olarak nitelendirilemez. Kast ve taksir, her ikisi de haksızlığın gerçekleştirilme şekli ile ilgilidir³⁶¹. *Bizim de görüşüne katıldığımız Özbek ve diğerlerine göre kast ve taksir esas itibarıyla haksızlığın işlenme şekli ile ilgili olup bunun dışında, örneğin kastın hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata açısından kusura dair fonksiyonu da vardır*³⁶².

Taksirin esası failin uyması mümkün olan ve istenmeyen neticeler açısından önlemeye yönelik zorunlu olunan davranış kurallarına uymamaktır. Taksir, tedbirsizlik

³⁶⁰ TCK'nın 22. maddesinin 2. ve 3. fıkrası: "... (2) Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesidir. (3) Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır; bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır..."

³⁶¹ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2020, 431, 432.

³⁶² Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 263.

ve özensizlik sonucunda oluşmaktadır. Tedbir almak ödevine aykırı hareket edildiğinde taksirli eylem ortaya çıkmaktadır³⁶³. Kast ve taksir arasındaki en önemli fark neticenin istenip istenmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır³⁶⁴. İstenilen netice her halükârda öngörüldüğü için kastın bulunduğu her durumda taksirin var olduğu doktrinde ifade edilmektedir. Öngörülen her neticenin ise istendiği ifade edilemez³⁶⁵.

Taksirin var olduğu durumlarda aldırılmazlık, umursamazlık vardır. İşlenmek istenen bir suç yoktur. Ancak hukuk düzeninin gereklerine de aldırılmamaktadır. Kasıtlı suçlarda fail, toplum düzenine karşı irade ortaya koyarken, taksirli suçlarda toplumsal düzeni önemsememe hali mevcuttur³⁶⁶.

Taksirde öngörülebilir netice istenmemektedir. Doktrinde neticenin öngörebilmenin konusu dahilinde olduğu; nedensellik, hareket ve hareketin gerçekleştirildiği zaman açısından öngörülebilirlikten bahsetmenin gerekli olmadığı belirtilmiştir. Öngörebilmenin ise subjektif kıstaslar dikkate alınarak belirlenmesi gerekir. Kişinin zekâsı, yetenekleri, yaşı gibi hususlar öngörebilme durumunun saptanması açısından dikkate alınmalıdır³⁶⁷. Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise taksir açısından sadece neticenin dikkate alınması yerinde değildir. Suçun kanuni tarifinde yer alan tüm maddi unsurlar taksirin içerisinde değerlendirilmelidir. Taksirle öldürme suçunda ölüm neticesi ile birlikte öldürülen unsurun insan olduğuna dair taksirle eylemde bulunmak da değerlendirilmelidir³⁶⁸.

Savunmada bulunan fail araçları dikkatli ve özenli kullanmış olsaydı savunma ve saldırı arasındaki denge bozulmazdı denilebiliyorsa bu durumda taksirle sınırın aşılması incelenmelidir. Dövmek üzere saldıran kişiye karşı savunmada bulunan failin özensiz şekilde sopa kullanması durumunda ölüm meydana gelmiş ise failin kendini savunma yeterliliğinin aşıldığından bahsedilir. Savunmada bu şekilde sınır aşılmış olunur³⁶⁹.

Savunmada bulunan failin tek el ateş edeceği yerde birden fazla el ateş etmesi veya saldırıyı silah kullanmadan engellemesi mümkünken ateşli silah kullanması

³⁶³ Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2022, 282, 283.

³⁶⁴ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 243.

³⁶⁵ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 458.

³⁶⁶ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 509.

³⁶⁷ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 460.

³⁶⁸ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 261.

³⁶⁹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 383.

durumunda failin sınırı taksirle aşmış olacağı doktrinde ifade edilmektedir. Sınırın aşılmasının genel olarak konuda, araç seçiminde veya aracın kullanımında söz konusu olduğu ifade edilebilir. Savunmada bulunan fail bu üç hususta gerekli dikkat ve özene uyarak karar vermemiş, içinde bulunduğu durumun etkisiyle hareket etmiştir³⁷⁰.

*Koca ve Üzülmaz'e göre hukuka uygunluk nedenlerinin sınırının taksirle aşılması durumunda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hataya dair düzenlemelerin dikkate alınması zorunludur. Sınırın taksirle aşılması durumunda kişinin hatası taksiri kaynaklıysa ve ilgili eylemin taksirli sorumluluğu kanunen düzenlenmiş ise kişi sorumlu tutulacaktır. Sınırın aşıldığı kısım açısından failin taksirinin mevcut olup olmadığı genel kurallar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Meşru savunma hali açısından savunmada bulunan fail gerçekleştirdiği savunmasının saldırıyı defedecek ölçüde olduğunu sanmaktadır. Kişi hakkında savunmasında ölçülülük açısından hatalı olmasaydı, dikkatli ve özenli davranıyorsa saldırıyı defedecek ölçünün ötesinde savunma yaptığını öngörebilirdi diyebiliyorsak savunmada bulunan failin taksirli hareket ederek sınırı aştığı ifade edilebilir*³⁷¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinin sınırının taksirli aşılması durumuna örnek olarak arama emrini icra eden kolluk görevleri tarafından dikkat ve özen eksikliği nedeniyle arama kararı kapsamı dışına çıkılarak arama yapılması örnek gösterilebilir. Hukuka uygunluk sebebinde sınırın taksirli aşılması durumunda kişinin ceza hukuku anlamında sorumlu tutulabilmesi için gerçekleştirdiği eyleme dair taksirli sorumluluğunun kanunda düzenlenmiş olması gerekmektedir³⁷².

Zorunluluk hali kapsamında eylemde bulunurken failin taksirle veya kasten eylemde bulunmasının önemi olmadığı doktrinde ifade edilmektedir. Yanmakta olan evin balkonundan başkasının tutabileceğini düşünerek çocuğunu atan babanın hareketinin taksirli hareket niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Başka türlü tehlikeden korunma imkânı yoksa babanın taksirli hareketi kusurlu olarak nitelendirilemez³⁷³. Zorunluluk hali açısından önemli olan husus failin içinde bulunduğu psikolojik haldir. Kasten veya taksirle gerçekleşen eylem halinin her ikisi açısından da zorunluluk hali hükümleri

³⁷⁰ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 361.

³⁷¹ Mahmut Koca, İlhan Üzülmaz, "Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması (TCK. m. 27)", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11/1-2 (2007): 49, 50.

³⁷² Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 515.

³⁷³ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 653.

uygulanabilir³⁷⁴. Kusurluluğu kaldıran nedenlerin varlığı durumunda kişinin taksirli hareketi halinde haksızlık varlığını korusa da kusurluluk olmadığından kişinin cezalandırılabilmesi mümkün değildir. Mücbir neden, kaza veya cebir gibi durumlarda kişi öngördüğü neticeyi dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak gerçekleştirse dahi cezalandırılmaz³⁷⁵. Zorunluluk halinin sınırının taksirle aşılması durumunda hataya ilişkin hükümler devreye girecektir³⁷⁶. Bahse konu görüşler dikkate alındığında kusurluluğu kaldıran haller ve zorunluluk hali gibi durumlar içerisinde eylemde bulunan kişinin taksirle hareket etmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Doktrinde taksirin, kast gibi haksızlık ve kusur alanında çifte fonksiyona sahip olduğu şeklinde görüş³⁷⁷ olduğu gibi sadece haksızlık teşkil eden fiilin işleniş biçimi olduğu görüşü³⁷⁸ de bulunmaktadır. Taksirin çifte fonksiyonunun olması, iki aşamalı değerlendirme yapılmasını gerekli kılar. İlk olarak objektif anlamda özen yükümlülüğünün ihlali haksızlık bakımından incelenmelidir. Failin kişisel durumu ise kusurluluk bağlamında dikkate alınmalıdır³⁷⁹. Objektif özen yükümlülüğünün ihlali açısından dikkat ve özen yükümlülüğü araştırılır. Failin kişisel özellikleri gereği kaçınması gereken davranış açısından kişisel beklenilebilirliğin tespiti değerlendirilir³⁸⁰.

Kanaatimizce kişinin zorunluluk hali gibi durumlarda taksirli eylemde bulunabilmesinin mümkünlüğü, TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanma alanını etkilediğinden belirlenmelidir. Zorunluluk hali veya meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş ile aşılması gibi durumlar kusurlulukla ilgilidir. Ancak bu durumlarda kişinin sadece kasten eylemde bulunabileceği kabul edilmemelidir. Bahse konu durumlar içerisindeyken kişi taksirli eylemde bulunabilir.

³⁷⁴ Serkan Meraklı, *Trafik Ceza Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 147.

³⁷⁵ Gültekin Diken, "Ceza Hukukunda Taksire", 269.

³⁷⁶ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 375.

³⁷⁷ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 454; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 512, 513.

³⁷⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 192; Özgünç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 259.

³⁷⁹ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 513.

³⁸⁰ Uğur Ersoy, "Hareketin ve Neticenin Haksızlığı Kavramları Işığında Taksirli Suçlarda Meydana Gelen Sonucun/Neticenin Hukuki Niteliği Üzerine Bir İnceleme", *Ceza Hukuku Dergisi*, 13/36 (2018): 43.

B. 765 Sayılı Mülga Ceza Kanunu Kapsamında Düzenlenen Sınırın Aşılması

1. Düzenlemenin Kapsamı

5237 sayılı TCK'da sınırın aşılmasına ilişkin olarak iki ayrı durum düzenlenmiştir. Ceza sorumluluğunu kaldıran halleri ilgilendiren sınırın aşılması hali ile münhasıran meşru savunma açısından düzenlenmiş sınırın aşılması hali iki ayrı durumdur. 765 sayılı Kanun döneminde ise münhasıran meşru savunma hali için düzenlenmiş bir sınırın aşılması maddesi bulunmamaktadır. Belirli haller için genel olarak düzenlenmiş sınırın aşılması haline dair madde mevcuttur. Sadece meşru savunma hali için ayrıca düzenlenmiş hüküm 5237 sayılı Kanun'da mevcuttur. Bu nedenle 765 sayılı Kanun'da düzenlenen sınırın aşılması hükmüne ilişkin inceleme sınırın taksirle aşılmasının izah edildiği ikinci bölümde yapılmıştır.

765 sayılı Kanun döneminde sınırın aşılması 50. maddede düzenlenmiştir. 50. maddede 49. madde kapsamında düzenlenen hallere dair sınırın aşılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Anılan mevzuatın 49. maddesinde “1 - Kanunun bir hükmünü veya salahiyettar bir merciden verilip infazı vazifeten zaruri olan bir emri icra suretiyle, 2 - Gerek kendisinin gerek başkasının nefesine veya ırzına vukubulan haksız bir taarruzu fiilhal defî zaruretinin bais olduğu mecburiyetle, 3 - Gerek nefsinin ve gerek başkasını vukuuna bilerek mahal vermediği ve başka türlü tahaffüz imkanında olmadığı ağır ve muhakkak bir tehlikeden muhafaza etmek zaruretinin bais olduğu mecburiyetle, işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilemez. Bir numaralı bentte gösterilen halde merciinden sadır olan emir hilaflı kanun olduğu takdirde neticesinden hasıl olan cürme müterettip ceza emri veren amire hükmolunur.” ifade edilmiştir. 50. maddede ise “49 uncu maddede yazılı fiillerden birini icra ederken kanunun veya salahiyettar makamın veya zaruretin tayin ettiği hududu tecavüz edenler cürüm ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasını müstelzim ise sekiz seneden aşağı olmamak üzere hapis ve müebbet ağır hapis cezasını müstelzim olduğu takdirde altı seneden on beş seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Sair hallerde asıl suç müretteb ceza altıda birinden eksik ve yarısından ziyade olmamak üzere indirilir ve ağır hapis hapse tahvil olunur ve amme hizmetlerinden müebbet memnuiyet cezası yerine muvakkat memnuiyet cezası verilir.” ifade edilmiştir. Her iki normun lafzı yorumlandığında kanunun hükmünü icranın, meşru savunmanın ve zorunluluk halinin ceza sorumluluğunu kaldırdığı; bu hallerin sınırlarına tecavüz ederek

sınırı aşanlar hakkında indirim uygulanarak cezalandırma kararı verilmesi gerektiğinin düzenlendiği anlaşılmaktadır.

765 sayılı Kanun kapsamında meşru savunma düzenlenirken cana, beden bütünlüğüne ve hürriyete yönelik olarak saldırılara karşı meşru savunmanın mümkün olduğu ifade edilmişken TCK kapsamında meşru savunmada bulunulabilecek hakların sınırı genişletilmiştir. Saldırının “bir hakka” yönelik olarak yapılması yeterli görülmüştür³⁸¹. Dolayısıyla meşru savunma esnasında sınırı aşılabilecek olan savunmaya dair hakların kapsamının da arttığı ifade edilebilir.

765 sayılı Kanun’un 50. maddesinde hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılmasına dair hüküm mevcut iken ilgili kanunda hakkın icrası ve mağdurun rızasına dair düzenleme yer almadığından sınırın aşılmasına dair düzenlemenin bahse konu müesseseleri kapsamadığı ifade edilerek eleştirilmiştir. 5237 sayılı TCK’nın 26. maddesinde hakkın icrası ve rıza düzenlenmiş ve 5237 sayılı Kanunun 27. maddesindeki sınırın aşılması kapsamına alınmıştır³⁸².

765 sayılı Kanun kapsamındaki sınırın aşılması kanunun hükmü, amirin emri, meşru savunma ve zorunluluk hali açısından düzenlenmiş olup diğer sorumluluğu azaltan veya kaldıran nedenler açısından sınırın aşılmasına dair düzenleme mevcut değildir³⁸³.

765 sayılı Kanun’un 50. maddesi kapsamındaki sınırın aşılmasının sadece 49. maddede belirtilen haller ile sınırlı olduğu, bu haller dışındaki sınırın aşılması durumlarında 50. madde hükümlerinin uygulanamayacağı doktrinde belirtilmiştir³⁸⁴. Nitekim bu konuda Yargıtay 6. CD. 1960/4157 K. sayılı kararında³⁸⁵, benzer şekilde 50. maddenin uygulanabilmesi için 49. madde kapsamındaki halin mevcut olması gerektiğini belirtmiştir. Doktrinde sınırın aşılması durumunun sadece yoğunlukta sınırın aşılması şekli ile sınırlı olduğu zamanda sınırın aşılması durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmiştir³⁸⁶. Yargıtay 1. CD. 1977/2333K. sayılı kararında³⁸⁷

³⁸¹ Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 218.

³⁸² Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 375.

³⁸³ Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*”, 121.

³⁸⁴ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 141, p. 842.

³⁸⁵ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 10.05.1960, K. 2020/4157, aktaran; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222.

³⁸⁶ Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 599.

³⁸⁷ Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 30.06.1977, E. 1977/2338, K. 1977/2333, aktaran; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 599.

sanığın meşru savunma için gerekli olan mevcut saldırı altında iken eylemini gerçekleştirmediği, bu koşullar sonrasında eylemde bulunduğu ve eşzamanlılık bulunmadığından sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmiştir.

Doktrindeki bir görüşe göre 765 sayılı Kanun dönemindeki sınırın aşılmasına dair düzenleme açısından sınırın aşılmasının kasten veya taksirle aşılmasının mümkün olduğu görüşü mevcuttur. Başka bir ifade ile sınır, ister kasten ister taksirli şekilde aşılmış olsun 765 sayılı Kanunun 50. maddesinin uygulanabilmesi mümkündür³⁸⁸. Sınırın kasten aşılması durumunda 50. maddenin uygulanamayacağını ifade etmek uygun değildir. Önemli olan hukuka uygunluk nedeninin mevcut olduğu esnada sınırın aşılmasıdır³⁸⁹. Doktrindeki diğer bir görüşe göre ise 765 sayılı Kanunun 50. maddesi kapsamında sınırın aşılmasına dair uygulamanın gerçekleşebilmesi için kasten hareket etmenin söz konusu olmaması gerekmektedir. Bilerek ve isteyerek hareket edilen, kasıtlı davranılan durumlarda 765 sayılı TCK kapsamında sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz³⁹⁰. Sınırın araçta aşılması gereklidir. Amaçta sınır aşımı durumunda 50. madde uygulanamaz. Ayrıca sınırın aşılmasına dair eylemin taksirli halinin suç olarak düzenlenmiş olması gerekir. 50. madde kasten gerçekleştirilen eylemlere ilişkin olmadığından ilgili eylemin taksirli hali de suç olarak düzenlenmemişse 50. madde uygulanamaz³⁹¹. Kasten gerçekleştirilen sınır aşımı durumlarında kişi hakkında indirim uygulanmaksızın suça ilişkin cezaya hükmolunur³⁹².

765 Sayılı Kanun'un 50. maddesinde sınırın aşılması açısından kast veya taksirle sınırın aşılmasına dair belirleme yapılmamış olup kasten veya taksirle sınırın aşılması durumunun mümkün olduğu kabul edilmiştir. İlgili maddede *49. maddede yazılı fillerden birini icra ederken kanunun veya salahiyettar makamın veya zaruretin tayin ettiği hududu tecavüz edenler* şeklinde ifadelerde bulunulmuştur. TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınırın aşılmasında ise sadece taksirle sınırın aşılmasından bahsedilmiştir. 01.06.2005 tarihinden önce işlenen suçlara dair sınırın aşılması açısından lehe belirleme yapılırken

³⁸⁸ Ersan Şen, Ertekin Aksüt, "TCK m.27 Kapsamında Sınırın Aşılması ve Haksız Tahrik", *Terazi Hukuk Dergisi*, 11/113 (2016): 121; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 223.

³⁸⁹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 223.

³⁹⁰ Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 602.

³⁹¹ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 138, p. 840.

³⁹² Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 141, p. 842; Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 602.

belirtilen husus göz önüne alınmalıdır³⁹³. Bu hususta Yargıtay 1. CD. 2007/816 K. sayılı kararında³⁹⁴ meşru savunmada sınırı kasten aşan kişi hakkında, TCK'nın 27/1-2. maddesindeki hükümlerin uygulanma olanağının bulunmadığı ancak 765 sayılı Kanun'un 50. maddesi hükümlerinin uygulanabileceği belirtilerek daha lehe olan hükümlerin uygulanması gerektiği belirtilmiştir. İlgili karardan da anlaşılacağı üzere Yargıtay'a göre sınırın kasten aşıldığı durumlarda 765 sayılı Kanun'un 50. maddesi hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür.

Yargıtay 1. CD. 1986/294 K. sayılı kararında³⁹⁵ sanığın mevcut saldırıya karşı yaşamsal nitelikte zarar verme durumu olmaksızın daha az zarara neden olabilecek şekilde kendisini savunma imkânı varken yaşamsal bölgelere yönelik kasten ateş etmesi ve sınırı aşması durumunda hakkında 765 sayılı Kanun'un 50. maddesi hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir.

Özen'e göre ise 765 sayılı Kanun'un 50. maddesinin uygulanabilmesi için kasıtlı sınırın aşılması gerekir. Taksirli şekilde sınırın aşılması durumunda ölçüde sınırın aşıldığından bahsedilemez ve kişinin eylemi 49/2. maddeye göre suç teşkil etmez. Sınırın mücbir sebeple aşılması durumunda da 50. maddenin değil 49/2. maddenin uygulanması gerekir³⁹⁶.

Mahmutoğlu ve Karadeniz'e göre 765 sayılı TCK açısından sınırın aşılmasına dair 50. maddenin sadece taksirle aşılmaya dair mi yoksa kasten aşılmayı da kapsar şekilde mi düzenlendiği sorununun nedenlerinden birisi normda yer alan ağırlaştırılmış müebbet durumunda indirimin öngörülmüş olunmasıdır. Taksirli herhangi bir suç için ağırlaştırılmış müebbet cezası belirlenmediğinden bu şekilde bir farklı görüş durumu mevcuttur³⁹⁷.

765 sayılı Kanun zamanında sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılmasına dair düzenleme mevcut değildir. Doktrinde bu durum kapsamında olan failler hakkında

³⁹³ Mehmet Şahin, "Yasal (Meşru) Savunmada", 331, 332; Topçu, *Meşru Savunma*, 115.

³⁹⁴ Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 27.02.2007, E. 2006/4201, K. 2007/816, aktaran; Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 603.

³⁹⁵ Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 29.01.1986, E. 1985/4255, K. 1986/294, aktaran; Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 602.

³⁹⁶ Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1995), 164, 165.

³⁹⁷ Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 602.

hukuka uygunluk nedenlerinden yararlanacağı değerlendirilmiş, fail hakkında 765 sayılı Kanunun 49. maddesi hükümlerinin uygulanmasının isabetli olduğu savunulmuştur³⁹⁸.

TCK ile 765 sayılı Kanun döneminde mücbir neden olarak da ifade edilen heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmaya dair düzenleme yapılması isabetli olup meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda TCK'nın 27/2. maddesi hükümleri uygulanacaktır³⁹⁹.

765 sayılı Kanun döneminde sınırın aşılması açısından kasten veya taksirle sınırın aşılması ayrımı gözetilmemiştir. Bununla birlikte sınırın mücbir sebep yani heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hali düzenlenmemişken TCK ile bu husus da düzenlenmiştir⁴⁰⁰.

Doktrindeki bir görüşe göre 765 sayılı Kanun kapsamındaki sınırın aşılması mücbir sebeple, kasten ve taksirle aşılma şeklinde meydana gelebilecek nitelikte düzenleme içermekteydi. Sınırın aşılmasının mücbir sebep ile gerçekleşmesi durumunda TCK'nın 27/2. maddesi gibi açık düzenleme 765 sayılı Kanun döneminde mevcut değildi. Meşru savunmada sınırın mücbir sebeple aşılması durumunda sınır hiç aşılmamış gibi değerlendirme yapılarak savunmada bulunan fail hakkında hukuka uygunluk nedeninin uygulanacağı kabul edilmişti. TCK'nın 27/2. maddesi açısından ise ortada bir hukuka uygunluk nedeni kapsamındaki hal söz konusu olmamakla birlikte ceza verilmesine yer olmadığı sonucu doğuran başkaca bir hal söz konusudur. Sınır heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşıldığında hukuk düzeni ile çatışan hal ortaya çıkmıştır⁴⁰¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinde hata durumunda 765 sayılı Kanunun 50. maddesi uygulanamaz. 50. maddede düzenlenen sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için objektif olarak bulunan hukuka uygunluk nedeni olmalıdır. Var olmayan hukuka uygunluk nedenini var sayarak hareket eden kişinin gerçekleştirdiği eylemde sınırın aşılması yoktur⁴⁰².

³⁹⁸ Özen, *Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa*, 164, 165; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 137, p. 839.

³⁹⁹ Mehmet Şahin, "Yasal (Meşru) Savunmada", 342.

⁴⁰⁰ Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*", 121.

⁴⁰¹ İdris Ermeýdan, "Yargıtay Kararları", 166.

⁴⁰² Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 27, p. 699.

2. Eleştiriler

TCK'da düzenlenen sınırın aşılmasına dair maddenin 765 sayılı Kanun ile kıyaslandığında 50. maddeye karşılık gelecek şekilde düzenlendiği anlaşılabacaktır. Fakat 5237 sayılı Kanun kapsamındaki düzenleme ile 765 sayılı Kanun arasında açıklık noktasında farklılık bulunmakta olup TCK kapsamındaki sınırın aşılmasına dair düzenleme daha açık mahiyettedir⁴⁰³.

765 sayılı Kanun döneminde hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasına dair düzenleme mevcut olsa da kişinin içinde bulunması gereken duruma dair yeterince açık belirleme söz konusu değildir. 765 sayılı Kanun döneminde mücbir sebep ile aşılma, sınırın kasten aşılması ve sınırın taksirle aşılması şeklinde ayırım yapılmaktaydı⁴⁰⁴. 765 sayılı Kanun döneminde kişinin sınırı kasten aşması halinde de indirim uygulanırken TCK döneminde sınırın kasten aşılması halinde kişinin cezai sorumluluğunun tam olduğu doktrinde ifade edilmektedir. *Şen ve Aksüt'e* göre eski düzenleme daha adil olup hakime daha geniş takdir yetkisi verir niteliktedir. Yeni düzenlemede bu takdir yetkisi önemli düzeyde sınırlanmıştır. TCK'da sınırın aşılmasına dair kasten aşma durumunda da indirim uygulanabileceği düzenlenmelidir⁴⁰⁵.

765 sayılı Kanun kapsamında sınırın aşılması durumunda cezada indirim uygulanacağı belirtilmiş olup bu indirimin az olduğu ve haksız tahrik hükümlerinin uygulanması ile aralarında fazla bir farkın olmadığı ifade edilebilir⁴⁰⁶.

TCK'nın 27/1. maddesi ve 765 sayılı Kanunun 50. maddesi karşılaştırıldığında yeni düzenleme olan TCK'nın 27/1. maddesinin daha anlaşılır düzenleme olduğu tespit edilecektir. İlgili madde değişikliği ile doktrinde kabul gören yaklaşım kanunlaştırılmıştır. Sınırın kast ile aşılmasının mümkün olup olmadığı hususundaki tartışmalar TCK'nın 27/1. maddesindeki sınırın kast olmaksızın aşılabileceğine dair ifade ile bitirilmiştir⁴⁰⁷.

765 sayılı Kanunun 50. maddesinde araçta veya zamanda sınırı taksirle aşan kişinin işlediği eylemin taksirli suç olarak düzenlenmiş olmasının gerektiğinin

⁴⁰³ Veysel Gültaş, *Hayata Karşı Suçlar* (Ankara: Bilge Yayınevi, 2016), 84.

⁴⁰⁴ Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 600.

⁴⁰⁵ Ersan Şen, Ertekin Aksüt, "TCK m.27 Kapsamında", 123.

⁴⁰⁶ İdris Erneydan, "Yargıtay Kararları", 133.

⁴⁰⁷ Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, "Hukuka Uygunluk", 52.

belirtilmemesinin ve açıklık bulunmayan bu konuyla ilgili kasten seçilen aracın kullanımı esnasında taksirle hareket edilmesi sonucunda sınırı aşması halinde meydana gelen neticeden failin taksirli olarak sorumlu tutulmasının TCK'nın sistemine uymadığı görüşünün yerinde olmadığı doktrinde belirtilmiştir⁴⁰⁸.

765 sayılı Kanun'un 50. maddesinde düzenlenen sınırın aşılmasının sadece görevin ifası, meşru savunma ve zorunluluk hali için geçerli olması; hakkın icrası ve mağdurun rızası açısından sınırın aşılmasının düzenlenmemiş olması önemli bir eksikliktir. Ayrıca taksirle sınırın aşılması hususunun açık şekilde belirtilmemesi ve buna uygun indirim oranlarının belirlenmemesi, heyecan nedeniyle sınırın aşılmasının cezalandırılmama sebebi olması hususunun düzenlenmemesi diğer eksikliklerdir⁴⁰⁹.

765 sayılı Kanunda 50. maddede sınırın aşılması hükümleri düzenlenmiştir. Bu düzenleme, İtalya ceza hukuku mevzuatı dikkate alınarak düzenlenmiştir⁴¹⁰. İlgili düzenleme ile 5237 sayılı TCK kapsamındaki sınırın aşılması düzenlemeleri dikkate alındığında her iki maddenin içeriklerinin ve anlamlarının farklı olduğu anlaşılmaktadır. 50. maddede sınırın kasten veya taksirle aşılmasına dair ifade mevcut değildir. Ayrıca sınırın heyecan, korku veya telaş ile aşılmasına dair ifade de bulunmamaktadır. 50. maddenin uygulandığı dönemde doktrinde sınırın kasten veya taksirle aşılmasının belirlenmesi gerektiğine dair ifadelerde bulunulmuş ve eski TCK'nın tekrar düzenlenmesi ve değişiklik yapılmasına dair yapılan çalışmalarda 5237 sayılı TCK'nın 27/1. maddesine benzer nitelikte düzenlemeler önerilmiştir. Nitekim İtalya ceza hukuku mevzuatından yararlanılan 50. madde yeniden düzenlendiğinde 5237 sayılı kanunda 27/1. madde olarak düzenlenmiş ve ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından sınırın taksirle aşılması şeklinde daha belirli ve net düzenleme yapılmıştır. Eski TCK'da sınırın heyecan, korku veya telaş ile aşılmasına dair düzenleme bulunmazken 5237 sayılı TCK'nın düzenlenmesi esnasında Alman ceza hukuku mevzuatından yararlanılmış ve Alman CK'nın 33. maddesinde düzenlenen hükme benzer nitelikte hüküm 5237 sayılı TCK'nın 27/2. maddesinde düzenlenmiştir. Alman CK'da sınırın taksirle aşılmasına dair düzenleme mevcut değildir. 765 sayılı Kanun'un düzenlenmesi esnasında İtalya ceza hukuku

⁴⁰⁸ Timur Demirbaş, "Türk Ceza Kanunu'nda Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması", *Hayri Domaniç'e Armağan*, (İstanbul: 1995): 284.

⁴⁰⁹ Demirbaş, "Türk Ceza Kanunu'nda", 285, 286.

⁴¹⁰ *Sınırın aşılmasına dair TCK'nın 27. maddesinin karşılaştırmalı hukuk açısından değerlendirilmesine dair*; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 114-117.

mevzuatından yararlanılmış ve bu düzenlemenin değiştirilmiş olunması ile TCK'nın 27/1. maddesi, 5237 sayılı TCK'nın düzenlenmesi esnasında da Alman ceza hukuku mevzuatından yararlanılmış olunması neticesinde TCK'nın 27/2. maddesi ortaya çıkmıştır.

C. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması ve Şartları

1. Genel Olarak

TCK'nın 27/1. maddesi incelendiğinde bu maddenin uygulanabilmesi için üç şartın mevcut olduğu anlaşılmaktadır. İlk olarak hukuka uygunluk nedenleri veya sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerin bulunması gerekir. Sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerden kastımız zorunluluk hali, hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin ifası gibi nedenlerdir. Bu şekilde bir neden olayda mevcut değilse dolayısıyla sınırı aşılabilecek bir durum da yoktur. İkinci olarak kişinin taksirle sınırı aşması gerekir. Madde metninde sınırın taksirle aşılması halinde hükmün uygulanacağı belirtilmiştir. Kişinin sınırı taksir ile aşması gerekir. Kasten sınırın aşılması durumunda kişinin kasti sorumluluğu söz konusudur. Üçüncü olarak ise gerçekleştirilen sınırı aşmaya dair eylemin taksirli hali suç olarak düzenlenmiş olmalıdır.

2. Meşru Savunma Halinin Varlığı

Meşru savunmada sınırın aşılması ile meşru savunma arasındaki önemli farklardan birisi savunma ile korunan hak ile saldırıda bulunanın zarar gören hakkı arasında ölçüsüzlüğün bulunmasıdır. Sınırın aşılmasında, meşru savunmanın kabul edilmesi için savunmada ölçülülüğün bulunması şartı, saldırıda bulunan aleyhine olacak şekilde bozulmuştur⁴¹¹.

Eylemin meşru savunma mı yoksa meşru savunmada sınırın aşılması kapsamında mı olduğunun tespiti açısından eylemin incelenmesi esnasında *saldırgana daha az zarar verilerek saldırıyı defetmenin mümkün olup olmadığı* sorusu sorulmalıdır. Bu soruya *mümkün değildir* şeklinde cevap verilebiliyorsa eylemin meşru savunma kapsamında kaldığı kabul edilmelidir. Ancak *mümkündür* şeklinde cevap verilebilirse meşru savunma dışında kalacak şekilde eylemde bulunulduğu değerlendirilmelidir. Savunmada bulunan

⁴¹¹ Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada”, 325.

kişinin eyleminin hukuka aykırı olduğu kabul edilerek meşru savunmada sınırın aşılması açısından incelemede bulunulmalıdır⁴¹².

Meşru savunma halinin var olması hususunda doktrinde üzerinde durulan iki önemli durum vardır. İlk olarak meşru savunma haline dair saldırının başlamadığı veya sonlandığı durumlarda gerçekleştirilen sınırın aşılması halidir. Bahse konu durum zamanda veya kapsamda sınırın aşılması olarak ifade edilmektedir. *Doktrinde meşru savunma halinin var olmadığı durumlarda sınırın taksirle aşılmasının da mümkün olmadığı görüşü* ağırlıklı olarak savunulan görüştür⁴¹³. Sınır taksirle aşılmasında zamanda sınırın aşılmasının mümkün olmadığı da doktrinde ifade edilmektedir. Bunun nedeninin sınır taksirle aşılması halinde davranışlarının yönlendirme serbestisinin halen bulunması olduğu belirtilmektedir⁴¹⁴. Kanaatimizce detaylarını üçüncü bölümde açıklayacağımız meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından zamanda sınırın aşılması ile ilgili olarak saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde sınırın aşılması mazur görülebilecekken, sınır taksirle aşılması durumunda böyle bir belirlemede bulunulamaz. Çünkü sınır heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda mazur görülebilecek nitelikte heyecan, korku veya telaş etkisi davranışlarını yönlendiremeyen ve bu nedenle mazur görülen kişi bulunmaktadır. Sınır taksirle aşılması açısından ise böyle bir durum yoktur. Sınır taksirle aşılmasında örneğin meşru savunma içerisindeyken taksirli eylemde bulunan kişi ile meşru savunma içerisinde bulunmayıp taksirli eylemde bulunan kişi ayırt edilmiştir. Bu nedenle meşru savunmada sınır taksirle aşılması için saldırının hemen sonrası veya öncesi gibi ayırımı bulunarak belirleme yapılmamalıdır. Sınır taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için meşru savunma halinin varlığı şarttır. Bu konuda tek istisna, asıl olarak varsayılan meşru savunma ile ilgili olduğunu düşündüğümüz hal olan savunmada

⁴¹² Topçu, *Meşru Savunma*, 698.

⁴¹³ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 221, 222; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 305; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 501; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 599; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 638; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 669, 670; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 188; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 122; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 418; Haydar Çelik, “Türk Ceza Hukukunda”, 185; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 89.

⁴¹⁴ Özyayın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 251; Yazar, *sınır heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından sonradan gerçekleşen geç sınırın aşılması halinde kişinin sınırın aşılması hükümlerinden yararlanabileceği görüşündedir*. Özyayın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 248.

bulunan kişinin kaçınılmaz hata içerisinde bulunduğu ve hataya sınırın aşılmasından etkilenen kişinin saldırı izlenimi yaratarak neden olduğu haldir.

İkinci önemli durum ise meşru savunmanın saldırıya dair şartları bulunmadığı durumda kişinin meşru savunma varmış gibi hareket ederek eylemde bulunması durumudur. Varsayılan meşru savunma hali olarak da ifade edilen bu durumda zamanda sınırın aşılmasından farklı olarak saldırı ile bağlantılı durumdan ziyade kişinin zihninde mevcut olan durum nedeniyle saldırı altında bulunduğunu veya saldırı şiddetinin farklı olduğunu varsayması hali söz konusudur. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında, saldırı ile ilgili olan kusurluluğa etki eden psikolojik etkenler belirleyici olduğundan, zamanda sınırın aşılması ile varsayılan meşru savunma arasında belirgin farklılıklar bulunur. Ancak sınırın taksirle aşılması durumunda bahse konu durum söz konusu olmadığından zamanda sınırın aşılması ile varsayılan meşru savunma durumları çoğu zaman birbiri ile uyuşur.

*Meşru savunmaya dair şartların gerçekleşmediği durumda meşru savunma halinin bulunmadığı, kural olarak hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri dikkate alınarak belirlemede bulunulması gerektiği görüşü*⁴¹⁵ hakim görüşüdür. Varsayılan meşru savunma durumunda da saldırıya dair maddi şart mevcut olmadığından bu görüş doğru olarak ifade edilebilir. Ancak varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması halinde ise sınırın aşılmasından etkilenen kişinin saldırı izlenimi yaratmak gibi⁴¹⁶ eylemlerde bulunduğu ve savunmada bulunduğunu varsayan kişinin de hatasının kaçınılmaz olduğu durumda sınırın aşılmasına neden olan saldırı izlenimi yaratan kişinin zarara katlanması gerekir. Bahse konu durumlarda meşru savunma halinin varlığından bahsedilemese de istisna olarak meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümlerine başvurulabilir. Varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması ile ilgili olarak ayrı başlık altında incelemenin yerinde olacağı kanaatinde olduğumuzdan bu aşamada verilen

⁴¹⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 674; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 599; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 425; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Recep Kahraman, “Türk ve Alman”, 551; *Kartal’a göre mevcut durumda hem hata hali hem de sınırın aşılması hali bir arada bulunduğundan sınırın aşılmasına dair durum hata durumu değerlendirilirken dikkate alınmalıdır*. Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 195.

⁴¹⁶ *Saldırı izlenimi oluşturulan durumlarda sınırın taksirle aşılması ile ilgili olarak “Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması Durumlarında Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Uygulanabilirliği” başlıklı kısımda detaylı açıklamalara yer verilmiştir.*

bilgi ile yetinilmiş, detaylı açıklamalara “*Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması Durumlarında Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Uygulanabilirliği*” başlıklı kısımda yer verilmiştir.

Meşru savunmada sınırın taksirle aşılmasında meşru savunma halinin varlığı açısından incelenmesi gereken diğer bir husus meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı hallerde nasıl belirlemede bulunulacağıdır.

Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlardan birisi tahrik eden kişinin savunmada bulunan olması halidir. Savunmada bulunan kişi saldırıyı tahrik ettikten sonra saldırıda bulunan kişi tahrik olup eylemde bulunursa ve meşru savunma hakkı mevcut denilebilirse meşru savunmada sınırın aşılması da mümkündür. Ancak hakkını kötüye kullanarak maksatlı, planlı şekilde tahrikte bulunan kişinin en başından beri meşru savunma hakkı yoktur. Dolayısıyla kişi hakkında meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri de uygulanamaz⁴¹⁷. Bu nedenle meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda sınırın aşılması açısından incelemede bulunulurken meşru savunma hakkının halen var olması durumu dikkate alınmalıdır.

*Doktrinde bir görüşe göre meşru savunma halinin sınırlandırıldığı hallerde, provokasyon durumundaki haller hariç olmak üzere, savunmadaki sınırlandırmalara uymayan kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Bu durum aşırı ölçüsüzlük durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı ile ilgilidir*⁴¹⁸.

⁴¹⁷ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1126, kn. 93; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 239, kn. 704, 705; Rudolf Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (München: C. H. Beck, 2023), 275, kn. 14; Klaus Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2015), 148, kn. 406; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 435, 436, kn. 151, 152; Christian Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil* (Heidelberg: C. F. Müller, 2013), 166, kn. 199; Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen* (München: C. H. Beck, 2012), 304, kn. 6; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, içinde *Strafgesetzbuch Leipziger Kommentar*, ed. Gabriele Cirener, Henning Radtke, Ruth Rissing-van Saan, Thomas Rönau, Wilhelm Schluckebier, (Berlin: De Gruyter, 2019), 666, kn. 7; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, içinde *Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Albin Eser, (München: C. H. Beck Verlag, 2019), 681, kn. 9; Thomas Motsch, *Der Straflohe Nothwehrexzess* (Berlin: Duncker-Humblot, 2003), 87; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, içinde *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch-Band I*, ed. Bernd von Heintschel-Heinegg, (München: C. H. Beck, 2017), 1664, kn. 11; Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examensstraining*, 436, kn. 198; Hüsnü Sefa Eryıldız, “Alman Ceza Hukuku’nda Meşru Müdafaa Sınırlarının Aşılması”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 31 (2016): 101; Joachim Renzikowski, “Der “verschuldete” Nothwehrexzess”, *Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag* (München: C. H. Beck Verlag, 1998): 254; Yazarlar ilgili görüşlerini meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumuna ilişkin ifade etmişlerdir. Ancak meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda da meşru savunma halinin varlığı (istisna durumlar haricinde) şart olduğundan ilgili görüşlerin meşru savunmada sınırın taksirle aşılması açısından da geçerli olduğunu düşünüyoruz.

⁴¹⁸ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 195.

Kanaatimizce meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumda da kişinin meşru savunma hakkı var olduğundan sınırın taksirle aşılması halinde kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Meşru savunma hakkının sınırlandırılmış olması aşırı ölçüsüzlüğe dair ölçünün belirlenmesi esnasında dikkate alınmalıdır. Örneğin saldırıda bulunan kişi elindeki bıçakla kişiyi bacağından basit bir şekilde yaralamaya yönelik olarak eylemde bulunmasına rağmen savunmada bulunan kişi taksirle sınırı aşar ve saldırganı hayati tehlike geçirecek biçimde yaralarsa bu durumda sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanabilir. Ancak basit bir yaralamaya yönelik eyleme karşı kişinin ölümüne neden olacak nitelikte savunmada bulunulursa sınırın taksirle aşılmasının aşırı ölçüsüz olduğu ve sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı değerlendirilebilir. Bu herhangi bir meşru savunma hakkının sınırlandırılmadığı durum açısından geçerlidir. Ancak saldırıda bulunanın küçük veya kısıtlı olduğu veya provokasyon sonucunda savunmada bulunulduğu şeklindeki gibi meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı hallerde bıçakla basit bir yaralamaya yönelik eyleme karşı hayati tehlike geçirmeye neden olunacak savunma durumunda da aşırı ölçüsüzlüğün bulunduğu değerlendirilebilir. Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı hallerde sınırın aşılmasına dair aşırı ölçüsüzlük eşığının daha az olması gerekir. Neticeten meşru savunma hakkının sınırlandırılması durumunda da sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilir. Bu durum aşırı ölçüsüzlüğe dair belirlemede ölçüsüzlüğün derecesi açısından dikkate alınmalıdır.

Yargıtay 12. CD. 2022/9674 E. 2023/3586 K. Sayılı kararında⁴¹⁹ ilk derece mahkemesi tarafından meşru savunmanın bulunmadığı ve sanığın taksirle öldürmeden

⁴¹⁹ “...Her ne kadar mahkemece sanığın, maktûlün silahının gez kısmına müdahale sırasında bacağından vurulduğu kabul edilerek kendisine yöneltilmiş bir saldırı olmadığı kabul edilmiş ise de; sanık ve tanık Bekir'in aşamalarındaki tutarlı anlatımlarında da bahsedildiği üzere maktûlün havaya iki el ateş ettikten sonra keşif sırasında tespit edildiği üzere aralarındaki mesafe 2-3 metreye düştüğünde silahı sanığa doğru doğrultarak kısa mesafeden ateş ettiğinin ve sanığın bu sırada vurulduğunun sabit olduğu, maktûlün ateşi sonucu sanığın vurulduğu da gözetildiğinde maktûlün hedef gözeterek ateş ettiğinin ve sanığın vücut bütünlüğüne yönelik bir saldırının gerçekleşmiş olduğunun kabulü gerektiği; dolayısıyla sanığa doğru maktûl tarafından yöneltilmiş bir saldırının varlığında tereddüt bulunmadığı anlaşılmakla, bu atışın ardından silaha doğru yakın mesafeden hamle yapan sanığın hareketinin kendisini savunmaya yönelik olduğu, bu aşamada sanıktan silahın çevrilen yönü dolayısıyla patlayıp maktûlün vurulabileceğini ön görerek hareket etmesinin beklenmeyeceği gibi sanığın saldırıyı o andaki hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile hareket ettiği ve eyleminin meşru savunma kapsamında kaldığı anlaşıldığından, sanığın 5237 sayılı Kanunun 25 nci maddesinin birinci fıkrası ve 5271 sayılı Kanunun 223 üncü maddesinin ikinci maddesinin (d) bendi gereğince beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, delillerin takdirinde yanılığa düşülerek sanığın boğuşma anında vurulduğunun kabulü ile sanığa yönelen bir saldırı olmadığından bahisle, sanığın bilinçli taksirle öldürme suçundan mahkumiyetine karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuş, açıklanan nedenlerle sanık müdafinin ve o yer Cumhuriyet savcısının temyiz

mahkum olmasına dair verilen karar meşru savunmanın şartları bulunduğu gerekçesiyle bozulmuştur. Mahkemenin ve Yargıtay'ın olayın gerçekleşme şekline dair kabulü incelendiğinde tarla komşusu olan sanığın babası ve maktulün olay günü aynı anda tarlayı sularken maktulün suyun yönü ile alakalı husus nedeniyle öfkelenildiği ve sanığın babasına küfür ettiği ve olayın bu şekilde başladığı belirtilmiştir. Babasına küfredildiğini duyan sanık, elinde kürek bulunurken maktulün üzerine doğru yürümeye başlamış, bunu gören maktul önce havaya ateş etmiş, sanığın kendisine doğru yürümeye devam etmesi akabinde sanığı hedef alarak ateş etmiş, sanığı sol diz altından yaralamış, aralarındaki mesafe kapandıktan sonra da sanığın maktule doğru hamle yaparak silahı almaya çalıştığı ve bu esnada silahın ateş aldığı ve tarafların yere düştüğü ve maktulün göğsünden aldığı ateşli isabet neticesinde ölmüştür. Başlangıçta sanık ile maktul arasındaki mesafenin 33 metre olduğu yapılan keşif sonucunda anlaşılmıştır. Meşru savunmanın koşullarının oluşmadığını belirten ilk derece mahkemesinin kararı, Yargıtay tarafından meşru savunma şartları olduğu belirtilerek bozulmuştur.

Somut olay incelendiğinde tarafların arasında küfürlü ifadelerin bulunduğu ve bu ilk küfürlü ifadenin maktul tarafından gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Maktul tarafından gerçekleştirilen bu eyleme karşı ağzını kapatarak hakaret etmesini engellemek gibi eylemde bulunmak haricinde eylemde bulunulduğunda bu eylem meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Sanığın bu hakaret içerikli eyleme karşı elinde kürek ile maktule doğru hareket etmesinin meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi doğru değildir. Bu nedenle kürekle üzerine doğru yürüme eylemi ilk haksız saldırı olarak değerlendirilmelidir. İlk haksız saldırıya karşı önce havaya ateş eden maktul sonrasında da üzerine yürümeye devam eden sanığın bacağını hedef alarak ateş etmiştir. Maktulün eylemi, hedef alınan bölge ve öncesinde havaya ateş edilmesi gözetilerek meşru savunma olarak değerlendirilmelidir. Meşru savunmaya karşı meşru savunmanın mümkün olmaması da dikkate alındığında sanığın, maktulün elindeki silahı almaya çalıştığı esnada yere düşme ve boğuşma sonrasında maktulün göğsünün isabet alması ile ölümünün ortaya çıkması meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Bir an için sanığın eyleminin meşru savunma kapsamında olabileceğini değerlendirelim. Maktulün eylemi, atış yapılan bölgenin diz altı olması ve önce havaya ateş edilmesi de gözetildiğinde

sebepleri yerinde görülmüştür...” Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 03.10.2023, E. 2022/9674, K. 2023/3586, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 15.03.2025.

yaralamaya yöneliktir. Sanığın eylemi neticesinde ise maktul ölmüştür. Saldırı ile ölçülü olmayacak nitelikte eylem bulunmaktadır. Yargıtay tarafından meşru savunmanın ölçülülük dışındaki şartların gerçekleştiği kanaatine varılmış olursa dahi durumun sınırın taksirle aşılması yönünden incelenmesi gerekirdi. Ancak neticeten somut olayda sanık açısından meşru savunma halinin varlığı söz konusu olmadığından meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hali de bulunmamaktadır.

3. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması Gerekliliği

Taksirle sınırın aşılması için TCK'nın 27/1. maddesinde kişinin sınırları kast olmaksızın aşması gerektiği açık şekilde belirtilmiştir. Kişinin kusurlu olup olmadığı önem taşımamaktadır. Bizim kabul ettiğimiz, tipikliğin ve hukuka aykırılığın olduğu durumlarda suçun oluşacağı, kusurun ise cezalandırılabilirlik açısından gerekli olduğu görüşüne göre kişi, kusuru olmasa dahi kasıtlı şekilde davranabilir. Dolayısıyla sınırın aşılması noktasında değerlendirmede bulunulurken kast ve taksir durumu dikkate alınmalıdır. Kişinin kusurunun bulunup bulunmadığı önem arz etmemektedir. Kişinin kusuru bulunmasa da taksirli eylemde bulunarak TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınır aşılabılır. Örnek olarak akıl hastalığı bulunan kişinin kusuru bulunmasa da kasten veya taksirle hareket etmesi mümkündür. Bu kişinin de taksirli şekilde hareket ederek sınırı aşması mümkündür.

TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında kalan sınırın aşılması, taksirle gerçekleşmelidir. İlgili maddenin lafzına bakıldığında sınırın kast olmaksızın diğer bir ifade ile taksirle aşılmasından bahsedilmiştir. Taksirle aşılma taksirin türüne dair belirleme yapılmamıştır. Sınırın aşılmasındaki taksirin bilinçli taksir veya basit taksir olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Anılan maddede sadece kast olmaksızın ifadesi bulunduğu bilinçli taksir halinin de madde kapsamında kaldığı anlaşılmaktadır⁴²⁰.

Yargıtay CGK 2021/1-388 E. 2024/4 K. sayılı kararında⁴²¹ “...sanığın kastla hareket ettiğinden bahsedilemeyeceği ancak olayın meydana geldiği zaman dilimi, şehir merkezine yayılmış olan saldırı ve mala zarar verme olaylarının boyutu, ortamının koşulları birlikte değerlendirildiğinde, olay tarihi itibarıyla 17 yıllık polis memuru olan

⁴²⁰ Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada”, 329.

⁴²¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 17.01.2024, E. 2021/1-388, K. 2024/4, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 15.03.2025.

ve silah kullanma konusunda yeterli eğitim almış olması gereken sanığın, ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırı kast olmaksızın aştığı, silah kullanımındaki dikkatsizliği nedeniyle öngördüğü ancak istemediği şekilde ölüm neticesine bilinçli taksirli davranışıyla yol açtığı kabul edilmelidir...” ifade edilmiştir. İlgili karardan da anlaşılacağı üzere Yargıtay’a göre kişinin basit veya bilinçli taksirle hareket etmesi TCK’nın 27/1. maddesinin uygulanabilirliği açısından önemli değildir. Kişi bilinçli taksirle hareket etmiş olsa da hakkında diğer şartların da varlığı halinde sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanabilir.

Sınırın aşılmasının kast olmaksızın gerçekleşmesi durumunda yani taksirli şekilde aşılması halinde savunmada bulunan fail açısından gerekli dikkat ve özenin gösterilmesi açısından değerlendirmede bulunulacaktır. Meşru savunma açısından gerekli dikkat ve özenin değerlendirilmesi esnasında failin ciddi baskı altında bulunması ve içinde bulunduğu psikolojik halin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Kişiden net ve açık bir dikkat ve özen değerlendirilmesinin beklenmesinin adaletsizlik oluşturacaktır. Bu nedenle savunmada bulunan fail açısından dikkat ve özen yükümlülüğünün kapsamı belirlenirken esnek davranılması gerekir⁴²².

Otomatik cihazlarla savunma düzeneği kurma, offendicula durumunda kişinin tedbirsizliği ve dikkatsizliği nedeniyle taksirli eylemiyle saldırıda bulunan kişiye yönelik sınır taksirle aşılabılır. Kişi offendicula halinde iken meşru savunma hali içerisinde hareket etmektedir. Bu meşru savunma halinin sınırına dair ölçüde özensizlik sonucunda aşım meydana gelirse meşru savunmanın taksirle aşılması gündeme gelecektir⁴²³.

Netice sebebiyle ağırlaştırılmış suç açısından sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı görüşüne göre kişinin netice sebebiyle ağırlaştırılmış suç teşkil eden eylemi sonucunda oluşan hal açısından TCK’nın 27/1. maddesinin uygulanabilmesi mümkün değildir. Netice sebebiyle ağırlaştırılmış suçlar açısından failin en azından taksirli eylemde bulunması şartı açısından sorun yoktur. Ancak netice sebebiyle ağırlaştırılmış suçlar bir bütün halinde kasten işlenebilen suçlardır. TCK’nın 27/1. maddesi açısından ise taksirli eylemde bulunmak ve eyleme dair taksirli suç düzenlemesinin mevcudiyeti şarttır.

⁴²² Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 263.

⁴²³ Hakan Hakeri, Recep Gülşen, “Offendicula ve Yeni”, 56.

Bu nedenle netice sebebiyle ağırlaştırılmış suçlar açısından TCK'nın 27/1. maddesi hükümleri uygulanamaz⁴²⁴.

Frister'e göre savunmada bulunan kişi saldırgan kişiyi iter ve bunun neticesinde saldırgan yere düşüp beyin sarsıntısı geçirirse eylemin hukuka uygunluğu incelenirken saldırıyı önlemek için itme hareketinin gerekli olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Savunmada bulunan kişinin itme sonucunda saldırıda bulunan kişinin düşüp beyin sarsıntısı geçirebileceğini öngörmesi veya öngörmemesi önemsizdir⁴²⁵.

*Bizim de katıldığımız netice sebebiyle ağırlaştırılmış suç açısından sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabileceği görüşüne*⁴²⁶ göre ise netice sebebiyle ağırlaştırılmış suçlarda (kast ve taksir birleşiminin bulunduğu haller açısından) kişi ağır netice açısından kasten hareket etmemektedir. Örneğin yaralama kastı ile hareket ettiği ancak ölüm neticesinin ortaya çıktığı durumda ölüm neticesi açısından taksiri mevcuttur. Yaralamaya dair saldırı altında bulunan kişinin meşru savunma kapsamında hareket ederken yaralama kastı ile itme eyleminde bulunduğu ancak mağdurun düştüğü ve ölümün gerçekleştiğini varsayalım. İlk aşamada oluşan kasten yaralama suçu açısından gerçekleştirilen eylemde kişi kendisini savunmak amacıyla hareket etmiştir. Savunmanın gerekli ve ölçülü olduğu dikkate alındığında bu eylem açısından meşru savunma kapsamında hareket edilmektedir. Ancak gerçekleşen ölüm neticesi açısından meşru savunma değerlendirmesi yapılmamalıdır. Taksirli öldürme durumunun da var olduğu dikkate alındığından kişinin eylemi bir bütün halinde meşru savunma kapsamında değerlendirilemez. Ancak ölüm neticesinin meşru savunmada sınırın taksirle aşılması sonucunda gerçekleştiği kabul edilmelidir. Bu durumda netice sebebiyle ağırlaştırılmış suç açısından değil taksirle öldürme suçu açısından sınırın aşılması değerlendirmesi yapılmalıdır⁴²⁷. Sanığın yaralamaya dair kasıtlı eylemi meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek nitelikteyken, neticeye dair taksirli eylemi sonucunda kişi meşru savunmanın dışında olacak şekilde ölürse bu durumda, diğer şartların da mevcut olması

⁴²⁴ Koray Doğan, *Neticesi Sebebiyle Ağırlaştırılmış Suçlar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 245.

⁴²⁵ Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 202, kn. 41.

⁴²⁶ Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada”, 335, 336; Hasan Sınar, “Self-Defense”, 55, 56; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 117.

⁴²⁷ Hasan Sınar, “Self-Defense”, 55, 56; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 117.

durumunda taksirle öldürme suçu ve sınırın aşılması hükümlerinin birlikte uygulanması gerekir⁴²⁸.

Yargıtay 1. CD. 2022/2112 E. 2022/6915 K. sayılı kararında⁴²⁹ ilk derece mahkemesi tarafından verilen netice sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçuna dair mahkûmiyet hükmü Yargıtay tarafından kaldırılmış, taksirle öldürme suçundan kurulan hüküm, eylemin meşru savunma kapsamında kaldığı değerlendirilerek bozulmuş ve sanığın beraatine karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Somut olayda sanık Ş ile eşi S birlikte evden çıktıktan sonra aralarında çöp ile ilgili olan eskiye dayalı husumet bulunan maktul ile küfürleşmenin meydana geldiği, maktulün, sanık Ş'nin eşi olan S'ye kerpeten ile saldırdığı, sanık Ş'nin araya girdiği ve basit nitelikte eylemde bulunup maktulü ittiği, maktulün sırt üstü düşerek kafasını yere vurmasıyla ölümün meydana geldiği belirtilmiştir.

Somut olay incelendiğinde sanık Ş, üçüncü kişi olan eşi S lehine meşru savunmaya dair eylemde bulunmaktadır. Maktulün eyleminin ilgili karar incelendiğinde S'yi öldürmeye yönelik olduğu ifade edilemez. Maktul tarafından S aleyhine olacak şekilde vücut bütünlüğüne yönelik bir saldırı söz konusu olsa da maktulün ölmesi de dikkate alındığında saldırı ile savunma arasında ölçülülük bulunmamaktadır. Savunmaya dair eylemde bulunan sanık Ş, meşru savunmada sınırı aşmıştır. Netice sebebiyle ağırlaşmış suçun bulunduğu bahse konu olayda sanık Ş itme hareketini kasten yerine getirirse de netice açısından kastı bulunmamaktadır. Ölüm neticesi açısından sanık Ş taksir

⁴²⁸ Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada”, 335, 336.

⁴²⁹ “...Oluşa ve dosya içeriğine göre; olay tarihinde 72 yaşında olan ölen Mehmet ile sanık Şeref arasında, Şeref'in evinin önünde bulunan çöp konteynerinin kötü koku yayması nedeniyle yerinin değiştirilmesi hususunda anlaşmazlık bulunduğu ve bu husus da olay öncesi aralarında sözlü tartışmalar yaşandığı, olay günü ise; sabah işe gitmek amacıyla önde sanık Şeref olmak üzere eşiyle birlikte evden çıktıkları, evlerinin önünde ölen Mehmet ile karşılaştıkları, karşılaşma sonrası sanıkların aksi sabit olmayan savunmalarına göre; ölen Mehmet'in önce sinkaflı küfür ettiği ve akabinde sanığın eşi Sevim'e doğru ele geçirilemeyen kerpeten cinsi bir aletle vurmaya yeltendiği anda, sanık Şeref'in araya girerek maktule basit nitelikte etkili eylemde bulunmak suretiyle eşine siper olduğu, aldığı darbe nedeniyle ölen Mehmet'in sırt üstü yere düşerek kafasını yere vurması nedeniyle künt kafa travmasına bağlı kafatası kırıklarıyla birlikte beyin kanaması sonucu kaldırdığı hastanede üç gün sonra hayatını kaybettiği anlaşılan olayda; Sanık Şeref'in eylemini, maktul Mehmet tarafından, elinde bulunan ve silahtan sayılan cisim ile eşi olan Sevim'in vücut bütünlüğüne yönelen haksız saldırısını, o andaki hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetme zorunluluğu ile meşru savunma koşulları altında gerçekleştirdiği anlaşıldığından, sanık hakkında ölen Mehmet'e yönelik eylemi nedeniyle, 5237 sayılı TCK'nin 25/1 ve 5271 sayılı CMK'nin 223/2.d maddeleri uyarınca kasten yaralama sonucu ölüme neden olma suçundan beraatine karar verilmesi yerine, delillerin takdirinde yanılığa düşülerek yazılı şekilde taksirle öldürme suçundan cezalandırılmasına karar verilmesi...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 14.09.2022, E. 2022/2112, K. 2022/6915, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 15.03.2025.

düzeyinde sorumludur. Ölçünün bulunmaması, sınırın aşılmış olması dikkate alınarak sanık Ş'nin eyleminin meşru savunma kapsamında kaldığı belirtilemeye de meşru savunmada sınırı taksirle aştığı için kişi hakkında taksirle öldürme suçu dikkate alınarak TCK'nın 27/1. maddesi hükümleri uygulanmalıdır.

4. İlgili Eylemin Taksirli Şeklinin Kanun Koyucu Tarafından Suç Olarak Düzenlenmiş Olması

Kişi hakkında TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin uygulanabilmesi için eyleme dair taksirli suç düzenlemesi bulunmalıdır. Kanunilik ilkesi gözetildiğinde 27/1. maddedeki *“fail taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa”* ve 22/1. maddedeki taksirli suçlara ilişkin *“kanunen açıkça belirtildiği hallerde cezalandırılır”* ifadeleri gereği bu sonuca ulaşılmaktadır. Düzenleme bulunduğu takdirde kişi, belirlenen miktarda indirimle gidilerek taksirli suçtan cezalandırılacaktır. Gerçekleştirilen eylemin taksirli şekilde cezalandırılması kanunen düzenlenmemişse kişinin cezalandırılması mümkün değildir. Örnek olarak kişi meşru savunma kapsamında hareket ederken sınırı taksirle aşmış ve mala zarar vermiş ise TCK'da mala zarar vermenin taksirli şekilde cezalandırılması kanunen düzenlenmediği için kişi cezalandırılmaz.

*Doktrin*deki bir görüşe göre sınırın taksirle aşılması durumunda failin gerçekleştirdiği taksirli eyleme dair kanunen suç belirlemesinde bulunulmamışsa, failin eylemi kasten işlendiğinde cezalandırılabilen bir eylem ise fail hakkında hukuka uygunluk nedeni uygulanmalı ve ceza verilmemelidir⁴³⁰. Kanaatimizce bu belirleme isabetli değildir. Örneğin meşru savunma esnasında savunmada bulunan failin taksirle sınırı aştığını ve eyleminin mala zarar verme niteliğinde olduğunu düşünelim. Bu durumda kişinin eylemi yani mala zarar verme suçu taksirli suç olarak düzenlenmediğinden kişi hakkında ceza verilmemelidir. Ancak bunun nedeni hakkında hukuka uygunluk nedeninin uygulanması değil tipik anlamda cezalandırılabilir bir eylemin bulunmayışıdır. CMK hükümlerinin uygulanması esnasında kişi hakkında CMK'nın 223/2-d hükümlerinin uygulanması suretiyle değil 223/2-a hükümlerinin uygulanması suretiyle beraat kararı verilmelidir.

⁴³⁰ Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 604.

D. Sınırın Taksirle Aşılması Hali ve Hata Hükümleri Arasındaki İlişki

1. Genel Olarak

Meşru savunmada sınırın aşılması TCK'da iki farklı şekilde, TCK'nın 27/1. ve 27/2. maddesi fıkralarında düzenlenmiştir. Meşru savunmada sınırın aşılması heyecan, korku veya telaş nedeni ile meydana gelmişse TCK'nın 27/2. maddesi hükümleri dikkate alınarak belirlemede bulunulur. TCK'nın 27/2. maddesine paralel düzenleme Alman CK'nın 33. maddesinde mevcuttur. TCK'nın 27/1. maddesinde düzenlenen ceza sorumluluğunu kaldıran hallerde sınırın taksirle aşılması haline ilişkin olarak ise paralel nitelikte düzenleme Alman CK'da mevcut değildir.

Sınırın aşılması ile ilgili olduğu değerlendirilebilecek birden fazla hata hali bulunmaktadır. Bunlardan birisi hukuka uygunluk nedenlerinin var olmasına dair hata halidir. Diğer bir hata hali de kişinin hukuk sisteminde var olan ancak sınırlarını yanlış bildiği hukuka uygunluk nedenlerinin sınırları açısından hata yapmasıdır. İzin normunun sınırında hata olarak da ifade edilen bu halin hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması ile yakın ilişkisi mevcuttur. Normatif anlamda gerçekleşen hata durumu ile olgusal anlamda gerçekleşen hata durumları, haksızlık hatası ve tüm bu durumlar arasındaki farkların da meşru savunmada sınırın aşılması ile bağlantıları bulunmaktadır. Meşru savunmada sınırın aşılması yoğunlukta, ölçüde olabileceği gibi kapsamda, zamanda sınırın aşılması olarak da mevcut olabilir. Zamanda sınırın aşılması olarak ifade edilebilen ve ortada saldırı durumu olmamasına rağmen savunmada bulunan kişinin saldırı devam ediyormuş veya varmış gibi hareket ettiği hallerde hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata gündeme gelebilecektir. Ayrıca kişinin saldırı şartlarına ilişkin varsayımda bulunarak meşru savunmada bulunduğu durumlarda da varsayılan meşru savunma hali mevcuttur. Varsayılan meşru savunma durumu da meşru savunmanın maddi şartlarından olan saldırıya ilişkin şartlarda hata halidir.

Sınırın aşılmasına ilişkin olarak incelenmesi gereken alanlardan birisi de meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapan kişinin eylemine karşı meşru savunmada bulunan kişinin sınırı aşması halidir. Meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapan kişinin eylemine karşı meşru savunmada bulunulabileceği ifade edilebilirse bu durumda meşru savunmada sınırın aşılmasının da mümkün olduğu belirtilmelidir. Bu nedenle hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunun hukuki niteliği izah

edilmelidir. Hukuka uygunluk nedenlerinin sınırında hata, izin verilen normun kapsamında hata ve dolaylı haksızlık hatası halleri de TCK'nın 27. maddesi ile benzer hususlar barındırır. Neticeten, bahsedilen sebeplerden ötürü ceza hukuku açısından hata açıklanmalıdır. Bu kapsamda özellikle “*Sınırın Taksirle Aşılması Hali ve Hata Hükümleri Arasındaki İlişki*” başlıklı kısımda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata⁴³¹, dolaylı ve doğrudan haksızlık hatası, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hallerinin hukuki niteliği, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinde bulunan kişinin eylemine karşı meşru savunmada bulunulabilirlik ve sınırın aşılması hususlarına değinilecektir. Suçun maddi unsurlarında ve nitelikli hallerde hata konularının meşru savunmada sınırın aşılması ile ilgi seviyesi dikkate alındığında çalışmamızın kapsamını aşmamak adına bu konulara detaylı surette değinmeyeceğiz.

2. Hatanın Kapsamı

Meşru savunma ile ilgili olan hata türlerinden birisi kişinin meşru savunmanın maddi şartlarında hata yaptığı haldir. İkinci olarak ise kişi maddi şartların tamamında doğru değerlendirmede bulunmuşken hukukten hatalı davranarak hakkında uygulanabilecek meşru savunmaya dair nedenin kapsamına ve sınırına dair hatada bulunmuştur.

Ceza hukukunda hata, failin zihninde canlandırdığı, tasavvur ettiği ile gerçeğin birbiri ile uyuşmaması halidir⁴³². Hukuka uygunluk nedenleri kapsamı içerisinde hareket eden kişinin ölçüde, yoğunlukta sınırı aşması durumunda sınırın aşılmasından bahsedilir. Hukuka uygunluk nedeninin şartlarının mevcudiyeti noktasında hata söz konusu ise hukuka uygunluk nedenlerinde hatadan bahsedilecektir⁴³³.

Ceza hukuku açısından hatayı fiili hata ve hukuki hata olarak inceleyen yazarlar⁴³⁴ olduğu gibi TCK'nın 30. maddesinin kapsamında; suçun maddi unsurlarında hata, suçun nitelikli unsurlarında hata, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlerin

⁴³¹ İzin normunun maddi şartlarında hata olarak da ifade edilebilir.

⁴³² Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 675.

⁴³³ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364.

⁴³⁴ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 471; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 491 vd; Dizdar'a göre fiili hata ve hukuki hata şeklinde ayırarak incelemek tüm sorulara yanıt veren nitelikte değildir ancak hata teorisinin gelişiminde bu ayrım önemli rol oynamıştır. Bağlantılı olsa da haksızlık hatası, hukuki hata ile tam olarak uyuşmaz. Emre Dizdar, “Hukukî Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, *Yargıtay Dergisi*, 47/1 (2021): 127.

şartlarında hata ve haksızlık hatası olarak ayırarak inceleyen yazarlar⁴³⁵ da bulunmaktadır. Bir diğer ayırım ise kastı kaldıran ve kusurluluğu etkileyen hata halleri şeklinde yapılan ayırımdır⁴³⁶.

TCK'nın 27/1. maddesi kapsamındaki hukuka uygunluk nedenlerinin sınırında hata durumunun da hata türü olduğu doktrinde ifade edilmektedir. Hukuka uygunluk nedenlerinin varlığına dair hata hali, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hali ve hukuka uygunluk nedenlerinin sınırında hata hali suçun hukuka uygunluk sebepleri ile bağlantılıdır⁴³⁷.

3. Haksızlık Hatası

Haksızlık hatası⁴³⁸ durumunda kişi, eyleminin haksızlık oluşturduğunu düşünmez. Onun kültür ve sosyal değerleri açısından gerçekleştirdiği eylemin yasaklılık durumu ve kınanması hali yoktur. Haksızlık hatasında kişi tipikliğe ilişkin olarak tam bilgiye sahipken eyleminin haksız olduğunu bilmemektedir⁴³⁹. Haksızlık hatasının kişinin eylemini hukuka uygun veya aykırı olarak değerlendirmesi durumu ile değil olmadığı belirtilmiştir. Haksızlık hatası yanlış veya doğruyu ayırt etme bilinci ile ilgilidir⁴⁴⁰.

İzin hatası kavramı ile anlaşılması gereken, kabul edilmiş hukuka uygunluk nedeninin varlığı veya bu hukuka uygunluk nedeninin sınırlarına dair hata halidir. Kişi ya hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmemiş olunan bir nedeni kabul edilmiş gibi değerlendirerek ya da kabul edilmiş olunan hukuka uygunluk nedeninin sınırlarını kabul edildiğinden daha geniş olarak değerlendirerek hareket etmektedir⁴⁴¹. Örneğin kolluk görevlisi olan P, konuta rıza hilafına girmesi durumunda suçun oluşacağını bilmektedir.

⁴³⁵ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 456 vd.

⁴³⁶ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 540 vd; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 668 vd; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 255, 370; Yavuz'a göre hata müessesesi doktrinde hukuki hata ve fiili hata ile kusurluluğu kaldıran hata ve kastı kaldıran hata şeklinde ayrılarak incelenen de kusur teorisinin esas alındığı TCK'nın sistemi açısından kusurluluğu kaldıran hata ve kastı kaldıran hata şeklinde ayırım yapılarak incelenmesi daha isabetlidir. Hakan Abdülhamid Yavuz, "Türk Ceza Hukukunda Haksızlık Hatası (Tck M. 30/4) (Teoride Ve Güncel Yargıtay Uygulamasında)", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 46 (2021): 205.

⁴³⁷ Mahmut Koca, İlhan Üzülmmez, "Hukuka Uygunluk", 43; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 681; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311, 312; Erdin, *Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Subjektif Unsur Sorunu*, 346.

⁴³⁸ İzin hatası olarak da ifade edilebilir.

⁴³⁹ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 371.

⁴⁴⁰ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 324, 325, kn. 714.

⁴⁴¹ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 194, kn. 1142; Erman, "Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi", 278.

Arama kararı olmaksızın ve arama kararının da bulunmadığını bilen P, kolluk görevlisi olduğu için arama kararı olmaksızın resen arama yapabileceğini düşünerek arama faaliyetinde bulunmuşsa P, izin hatası kapsamında hareket etmiştir⁴⁴².

İzin hatası içerisinde bulunan kişi normatif değerlendirme konusunda hataya düşmekte olup maddi vakaya dair hataya düşmemektedir. Bu nedenle izin hatası, kast ile ilgili bir husus olmayıp haksızlık bilinci ile ilgilidir. Kabul edilmemiş olunan bir hukuka uygunluk nedeninin kabul edilmiş olduğunu düşünen kişinin hatası ile hukuka uygunluk nedeninin sınırları konusunda hata yaparak sınırların daha geniş olduğunu düşünen kişinin hatası aynı biçimde değerlendirilmelidir⁴⁴³.

Kınanabilirlik için kişinin hukuka aykırı davranış içerisinde olduğunu bilmesi gerekir. Haksızlık hatası kapsamında hareket eden kişinin hukuka aykırılık bilinci yoktur⁴⁴⁴.

Haksızlık hatası dolaylı ve doğrudan olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilir. Failin yasaklayıcı normun mevcudiyetini bilmemesi, bilse dahi yanlış yorumlaması veya hükümsüz olduğunu düşünmesi durumunda doğrudan haksızlık hatası söz konusudur⁴⁴⁵. Failin gerçekleştirmiş olduğu eyleme dair hukuka uygunluk nedeninin var olduğunu düşünmesi durumunda ise dolaylı haksızlık hatası vardır. Fail gerçekleştirdiği eylemin yasaklılığına dair bilgiye sahiptir ancak bu yasak eylemi hukuka uygun hale getiren durumun mevcut olduğunu düşünmektedir⁴⁴⁶. Failin mevcut olan hukuka uygunluk nedeninin sınırını normatif olarak yanlış değerlendirmesi durumunda da dolaylı haksızlık hatası mevcuttur. İzin hatası içerisinde bulunan kişi, kanun koyucunun değer ilkelerine aykırı hareket etmektedir⁴⁴⁷. Dolaylı haksızlık hatası durumunda kişi eyleminin direkt olarak izin verilen bir eylem olduğunu düşünmez. Gerçekleştirdiği eylemin hukuka aykırılığının ortadan kalktığına inanmakta olup izin veren norm konusunda hata

⁴⁴² İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*, 157.

⁴⁴³ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 195, kn. 1144; Neslihan Göktürk, “Suçun Yasal Tanımında Yer Alan Hukuka Aykırılık İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7/1 (2016): 431; Erman, “Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 278; Ali Tanju Sarıgül, “Hukuka Uygunluk”, 334; Sesim Soyer Güleç, “Türk Ceza Kanunu’nda Haksızlık Yanılgısı (m. 30/4)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10/1 (2008): 76.

⁴⁴⁴ Olgun Değirmenci, “Ceza Hukukunda Yanılma”, 146.

⁴⁴⁵ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 456.

⁴⁴⁶ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 457.

⁴⁴⁷ Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 263, kn. 767.

yapmaktadır⁴⁴⁸. Hukuka uygunluk nedeninin varlığında hata durumunda kişide haksızlık bilinci yoktur. Bu durum kişinin kusurluluğunu ortadan kaldıran haldir. Kusurluluğu olmadığından cezalandırılması da mümkün değildir. Ancak failin dolaylı haksızlık hatasına dair düştüğü hatanın kaçınılmaz olması gerekmektedir⁴⁴⁹. Kaçınılabılır haksızlık hatası (*vermeidbaren Verbotsirrtums*) durumunda failin davranışı iyi niyetli olsa da hukuk açısından makul çabayı göstermediği değerlendirilerek kusur atfında bulunulur. Haksızlık hatası durumunda kast etkilenmez⁴⁵⁰.

İzin normunun varlığında hata (*Bestandsirrtum*), izin normunun sınırında hata (*Grenzirrtum*) ve izin normunun şartlarında hata (*Erlaubnistatbestandsirrtum*) şeklindeki üç hata türü birbirinden farklı hatalardır. Doktorun, hastanın rızası olmadan ameliyat yapabileceğini düşünmesi izin normunun varlığında hata, yeterli bilgilendirme yapılmadan verilen rızanın uygun olduğunun düşünülmesi izin normunun sınırında hata, rızanın mevcudiyeti konusunda hata ise izin normunun şartlarında hataya örnek olarak verilebilir. İlk iki hata türü haksızlık hatası olarak ele alınmalıdır⁴⁵¹. İzin normunun sınırında hata ve izin normunun varlığında hata, izin hatasının iki ayrı görünüş biçimidir⁴⁵². Bahse konu hata hallerinin kusurluluk ile ilgili olduğu ve bu hata halleri içerisinde bulunan kişilerin hakkında haksızlık hatası hükümlerinin uygulanması gerektiği doktrinde belirtilmiştir⁴⁵³.

İzin normunun sınırında hata ile izin normunun varlığında hata durumunda net bir ayırım yapılamaz. Her iki durumda da meşrulaştırma nedeninin mevcut olmaması söz konusudur. Bu ayırım sadece kişilerin düşünceleri ile eylemlerinin haklılığı arasındaki uzaklık hakkında bilgi verir⁴⁵⁴. İzin normunun sınırında hata durumunda kişi kendisine tanınan izin normuna başvurmakta ancak izin normunun sınırlarını kendisi lehine aşırı genişletmektedir⁴⁵⁵.

⁴⁴⁸ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 461.

⁴⁴⁹ Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, “Hukuka Uygunluk”, 44. Apaydın, *Meşru Savunma*, 227; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 474, 475.

⁴⁵⁰ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 457.

⁴⁵¹ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 462.

⁴⁵² Erman, “Yanılganın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 281.

⁴⁵³ Eric Hilgendorf, Brian Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (München: C. H. Beck Verlag, 2022), 147, kn. 54, 56; Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 177, kn. 211; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 199, kn. 35; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 326, 327, kn. 718; Fritjof Haft, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (München: C. H. Beck, 2004), 259.

⁴⁵⁴ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1065, kn. 22.

⁴⁵⁵ Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 147, kn. 54.

Dolaylı haksızlık hatası, hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hatadan farklı olarak olgusal olarak yapılan bir hata değildir. Hukuk düzeninin izin verdiğiine dair gerçekleşen hata halidir. Hukuki hata söz konusudur⁴⁵⁶. Somut olayda hukuk düzeni tarafından kabul edilen bir hukuka uygunluk nedeni olmamasına rağmen failin hukuka uygunluk nedeni bulunduğuna dair düşüncesi hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata kapsamında değerlendirilmemelidir. Failin eylemi açısından diğer şartlar mevcut ise haksızlık hatası olarak incelenmelidir⁴⁵⁷.

Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasına dair hüküm olgusal olarak gerçekleşen nedenler dolayısıyla sınırın aşıldığı durumlarda uygulanabilir. Normatif değerlendirme kaynaklı hatalarda sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. *Meşru savunma halinde olan savunmada bulunan fail gerekli dikkat ve özeni gösterse idi saldırı ile savunma arasındaki denge sağlanabilirdi* ifadesinde bulunulabiliyorsa meşru savunmanın sınırında taksirle aşımın meydana geldiği kabul edilebilir. Dikkat ve özen yükümlülüğüne özen göstermemenin konusu, hukuka uygunluk nedeninin normunun sınırlarında değil olgusal sınırlarına dair olmalıdır. Savunmada bulunan fail norma dair bilgisizliği nedeni ile hukuka uygunluk nedeninin sınırını doğru tespit edememişse bu durumda hata hükümlerinin değerlendirilmesi gerekir⁴⁵⁸.

Meşru savunmada sınırın aşılmasının düzenlendiği Alman CK'nın 33. maddesinde sınır aşımının korku, heyecan veya telaş durumuna dayanması düzenlenmiştir. Alman ceza hukuku açısından sınırın aşılması hususunda heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması haricinde normatif düzenleme bulunmamaktadır. Alman doktrinde bu durumlar haricinde hareket ederek sınırı aşabileceğini düşünerek eylemde bulunan kişinin izin hatası kapsamında hareket etmekte olduğu görüşü bulunmaktadır. Kişinin, dolaylı haksızlık hatası veya izin hatası içerisinde olduğu belirtilmiştir⁴⁵⁹.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata ile karıştırılan konulardan birisi hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasıdır. Hukuka uygunluk nedenlerinde

⁴⁵⁶ Murat Volkan Dülger, Onur Özkan ve Merve Bakdur, “Ceza Hukukunda Hata ve Hataya Bağlanan Sonuçlar”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 12/5 (2021): 253; Abanoz’a göre de norma dayalı olan dolaylı haksızlık hatasında maddi vakaya ilişkin hatalı değerlendirme mevcut değildir. Abanoz, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin”, 48.

⁴⁵⁷ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 595; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 443.

⁴⁵⁸ Kılıç, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, 235, 236.

⁴⁵⁹ Wolfgang Joecks, Christian Jäger, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, (München: C.H. Beck, 2018), 84, kn. 30.

sınırın aşılması⁴⁶⁰, failin hukuka uygunluk nedenlerinin kapsamını olduğundan geniş algılaması ve bu surette hareket ettiği durumlarda söz konusu olabilir. Bahse konu sınırın aşılmasında hukuka uygunluk nedeninin kapsamı konusunda hataya düşen kişinin hatası norm hatasından kaynaklanmaktadır. Sınırın aşılması sadece norm hatası kaynaklı olmayabilir. Olgusal anlamda gerçekleşen hata ile de sınır aşılabılır. Hukuka uygunluk nedeninin kapsamı noktasında hatanın olduğu yani kişinin norm hatası içerisinde bulunduğu durumlarda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata söz konusu değildir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hatadan bahsedildiği durumlarda bahse konu nedenin objektif şartları somut olayda gerçekleşmemektedir. Norm hatası gerçekleştirilerek sınırın aşılmasında ise hukuka uygunluk nedeni mevcut olup, hukuka uygunluk nedeninin maddi şartları gerçekleşmiştir. Ancak bu hukuka uygunluk nedeninin normatif olarak sınırının aşılması durumu söz konusudur. Failin sınırın aşımı açısından kastı varsa bu durumda izin verilen normun sınırında hata yoktur⁴⁶¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasının izin normunun sınırında hata ile karıştırılmaması gerektiği görüşüne göre izin normunun sınırında hata ile hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması farklı durumlardır. İzin normunun sınırında hata durumunda hatalı yorum nedeniyle izin normunun sınırları içerisindeymiş gibi hareket edildiği sanılmaktadır. Hukuka uygunluk nedenleri içerisinde değil iken adeta hukuka uygunluk nedenleri var sanılarak hareket edilmektedir. Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması durumlarında ise ortada hukuka uygunluk nedeni mevcut ve kişi tarafından bu hukuka uygunluk nedenine dair sınırlar aşılmaktadır⁴⁶².

A, büfesinden sigara çalan H'nin arkasından öldürme amacı ile ateş etmiştir. A tarafından bu eylem gerçekleştirilirken mal varlığına yönelik saldırının mevcut olduğu ve dolayısıyla meşru savunma hakkı kapsamında hareket ettiği inancı bulunmaktadır. Bu durumda A meşru savunmasını hukuki sınırları açısından hatalı değerlendirmede bulunmuştur. Mal varlığına yönelik saldırı nedeni ile A'nın meşru savunma hakkı bulunsada sınır aşılmış, A izin hatası kapsamında hareket etmiştir. A, meşru savunma

⁴⁶⁰ İzin normunun sınırında hata olarak da adlandırıldığına dair; Abanoz, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin", 50; Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasının izin normunun sınırında hata ile karıştırılmaması gerektiğine dair; Kılıç, Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık, 230, 231.

⁴⁶¹ Abanoz, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin", 50.

⁴⁶² Kılıç, Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık, 230, 231.

hükümlerinden faydalanamaz⁴⁶³. A'nın hatası meşru savunmanın sınırlarına dair normatif hatasından kaynaklanmaktadır. Eğer A silahı kullanırken taksirli hareketi veya heyecan, korku veya telaş hali nedeniyle sınırı aşmış olsaydı normatif değerlendirme kaynaklı olmayan, eyleme ilişkin hatasının bulunduğu ifade edilebilirdi.

Kanaatimizce de izin normunun sınırında hata ile hukuka uygunluk nedenlerinin sınırının aşılması esas olarak farklı hususlardır. İzin normunun sınırında hata durumunda normatif değerlendirme söz konusu olup kişinin gerçekleştirdiği eylemini hukuka uygun hale getiren normun mevcut olduğuna veya var olan hukuka uygunluk nedeninin sınırının olduğundan geniş olduğuna dair inanç söz konusudur. Sınırın aşılması durumunda ise normatif değerlendirmeden ziyade olgusal anlamda sınır doğru tespit edilemez.

Bazı durumlarda hukuka uygunluk nedeninin sınırının aşılması ile izin normunun sınırında hatanın birlikte değerlendirilmesi gerekebilir. Örneğin mal varlığına zarar verildiğinde saldırıda bulunanı öldürebileceğini ve bu şekilde savunmada bulunmasının hukuka uygun olduğunu düşünen kişi izin normunun sınırında hata içerisindedir. Aynı zamanda hukuka uygunluk nedeninin sınırını da aşmıştır. Bazı durumlarda ise maddi vakaya dair yapılan yanlış değerlendirme neticesinde sınırın aşılması söz konusu olmaktadır. Normatif değerlendirme değil olgusal değerlendirmede hatada bulunulmuşsa bu durumda hukuka uygunluk nedenlerinin sınırının aşılması söz konusu iken izin normunun sınırında hata söz konusu değildir. İzin normunun sınırında hatanın özü normatif değerlendirmedir. Dolayısıyla hukuka uygunluk nedenlerinin sınırının aşılması izin normunun sınırında hataya nazaran kapsamlıdır. Hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata durumu ise bahse konu her iki durumdan farklı niteliktedir. Hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata durumunda kişinin zihninde mevcut olan bir olay veya mevcut olan bir unsur vardır. Ancak bu olgusal olarak gerçekleşmiş bir durum değildir. Örneğin kişinin meşru savunmaya dair saldırının bulunmadığı esnada var olduğunu değerlendirerek olgusal anlamda hatada bulunduğu durumda meşru savunmanın maddi şartlarında hata; meşru savunmada sınırı normatif olarak yanlış değerlendirerek hakkının olduğu inancı ile hareket eden kişinin normatif anlamda hatada bulunduğu durumda izin normu olan meşru savunmanın sınırında hata; meşru savunmada savunmaya dair sınırı, kullandığı aracı dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket edip

⁴⁶³ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 174, kn.1122.

hatalı kullanarak saldırı ile ölçüsüz şekilde savunma yapan kişinin eyleminde hukuka uygunluk nedeni olan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması söz konusudur.

İzin normunun sınırında hata ile izin normunun varlığında hata hallerinin her ikisinde de fail eyleminin haksızlık oluşturduğu noktasında hatalı hareket etmektedir. Bu durumlarda haksızlık hatasına dair TCK'nın 30/4. maddesinin uygulanması gerekmektedir. Hukuka uygunluk nedenlerinin sınırına dair izin hatası yapıldığı durumda fail gerçekleştirdiği eylemin hukuka uygunluk nedeni kapsamında olduğunu, izin kapsamında hareket ettiğini düşünmektedir. Hatasının kaçınılmaz olması durumunda TCK'nın 30/4. maddesi göz önünde bulundurulmalı, TCK'nın 27/1. maddesi dikkate alınmamalıdır. *Sarıgül'e* göre izin hatasına dair kaçınılabiliirlikten bahsedilebiliyorsa taksirli sorumluluğu söz konusu olacağından TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında değerlendirmede bulunulmalıdır⁴⁶⁴. Kanaatimizce izin normunun sınırında veya varlığında yani izin hatası durumunda haksızlık hatası hükümleri uygulanmalıdır. İzin hatası kusura ilişkin hata olarak değerlendirilmelidir. Kaçınılabilir veya kaçınılamaz tüm hata durumlarında TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerini uygulanmamalıdır. TCK'nın 27/1. maddesi normatif değerlendirme ile alakalı olmayıp olgusal değerlendirme ile ilgilidir.

Görevli kolluk olan fail gözaltı süresinin 24 saat olduğunu biliyordur fakat takvimine bakarken yaptığı hata nedeniyle şüpheliyi 28 saat gözaltında tutmuştur. Bu durumda fail sınırları aşarken olgusal hata yapmıştır. Gözaltı süresinin 24 saat değil de 36 saat olduğunu düşünen kolluk görevlisi olan failin, şüpheliyi 28 saat gözaltında tutmasında normatif hata söz konusudur. Olgusal hatada TCK'nın 30/3. maddesi, hukuki hatada ise TCK'nın 30/4. maddesi uygulanmalıdır. *Doktrindeki bir görüşe* göre sınırın aşılmasının düzenlendiği TCK'nın 27/1. maddesinde aktüel olarak var olmayan, potansiyel anlamda var olan ceza sorumluluğunu kaldıran bir neden bulunmakta olup TCK'nın 30/3. ve 30/4. maddelerindeki durumlarda ise potansiyel olarak ceza sorumluluğunu kaldıran bir neden yoktur ve bu nedenle TCK'nın 30/3. ve 30/4. maddelerine nazaran TCK'nın 27/1. maddesi daha lehe düzenleme içermektedir. TCK'nın 27/1. maddesi TCK'nın 30/3. ve 30/4. maddelerine göre özel norm

⁴⁶⁴ Ali Tanju Sarıgül, "Hukuka Uygunluk", 354, 355; *Değirmenci'ye göre de izin normunun varlığı ve sınırında hata durumunda kaçınılmazlık bulunuyorsa kusursuzluk söz konusudur. TCK'nın 30/4. maddesi hükümleri kıyasen uygulanmalıdır.* Olgun Değirmenci, "Ceza Hukukunda Yanılma", 170.

niteliğindedir. TCK'nın 27/1. maddesindeki şartların oluştuğu durumlarda genel norm özel norm arasından özel normun uygulanması gerektiğinden TCK'nın 27/1. maddesi uygulanmalıdır. TCK'nın 27/1. maddesinin haksızlığa ilişkin olduğu kanaatine varılırsa ilgili maddenin kapsamının sadece maddi gerçeğe dair olan hususlarda değerlendirilmesi gerekir. *Doktrindeki bahse konu görüşe* göre olgusal anlamda yapılan hata durumunda TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabileceğini belirtip da normatif anlamda yapılan hata durumunda 30/4. maddedeki şartları aramak adil değildir⁴⁶⁵.

4. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata Halleri

a. Genel Olarak

Hukuka uygunluk nedenlerinde hata, olgusal değerlendirmeye dair olabileceği gibi hukuksal değerlendirmeye ilişkin de olabilir. Hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarının gerçekleştiğini düşünen kişinin hatası olgusal değerlendirmeye dairdir. Hukuksal, normatif bir değerlendirmeye dair hata yoktur. Bahse konu hata *hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata* haline ilişkindir⁴⁶⁶.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kişinin sadece bunu ileri sürmesi yeterli değildir. Kişinin düşüncesi, tasavvuruna göre gerçekleştiğini düşündüğü hal sanki var olmuş gibi incelenmelidir. *Varsayılan hal gerçek olsaydı kişi hukuka uygunluk nedeninden yararlanabilirdi* denilebiliyorsa hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata değerlendirilmelidir⁴⁶⁷.

*TCK'nın 27/1. Maddesinde düzenlenen taksirle sınırın aşılmasının hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata ile yakın ilişkisi olduğu görüşü*⁴⁶⁸ doktrinde savunulmaktadır. Bu durumun oluşabilmesi için failin hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hataya düşerek ölçü yönünden sınırı aşması gerekmektedir.

⁴⁶⁵ Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu", 625, 626.

⁴⁶⁶ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 480.

⁴⁶⁷ Kudlich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 122; Rolf Schmidt, Klaus Priebe, *Falle zum Strafrecht I* (Grasberg: Verlag Dr. Rolf Schmidt GmbH, 2010), 120, kn. 52; Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 148, kn. 59; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 280, 281, kn. 30; Bernd Hecker, "Strafrecht AT: Putativnotwehr", *JuS*, 4 (2011), 371.

⁴⁶⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311, 312; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 669; Zekiye Özen İnci, "5237 Sayılı Türk", 119; Erdin, *Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Subjektif Unsur Sorunu*, 346; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 417; İba'ya göre cezayı kaldıran nedenlerde sınırın aşılması hatanın görünüş şekillerinden birisidir. Yazar, hukuka uygunluk nedenleri ile sınırlı olmayacak şekilde belirlemede bulunulmuştur. TCK'nın 27/1. maddesi olmasaydı kişi hakkında 30/3. maddesinin uygulanması gerektiği ifade edilmelidir. Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu", 641.

Bahse konu görüşe göre taksirle hukuka uygunluk nedeninin sınırının aşılması hali, hukuka uygunluk nedenlerinde maddi şartlarda hatanın bir görünümünü oluşturmaktadır⁴⁶⁹. Sınırın taksirle aşılması durumunda savunmada bulunan fail gereken özeni göstermeyerek düşündüğünün dışında bir durum meydana getirmektedir. Taksirle sınırın aşılması durumunda hata bulunmaktadır⁴⁷⁰.

Belirtilen görüşlerden de anlaşılacağı üzere hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata ile sınırın taksirle aşılması arasında ilişki bulunmaktadır. Ancak çalışmamızın devamında izah edeceğimiz üzere aralarında önemli nitelikte farklılıklar da bulunduğu kanaatindeyiz. Bu nedenle, taksirle sınırın aşılmasının hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hatanın bir görünüş şekli olduğu ifadesini tercih etmeyerek belirlemelerde bulunacağız.

b. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hatanın Etkisi

Saldırının var olması, saldırı aracının niteliği, saldırıda bulunan insan ve diğer canlı gibi hususlar meşru savunmanın maddi şartlarındandır. Savunmaya ilişkin şartlar da maddi şart niteliğindedir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunun etkisi, hata halinde bulunan kişinin eylemine karşı eylemde bulunulması durumunda meşru savunmanın var olup olmadığı açısından önemlidir. Meşru savunma açısından haksız saldırının var olması gerektiğinden meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapan kişinin eylemine karşı meşru savunmanın mümkünlüğü tespit edilmelidir. Nitekim meşru savunmanın mümkün olmadığı ifade edilirse kural olarak sınırın aşılması da mümkün değildir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda etkilenen hususlara dair farklı teoriler mevcuttur. Bu teorilerin benimsenmesi durumuna göre kişinin kast, taksir ve kusurluluğuna ilişkin farklı sonuçlar ortaya çıkar.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda hata hükümlerinin uygulanabilirliği, failin zihninde bulunan hatalı tasavvurun gerçekte bulunması durumunda sonucun ne olacağı değerlendirilerek incelenmelidir. Bu değerlendirme sonrasında failin hukuka uygunluk nedenlerinden yararlanabileceği

⁴⁶⁹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311, 312; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 417.

⁴⁷⁰ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 680.

sonucuna varılırsa hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinde etkinin ne olacağına dair farklı sonuçlar incelenebilir⁴⁷¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda hatanın kast kapsamında mı yoksa kusur kapsamında mı değerlendirilmesi gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden doktrinde ağırlıklı olarak savunulan sınırlı kusur teorisi (*eingschränkten Schuldtheorie*), katı kusur teorisi (*strenge Schuldtheorie*), hukuki sonuçlarıyla sınırlı kusur teorisi (*rechtsfolgenverweisende eingeschränkte Schuldtheorie*) ve tipikliğin olumsuz unsurları teorisinden (*die lehre von negativen Tatbestandsmerkmalen*) bahsedilmelidir⁴⁷². *Sınırlı kusur teorisine* göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında kaçınılmaz hata durumunda kast ortadan kalkmaktadır. Kastın kapsamına hukuka uygunluk nedeninin maddi şartı da dahildir. İlgili görüşe göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata durumunda unsur hatası bulunmaz. Kıyas yoluyla unsur hatasına dair hükümler uygulanarak sonuç belirlenmelidir. *Katı kusur teorisine* göre maddi unsurlardaki hata haricindeki diğer hatalar kastı kaldırmamaktadır. Hukuka aykırılık ile alakalı olan hata halleri haksızlık hatası çerçevesinde değerlendirilmelidir. Kişi hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yaptığı durumda kasten hareket etmiştir. Eyleminin haksızlık oluşturduğu hususunda hatası mevcuttur. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata haksızlık hatası çerçevesinde değerlendirilmeli, kaçınılmazlık mevcutsa fail kusurlu değerlendirilmemelidir. Kaçınılabilir hata durumunda ise cezasında indirim uygulanmalıdır. *Tipikliğin olumsuz unsurları teorisine* göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartı tipikliğin olumsuz unsurudur. Bu unsurların gerçekleşmemesi durumunda eylem hukuka aykırı olacaktır. Bu unsurlar hakkındaki bilgi kasta dahildir. Hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata durumunda kişinin kastı ortadan kalkar ve unsur hatası ile aynı sonuç ortaya çıkar. Kaçınılabilir hata durumunda taksirli sorumluluk söz konusudur⁴⁷³. *Tipikliğin olumsuz unsurları teorisine* göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kastın ortadan kalkmasına dair

⁴⁷¹ Jörg Eisele, “Strafrecht AT: Erlaubnistatbestandsirrtum und Notwehrexzess”, *JuS*, 4 (2023): 370.

⁴⁷² Teoriler hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız; Neslihan Göktürk, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi”, 9-28.

⁴⁷³ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 300, 301.

hükümlerin kıyasen uygulanmasına gerek olmaksızın doğrudan uygulanması mümkündür⁴⁷⁴.

Sınırlı kusur teorisine göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yapan kişi hukuk düzenine bağlı kalmak istemektedir. Dolayısıyla suçun unsurunda hata yapmış gibi sonuç ortaya çıkar. Bu düşüncesi nedeni ile bu şekilde hatada bulunan kişi, haksızlık hatası içinde bulunan kişi ile karşılaştırıldığında unsur hatası içinde bulunan kişiye daha yakındır⁴⁷⁵.

Hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisine göre öne sürülen argümanlardan birisi hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halini sadece tipiklik hatası veya haksızlık hatası olarak belirlemenin doğru olmadığıdır. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hali tipiklik hatası ve izin hatası arasında belirlenmesi gereken kendine özgü bir hata halidir⁴⁷⁶. İzin normunun şartlarına dair hata durumu, tipikliğe dair hata (*Tatbestandsirrtum*) ile dolaylı haksızlık hatası (*indirekten Verbotsirrtum*) arasında bir konumda yer alan özel bir hata türüdür. Tipiklikte hata ile yapısal anlamda benzerlik gösterirken dolaylı haksızlık hatası ile sonuç itibarıyla benzerlik gösterir⁴⁷⁷. Teoriye göre kusur kastının etkilendiği hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinde kaçınılabilir hata söz konusu ise, eylemin taksirli hali suç olarak düzenlenmişse kişi cezalandırılabilir. Taksirli hal suç olarak düzenlenmemişse kaçınılabilir hata durumunda fail cezalandırılmaz. İzin hatası durumunda da hata kusuru etkilerse de eylemin taksirli hali suç olarak düzenlenmemiş olsa dahi kişi cezalandırılabilir⁴⁷⁸. Kastın çifte fonksiyonu bulunduğu düşüncesine göre hukuka uygunluk nedeninde maddi şartlarda hataya düşen kişi kusurlu düşünüş şekli ile hareket etmemektedir. Kişide hukuka uygun olarak hareket ettiği inancı bulunmaktadır⁴⁷⁹. Hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisine göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kasıtlı ve hukuka aykırı eylemin varlığı söz konusudur⁴⁸⁰.

⁴⁷⁴ Thomas Hillenkamp, Kai Cornelius, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin”, 2119.

⁴⁷⁵ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 182, 183, kn.1132; ayrıntılı açıklama için bakınız, Thomas Hillenkamp, Kai Cornelius, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin”, 2116 vd.

⁴⁷⁶ Thomas Hillenkamp, Kai Cornelius, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin”, 2115.

⁴⁷⁷ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 462; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 147.

⁴⁷⁸ İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*, 279.

⁴⁷⁹ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 685.

⁴⁸⁰ Tulay, *Ceza Hukukunda Şahista veya Konuda Hata*, 149.

Hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisinin, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapan kişinin eyleminin kasıtlı olup olmadığına dair belirlemesinde kastın çifte fonksiyonuna dair düşünceye göre değerlendirme yapılmaktadır. *Kastın çifte fonksiyonu olduğu görüşüne göre* kastın hem haksızlık içinde hem de tipiklik içinde etkisi olup dolayısıyla kast, hem kusurluluk alanıyla hem de suçun subjektif unsuru ile alakalıdır. Kast, suçun unsuru olmakla birlikte kusurluluğun da bir parçasıdır. Kişinin davranışının kınanabilirliği üzerinde etkilidir⁴⁸¹. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kastın çifte fonksiyonu gereğince tipiklikle ilgili kastın varlığını devam ettirdiği, kusur kastının ise var olmadığı değerlendirilmelidir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda olan kişinin kaçınılabılır hatası durumunda kasıtlı suçtan cezalandırılmaması gerekir. Kasta dayalı kusuru bulunmasa da taksire dayalı kusuru varlığını sürdürdüğünden taksirli suçtan cezalandırılmalıdır⁴⁸².

Meşru savunmanın maddi şartlarında hata içerisinde olan kişinin savunmaya dair eyleminin hukuka uygun değildir. Kusur anlamında bu hata değerlendirildiğinde, kişi tarafından kasten işlenmiş bir suç yoktur⁴⁸³.

A, B'nin saatini çaldığını düşünerek ona fiziksel müdahalede bulunur. B ise bu fiziksel müdahaleye karşı A'ya cebir uygular. B, A'ya karşı tipik eylemi gerçekleştirmiş olsa da A'nın ona karşı fiziksel müdahalesi sonrasında kendisini savunduğu için meşru savunma gereğince haklı olabilir. Meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapan kişinin eyleminin hukuki sonucu tartışmalıdır. Ancak Alman doktrininde hakim görüş sınırlı kusur teorisi olup teoriye göre meşru savunmanın maddi şartında hata yapan kişi hakkında Alman CK'nın 16. maddesinin kıyasen uygulanması gerekir. Federal Mahkeme de 16. maddenin kıyasen uygulanmasa da hukuki sonuçları itibariyle uygulanması gerektiği görüşünü benimseyerek karar vermektedir. Alman CK'nın 16. maddesi açık şekilde kıyasen uygulanmasa da hukuki sonuçları açısından uygulanmalıdır. Hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisine göre meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapan A'nın eylemi hukuka aykırı olmaya devam eder ve bu nedenle B'nin A'ya karşı eylemi meşru savunma kapsamındadır. Kastın tamamen dışlanması savunan sınırlı kusur teorisine (*vorsatzausschließende eingeschränkte Schuldtheorie*) göre ise A'nın eylemi hukuka

⁴⁸¹ Tulay, *Ceza Hukukunda Şahista veya Konuda Hata*, 167.

⁴⁸² Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 465-468.

⁴⁸³ Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 294.

aykırı olarak değerlendirilemez. Dolayısıyla bu durumda B'nin meşru savunma hakkının var olduğu ifade edilemez⁴⁸⁴.

Giderek taraftar bulmaya başlayan ve bizim de katıldığımız *hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisine göre* hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinde kusur kastı kalkar ancak tipikliğe dair kast varlığını sürdürür. Kaçınılmaz hata durumunda kişi cezalandırılmaz. Kaçınılabılır hata durumunda ise taksire dayalı kusuru varlığını sürdürdüğünden gerçekleşen eylemin taksirli hali suç olarak düzenlenmişse kişi cezalandırılır. Kişinin hatasının kaçınılamaz veya kaçınılabılır olması fark etmeksizin eylemine iştirak mümkündür, çünkü tipikliğe dair kastı devam ederken kusur kastı ortadan kalkmaktadır⁴⁸⁵.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hatada bulunan kişi norm konusunda değil somut olaydaki şartlar konusunda hata yapmaktadır. Diğer bir ifade ile izin normunun varlığına ilişkin değil izin normunun şartlarına ilişkin hata yapmaktadır. Haksızlık hatası durumunda kişi, hukuk sisteminin onaylamadığı durumun aksini düşünmektedir. Bu nedenle hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hususu haksızlık hatasından ayrılmaktadır. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapan kişinin hatası suçun maddi unsurlarına dair değildir. Hukuka aykırılık, suçun maddi unsurlarından ayrı olarak haksızlığın unsurudur. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumu tipiklik kastını ortadan kaldıran suçun maddi unsurlarında hata kapsamında değerlendirilmemelidir. Kasten işlenen suçun içerisinde bulunan kusur unsuru ile hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarında hata içerisinde bulunan kişinin kusur içeriği aynı değildir. Hata halinde bulunan kişinin doğası ve tutumunda kasten suç işleyen kişinin doğası ve tutumunda bulunan olumsuz değer bulunmamaktadır. Ancak yine de taksirli suçun olumsuz değeri mevcuttur. Bu nedenle hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarında hata yapan kişinin eylemi neticesinde haksızlık ortaya çıkıyorsa kasıtlı suçtan değil taksirli suçtan cezalandırılması gerekir. Kişide hukuka uygun davranma isteği bulunduğundan somut şartlara dair mevcut olan hatası kusur kastını ortadan kaldırmaktadır⁴⁸⁶.

⁴⁸⁴ Bernd Heinrich, “Unrecht und Schuld Im Deutschen Strafrecht”, *Deutsch-Georgische Strafrechtszeitschrift*, 1 (2024): 21, 22.

⁴⁸⁵ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 464, 465; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 338, kn. 743.

⁴⁸⁶ Abanoz, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin”, 175, 176.

TCK'nın 30/3. maddesi gerekçesinden hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarının gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz hataya düşen kişinin hatasından yararlanacağının anlaşıldığı doktrinde belirtilmiştir. Kaçınılabılır hatanın söz konusu olduğu durumda ise kişinin gerçekleştirdiği eylem nedeniyle cezalandırılması gerekir. Kaçınılabılır hatası cezanın indirilmesi, belirlenmesi aşamasında dikkate alınmalıdır. Mezkûr gerekçeye göre kaçınılabılır hata durumunda kişinin taksirli hareket ettiğinin söylenilemez. Kaçınılabilirliğin sadece kusur ile ilgili olduğu ancak gerekçenin hükme dahil olmadığı da gözetilerek kaçınılabilirlik durumunda kişinin taksirli eylem nedeniyle sorumlu tutulması gereklidir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda bazı hallerde kusurla bağlantılı kastın kalktığı bazı hallerde ise taksirli sorumluluğun bulunduğu kabul edilmelidir⁴⁸⁷.

Doktrinde hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunun kastı etkilediğini ve neticeten kastın kalktığını savunan görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden bazıları TCK'nın 30/3. maddesinin uygulanması gerektiğini belirtir. Bazıları ise 30/1. maddesinin uygulanması gerektiğini ve bu surette kastın kalktığını belirtmiştir. Bahse konu görüşe göre hata durumu haksızlık ile ilgilidir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kastın kalktığı kabul edilmelidir. Hataya düşmede kişinin taksiri bulunuyorsa (diğer şartların da var olduğu hallerde) taksirli sorumluluğu kabul edilmelidir. Ancak kişinin hataya düşmesinde taksiri dahi bulunmuyorsa suç oluşmaz ve kişi hakkında beraat kararı verilmelidir. Kaçınılmaz ve kaçınılabılır hata değerlendirmesinde bulunulmalıdır⁴⁸⁸. Haksızlık hatası durumunda normatif değerlendirmeye dair hata hali varken hukuka uygunluk nedenlerinin maddi

⁴⁸⁷ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 465-468.

⁴⁸⁸ Koca ve Üzülmüş, *kastın kalktığını ve TCK'nın 30/1. maddesine göre çözümlemede bulunulması gerektiğini belirtmişlerdir. Koca, Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 303; Artuk ve diğerleri *hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda 30/1. maddesindeki gibi kasten hareket edilmediğini belirtmişlerdir. Artuk vd., Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 593; Göktürk kaçınılmaz hata durumunda failin hatasından yararlanacağını belirtmiş TCK'nın 30/3. maddesine atıfta bulunmuştur. Aynı makalenin devamında 25. sayfada da 30/1. maddesinin doğrudan uygulanabilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Neslihan Göktürk, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi", 23. Özgenç'e göre de hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kişinin kastı ortadan kalkmaktadır ancak bu durumun TCK'nın 30/3. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 547-549; Sarıgül'e göre de 30/3. maddede kastın kalkmasına dair ifade yer almadığından 30/1. madde hükümleri kıyasen uygulanarak hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapan kişinin kastının kalktığı kabul edilmelidir. Kastın kalkmasına neden olan hata kaçınılmaz hatadır. Ali Tanju Sarıgül, "Hukuka Uygunluk", 346; Dülger ve diğerlerine göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yapan kişi kaçınılmaz hatasında hatasından yararlanır ve kaçınılabılır hatası durumunda kastı kalkmaktadır. Murat Volkan Dülger, Onur Özkan ve Merve Bakdur, "Ceza Hukukunda Hata", 245.

şartlarında hata durumunda maddi durumlara dair hata vardır. Özgenç'e göre bahse konu hata durumu kusur kapsamında değil haksızlık kapsamında değerlendirilmelidir⁴⁸⁹. TCK'nın 30/3. maddesine göre hata durumu ise kusurluluğu etkileyen haller açısından değerlendirilmelidir. Çünkü TCK'nın sistemi incelendiğinde, kastın haksızlığın bir unsuru olarak benimsendiği anlaşılabacaktır. Hukuka uygunluğun subjektif unsurları teorisine göre kastın hukuka uygunluk nedenlerini de kapsamı gerekir. Nitekim ilgili fıkra geçen kaçınılmazlık ve kaçınılabilirlik hususları kusurun değerlendirilmesiyle ilgilidir⁴⁹⁰. Kişi TCK'nın 30/3. maddesi kapsamında hataya düşmüşse ve bu hata konusunda taksir düzeyinde sorumluluğu varsa kanunen düzenlenmiş olmak şartı ile kişinin taksirli sorumluluğu söz konusudur. Failin hatası kaçınılmaz, yani dikkatli ve özenli olsa dahi kaçınmayacağı bir şekildeyse kişi sorumlu tutulamaz. Ancak *fail, dikkatli ve özenli olsaydı saldırının olmadığını anlayabilirdi* denilebiliyorsa kişinin taksirli eylemi nedeniyle sorumlu tutulması gerekir⁴⁹¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hali Alman ceza hukukunda izin normunun şartlarında hata başlığı (*erlaubnistatbestandsirrtum*) kapsamında incelenmektedir⁴⁹². *Alman doktrindeki bir görüşe* göre izin normunun şartlarında hata hali durumunda kişinin kasta dair sorumluluğu ortadan kalkar ve Alman CK'nın 16. maddesinin kıyasen uygulanması suretiyle çözümlemeye bulunulmalıdır. İzin hatası durumunda ise izin normunun maddi şartlarının hatalı değerlendirilmesi söz konusu değildir. İzin hatası, Alman CK'nın 17. maddesine göre değerlendirilmelidir⁴⁹³. İzin hatası durumuna örnek olarak kişinin meşru savunma hakkının var olduğunu düşünerek normun kapsamına dair değerlendirmede hata hali içerisinde olması verilebilir⁴⁹⁴.

⁴⁸⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 546: Hakan Abdülhamid Yavuz, "Türk Ceza Hukukunda Haksızlık Hatası", 206.

⁴⁹⁰ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 303; Mahmutoglu, *Karadeniz'e göre TCK'nın 30/1. maddesi ve 30/3. maddesinin birlikte değerlendirilmesi gerekir*. Mahmutoglu, *Karadeniz, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2021, 735.

⁴⁹¹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 550, 551.

⁴⁹² Abanoz, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin", 17.

⁴⁹³ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 288, kn. 114; *Hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata durumunda kastın kendisi değil hukuka aykırılığa dair kast kalkar. Neticeten kasıtlı haksızlığın gerçekleştiği ifade edilemez*. Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 197, kn. 30; Kindhäuser ve Zimmermann, *kastın kalktığını belirtirken çelişkili ifadelerden kaçınılması gerektiği, suçun subjektif unsuru açısından kastın var olduğu hukuka uygunluk değerlendirmesinde ise kastın kalktığını savunmanın çelişki barındırabileceğini belirtmiştir*. Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 258, kn. 26; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 332, 333, kn. 731; Schmidt, Priebe, *Falle zum Strafrecht I*, 121, kn. 57.

⁴⁹⁴ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 479, kn. 79.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda taksirli sorumluluğun belirlenmesi açısından normda ifade bulunmasa da genel hükümler gereğince taksirden sorumlu tutulmasına engel durumun olmadığı görüşü bulunmaktadır. Ancak bu konuda hatanın kaçınılmaz olduğunda bu hatasından yaralanacağı belirtildiği için taksirli sorumluluğunun da bulunmadığı ifade edilebilir. Bunun engellenmesi açısından kanunda düzenleme yapılarak açık bir hükmün konulması gereklidir⁴⁹⁵.

CMK'nın 223/3-d maddesinde kusurluluğu ortadan kaldıran hallerde hata durumunda ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceği ifade edilmiştir. Ceza sorumluluğunu kaldıran hallerden olan hukuka uygunluk nedenlerinde hata durumunda ise ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceğine dair düzenleme bulunmamaktadır. Kılıç'a göre bu durum göz önüne alındığında kanun koyucunun, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata ile kusurluluğu kaldıran hallerde hata durumlarını farklı olarak değerlendirdiği ifade edilebilir⁴⁹⁶.

*Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kişinin kaçınılmaz hatası halinde hukuka uygunluk nedeninden yararlanması gerektiği görüşüne*⁴⁹⁷ göre ise varsayılan meşru savunma durumunda yani örneğin kişinin meşru savunmanın şartlarından olan saldırının var olması hususunda hata durumunda failin hataya düşmede kusuru yoksa bu hatasından yararlanması gereklidir. Bu durumda fail hakkında meşru savunma hükümleri uygulanmalıdır⁴⁹⁸.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kastın ortadan kalkacağı, kişinin hukuka uygunluk nedeninden yararlanması gerektiği görüşlerinin yanında kusurluluğun etkileneceği ve duruma göre kalkacağını savunan görüşler de bulunmaktadır.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda katı kusur teorisinin benimsenmesi gerektiği ve hatanın kusurluluk üzerinde etkili olduğu görüşü

⁴⁹⁵ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 444; Göktürk'e göre TCK'nın 30/3. maddesi kaçınılmaz hata durumuna ilişkindir. Kaçınılabilir hata durumuna dair düzenleme getirmemektedir. Bu boşluk 30/1. maddenin kıyas yolu ile uygulanması suretiyle doldurulabilir. Neslihan Göktürk, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi", 27.

⁴⁹⁶ Kılıç, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, 224.

⁴⁹⁷ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Gerçek, *Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 1*, 391; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 408; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 386.

⁴⁹⁸ Demirbaş, "esaslı fiili yanılma" ifadesinin TCK kapsamındaki karşılığının kaçınılmaz hata olduğunu belirtmiştir. Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311.

doktrinde savunulmaktadır⁴⁹⁹. Maddenin gerekçesinde hatadan yararlanılması için kaçınılmaz olması gerektiği ifade edilmiştir. Kaçınılabılır hata durumunda kişinin sorumlu tutulması gerekir. Bu kaçınılabılır hata cezanın belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Hatanın kaçınılmaz olması durumunda kişinin cezalandırılmaması, kaçınılabılır olması durumunda ise hata hali temel cezanın belirlenmesi esnasında dikkate alınmak suretiyle kişinin cezalandırılması gerekir⁵⁰⁰. TCK'nın 30/3. maddesinde ceza sorumluluğunu kaldıran hallere ilişkin hata halinin ayrıca düzenlenmiş olduğu da dikkate alındığında ilgili hatanın kastı kaldıran hata olarak değerlendirilmesi uygun değildir⁵⁰¹. Kanun koyucunun katı kusur teorisinden yana tavır alması durumunda TCK'nın 30/3. maddesini hiç düzenlemeyerek 30/4. maddesi kapsamında ilgili durumu düzenleyebileceği ifade edilebilir. Ancak TCK'nın 30/3. maddesinde taksirli sorumluluğa ilişkin belirlemede bulunulmaması, hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarında hata durumunun kastı kaldıran hata olarak düzenlenmediği şeklinde anlaşılabılır. İ TCK'nın 30/1. maddesi ile 30/3. maddesi karşılaştırıldığında kanun koyucunun hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halini kusurluluk içerisinde değerlendirdiği yorumu daha makul niteliktedir⁵⁰². Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlara ilişkin hata hali TCK'nın 30/3. maddesi kapsamındaki hata hali ile ilgilidir. Failin eyleminin haksızlık oluşturduğuna dair hatası diğer bir ifadeyle hukuka aykırılık bilinci ile ilgili hatası durumunda ise TCK'nın 30/4. maddesinin değerlendirilmesi gerekmektedir⁵⁰³.

⁴⁹⁹ Tulay, *Ceza Hukukunda Şahista veya Konuda Hata*, 163; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 240; Öztürk ve Erdem, *hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinde bulunan kişinin hukuka uygun hareket ettiği düşüncesinde, hukuka sadık kişi olduğunu ve bu nedenlerle kaçınılabılır hata durumunda taksiri nedeniyle cezalandırılabileceğine dair veya kasıtlı suçtan cezalandırılmasında indirimine gidilmesine imkân tanınması gerektiğini belirtmişlerdir*. Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 483; Topçu, *Meşru Savunma*, 255; Elvan Keçelioğlu, “Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK'nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 22/87 (2010): 315; Şenol'a göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kanun koyucunun katı kusur teorisini benimsediği ifade edilebilir. TCK'nın 30/1. maddesine göre çözümlemede bulunulması durumunun olan değil olması gereken hukuk açısından değerlendirilmesi gerekir. Cem Şenol, “5237 Sayılı TCK'ya”, 64; Katı kusur teorisinin benimsenmesi gerektiği ve katı kusur teorisine yönelik eleştirilere ilişkin ayrıntılı açıklamalarda bulunan İba, *hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kusurun etkilendiğini belirtmektedir*. Ayrıntılı açıklamalar için; İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*, 298 ve devamı.

⁵⁰⁰ Elvan Keçelioğlu, “Kusurluluğu Ortadan”, 315.

⁵⁰¹ Tulay, *Ceza Hukukunda Şahista veya Konuda Hata*, 163; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 240; Haydar Çelik, “Türk Ceza Hukukunda”, 111.

⁵⁰² Tulay, *Ceza Hukukunda Şahista veya Konuda Hata*, 164.

⁵⁰³ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 294.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kişinin eyleminin, bilme ve isteme unsurlarının varlığı da dikkate alındığında, taksirin şartlarına uygun olmadığı doktrinde ifade edilmektedir. Hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yapılması durumunda kişi taksir nedeniyle hata halindedir. Ancak gerçekleştirdiği eylem açısından kastı bulunmadığı için cezalandırılmamalıdır⁵⁰⁴.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinde hata içerisinde bulunan kişinin eylemine maruz kalan kişi mağdur konumundadır. Bu kişiye yönelik eylem hukuka aykırıdır. Hata içerisinde bulunan A'nın eylemine maruz kalan B, kendisini savunmak amacı ile hareket ettiğinde eylemi hukuka uygun mahiyette olacaktır. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata içerisinde bulunarak hareket eden kişinin sadece kusurluluk değerlendirmesine tabi tutulması aleyhe durum olarak değerlendirilmemelidir⁵⁰⁵.

Yargıtay 1. CD. 2020/1203 E. 2021/10506 K. sayılı kararında⁵⁰⁶ kolluk kuvveti olan sanıkların terör bölgesinde, uyarılara rağmen emniyet binasına araçlarını sürmeye devam eden katılanlara yönelik aslında saldırı eylemi bulunmasa da polis memurlarının yaşadıkları olaylar nedeniyle katılanların eylemlerini saldırı olarak değerlendirme ve eylemde bulunmalarına dair olayda meşru savunmanın maddi şartlarında hatanın bulunduğu belirtilmiştir. Kararda “...yaşanılan olayların etkisiyle kendilerine yönelen saldırıları def etme amacıyla meşru savunma koşullarının oluştuğuna ilişkin kaçınılmaz bir hataya düşülerek işledikleri anlaşılmakla, sanıkların eylemleri hakkında TCK'nin 30/3 maddesi delaletiyle TCK'nin 25/1 maddesi uyarınca meşru savunma nedeniyle beraatlerine karar verilmesi gerekirken, yanılığa düşülerek yazılı şekilde TCK'nin 27/2

⁵⁰⁴ Önder, Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3, 159.

⁵⁰⁵ Tulay, Ceza Hukukunda Şahista veya Konuda Hata, 168.

⁵⁰⁶ “...Yıllardır ve özellikle bu dönemde yaygın terör olaylarının yaşandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan Mardin İli Dargeçit ilçesinde gerçekleşen yargılama konusu olayda sanıkların önceden aldıkları istihbari bilgiler doğrultusunda kendilerine ve polis memuru arkadaşlarına yönelik bombalı araçla yapılacak saldırının ortaya çıkaracağı sonuçların ağırlığı, uyarılara karşın katılanların Emniyet binasına doğru iki araçla gelmeleri ile bölgenin özellikleri bir bütün olarak göz önüne alındığında; sanıkların bölgede yaşadıkları, tanık oldukları, çatışmalarda ve bombalı eylemlerde arkadaşlarını kaybettikleri, yaşanan olayların etkisiyle kendilerine yönelen saldırıları def etme amacıyla meşru savunma koşullarının oluştuğuna ilişkin kaçınılmaz bir hataya düşülerek işledikleri anlaşılmakla, sanıkların eylemleri hakkında TCK'nin 30/3 maddesi delaletiyle TCK'nin 25/1 maddesi uyarınca meşru savunma nedeniyle beraatlerine karar verilmesi gerekirken, yanılığa düşülerek yazılı şekilde TCK'nin 27/2 maddesi delaletiyle meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeni ile ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi...”
Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 14.06.2021, E. 2020/1203, K. 2021/10506, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 16.03.2025.

maddesi delaletiyle meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeni ile ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi...” denilerek, meşru savunmanın maddi şartlarında hata durumunda TCK’nın 30/3. maddesinin dikkate alınması gerektiği ve kişinin kaçınılmaz hatası durumunda hukuka uygunluk nedeninden yararlanması gerektiği değerlendirilmiştir.

Somut olay incelendiğinde sanıkların tipikliğe dair kastları varlığını sürdürmektedir. Hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında kaçınılmaz hata yapan kişi hakkında ilgili hukuka uygunluk nedeni uygulanmamalıdır. Tipikliğe dair kastı varlığını devam ettiren ancak kusur kastı bulunmayan kişinin kaçınılmaz hatası durumunda taksir düzeyinde dahi kusur ve sorumluluğu bulunmadığından haklarında neticeten ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) meşru savunmanın şartlarında hata durumunda kaçınılmazlık ve kaçınılabilirlik değerlendirmesinde bulunmaktadır. Kaçınılamaz hata sonucunda meşru savunma halinde olduğu inancı ile hareket eden kişinin öldürme eylemi durumunda AİHS’nin 2. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının ihlal edilmediği kabul edilmektedir. Aksi yoruma varmanın katı bir yorum olacağı değerlendirilmiştir⁵⁰⁷.

Saldırının mevcut olduğu hususunda kaçınılmaz hataya düşerek savunmada bulunan kişinin eyleminde tipiklik anlamında kast mevcuttur. Ancak kişi hukuk düzenine karşı gelmek, olumsuz bir durumu ortaya koymak iradesi ile eylemde bulunmaz. Olgusal gerçekliği ilgilendiren şekilde adalet düzenine aykırı hareket etme iradesi olmadan eylemde bulunulduğundan kusur kastının bulunmadığı kabul edilmelidir. Kaçınılabilir hata durumunda ise yine tipikliğe dair kastın varlığını sürdürdüğü, kusur kastının ortadan kalktığı ancak taksirli sorumluluğun bulunduğu, diğer şartların da varlığı halinde kişinin taksirli suç kapsamında cezalandırılması gerektiğini düşünüyoruz. Kusur kastının kalkarak tipikliğe dair kastın varlığını sürdürmesi gereğince kişinin eylemine iştirak ve meşru savunmanın şartlarında hata yapan kişinin eylemine karşı meşru savunma hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür.

⁵⁰⁷ Efe Can Karabulut, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Armanı Da Silva V. Birleşik Krallık Karar İncelemesi”, *Karar İncelemeleri Dergisi*, 1/1-2 (2022): 498.

Hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisinin meşru savunma açısından doğru sonuca ulaştırdığına dair diğer bir belirlemesi de meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapan kişinin eylemine karşı meşru savunmada bulunulabilmesidir. Karanlıkta kendisine saldırıldığını düşünen ancak böyle bir durumun olmadığı durumda savunmada bulunan K, L'ye zarar vermiştir. Hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisine göre K'nın kusur kastı ortadan kalksa da tipikliğe dair kastı varlığını sürdürür ve dolayısıyla eyleminin haksızlığı varlığını korur. Meşru savunmanın özünde hakkın, haksızlığa karşı savunulması olduğundan hata içerisinde bulunan kişinin eylemine karşı meşru savunmada bulunabilmenin mümkün olduğu kabul edilmelidir. Meşru savunmanın mümkün olduğu ve dolayısıyla meşru savunmada sınırın aşılmasının da mümkün olduğu sonucuna ulaşılabilir. Varsayılan meşru savunma kapsamında hareket eden kişi meşru savunmanın maddi şartlarında hata hali içerisinde. Varsayılan meşru savunma durumuna karşı kişinin meşru savunma ve sınırın aşılması açısından eylemi hakkında detaylı açıklamalara ve görüşlere ilgili olması nedeniyle “*Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması Durumlarında Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Uygulanabilirliği Sorunu*” ve “*Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumlarında Mazur Görülebilirlik Sorunu*” başlıklı kısımlarda değineceğiz.

c. Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hata Halinde Bulunan Kişinin Eylemine Karşı Meşru Savunma

Meşru savunmanın maddi şartlarında hata halinde bulunan kişinin eylemine maruz kalan kişi mağdurdur. Kişi meşru savunmanın maddi şartının mevcut olduğunu varsayarak eylemde bulunmuştur. Ancak aslında öyle bir durum söz konusu olmadığından saldırıda bulunduğunu düşündüğü kişi aslında saldırıda bulunmamıştır. Buna karşılık hata halinde olan A kişisi, saldırgan olduğunu düşündüğü B kişisine karşı savunmada bulunduğunu düşünerek saldırır. B'nin bu hal içerisinde mağdur konumunda olduğu açıktır⁵⁰⁸.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında kaçınılmaz hata yapan kişinin savunmada bulunmasının hukuka aykırı olmadığı görüşüne göre kaçınılmaz şekilde izin normunun şartlarında hata ile eylemde bulunan saldırganın saldırısı hukuka aykırı

⁵⁰⁸ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 183-186, kn. 1133.

olmadığından bu eyleme karşı meşru savunmada bulunulamaz. Ancak zorunluluk haline dair hükümlerin uygulanması mümkündür. Kişi hatalı olarak meşru savunma durumunda olduğunu varsayar ve sınırı aşarsa bu durumda hatasının ortaya çıkardığı “*saldırının hukuka aykırı olmadığı*” durumu ortadan kalkar. Saldırıya maruz kalan kişinin meşru savunma anlamında savunma yetkileri bulunur⁵⁰⁹.

Meşru savunmanın maddi şartlarında hata yaparak saldırı altında olduğunu değerlendiren ve eylemde bulunan kişinin bu hatasının nedeni eylemden etkilenen kişi ise bu durumda eylemden etkilenen kişinin meşru savunma hakkının bulunmadığı doktrinde belirtilmiştir. Hata yapan kişinin saldırı altında olduğu izlenimine neden olduğu için bu durumun etkilerini kabul etmesi gerekir⁵¹⁰. Kanaatimizce saldırı altında olduğunu varsayarak savunmada bulunan kişinin kaçınılmaz hatası durumunda, savunmadan etkilenen kişi saldırı izlenimi oluşturan kişi ise bu durumda savunmadan etkilenen kişinin meşru savunma hakkı yoktur. Bu durumda savunmadan etkilenen kişinin meşru savunma hakkının olduğunu belirtmek hakkaniyete aykırı olacağından ve meşru savunmanın hukuki esası ile bağdaşmadığından istisna mevcuttur.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapan kişi ile hukuksal sınırlarda hata yapan kişinin ikisinin de hukuka karşı gelme isteği yoktur. Sınırlara dair hata yapan kişi hukuk normuna dair gerçeğe aykırı bilgisi nedeniyle hata yapar. Maddi şartlarda hata yapan kişi ise hukuk bilinci açısından hatalı değildir. Hatası maddi olaya dairedir. Her iki hata durumunda da objektif anlamda haksızlık vardır. Bu objektif haksızlık nedeniyle hakkına saldırılan kimse, saldırıda bulunan kişi hata içerisinde olsa da saldırıya karşı haklarını koruyabilir⁵¹¹. Kusur kastı ile haksızlık bilinci de temelinde bu hususlarda ayrılırlar. Haksızlık bilincinde normatif değerlendirme nedeniyle hatada bulunmak ön plandayken kusur kastında somut olaya dair değerlendirmede hatada bulunmak ön plandadır.

Kanaatimizce hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapan kişinin tipikliğe dair kastının kalktığı, kusur kastının bulunmadığı veya bu durumun kusur alanı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili düşüncelerinin tümü açısından haksız

⁵⁰⁹ Constantin Ladwig, "Notwehr Gegen Den Unvermeidbaren Erlaubnistatumstandsirrthum," *HRRS*, 12 (2018): 515, 520.

⁵¹⁰ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 182, kn. 13.

⁵¹¹ Ozansü, *Ceza Hukukunda Kasttan Doğan Subjektif Sorumluluk*, 115, 116.

saldırının var olduğu kabul edilmelidir. Sadece hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yapan kişinin hatasının kaçınılmaz olması durumunda hukuka uygunluk nedeninden yararlanması gerektiği görüşünde olunması durumunda haksız saldırının var olduğunun kabul edilemez. Meşru savunma açısından saldırının varlığından bahsedebilmek için gerçekleştirilen eylemin suç teşkil etmesi gerekmez. Kasıtlı bir eylemin olması da şart değildir. Taksirli eylemde bulunarak mala zarar veren kişinin eylemine karşı meşru savunma mümkündür. Somut olayın varlığında hata içerisinde bulunan ve meşru savunma kapsamında eylemde bulunduğunu düşünen kişi hata hali içerisinde olsa da eylemi halen saldırı vasfındadır. Bu nedenle hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata içerisinde bulunan kişinin eylemi saldırı vasfında kabul edilmeli ve bu eyleme karşı savunmada bulunan kişinin diğer şartların da varlığı halinde meşru savunma kapsamında hareket ettiği kabul edilmelidir. Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisinin dikkate alınması ve dolayısıyla kişinin tipikliğe dair kastının varlığını devam ettirdiği, eyleminin objektif anlamda haksız olduğu, kusur kastının ise kalktığı kabul edilmelidir. Kişinin eylemi halen haksızlık içeriğine sahip olduğundan bu eyleme karşı meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir.

5. Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması Durumlarında Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Uygulanabilirliği Sorunu

Varsayılan meşru savunmada kişi saldırıya ilişkin şartların var olduğunu düşünerek eylemde bulunmaktadır. Kişinin saldırı altında bulunmamasına rağmen saldırı altında bulunduğunu düşünerek hareket edip savunmada bulunması, varsayılan meşru savunma haline örnektir. Varsayılan meşru savunma durumu, meşru savunmanın maddi şartlarında hatanın özel bir biçimidir⁵¹². Örneğin elinde silah olmayan bir kişinin elindeki oyuncak tabancanın silah olduğunu düşünerek savunmada bulunulması halinde varsayılan meşru savunma hali mevcuttur. Varsayılan meşru savunma halinde kişinin kastının mı kusurunun mu etkilendiği hususundaki görüşler “*Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Şartlarında Hatanın Etkisi*” başlıklı kısmında ifade edilmiştir. Varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumunda kişinin saldırı altında olduğunu

⁵¹² Bernd Hecker, “Strafrecht AT: Putativnotwehr”, 370, 371.

düşünerek hareket etmesi mevcuttur. Varsayılan saldırıyı bacağından yaralayıp engelleyebilecekken etkisi altında olduğu korku, heyecan veya telaş nedeni ile kişinin ölümü durumunda varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumu bulunmaktadır. Taksirli eylemde bulunarak sınırı aşmış olduğu hal de bu kapsamdadır. Bahse konu durumdaki sınırı aşmaya dair durum olgusal değerlendirmeye ilişkindir.

Varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması haline dair diğer durum ise normatif değerlendirme nedeniyle meşru savunmaya dair sınırların hatalı değerlendirildiği haldir. Varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumu, sınırın taksirle aşılması açısından önemli olduğu gibi heyecan, korku veya telaş nedeni ile sınırın aşılması açısından da önemlidir.

Biz bu başlık altında özellikle üç farklı durum hakkında açıklamalarda bulunmaya çalışacağız. İlk olarak varsayılan meşru savunma durumunda kişi hakkında meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği; ikinci olarak varsayılan meşru savunmada sınırın aşılmasına dair normatif hatası bulunmaksızın sınırın taksirle aşılması hali durumunda meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği; üçüncü olarak da meşru savunmanın maddi şartlarında hata halinde bulunan kişinin aynı zamanda normatif değerlendirme ile sınıra dair hata halinde bulunması durumunda, yani çifte hatada (*doppelirrtum*) nasıl belirlemede bulunulacağı konuları üzerinde durmaya çalışacağız. Heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılması durumuna ilişkin olarak ise “*Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumlarında Mazur Görülebilirlik Sorunu*” başlıklı kısımda açıklamalarda bulunmaya çalışacağız.

Öncelikle varsayılan meşru savunma durumunda sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği ile varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğinin ayrı durumlar olduğu belirtilmelidir. Kişinin *varsaydığı durum gerçekte olsaydı eylem meşru savunma kapsamında olurdu* denilen hallerde varsayılan meşru savunma halinde olduğu ifade edilebilir. Sürekli olarak arabasına spreay boyalarla tehdit içerikli yazılar yazılan A’nın, yürürken karşısından gelen, elinde herhangi bir cisim olmayan ve sarhoş olan B’yi kendisine doğru yönelmiş ve saldırı gerçekleştireceğini varsayarak yumruk atması neticesinde basit yaraladığı durum, varsaydığı saldırı gerçekte var olsaydı gerekli ve

ölçülü olacağından, varsayılan meşru savunma durumuna örnektir. Ancak A'nın aynı durumdayken cebinden çıkardığı bıçağı eline alıp B'yi korkutmak isterken dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket ederek ayağının taşla takılması sonucu B'yi göğsünden yaraladığı durumda varsayılan saldırı gerçekte var olsaydı eylemi ölçülülük ve gereklilik şartlarına uygun olmayacaktır. Bu nedenle bahse konu halde, varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumu bulunmaktadır. Bu iki farklı duruma dair ayrı değerlendirmede bulunulmalıdır.

İlk olarak varsayılan meşru savunma durumunda sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğini değerlendireceğiz. Sınırın taksirle aşılmasının şartlarına ilişkin olarak ana bölümlerden olan ikinci bölümdeki “*Meşru Savunma Halinin Varlığı*” başlıklı kısımda da belirttiğimiz açıklamaları bu kısım açısından da yineliyoruz. Özet olarak *varsayılan meşru savunma durumunda meşru savunma halinin bulunmadığı ve kural olarak hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri dikkate alınarak belirlemede bulunulması gerektiği görüşü*⁵¹³ hakim görüştür. Bu görüşe göre örneğin meşru savunmanın maddi şartları somut olayda gerçekleşmemişse sınırın aşılması hükümlerine başvurabilmek de mümkün değildir⁵¹⁴. Bahse konu görüşe göre varsayılan meşru savunma durumunda da varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda da kişi hakkında sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanamaz.

İkinci olarak varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğini değerlendireceğiz. *Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında kaçınılmaz hata yaparak maddi şartların gerçekleştiğini düşünerek sınırın aşılması halinde, sınırın aşılması hükümlerine*

⁵¹³ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 669, 670; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Koca ve Üzülmüş, *zaman yönünden sınırın aşılmış olması ile ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır*. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 418; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 122; Hakan Ayyıldız, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma”, 239; Kartal’a göre meşru savunmada sınırın aşılmasından bahsedilebilmesi için meşru savunma halinin varlığı gerektiği için saldırının varlığında hata yapan ve aynı zamanda ölçülülük noktasında hata yapan kişi hakkında sınırın aşılması hükümlerine uygulanamaz. Kişi hakkında yalnızca hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri uygulanmalıdır. Ancak hem sınırın aşılması hem de hata hali bulunduğu için bu durum hataya ilişkin değerlendirmede göz önünde bulundurulmalıdır. Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 194, 195.

⁵¹⁴ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 418; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 122; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 195; Alkan, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması” 180.

başvurabilmenin değerlendirilebileceğini savunan görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre hukuka uygunluk nedeninden yararlanarak hareket eden kişi ile hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında kaçınılmaz hata halinde olarak hareket eden kişilerin kusurları açısından farklılıklarının bulunmadığı anlaşıldığından bahse konu sonuca ulaşılmalıdır⁵¹⁵. Varsayılan hukuka uygunluk nedeninde sınırın aşılması durumunda esaslı hataya göre ayrımda bulunan Erman'a göre kişinin varsayılan hukuka uygunluk nedeninde sınırın aşılmasında hatası esaslı hata niteliğindeyse, varsaydığı durum gerçekte var olduğunda hukuka uygunluk nedeninden yararlanabilecekse hakkında hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri, esaslı hata değilse hatasının kaçınılmazlığı durumuna göre haksızlık hatası hükümleri uygulanmalıdır⁵¹⁶.

Saldırıya ilişkin hatalı değerlendirmenin nedeni sınırın aşılmasından etkilenen kişi ise varsayılan meşru savunma durumunda sınırın aşılması hükümlerine başvurulabileceği görüşüne⁵¹⁷ göre varsayılma durumunun nedenine göre sonuç değişecektir.

Kanaatimizce meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümlerinden yararlanmak için “*hatalı şekilde değerlendirilen maddi şart gerçekte de var olsaydı kişi hukuka uygunluk nedeninden yararlanacaksa kişi hakkında hata hükümleri uygulanmalıdır*” şeklinde belirlemede bulunmak, varsayılan meşru savunma ve varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumlarında sınırın aşılmasının değerlendirilmesi için dikkate alınması gereken, yerinde bir belirlemedir. Kişi meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapmamış olsaydı eylemi meşru savunma kapsamında

⁵¹⁵ Ahu Karakurt, “Türk Ceza”, 131; Erman, “Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 290; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 131; Kanaatimizce yazarlar sınırın aşılmasına ilişkin olarak izin hatası açısından yapılan değerlendirmede normatif ve olgusal anlamda hata yapılması açısından ayrımda bulunmamışlardır. Açıklamalardan anladığımız kadarıyla, kişinin hukuka uygunluk nedeninin sınırını normatif olarak hatalı değerlendirmesine ilişkin özel olarak belirlemede bulundukları değerlendirilememiştir.

⁵¹⁶ Erman, “Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 289.

⁵¹⁷ Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından değerlendirmede bulunan Kühl, Jakobs, Motsch, Erb ve Harro varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumunda saldırı izlenimi oluşturulan durumlarda, saldırı altında olduğunu düşünen kişinin kaçınılmaz hata ile eylemde bulunarak savunmasının oluşturduğu zarara saldırı izlenimi oluşturan kişinin katlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Biz de bu görüşe katılıyoruz. Aynı durumun savunmada bulunduğunu varsayan kişinin taksirli eylemde bulunması şartıyla meşru savunmada sınırın taksirle aşılması açısından da uygulanabileceği kanaatindeyiz. Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 437, kn. 158; Günther Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Berlin-NewYork: Walter de Gruyter, 1993), 585, kn. 33; Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 84, 85; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1667, kn. 18; Harro Otto, “Grenzen Der Straflozen”, 607.

olacak ise kişinin hatasından yararlanabilmesi gerekir. Örneğin gece karanlığında elinde gazete kâğıdı olan A, B'nin üzerine doğru gelmektedir. Daha önceki bir zamanda saldırıya uğrayan B, A'nın elindeki gazete kâğıdını gecenin karanlığının da etkisiyle hatalı değerlendirir. B, A'nın kendisine sopa ile saldıracağını düşünerek A'ya yumruk atmış, A'yı, ağır sayılamayacak şekilde hafif nitelikte yaralamıştır. Bu durumda diğer şartların da var olduğunu kabul ederek “*B hataya düşmeseydi meşru savunmadan yararlanabilirdi*” diyebileceğimiz için B hakkında meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümleri uygulanabilmelidir. Aynı örneğin B'nin A'yı yumruk atarak değil de elinde bulunan silah ile silahı aslında korkutmak için kullanacakken elinden düşmek üzereyken tetiğe dikkatsiz ve özensizliği ile basması sonucu ağır sayılabilecek şekilde yaraladığı durum açısından değerlendirirsek bahse konu durumda gereklilik ve ölçülülük açısından şartlar dikkate alındığında “*B hata yapmasaydı meşru savunmadan yararlanabilirdi*” diyemeyeceğimiz için B hakkında meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümleri uygulanamaz. Bu durumda varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumu mevcuttur. A'nın saldırı izlenimi yaratması gibi bir eylemi olmadığından bu durumda B hakkında meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümlerinin de uygulanmamalıdır. Varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumunda *hata yapmamış olsaydı meşru savunma hükümlerinden yararlanabilirdi* şeklinde belirlenebilecek bir hal yoktur. Çünkü sınır aşılmıştır. Dolayısıyla varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması halinde hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri hata yapan lehine uygulanmamalıdır. Ancak A'nın elindeki oyuncak ve plastik bıçağı B'yi korkutarak gerçek bir bıçağı savurur gibi yapması durumunda B'nin elinde bulunan silah ile silahı aslında korkutmak için kullanacakken elinden düşmek üzereyken tetiğe dikkatsiz ve özensizliği ile basması sonucu A'nın ağır yaralanmasına neden olduğu durumda varsaydığı duruma dair kaçınılmaz hatanın da olduğunu kabul edersek B'nin A'ya karşı eylemi açısından meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanabilir. Netice olarak varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması halinde saldırı izlenimi yaratma gibi bir duruma sınırın aşılmasından etkilenen kişi sebep olmuşsa ve hata yapan kişinin hatası kaçınılmaz hata niteliğindeyse kişi hakkında meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanabilir. Meşru savunmada sınırın taksirle aşılmasına dair diğer şartlar da ayrıca değerlendirilmelidir.

Varsayılan meşru savunma durumunda sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği açısından kişinin meşru savunmaya dair varsayımının nedeninin kaçınılmaz hata olması durumunda sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı kanaatindeyiz. Kaçınılamaz hata durumunda ise kişi hakkında hata hükümleri uygulandığında doktrinde genel anlamda üzerinde durulan teoriler olan katı kusur teorisi, sınırlı kusur teorisi veya hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisi uyarınca cezasızlık durumu ortaya çıkacağından sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğini tartışmak faydasız olacaktır. Bir an için hata hükümlerinin mevcut olmadığı durum söz konusuymuş gibi değerlendiresek varsayılan meşru savunma durumunda kişinin hatası kaçınılmaz hata ise saldırı izlenimi yaratılması gibi durumlarda bahse konu duruma sınırın aşılmasından etkilenen kişi neden olmuşsa kişi hakkında sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanabilir.

Meşru savunmanın saldırıya dair maddi şartlarında yapılan hata sonrası diğer bir ifade ile varsayılan meşru savunma halindeyken kişinin normatif değerlendirmesi sonucunda sınırı aşması durumunda nasıl uygulamada bulunulacağı da ayrıca incelenmelidir. *Somut olayda hem hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hem de sınırın aşılması (normatif değerlendirmeye ilişkin olunan hal) durumu söz konusu ise TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin uygulanabilmesinin mümkün olmadığı görüşüne göre TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilmesi için tüm maddi şartların somut olayda gerçekleşmesi gerekir. TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin uygulanabileceğinin ifade edilmesi durumunda meşru savunma içerisinde olup sınırı aşan kişi ile meşru savunmanın maddi şartlarında hata içerisinde bulunup sınırın aşan kişi aynı değerlendirmeye tabi tutulmuş olunacaktır. Bahse konu durumda anılan görüşe göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yapılmasaydı kişinin eylemi hukuka uygunluk nedenleri kapsamında olacaktı denilebiliyorsa hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümlerinin uygulanması gerekir. Ancak kişi hata yapmasaydı dahi eylemi hukuka uygunluk nedenleri kapsamında değerlendirilemezdi deniliyorsa haksızlık bilincinin bulunmadığı ve kaçınılmaz hatanın olduğu ifade edilebilirse haksızlık hatasına dair hükümlerin uygulanması gerektiği ifade edilmiştir⁵¹⁸.*

⁵¹⁸ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 681; Abanoz Öztürk *hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata ve izin hatasının bulunduğu hale ilişkin izin hatasında, sınırın aşılmasına ilişkin durumun olgusal durum ile ilgili olmadığı ve değerlendirme hatası şeklinde olduğunu belirtmiş, buna uygun*

Özellikle Alman doktrininde belirtilen izin hatası ile hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata halinin bir arada bulunduğu⁵¹⁹ durumlarda haksızlık hatasına dair hükümlerin uygulanması gerektiği görüşüne⁵²⁰ göre izin hatası, normatif değerlendirmeye dair hata hali olup izin hatası bu hallerde öne geçer. Kaçınılmaz hata olması halinde kişinin cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu konuya örnek olarak A, evinin deposundan seslerin geldiğini duymuş ve bunun akabinde L'nin şaraplarını çalmaya çalıştığını fark etmiştir. L olay yerinden uzaklaşmadan önce 1,99 euro değerinde, değeri hafif nitelikte olan şarabı çalmıştır. A, L'yi takip etmeye başlar ancak evin bahçesinde uyuyan ve sesler sonrasında oradan kaçmak üzere harekete geçen O'yu L zanneder ve arkasından ateş eder. Neticeten O ölür. Bu olayda saldırıda bulunan kişi O olmamasına rağmen, olduğunu zanneden ve hata yapan A hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yapmıştır. Ancak aynı zamanda değeri hafif olan bir şeyin hırsızlık yoluyla alınmasını engellemek için saldırıda bulunanın öldürülmesinin meşru savunmada gereklilik ve ölçülülük sınırını aşacağı dikkate alındığında hukuka uygunluk nedeninin sınırını aşmıştır ve izin hatası içerisinde⁵²¹. İzin hatasının öncelikli olarak uygulanması gerektiği düşüncesi, hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata halinin uygulanmasının mümkün olmadığı gerekçesi ile gerekçelendirilebilir. Kişi hakkında hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yaptığını ifade edebilmek için kişinin var olduğunu düşündüğü şartın gerçekten var olması durumunda hukuka uygunluk nedeninin uygulanabilmesi gerekir. Somut olay açısından A'nın saldırıda bulunduğunu düşündüğü L yerine, O'yu öldürmesi söz konusudur. O tarafından saldırı gerçekte söz

açıklamalarda bulunmuştur. Buket Abanoz Öztürk, "Türk ve Alman Ceza Hukukunda Çift Taraflı Hatanın Değerlendirilmesi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27/1 (2023): 278.

⁵¹⁹ Bahse konu durum Alman doktrininde *doppelirrtum*, Türk doktrininde *çifte hata* olarak da ifade edilmektedir.

⁵²⁰ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 201, 202, kn.1150; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 265, kn.771; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 480, kn. 80; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 467; Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 148, kn. 57, 59; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 198, kn. 36; Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 184, 185, kn. 219; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 339, 340, kn. 746; Armin Engländer, "32 Notwehr", 464, kn. 64; Schmidt, Priebe, *Falle zum Strafrecht I*, 121, kn. 59; Erman'a göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hatanın esaslı olmasına göre ayırmda bulunulmalıdır. Hata esaslı ise yani kişi hata yapmasaydı eylemi hukuka uygun olacaktı denilebilirse hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri uygulanmalıdır. Ancak maddi şartlara dair hata yapmasaydı dahi eylemi hukuka uygun olmayacaktı ise haksızlık bilincinin varlığı araştırılmalıdır. Kaçınılmaz şekilde hata halinde bulunulduğu kanaati söz konusu olursa TCK'nın 30/4. maddesi uygulanmalıdır. Haksızlık bilincinin var olduğu kanaatine varılırsa TCK'nın 27. maddesindeki indirim veya cezasızlık hali uygulanabilir. Erman, "Yanılgının Ceza Sorumluluğuna Etkisi", 289, 290.

⁵²¹ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 199, 200, kn. 1148.

konusu değildir. Saldırıda bulunan kişi L'dir. A'nın hata yapmayarak O'yu değil de gerçek saldırıda bulunan L'yi öldürmesi durumunda meşru savunma hükümlerinin uygulanabileceği ifade edilseydi, A hakkında hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri uygulanabilirdi. Ancak bu olayda çalınan malın değeri göz önüne alındığında A, meşru savunmanın maddi şartı olan saldırıda bulunan kişiye eylemde bulunması gerektiği şartını hata yapmayarak doğru şekilde değerlendirmiş olsaydı dahi A hakkında meşru savunma hükümleri uygulanamayacaktı. Bu nedenle somut olay açısından hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata ile izin hatası arasında kalınmış durum yoktur ve değerlendirilebilecek tek hata hali izin hatasıdır⁵²².

Hillengamp'ın makalesinde örnek olarak verilen olayda O, karnavalda soyguncu kılığına girerek eğlence amacı ile banka soyuyormuş gibi davranmak amacı ile bankaya hızlıca girer. Banka veznedarı T korkup bunun ciddi bir soygun olduğunu düşünerek O'yu vurur. T'nin bu olayda O'yu öldürme hakkı olduğunu düşünerek eylemde bulunup O'yu öldürmesi halindeki çifte hata ifadesinin kullanılması doğru olmayacağı belirtilmiştir. *Hillengamp*'a göre O'nun gerçekten saldırıda bulunduğu kabul edilse dahi T'nin meşru savunma kapsamında öldürme hakkı kendisine tanınmayacağından hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hali mevcut değildir. Bu durumda izin hatası mevcuttur⁵²³.

Kanaatimizce varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumunda kişinin sınırın aşılmasına dair hatasının normatif değerlendirmeye ilişkin olması durumunda sınır aşıldığı için *meşru savunmanın saldırıya dair maddi şartlarında hata yapmasaydı eylemi meşru savunma kapsamında olurdu* denilemez ve bu nedenle kişi hakkında meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümleri uygulanamaz. Dolayısıyla içinde bulunulan hata haksızlık hatasına ilişkin olup haksızlık bilinci ve kaçınılmazlık değerlendirmesinde bulunularak haksızlık hatası hükümlerinin değerlendirilmesi gerekir.

⁵²² Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, 201, 202, kn.1150; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 265, kn.771; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 480, kn. 80; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 467; Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 148, kn. 57.

⁵²³ Thomas Hillenkamp, Kai Cornelius, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin", 2123; Abanoz Öztürk aynı sonuca farklı örnek vererek ulaşmıştır. Buket Abanoz Öztürk, "Türk ve Alman Ceza", 272-274.

E. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılmasının Hukuki Niteliği

TCK'nın 27/1. maddesi uygulandığında kişi, gerçekleştirmiş olduğu eylem nedeni ile indirim uygulanarak taksirli suçtan cezalandırılmaktadır. Kişinin gerçekleştirdiği sınırı aşmaya dair eyleminin cezalandırmayı gerektirir eylem olduğu kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. TCK'nın 27/1. maddesinin haksızlıkla veya kusurla ilgili olması ile hatanın görünüm şekli olduğu veya hata ile ilişkili olduğu hususunda tartışmalar bulunmaktadır. *TCK'nın 27/1. maddesinin hata hükümleri ile yakın ilişkili olduğu görüşünde*⁵²⁴ olan yazarlara göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata ile sınırın taksirle aşılması arasında önemli düzeyde bağlantı mevcuttur.

*Sınırın aşılmasının hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hatanın görünüm şekli olduğu görüşüne göre hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hataya düşülerek ölçü açısından sınırın aşılması söz konusu olabilir. Hukuka uygunluk nedeninin şartlarında sınırın taksirle aşılması hali, hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata halinin görünüm şeklidir*⁵²⁵. TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınırın aşılması durumunda kişi hata hali içerisindedir. Hukuka uygunluk nedeninin sınırı açısından hata yapmaktadır. Kişinin gerçekleştirdiği bu hata, kastını ortadan kaldırır niteliktedir. Anılan madde suçun haksızlık unsuru ile ilgilidir⁵²⁶.

Doktrindeki bir görüşe göre sınırın aşılması ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlere ilişkin olarak bir hata halidir. Hatadan bahsedilebilmesi için bilmeme bulunmalıdır. Fail sınırı aştığını bilmiyorsa hata kapsamında hareket ediyordur. Failin

⁵²⁴ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311, 312; Erdin, *Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Subjektif Unsur Sorunu*, 346; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 417; Hasan İba, “Ceza Sorumluluğunu”, 625; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 669; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 119.

⁵²⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311, 312; Erdin, *Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Subjektif Unsur Sorunu*, 346; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 417; Sarıgül, *sınırın aşılmasının temelinde hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hatanın yatıyor olabileceğini belirtmiştir. Ancak hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapılmadan da sınırın taksirle aşılabilesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Ancak yazar 27/1. maddenin hatanın ötesine geçen bir kurum olduğunu ifade etmiştir. İlgili konu Yazar'ın eserinde “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Sınırının Aşılmasında Hata (m.27/1)” Başlığı altında incelenmiştir. Ali Tanju Sarıgül, “Hukuka Uygunluk”, 353; Karşıt görüş için bakınız, Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 258; Ali Enrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 120, 121.*

⁵²⁶ Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, “Hukuka Uygunluk”, 41; Akbulut'a göre de TCK'nın 27/1. maddesi kastı kaldıran hata haline ilişkindir. Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 669; Gündüz ve Sarıgül'e göre sınırın aşılmasında aşkın kısmın oluşturduğu suç açısından kast ortadan kalkmaktadır. Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 417; Özen İnci'ye göre TCK'nın 27/1. maddesi durumunda failde hukuka uygunluk nedeninin sınırında hata oluşmuştur. Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 119.

ceza sorumluluğunu kaldıran nedenler kapsamında hareket ederken sınırı aşması durumunda sınırı aştığını biliyorsa tamamen sorumluluğu söz konusu olacaktır. Ancak failin sınırı aştığını bilmemesi yani hata halinde olması durumunda TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanması gündeme gelir⁵²⁷. Sınırın aşılması TCK'nın 27/1. maddesinde özel olarak düzenlenmiştir ancak sınırın aşılması hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarında hatanın bağımsız bir türü değildir⁵²⁸.

Doktrindeki bir görüşe göre, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kaçınılabılır hatada kasten işlenmiş haksızlık bulunmasına rağmen taksirli suça dair sorumluluğun belirlenmesi gerektiğine ilişkin belirleme kanunda açık düzenleme olduğu müddetçe mümkündür. Benzer hususa dair tek düzenleme TCK'nın 27/1. maddesine ilişkindir. Kanun koyucu sınırın taksirle aşılması halinde hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisinden yana görüş benimsemiştir. Hukuka uygunluk nedeninin şartlarında kaçınılabılır şekilde diğer bir ifadeyle taksirle hata yapılması durumunda kasıtlı haksızlık mevcutken kusur kastının olmaması nedeniyle kişi hakkında eylemin taksirli şekli ile ceza belirlenecektir⁵²⁹. Kanaatimizce sınırın taksirle aşılmasında kişinin eylemi tipiklik açısından da kusur açısından da taksirli niteliktedir. Diğer bir ifade ile tipiklik anlamında kasten hareket etme, kusur anlamında ise kusur kastının kalkarak taksire dayalı kusurunun var olduğu durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla sınırın taksirle aşılması halinde hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisi bağlamında çözüm belirlenmiştir ifadesi doğru bir ifade değildir. Saldırı altındayken elindeki silahı ağırlığı nedeniyle taksirli şekilde kullanarak sınırı aşan kişinin tipik eylem açısından kasten hareket ettiği ancak hatası nedeniyle kastının kalktığı belirtilmemelidir.

Yargıtay CGK 2021/14-227 E. 2024/395 K. sayılı kararında⁵³⁰ “...*Kusurluluğu ortadan kaldıran veya azaltan sebeplerin maddi şartlarında hata (TCK'nın 30/3. maddesi) ile haksızlık yanılığı (yasak hatası) (TCK'nın 30/4. maddesi) kusurluluğu etkileyen hata şekilleridir. Kastı kaldıran hata türüne hukuka uygunluk nedenlerinin sınırındaki yanılığı da eklemek gerekmektedir (TCK'nın 27/1. maddesi) ...*” ifadesinde bulunarak sınırın taksirle aşılmasını kastı kaldıran hata olarak değerlendirmiştir.

⁵²⁷ Hasan İba, “Ceza Sorumluluğunu”, 625.

⁵²⁸ İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*, 151.

⁵²⁹ Erdin, *Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Subjektif Unsur Sorunu*, 346

⁵³⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 04.12.2024, E. 2021/14-227, K. 2024/395, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 07.05.2025; Yargıtay 4. CD. 2023/2237 E. 2025/8488 K. sayılı kararında da aynı belirleme mevcuttur.

Alman CK'da TCK'nın 27/1. maddesine paralel düzenleme bulunmamaktadır. Benzer durumda izin normunun şartlarında hata hükümlerine göre değerlendirmede bulunulması gerektiği doktrinde ifade edilmektedir. *Jescheck ve Weigend'e göre* savunmada bulunan kişi farkında olmadan gerekenden fazla savunma yapmışsa veya saldırı başlamamasına rağmen başladığını düşünerek erkenden savunmaya dair eylemde bulunmuşsa meşru savunmaya dair iznin şartında hata halindedir. Kişinin hatası izin normunun şartlarında hata hükümlerine göre değerlendirilmelidir⁵³¹. *Baumann ve diğerlerine göre* de daha hafif nitelikte savunma imkânı görülmeyle, savunmaya dair eylem gerekli görülüp sınır aşılsa izin normunun şartlarında hata hükümlerinin dikkate alınması gerekir. Ayrıca, sınırı aştığı nitelikteki savunmasını izin verilebilir olarak değerlendirmişse bu durumda izin hatası hükümleri değerlendirilmelidir⁵³².

Ebert de benzer şekilde kişinin meşru savunmada kastı bulunmaksızın savunma aracının gücü konusunda hatası kaynaklı olarak savunma sınırlarını aşıyorsa hakkında Alman CK'nın 33. maddesi hükümleri uygulanmamalıdır. İzin normunun şartlarında hata hükümleri dikkate alınmalıdır. Sınırlı kusur teorisi gereğince kastının ortadan kalktığı kabul edilmelidir⁵³³. *Kindhäuser'e göre* kişinin taksirle (*fahrlässigkeit*) hareket ederek gerekli olan savunmanın ötesine geçmesi mümkündür. Kendisini yumrukla savunması mümkün olan kişinin bu durumu dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket ederek fark edemeyip silahla savunması halinde taksirli hareket ederek savunma sınırlarını aşmaktadır. Bahse konu durumda kişi izin normunun şartında hata içerisindedir. Ancak olayda astenik etkiler varsa ve kişi astenik etkilerin de etkisiyle sınırı aşmışsa mazur görülmesi gerekir⁵³⁴. Astenik etkilerin bulunduğu hallerden olan heyecan, korku veya telaş halinin oluşturduğu şok durumunda kişinin zayıflığına yol açan hal meydana gelmektedir. Astenik etki altında olan kişi zayıflığı kaynaklı olarak eylemde bulunmaktadır⁵³⁵. Örneğin kişinin yoğun heyecan yaşadığı bir durumda bu zayıflığın etkisi ile elindeki taşı hedef gözetmeksizin fırlattığı durumda zayıf bir durum olan heyecan nedeniyle eylemde bulunması söz konusudur. Stenik duygular ise astenik

⁵³¹ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 490.

⁵³² Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 400, kn. 45.

⁵³³ Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 109.

⁵³⁴ Urs Kindhäuser, *Strafgesetzbuch: Lehr- Und Praxiskommentar* (Baden-Baden: Nomos Verlag, 2015), 311, kn. 17.

⁵³⁵ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 324.

etkilerin tersine zayıflık kaynaklı olmayıp güç kaynaklıdır⁵³⁶. Örneğin kişinin öfke, kızgınlık veya sinir hali ile eylemde bulunmasında stenik etki söz konusudur.

Yukarıda izah edilen görüşün dışında *TCK'nın 27/1. maddesinin hata hükümlerinden ayrı, esaslı farklılıklar barındıran bir durum olduğu görüşü*⁵³⁷ de bulunmaktadır.

Mahmutoğlu ve Karadeniz'e göre taksirle sınırın aşılması durumlarında aşkın kısım açısından failin taksirinin varlığı, genel kurallar göz önünde bulundurularak tespit edilmelidir. Bu yapılan değerlendirmeden TCK'nın 27/1. maddesinin hata hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucu çıkarılmamalıdır⁵³⁸.

Sınırın taksirle aşılması hali ile hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarında hata farklı kurumlardır. Bu farkın en temel nedeni hukuka uygunluk nedenlerinin şartlarında hata durumunda hukuka uygunluk nedeninin şartı mevcut olmayıp varmışçasına eylemde bulunulur. Sınırın taksirle aşılması durumunda ise hukuka uygunluk nedenine dair şart mevcuttur. Bu iki kurum farklı kurumlar olsalar da aralarında benzerlik de bulunmaktadır. Her iki durumda da hukuka uygunluk nedeninin gerçekleştiğine dair hatalı eylemin bulunduğu doktrinde belirtilmektedir. Sınırın aşılmasında bu hatalı durumun nedeni gerçekte var olan hukuka uygunluk nedeninde taksire dayanan hatalı eylemdir. Hukuka uygunluk nedeninin şartlarında hata durumunda hiç var olmayan şarta dair hata söz konusudur⁵³⁹.

Doktrinadaki bir görüşe göre bazı olaylarda kişi hukuka uygunluk nedenine dair saldırının niteliğinde hata yaparak savunma hareketinde ölçüyü aşabilir. Bu durumda mevcut haksız saldırının niteliğinde hata bulunmaktadır. Kişinin bu durumdaki hatası kastı kaldıracak nitelikte ise ve taksir düzeyinde sorumluluğunun olduğu ifade edilebilirse

⁵³⁶ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1119, kn. 69.

⁵³⁷ Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 68-70; *Farklı kavramlar olduklarına dair*; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364; Erman, “Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 286, 287; Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 605; Savaşçı Temiz, *Ceza Hukukunda Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi*, 167; Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 120, 121; *Aralarında fark olduğu ve haksızlık hatası ile de karıştırılmaması gerektiğine dair*; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 304.

⁵³⁸ Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 605.

⁵³⁹ Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 68-70; *Farklı kavramlar olduklarına dair*; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364; Erman, “Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 286, 287; *Ayrıca sınırın kast olmaksızın aşılması halinin, hatanın ötesine geçen bir düzenleme olduğuna dair*; Erman, “Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”, 288.

hakkında TCK'nın 27/1. maddesi hükümleri uygulanabilir. Bahse konu olay halinde hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapılarak sınırın aşılması söz konusudur. Ancak bu hal sınırın taksirle aşılması hallerinin meydana geliş biçimlerinden sadece birisidir⁵⁴⁰. Var olan saldırıda, saldırının niteliğinin hatalı değerlendirilmesi meşru savunmanın maddi şartlarında hata haline ilişkindir. Sınırın taksirle aşılması hali savunmaya ilişkindir. Saldırının varlığı veya niteliğine dair hatalı değerlendirmeye ilişkin değildir. Bu nedenle saldırının niteliğinde hata yapıp sınırın aşılması durumunda meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümleri değerlendirilmelidir. Bahse konu durumda TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin uygulanamayacağı kanaatindeyiz.

Sınırın aşılmasının özel olarak düzenlenmiş olmasının nedeni bağımsız hata türü olması kaynaklı değildir. TCK'nın 30/3. ve 30/4. maddeleri kapsamındaki hata durumlarında potansiyel olarak mevcut olan ceza normunun ihlaline izin veren hal bulunmamaktadır. TCK'nın 27/1. maddesi durumunda ise potansiyel olarak mevcut olan ceza normunu ihlale izin veren hukuka uygunluk nedeninin varlığı söz konusudur. TCK'nın 27/1. maddesi açısından potansiyel olarak mevcut olan neden söz konusuysen TCK'nın 30/3 ve 30/4. maddeleri kapsamında zihinsel olarak mevcut olan neden söz konusudur⁵⁴¹.

Kanaatimizce hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumu ile TCK'nın 27/1. maddesi kapsamındaki sınırın aşılması arasında ilişki⁵⁴² mevcuttur. Nitekim *TCK'nın 27/1. maddesi olmasaydı, meşru savunma halinde olan kişinin, savunmada kullandığı aracı hatalı şekilde kullanarak taksirli hareket edip saldırıda bulunanı sınırı aşarak yaraladığında hangi hükümler uygulanırdı* sorusuna TCK'nın 30/3. maddesi şeklinde cevap verilebileceğinden aralarında ilişki olmadığını belirtmek doğru olmaz. Ancak bu iki durum ilişkili olsa da nihai olarak aralarında esaslı farklılıklar bulunan durumlardır. Nitekim hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata halinde bulunan kişinin gerçekleştirdiği eylemde olayda gerçekten var olan hukuka uygunluk nedenine dair somut olay yoktur. Kişinin zihninde var olan bir durum söz

⁵⁴⁰ Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 120, 121.

⁵⁴¹ İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*, 161.

⁵⁴² Alman hukukunda da meşru savunmada sınırın taksirle ve heyecan, korku veya telaş durumu olmaksızın aşılması halinde izin normunun şartlarında hata hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir; Kindhäuser, *Strafgesetzbuch: Lehr- Und Praxiskommentar* 311, kn. 17; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 490; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 109.

konusudur. Hiç var olmayan bir saldırının varlığını düşünmek, silahı olmayan bir kişinin elini silah olarak varsaymak bahse konu durumlara örnektir. TCK'nın 27/1. maddesi kapsamındaki sınırın aşılması durumunda ise (*meşru savunma halinde sınırın aşılması açısından*) meşru savunma haline dair somut olay mevcuttur. Kişinin sadece zihninde var olan bir durum olmayıp gerçekte de somut olarak meşru savunma hali bulunur. Sınırın aşılmasına ilişkin olan TCK'nın 27/1 ve 27/2. maddelerindeki her iki hal ile hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata arasındaki diğer bir fark da hatanın gerçekleştiği husus ile ilgilidir. Meşru savunma açısından konu değerlendirildiğinde, meşru savunmanın maddi şartları saldırıya ve savunmaya ilişkindir. Yani meşru savunmanın maddi şartlarında hata yapan kişi saldırı aracı, saldırı aracının varlığı, saldırının şiddeti veya savunma ile saldırıya dair diğer durumlarda hata hali içerisindedir. Sınırın aşılması durumlarında ise saldırıya ilişkin hata⁵⁴³ yoktur. Kişi saldırıya ilişkin bir unsur yanlışı değerlendirmez. Sınırın aşılmasında savunmaya ilişkin unsurlar açısından hata hali söz konusudur⁵⁴⁴. Kişi saldırıya dair aracı yanlışı değerlendirdiği için değil savunmaya dair aracı taksirli şekilde davranarak veya astenik etkiler altındayken eylemde bulunarak savunmada bulunduğu için sınırı aşmaktadır. Bu nedenle meşru savunmanın maddi şartlarında hata ile meşru savunma açısından her iki sınırın aşılması halleri arasında da ilişki bulunsa da hatanın gerçekleştiği unsurun kapsamı açısından da birbirlerinden ayrılırlar.

Doktrinde tartışmalı olunan hususlardan birisi de TCK'nın 27/1. maddesinin kusur veya haksızlık ile ilgili olmasına ilişkindir. Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın taksirle aşılması hali kusuru etkileyen neden olup mazeret nedeni değildir⁵⁴⁵. *Bozbayındır'a* göre TCK'nın 27/1. maddesi meşru savunma dışında hukuka uygunluk nedenlerine de uygulanabilecek olan kusurluluğu azaltan bir haldir⁵⁴⁶.

⁵⁴³ Karşıt görüşte olan Erman'a göre kişinin saldırıya dair bir unsur yanlışı değerlendirmesi neticesinde eylemde bulunarak sınırı aşarsa hukuka uygunluk nedeninin sınırını aşar. Bu sınırın aşılmasının özünde hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata bulunmaktadır. Erman, "Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi", 287.

⁵⁴⁴ Otto da benzer sonuca meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda (Alman CK'nın 33. maddesi) varmış, kişinin sınırın aşılması durumunda saldırıya ilişkin durumu hatalı değerlendirmede, savunmaya ilişkin sınırlarla ilgili durumun mevcut olduğunu belirtmiştir. Harro Otto, "Grenzen Der Straftaten Überschreitung Der Notwehr, 33 – BGH, NStZ, 1987, 20", JURA, 11 (1987): 604.

⁵⁴⁵ Dülger, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 637.

⁵⁴⁶ Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 132.

Doktrindeki bir görüşe göre de sınırın taksirle aşılması mazeret nedeni olmayıp cezayı hafifleten neden niteliğindedir⁵⁴⁷.

Doktrindeki bir görüşe göre TCK'nın 27/1. maddesinde ifade edilen kast ile suçun subjektif unsuru olarak kabul edilen kast kavramları aynı anlama gelmemektedir. TCK'nın 27/1. maddesi kapsamındaki kast ile “*bilerek, farkında olunarak*” anlamı ifade edilmeye çalışılmıştır. Aynı maddede taksir kavramından söz edilmesinin nedeni de sınırın bilerek, farkında olunarak aşılması halinde cezalandırmanın söz konusu olup olmayacağı veya ölçüsünün belirlenmesine ilişkindir. Bu nedenle kast münhasıran haksızlığa ilişkindir ancak sınırın aşılması kusuru etkilemektedir⁵⁴⁸. Hukuka uygunluk nedenleri kastın kapsamına dahil değildir. Dolayısıyla hukuka uygunluk nedeninin unsuru olan sınır ile ilgili meydana gelen hata kast kapsamındaki bir hata değildir. Haksızlık açısından hatanın etkisinin söz konusu olabilmesi için hatanın kast kapsamındaki unsur açısından oluşması gerekir. Hukuka uygunluk nedenlerinde sınır, kast kapsamında bir unsur olmadığından meydana gelen hata diğer bir ifadeyle sınırda hata durumu haksızlığı değil kusuru etkiler⁵⁴⁹.

Sınırın taksirle aşılmasının kusurluluğu azaltan hal olduğu görüşüne göre sınırın taksirle aşılması halinde kişi hukuka uygunluk nedeni kapsamında hareket etmektedir. Fakat hukuka uygunluk nedenlerine dair sınırı taksirle aşmaktadır. Sınırın taksirle aşılması durumunda cezada indirimin öngörüldüğü gözetildiğinde TCK'nın 27/1. maddesindeki düzenleme kusurluluğu azaltan hal olarak ifade edilmelidir⁵⁵⁰.

TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında eylemde bulunan fail hakkında indirimli ceza uygulanmaktadır. Failin herhangi bir zamanda gerçekleştirdiği taksirli eylemin yaptırımı, sınırın taksirle aşılması durumunda gerçekleştirdiği taksirli eylemin yaptırımına nazaran daha fazladır. Sınırın taksirle aşılması durumunda daha az cezalandırılmanın sebebi failin nihayetinde hukuka uygunluk nedeni kapsamında hareket ediyor iken eylemini gerçekleştirmesi ve dolayısıyla iradesinin hukuka uygun hareket etme şeklinde olması kaynaklı olduğu doktrinde belirtilmiştir⁵⁵¹. Hukuka uygunluk nedeni kapsamında hareket

⁵⁴⁷ Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 121.

⁵⁴⁸ İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*, 163, 164.

⁵⁴⁹ Hasan İba, “Ceza Sorumluluğunu”, 647, 648.

⁵⁵⁰ Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 120.

⁵⁵¹ Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 250; Kılıç, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, 236.

edilirken sınır taksirli şekilde aşıldığında eylemin haksızlık içeriğinin daha az olduğu kabul edilmiştir. Taksirli sorumluluğun temelinde hukuka uygun hareket etme gayesinde olan birey mevcuttur⁵⁵². Zira saldırıda bulunan ve sınırın aşılmasından etkilenen kişinin eylemi olmasaydı sınırı aşan kişi savunmada bulunmayacak ve taksirli eylemini gerçekleştirmeyecektir. Sınırın taksirle aşılmasında indirim uygulanması belirtilen nedenlerden ötürü hakkaniyete uygundur⁵⁵³. Bu görüş ile benzer şekilde düşünmekle birlikte sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından değil sınırı olan ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından da sınırın taksirle aşılabileceğini düşünüyoruz. Bahse konu durumlarda da kişinin hukuk düzenine karşı gelme iradesi daha azdır.

İçel'e göre ise TCK'nın 27/1. maddesinin açık lafzına karşın kişinin hukuka uygunluk nedeninin sınırını zorlayıcı nedenler ve içinde bulunduğu psikolojik durum etkisi ile aşmışsa ve bu aşımında kusurlu değilse hakkında hukuka uygunluk nedeni uygulanmalıdır⁵⁵⁴. Diğer bir ifade ile kusur olmaksızın sınırın taksirle aşılması haksızlığa ilişkin olarak değerlendirildiği, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hal olduğu düşüncesi ile belirtilen görüşün savunulduğunu düşünmekteyiz.

Doktrindeki bir görüşe göre sınırın taksirle aşılması durumunda kusurluluğa dair değerlendirmede bulunmaksızın haksızlık alanında değerlendirmede bulunularak hukuki belirleme yapılmalıdır⁵⁵⁵. TCK'nın 27/1. maddesinin kusurluluğu azaltan neden olduğunu ifade etmek kast ve taksiri kusur şekli olarak gören klasik suç teorisinin etkisinin görülmesi anlamına gelmektedir⁵⁵⁶.

Klasik suç teorisi ve şahsi haksızlık teorisinin benimsediği sistemlere göre sınırın taksirle aşılması halinin haksızlık ve kusur ile ilgili olmasının değiştiği doktrinde ifade edilmektedir. Şahsi haksızlık teorisine göre kast cezalandırılabilir eylemin haksızlık

⁵⁵² Kılıç, *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*, 236.

⁵⁵³ Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 250.

⁵⁵⁴ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 412.

⁵⁵⁵ Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 418; Koca ve Üzülmaz'ın TCK'nın 27/1. maddesine ilişkin olarak; hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hatanın görünüm şekli olduğu, sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabilirliğinin bulunduğu belirlenmesi ve sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasına ilişkin hususun benimsenmiş olunan teorik sistem gereğince kusurluluğu etkileyen haller içerisinde incelenmesi gerekirken sınırın taksirle aşılmasını kusurluluk alanında incelemeleri nedeniyle sınırın taksirle aşılmasını haksızlık ile ilgili olarak nitelendirdikleri tarafımızca değerlendirilmiştir. Koca, Üzülmaz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 309, 310; Haksızlık unsuru ile ilgili olduğuna dair, Mahmut Koca, İlhan Üzülmaz, "Hukuka Uygunluk", 41.

⁵⁵⁶ Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 418.

unsuruna dairdir. TCK'nın 27/1. maddesi de haksızlıkla ilgili olduğundan sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından sınırın aşılması müessesesi uygulanabilir. Şahsi haksızlık teorisini savunan ancak kastı hem haksızlık hem de kusur alanı içerisinde değerlendiren, kasta çifte fonksiyon yükleyen görüşün TCK'nın 27/1. maddesinin kusuru mu yoksa haksızlığı mı etkilediği noktasında açık görüş belirtmediği ifade edilmiştir. Ancak hukuka uygunluk nedenlerinde hata durumunu kusuru etkileyen hal olarak benimsendiği dikkate alındığında bu görüşe göre TCK'nın 27/1. maddesinin kusuru etkileyen hal olarak kabul edildiği söylenebilir. Klasik suç teorisine göre kast cezalandırılabilir eylemin kusur unsuruna dairdir. Bu nedenle sınırın aşılmasının kusura ilişkin olduğu ve sınırın aşılması durumunda failin cezalandırılmamasının nedeninin haksızlığın mevcut olmaması değil failin kusurunun bulunmaması olduğu belirtilmiştir⁵⁵⁷.

Yargıtay CGK 2023/1-360 E. 2024/157 K. sayılı kararında⁵⁵⁸ “...sınırın aşılması bir hukuka uygunluk nedeni olmayıp TCK'nın 27.maddenin 1. fıkrasındaki durum itibarıyla kusurluluğu azaltan, 27. maddenin 2. fıkrasındaki durum itibarıyla da kusurluluğu ortadan kaldıran nedenlerden biridir...” denilmektedir. Karardan anlaşılabileceği üzere Yargıtay'a göre sınırın taksirle aşılması kusurluluğu azaltan bir nedendir.

Hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata durumunda kişi bilerek ve isteyerek hareket etmekte, neticeten eylemini kasten gerçekleştirmektedir. Kişinin bahse konu hata durumunda kastının kalktığını ifade eden görüşlerde kişinin aslında kasten hareket ettiği ancak hatası nedeniyle kastının kalktığı ifade edilir. Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda ise kasıtlı bir hareket yoktur. Başından beri var olan taksirli hareket⁵⁵⁹ mevcuttur. Örneğin saldırıda bulunan K'ya karşı kendisini koruyan M'nin silahı uyarı amacıyla havaya ateş edecekken kolunun güçsüzlüğü kaynaklı ve silahın ağırlığını hesaplayamayarak dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı kullanarak ateş etmiştir. Neticesinde mermi K'nın göğsüne isabet etmiş M, meşru savunmada sınırı taksirle aşmıştır. Ancak bu durumda M'nin kasten hareket ettiği ve hatası nedeniyle

⁵⁵⁷ Hasan İba, “Ceza Sorumluluğunu”, 637, 638.

⁵⁵⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 03.04.2024, E. 2023/1-360, K. 2024/157, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 07.05.2025.

⁵⁵⁹ Bozbayındır'a göre de TCK'nın 27/1. maddesinde ifade edilen “kast olmaksızın” ifadesi sınırın doğrudan taksirle aşıldığı halleri de içeren üst kavram niteliğindedir. Ancak yazara göre bu üst kavram hataya dayanan eylemi de içermektedir. Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 121.

kastının kalktığı ifade edilmemelidir. M'nin eylemi başından beri taksirli niteliktedir. Kastını kaldıran bir durum yoktur. M hakkında taksirli cezasında indirim uygulanmasının nedeni de eylemindeki adaletsizliğin ve hukuk düzenine karşı gelme iradesinin içeriğinin azalmasıdır. Herhangi bir meşru savunma hali olmaksızın taksirli şekilde öldürme eyleminde bulunan A ile meşru savunma halindeyken taksirli hareketi ile öldürme eyleminde bulunan B'nin aynı cezayı alması adaletsizlik teşkil edecektir. Çünkü B'nin eyleminin asli sebebi hakkını korumasıdır. B'nin eyleminin haksızlığının içeriği hakkını korurken taksirli eylemde bulunduğu için A'ya nazaran azdır. Bu nedenle taksirli eyleme dayalı suçun cezasında indirim uygulanması yerindedir. Aynı durum zorunluluk hali kapsamında hareket eden kişi için de geçerlidir. Neticeten hukuka uygunluk nedeni veya sınırı olan ceza sorumluluğunu kaldıran hal kapsamında hareket eden kişinin taksirli eylemi ile bu kapsamlarda hareket etmeyen kişilerin taksirli eylemlerine aynı sonuç yüklenmemelidir. Bahse konu durumlarda eylemlerde hukuk düzenine karşı gelme unsuru daha azdır. Taksirli şekilde sınırı aşan kişilerin eylemlerinin haksızlık içeriklerinin ve içinde bulundukları haller nedeniyle kusur durumlarının da daha az olduğu kanaatindeyiz.

E. İstisna Düzenleme: Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu

Zor kullanma yetkisine sahip olan kamu görevlisinin görevini yaptığı esnada gerçekleştirdiği eylemlerle bağlantılı olarak özellikle kanunun emrini icra ve meşru savunma hali sıklıkla karşılaşılabilecek hukuka uygunluk nedenleridir. Örneğin zor kullanma yetkisine sahip olan kamu görevlisinin görevini yaparken saldırıya maruz kaldığı durum mevcutsa diğer şartların da varlığı halinde meşru savunma kapsamında hareket ediyor olabilir. Bahse konu yetkiye sahip olan kamu görevlisinin yetkisini kullanması halinde kanunun emrini icra ettiği açıktır. Zor kullanma yetkisini kullanan kamu görevlisinin sınırı aşması ile ilgili olan TCK'nın 256. maddesi meşru savunmada sınırın aşılması açısından incelenmesi gereken bir düzenlemedir. Çünkü kişi meşru savunma halindeyken sınırı aşıyor olabilir. Zor kullanma yetkisini kullanan ve aynı zamanda haksız saldırıya karşı meşru savunma kapsamında hareket ederek savunmada bulunan kişi sınırı aşabilir. Belirtilen durumlarda TCK'nın 27/1. ve 2. maddelerinin ya da TCK'nın 256. maddelerinden hangisine öncelik tanınacağı ve hangi hükümlerin uygulanabilir olduğu tartışmalıdır. Biz çalışmamızın meşru savunmada sınırın aşılması

ile ilgili olması nedeniyle zor kullanma yetkisini kullanan ve meşru savunma kapsamında hareket ederken sınırın aşılması durumlarına dair incelemelerde bulunmaya çalışacağız.

TCK'nın Özel Hükümler isimli 2. kitabının 256. maddesinde “*Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması*” başlıklı düzenleme yer almaktadır. Maddede “*Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.*” şeklinde ifade edilmiştir.

Belirli statüdeki kişilerin (örneğin kolluk görevlileri) saldırıyı defetmeleri durumunda kanun hükmünü icra veya meşru savunma hükümlerinden hangisinin uygulanacağı önemlidir. Hukuka uygunluk nedenlerinin yarışması durumu söz konusu ise failin en lehine olan hükümlerin uygulanması gerekmektedir⁵⁶⁰. Kolluk görevlilerinin olaya müdahale ettikleri hallerde saldırının devam ettiği süreçte zor kullanmaları halinde meşru savunma hali ve kanun hükmünü icra hali söz konusudur. Savunmada bulunan kolluk görevlilerinin lehine olan hükümler uygulanmalıdır. Saldırının devam ettiği sürece dair olarak meşru savunma, saldırının sonlanmasından sonraki sürece ilişkin olarak ise kanun hükmünü icra hükümleri uygulanmalıdır. Yargıtay benzer durumların olduğu olaylarda eylemleri bütün olarak değerlendirerek sadece TCK'nın 24/1. maddesi veya 25/1. maddesi kapsamında incelemede bulunmaktadır. Bu yaklaşım durumunda saldırının devam ettiği sürece ilişkin olarak kanun hükmünü icranın, saldırının sona ermesi sonrasında ilişkin olarak da meşru savunmanın uygulanmasının isabetli olmadığı doktrinde belirtilmiştir⁵⁶¹.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun kasten yaralama suçundan farklı olduğu temel nokta yalnızca zor kullanma yetkisine sahip olan kamu görevlileri tarafından işlenebiliyor oluşudur. Kasten yaralama suçuna atıfta bulunulan zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunun bağımsız bir suç olarak düzenlenmesinin izahı zordur⁵⁶².

⁵⁶⁰ Topçu, *Meşru Savunma*, 57, 58.

⁵⁶¹ Topçu, *Meşru Savunma*, 65.

⁵⁶² Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 1100; Başbozkurt'a göre de ayrıca düzenleme yapılmasına ihtiyaç olmadığı ifade edilebilir. Ancak özellikle kolluk personeli açısından dikkat çekmek amacını taşıdığı da söylenilebilir. Kasten yaralama suçuna atıf yapılmasındansa münhasır bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır. Özlem Çelik Başbozkurt, “Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu (TCK m. 256)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 27/1 (2025): 654.

TCK'nın 256. maddesindeki düzenleme ile zor kullanma yetkisinin kasten aşılması durumu suç olarak düzenlenmiştir⁵⁶³. TCK'nın 256. maddesi açısından sınırın aşılması kasten gerçekleştiği takdirde cezai sorumluluk gerektirir⁵⁶⁴.

Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin sınırı kasten hareket etmeyerek aşması durumunda hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması gerektiği doktrinde belirtilmiştir⁵⁶⁵. *Hafizoğulları ve Özen'e* göre TCK'nın 256. maddesi çelişkili bir düzenlemedir. Zor kullanma yetkisini kullanan kamu görevlisi kanun hükmünü icra etmektedir. Kamu görevlisi olan zor kullanma yetkisine sahip olan kişi sınırı kasten aştığı takdirde kasti eyleminden dolayı cezalandırılacaktır. Taksirli şekilde sınırı aştığı takdirde ise aykırı düzenleme olmasaydı TCK'nın 27. maddesi dikkate alınarak taksirli sorumluluğu söz konusu olacaktı. Ancak TCK'nın 256. maddesi dikkate alındığında taksirli sorumluluğuna değil kasti sorumluluğuna başvurulacaktır. Anayasa'nın eşitlik ilkesi ihlal edildiğinden ve Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu 16. madde ve ek 6. madde hükmü dikkate alındığında çelişki mevcuttur⁵⁶⁶.

Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu ile TCK'nın 27/1. maddesinin bir arada değerlendirilemeyeceği görüşüne göre TCK'nın 256. maddesinde görevin gerektirdiği ölçüde sınırın aşılması durumunda kasten yaralama hükümlerinin uygulanmasına dair atıf yapılmıştır. Bu durumda kanuni düzenleme gereğince TCK'nın 27. maddesine göre değerlendirmede bulunulamayacaktır. Çünkü TCK'nın 27/1. maddesinde sınırı aşan kişinin eylemi açısından taksirli suç düzenlenmiş ise sorumluluk mevcuttur⁵⁶⁷. Hukuka uygunluk nedenleri kapsamında hareket edilirken, taksirle işlenebilen bir suçun sınırının aşılması durumunda TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilirliği gündeme gelecektir. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu taksirle işlenebilen bir suç olmadığından TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilirliği yoktur. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın taksirle aşılması durumunda fail

⁵⁶³ Malkoç, *Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, 350; Savaşçı Temiz, *düzenlemenin, sınırın taksirle aşılması durumunda da kamu görevlisinin kasten yaralama suçundan cezalandırılacağı şeklinde anlaşılabilir olması halinin haklı olarak eleştirildiğini belirtmiştir*. Savaşçı Temiz, *Ceza Hukukunda Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi*, 166; Alkan, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması”, 210; Hakan Ayyıldız, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi”, 244.

⁵⁶⁴ Abdurrahman Tekin, “Polisin Zor Kullanma Yetkisi”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7/1 (2017): 49.

⁵⁶⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1103, 1104; Özlem Çelik Başbozkurt, “Zor Kullanma Yetkisine”, 667; Hakan Ayyıldız, “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi”, 244.

⁵⁶⁶ Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 239.

⁵⁶⁷ Doğan, *Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar*, 240.

cezalandırılmamalıdır⁵⁶⁸. TCK'nın 256. maddesinde bulunan atıftan kaynaklı olarak koşulların varlığı halinde netice sebebiyle ağırlaşmış suçlara dair hükümlerin uygulanması mümkündür⁵⁶⁹.

TCK'nın 256. maddesinin zor kullanma yetkisine sahip olan kamu görevlilerinin kasten sınırı aşmaları durumunda cezalandırılacakları yönünde uyarı işlevinin bulunduğu doktrinde belirtilmektedir. Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisi hakkında, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanamaz⁵⁷⁰.

TCK'nın 256. maddesindeki düzenleme ile TCK'nın 27/1. maddesi kapsamındaki düzenleme birbirleri ile çatışır niteliktedir. Suçüstü yakalanan kişiyi gözaltına almaya çalışan kolluk görevlisinin müdahalesi sonucunda kişinin kolunun çıkması durumunda kanun hükmü yerine getirilirken taksirli şekilde sınır aşılmaktadır. Kolluk görevlisinin TCK'nın 256. maddesi gereği kasten yaralamadan sorumlu tutulması adaletsiz sonuca yol açacaktır⁵⁷¹.

Kanaatimizce zor kullanma yetkisini kullanan kişinin kasten hareket ederek gerekli olanın ötesine geçmesi durumunda kanun hükmünü icra ederken veya meşru savunma içerisindeyken hareket etmesi fark etmeksizin hakkında TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilmesi mümkün değildir. Çünkü TCK'nın 27/1. maddesindeki hal sadece sınırın taksirle aşılması hali açısından geçerlidir. TCK'nın 256. maddesi de zor kullanma yetkisinde sınırın aşılmasının sadece kasten aşıldığı durumda dikkate alınmalıdır. Diğer bir ifade ile zor kullanma yetkisini kullanan kamu görevlisi taksirle hareket ederek sınırı aşıyorsa TCK'nın 256. maddesi dikkate alınamaz. Bu durumda kanun koyucunun iradesi de dikkate alınarak taksirli yaralama, taksirle öldürme veya taksirli eylemine dair suçu değerlendirilmelidir. Nitekim zor kullanma yetkisini icra ederek taksirle yetkisinin ötesine geçip bir kişinin kolunun kırılmasına neden olan kişinin eyleminde taksirle yaralama suçuna dair tipik eylem mevcuttur. Bu durumda taksirle yaralamanın değerlendirilmemesi hukuka uygun değildir. Dolayısıyla zor kullanma yetkisini kullanan kişi (*saldırı altında ve meşru savunma kapsamında hareket ettiğini*

⁵⁶⁸ Engin Ulusoy, “Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu (TCK. Madde 256)” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), 224.

⁵⁶⁹ Doğan, *Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar*, 240.

⁵⁷⁰ Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada”, 352.

⁵⁷¹ Arif Naci Sucuoğlu, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması (TCK 27. Madde)”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3/2 (2018): 149.

varsayarsak) gerekli olanın ötesine geçip sınırı taksirle aşmışsa, eylemi taksirli bir suç açısından tipik ise, kanun tarafından suç olarak belirlenmişse kişi hakkında TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanması mümkündür. Yine kişi meşru savunma kapsamında iken zor kullanma yetkisini kullanırken içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş nedeni ile sınırı aşarsa kasten veya taksirle hareket etmesi fark etmeksizin hakkında TCK'nın 27/2. maddesi uygulanabilir. Kişinin meşru savunma değil de kanun hükmünü icra ederken zor kullanma yetkisini kullanıp içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırı aşarsa, TCK'nın 27/2. maddesinin münhasıran meşru savunma açısından düzenlendiği de dikkate alınarak hakkında TCK'nın 27/2. maddesi uygulanamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN HEYECAN, KORKU VEYA TELAŞ NEDENİYLE AŞILMASI

A. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeni ile Aşılmasının Hukuki Esası

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması, TCK'da 27/2. maddede düzenlenmiştir. Alman hukukundaki benzer nitelikteki düzenleme Alman CK'da 33. maddede düzenlenmiştir. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki niteliğinin, benzer kurumlar ile farkının ve düzenlenme nedeninin ortaya konulması için hukuki esasının tespit edilmesi gerekmektedir.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esası doktrinde farklı görüşler ile açıklanmıştır. Kusurun çift yönlü azaldığı⁵⁷², cezalandırmanın amacının kalmadığı⁵⁷³, psikolojik etki nedeni ile baskı altında

⁵⁷² Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 272, kn. 1; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 348, kn. 764; Kindhäuser, *Strafgesetzbuch: Lehr- Und Praxiskommentar*, 308, kn. 1; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 661-663, kn. 1, 2; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 678, kn. 2; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 491; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 239, kn.702; Harnisch, Knaupe ve Schröder, kusurun çifte azaldığını belirtmemiş ancak nesnel olarak var olan meşru savunma nedeniyle haksızlığın azaldığını; astenik etkiler nedeniyle de davranışlarını yönlendirme serbestisinin zorlaştığını belirterek meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasını bu iki temel nedene dayandırmıştır. Harnisch, Knaupe ve Schröder, *Falltraining Strafrecht Allgemeiner Teil*, 195, kn. 214; Topçu, *Meşru Savunma*, 692; Timur Demirbaş, “Türk Ceza Kanunu'nda”, 282; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 127, 128.

⁵⁷³ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1661, kn. 3; Johannes Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Baden Baden: Nomos Verlag, 2020), 137, kn. 413; Claus Roxin, “Der Abschuss gekapeter Flugzeuge zur Rettung von Menschenleben”, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 6 (2011): 562; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662.

bulunulduğu⁵⁷⁴ ve kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisinin etkilendiği⁵⁷⁵ şeklindeki düşünceler en çok üzerinde değerlendirme yapılan düşüncelerdir. Bu düşünceler incelendiğinde ilgili düşüncelerin birbirlerini tümüyle dışlamadıkları, bazı durumlarda birbirlerini tamamlayıcı nitelikte oldukları anlaşılmaktadır⁵⁷⁶.

*Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda kişinin irade ve davranışlarını yönlendirme serbestisinin olumsuz şekilde etkilendiği görüşü*⁵⁷⁷ sınırın aşılmasının hukuki esasını açıklar nitelikte görüşlerden birisidir. Heyecan, korku veya telaş hallerinin kişi açısından ortak etkisi, savunmada bulunan kişiyi psikolojik olarak etkilemesi ve kişinin zayıflamasına neden olması ile sağlıklı karar almasını ve düşünme yeteneğini olumsuz şekilde etkilemesidir⁵⁷⁸. Heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunan kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisi, sağlıklı düşünme ve iradesini ortaya koyma yeteneği olumsuz şekilde etkilenmektedir⁵⁷⁹.

Kanun koyucunun TCK'nın 27/2. maddesini düzenlemesinin nedeni, saldırı altında bulunan kişinin içinde bulunduğu psikolojik baskı neticesinde eylemde bulunması durumunda kamu vicdanının zarar görmesini engellemektir. Kişinin cezalandırılması

⁵⁷⁴ Bazı düzenlemelerin sınırın aşılmasında psikolojik durumu esas aldığına dair bakınız; Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 102, p. 791; Ebert'e göre de meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının mazeret nedeni olmasının temelinde istisnai psikolojik hal (psychischen Ausnahmesituation) yatmaktadır. Ancak hukuka aykırı saldırıya karşı aşırı da olsa savunma amacıyla hareket eden kişinin eyleminde haksızlık içeriği de azalır. Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 108.

⁵⁷⁵ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356, 357; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 116; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 378, 379; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 422; Artuk ve diğerlerine göre kişi saldırı dolayısıyla değerlendirme yapma imkanını kısmen veya tamamen kaybeder. Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 506.

⁵⁷⁶ Çifte kusur azalması ile cezalandırmanın amacı düşüncelerinin birbirlerinin tamamlayıcı nitelikte olduğu görüşü için bakınız; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1661, kn. 3; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 128; Heike Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, (Berlin: Mensch Buch Verlag, 2001), 192; Gunnar Duttge, "33 Überschreitung der Notwehr", içinde *Gesamtes Strafrecht*, ed. Dieter Dölling, Gunnar Duttge, Stefan König, Dieter Rössner, (Baden-Baden: Nomos Verlag, 2022), 402, kn. 1.

⁵⁷⁷ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356, 357; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 116; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 378, 379; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 422; Artuk ve diğerlerine göre kişi saldırı dolayısıyla değerlendirme yapma imkanını kısmen veya tamamen kaybeder. Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 506.

⁵⁷⁸ Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 116.

⁵⁷⁹ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356, 357; Walter Perron, Jörg Eisele, "§33 Überschreitung der Notwehr", 679, kn. 3; Bernd Hecker, "Strafrecht AT: Notwehrexzess", 178.

adaletsizlik oluşturacaktır⁵⁸⁰. Ruhsal durumu etkilenen kişiden, yapamayacağını yapmasının beklenilemeyeceği esas alınmıştır⁵⁸¹.

Heyecan, korku veya telaş halinin oluşturduğu astenik şok durumunda kişinin zayıflığına yol açan hal meydana gelmektedir. Astenik şok durumu kısa süreli akut veya yoğun bir duygu durumu olup istem dışı durumların ortaya çıkmasına neden olur. Şok durumunda olan kişinin algı ve çalışma kapasitesi tamamen ortadan kalkmasa da normal psikolojik algılama ve çalışma süreci bozulmaktadır⁵⁸².

Manevi cebir veya psikolojik teoriye göre, kişi kendisini savunmak amacı ile eylemde bulunduğu esnasında soğukkanlılığını kaybeder. Heyecan içerisinde eylemini gerçekleştirir. Saldırı unsuru manevi anlamda cebirdir. Savunma içerisinde bulunan kişi korku, heyecan veya telaşı nedeniyle irade serbestisini kaybeder. Meşru savunmanın hukuki esası açısından ifade edilen bu teori bazı mevzu düzenlemelerde sınırın aşılması açısından değerlendirilmiştir. Savunmada sınırı aşan kişi soğukkanlılığını kaybedeceği ölçüde manevi cebir altında kalırsa irade serbestisi ortadan kalkacaktır. Bu nedenle kişi, sınırı heyecan ve korku nedeni ile aştığında cezalandırılmaz⁵⁸³.

Roxin'e göre, meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasının gerekçesi olarak, irade kontrolünün önemli düzeyde azalması ve psikolojik anlamda olağanüstü durum ifade edilir. Ancak bu durum mazeret nedeni olarak düzenlenen Alman CK'nın 35. maddesindeki zorunluluk halindeki gibi ikna edici düzeyde değildir. Belirtilen gerekçelerin uygun olduğu kabul edilirse, sınırın aşılması hükümlerinin neden sadece meşru savunma açısından geçerli olduğu anlaşılamaz. Neticeten bu görüş kabul edilirse, korku, heyecan veya telaş nedeniyle gerçekleştirilen tüm eylemlerin cezalandırılmaz olması gerekir ki bu da hukuken söz konusu değildir⁵⁸⁴. Kanaatimizce irade kontrolünün zayıflaması ve psikolojik anlamda olağanüstü durum ile

⁵⁸⁰ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662; *Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında kişinin üzerinde mazur görülebilir nitelikte psikolojik etki oluşur. Özbek vd., Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431.

⁵⁸¹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 412; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 505.

⁵⁸² Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 324.

⁵⁸³ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 101, 102, p. 790, 791; *Ebert'e göre de meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının mazeret nedeni olmasının temelinde istisnai psikolojik hal (psychischen Ausnahmesituation) yatmaktadır. Ancak hukuka aykırı saldırıya karşı aşırı da olsa savunma amacıyla hareket eden kişinin eyleminde haksızlık içeriği de azalır. Ebert, Strafrecht Allgemeiner Teil*, 108.

⁵⁸⁴ Roxin, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1119, 1120, kn. 70.

hakkı, haksızlığa karşı korurken eylemde bulunma şeklindeki meşru savunmaya özgü durum birleştiği için meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması cezalandırılmama sebebi olarak düzenlenmiştir. Hakkın, haksızlığa karşı savunulması durumu dikkate alınmadan sadece psikolojik durumlar gerekçesi ile sınırın aşılmasının hukuki esası ortaya konulmamalıdır. Örneğin sınırın aşılmasına dair düzenlemenin meşru savunma açısından düzenlenip zorunluluk hali açısından düzenlenmemesinin temel sebebi, meşru savunma esnasında haklı olanın haksız olana boyun eğmeyerek hakkın savunulduğu esnada eylemin gerçekleşmesidir. Zorunluluk halinde ise tehlike altında olan kişinin, haksız olan kişiye karşı hakkını savunması gibi bir eylem yoktur. Meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılmasında haksız saldırıya maruz kalan kişi vardır. Ayrıca sınırın aşılması eyleminden ilk saldırıda bulunan etkilenir. Zorunluluk hali gibi diğer durumlarda haksız saldırı yoktur.

*Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esasında çift yönlü olarak kusurun azalması (doppelten Schuldinderung) olduğu görüşüne*⁵⁸⁵ göre sınırı aşan kişi hem haksız saldırıya karşı eylemde bulunmakta hem de heyecan, korku veya telaş hali ile eylemde bulunmaktadır. Bu nedenle çift yönlü olarak kusuru azalır. Çift yönlü kusurun azalmasında ilk olarak kusurun azalmasına neden olan unsur, psikolojik ve duygusal etkilerdir. Meşru savunmada sınırın aşan kişi haksız saldırının sonucunda heyecan, korku veya telaş hali içerisine girmektedir. İkinci olarak sınır aşılmış olsa da haksız bir saldırıya karşı savunmanın gerçekleştirilmesi

⁵⁸⁵ Rudolf Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (München: C. H. Beck, 2023), 272, kn. 1; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 348, kn. 764; Kindhäuser, *Strafgesetzbuch: Lehr- Und Praxiskommentar*, 308, kn. 1; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 661-663, kn. 1, 2; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 678, kn. 2; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 491; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 239, kn.702; Klaus Rogall, “§33 Überschreitung der Notwehr”, içinde *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch Band I*, ed. Jürgen Wolter, (Köln: Carl Heymanns Verlag, 2017), 1049, kn. 2; Harnisch, Knaupe ve Schröder, *kusurun çifte azaldığını belirtmemiş ancak nesnel olarak var olan meşru savunma nedeniyle haksızlığın azaldığını; astenik etkiler nedeniyle de davranışlarını yönlendirme serbestisinin zorlaştığını belirterek meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasını bu iki temel nedene dayandırmıştır*. Harnisch, Knaupe ve Schröder, *Falltraining Strafrecht Allgemeiner Teil*, 195, kn. 214; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 471; Paul Bockelmann, Klaus Volk, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (München: C.H. Beck Verlag, 1987), 130; Hans-Joachim Rudolphi, "Notwehrexzeß nach provoziertem Angriff," *Juristische Schulung*, 10 (1969): 462; Topçu, *Meşru Savunma*, 692; Timur Demirbaş, “Türk Ceza Kanunu’nda Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması”, *Hayri Domanic’e Armağan*, (İstanbul: 1995): 282; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 127, 128; Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 605; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 422.

belirleyicidir⁵⁸⁶. Sınırı aşan kişi haksız saldırıya karşı savunmada bulunurken sınırı aşmaktadır. Bu da kişinin eyleminin haksızlık içeriğini önemli düzeyde azaltır. Kusurun bu çift yönlü etkiler ve durumlar neticesinde o kadar azalması söz konusudur ki artık cezalandırılma gerekli değildir⁵⁸⁷.

Meşru savunmada sınır heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşıldığında eylem halen hukuka aykırıdır ancak kişinin kusuru cezalandırılmayı gerektirir düzeyde olmadığından kişi cezalandırılmaz. Neticeye dair haksızlık kişinin korumaya çalıştığı hukuki değer nedeniyle azalır. Eylemin haksızlığı da kişinin savunma durumunda olması ve savunma iradesi ile hareket etmesi nedeniyle azalır. Ayrıca kişinin kusuru da içinde bulunduğu ruh hali irade serbestisini önemli ölçüde etkilediğinden ayrıca değerlendirilir⁵⁸⁸.

Meşru savunmada sınırın aşılmasının hukuki esasını çifte kusur azalması ile açıklayan görüşe karşı Roxin'e gerekçelendirmenin tatmin edici olmadığını belirtmiştir. Çünkü astenik etkiler ve haksızlığın azalması nedeniyle cezasızlık (straflosigkeit) söz konusuysa Alman CK'nın 34. maddesindeki zorunluluk hali açısından da sınırın aşılması cezasızlık hali olmalıdır. Bu görüşe karşı cezanın amacı teorisine (Strafzwecktheorie) göre belirlemede bulunulduğunda, meşru savunma halinde haksız saldırı mevcut iken zorunluluk halinde tehlike halinin bulunduğu belirtililmektedir. Zorunluluk halinde olayla alakası olmayan kişiler önlenabilir tehlike durumu nedeniyle zarar görmektedir. Bu durumun da hukuk düzenini bozduğu ve genel önleyici nedenden ötürü cezalandırılmasının gerektiği ifade edilebilmektedir. Ayrıca Roxin'e göre çift yönlü kusur indiriminin geçerli bir gerekçe olduğu değerlendirilirse astenik etkilerle birlikte stenik etkilerin de aynı şekilde kusura etki etmesi gerekir. Nitekim stenik duygular da kusur indirimine neden olur. Ek olarak, çift yönlü kusur indirimi gerekçesi görüşünün, meşru savunma esnasında olay ile alakası olmayan üçüncü kişinin etkilenmesi durumunda da

⁵⁸⁶ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 272, kn. 1; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 678, kn. 2.

⁵⁸⁷ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 348, kn. 764; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 661-663, kn. 1, 2; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 678, kn. 2.

⁵⁸⁸ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 491.

hem astenik etkiler hem de haksız saldırı altında bulunma nedeniyle çift yönlü kusur azaldığından cezasızlık halinin bulunduğunu benimsemesi gerekir⁵⁸⁹.

Meşru savunmada sınırın aşılmasında kusursuzluk (*Schuldlosigkeit*) sadece saldırıya maruz kalan kişinin psikolojik etki altında bulunması ve bu durumun saldırıda bulunana atfedilebilmesi ile açıklanamaz. Bunun dışında saldırıda bulunan kişinin eyleme kendi kusurlu katkısı da bulunmaktadır⁵⁹⁰. Cezai sorumsuzluğun temelinde saldırıda bulunanın nesnel olarak mevcut olan saldırıdan sorumlu olmasının yanı sıra savunmacıda oluşan heyecan, korku veya telaş durumuna sebep olması da bulunmaktadır⁵⁹¹.

Hukuka uygunluk nedenlerinin bulunduğu durumda haksızlık ortadan kalkar. Ceza hukukunda belirlenen bazı nedenlerde de hukuka aykırılık tamamen ortadan kalkmasa da hukuka uygunluk nedeninin gerekliliklerinin sadece bir kısmının yerine getirilmesi suçun adaletsizliğini, haksızlığın içeriğini azaltır. Özellikle kusurun etkilendiği, kusura etki eden ek durumların olduğu hallerde kanun kişinin cezalandırılmasının önüne geçer. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumu buna örnektir⁵⁹².

Meşru savunmanın haklı görülmesi sosyal düzenleyici işlev açısından da önemlidir. Ancak sınırı aşan kişi haklı görülürse, aşırılık onaylanmış olarak değerlendirilir. Sınırı aşmanın cezalandırılması durumunda ise etkisi altında kaldığı ruh hali dikkate alınmamış olunur ve adaletsizlik oluşur. Bu adaletsizliğin oluşmaması için meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda kişinin haklı görülmesi de cezalandırılmaması, bu durumun mazeret nedeni olarak belirlenmesi çözüm olarak ortaya konulmuştur⁵⁹³.

⁵⁸⁹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1120, kn. 72; Engländer'e göre de çifte azalmaya dair düşünce tatmin edici değildir. Çünkü aynı durum hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenen zorunluluk hali açısından da söz konusu olabilir ancak bahse konu sınırın aşılması Alman CK'nın 34. maddesi açısından kanun koyucu tarafından düzenlenmemiştir. Çifte azalmaya ek olarak cezalandırmanın amacının bulunması düşüncesi eklenerek meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esası ortaya konulmalıdır. Armin Engländer, "33 Überschreitung der Notwehr", içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Holger Matt, Joachim Renzikowski, (München: Verlag Franz Vahlen, 2020), 465, kn. 2, 3.

⁵⁹⁰ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 582, 583, kn. 28; Klaus Rogall, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1049, kn. 3.

⁵⁹¹ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 236, kn. 1.

⁵⁹² Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 70.

⁵⁹³ Albin Eser, "Das Überschreiten der Grenzen von Rechtfertigungsgründen – Notwehrzess aus Erregung, Furcht oder Schrecken", içinde *Beiträge zum deutschen und türkischen Strafrecht und*

*Doktrindeki cezalandırmanın amacı düşüncesi (Strafzweckerwägungen) dikkate alınarak belirlemede bulunan diğer bir görüşe*⁵⁹⁴ göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasına dair eylem hukuk düzenini ve barışını tehdit eder nitelikte değildir. Haksız saldırıya maruz kalan kişi güçsüzlük temelli astenik duyguların etkisi ile eylemde bulunmaktadır. Sınırı aşan kişinin eyleminin asıl nedeni haksız saldırı altında bulunmasıdır. Normal şartlarda sınırı aşan kişi hukuk düzenine uygun hareket eden kişidir. Bu nedenle bu kişinin cezalandırılması cezanın genel ve özel önleyici amacına aykırıdır⁵⁹⁵. Sınırın aşılması durumu ve tekrarlanma durumunun tehlikesi dikkate alındığında özel önleyici amacın, mağdurun anlaşılabilir tepkisi nedeniyle de genel önleyici amacın bulunmadığı ifade edilebilir⁵⁹⁶.

Cezai sorumluluk belirlenirken kusurluluk neticesindeki suçluluk tek başına dikkate alınmamalıdır. Aynı zamanda önleyici cezanın gerekli olup olmadığı da gözetilmelidir. Meşru savunmada sınırın aşılması halinde kusurluluk neticesindeki suçluluk mevcuttur. Nitekim meşru savunma, sadece sınırlar dahilinde hareket edildiğinde anlamlıdır. Ancak heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşırı tepki veren kişinin özel mağduriyeti nedeniyle cezaya ihtiyaç duyulmaz. Kanun koyucu affedici yaklaşımı benimsemiştir⁵⁹⁷.

Cezalandırmanın amacı temeli ile belirlenen bu düşünce çifte kusur azalması düşüncesine aykırı nitelikte olmayıp aksine tamamlayıcı niteliktedir. Sınırın aşılmasının uygulanabilirliği açısından açıklayıcıdır⁵⁹⁸.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde kişinin kusuru azalmış olsa da kusurlu bir şekilde hareket eder; ancak kanun koyucu

Strafprozessrecht, ed. Walter Gropp, Bahri Öztürk, Adem Sözüer, and Liane Wöhrner (Baden-Baden: Nomos, 2010), 253.

⁵⁹⁴ Claus Roxin, “Der Abschuss”, 562; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1661, kn. 3; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1119, kn. 69; Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 137, kn. 413; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 128; Heike Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB* (Berlin: Mensch Buch Verlag, 2001), 192; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 402, kn. 1.

⁵⁹⁵ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1661, kn. 3.

⁵⁹⁶ Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 137, kn. 413.

⁵⁹⁷ Claus Roxin, “Der Abschuss”, 562.

⁵⁹⁸ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1661, kn. 3; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 128; *Sınırın aşılmasının hukuki esasını izah ederken haksızlık içeriğinin ve kusurun azalması ile cezalandırmanın özel ve genel önleyici amacının kalmamasını birlikte belirten görüşler için bakınız*; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 192; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 402, kn. 1.

tarafından cezanın özel önleyici ve genel önleyici amacı da dikkate alınarak bu tür olaylarda kişinin cezalandırılması gerekli görülmez. Cezanın önleyici amacının gerekli olmadığı anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü sınırı aşan kişi aslında hukuka aykırı saldırı altındadır ve korkak yapısı nedeni ile sınırı aşar. Özel önleyici müdahaleye gerek olmayan, sosyal olarak toplumla bütünleşmiş kişidir. Genel önleyici amacın gerekli olmadığı ise zayıflığı dolayısıyla sınırı aşan kişinin davranışının, yapısı gereği taklit edilmesi arzulanan davranış olmaması kaynaklıdır. Ayrıca sınırın aşılması durumu için başlangıçta gerekli olan hukuka aykırı saldırıyı gerçekleştirerek hukuk düzenini bozan kişi ilk saldırıda bulunan kişidir. Astenik duygular yani zayıflık dolayısıyla sınırın aşılması stenik yani güç kaynaklı duygulara karşın teşvik edici veya örnek teşkil edici nitelikte değildir. Bu nedenle kanun koyucu tarafından astenik duygular etkisi ile meşru savunmada sınırın aşılması mazeret nedeni olarak düzenlenmiştir⁵⁹⁹.

Kanaatimizce meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması durumunda kişinin cezalandırılmamasının birden fazla nedeni bulunmaktadır. İlk olarak saldırı altında bulunan ve meşru savunma içerisinde olan kişi haksız bir saldırıya karşı savunmada bulunmaktadır. Bu nedenle eyleminin haksızlık içeriği azalmıştır. Haksız saldırıda bulunan ve sınırın aşılmasından etkilenen sınırın aşılması eylemine etkisi mevcuttur. İkinci olarak kişinin etkisi altında bulunduğu ruh hali nedeniyle davranışlarını yönlendirme serbestisi, iradesi önemli ölçüde etkilenmekte ve kusurluluğu azalmaktadır. Ayrıca cezanın genel ve özel önleyici amacı dikkate alındığında sınırı aşan kişi, klasik anlamda suç işleyen bir kişinin profiline sahip değildir. Diğer yandan astenik etkiler içerisinde olan yani zayıf yönü etkileyen ruh hali içerisinde olup irade ve davranışlarını yönlendirme serbestisi önemli düzeyde etkilenen kişi taklit edilmesi arzulanan kişi değildir. Haksız saldırı altında olan ve stenik etkiler yani güçlülük ile alakalı olan öfke, kızgınlık gibi duygularla hareket eden kişi de hem haksız saldırı altındadır hem de psikolojik etki nedeniyle davranışını gerçekleştirmektedir. Ancak astenik etki altında hareket edilmesi yani kişinin zayıflığı kaynaklı duygular ile eylemde bulunması hali taklit edilmesi arzulanan hal değildir. Sınırı heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşan kişi bu yönüyle haksız tahrik altında eylemini gerçekleştiren kişiden ayrılır. Bu nedenle haksız tahrik cezada indirim nedeni iken mazeret nedeni olan sınırın

⁵⁹⁹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1119, kn. 69.

heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması cezasızlık nedenidir. Çifte kusurun azaldığını savunan görüş ile cezalandırmanın amacının bulunmadığı görüşü birlikte değerlendirilerek meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esası ortaya konulmalıdır. Çifte kusurun azalması ile cezalandırmanın amacı görüşlerinin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olarak gören görüşe⁶⁰⁰ katılıyoruz.

B. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumunun Uygulanabileceği Haller

TCK'nın 27/2. maddesinin lafzı incelendiğinde sınırın aşılması durumunun sadece meşru savunma haline ilişkin olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. TCK'nın 27/1. maddesinde ceza sorumluluğunu kaldıran hallere ilişkin düzenleme bulunurken 27/2. maddede sadece meşru savunmadan bahsedilmektedir. Alman CK'nın 33. maddesinde de sadece meşru savunmada sınırın aşılması ifade edilmiştir. Doktrinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin başka ceza sorumluluğunu etkileyen haller açısından da uygulanabilirliği tartışmalıdır. Zorunluluk hali açısından sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği konusunda da ortak düşünce yoktur. Zorunluluk hali açısından sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması durumunun zorunluluk hali ve meşru savunma arasındaki benzerlikler de dikkate alınarak ayrı başlık altında ortaya konulması gerektiği düşüncesindeyiz. Bu iki müessese arasındaki ilişki diğer ceza sorumluluğunu etkileyen nedenler ile meşru savunma arasındaki ilişkiden farklı niteliktedir. Bu nedenle zorunluluk hali açısından sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasının mümkün olup olmadığı hususunu dördüncü bölümdeki “Zorunluluk Hali ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması” başlıklı kısımda incelemeye çalışacağız. Bu başlık altında ise zorunluluk hali harici durumlar açısından sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğine dair tespitlerde bulunacağız.

Doktrinde bizim de katıldığımız hakim görüşe göre meşru savunmada sınırın aşılmasının düzenlendiği TCK'nın 27/2. maddesi, sadece meşru savunma halinde sınırın aşılmasında uygulanabilir. Diğer hukuka uygunluk nedenleri veya ceza sorumluluğuna

⁶⁰⁰ Çifte kusur azalması ile cezalandırmanın amacı düşüncelerinin birbirlerinin tamamlayıcı nitelikte olduğu görüşü için bakınız; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1661, kn. 3; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 128; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 192; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 402, kn. 1.

etki eden hallerde sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında ilgili hüküm uygulanamaz⁶⁰¹.

CMK'nın 90. maddesi kapsamında yakalama hakkını kullanan kişi de heyecan, korku veya telaş nedeni ile sınırı aşabilir. Ancak meşru savunmada diğer hukuka uygunluk nedenlerinden farklı olarak savunmada bulunan kişi haksız saldırı nedeniyle hakkını savunurken belirtilen psikolojik etkiler altında kalmaktadır. Haksız saldırıya neden olan kişi sınırın aşılmasından etkilenir. Yakalanan kişinin yakalama hukuka uygunluk nedeninin ortaya çıkmasına neden olan kişi olduğu ifade edilebilir. Ancak yakalama hakkını kullanan kişinin hukuki menfaati ile meşru savunmada bulunan kişinin hukuki menfaati karşılaştırıldığında, meşru savunma halindeki kişinin menfaatinin çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden TCK'nın 27/2. maddesi kapsamındaki düzenlemenin sadece meşru savunma hali açısından düzenlenmesi yerindedir. Sınırın aşılması bakımından ayrı bir düzenleme olan TCK'nın 27/1. maddesinin mevcudiyeti de izlenen suç siyaseti dikkate alındığında yerindedir⁶⁰².

*Doktrin*deki bir görüşe göre ise meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması sadece meşru savunma açısından değil diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından da uygulanabilir⁶⁰³. Soyaslan'a göre ise sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halleri sanık lehine olup kanun hükmünü icra, zorunluluk hali

⁶⁰¹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 746; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 429; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 309; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 504; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 119; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 429; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 322; Zekiye Özen İnci, "5237 Sayılı Türk", 132; *TCK'nın düzenlemesinin bu yönde olduğuna dair*; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 380; Hasan Tahsin Keçelgil, "Hukuka Uygunluk", 399; Haydar Çelik, "Türk Ceza Hukukunda", 317; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 124; Savaşçı Temiz, *Ceza Hukukunda Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi*, 164; Farah Salah Fakhri Fakhri, "Meşru Savunmanın Şartları, Ölçülülük İlkesi, Savunmanın Sınırlarının Aşılması" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023), 131.

⁶⁰² Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 119; *Alman CMK'nın 127. maddesinde düzenlenen ve yakalama hakkına ilişkin olan durum açısından meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı görüşüne dair*; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1129, kn. 98.

⁶⁰³ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 412; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 384; Arif Naci Sucuoğlu, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinde", 161; *Ersan'a göre olması gereken hukuk açısından sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasına dair düzenlemenin diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından da geçerli olması gerektiği yerinde bir görüştür*. Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 139; Apaydın, *Ceza Hukukunda Doğrudan Kast*, 200; Çiftçiöğlu'na göre yapılacak bir kanuni düzenleme ile diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından da TCK'nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulama alanı genişletilmelidir. Cengiz Topel Çiftçiöğlu, "Türk Ceza Kanununda Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması", 552.

gibi hukuka uygunluk nedenleri açısından da uygulanabilir⁶⁰⁴. Zorunluluk halinin mazeret nedeni olduğu da dikkate alındığında TCK'nın 27/2. maddesi açısından değerlendirilmesi mümkün değildir. Ancak ilgili düzenleme tüm hukuka uygunluk nedenlerini kapsar şekilde değiştirilmelidir⁶⁰⁵.

Alman ceza hukukunda da meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabilirliği tartışmalıdır. Alman CK'nın 33. maddesinin sadece meşru savunma için geçerli olduğu, diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanmasının mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmalıdır⁶⁰⁶. Kanun koyucu normatif olarak meşru savunmada sınırın aşılmasını sadece meşru savunma açısından benimserken hukuku savunan kişinin sorumluluğunun hafifletilmesi amacındadır. Hukuka aykırı saldırıyı engelleme amacı meşru savunma özelinde söz konusu olduğundan sadece meşru savunma açısından sınırın aşılmasına dair belirlemede bulunulmuştur⁶⁰⁷.

*Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının sadece meşru savunma açısından değil başka haller açısından da uygulanabileceği görüşü*⁶⁰⁸ Alman doktrininde savunulmaktadır. Alman CMK'nın 127/1. maddesinde düzenlenen geçici yakalama (*Vorläufige Festnahme*) ve Alman MK'nın 229. maddesinde düzenlenen hakkını kendi gücüyle koruma (*selbsthilfe*) düzenlemeleri açısından da sınırın aşılması hükümleri uygulanmalıdır. Bahse konu durumların sebebi de tıpkı meşru savunmada olduğu gibi hukuka aykırı saldırıya dayanıyorsa, sınırın aşılmasında mazeret hali söz konusudur⁶⁰⁹. Savunmada bulunan kişinin astenik etkiler nedeni ile kendisini savunmada aşırıya kaçtığı, meşru savunma haline benzer şekilde gereklilik durumunun olduğu, aşırılık neticesinde zarar gören kişinin olay ile alakasız kişi olmadığı ve sorumluluk taşıdığı durumlarda

⁶⁰⁴ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 384.

⁶⁰⁵ Arif Naci Sucuoğlu, "Hukuka Uygunluk Nedenlerinde", 161.

⁶⁰⁶ Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen*, 304, kn. 8; Dennis Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Berlin: Springer Verlag, 2021), 509, kn. 86; Klaus Rogall, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1051, kn. 5.

⁶⁰⁷ Hans-Joachim Rudolphi, "Notwehrexzeß nach", 462, 463.

⁶⁰⁸ Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 677, 678, kn. 32; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1666, 1667, kn. 17; Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 584, 585, kn. 32; Michael O. Heuchemer, "Zum Notwehrexzeß (§ 33 StGB): Putativnotwehrexzeß und Exzeß bei anderen Rechtfertigungsgründen", *Juristische Arbeitsblätter*, (1999): 726; Gerhard Timpe, "Grundfälle zum entschuldigenden Notstand (§ 35 I StGB) und zum Notwehrexzess (§ 33 StGB)", *JuS*, (1985): 120; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1129, kn. 98; Gunnar Duttge, "§33 Überschreitung der Notwehr", 402, kn. 2.

⁶⁰⁹ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 584, 585, kn. 32.

Alman CK'nın 33. maddesi kıyas yoluyla uygulanabilir⁶¹⁰. Bazı durumlarda Alman MK'nın 229. maddesi ve 859. maddesi ile Alman CMK'nın 127. maddesi bu kapsamda değerlendirilmelidir⁶¹¹. Alman MK'nın 228. maddesi ve Alman CK'nın 34. maddesi açısından da sınırın aşılması hükümleri kıyasen uygulanabilir. Bununla birlikte zorunluluk haline dair duruma, sınırın aşılmasından zarar gören kişi neden olmamışsa 33. maddenin kıyasen uygulanabilmesi mümkün değildir⁶¹².

*Alman CK'nın 33. maddesinde düzenlenen sınırın aşılmasının, Alman MK'nın 228. maddesinin haricinde diğer tüm hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabilmesinin mümkün olmadığı görüşüne*⁶¹³ göre sınırın aşılması hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği tek durum Alman MK'nın 228. maddesidir. Alman CK'nın 34. maddesinde düzenlenen zorunluluk hali açısından da sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda cezasızlık halinin nedeni savunmada bulunan kişinin bir anlamda mağdur olmasıdır. Kişi saldırıya maruz kaldığı için mağdur olmuş ve dolayısıyla saldırıda bulunan kişi de bir taraftan cezai anlamda sorumlu olarak hareket etmiştir. Olayla ilgisi olmayan kişilerin zarar görmesi hali söz konusu ise sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Ancak meşru savunmada sınırın aşılması durumunda savunmada bulunarak sınırı aşan kişinin olayla ilgisi olmayan kişiye zarar vermesi söz konusu değildir. Zorunluluk halinde ise olayla ilgisi olmayan kişiler de zarar görmektedir. Alman CMK'nın 127. maddesinde düzenlenen tutuklama/yakalama halinde tutuklama/yakalama durumuna maruz kalmanın nedeni kişinin kendisidir. Bahse konu durumda olayla ilgisi olmayan kişinin bulunmadığı ifade edilebilir. Ancak görevli olan kişinin çok daha az etkide bulunacak eylemde bulunma hakkı olduğundan aşırılık

⁶¹⁰ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 677, 678, kn. 32; Motsch, *Der Strafloße Nothwehrexzess*, 108, 109; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1666, 1667, kn. 17.

⁶¹¹ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 677, 678, kn. 32.

⁶¹² Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1667, kn. 17; *Rosenau'ya göre de Alman MK'nın 228. maddesi ile sınırlı olmak üzere, sınırın aşılması hükümlerinin kıyasen uygulanabilmesi mümkündür.* Henning Rosenau, “§33 Überschreitung der Notwehr”, içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Helmut Satzger, Wilhelm Schluckebier, Raik Werner, (Köln: Carl Heymanns Verlag, 2024), 355, kn. 2; *Timpe'ye göre sınırın aşılmasının hukuki esasında birden fazla etki bulunup bunlardan biri sınırın aşılmasından etkilenen kişinin somut olaya neden olmasıdır. Zorunluluk hali durumunda somut olayın ortaya çıkmasına sınırın aşılmasından etkilenen kişi neden olmamışsa zorunluluk halinde de sınırın aşılması kıyasen uygulanamaz. Ancak Alman CMK'nın 127. maddesi açısından kıyasen uygulanma değerlendirilebilir.* Gerhard Timpe, “Grundfälle zum entschuldigenden Notstand (§ 35 I StGB) und zum Notwehrexzess (§ 33 StGB)”, *JuS*, (1985): 120.

⁶¹³ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1129, kn. 98; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 402, kn. 2.

mazur görülemez⁶¹⁴. *Motsch*'ye göre yakalama hakkı açısından genel olarak 33. maddenin kıyasen uygulanabilmesi mümkündür. Yakalama hakkı çok sınırlı müdahaleyi mümkün kılarken meşru savunma hakkı çok geniş nitelikte müdahaleye izin verir. Ancak bu durum yakalama hakkı açısından sınırın aşılması durumunda 33. maddenin kıyasen uygulanabilmesini engellemez. Sadece yakalama hakkının özel yapısı nedeniyle sınırın aşılması durumunda meşru savunmaya nazaran daha az aşırılıklar mazur görülmelidir⁶¹⁵.

Doktrindeki bir görüşe göre meşru savunmada sınırın aşılmasını astenik etkilere bağlı olmayı temel alarak açıklamak veya çifte kusur azalmasına bağlı olarak izah etmek, diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından sınırın aşılması hükümlerinin neden uygulanamayacağını yeterince ortaya koyamaz. Meşru savunmada sınırın aşılmasının cezasızlığında asıl gerekçe sınırın aşılmasından etkilenen mağdurun kendi hukuka aykırı saldırısının sorumluluğa neden olması ve sınırın aşılmasına katlanması gerekliliğidir. Aşırılığın nedeni hukuka aykırı saldırıya neden olan kişi ise ve aşırılıkta belirleyici unsur bu ise sınırın aşılması hükümleri kıyas yolu ile anılan şartları taşıyan durumlarda da uygulanabilir⁶¹⁶.

Joecks ve Jäger'e göre meşru savunmada sınırın aşılmasının düzenlendiği Alman CK'nın 33. maddesinin diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabilirliği şüphelidir⁶¹⁷.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esasını ortaya koyduğumuz bölümde ifade ettiğimiz hususlar, meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının cezalandırılmaması nedenidir. Başka bir ceza sorumluluğunu kaldıran hal açısından bu durumların olduğu ortaya konulabilirse sınırın aşılması hükümlerinin kıyasen uygulanabilmesi mümkündür. Ancak kanaatimizce meşru savunma dışındaki hukuka uygunluk nedenleri ile ceza sorumluluğunu kaldıran mazeret nedenleri ve kusurluluğu etkileyen-kaldıran diğer hallerde sınırın aşılmasında,

⁶¹⁴ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1129, kn. 98; karşıt görüş için bakınız, *Motsch'e göre Alman CMK'nın 127. maddesi açısından sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir ancak Alman MK'nın 228. maddesi açısından sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz*. Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 110, 111.

⁶¹⁵ Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 110.

⁶¹⁶ Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 108, 109. *Bu ifadelerde bulunan Motsch'e göre Alman CMK'nın 127. maddesi açısından sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir ancak Alman MK'nın 228. maddesi açısından sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz*. Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 110, 111.

⁶¹⁷ Joecks, Jäger, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, 202, kn. 1.

meşru savunmada mevcut olan hakkın haksızlığa karşı korunması, haksız, hukuka aykırı eylem kaynaklı olarak astenik etkiler içerisinde bulunma, sınırın aşılmasından haksız saldırıya neden olan kişinin etkilenmesi, taklit edilmenin arzulanmaması ve cezalandırmanın faydalı olmaması durumları bütün halinde mevcut değildir. Bu nedenle sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri kıyasen başka durumlara uygulanmamalıdır.

*Uluslararası ceza hukukunda meşru savunmada sınırın aşılmasının uygulanabilir olduğu görüşüne*⁶¹⁸ göre meşru savunmada sınırın aşılması Roma Statüsünün 31/3. maddesi ve 21. maddesi dikkate alındığında uluslararası ceza hukuku kapsamındaki suçlar açısından da uygulanabilir. Sınırın aşılmasına ilişkin kavramın doğrudan Roma Statüsünde bulunmadığı belirtilmelidir. Ancak meşru savunmada sınırın aşılması genel hukuk ilkesi olarak Roma Statüsü kapsamında geçerli olmalıdır⁶¹⁹. Alman hukukunda uluslararası ceza hukukuna dair hükümleri düzenleyen Uluslararası Ceza Hukuku Kanunu'nun (Völkerstrafgesetzbuch) 2. maddesinde ceza hukukunun genel hükümlere dair düzenlemelerin uluslararası ceza hukuku açısından da uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle meşru savunmada sınırın aşılması uluslararası ceza hukukuna dair suçlar açısından da uygulanabilir. Ancak sadece saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilen eylem açısından mümkündür. Soykırım suçu açısından uygulanması mümkün değildir. Sadece belirli suçlar açısından uygulanabilir⁶²⁰.

C. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılmasının Şartları

1. Genel Olarak

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasından bahsedebilmek için şartlar bulunmaktadır. Kişinin bu şartlar kapsamında hareket etmemesi durumunda meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması hükümleri uygulanamaz. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasına dair ilk şart meşru savunma halinin varlığıdır. Varsayılan meşru

⁶¹⁸ Oliver Gerson, "Der Notwehrexzess im Völkerstrafrecht: Die Rechtslage unter dem Rom-Statut," *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 1 (2015): 78; Till Zimmermann, "Der Notwehrexzess im Völkerstrafrecht Dogmatische Grundfragen und die Rechtslage unter dem VStGB", *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 1 (2015): 66.

⁶¹⁹ Oliver Gerson, "Der Notwehrexzess im Völkerstrafrecht", 78.

⁶²⁰ Till Zimmermann, "Der Notwehrexzess", 66.

savunma ile zaman yönünden sınırın aşılması durumlarında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği bu şart ile ilgilidir. İkinci şart meşru savunmada sınırın aşılmış olması gerekir. Meşru savunmada sınırın ölçü veya zaman yönünden aşılması durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği konusunda ortak görüş bulunmamaktadır. Üçüncü olarak sınırın aşılması esnasında failin heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunması gerekir. Sınırın aşılması açısından kişinin heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunması şarttır. Dördüncü olarak Alman CK'nın 33. maddesinde ifade edilmeyen ancak TCK'nın 27/2. maddesinde belirtilen mazur görülebilirlik şartıdır. Her türlü korku, telaş veya heyecan halinin değil ancak mazur görülebilir nitelikte korku, telaş veya heyecanın bulunması gerekir. Sınırın aşılmasında kişinin kasten veya taksirle hareket etmesi arasında fark olup olmadığı da doktrinde tartışmalıdır. Buna ilişkin belirleme meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılp aşılmadığının belirlenmesi açısından önemlidir. Son olarak meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında failin meşru savunma bilinci ve iradesine sahip olması gerekliliği de tartışmalı hususlardandır. Biz çalışmamızın bu bölümünde bahsettiğimiz şartlara dair belirlemeleri ve kanaatimizi ifade etmeye çalışacağız.

2. Meşru Savunma Halinin Varlığı

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için ilk olarak incelenmesi gereken durum meşru savunma halinin var olup olmadığıdır. Meşru savunmada sınırın aşılması açısından meşru savunma halinin varlığı hususunda zamanda sınırın aşılması ve varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumlarının istisnai haller de dikkate alındığında ayrıca incelenmesi gerektiği kanaatinde olduğumuzdan bu hususlar ayrı başlık altında incelenecektir. Biz “*Meşru Savunma Halinin Varlığı*” başlığı altında meşru savunma halinin varlığını, meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumların meşru savunma halinin varlığı ve sınırın aşılması açısından önemini incelemeye çalışacağız.

Sınırın aşılması hükümlerine başvurabilmek için meşru savunma halinin gerçek anlamda var olması gerektiği doktrinde ifade edilmektedir⁶²¹. Meşru savunmanın şartları

⁶²¹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 323; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 606; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*,

gerçekleşmediğinde veya var olan şartlar ortadan kalktığında hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri dikkate alınmalıdır⁶²². Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması için kural olarak meşru savunmaya dair halin gerçek anlamda bulunması gerekir. Ancak bu durumun istisnaları da bulunmaktadır. İstisnai durumlara ve konu hakkında detaylı açıklamalara içerik olarak daha uygun olacağı kanaatinde olduğumuzdan “*Zamanda (Kapsamda) Sınırın Aşılması*” ve “*Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumlarında Mazur Görülebilirlik Sorunu*” başlıklı kısımlarda yer vereceğiz.

Üçüncü kişi lehine meşru savunma durumunda da sınırın aşılması⁶²³ hükümlerine başvurulabileceği görüşüne⁶²⁴ göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumlarında savunmada bulunan failin kendisi lehine veya başkası lehine savunmada bulunuyor olmasının farkı bulunmamaktadır. Her iki durumda da sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁶²⁵. Üçüncü kişinin yardım istememesi durumunda sınırın aşılmasının mümkünlüğü kişinin meşru savunma hakkının varlığına göre değerlendirilmelidir⁶²⁶.

Kanaatimizce üçüncü kişi lehine gerçekleştirilen savunmalarda üçüncü kişi lehine meşru savunma hakkının var olduğu her durumda sınırın aşılması hükümlerinin de uygulanabilmesi mümkündür. Tespit edilmesi gereken husus üçüncü kişi lehine meşru savunma hakkının var olup olmadığıdır. Üçüncü kişi lehine meşru savunma hakkının

2018, 506; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 665; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 753; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 188; Topçu, *Meşru Savunma*, 692; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 154; Hasan Sınar, “Self-Defense”, 58; Alman ceza hukuku açısından açıklamalarda bulunan Rengier’e göre de sınırın aşılmasına başvurmadan önce meşru savunma halinin varlığı incelenmelidir. Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 272, kn. 2.

⁶²² Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 753; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 188; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 425; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Recep Kahraman, “Türk ve Alman”, 551; Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, “Hukuka Uygunluk”, 51, 52; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 237, 238, kn. 42; Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 326, kn. 163, 164.

⁶²³ Ayrıntılı açıklamalar için bakınız; Rouven Seeberg, *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehrexzess* (Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2005), 175 vd.

⁶²⁴ Seeberg, *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehrexzess*, 177, 178; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 667, kn. 8; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 618; Malkoç, *Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, 346; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 403, 404, kn. 6; Klaus Rogall, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1057, kn. 16.

⁶²⁵ Malkoç, *Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, 346.

⁶²⁶ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 667, kn. 8.

varlığı, kısıtlamaları ve özel durumlar birinci bölümün “Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma” başlığı altında incelenmiştir. Neticeten, kişinin üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunma hakkı var denilebiliyorsa sınırın aşılması hükümleri de uygulanabilir.

Önleyici meşru savunma durumunda sınırın aşılması (*Präventivnotwehr*) konusunda da meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanabilir⁶²⁷.

*Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından meşru savunmanın varlığının gerekliliği ile birlikte meşru savunmaya konu hakkın niteliğinin de önemli olması gerektiği görüşüne*⁶²⁸ göre meşru savunmada sınırı aşan faile yönelik olarak gerçekleşen saldırının yaşam hakkı, beden bütünlüğü, cinsel dokunulmazlık gibi çok önemli bir hakka yönelik olması zorunludur. Saldırı doğrudan meşru savunmada sınırı aşan faile yönelik olabileceği gibi onun için önemli olan diğer kişilere de yönelmiş olabilir. Çok önemli bir hakka veya fail açısından kendisi veya önemseddiği bir kişiye yönelik olmayan saldırılarda mazur görülebilecek bir psikolojik durumun olduğundan bahsedilemez⁶²⁹. Başka bir mazeret nedeni olan, Alman CK’nın 35. maddesinde düzenlenen zorunluluk halinin hukuki esasını, varoluşsal tehlike durumunda kişinin soğukkanlı davranarak hukuka aykırı eylemde bulunmayı tercih etmesi olarak açıklayan *Puppe*’ye göre önemsiz bir meselede eylemde bulunulduğunda kişinin eylemi zorunluluk hali kapsamında değerlendirilemez ve mazur görülemez⁶³⁰. Her türlü hakka karşı gerçekleştirilen eylemlerde meşru savunma hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün olduğu gibi meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin de uygulanabileceği kanaatindeyiz. Hakkın önemliliği gibi hususlar savunmaya dair eylemdeki ölçülülük ve gereklilik açısından dikkate alınmalıdır. Neticeten çok basit nitelikteki bir hakka ilişkin olarak da meşru savunma halindeyken heyecan, korku veya telaş içinde bulunup sınırın aşılması durumunda sınırın aşılması

⁶²⁷ Motsch, *Der Strafloße Nothwehr*, 113.

⁶²⁸ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Veli Özer Özbek, “Suç Genel”, 25, 26; Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 398, 399; Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 236, 237, kn. 2; Özbek, *Meraklı ve diğerlerine göre zorunluluk halinin hem hukuka uygunluk nedeni hem de mazeret nedeni olan hali bulunmaktadır*. Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 419, 420.

⁶²⁹ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431.

⁶³⁰ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 233, kn. 6; Puppe, *meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından da benzer açıklamalarda bulunmuştur*. Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 237, kn. 2.

hükümlerine başvurulabilir. Hakların önemli olması şeklindeki durum diğer hakların savunulması esnasında sınırın aşılması halinde de değerlendirilmesi gereken aşırı ölçüsüzlük açısından dikkate alınmalıdır.

Saldırıda bulunan kişinin kusurluluk düzeyinin kusur yeteneği tam olan, haksızlık bilinci bulunan ve kusurluluğu etkilenmemiş olan kişilere göre az olduğu durumlarda meşru savunma hakkının sınırlandırılması söz konusu olabilir. Örneğin saldırıda bulunan kişi yaşı küçük olan kişiye, akıl hastasıysa, savunmada bulunan kişinin haksız tahrik durumuna neden olur eylemine maruz kalmışsa veya hata ile eylemde bulunmuşsa meşru savunma hakkı sınırlandırılabilir. Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği tartışmalıdır.

Meşru savunma hakkının sınırlandırılması açısından önemli ve çokça karşılaşılan durumlardan birisi de tahrik durumudur. Tahrik ederek saldırıya neden olan kişinin eylemleri hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasının mümkünlüğü incelenmelidir.

*Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre savunmada bulunan kişi saldırıyı tahrik etmişse diğer şartların da varlığı halinde meşru savunma hakkı mevcuttur. Ayrıca meşru savunmada sınırın aşılması durumunda kişi mazur görülebilir. Ancak hakkını kötüye kullanarak kasıtlı, planlı şekilde tahrikte bulunan kişinin en başından beri meşru savunma hakkı olmadığından meşru savunmada sınırın aşılması durumunda mazur görülme mümkün değildir*⁶³¹.

⁶³¹ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1126, 1127, kn. 93; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 239, kn.704; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 275, kn. 14; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 148, kn. 406; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 435, 436, kn. 151, 152; Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 166, kn. 199; Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen*, 304, kn. 6; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 666, kn. 7; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 681, kn. 9; Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 87; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1664, kn. 11; Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, 436, kn. 198; Hüsnü Sefa Eryıldız, “Alman Ceza”, 101; Joachim Renzikowski, “Der “verschuldete” Notwehrexzess”, 254; Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 510, kn. 90; Marc-Philipp Hohagen, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (München: Verlag Franz Vahlen, 2025), 153, kn. 73; Hans-Joachim Rudolphi, “Notwehrexzeß nach”, 465; Henning Rosenau, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 355, kn. 5; Jörg Eisele, “Strafrecht AT: Erlaubnistatbestandsirrtum und Notwehrexzess”, 370; Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 137, kn. 412; Klaus Geppert, “Notwehr und Irrtum”, JURA, Heft 1(2007): 39; Bernd Hecker, “Strafrecht AT: Notwehrexzess”, 179; Klaus Rogall, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1060, kn. 22; *Diederich’e göre de maksatlı provokasyon durumunda sınırın aşılması hükümlerine dayanmak mümkün değilken bunun haricindeki provokasyonlarda sınırın aşılması hükümlerinden yararlanılabilir. Ancak kasıtlı olmayan provokasyon durumlarında sınırın aşılması hükümlerinden yararlanmak sadece bilinçsiz sınırın aşılması hallerinde mümkündür. Ayrıca öldürücü nitelikte silah taşıyan kişinin kıstırtıcı hareketi*

Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlardan birisi olan kusuru olmayan kişilerin saldırılarına karşı savunmada bulunulması durumunda sınırın aşılması halinde meşru savunma hakkı sınırlandırılarak kullanılsa da halen var olduğundan sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁶³².

Sınırın aşılmasına dair normun lafzında kusursuz meşru savunmada sınırın aşılması (*Überschreitet der Tater die Grenzen unverschuldeter Notwehr*) ifadesi bulunmamaktadır. Kanun koyucu, meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini benimsemiş olsaydı düzenlemenin mevcut şekliyle olmayacağı doktrinde isabetli olarak belirtilmiştir⁶³³.

Meşru savunmaya, sınırı aşan savunmada bulunanın kusurlu katkısının olması durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği de ayrıca değerlendirilmelidir. Bu kusurlu katkının mevcudiyeti de meşru savunma hakkının sınırlandırılmasına neden olabilir. Ancak meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumda meşru savunma hakkı halen var olduğundan sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceğinden kusurlu katkı mevcut olsa da kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Alman hukukunda mazeret nedeni olarak düzenlenen zorunluluk halinde *mevcut duruma kişinin kendisinin neden olmaması* şartı düzenlenmişken, sınırın aşılması açısından bu şekilde bir ifadenin bulunmaması bu sonuca varılmasında etkindir⁶³⁴. Zorunluluk halinde mevcut olan tehlikeye kendisinin neden olmaması gerektiğine dair hükmün kıyasen meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerine uygulanabileceğini belirtmek failin aleyhine olması da

sonrasında savunmada bulunması ve sınırın aşması halinde sınırın aşılması hükümlerine dayanılamaz. Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 193.

⁶³² Motsch, *Der Strafbare Nothwehrexzess*, 86; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 275, kn. 13. Yazarlara göre Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda dahi objektif anlamda meşru savunma hali söz konusu olup kaçış imkânının heyecan, korku veya telaş nedeni ile göz ardı edilerek savunmada sınırın aşılması halinde kişi hakkında meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 275, kn. 12; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1664, kn. 12; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 403, kn. 3.

⁶³³ Roxin Claus, “Über den Notwehrexzess”, 123.

⁶³⁴ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1664, kn. 11; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1126, 1127, kn. 93; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 109; Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, 429, kn. 184; Kudlich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 111; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 403, kn. 3; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 681, kn. 9; Bernd Hecker, “Strafrecht AT: Notwehrexzess”, 179; Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 137, kn. 412.

dikkate alınarak hukuka aykırı olacaktır⁶³⁵. Meşru savunmada sınırın aşılması, zorunluluk halinin aksine “*actio libera in causa*” ilkesi ile kısıtlanamaz⁶³⁶.

Meşru savunma hakkının sınırlandırılması meşru savunma hakkının tamamen bulunmadığı anlamına gelmez. Kişinin savunmaya dair eyleminde gereklilik ve ölçülülük şartları açısından sınırlandırılmaların bulunduğu anlamına gelir. Kişi savunmada bulunurken aktif şekilde saldırıda bulunarak savunma yapmak yerine kaçma, kolluk kuvvetlerine haber verme gibi yöntemleri tercih etmelidir. Ancak kanaatimizce meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda dahi kişinin heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırı aşması halinde mevcut bir meşru savunma hali bulunduğundan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanabilir. Meşru savunma hakkının sınırlandırılması sınırın aşılmasında aşırı ölçüsüzlüğün belirlenmesinde ölçünün aşırılığını tespit ederken gözetilmelidir.

*Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda sınırlamalara uyulmayarak savunmada bulunup sınırın aşılması halinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı görüşüne*⁶³⁷ göre sınırın aşılması açısından kişi, polis çağırma imkânı varken çağırmamışsa veya kaçınabileceken kaçınmamışsa hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz⁶³⁸. Meşru savunmada sınırın aşılmasının hukuki esasında çifte kusurun azalması bulunmaktadır. Eylemin haksızlık içeriğinin azalması ve kişinin kusurunun azalması söz konusudur. Tahrik etme sonucunda saldırıya maruz kalan kişinin savunmaya dair eylemi incelendiğinde eyleminin haksızlık içeriğinin ve kusurunun azalması normal duruma göre daha azdır. Diğer bir ifadeyle tahrik eden kişinin saldırıya maruz kalması halindeki durumundaki çifte kusuru, tahrik etmeyen kişinin durumuna göre daha fazladır. Bu nedenle saldırıdan kaçmak suretiyle kurtulması veya daha hafif ölçüde zarar vermesi kendisinden beklenilendir⁶³⁹.

Sınırın aşılması açısından temel ölçütün provokasyon anı değil sınırın aşıldığı andaki irade ve tasavvur olduğu ve dolayısıyla maksatlı provokasyon sonucunda da aşırı

⁶³⁵ Roxin Claus, “Über den Notwehrexzess”, in: *Festschrift Für Friedrich Schaffstein Zum 70. Geburtstag*, (Göttingen: Otto Schwartz Verlag, 1975): 123.

⁶³⁶ Joachim Renzikowski, “Der “verschuldete” Notwehrexzess”, 262.

⁶³⁷ Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 86; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 755; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 493

⁶³⁸ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 755; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 493.

⁶³⁹ Joachim Renzikowski, “Der “verschuldete” Notwehrexzess”, 258.

ölçüsüzlüğün bulunduğu durumda sınırın aşılması hükümlerinin tatbik edilebileceğini savunan görüş de bulunmaktadır⁶⁴⁰. Kanaatimizce detaylarını birinci bölümün “Ölçülülük” başlıklı kısmında aktarmaya çalıştığımız üzere maksatlı provokasyon durumunda beklenilenin ötesinde ve aşırı ölçüsüz olacak şekilde karşı eylemde bulunulduğunda bu eyleme maruz kalan kişinin meşru savunma hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla maksatlı provokasyon durumu olsa bile savunmada bulunan kişi aşırı ölçüsüz olacak nitelikte savunma yaparsa diğer şartların da mevcudiyeti halinde karşı savunma durumunda meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir.

Hukuka aykırı saldırıya uğrayan kişi kolluk kuvvetlerine bildirimde bulunma imkânına sahipken kolluk kuvvetlerine başvurmayarak sorunu kendisi çözmek isterse sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı düşüncesi doğru değildir. Nitekim bahse konu durumda da meşru savunma hakkı vardır ve haksızlığın azalması mevcuttur. Bu durumda kişinin astenik etkiler ile değil de stenik etkiler ile hareket ettiği ve dolayısıyla kişi hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı düşüncesi normun amacı ve anlamı ile bağdaşmaz⁶⁴¹.

Kanaatimizce kolluk kuvvetlerine haber vermeyerek sınırın aşıldığı savunmayla ilgili olarak belirlenmesi gereken birkaç husus vardır. İlk olarak maksatlı tahrik ile saldırıya neden olunması incelenmelidir. Maksatlı tahrik ile saldırıya neden olunmuşsa kişinin meşru savunma hakkı olmadığından sınırın aşılması da mümkün değildir. Aşırı ölçüsüzlük ve beklenilenin ötesinde saldırı istisna durumlarıdır. İkinci olarak maksat olmaksızın, meşru savunma görüntüsünden yararlanma amacı olmadan tahrik edildiği hallerde meşru savunma hakkı sınırlandırılır ve kişinin savunmaya dair hareketlerinin daha hafif nitelikte olması beklenir. Kolluk kuvvetlerine başvurma, basit yolları kullanma gibi savunmaya dair hareketler tercih edilmelidir. Ancak meşru savunma hakkı sınırlandırılrsa dahi meşru savunma hakkı halen mevcut olduğundan kişinin kolluk kuvvetlerine haber vermeden savunma yapması durumunda da sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Meşru savunma hakkının sınırlandırılması, kişinin sınırın aşılmasındaki eyleminin aşırı ölçüsüzlüğü yönünden incelenmede etkilidir. Üçüncü olarak maksatlı veya maksatsız tahrik durumu olmaksızın kişinin kolluk kuvvetlerine haber vermesinin

⁶⁴⁰ Hüsnü Sefa Eryıldız, “Alman Ceza”, 121.

⁶⁴¹ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 666, 667, kn. 7; *karşıt görüş için bakınız*; Armin Engländer, “§33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 468, kn. 14.

mümkün olduğu durumda haber vermeyerek savunmada bulunmayı tercih etmesi halinde meşru savunma hakkı olmadığı için değil, stenik duygular etkisi altında hareket ediyorsa bu nedenle meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Belirlenmesi gereken durum kişinin stenik etkilerle hareket edip etmediğidir. Ayrıca stenik etkilerle birlikte astenik etkilerle hareket etme durumu mevcutsa stenik etkilerin belirleyici etki olup olmadığı araştırılmalıdır. Kişinin stenik etkiler ile hareket etmediği veya stenik etkilerin belirleyici etki olmadığı anlaşılıyorsa sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağının gerekçesinin kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğuna uymamak veya kolluk kuvvetlerine haber vermemek olarak ifade edilememelidir.

Yargıtay 1. CD. 2022/3395 K. sayılı kararı⁶⁴² incelendiğinde meşru savunmada sınırın aşılmasının incelenebilmesi için savunmaya dair eylemlerin meşru savunma şartlarının bulunduğu anda başlaması ve sonrasında sınırın aşılmış olması gerekmektedir.

Yargıtay 12. CD. 2017/10647 E. 2020/1085 K. sayılı kararında⁶⁴³ Uğurcan ve ölen arkadaşı ile sanık arasında gerçekleşen arbede ve tartışma sonrasında, Uğurcan ve sanık

⁶⁴² “...Savunmanın, meşru savunma şartlarının bulunduğu sırada başladığı, ancak orantılılık ilkesinin ihlâl edilmesi nedeniyle meşru savunmanın gerçekleştiğinin kabul edilmediği durumlarda, sınırın aşılması söz konusu olabilmektedir...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 09.05.2022, E. 2022/3655, K. 2022/3395, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 20.03.2025.

⁶⁴³ “...Katılan sanık Samet’in metrobüste başlayan tacizin ardından aslında inmeyecekleri durakta metrobüsten inerek gece vakti kendisini takip eden 2 kişinin kendisine zarar vereceği endişesi ile kendisine yöneltilmiş haksız saldırıyı o anki hal ve koşullara göre defetmek amacıyla cep telefonunun şarjının da bitmiş olması sebebiyle kimseden yardım talebinde bulunamayacağından beylik silahını çekerek havaya doğru bir el ateş edip o sırada durağa yanaşan metrobüse binip takipten kurtulmak istediği ve bu amaçla şoförden de bir an önce hareket etmesini istediği; ancak ölen Cenk’in orta kapıya ayağını koymasıyla kapıların açıldığı ve bu nedenle de metrobüsün hareket edemediği, açık olan orta kapıdan metrobüse binen ve özellikle ön kapının açılması için dosya içerisinde bulunan CD görüntülerinden de anlaşılacağı üzere agresif şekilde kapıyı yumruklayan katılan sanık Uğurcan ile ölenin metrobüs içinde katılan sanık Samet’i elleriyle ve metal çantayla darp ettikleri, yere düşmesi sonucu olaydan duyduğu korku, kaygı, panik, heyecan ve telaşla daha önce silahını kılıfına koyarken kılıfının kapağını kilitlemeyi unutan katılan sanık Samet’e ait görev silahının savrulduğu, bunu ele geçiren katılan sanığın Uğurcan’ın silahla katılan sanık Samet’in başına vurarak darp etmeye devam ettiği, metrobüs içindeki vatandaşların araya girmesiyle darp etmeyi bırakan katılan sanık Uğurcan’ın sağ eli tetikte olacak şekilde ve “beni psikopata bağlatmayın” diyerek metrobüsten indiğinin tanık anlatımlarıyla da sabit olduğu, şuuru iyice bulanıklaşan ve başından kanlar akmakta olan katılan sanık Samet’in ısrarla silahını istemesine rağmen vermeyen katılan sanık Uğurcan’dan silahını almak ve görevi nedeniyle kendisine zimmetli olan silahına yönelik gerçekleşmekte olan saldırıyı ve bu silahla katılan sanık Uğurcan’ın ertaftakilere de zarar vermesini engellemek amacıyla o anki halin koşullarının gerektirdiği ölçüde hareketlerde bulunarak katılan sanık Uğurcan’a kafa attığı ve bileğini tuttuğu, halen direnmeye devam eden katılan sanık Uğurcan’ın elinin de tetikte bulunması dolayısıyla patlayan silahtan çıkan merminin yakın mesafede bulunan katılan sanık Uğurcan’ın arkadaşına isabet ettiği, başından beri katılan sanık Samet’in kendisini koruma kastıyla hareket ettiği ve ölçülü olarak başka biçimlerde saldırıyı deftemeye çalıştığı; ancak katılan sanık Uğurcan ile ölen Cenk’in Samet’e yönelik eylemlerine ve saldırılarına devam ettikleri de gözetildiğinde katılan sanık Samet’in hareketlerinin bir bütünlük içerisinde tek eylem olarak kabul edilerek meşru savunma sınırları kapsamında kaldığının kabulü ile TCK’nın 25/1. ve CMK’nın 223/2-d maddesi gereğince beraatine karar verilmesi gerektiği

arasında devam eden yaralama eylemlerine ilişkin ilk derece mahkemesi taksirli öldürme suçu kapsamında cezalandırma kararı verilmiştir. İlk derece mahkemesinin hükmü eylemlerin bütün halinde meşru savunma kapsamında kaldığı bu nedenle beraat kararı verilmesi gerektiği belirtilerek Yargıtay tarafından bozulmuştur. Dosya kapsamında birden fazla karar verilmiş olsa da konumuz açısından sınırlı inceleme yapılması gerektiği için sanığın ölene yönelik eylemi incelenmiştir. Somut olayda başlangıçta ölenin de dahil olduğu şekilde tartışma ve arbede yaşanmış sonrasında ise sadece sanık ve Uğurcan isimli kişi arasında yaralama olayı meydana gelmiştir. Ölen kişi, sanık ile Uğurcan arasında meydana gelen ve başlangıçtaki olaydan sonra gerçekleşen, ayrı olay olarak değerlendirilen olaya dahil olmamıştır. Nitekim Yargıtay'ın kabulünde *metrobüs içindeki vatandaşların araya girmesiyle darp etmeyi bırakan katılan sanık Uğurcan'ın sağ eli tetikte olacak şekilde ve "beni psikopata bağlatmayın" diyerek metrobüsten indiğinin tanık anlatımlarıyla da sabit olduğu* belirtilmiş, ölenin dahiliyeti ile ilgili anlatımda bulunulmamıştır.

Somut olay incelendiğinde sanık ile ölen arasında, olay ile yakın zamanda olan tartışma ve arbede mevcuttur. Ancak sonrasında bu saldırı durumu sonlanmış, sadece sanık ve ölenin arkadaşı olan Uğurcan arasında arbede meydana gelmiştir. Dolayısıyla sonradan gerçekleşen olay açısından ölenin sanığa yönelik saldırısının bulunmadığı kabul edilmelidir. Yakın bağlantı veya saldırının muhtemel olması olarak değerlendirilebilecek durum yoktur. Sanık ile ölenin arkadaşı Uğurcan arasındaki olayda sanık, Uğurcan'a kafa atmak, bileğinden tutmak şeklinde eylemlerde bulunmuş, Uğurcan'ın elindeki silah tetikte olduğundan patlamıştır. Sanık, Uğurcan'a yönelik eyleminde meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek şekilde eylemde bulunsa da kendisine saldırısı bulunmayan ölene yönelik eylemi meşru savunma veya meşru savunmada sınırın aşılması olarak değerlendirilmemelidir. Meşru savunmada sınırın aşılmasından bahsedebilmek için meşru savunmaya dair şartların varlığı gerekir. Somut olayda ölenin saldırısının var olduğundan bahsedilemeyeceğinden sanık hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Sanığın ölen üzerinde netice doğuran eylemi, tehlikenin boyutu ile tehlikenin ortadan kaldırılmasına dair eylemin orantılılığı gereğince zorunluluk hali

gözetilmeden, sanığın eylemi bölünerek yazılı şekilde silahla tehdit ve taksirle öldürme suçlarından mahkumiyetine karar verilmesi...” Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 04.02.2020, 2017/10647 E. 2020/1085 K. sayılı kararı, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 20.03.2025.

kapsamında değerlendirilmelidir. Meşru savunma kapsamında hareket edilirken sapma sonucunda saldırıda bulunmayan kişiler üzerinde sonuç doğuran eylemler açısından zorunluluk hali, hata ve kişinin kast ve taksiri değerlendirilerek sorumluluğu belirlenmelidir.

3. Meşru Savunma Sınırının Aşılmış Olması Durumu

a. Genel Olarak

Meşru savunmada sınırın aşılması bahsedebilmek için var olan meşru savunma durumunda sınırın aşılması gerekir. Bu sınır aşımı farklı alanlarda olabilir. Meşru savunmada sınırın astenik etkiler nedeniyle aşılması; kişinin gerekli olmayan savunmayı gerçekleştirmesiyle ölçüde sınırın aşılması, saldırı başlamadan veya saldırı sona erdikten sonra savunmayı gerçekleştirmesiyle zamanda sınırın aşılması, saldırıda bulunan kişi haricinde kişilerin üzerinde sonuç doğurarak savunmayı gerçekleştirmesiyle üçüncü kişiler üzerinde sonuç doğuran nitelikte (mekânsal) sınırın aşılması ve varsayılan saldırıya karşı savunmada bulunması suretiyle gerçekleştirmesiyle de varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması şeklinde gerçekleşebilir⁶⁴⁴. En sık karşılaşılan sınır aşımı şekilleri ölçüde sınırın aşılması ve zamanda sınırın aşılması şeklindedir. Doktrinde genel olarak ölçüde sınırın aşılması ve zamanda sınırın aşılması incelenmiştir. Üçüncü kişiler açısından sonuç doğuran sınırın aşılması durumu ve varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumlarının da farklı etkenleri de barındırması gereğince sistematik olarak ayrı başlık altında incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Ölçüde sınırın aşılması ile kastedilen, ölçüde veya araçta sınırın aşılması iken; kapsamda sınırın aşılması ile kastedilen, zaman yönünden sınırın aşılmasıdır⁶⁴⁵. Meşru savunmada sınırın aşılmasının genel olarak tezahür etme şeklinin ölçüde (*yoğunlukta*) sınırın aşılması (*intensiver Notwehrexzess*) şeklinde gerçekleştiği doktrinde ifade edilmektedir. Mevcut bir saldırıya karşı gerekliliğin aşılarak savunmada bulunulması durumunda ölçüde sınırın aşılması gündeme gelir. B tarafından saldırıya uğrayan A'nın yumruk ile saldırıyı defetmesi mümkünken bıçakla yaralaması durumunda ölçüde sınırın aşılması söz konusudur⁶⁴⁶. Silahlı saldırıya uğrayan T, saldırıda bulunan kişi olan A'yı

⁶⁴⁴ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 664, kn. 4.

⁶⁴⁵ Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 598.

⁶⁴⁶ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 528, kn. 52; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 274, kn. 7.

etkisiz hale getirdikten sonra yerde iken ona vurduğunda zamanda, kapsamda sınırın aşılması meydana gelir⁶⁴⁷. Hiç saldırı bulunmazken saldırı varmış gibi hareket edip meşru savunmada sınırın aşılması durumu da zamanda, kapsamda sınırın aşılmasına örnektir.

Alman ceza hukuku açısından değerlendirmede bulunduğu meşru savunmanın düzenlendiği Alman CK'nın 32. maddesinde “*erforderlichkeit*” ve “*gebotenheit*” kelimelerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Sınırın aşılması açısından Rengier'e göre gereklilik sınırlarına dair (*Überschreitung der Erforderlichkeitsgrenzen*) sınır aşımı 33. maddenin tipik halidir. Zorunluluk sınırlarına dair (*Überschreitung der Gebotenheitsgrenzen*) sınır aşımı ise daha az görülen halidir. Meşru savunma hakkının sınırlandırılması gereken, diğer bir ifade ile kişinin zararı kabullenme, saldırıdan kaçınma ve karşı koymaktan vazgeçme şeklinde hareket etmesi gerektiği hallerde astenik etkiler nedeniyle sınırı aşması zorunluluk sınırlarının aşımına ilişkindir⁶⁴⁸.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında sınırı aşan fail saldırıya ilişkin durumu hatalı şekilde değerlendirmez. Gerçek durumu değerlendirmesinde hatası yoktur. Fail gerçek durumu bilse ve kasten hareket etse dahi savunmaya ilişkin sınırları aşmaktadır. Sınırın aşılması, saldırının algılanması veya gerçek durumun değerlendirilmesi ile alakalı olmayıp savunmaya dair sınırlarla alakalıdır⁶⁴⁹.

b. Ölçüde (Yoğunlukta) Sınırın Aşılması

Meşru savunmada sınırın aşılması açısından en sık karşılaşılan durumlar ölçü yönünden sınırın aşılması⁶⁵⁰ ve zaman yönünden sınırın aşılmasıdır. Ölçü yönünden sınırın aşılması ile kast edilen savunmada bulunan kişinin saldırıyı daha basit bir şekilde savunması mümkünken daha ağır şekilde savunması halidir⁶⁵¹. Kişinin savunma esnasında kullandığı araç gereğinden fazlaysa ölçü yönünden sınır aşılabılır. Çıplak eller ile savunma mümkünken bıçak veya başkaca bir silahın kullanılması durumu buna örnektir⁶⁵². Örneğin kişi saldırıda bulunanı sadece basit tıbbi müdahale ile giderilebilir

⁶⁴⁷ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 528, kn. 53.

⁶⁴⁸ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 274, kn. 8, 10.

⁶⁴⁹ Harro Otto, “Grenzen Der Straflosen”, 604.

⁶⁵⁰ Ölçüde sınırın aşılmasının “nitelik bakımından sınırın aşılması” olarak ifade eden görüşe dair: Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 122.

⁶⁵¹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 747; Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 236, kn. 1; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1663, kn. 10; İdris Ermeydan, “Yargıtay Kararları”, 154.

⁶⁵² Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1124, kn. 84.

şekilde yaralayarak saldırıyı defedebilir. Ancak kişinin duyu ve organlarına zarar verecek nitelikte savunmada bulunursa ölçü yönünden sınır aşılmıştır. Kullanılan silahın seçimi ile birlikte kullanım şekli de dikkate alınmalıdır. Önemli olan savunmada gereklilik ve ölçülülük sınırlarının ötesine geçilmesidir. Savunmada bulunan kişi, saldırıya uğrayan hakkını fazlasıyla yoğun şekilde savunur⁶⁵³. Ölçü yönünden sınırın aşılması Alman ceza hukukunda *intensiver Notwehrexzess* olarak ifade edilmektedir⁶⁵⁴.

Ölçüde sınırın aşılmasından anlaşılması gerekenin hukuka uygunluk nedeninin maddi şartları yönünden sınırın aşılması olduğu doktrinde belirtilmiştir. Meşru savunmada bulunan failin savunmaya dair ölçünün dışına çıkması, ilgilinin rızası kişinin bir iki tane meyve alınmasına yönelik olmasına rağmen kişinin kilolarca meyve alması, kolluk görevlisine konutta arama yapılması için izin verilmişken kolluk görevlisinin yanlış değerlendirmesi sonucu iş yerini de araması durumlarında ölçüde sınırın aşılması söz konusudur⁶⁵⁵.

Meşru savunmada sınırın ölçü yönünden aşılması konusunda aşılabilir üst sınırın var olup olmadığı konusu ayrıca incelenmelidir. *Aşırı ölçüsüz savunma durumunda sınırın aşılması hükümleri gereğince cezasızlığın ortaya çıkmayacağı görüşüne*⁶⁵⁶ göre meşru savunmada sınırın aşılmasında aşırılık (*krasse Überschreitung der Notwehrgrenzen*) halinde savunmada bulunan kişi meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinden faydalanamaz. El hareketi ile saldırıyı savuşturmanın mümkün olduğu durumda savunmada bulunan kişi saldırıda bulunan kişiyi silah ile yaraladığında savunmada bulunan kişi sınırı aşmıştır. Savunmada bulunan kişinin haksız saldırıya karşı kendisini savunması nedeniyle eyleminin haksızlık düzeyi önemli ölçüde azalmaktadır. Ancak saldırıda bulunan kişinin zarar gören menfaati ile savunmada bulunan kişinin savunduğu menfaati arasında aşırı ölçüsüzlük dikkate alındığında mazur görülebilirliğin

⁶⁵³ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 429, kn. 135; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 323; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 747-749; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 148.

⁶⁵⁴ Terminolojide meşru savunmada sınırın aşılması için daha çok *intensiver Notwehrexzess* teriminin kullanıldığı ve tercih edildiği anlaşılmaktadır. Konu hakkında açıklamalarda bulunan yazarlar konu başlığı olarak “*Die Nothwehrüberschreitung im Affekt (§ 33)*” ifadesini kullanmışlardır. Maurach, Zipf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I*, 465, kn. 27.

⁶⁵⁵ Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, “Hukuka Uygunluk”, 48.

⁶⁵⁶ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1122, kn. 79; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 435, kn. 150; Motsch, *Der Strafbare Notwehrexzess*, 113; Gülşan Bostancı, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2013), 236; Hohagen, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 152, kn. 68; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 192.

ötesine geçildiği kabul edilmelidir⁶⁵⁷. Cezanın genel önleyiciliği amacı dikkate alındığında genel önleyicilik açısından mazur görülebilir sınırın ötesine geçen meşru savunmada sınırın aşılması durumunda cezasızlık söz konusu değildir⁶⁵⁸.

Aşırı ölçüsüzlük durumunda astenik etkilerin belirleyici etkide olup olmamasına göre ayırırda bulunan görüşe göre aşırı ölçüsüzlük durumunda kişi soğukkanlı şekilde, stenik duyguları ağır basarak eylemde bulunursa kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Kişinin aşırı astenik etki altında olması söz konusuysa aşırı ölçüsüzlük durumunda da meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁶⁵⁹.

Normun ifadesinde sınırlama olmadığı için aşırı ölçüsüzlük durumunda da sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceğini savunan görüşe normda bir sınırlama yoktur. Kanun metninden bağımsız olarak bu şekilde sınırlamaya gidilmemelidir⁶⁶⁰. Aşırı ölçüsüzlük bulunsu dahi meşru savunmada sınırın aşılması geçerli bir mazeret nedeni olarak kabul edilebilir⁶⁶¹.

Kanaatimizce meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esasında eylemin haksızlık içeriğinin azalmasının etkili olması, aşırı ölçüsüzlük durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması durumunda hakkaniyete aykırılığın oluşacağı düşüncesi ve cezalandırmanın amacı dikkate alınarak aşırı ölçüsüzlük durumunda meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanmamalıdır.

Yargıtay 1. CD. 2022/9517 E. 2024/5723 K. Sayılı kararına⁶⁶² konu olayda; trafikte tartışma yaşandığı, maktul ile maktulün arkadaşlarının sanığa saldırdığı, sayıca

⁶⁵⁷ Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 435, kn. 150.

⁶⁵⁸ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1122, kn. 79.

⁶⁵⁹ *Erb'e göre aşırı ölçüsüzlük durumunda meşru savunmada sınırın aşılmasının uygulanmaması nedeni olarak kişinin soğukkanlı şekilde stenik duyguları ağır basarak eylemde bulunması gösterilmektedir. Ancak kişinin aşırı bir astenik etki altında olması söz konusuysa aşırı ölçüsüzlük durumunda da meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir.* Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1670, kn. 24; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 665, kn. 6; Hüsni Sefa Eryıldız, “Alman Ceza”, 121; Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 468, kn. 13; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 403, kn. 4.

⁶⁶⁰ Joachim Renzikowski, “Der “verschuldete” Notwehrexzess”, 255, 256.

⁶⁶¹ Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzten*, 304, kn. 8; Anna Helena Albrecht, “Kommentar zum Regelungsentwurf des § 33 E-StGB – Notwehrexzess und Putativnotwehrexzess,” *Kriminalpolitische Zeitschrift (KriPoZ)*, 6 (2023): 446.

⁶⁶² “...Trafikte yaşanan tartışma sonrasında sanığın maktulün de içinde bulunduğu aracı takip etmesi, araçlar durduğunda inen taraflardan maktul ve arkadaşlarının sayıca fazla ve güçlü olmalarına ve yanlarında bıçak da bulunmasına rağmen bunu etkili bir şekilde kullanmamaları olayın gelişimi içinde maktulün sanığa eliyle vurması, silahtan sayılan bira şişesi ile saldırması ve sanığın arabaya binmesini

fazla olan ve yanlarında bıçak bulunmasına rağmen maktul ve arkadaşlarının bunu kullanmadığı, maktulün sanığa eli ve bira şişesini kullanarak saldırdığı ve basit tıbbi müdahale ile yaraladığı tespit edilmiştir. Sanığın da bunun akabinde tek kırma tüfeği kullanıp ateş ederek maktulün ölümüne neden olduğu (*Mağdurun hayati tehlikeye neden olacak şekilde yaralanmadığı ancak kullandığı ilaç ve bu ilacın etkisi sonucu kanamanın durdurulamaması nedeniyle ölümün ortaya çıktığı tespit edilmiştir*) anlaşılmıştır. Yargıtay meşru savunma ve meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumlarının olmadığını belirtmiştir. Kararda, ölçsüzlük yönünden aşırı ölçsüzlüğü bulunduğ anlamının ortaya çıkmasına neden olacak şekilde *sadece tehdit amacıyla kullanılan silahtan çok daha etkili* ifadesini kullanmıştır.

Kanaatimizce Yargıtay tarafından, sanık ile maktulün arasındaki olayda, sanığın basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaralanması, kullanılan araçların nitelikleri ve bu kullanılan araçların sadece tehdit amacıyla kullanılması hususları göz önüne alınarak aşırı ölçsüzlüğü bulunduğ ve dolayısıyla meşru savunma ve sınırın aşılmasının bulunmadığı belirlenmiştir. İlgili karar dikkate alındığında diğer yönler konusundan ayrıca incelenebilirse de aşırı ölçsüzlük durumunda, Yargıtay'ın tutumunun, sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı şeklinde olduğu ifade edilebilir.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde savunmada bulunan kişinin eylemi hukuka uygun değildir. Savunmada bulunan fail sınırı heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşmış ve diğer şartlar da mevcutsa bu eylem

engellemesinden ibaret eylemleri ile sanığın basit tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaralanması ve sanığın maktule karşı kendilerine karşı sadece tehdit amacıyla kullanılan silahtan çok daha etkili ve orantılı kabul edilemeyecek nitelikteki kısa dipçikli tek kırma tüfek ile ateş etmesi birlikte değerlendirildiğinde, 5237 sayılı Kanun'un 25. maddesinde düzenlenen meşru savunma ve aynı Kanun'un 27/2. maddesinde düzenlenen sınırın aşılması hükümlerinin uygulanma koşullarının bulunmadığı, sanık ile maktul arasında öldürmeyi gerektirir husumet olmaması, sanığın, ani gelişen kavga ortamında özellikle maktulün hayati organlarının bulunduğu bölgeyi hedef alarak vurduğuna dair delil bulunmaması, suçta kullanılan silahın özelliği ile maktulün yaralanmasının yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmadığı, basit tıbbi müdahale ile giderilemez nitelikte olduğu ve maktulün kontrolsüz kullanmış olduğu Coumadin adlı ilacın etkisiyle ateşli silah yaralanması sonucu meydana gelen kanamanın durdurulamaması nedeniyle bu ilacın ölümde etki ve katkısının bulunduğu tespitini içeren 1. Adli Tıp İhtisas Kurulunun mütalaası dikkate alındığında sanığın eyleminin kasten yaralama neticesinde ölüme neden olma suçunun kanunî unsurlarını taşıdığı, maktulden sanığa yönelen ve haksız tahrik oluşturan eylemlerin niteliği ve ulaştığı boyut nazara alındığında, tahrik nedeniyle azami oranda indirim uygulanarak sanığın 5237 sayılı Kanun'un 87/4. maddesinin 2. cümlesi uyarınca cezalandırılması yerine..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 19.09.2024, E. 2022/9517, K. 2024/5723, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 20.03.2025.

sonrasında neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suç oluşmuş olsa dahi savunmada bulunan fail hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁶⁶³.

Gereklilik açısından şüpheli durumlarda Alman Mahkemeleri tarafından meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin meşru savunmaya yedek kural olarak uygulanması *Erb* tarafından eleştirilmiştir. Özellikle ölüm gibi sonuçlar doğuran durumlarda Alman Federal Mahkemesi'nin hukuka uygunluğa dair karmaşık durumlarda kişinin zaten ceza almayacağı düşüncesi ile meşru savunmayı değerlendirmekten kaçınarak sınırın aşılması hükümlerine başvurusu doğru değildir. Ancak bu durum, yerel mahkemeler tarafından sıklıkla uygulanan meşru savunmanın sosyal etik durumlar nedeniyle sınırlandırılarak meşru savunma hakkının sınırlandırılması durumunu önler niteliktedir. Bu açıdan Alman Federal Mahkemesi'nin tutumu en azından olumlu işleve sahiptir⁶⁶⁴.

Kanaatimizce Türk ceza hukukunun uygulanması esnasında da gerek ilk derece ve bölge adliye mahkemelerinin gerekse Yargıtay'ın tutumu da meşru savunmanın ve meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasının geri planda kalmasını sağlar niteliktedir. Haksız tahrik hükümlerinin uygulanması ilk olarak gözetilmekte meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri geri planda kalmaktadır.

Yargıtay 1. CD. 2023/6652 K. sayılı kararında⁶⁶⁵ meşru savunmanın şartlarından olan ölçülülük ve gereklilik bağlamında incelemede bulunulmuştur. Somut olayda ilk

⁶⁶³ Doğan, *Neticesi Sebebiyle Ağırlaştırılmış Suçlar*, 243; Akbulut'a göre sınırın aşılması halinde temel suç kapsamında cezalandırılma yoluna gidilmediği gibi neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suç kapsamında da cezalandırılma yoluna gidilemez. Temel suç nedeniyle ceza verilmeyen durumda ağır veya başka neticeden ceza verilmesi hakkaniyete uygun olmayacaktır. Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 668.

⁶⁶⁴ Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1662, 1663, kn. 4, 8.

⁶⁶⁵ "“Oluşa ve dosya kapsamına göre, sanık Gülistan ile maktul Aydın'ın birlikte olduğu, daha sonra Aydın'ın Gülistan'a karşı şiddet eylemleri neticesinde Gülistan'ın birçok kez kolluk birimlerine müracaatta bulunduğu, aralarında devam eden dosyaların bulunduğu, olay günü olan 17.05.2019 tarihinde saat 09.30 sıralarında sanığın ikâmetinden iş yerine gitmek için kapı dürbününden dışarıya baktığında bir erkek şahsın kapı önünde olduğunu fark ettiği fakat kim olduğunu görmediği, tedbir amacıyla kendini korumak için eline mutfakta kullandığı plastik saplı mutfak bıçağını eline alıp dışarıya çıkmak için kapıyı açıp dışarıya baktığı, kapının önünde kimseyi görememesi üzerine adımını dışarıya attığında maktulün merdiven boşluğundan sanığa saldırmaya ve ikâmetin içine sokmaya çalıştığı ve sanığın buna direndiği, maktulün sanığın sağ kulak tarafına tokat atması nedeniyle sanığın yere düştüğü, bu sırada bıçağın halen sanığın elinde bulunduğu, maktulün bıçağı görünce sanığın eline tekme ile vurduğu ve bıçağın yere düştüğü, maktulün tekme ve tokatla sanığı darp etmeye devam ettiği, daha sonra sanığın boğazını iki eli ile sıkmaya başlayan maktulün yerdeki bıçağı almaya çalıştığı, maktul bıçağı aldığı esnada sanığın maktulün elini ısırmak suretiyle bıçağı yere düşürdüğü, Adli Tıp Kurumunun raporunun bu ısırma hususunu teyit ettiği, yerde bulunan bıçağı alan sanığın maruz kaldığı eylem ve maktulle aralarında daha önce yaşanan olaylar nedeniyle kendini koruma amacıyla bıçağı salladığı, savunmanın meşru savunma şartlarının bulunduğu sırada başladığı, sanığın o anki hal ve şartlara göre var olan saldırı ile orantılı bir biçimde kendinde

olarak saldırıda bulunan ve saldırısına devam eden kişi maktuldür. Savunmada bulunan sanık meşru savunma kapsamında hareket etmiştir. Savunmada bulunan sanık saldırıda bulunan maktulün elini ısırp bıçağın düşürülmesini sağlamıştır. Sonrasında yere düşen bıçağı almıştır. Bu aşamadan sonra saldırıda bulunan maktulün eylemlerinin öldürmeye yönelik olmadığı ve öldürmeye yarar nitelikte araç bulundurmadığı anlaşılmaktadır. Olay esnasında öldürücü vasfa sahip bulunan araç bıçaktır. Savunmada bulunan sanığın geçmişte yaşanan olayların etkisi ve somut olayın yaşandığı gün yaşanan saldırılar nedeniyle heyecan, korku veya telaş halinde olduğu anlaşılmaktadır. Savunmada bulunan sanığın yukarıda da ifade edildiği şekli ile saldırıda bulunan maktulün öldürmeye yönelik olmayan ve öldürmeye yarar araç bulundurmadan gerçekleştirdiği saldırılara karşı savunmada bulunurken saldırıda bulunan maktulü öldürmesinin ölçüsüz olduğu değerlendirilmelidir. Meşru savunmanın şartlarından birisi savunmaya dair şartlardan olan ölçülülüktür. Saldırıda bulunan maktul darp etme, yaralama, konut dokunulmazlığını ihlal etme şeklinde saldırıları ile savunmada bulunan sanığın haklarını ihlal etmiştir. Bu nitelikteki saldırılara karşı ise savunmada bulunan sanık maktulün ölümüne neden olmuştur. Savunmaya dair haklar ile saldırıda bulunularak ihlal edilen haklar dikkate alındığında ölçülülük şartının ihlal edildiği anlaşılmaktadır.

Somut olay incelendiğinde savunmada bulunan sanığın maktulün eylemi nedeniyle heyecan, korku veya telaşa kapılabilmesinin doğal olması, maktulün eylemleri ile aşırı nitelikte olacak surette ölçüsüzlüğün bulunmaması, sanığın gerçekleştirdiği eylemde heyecan, korku veya telaş halinin belirleyici etken olması birlikte değerlendirildiğinde eyleminde mazur görülebilecek nitelikte heyecan, korku veya telaş ile ölçülülük sınırını aştığı kabul edilmelidir. Haksız saldırıya karşı kendisini savunurken eylemde bulunması nedeniyle eyleminin haksızlık içeriğinin azalması ve etkisi altında olduğu psikolojik haller nedeniyle irade serbestisinin etkilendiği anlaşılmaktadır. Sanığın eyleminin taklit edilmeyi arzulanan eylem niteliğinde olmaması da dikkate alındığında sanığın cezalandırmayı gerektirir düzeyde kusurluluğunun bulunmadığı kanaatindeyiz.

meydana gelen korku ve telaş altında sınırı aşarak eylemi gerçekleştirdiği, bu sınır aşımının mevcut durum ve eklenen, süregelen şiddet nedeniyle maruz görülebilecek bir düzeyde olduğu kabul edilip sanık hakkında 5237 sayılı Kanun'un 27 nci maddesinin ikinci fıkrası ve 5271 sayılı Kanun'un 223 üncü maddesinin üçüncü fıkrasının b bendi uyarınca ceza verilmesine yer olmağına karar verilmesi yerine, yazılı şekilde 5237 sayılı Kanun'un 25 inci maddesinin birinci fıkrasının uygulanması hukuka aykırı bulunmuştur.” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 31.10.2023, E. 2022/9296, K. 2023/6652, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 20.03.2025.

Sanığın meşru savunmada ölçü yönünden sınırı aştığı anlaşılmaktadır. Açıklanan bu nedenlerden ötürü ilgili Yargıtay kararına katılmakla birlikte eylemin meşru savunma altında gerçekleştiğini değerlendiren ilk derece mahkemesinin ve bölge adliye mahkemesinin kararlarına katılmıyoruz. Bir an için ilgili olayda sınırın zaman yönünden aşılması durumunun mevcut olduğu düşünülebilirse de ilgili karardan anlaşıldığı üzere maktulün bıçağı düşmüş olsa da saldırıda bulunmaya devam etmektedir. Bıçak ile saldırmaya devam etmesi mevcut olsaydı, bu durumda sınırın aşılmasının değil meşru savunmanın bulunduğu ifade edilebilirdi. Bahse konu olayda sonlanmış ve tamamıyla etkisiz hale gelmiş saldırı durumu olmadığından zamanda sınırın aşılması bulunmamaktadır.

Yargıtay 1. CD. 2024/2626 E. 2024/6680 K. Sayılı kararında⁶⁶⁶, sanık ile maktulün arasında husumetin bulunduğu, birbirleriyle sokakta karşılaşan sanık ile maktulün tartışmaları neticesinde maktulün elinde bulunan tabanca ile sanığa yönelik ateş ederek sanığın kalça bölgesinden yaralandığı akabinde ise sanığın maktulün hayatı bölgelerini gözeterek birden fazla el ateş ederek öldürdüğü olay incelenmiştir. Kararda sanığın yaşam hakkına yönelik gerçekleşmekte olan haksız saldırı devam ederken kendini korumak kastıyla mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaş nedeniyle meşru savunmada sınırı aştığı belirtilmiştir.

Somut olay incelendiğinde sanığın yaşam hakkına yönelik saldırının var olduğunun kabul edildiği anlaşılmaktadır. Netice itibarıyla sanığın yaralanması kalça bölgesinden olsa da yaşam hakkına yönelik olarak gerçekleşen ve özellikle ateşli silahın kullanıldığı bu olayda saldırının devam ettiği esnada sanığın maktule ölüm sonucunu doğuracak nitelikte eylemde bulunması meşru savunma kapsamında değerlendirilmelidir. Sınırın aşılmasından bahsedebilmek için meşru savunmanın savunmaya dair sınırlarının aşılmış olması gerekir. Her durumda meydana gelen neticeye göre kişinin meşru savunma hakkının sınırları belirlenemez. Örnek olarak kişinin elinde silah olduğu ve henüz ateş etmediği ancak ifadelerinden kişiyi öldürmeye yöneldiği anlaşılan durumda kişide hiçbir yaralanma olmasa da savunmada bulunan kişinin meşru savunma kapsamında hareket ederek saldırıda bulunanı öldürmesi meşru savunma kapsamında değerlendirilebilir. Yargıtay kararına konu olayda da sadece kalça bölgesinden yaralandığı için sınırın

⁶⁶⁶ Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 17.10.2024, E. 2024/2626, K. 2024/6680, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 20.03.2025.

aşıldığını belirtmenin yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Saldırıda bulunanın kastının yaralama olduğu net şekilde ortaya konulabilirse, ateşli silah kullanılmış olursa da ölüm sonucu doğuracak şekildeki savunmalarda sınırın aşıldığından bahsedilebilir. Somut olayda ateşli silah ile saldırıya uğrayarak yaşam hakkını korumaya çalışırken ateşli silah kullanan sanığın meşru savunma kapsamında hareket ettiğinin kabul edilmelidir.

c. Zamanda (Kapsamda) Sınırın Aşılması

Meşru savunmada heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılması durumunda en sık karşılaşılan hallerden birisi de zamanda sınırın aşılmasıdır. Bu durum zamanda, kapsamda sınırın aşılması (*extensiver Notwehrexzess*) olarak da ifade edilmektedir. Sınırın ölçülülük ve gerekliliğe dair ölçü yönünden aşılması durumundan farklı olarak zaman yönünden sınırın aşılmasında saldırı hiç başlamamış veya saldırı sonlanmış olmasına rağmen savunma yapılmıştır. Doktrinde zaman yönünden sınırın aşılması durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği konusunda ortak görüş bulunmamaktadır.

Zamanda sınırın aşılmasında savunmayı gerçekleştiren fail, saldırı başlamamış olmasına rağmen veya saldırı bittiği halde eylemde bulunarak içine düşmüş olduğu heyecan, korku veya telaş nedeniyle kapsamda sınırı aşmaktadır⁶⁶⁷. Doktrindeki bir görüşe göre zaman bakımından sınırın aşılması halinde ortada sınırı aşılabilecek bir meşru savunmaya dair saldırının varlığından bahsedilemez. Meşru savunmaya dair durumun mevcut olmadığı durumda meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz⁶⁶⁸. Meşru savunmanın şartları gerçekleşmediği veya var olan şartlar ortadan kalktığı için failin hukuka uygunluk nedeni içerisinde olduğunu düşünerek hareket etmesi hukuka uygunluk nedenlerinde maddi şartlarda hata kapsamında değerlendirilmelidir. Diğer bir ifadeyle zaman bakımından sınırın aşılması halinde hukuka uygunluk

⁶⁶⁷ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 357.

⁶⁶⁸ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 323; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 665; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 751, 752; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık*, 188; Topçu, *Meşru Savunma*, 692; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 154; Hasan Sınar, “Self-Defense”, 58; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 404, kn. 7, 8; Maurach ve Zipf’e göre sınırın aşılması açısından ölçüde veya kapsamda şeklinde ayırma yapılması 33. maddenin 32. maddenin üzerine oluşturulduğu dikkate alındığından gereksizdir (entbehrlich). Çünkü zamanda sınırın aşılması için mevcut olmayan meşru savunma hali gereklidir. Maurach, Zipf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I*, 465, kn. 27.

nedenlerinin maddi şartlarında hata göz önünde bulundurulmalıdır⁶⁶⁹. Erken zamanda sınırın aşılması durumunda da geç zamanda sınırın aşılması durumunda da meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Sınırın aşılabilmesi için meşru savunma halinin bulunması gerekir. Özellikle korku durumunda, mevcut olmayan saldırıya karşı savunma içgüdüsünün tetiklenmesi söz konusu olduğundan zamanda sınırın aşılması durumunda meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasına dair hükümler uygulanamaz⁶⁷⁰. Zamanda sınırın aşılması durumunda genel hata kurallarına dikkat edilerek sorun çözülmelidir⁶⁷¹. Alman doktrininden Alman CK'nın 33. maddesinin 32. maddeden hemen sonra düzenlenmiş olması da dikkate alındığında sistematik durum gereği meşru savunmada sınırın aşılması için meşru savunma şartlarının bulunması gerektiği belirtilmiştir⁶⁷².

Saldırının başlamadığı, saldırı ile yakın zamansal bağlantı olmayan halin mevcut olduğu durumda zorunluluk hali hükümlerinin uygulanabileceği görüşüne göre saldırı başlamamış ve doğrudan yakın zamansal bağlantı olmadığı durumda gerçekleşmesi muhakkak olan saldırı durumundan da bahsedilemiyorsa saldırı tehlikesinin bulunması nedeniyle zorunluluk hali hükümleri uygulanabilir⁶⁷³. Kanaatimizce saldırının var

⁶⁶⁹ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 753; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 188; Apaydın, *Meşru Savunma*, 262; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 425; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Recep Kahraman, “Türk ve Alman”, 551; Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, “Hukuka Uygunluk”, 51, 52; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 237, 238, kn. 42; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 404, kn. 8; Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 326, kn. 163, 164; Ersan’a göre de zaman yönündün sınırın aşılması durumunda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri tatbik edilebilir. Heyecan, korku veya telaş hali kaçınılmazlık değerlendirmesi açısından dikkate alınmalıdır. Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 161.

⁶⁷⁰ Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 237, 238, kn. 42; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 473; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 348, 349, kn. 765; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 493; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 150, kn. 411; Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 165, kn. 196; Reinhart Maurach, Heinz Zipf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I* (Heidelberg: C. F. Müller, 1992), 465, kn. 27; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 108; Eser, Albin, Burkhardt Björn, *Strafrecht I* (München: C. H. Beck Verlag, 1992), 137, kn. 41; Kurt Müller, “Notwehr Und Notwehrexzess Nach Dem Neuen Schweizerischen Strafgesetz” (Dissertation, Fakultät der Universität Bern, 1948), 48; Recep Kahraman, “Türk ve Alman”, 551.

⁶⁷¹ Maurach, Zipf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I*, 465, kn. 27.

⁶⁷² Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, 429, kn. 183.

⁶⁷³ Ersan’a göre yakın zamasal bağlantının olduğu durumda zaten gerçekleşmesi muhakkak olan saldırı olarak nitelendirilebilecek şekilde yakın zamansal bağlantıdan bahsediliyorsa zaten direkt olarak meşru savunma hükümleri uygulanmalıdır. Ancak bu şekilde değerlendirme yapılamıyorsa diğer şartların da varlığı halinde zorunluluk hali hükümleri değerlendirilmelidir. Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 155.

olmadığı durumlarda saldırının varlığına dair hata söz konusu olup kural olarak hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri dikkate alınmalıdır.

Alman doktrinde zaman bakımından sınırın aşılmasına ilişkin olarak üç farklı görüş bulunmaktadır. Kısıtlayıcı teoriye göre (*restriktive theorie*) zaman yönünden sınırın aşılması halinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği hiçbir durum yoktur. Yaygınlaştırıcı teoriye göre (*extensive theorie*) zaman yönünden sınırın aşılması halinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi tüm haller açısından mümkündür. Farklılaştırılmış teoriye (*differenzierte Theorie*) göre ise saldırıdan önce veya sonra sınırın aşılmasına (*der vorzeitige-nachtzeitige extensiver Notwehrexzess*) göre değişen hal söz konusudur. Saldırının hemen sonrasında gerçekleşen savunmaya dair eylemde sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür⁶⁷⁴.

Zamanda sınırın aşılması durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasını reddeden görüşlerin temelinde meşru savunmada sınırın aşılmasının adaletsizliğin azaltılması ile alakalı olduğu düşüncesi vardır. Mevcut olmayan meşru savunma halinde azaltılması söz konusu olan adaletsizlik hali diğer bir ifade ile haksızlık azaltıcı etki yoktur⁶⁷⁵. Meşru savunma hali mevcut olmadan sınırın aşılması yani zamanda sınırın aşılması durumlarında haksızlığın azaldığından bahsedilebilecek meşru savunma ve haksız saldırı hali yoktur⁶⁷⁶.

Zamanda sınırın aşılmasının heyecan, korku veya telaş nedeniyle olması durumunda tespitin nasıl yapılması gerektiği konusunda Alman Federal Mahkemesi

⁶⁷⁴ Teoriler için ayrıntılı açıklama için bakınız; Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 384-386, kn. 585-588; *Doktrinde hakim görüş olan görüş kısıtlayıcı teoridir. Zaman bakımından sınırın aşılmış olması durumunda meşru savunmada sınırın aşılması reddedilmeli yalnızca meşru savunma halinin var olduğu durumda sınırın aşılmasının mümkün olduğu değerlendirilmelidir.* Annabell Krappidel, “Zur Straflosigkeit bei Vorliegen von Notwehr und Notwehrexzess gemäß §§ 32, 33 StGB” (Diplomarbeit, Fachhochschule Meißen, 2019), 25, 26.

⁶⁷⁵ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 325, kn. 160; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 162; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 404, kn. 7; Klaus Rogall, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1055, 1056, kn. 12; karşıt görüş için bakınız, Erb’e göre meşru savunma halinde mevcut olan haksızlık azaltıcı (*Unrechtsminderung*) etki zamanda sınırın aşılması durumunda da aynen geçerlidir. Eylem yine hukuka aykırı davranışı yaratan kişiye yönelmektedir. Zamanda sınırın aşılması durumunda kendi adaletini sağlama (*selbstjustiz*) şeklinde bir durum da oluşamaz çünkü eylem zayıflık kaynaklı etkiler olan astenik etki sonucunda ortaya çıkmalıdır. Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1665, kn. 14.

⁶⁷⁶ Thomas Hillenkamp, Kai Cornelius, *32 Probleme Aus Dem Strafrecht Allgemeiner Teil* (München, Franz Vahlen Verlag, 2012), 89; Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 511, 512, kn. 93.

kararına⁶⁷⁷ konu olayda, A ile B arasında uyuşturucu alışverişi ve uyuşturucu malzemelerinin çalınması konusunda problem bulunmaktadır. Bu problemin sebebi B'nin arkadaşları arasında birtakım konuşmaların olduğunu A'nın bilmesi, A'nın bu nedenle B'den korkmasıdır. A, B'nin ve arkadaşlarının silah kullandığını bilmekte olup A ile B'nin karşılaşması sonrasında B, A'nın omzundan tutup yüzüne vurmuştur. Bu sırada da “şimdi hesaplaşacağız” demiştir. B'nin ceketinin cebine uzandığını gören A, B'nin silahla saldıracağını düşünerek bıçağını çıkarmış ve B'yi bıçaklamaya başlamıştır. B'nin yere düşmesi sonrasında A, B'yi bıçaklamaya devam etmiş ve sonrasında tekmelemiştir. İlk kararı veren mahkeme A'nın ilk bıçak darbelerinin meşru savunma kapsamında olduğunu ancak sonraki bıçaklamaların ve tekmelerin sınırın aşılması kapsamında incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Alman Federal Mahkemesi ise B tarafından A'ya yönelik yere düşmesi sonrasında artık saldırının var olmadığını, A'nın heyecan, korku veya telaş nedeni ile bu durumu fark edememesinin mazur görülmesine neden olmayacağını ifade etmiştir⁶⁷⁸.

Saldırının hemen sonrası veya öncesi fark etmeksizin tüm durumlar açısından sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilir olduğu görüşüne göre sadece saldırıdan hemen sonrası ile bağlantılı durumlarda değil saldırının henüz hiç mevcut olmadığı durumlarda da meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanabilir. Sınırın aşılmasına dair normun lafzı incelendiğinde ölçüde sınırın aşılması haricinde sınırın aşılmasının mümkün olmadığı sonucu ortaya çıkmaz⁶⁷⁹. Varoluşsal olarak tehdit altında olan kişinin erken veya sonradan sınırı aşarak zamanda sınırın aşılmasını gerçekleştirdiği hal ile mevcut saldırıya karşı zamanda sınırı aşan kişinin içinde bulunduğu hal arasında fark yoktur⁶⁸⁰. Fakat erken zamanda sınırın aşılması

⁶⁷⁷ BGH, NStZ, 2002, 141; Aktaran, Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 237, kn. 4.

⁶⁷⁸ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 237, kn. 4.

⁶⁷⁹ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 584, kn. 31; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 680, kn. 7; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1665, kn. 14; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1125, kn. 88; Hauf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Kurzlehrbuch*, 49, 50; Köhler, *zamanda sınırın aşılmasının da mümkün olduğunu, normdaki aşma ifadesinin zamanda ve ölçüde aşmayı kapsayabileceğini belirtmiştir. Ancak özellikle saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde sınırın aşılması halinde zamanda sınırın aşılmasının mümkün olduğunu belirtmiştir*. Michael Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Berlin Heidelberg: Springer, 1997), 424; Mahmutoglu ve Karadeniz'e göre saldırı henüz başlamamış veya bitmiş olmasına rağmen korku, heyecan veya telaş nedeniyle saldırının başladığı veya bitmediğine kanaat getirilerek hareket edildiğinde konu sadece hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata bağlamında incelenmemelidir. Aynı zamanda TCK'nın 27/2. maddesinin de dikkate alınması gereklidir. Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 618, 619.

⁶⁸⁰ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1665, kn. 14.

durumu için saldırıda bulunan kişinin en azından sözlü olacak nitelikte ifadelerle, saldırıya geçeceğine dair hazırlık yaptığına dair belirlemelerin olması gerekir⁶⁸¹.

Hoven ve Mitsch, Alman CK'da yürürlükte bulunan meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin üzerinde değişiklik yapılmasının önerildiği tasarı metni hakkındaki incelemelerinde zaman yönünden sınırın aşılmasına ilişkin olarak 33. maddenin 1. fıkrasının 2. cümlesinde *“Dies gilt auch, wenn der Täter aus denselben Gründen in engem zeitlichen Zusammenhang mit dem gegenwärtigen Angriff handelt.”* ifade edilmiştir. Yazarlara göre mevcut saldırı ile sıkı, dar zamansal bağlantılı olan ve aynı nedenle hareket edilme sonucu ortaya çıkan eylemler de meşru savunmada sınırın aşılması kapsamındadır. Erken veya geç sınırın aşımı fark etmeksizin mevcut saldırı ile sıkı, dar zamansal bağlantılı olan tüm saldırılara karşı meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁶⁸². Bu belirlemelere dair görüşünü ifade eden *Albrecht*'e göre tasarıdaki erken veya geç sınırın aşımının fark etmeksizin sınırın aşılmasının mümkün olduğunun belirtilmesi, sınırın aşılması açısından ana etkenin astenik etkiler olarak kabul edilmesine dayanmaktadır. Saldırının var olması gerekmiyorsa zamanda sınırın aşılmasında saldırının en azından neden çok yakın olması gerekliliği sorgulanmalıdır. Sınırın aşılmasında gerekçe olarak belirtilen saldırıda bulunanın sorumluluğu erken sınırın aşılması halinde yeterince açık olmayabilir⁶⁸³.

*Doktrin*deki bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre meşru savunma halinde olan kişinin saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde korku, heyecan veya telaş nedeniyle sınırı aşması (*nachzeitigen eztsiven Notwehrexzess*) halinde meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması mümkündür⁶⁸⁴. Meşru savunma

⁶⁸¹ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 584, kn. 31.

⁶⁸² Elisa Hoven, Wolfgang Mitsch, “Notwehr und Notwehrexzess”, 441; *Weigend'in tespitlerine göre, meşru savunma ve sınırın aşılmasına dair reformun düzenlendiği metinde saldırıdan hemen önce veya sonra savunma amaçlı eylemde bulunulması durumunda da sınırın aşılmasının mümkün olduğu düzenlenmiştir. Bu konuda ileri sürülen argüman, zamansal sınırların ceza hukukunda uzman olmayanlarca belirlenmesinin güçlüğüdür.* Thomas Weigend, “Der Neueste Stand Des Reformvorschlags Zur Notwehr”, *Kriminalpolitische Zeitschrift (KriPoZ)*, 6 (2023): 471.

⁶⁸³ Anna Helena Albrecht, “Kommentar zum Regelungsentwurf”, 446.

⁶⁸⁴ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 277, kn. 19; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 430, kn. 138; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 240, kn.705; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 221, kn. 14; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 668, kn. 10; Harro Otto, *Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre* (Berlin: Walter de Gruyter, 2004), 226, kn. 23; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 529, kn. 56; Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 138, kn. 421; Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 101; Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 248; Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, 432, kn. 189; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 378; Hüsnü Sefa Eryıldız, “Alman Ceza”, 122; *İba bahse konu*

halinde olan ve astenik etkiler nedeni ile saldırıda bulunana karşı savunmada bulunurken sınırı aşan kişinin savunmaya dair eylemini bir kez veya kısa süre içerisinde durumun dramatikliği ile bağlantılı olacak şekilde iki kez gerçekleştirmesi arasında fark yoktur⁶⁸⁵. Önemli olan ve dikkat edilmesi gereken husus meşru savunma kapsamında kalacak savunmaya dair eylem ile sınırın aşılmasına dair eylem arasında zamansal anlamda sıkı zamansal bağın olmasıdır. Sıkı zamansal bağlantı durumunda sınırın aşılması halen saldırının sonucu olarak değerlendirilebilir. Sınırın aşılmasına dair eylemin bağımsız nitelikte, yeni bir saldırı eylemi olması durumunda sınırın aşılmasına dair hükümler uygulanamaz⁶⁸⁶. Saldırının hemen sonrasında gerçekleştirilen eylem ile biten saldırı arasında, doğal bir bakış açısıyla gözlemlendiğinde tek olay olarak görünecek kadar zamansal bağlantı olmalıdır⁶⁸⁷. Nitekim saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde korku, heyecan veya telaş nedeniyle sınırın aşılması durumunda da hem haksızlık içeriği azalmakta hem de psikolojik hal nedeniyle kusurda azalma gerçekleşmektedir. Saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olan saldırı durumuna neden olan kişi saldırgandır ve bu saldırıya karşı savunmada bulunulduğu için haksızlık içeriği azalır. Ayrıca saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olan hallerde de kişi heyecan, korku veya telaş halinin psikolojik etkisi içerisinde⁶⁸⁸. Sadece önceki saldırıda bulunanın hedef alınması durumunda bu önceki saldırı ile yakın bağlantılı sınır aşımı durumunda cezanın genel ve özel önleyici amacının da kalmadığı ifade edilebilir⁶⁸⁹.

Alman doktrinde saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde zamanda sınırın aşılmasına ilişkin olarak verilmiş örnek olayda; K ile A arasında tartışma

durumda TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabileceğini belirttiikten sonra fıkra ayrımı belirtmeksizin TCK'nın 27. maddesinin uygulanabileceğini belirtmiştir. Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu", 628; Armin Engländer, "33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr", 466, kn. 5; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 97; Dominik Hotz, "Bullet Dodging", JA, 3 (2023): 209; *Timpe'ye göre sınırın aşılmasının hukuki esasında sınırın aşılmasından etkilenen kişinin sorumluluğu bulunduğundan geç savunma ile sınırın aşılması durumunda da gerekli savunmanın devamı olarak eylemde bulunulmuşsa sınırın aşılması hükümlerine başvurulabilir.* Gerhard Timpe, "Grundfälle zum entschuldigenden", 121.

⁶⁸⁵ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 278, kn. 19; Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 248.

⁶⁸⁶ Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 669, kn. 11.

⁶⁸⁷ Otto, *Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre*, 226, kn. 23; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 432, 432, kn. 144.

⁶⁸⁸ Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 668, kn. 11, 12; Kühl'e göre saldırının hemen sonrası ile bağlantılı geç sınırın aşılması durumundaki savunmada bulunan kişinin psikolojik hali, devam eden saldırı ile karşı karşıya olan kişinin psikolojik hali ile karşılaştırılabilir niteliktedir. Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 431, kn. 143.

⁶⁸⁹ Dominik Hotz, "Bullet Dodging", 209.

mevcuttur. A, K'ya tokat atmak suretiyle saldırmış ve K'yı köşeye sıkıştırmıştır. K korku hali içerisinde. K, A'ya yönelik olarak kendisine tokat atılmasının akabinde A'nın çenesine yumruk atmıştır. Yere düşen A'ya, K korku hali içerisindeyken tekme atmıştır. Alman CK'nın 33. maddesinde failin astenik etkiler nedeniyle içerisinde bulunduğu psikolojik hali dikkate alınır. Saldırı durumunun sona erip ermemesi astenik etkiler içerisinde olma hali açısından önemsizdir. Önceden meydana gelen saldırı ve dolayısıyla mevcut olan meşru savunma durumu, en azından saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olan eylem ile sınırın aşılmasında tetikleyici etkiye sahiptir. Meşru savunma halinin nesnel olarak sona erdiği zamana bakılmadan karar verilmeli ve K hakkında Alman CK'nın 33. maddesi uygulanmalıdır⁶⁹⁰.

*Zamanda sınırın aşılmasının mümkün olduğunu normun lafzı ile açıklamaya çalışan Alman doktrininde savunulan görüşe*⁶⁹¹ göre Alman CK'nın 33. maddesinin ifadesi incelendiğinde sınırlar (*Grenzen*) ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Saldırının hemen sonrası ile yakın bağlantılı olacak şekilde zamanda sınırın aşılması durumunda kişi hem ölçüde hem de zamanda sınırı aşmaktadır. Örneğin savunmada bulunan kişi yerde yatan ve saldırısı bir iki saniye önce bitti olarak algılanan kişiye ölçüyü aşar şekilde eylemde bulunmuşsa hem ölçüde hem de zamanda sınırı aşar. Kanundaki çoğul ifade, saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılması halinin de sınırın aşılması kapsamında olduğunu destekler niteliktedir⁶⁹².

Kanaatimizce sınırın aşılması sadece ölçüde olabileceği gibi sadece zamanda da olabilir. Aynı zamanda bir kişinin hem ölçü yönünden hem de zaman yönünden sınırı aşabilmesi de mümkündür. Kişinin astenik etkiler içerisinde olduğunu düşünelim. Saldırının devamı esnasında yaralama sonucu doğuracak şekilde savunma yapılması mümkünken astenik etkiler nedeni ile ölüm sonucunu doğuracak şekilde savunma yapılmışsa savunmada sınır sadece ölçü yönünden aşılmıştır. Kişinin saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde eylemde bulunması halinde saldırı sonlanmış olsa da yakın bağlantı mevcutsa ve *devam eden saldırı olsaydı savunma ölçülü olurdu* denilebilirse kişi sadece zamanda sınırı aşmış olacaktır. Kişinin saldırının hemen sonrası

⁶⁹⁰ Yvonne Bruckauf, "Dorfgewitter", 87.

⁶⁹¹ Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 669, kn. 12; Seeberg, *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehr excess*, 189.

⁶⁹² Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 669, kn. 12.

ile bağlantılı olacak şekilde eylemde bulunması aynı zamanda da bu eylemin var olan saldırı olsaydı dahi ölçü yönünden sınırın aşılması olacak şekilde değerlendirilebileceği halde zaman ve ölçü, her iki yönden de sınırın aşıldığından bahsedilmelidir. Doktrindeki birçok açıklamada zamanda sınırın aşılması ile ölçüde sınırın aşılmasının birlikte olması gerektiği şeklinde sonucun ortaya çıkabileceği şekilde açıklamalar bulunmaktadır.

Saldırının tekrarının muhakkak olduğu durumda mevcut düzenlemeler dikkate alındığında ölçülü savunma da yapılmışsa meşru savunma hükümleri uygulanır ayrıca yakın zamansal bağlantı ve bunun gibi şartların aranmasına gerek yoktur. Kanaatimizce saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olan durum mevcutsa, saldırının tekrarının kuvvetle muhtemel olduğu değerlendirilebilirse, sınırı aşılabilecek saldırının var olduğu kabul edilerek meşru savunmada sınırın aşılmasının mümkün olduğu ifade edilmelidir. Zaman yönünden sınırın aşılması incelenirken saldırının hemen sonrası ile bağlantılılık, saldırının var olması açısından muhakkaklık değil kuvvetle muhtemellik ve saldırının sonlandığının kesin olarak anlaşılması ölçütlerinin kullanılması gerektiğini düşünüyoruz.

Yargıtay CGK 2021/1-279 E. 2022/391 K. sayılı kararına⁶⁹³ konu olayda maktul E ile sanıklardan K arasında eş ilişkisi bulunmaktadır. Sanık Ü ise maktul ve sanık K'nin çocuğudur. Somut olayda maktulün, geçmişte sürekli olarak sanık K'ya şiddet uyguladığı, olay günü de kahvaltıyı beğenmeyen maktulün, sanık K ile tartışmaya başladığı, eline aldığı bıçak ile sanık K'ya saldırdığı, sanık K'nin evdeki odalara kendini kilitlemek amacıyla çabaladığı anlaşılmaktadır. Bu aşamada da diğer sanık olan Ü eve dönmüş ve bıçakla saldırma olayına şahitlik etmiştir. Sanık K'nin “*bu adam beni öldürecek*” şeklinde söylediği ve yardım istediği oğlu sanık Ü tarafından duyulmuştur. Maktul, sanık Ü'ye hitaben “*gelme seni de öldüreceğim*” demiş, kovalama esnasında maktul elini kapıya çarpmış ve neticesinde elindeki bıçak yere düşmüştür. Maktulün bıçağı almaya çalıştığını gören sanık Ü, yakında bulunan odunu alarak maktulün kafasına vurmuştur ve maktul düşmüştür. Maktul bu esnada sanık K'ya yönelik olarak “*sana ne yaptıysam pişmanım, beni hep o Naciye dolduruyordu, o yüzden seni ve çocukları hep dövüyordum, daha böyle bir şey yapmayacağım, beni bırak!*” şeklinde söylemiştir. Sanık K ise bu esnada yere düşen bıçağı almış ve maktulü birden fazla yerinden olacak şekilde bıçaklamıştır. Otopsi raporuna göre maktulün ölümü bu bıçaklamalar neticesinde

⁶⁹³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 26.05.2022, E. 2021/1-279, K. 2022/391, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 21.03.2025.

gerçekleşmiştir. Yargıtay CGK bu şekilde gerçekleştiği kabul edilen olayda sanık Ü'nün eylemi açısından gerek kendisine gerek annesi olan sanık K'ya yönelik saldırıyı defetmek amacı ile hareket ettiğini kabul ederek, yerinde olarak sanık Ü lehine meşru savunma halinin varlığını kabul etmiştir. Sanık K'nın eylemine ilişkin olarak ise çoğunluk, sanık K'nın maktulün bıçağı düşürmesi sonrasında bıçağı eline alması neticesinde haksız saldırının engellendiği ve maktulün pişman olduğuna dair ifadelerde bulunduğunu belirterek maktulün sanık K tarafından bıçaklanmasının TCK'nın 27/2. maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Çoğunluk görüşüne katılmayan üyeler, sanık K'nın eyleminin ölçülülük bulunmaması nedeniyle meşru savunma olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmişlerdir. Sınırın aşılması açısından ise sanık K'nın kasten hareket ettiğini ve dolayısıyla TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin de uygulanamayacağı ifade edilmiştir. TCK'nın 27/2. maddesinde düzenlenen meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından ise belirleyici olan hususun kişinin içerisinde bulunduğu psikolojik hal olduğu ifade edilmiştir. Failin o an içerisinde bulunduğu psikolojik halin adil şekilde değerlendirilmesi gerektiği, kovalamaca sırasında bıçağını düşüren maktulün tekrar ayağa kalkma ve saldırma potansiyeli hususunun sanık K tarafından haksız saldırının da etkisi dikkate alındığında isabetli değerlendirilmesinin hayatın olağan akışında beklenilemeyeceği belirtilmiştir. Sanık K'nın maruz kaldığı saldırı dolayısıyla yaşadığı heyecan, korku veya telaş nedeniyle davranışlarını yönlendirme serbestisi ortadan kalktığı ve saldırının tekrarlanma endişesini yakından hissettiği için sanık K'nın eyleminin TCK'nın 27/2. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşü ile karara muhalefet edilmiştir.

Somut olay incelendiğinde sanık Ü hakkında meşru savunma hükümlerinin uygulanması yerindedir. Sanık K'nın eylemi hakkında ise zaman bakımından sınırın aşılmasının uygulanabilirliğinin incelenmesi gerekir. Somut olayda öncelikle saldırının hemen sonrasında eylemde bulunulmuştur. Dolayısıyla saldırı ile yakın bağlantının var olduğu ifade edilebilir. Maktulün elindeki bıçağın düşmüş olması söz konusu olsa da öncesinde yaşananlar dikkate alındığında maktulün çevresinde bulunan bir unsur ile saldırısına devam etmesinin kuvvetle muhtemel olduğu kabul edilmelidir. Saldırının kesin olarak sonlandığı ise sabit değildir. Sanık K'nın içinde bulunduğu korku, heyecan ve telaş hali, bunun nedeninin bıçak ile saldırıda bulunan maktul olması, öncesinde uğradığı saldırı nedeniyle eylemindeki haksızlık içeriğinin azlığı, taklit edilmesi

arzulanan davranışının bulunmaması göz önüne alındığında cezalandırılmayı gerektirir kusur düzeyinde kusurunun bulunmadığı kanaatine varılarak sanık K hakkında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşıldığı kabul edilmelidir. Ancak burada sanık K, saldırının hemen sonrası ile yakın bağlantılı olacak şekilde hareket etse de maktulün eylemini sonlandırdığı kesin olarak anlaşıyor ve saldırının tekrar gerçekleşmesinin muhtemel dahi olmadığı net bir şekilde anlaşılabiliyorsa sanık K hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Somut olayda maktulün pişmanlığa dair ifadesinin gerçeği yansıtmama ihtimali, tekrar saldırmasının muhtemel oluşu, fiziksel yapısı itibarıyla üstünlüğünün bulunması ve öncesinde yaşananlar dikkate alındığında tekrar saldırmasının kuvvetle muhtemel olmadığı ifade edilemez. Ayrıca çok kısa sürelerde gerçekleşen bu şekilde meydana gelen olaylarda öncesinde ölüm tehdidinde bulunarak eylemde bulunan kişinin bir anda pişman olması kanaati ve tehdit olmayacak pozisyonla bulunduğu değerlendirilmesi de tehditten etkilenen kişiden beklenilemez. Neticeten sanık K hakkında TCK'nın 27/2. maddesi hükümleri uygulanmalıdır.

Zamanda sınırı aşma ile önleyici meşru savunma arasında ayırım bulunmaktadır. En iyi savunma saldırıdır anlayışı ile hareket eden fail zaman olarak erken, diğer bir ifade ile haksız bir saldırı mevcut değil iken savunma hareketine girişmektedir. Bu durumda zaman açısından sınırı aşma değil önleyici meşru savunma söz konusudur. Zamanda sınırı aşmada bitmiş bir saldırı olmasına rağmen savunma yapan failin saldırının devam ettiğini düşünerek eylemde bulunması olduğu doktrinde belirtilmiştir. Önleyici şekilde savunmada bulunan kişinin eylemi açısından ikili ayrıma gidilerek değerlendirme yapılmalıdır. Saldırı olmamasına rağmen bu durumda savunmada bulunabileceğini düşünen kişi hukuki değerlendirmeye dair hata içerisindedir ve bu durum sorumluluğunu etkilemez. Yaklaşan saldırı olduğuna dair varsayım ile savunmada bulunan kişi ise olgusal duruma dair hata yapar. *Demirbaş'a* göre bu durumda kişinin “*fili hata*”sı nedeniyle cezalandırılması mümkün değildir⁶⁹⁴.

Ölçüde sınırın aşılmasında saldırı davranışının nihai olarak sonlandığı ana kadar saldırının devam ettiğinin kabul edilmesi gerektiği doktrinde ifade edilmiştir. Saldırının şiddeti azalsa veya kesilmiş olsa dahi hemen devam edeceği eylemsel olarak tehdit

⁶⁹⁴ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 378.

ediliyorsa saldırının halen mevcut olduğu kabul edilmelidir. Saldırının hemen tekrarlanma tehlikesi mevcutsa, saldırı kesilmiş olsa veya saldırının şiddeti azalsa dahi meşru savunmada sınırın aşılması mümkündür⁶⁹⁵. Erken aşım durumunda doğrudan yakın saldırı mevcut olmadığı için meşru savunma ve dolayısıyla meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz⁶⁹⁶.

Saldırının var olmadığı esnada yani saldırı öncesinde sınır aşılması durumunda ortada daha meşru savunma hali yoktur. Sınırı aşan kişinin eylemi herhangi bir saldırıda bulunmamış olan kişiye yüklenilmemelidir. Bu nedenle saldırı öncesinde gerçekleştirilen eylemler meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması olarak değerlendirilemez. Takip eden durumlar açısından ise somut olayın incelenmesi gerekir. Saldırı sonrasında doğal perspektiften bakıldığında zamanda bağlantı olacak şekilde savunmada bulunulduğu anlaşılıyorsa meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri değerlendirilebilir. Erken meşru savunmanın aksine saldırı sonrası ile yakın bağlantılı olan meşru savunma durumunda sınırı aşan kişinin eylemi ile saldırıda bulunan kişinin eylemi arasında bağlantı kurulabilir⁶⁹⁷.

Yargıtay 1. CD. 2022/4094 E. 2022/7884 K. Sayılı kararına⁶⁹⁸ konu olayda ilk derece mahkemesi tarafından meşru savunma gereğince beraat kararı verilmiştir. Yargıtay ise meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiği belirtilerek hükmün bozulmasına karar vermiştir. Karara konu olayda maktul elinde sopa olacak şekilde sanığın sahibi olduğu kuyumcu dükkanına gelmiş, çeyrek altın almak istediğini belirtmiş, kredi kartında limit olmaması nedeniyle işlem yapılamamış, sanık tarafından kredi kartı

⁶⁹⁵ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 430, kn. 138; Krappidel, “Zur Straflosigkeit”, 26; Vojislav Damjanovic, “Einschränkungen Der Notwehr Aus Sozialethischen und Verfassungsrechtlichen Gründen” (Magisterarbeit, Universität Passau, 2014), 14.

⁶⁹⁶ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 431, kn. 141.

⁶⁹⁷ Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 221, kn. 14.

⁶⁹⁸ “... Sanığın, maktul tarafından başlatılan, aralıksız sopa darbeleri ile devam etmekte olan ve ağır (4) derecede kemik kırığı oluşur nitelikteki yaralanması sonucunu doğuran haksız saldırıyı ruhsatlı silahı ile ateş etmek suretiyle gerçekleştirdiği eyleminde maktulden kendisine yönelmiş, vücut dokunulmazlığına karşı gerçekleşen ve tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anki hal ve şartlara göre, saldırıyla orantılı bir şekilde defetme zorunluluğunun bulunduğu şüphe olmamakla birlikte, kamera kayıtlarında açık bir görüntünün yer almadığı maktulün sanığın iş yerinin giriş kapısı önünde yere düştüğü aşamada, sanığın, maktule tekrar bir el daha ateş etmek suretiyle gerçekleştirdiği eyleminde, savunmadaki sınırı mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaşla aştığı anlaşıldığından, 5237 sayılı TCK'nin 27/2 ve CMK'nin 223/3-c maddeleri uyarınca sanığa ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi yerine yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 11.10.2022, E. 2022/4094, K. 2022/7884, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 21.03.2025.

ile işlem tekrar denenirken maktul, elindeki sopa ile sanığın yüz ve baş bölgesine saldırmış, aralıksız olarak vurmaya devam etmiştir. Akabinde sanık belinden silahını çıkarmış, silahı görmesine rağmen maktul eylemine devam etmiştir. Sanık, maktule doğru silahı yönelterek birkaç el ateş etmiş ve maktul sanığın iş yerinin giriş kapısı önünde yere düşmüştür. Bu aşamada sanık, maktule bir el daha ateş etmiş ve maktul etkisiz hale gelmiştir. Yargıtay tarafından *“saldırıyla orantılı bir şekilde defetme zorunluluğunun bulunduğu şüphe olmamakla birlikte, kamera kayıtlarında açık bir görüntünün yer almadığı maktulün sanığın iş yerinin giriş kapısı önünde yere düştüğü aşamada, sanığın, maktule tekrar bir el daha ateş etmek suretiyle gerçekleştirdiği eyleminde, savunmadaki sınırı mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaşla aştığı anlaşıldığından”* ifade edilmiştir.

Somut olay incelendiğinde sanığın eylemi, maktulün saldırısından hemen sonra ve olayın etkisi ile gerçekleşmiş olarak değerlendirilebilecek, diğer bir ifade ile saldırının hemen sonrası ile yakın bağlantılı olacak şekilde savunma niteliğindedir. Dolayısıyla sanığın eylemindeki haksızlığın azlığı ve saldırı dolayısıyla içinde bulunduğu psikolojik hal nedeniyle kusurluluğunda azalma mevcuttur. Maktulün saldırısının kesin olarak sonlandığı kanaati oluşuktan sonra gerçekleşmiş eylem yoktur. Dolayısıyla saldırının devamının veya tekrarının kuvvetle muhtemel olduğu ifade edilebilir. Zamanda sınırın aşılması olarak adlandırılabilen bu durumda sanık hakkında TCK’nın 27/2. maddesi gereğince ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi yerindedir. Maktulün, sanığın baş bölgesine yönelik sopa ile gerçekleştirdiği eyleme karşı sanığın yaralamaya yönelik eylemde bulunarak saldırıyı defetmesinin mümkün olması da dikkate alındığında sınır aşıldığı için meşru savunma hükümleri uygulanmamalıdır. Ancak saldırının baş bölgesine yapılması da dikkate alındığında sınır aşılmışsa da savunmaya dair eylem aşırı ölçüsüz nitelikte değildir. Somut olay açısından hem saldırı ve savunma arasında ölçüsüzlük meydana gelmiş ve ölçü yönünden sınır aşılmış hem de zamansal anlamda saldırı ile yakın zamansal bağlantılı olacak şekilde sınır aşılmış olup zaman yönünden de sınır aşılmıştır.

4. Heyecan, Korku veya Telaş Hali Etkisi

TCK’nın 27/2. maddesi kapsamında sınırın aşılmasından bahsedilebilmesi için maddenin lafzı yorumlandığında kişinin meşru savunma hali içerisinde bulunması,

heyecan, korku veya telaş nedeni ile sınırı aşması ve bu heyecan, korku veya telaş halinin mazur görülebilir nitelikte olması gerektiği⁶⁹⁹ anlaşılmaktadır. Meşru savunma hali içerisinde bulunan kişinin heyecan, korku veya telaş halinin tespit edilmesi gereklidir. Sonrasında mazur görülebilirlik ile ifade edilmek istenenin ne olduğu ortaya konulmalıdır. TCK'nın 27/2. maddesinin ve Alman CK'nın 33. maddesinin lafzı dikkate alındığında, kişinin sınırı aşmasının, astenik etkiler olarak ifade edilen zayıflığa neden olan duygular nedeniyle gerçekleşmesi şarttır. Kişinin heyecan, korku veya telaş halinin tespiti açısından objektif kıstasların mı yoksa subjektif kıstasların mı kullanılması gerektiği, heyecan, korku veya telaş halinin davranışları yönlendirme serbestisini önemli düzeyde etkilemesinin şart olup olmadığı⁷⁰⁰, beklenen saldırı durumunda heyecan, korku veya telaş halinin etkisinin niteliği ve astenik etkiler olan heyecan, korku veya telaş hali ile birlikte stenik duygular olan öfke, intikam gibi duyguların bir arada bulunduğu hallerde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasının mümkün olup olmadığı konusunda ortak görüş bulunmamaktadır.

Meşru savunmada sınırın aşılması incelenirken öncelikle objektif gereklilikler incelenmelidir. İlk olarak sınırın aşılmasına dair durumun var olup olmadığı tespit edilmeli sonra subjektif gereklilik olan heyecan, korku veya telaş hali belirlenmelidir⁷⁰¹. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaştan ileri gelerek aşılması durumlarında savunmada bulunan failin saldırı dolayısıyla içine düşmüş olduğu psikolojik durum olay sırasındaki hali değerlendirilerek incelenmelidir⁷⁰². Hakim tarafından sınırın aşılmasına dair değerlendirme yapılırken, hakim kendisini, savunmada bulunan failin yerine koyarak savunmada bulunan failin o anki koşullar altındaki ruh halini tespit etmelidir⁷⁰³.

Heyecan, korku veya telaş halinin nasıl etkiler olduğu ve kişiyi nasıl etkilediği incelenmesi gereken hususlardan biridir. Heyecan, korku veya telaş durumları astenik

⁶⁹⁹ Alman CK'nın 33. maddesinin lafzında mazur görülebilir nitelikte olma ile ilgili ifade bulunmamaktadır.

⁷⁰⁰ Meşru savunmada sınırın aşılması açısından davranışların yönlendirilme serbestisinin etkilenmesinin gerekliliği mazur görülebilirlik hususu ile de ilgili olduğundan bu kısım ve "Mazur Görülebilirlik Hususu" başlıklı kısımda ilgili konu hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

⁷⁰¹ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 428, kn. 133.

⁷⁰² Hacer Sağlam, "Meşru Savunma" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 42.

⁷⁰³ Gültaş, *Hayata Karşı Suçlar*, 87.

etkide duygulardır⁷⁰⁴. Astenik duygular kişinin zayıflığına dayanır. Öfke, nefret ve intikam gibi duygular ise stenik etkide duygulardır. Stenik etkilerin söz konusu olması halinde kişinin güçlü olmasına dair duyguları ve davranışları ortaya çıkmaktadır⁷⁰⁵. *TCK'nın 27/2. maddesinde heyecan, korku veya telaş ifadelerine yer verme açısından heyecan ifadesinin uygun olmadığı görüşüne göre heyecan durumu başlı başına bir etki olmayıp korku ve telaş halleri sonrasında ortaya çıkan bir durumdur. Heyecan yerine dehşet (Schrecken) kelimesinin kullanılması uygun olmalıdır*⁷⁰⁶.

Astenik etkiler kısa süreli, ani ve yoğun olarak ortaya çıkan duygular olup çoğu zaman dışsal olaylar tarafından tetiklenir⁷⁰⁷. Kişinin bilincini etkileyen olumsuz nitelikte duygulardır. Bu duygulara bilinç bulanıklığı eşlik etmektedir. Bu duygular ile hareket eden kişinin davranışlarını yönlendirme ve algılama yeteneklerinin etkilendiği doktrinde ifade edilmektedir. Savunmada bulunan failin saldırgana yönelik olarak davranışlarını yönlendirme serbestisinin etkilendiği durum mevcuttur⁷⁰⁸. Astenik etkiler kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisini etkilese de tamamen ortadan kaldırmayabilir. Bu durumun bir sonucu olarak bilinçli veya kasıtlı şekilde sınırın aşılması durumunda da meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁷⁰⁹.

Zieschang'a göre ise normun içeriğinde davranışlarının yönlendirme serbestisinin etkilenmesine dair bir ifadenin bulunmaması ve normun böyle bir sınırlamayı

⁷⁰⁴ Alman CK'nın 33. maddesinde ifade edilen verwirrung ve schrecken ifadeleri doktrinde farklı şekilde çevrilerek kullanılmıştır. Verwirrung ifadesi kafa karışıklığı, şaşkınlık gibi anlamlarda da kullanılmıştır. Schrecken ifadesi de panik, dehşet veya telaş olarak da çevrilmektedir. Biz TCK'nın 27/2. maddesindeki ifadeler ve bütünlüğün bozulmaması hususlarını dikkate alarak heyecan, korku veya telaş olarak çevirmenin uygun olduğu kanaatindeyiz. Gündüz ve Sarıgül, heyecan, korku veya dehşet ifadelerini kullanmışlardır. Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 422; Keçelgil, telaş, korku veya dehşet ifadelerini kullanmışlardır. Hasan Tahsin Keçelgil, "Hukuka Uygunluk", 382; Eryıldız tarafından telaş, panik veya korku ifadeleri kullanılmıştır. Hüsnü Sefa Eryıldız, "Alman Ceza", 98.

⁷⁰⁵ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 278, kn. 22; Leonardo Dias, "Astenische und Stenische Affekte Beim Notwehrexzess (§ 33 StGB)", *Liberalität und Verantwortung Festschrift für Jan C. Joerden zum 70. Geburtstag*, (Berlin: Duncker & Humblot, 2023), 353.

⁷⁰⁶ Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 245.

⁷⁰⁷ Hans Theile, "Der Bewusste Notwehrexzess", *Juristische Schulung*, (2006): 965.

⁷⁰⁸ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 326, 327, kn. 168; Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen*, 304, kn. 3; Walter Perron, Jörg Eisele, "§33 Überschreitung der Notwehr", 679, kn. 3; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 109; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 171, 172; Martin Heger, "§33 Überschreitung der Notwehr", içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Martin Heger, (München: C.H. Beck, 2023), 352, kn. 3; Sağlam, "Meşru Savunma", 22; Bozbayındır'a göre de heyecan, korku veya telaş hallerinin ortak etkisi kişinin psikolojisini zayıflatması ve düzgün karar alma yeteneğini olumsuz şekilde etkilemesidir. Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 116.

⁷⁰⁹ Hans Theile, "Der Bewusste Notwehrexzess", 965.

öngörmemesi dikkate alındığında, kişinin irade ve davranışlarını yönlendirebilme serbestisinin önemli düzeyde etkilenmesi şart değildir. Kişinin ne aşırı heyecan hali içerisinde olması ne de belirli bir ciddiyet seviyesinde etkilenmesi gereklidir⁷¹⁰. Kanaatimizce astenik etkiler yani heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunan kişinin bu etkiler nedeniyle davranışlarını yönlendirme serbestisinin önemli düzeyde etkilenmesi mazur görülmesi ve cezalandırmama durumunun ortaya çıkması açısından şarttır. Kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisinin önemli düzeyde etkilenmediği anlaşılırsa kişi hakkında sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanmamalıdır.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda failin etkisi altında bulunduğu ruh hali gereğince mücbir sebebin varlığından bahsedilebilir. Mücbir sebep etkisinde olan failin kusurunun olmadığı ifade edilmektedir⁷¹¹.

Korkudan bahsedebilmek için korkunun, belirsiz durumlarla ilgili olan kaygı halini aşması gerekir. Ancak korkunun mutlaka ölüm korkusu olması şart değildir. Ölüm korkusu (*Todesangst*) durumunda Alman CK'nın 33. maddesinin uygulanması mümkün olsa da daha düşük düzeydeki korku hallerinde de 33. madde uygulanabilir⁷¹².

Meşru savunmada sınırın aşılması esnasında savunmada bulunan kişinin heyecan, korku veya telaş halinin savunma eylemine etkisi incelenmelidir. Kişinin savunmaya dair eyleminin heyecan, korku veya telaş hali içerisinde iken gerçekleşmesi ile heyecan, korku veya telaş kaynaklı olması farklı durumlardır. Alman CK'da 1975 yılından beri yürürlükte olan düzenlemede “*aus*” kelimesi kullanılmış olup aynı konuya dair 1871 tarihli kanunda “*in*” ifadesi yer almıştır. “*In*” ifadesinin bulunması durumunda kişinin heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunması gerektiği anlaşılmalıdır. “*Aus*” ifadesinin bulunması durumunda ise savunmaya dair eylemin bahse konu duygular etkisi

⁷¹⁰ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 675, kn. 25.

⁷¹¹ Mehmet Şahin, “Yasal (Meşru) Savunmada”, 342; *Savaşçı Temiz'e göre mücbir sebep durumunda failin önleyemeyeceği dış kuvvet mevcuttur. Bu durumda eylem faile ait olmayıp netice ile eylem arasındaki nedensellik bağı da kesilmiştir. Beklenilemez durum vardır. Eylem faile isnat edilemez. Savaşçı Temiz, Ceza Hukukunda Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi*, 162; *Kişiyi zorlayıcı etkiler durumunda mücbir sebebin varlığından bahsedilebilir. Kişinin heyecan, korku veya telaş hali etkisi ile sınırı aştığı durumda mücbir sebebin olduğu ifade edilebilirse de bu durumda kişinin kusurunun bulunmadığı ifade edilmemelidir. Kişinin cezalandırılmayı gerektirir düzeyde kusurlu olmadığını ifade etmenin uygun olacağı kanaatindeyiz.*

⁷¹² Krappidel, “Zur Straflosigkeit”, 21.

ile gerçekleştirilmiş olması gerekir. Doktrinde, yeni tarihli düzenlemeye göre kişinin savunmaya dair eyleminin bağlantısının ortaya konulduğu belirtilmiştir. Sadece astenik etkiler yani zayıflık kaynaklı duygular sonucunda oluşan eylemler kanun koyucu tarafından korunmak istenmiştir. Heyecan, korku veya telaş duygularına ek olarak başka duygular birlikte bulunabilir. Sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için kişinin savunmaya dair eylemi açısından etkili olan duyguların heyecan, korku veya telaş duyguları olması gerekir. Kişinin hangi duygu ile hareket ettiğinin ispatı şüphe ve içsellik durumu dikkate alındığında zordur. Bu üç duygu durumundan birisinin savunmada bulunan fail açısından motive edici olduğu kabul edilmelidir. Bu “in” ve “aus” kelimelerinin uygulama açısından sonucu, açıklığa kavuşturmak şeklindedir⁷¹³. Önceki düzenlemede kişinin tesadüfi şekilde korku, heyecan veya telaş içerisinde bulunması durumunda sınırı aşması halinde cezasızlık durumunun açık olmadığı ifade edilmiştir⁷¹⁴. Doktrinde isabetli olduğunu düşündüğümüz, eski Alman CK’da “in” ifadesinin kullanılması ile yeni Alman CK’da “aus” ifadesinin kullanılmasının, normda ifade edilen duygular ile failin davranışı arasındaki bağlantıyı netleştirmek amacıyla olduğu düşüncesi bulunmaktadır. Bahse konu duygular ile sınırın aşılması arasında nedensellik bağının bulunması gerektiği anlatılmak istenmiştir⁷¹⁵. TCK’nın 27/2. maddesinde ise bu nedensellik bağının gerekliliği “...heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise...” ifadesi kullanılarak sağlanmıştır.

Beklenen veya beklenmedik saldırı durumuna göre kişinin heyecan, korku veya telaş halinden etkilenmesi değişiklik gösterebilir. Kişinin saldırıyı beklemesi durumunda heyecana, korkuya veya telaşa kapılamayacağı düşüncesi sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasını engeller. Bu nedenle beklenen saldırı durumunda heyecan, korku veya telaş halinin ayrıca incelenmesi gerekir.

Beklenen saldırı durumunda⁷¹⁶ kişinin astenik etkilerle eylemde bulunamayacağı ve dolayısıyla hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı düşüncesi her

⁷¹³ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1121, kn. 77; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 491; Krappidel, “Zur Straflosigkeit”, 21; Armin Engländer, “Der Verteidigungswille”, 392, 393.

⁷¹⁴ Roxin Claus, “Über den Notwehrexzess”, 105.

⁷¹⁵ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 660.

⁷¹⁶ Örnek olarak Alman doktrininde incelenen genelev davasında ifade edildiği gibi A ve B kendilerine yönelik gerçekleşecek saldırıyı polis yardımı ile değil kendi kuvvetleri ile defetmeye karar vermişlerdir. Savunmaya yönelik olarak pompalı tüfek ile tehdit ederek harekette bulunmuşlardır. Saldırıyı savuşturmuşlar ancak sonrasında elinde bıçak olan S tekrar saldırmıştır. Saldırgan S’nin arkadaşlarından

zaman hukuka uygun değildir. Nitekim saldırıyı korkuyla veya sakin şekilde bekleyen birisi de saldırı anında telaşa kapılarak sınırı aşabilir. Uygun önlemlerin alınması veya saldırıdan kaçınmak mümkün olsa dahi kişi hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı ifade edilmemelidir⁷¹⁷. Saldırının öngörülmüş olması durumunda da saldırıya kişinin sebebiyet vermesi durumunda da heyecan, korku veya telaş halinin oluşması mümkündür. İlgili madde gereğince bu hallerin sadece savunma eyleminin nedeni olması talep edilir⁷¹⁸.

Heyecan, korku veya telaş hallerinin etkisinin objektif veya subjektif kıstaslardan hangisine öncelik tanınarak belirlenmesi gerektiği incelenmelidir. Heyecan, korku veya telaş hali nedeniyle sınırın aşılması durumunda savunmada bulunan failin içinde bulunduğu ruhsal duruma göre subjektif değerlendirmede bulunulmalıdır. Mazur görülebilirlik tespit edilmelidir. Mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş hali nedeniyle kişinin mücbir neden etkisi altında bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Bu etki sonucunda gereğinden fazla ve sınırı aşar nitelikte savunmada bulunma hali incelenmelidir⁷¹⁹. Mazur görülebilir heyecan, korku veya telaş halinin tespiti somut olaya, olayın yeri ve zamanına, kullanılan araçlara ve özellikle saldırıda bulunan kişinin kişisel özelliklerine göre belirlenmelidir⁷²⁰.

Yargıtay 1. CD. 2022/15386 E. 2024/5022 K. Sayılı kararında⁷²¹ maktul ile SSÇ'nin ablası arasında tek taraflı olacak şekilde duygu beslenmesi durumu olduğu,

birkaçı daha A ve B nin bulunduğu aracın yakınına gelmiştir. S'nin yaklaşan saldırısına yönelik olarak A ve B gaz kullanmıştır. A daha sonrasında öldürme kastı ile hareket ederek S'nin kafasına ateş etmiştir. Bu olaya ilişkin kararda meşru savunmada sınırın aşılması müessesesinin uygulanmasının mümkün olmadığı kanaatine varılmıştır. Çünkü savunmada bulunan faillerin başından itibaren saldırıyı kendileri savunmaya niyetlendikleri, öfke ve kızgınlık şeklindeki duygular ile hareket ettikleri ve saldırı esnasında oluşan heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınır aşımında bulunmadıkları belirlenmiştir; BGH 3 Str 306/92; in BGHSt 39, 133; Aktaran, Gropp, Sinn, Strafrecht Allgemeiner Teil, 327, kn. 170.

⁷¹⁷ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1668, kn. 20; Roxin, Greco, Strafrecht Allgemeiner Teil Band I, 1121, 1122, kn. 78; Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 467, kn. 10; Martin Heger, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 353, kn. 3; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 176; Bock, Strafrecht Allgemeiner Teil, 515, kn. 97.

⁷¹⁸ Köhl, Strafrecht Allgemeiner Teil, 433, kn. 147; Krappidel, “Zur Straflosigkeit”, 20.

⁷¹⁹ Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*, 125; Veli Özer Özbek, “Suç Genel Teorisi Bakımından Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Görüşlerimiz”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 6/15 (2011): 25; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 126.

⁷²⁰ Yazarlara göre gece vakti saldırıda bulunan çocuk veya çelimsiz kişinin saldırısına polis memurunun ateş edip saldırıda bulunanı batın bölgesinden yaralaması halinde TCK'nın 27/2. maddesi hükmü uygulanmamalıdır. Ersan Şen, Ertekin Aksüt, “TCK m.27 Kapsamında Sınırın Aşılması ve Haksız Tahrik”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 11/113 (2016): 125.

⁷²¹ “...Suça sürüklenen çocuk ile maktulün evin kilerinde boğuştuğu esnada, maktulün suça sürüklenen çocuğa tornavida ile saldırmasına rağmen, suça sürüklenen çocuğa isabet etmemesi, maktulün ise suça

maktulün olay tarihinden önce SSÇ'nin ablasını rahatsız ettiği ve korkuttuğu belirtilmiştir. Olay gününde de maktulün SSÇ'nin evde tek başına bulunduğu esnada eve girdiği SSÇ tarafından görülmüştür. Aralarında arbede yaşanmış, SSÇ'nin elinde bıçak, maktulün elinde ise tornavidanın olduğu, karşılıklı olarak birbirlerine bu aletleri savurdıkları tespit edilmiştir. Maktulün kaçmaya başlamış, bu esnada SSÇ maktulün arkasından gitmiştir. Maktul 140 metre sonra yere yıkılmıştır. İlk derece mahkemesi meşru savunma bulunduğu gerekçesiyle beraat kararı vermiştir. Bu karar meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşıldığı gerekçesiyle Yargıtay tarafından bozulmuştur⁷²². SSÇ'de oluşan korku haline dair tespitlerde bulunulurken SSÇ'nin yaşı, öncesinde ablasının yaşadığı olay nedeniyle içinde bulunduğu psikolojik hal birlikte değerlendirilmiştir. Karardan anlaşıldığı üzere kişinin içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş halinin belirlenmesi esnasında kişinin subjektif durumu dikkate alınmalıdır. Öncesinde yaşadığı olayların etkisi, yaşı gibi kişisel özellikleri dikkate alınarak astenik etkilerin etki derecesi tespit edilmelidir⁷²³. Yargıtay benzer şekilde 1.CD

sürüklenen çocuğun bıçakla saldırısı ile altı ayrı yerinden yaralanması, maktulün suça sürüklenen çocuk ile yaşadığı arbede sonrası girdiği pencereden çıkarak olay yerinden uzaklaşmasına rağmen suça sürüklenen çocuğun maktulün peşinden elinde bıçakla gitmesi ve maktul yere yığıldığında hala elinde bıçağın olması ve maktulün kullandığı tornavidanın maktulün arka cebinde bulunması birlikte değerlendirildiğinde, suça sürüklenen çocuğun maruz kaldığı tehlikenin ağırlığıyla orantılı olmayacak şekilde karşılık verdiği, bu itibarla eylemin haksız bir saldırıyı o andaki hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlendiğinin kabul edilemeyeceği, dolayısıyla meşru savunma hükümlerinin uygulanma koşullarının gerçekleşmediği ancak olay tarihinde 16 yaşını ikmal etmiş olup henüz 17 yaş içerisinde lise öğrencisi olan suça sürüklenen çocuğun tek başına bulunduğu sırada ikamet ettiği eve gece vakti saat 23.00 sıralarında rızası dışında giren maktulle karşılaşması, bu durumdan korktuğunu arkadaşlarına haber vermesi, yine ablası Derya'nın bir gün önce yaşadığı olayı suça sürüklenen çocuğa anlatması dikkate alındığında, suça sürüklenen çocuğun maktulün haksız saldırısını olay anındaki koşullara göre defetmeye çalışırken, meşru savunmada mazur görülebilecek heyecan, korku ve telaşla sınırı aşması sonucunda eylemini gerçekleştirdiği gözetilmeksizin, suça sürüklenen çocuk hakkında 5237 sayılı Kanun'un 27/2. maddesi uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi gerekirken..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 04.07.2024, E. 2022/15386, K. 2024/5022, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 21.03.2025.

⁷²² *İlgili kararda meşru savunma veya meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağını belirten karşı oylar bulunmaktadır.*

⁷²³ *İlgili kararda SSÇ'nin BTM'lik yaralanması, maktulün kaçmaya çalıştığı esnanın sonrasında SSÇ'nin takip etmesi hususları belirtilerek meşru savunma veya sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini ifade eden karşı oylara katılmıyoruz. Çünkü ilk derece mahkemesinin kararı ve Yargıtay kararı incelendiğinde SSÇ tarafından maktule yönelik bıçaklı eylemlerin kaçtığı esnada vurulduğu sabit değildir. Maktuldeki yaralanmalar sağ yan alt sınır omuz başı hizasından, sol omuz 9 cm arkada skapular bölgeden, sol skapula üst kısım iç kenardan, sağ skapula iç kenar orta kısımdan ve bu yaranın 4 cm ve 8 cm altından olmak üzere gerçekleşmiştir. SSÇ, kendisine yönelik tornavida ile saldırı esnasında bıçak kullanarak maktule karşı eylemde bulunmuştur. SSÇ'nin eylemi BTM'lik yaralanması da dikkate alındığında ölçüsüz niteliktedir. Ancak içinde bulunduğu korku hali nedeniyle eylemde bulunması da dikkate alınarak meşru savunmada sınırın korku nedeniyle aşıldığı kabul edilerek SSÇ hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi hukuka uygun olandır.*

2022/11980 E. 2024/3958 K. Sayılı kararında⁷²⁴ da “...sanık..., kullanılan suç aleti yönünden ölçülülük şartını aşmış ise de sanığın olay tarihinde ilerlemiş yaşı da dikkate alındığında kapıldığı endişe ve panik duygusunun etkisi altında hareket ederek kendisi ve üçüncü kişi olan eşi yararına meşru savunma sınırını mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaşla aştığının anlaşılması nedeni ile sanık ...hakkında 5237 sayılı Kanun' un 27/2. maddesi ve 5271 sayılı Kanun'un 223/3-c maddesi uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği...” ifade edilmiştir. İlgili kararda sanığın ilerlemiş yaşı şeklindeki subjektif durumu dikkate alınmıştır.

Kanaatimize göre failin içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş kaynaklı ruh haline dair tespitte bulunulurken sınırı aşan kişinin kişisel özellikleri dikkate alınmalıdır. Ancak benzer konumda bulunan kişinin, ilgili saldırıya dair göstereceği tepki ve etkilenme durumu da gözetilmelidir. Sonuç olarak meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında hem subjektif özelliklerin hem de benzer durumdaki kişilerin özelliklerinin bir arada değerlendirilmesi gerekir. İlk olarak astenik ve stenik etkilerden açıkça etkilenme değerlendirilmelidir, Açıkça etkilenmiş olduğu anlaşılıyorsa ve bahse konu hal ve etkilenme durumu benzer nitelikteki başka birisi açısından belirgin ölçüde farklı değilse kişi mazur görülmelidir.

⁷²⁴ “...Dosya içeriği ve mahkemenin kabulüne göre; madde bağımlısı olan maktul ile sanık Hakkı'nın amca yeğen olup, sokağa açılan tek kapısı olan bahçe içerisinde iki ayrı konutta ikamet ettikleri olay günü 2,02 promil alkollü olan maktulun sanığın annesine "onların hepsini öldürecek" şeklinde sözlerle ikamet ettikleri bahçenin demir kapısını kırdıktan sonra sanığın evine yönelerek sanığın kapısına tekme ve yumrukle vurduğu, kapıyı açamayınca taş ve odunla giriş kapısının camlarını kırdığı, sanığın maktule jandarmayı arayacağını söylediği, sanığın jandarmayı aradığı sırada küfürlerine devam ederek kırık camın arasından elini sokarak kapının anahtarını almaya çalıştığı, sanığın maktulden önce davranıp kapı üzerinden anahtarı alarak sanığın kapıyı açmasına engel olduğu, orada bulunan tanıkların "yapma amcan gibi bir adamı öldürme" diyerek maktulü eyleminden vazgeçirmeye çalışmalarına rağmen maktulun tanıkları dinlemeyerek sanığın annesine ve eşine küfürler edip "madem sen çıkmıyorsun, ben içeri girip senin canını alacağım" diyerek oturma odası penceresi seviyesinde olan balkona yöneldiği, oturma odasının korkuluğu bulunmayan penceresini elindeki odun parçasıyla kırdığı sırada sanığın eve girmeye çalışan maktule doğru tek kırma tüfek ile bir el ateş etmesi sonucunda maktulün yüz bölgesine isabet eden mermi çekirdeği nedeniyle öldüğü anlaşılan olayda, kendisi ve üçüncü kişi olan eşi Nazire'ye yönelen haklı ölüm endişesi doğuran haksız saldırıyı o anki hal ve şartlara göre, saldırıyla orantılı bir şekilde defetme zorunluluğu bulunan sanık İsmail Hakkı, kullanılan suç aleti yönünden ölçülülük şartını aşmış ise de sanığın olay tarihinde ilerlemiş yaşı da dikkate alındığında kapıldığı endişe ve panik duygusunun etkisi altında hareket ederek kendisi ve üçüncü kişi olan eşi yararına meşru savunma sınırını mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaşla aştığının anlaşılması nedeni ile sanık İsmail Hakkı hakkında 5237 sayılı Kanun' un 27/2. maddesi ve 5271 sayılı Kanun'un 223/3-c maddesi uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 28.05.2024, E. 2022/11980, K. 2024/3958, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 21.03.2025.

Doktrindeki bir görüşe göre yalnızca basit bir saldırı durumunda heyecan, korku veya telaş hali oluşan ve bu nedenle sınırı aşan savunmada bulunan kişinin eyleminde saldırıda bulunan kişinin kusurlu katkısı baskın nitelikte değildir. Bu nedenle savunmada bulunanın mazur görülmemesi gerekir⁷²⁵. Kanaatimizce her türlü saldırıya karşı meşru savunma hükümlerine başvurabilmek mümkün olduğu gibi sınırın aşılması hükümlerine de başvurulabilir. Çok basit bir saldırı da olsa açıkça etkilenme ile benzer kişi açısından belirgin ölçüde farklılık olma kıstası kullanılarak değerlendirilmede bulunulmalıdır. Saldırının basit olması hususu ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Aşırı ölçüsüzlüğün olduğu durumlarda sınırın aşılması hükümlerine başvurulamaz.

Meşru savunmada sınırın aşılması esnasında kişinin astenik etkiler ile birlikte stenik etkiler altında olduğu haller⁷²⁶ mevcuttur. İnsanın psikolojik yapısı dikkate alındığında bu duyguların her zaman keskin ve net şekilde ayrılamayacağı gerçektir. Her iki halin bulunduğu tespit edildiği hallerde kişi hakkında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği tartışmalıdır.

*Bizim de katıldığımız, astenik ve stenik etkilerin bir arada bulunduğu durumlarda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için astenik etkilerin belirleyici olmasını yeterli bulup baskın olmasının gerekli olmadığı görüşüne*⁷²⁷ göre meşru savunmada sınırı aşan kişinin astenik etkiler ile birlikte stenik etkilerin de tesiri altında olması mümkündür⁷²⁸. Önemli olan astenik etkilerin sınırın aşılması durumunda belirleyici

⁷²⁵ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 583, kn. 29.

⁷²⁶ *Savunmada bulunan kişide astenik ve stenik etkilerin bir arada bulunduğu durumların Alman doktrininde “Motivbündel” olarak da ifade edilmesine dair*; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 433, kn. 147; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 147, kn. 401; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 677, kn. 30.

⁷²⁷ Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 219, kn. 7; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 433, kn. 147; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 472; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 278, kn. 23; Henning Rosenau, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 356, kn. 7; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 677, kn. 30; Otto, *Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre*, 227, kn. 28; Krappidel, “Zur Straflosigkeit”, 515; Klaus Geppert, “Notwehr und Irrtum”, 38; Armin Engländer, “§33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 467, kn. 11; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 182; Martin Heger, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 352, kn. 3; *Astenik etkilerin etkili olmasının yeterli olduğu görüşü için bakınız*; Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 128; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 194; Gerd Geilen, “Notwehr und Notwehrexzess (Schluß)”, *JURA*, Heft 7(1981): 379; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 147, kn. 401; Harro Otto, “Grenzen der Notwehr und Nohwehrüberschreitung”, *NStZ*, Heft 11 (2001): 593; Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 386, 387, kn. 589.

⁷²⁸ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 278, kn. 23.

(mitbestimmend) nitelikte olmasıdır⁷²⁹. A tarafından O'ya yönelik olarak heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılması şeklinde eylem gerçekleştirilmişse aynı zamanda öfke ve kızgınlık durumu söz konusu olsa da meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Önemli olan kişinin sınırın aşılmasına dair eyleminin heyecan, korku veya telaş etkisi ile gerçekleşmesidir⁷³⁰. Stenik etkiler ile birlikte bulunan astenik etkilerin ana neden olmasa da tetikleyici (mitverursachen) etkide olması gerekir⁷³¹.

Yargıtay CGK 2021/1-279 E. 2022/391 K. sayılı kararında⁷³² meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında maruz kalınan saldırı nedeniyle içinde bulunulan psikolojik durumun önemli olduğu ifade edilmiştir. Öfke, kin gibi duygular ile birlikte heyecan, korku veya telaş halinin bulunması durumunda saldırıyı defetme amacıyla hareket edilirse kişi hakkında meşru savunmada sınırı aşılması hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir. Karardaki tespitler dikkate alındığında kişinin savunmaya dair eyleminde içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş halinin etkisi belirleyici ise kin, öfke duygularının tatmin amacıyla değil saldırıyı defetme amacı ile hareket ediliyorsa sınırın aşılması hükümleri uygulanmalıdır. Kararın özünde, kişide hem stenik hem de astenik etkilerin bulunduğu durumda dikkat edilmesi gereken hususun, kişinin eylemi gerçekleştirmesinde belirleyici olan psikolojik hal olduğu bulunmaktadır. Öfke ve kin duyguları belirleyici etkideyse haksız tahrik; heyecan, korku veya telaş hali belirleyici etkideyse sınırın aşılması hükümleri uygulanmalıdır.

Kişinin astenik etkiler ile birlikte stenik etkiler altında bulunduğu durumlarda meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasında kişinin savunma

⁷²⁹ Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 219, kn. 7.

⁷³⁰ Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 147, kn. 401; Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 515, kn. 98.

⁷³¹ Leonardo Dias, "Astenische und Stenische", 366; Gregor Prijatelj, *Die Grenzen Der Notwehr In Deutschland Und Ausgewählten Slawischen Ländern* (Berlin: Duncker & Humblot, 2022), 37.

⁷³² "...Tüm bu şartların birlikte gerçekleşmesi hâlinde, meşru savunmada sınırı aşan faile CMK'nın 223/3-c maddesi uyarınca ceza verilmeyecektir. Bu durumda, kişinin, maruz kaldığı saldırı karşısında içine düştüğü heyecan, korku veya telaş dolayısıyla davranışlarını yönlendirme yeteneğinin ortadan kalkması söz konusu olacağından, meşru savunmada sınırın aşılmasından dolayı kusurlu sayılmayacağı kabul edilir. Dolayısıyla, belirleyici olan maruz kalınan saldırının kişiyi içine düşürdüğü psikolojik durumdur. Zira kişi sırf maruz kaldığı saldırının etkisiyle, "heyecan, korku veya telaşa" kapılarak meşru savunmanın sınırlarını aştığında bu maddeden yararlanabilecek, buna karşılık saldırının etkisinin yanında, saldırıdan kaynaklanmış olsa bile, öfke gibi nedenlerle sınır aşıldığında ise aynı korumadan faydalanılması söz konusu olmayacaktır. Başka bir deyişle, failin amacı, saldırının defedilmesinden çok, kin duygusunu tatmine yönelik ise meşru savunmada sınırın aşılması değil, ancak haksız tahrik söz konusu olabilecektir..." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 26.05.2022, E. 2021/1-279, K. 2022/391, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 21.03.2025.

iradesinin ve bilincinin dikkate alınması gerekir. Öfke duygusunun da bulunduğu şekilde hareket eden kişinin savunma iradesi, bilinci ile eylemde bulunması durumunda sınırın aşılması hükümleri dikkate alınmalıdır⁷³³. Kişinin korku ile hareket etmesi gerektiğinden anlaşılması gereken korkunun baskın nitelikte olması değildir. Korkunun, kişinin hareketi açısından katkıda bulunması yeterlidir⁷³⁴.

Saldırı altında bulunan kişinin savunma niteliğinde eylemlerde bulunurken içerisinde bulunduğu ruh halini tespit etmek neredeyse imkânsızdır. Bu kişinin sadece heyecan, korku veya telaş nedeni ile hareket etmesi gerektiğini, öfke veya kızgınlık gibi duyguların da bulunması halinde hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağını belirtmek mazur görülebilirliğin anlamını ortadan kaldırır⁷³⁵.

*Doktrindeki diğer bir görüşe*⁷³⁶ göre ise astenik etkiler ile birlikte stenik etkiler de mevcutsa, kişi hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için astenik etkilerin baskın (*dominieren*) nitelikte olması gerekir⁷³⁷. Aksi durumda yasaklanmış olan saldırgan dürtüler cezanın genel önleme amacı ile bastırılmamış olur. İntikam gibi duygular nedeniyle güç kullanımı ile misillemelerin engellenebilmesi için astenik etkilerin baskın olması gerektiği savunulmalıdır⁷³⁸.

Astenik ve stenik etkilerin bir arada bulunduğu durumlarda astenik duyguların belirleyici olması ile baskın olması arasındaki farkta dikkat edilmesi gereken durum savunmaya dair eylemin gerçekleşmesine neden olan durumdur. Örneğin kişi husumetlisi tarafından saldırıya uğramıştır. Saldırıda bulunan A kişisinde silah vasfında herhangi bir unsur yoktur. Bu esnada geçmiş olaylar kaynaklı olarak savunmada bulunan B’de öfke,

⁷³³ Eser, Burkhardt, *Strafrecht I*, 131, kn. 5.

⁷³⁴ Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 168, kn. 201.

⁷³⁵ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 432. Biz, Özbek ve diğerlerinin sadece bu yaklaşımını kabul ediyor, adı geçen eserde anılan sayfanın devamında belirttikleri, önemli olan durumun saldırının neden olduğu etki ile irade serbestliğinin etkilenmesi olduğu, hiddet ile sınır aşılsa dahi bu durumun TCK’nın 27/2. maddesi kapsamında değerlendirilebileceği düşüncelerine katılmıyoruz.

⁷³⁶ Maurach, Zipf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I*, 466, kn. 30; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 679, kn. 5; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1668, 1669, kn. 22; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 491, 492; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 405, kn. 13; Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 106; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 532, kn. 63; Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, 430, kn. 185; Roxin’e göre savunma bilinci ve iradesinin geri planda kalmaması baskın olmanın kabulü açısından yeterlidir, Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1122, kn. 80; Hüsnü Sefa Eryıldız, “Alman Ceza”, 123.

⁷³⁷ Maurach, Zipf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I*, 466, kn. 30.

⁷³⁸ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1122, kn. 80; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 491, 492.

kızgınlık gibi duygular bulunmaktadır. Aynı zamanda kendisine zarar geleceğini düşündüğünden korku ve telaşa da kapılmıştır. Her iki duygu durumunu da yoğun yaşayan B’de, öfke duygusu çok daha yoğun olsa da silah kullanma konusunda çok tecrübeli olmayan B, korkusu ile defalarca ateş etmiş ve A’nın ölümüne neden olmuştur. Burada kişinin hem stenik hem de astenik etkiler içerisinde olduğu, hatta öfke, kızgınlık şeklindeki duygularının daha yoğun, baskın olduğu kabul edilmelidir. Dikkat edilmesi gereken ise savunmaya dair silah kullanımı esnasında astenik etkilerin belirleyici olduğudur. Uygulama açısından astenik ve stenik etkilerin bir arada bulunduğu durumlarda bu etkilerin birbirinden ayrılmasının zorluğu da dikkate alındığında kişinin savunmaya dair eyleminin astenik veya stenik duygular kaynaklı olmasının tespitinin güç olduğu da belirtilmelidir. Ancak tespitin mümkün olduğu da dikkate alındığında kişinin sınırı aşmasında astenik etkilerin belirleyici olmasını yeterli görmek uygun olacaktır.

Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda cezasızlık durumunun nedenlerinden birisi de saldırıda bulunanın mevcut psikolojik halin sebebi olmasıdır. Öfke, hiddet gibi stenik etkilerin mevcut olduğu durumlarda sadece saldırıda bulunana atfedilebilir kusur söz konusu olmadığından sınırı aşan kişinin sorumluluğu devam eder⁷³⁹. Heyecan, korku veya telaş gibi zayıflığa dayanan duygular etkisinde olan kişinin sınırı aşması halinde saldırıda bulunan kişinin mevcut eyleme kusurlu katkısı önemli düzeyde fazladır.

Öfke, hiddet gibi stenik etkiler ile hareket edilerek sınırın aşılması durumunda kişinin cezalandırılmaması için kusur yeteneğinin Alman CK’nın 20. maddesine göre ortadan kalkması gerektiği Alman doktrininde belirtilmiştir. 20. maddenin meşru savunmada sınırın aşılması ile ilişkisi yoktur⁷⁴⁰.

Doktrindeki bir görüşe göre meşru savunmada sınırın aşılması açısından heyecan, korku veya telaş halinin haricinde haklı öfke (berechtigte Zorn) durumunda da istisnai hallerde sınırın aşılması hükümleri kıyasen uygulanmalıdır. Normun amaçsal yorumundan bu sonuç ortaya çıkmaya da suçlunun lehine olan bu kıyas değerlendirilmelidir. Bu istisnai durum yalnızca makul bir insanın da haklı öfke sonucunda tepkiyi veren failin yerinde olsa benzer şekilde tepki verebileceği hallerde

⁷³⁹ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 583, kn. 29.

⁷⁴⁰ Hüsnü Sefa Eryıldız, “Alman Ceza”, 112.

geçerlidir⁷⁴¹. *Dias*'ın sınırın aşılması normunun olması gereken şekline dair önerisi⁷⁴² failin uygun, makul bir etki nedeniyle (astenik veya stenik olması fark etmeksizin) sınırı aşması durumunda cezasız kalması yönündedir⁷⁴³. Bizim de katıldığımız görüşe göre ise stenik etkilerle sınırın aşılması halinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri kıyasen veya başka bir şekilde uygulanamaz. Stenik etkiler güçlü, saldırganlığa dair karakteristik özellikken, astenik etkiler zayıflığa ilişkindir⁷⁴⁴.

Karşılaştırmalı hukuk açısından meşru savunmada sınırın aşılması incelendiğinde bazı hukuk sistemlerinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için astenik etkiler ile birlikte stenik etkilerin de dikkate alınabildiği görülmektedir. Slovenya, Sırbistan ve Bosna hukuk sistemlerinde sınır stenik etkiler nedeniyle aşılsa da hakime takdir yetkisi tanınmış ve sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği belirtilmiştir⁷⁴⁵.

Üçüncü kişi lehine meşru savunma durumunda TCK'nın 27/2. maddesinde belirtilen heyecan, korku veya telaş hali etkisinin ayrıca incelenerek belirlenmesi gerekir. Nitekim bahse konu psikolojik hallerin kişiye etkisi, kendisini savunması ile üçüncü kişiyi savunması esnasında farklıdır⁷⁴⁶.

5. Mazur Görülebilirlik Hususu

TCK'nın 27/2. maddesinde *mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan* ifadesi kullanılmıştır. Alman CK'nın 33. maddesinde düzenlenen sınırın aşılması durumunda ise mazur görülebilirliğe ilişkin bir ifade yoktur. Meşru savunma ve sınırın aşılması açısından benzer nitelikte düzenleme içeren İsviçre Ceza Kanunu'nun 16/2. maddesinde⁷⁴⁷ mazur görülebilir heyecan veya telaş ifadesi bulunmaktadır. Mazur görülebilirlik ifadesinin işlevinin ortaya konulması gerekir. Her türlü heyecan, korku veya

⁷⁴¹ Leonardo Dias, "Astenische und Stenische", 367.

⁷⁴² "Überschreitet der Täter die Grenzen der Notwehr aufgrund einer angemessenen Affekthandlung, so wird er nicht bestraft", "Fail, meşru müdafaanın sınırlarını makul bir duygusal tepki nedeniyle aşarsa, cezalandırılmaz."

⁷⁴³ Leonardo Dias, "Astenische und Stenische", 368.

⁷⁴⁴ Hardtung, Putzke, *Examinatorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 159, kn. 798.

⁷⁴⁵ Prijatelj, *Die Grenzen Der Notwehr In Deutschland Und Ausgewählten Slawischen Ländern*, 233.

⁷⁴⁶ Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 34.

⁷⁴⁷ İsviçre Ceza Kanunu madde 16/2: "Überschreitet der Abwehrende die Grenzen der Notwehr in entschuldbarer Aufregung oder Bestürzung über den Angriff, so handelt er nicht schuldhaft." "Savunma yapan kişi, saldırı karşısında mazur görülebilecek bir heyecan veya şaşkınlık içinde meşru savunmanın sınırlarını aşarsa, kusurlu (suçlu) sayılmaz."

telaş halinin mi mazur görüleceği yoksa belirli yoğunluk şartının bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Ayrıca mazur görülme için gerekli olan hususlar ve mazur görülebilirlik ifadesinin sadece açıklayıcı olup olmadığı ve düzenlemenin hukuki niteliği açısından etkisi tespitleri de önemli hususlardır.

Heyecan, korku veya telaş halinin etkisi noktasında değerlendirmede bulunduktan sonra bu hallerin mazur görülebilirliği incelenmelidir. Savunmada bulunan kişinin yaşadığı ruh halinin hükmün uygulanması açısından uygun olup olmadığının tespiti ile birlikte bu ruh halinin, savunmada bulunan kişinin algılama ve davranışlarını yönlendirme serbestisini önemli ölçüde azaltıp, kusurluluğunu etkilemesi hususlarının ayrıca incelenmesi gerektiği doktrinde belirtilmiştir. Savunmada bulunan kişiye ceza vermemeyi makul gösterecek nitelikte bir ruh hali oluşmuş, bu ruh hali sonucunda savunmada bulunan kullanması gereken araçları veya aracın şiddetini düzgün değerlendirememişse mazur görülebilirliğin var olduğu kabul edilmelidir. Aksi durumda geçmişte yaşanan olaylar, ürkek veya korkak yapı gibi durumlar cezasızlık sebebinin uygulanmasını engeller⁷⁴⁸. Kanaatimizce heyecan, korku veya telaş halinin kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisine etkisinin ayrıca incelenmesi gerekliliği yerindedir. Ancak sınırın aşılmasına ilişkin durum savunma ile ilgili bir durum olup kişi saldırıya ilişkin durumu ve mevcut halini doğru şekilde algılar. İçinde bulunduğu psikolojik hal gereği davranışlarını yönlendirme serbestisi etkilendiğinden sınırı aşarak hareket eder. Dolayısıyla sınırın aşılmasının özünde savunmaya ilişkin durum bulunmakta olup saldırıya ilişkin durum doğru şekilde algılanır.

TCK'nın 27/2. maddesinde heyecan, korku veya telaş hali ifadelerinden önce kullanılan *mazur görülebilecek* ifadesinin işlevi belirlenmesi gereken hususlardandır. Her türlü heyecan, korku veya telaş halinin sınırın aşılması açısından yeterli olup olmadığı normun uygulanması açısından önemlidir.

*Doktrinde, bizim de katıldığımız, her türlü heyecan, korku veya telaş halinin değil mazur görülebilir nitelikteki heyecan, korku veya telaş halinin sınırın aşılması açısından gerekli olduğu görüşü*⁷⁴⁹ bulunmaktadır. Savunmada bulunan herkesin heyecan, korku

⁷⁴⁸ Topçu, *Meşru Savunma*, 724.

⁷⁴⁹ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 433; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 324; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 611; Ersan, *Ceza*

veya telaş duygusu hissetmesi doğaldır⁷⁵⁰. Mazur görülebilirlikten bahsedebilmek için heyecan, korku veya telaş halinin kusurluluğa etki edebilecek, önemli nitelikte olması gerekir⁷⁵¹. Bu husus dikkate alındığında norm içerisinde ifade edilen mazur görülebilecek ifadesinin sadece açıklayıcı bir fonksiyonunun olmadığı, ayrıca vurgu yapılan bir ifade olduğu değerlendirilmelidir. Kişinin tehlikeli an esnasında soğukkanlı olmasını beklemek doğal değildir⁷⁵². Bu nedenle sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi ve kişinin cezalandırılabilir düzeyde kusurluluğunun bulunmadığının değerlendirilebilmesi için her türlü heyecan, korku veya telaş halinin değil mazur görülebilir nitelikte heyecan, korku veya telaş halinin mevcut olması gerekir⁷⁵³.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisinin tamamen ortadan kalkması durumu oluşmasa da davranışlarını yönlendirme serbestisi önemli düzeyde etkilenir ve normatif olarak cezalandırmanın mümkün olmadığı değerlendirilir⁷⁵⁴.

Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması, 177; İdris Ermeydan, “Yargıtay Kararları”, 162; Topçu, *Meşru Savunma*, 684; Serkan Meraklı, “Mazeret Sebeplerinin Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 5/12 (2010): 293, 294; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 433; Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 246, kn. 86; *Bozbayındır’a göre mazur görülebilirlik ifadesi ile düzenlemenin kusurluluğu kaldıran hal olduğu açıkça anlaşılmaktadır*. Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 128, 129; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662; Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 245; Müller’in çalışması 1948 yılında yayınlanmış olup çalışmasında, *İsviçre Ceza Kanunun’da meşru savunmada sınırın aşılmasına dair normda mazur görülebilirlik (entschuldbar) ifadesinin bulunduğu vurgulanmıştır*. Müller, “Notwehr Und Notwehrexzess”, 79, 80; Akbulut’a göre heyecan, korku veya telaş halinin irade serbestisini etkilemesi açısından normda belirleme yoktur. Heyecan, korku veya telaş halinin bulunması durumunda mazur görülmenin söz konusu olduğu ve ceza verilmeyeceği belirtilmiştir. Irade serbestisinin ne kadar etkilendiğine dair belirleme olmasa da kişinin kusurunun ortadan kalktığıın söylenebilmesi için heyecan, korku veya telaş halinin kusurluğu ortadan kaldıracak boyutta olması gerekir. Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 757; Michael Heuchemer, “§33 Überschreitung der Notwehr”, içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Bernd von Heintschel-Heinegg, (München: C.H. Beck Verlag, 2021), 419, kn. 22; Astenik etkinin her türü değil suç işleme yeteneğini önemli düzeyde etkileyecek olan nitelikteki astenik etkilerin mevcut olduğu durumlarda Alman CK’nın 33. maddesinin uygulanabilmesi mümkündür. Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 514, kn. 97; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 679, kn. 3.

⁷⁵⁰ Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 433; Serkan Meraklı, “Mazeret Sebeplerinin”, 293.

⁷⁵¹ Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 177.

⁷⁵² Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662.

⁷⁵³ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 324.

⁷⁵⁴ Hans-Joachim Rudolphi, “Notwehrexzess nach”, 462; Klaus Geppert, “Notwehr und Irrtum”, 38; Bernd Hecker, “Strafrecht AT: Notwehrexzess”, 178; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 506; *Bozbayındır’a göre sınırın aşılması müessesesinin temelinde, mevcut olan psikolojik durumun belirli seviyeye ulaşmış olması ve bu nedenle kişinin içinde bulunduğu olayı düzgün değerlendirememesi bulunmaktadır*. Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 127; *Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisinin artık kalmamış olması*

*Mazur görülebilirlik ifadesinin sadece açıklayıcı fonksiyonunun olduğu görüşüne göre TCK'nın 27/2. maddesine göre sınırın aşılmasında kişinin maruz kaldığı saldırı sonrasında heyecan, korku veya telaşının her durumda mazur görülebilecek nitelikte olduğu değerlendirilebilir. Bu nedenle mazur görülebilecek ifadesinin sadece açıklayıcı fonksiyonu bulunmaktadır. Saldırı sonrasında kişinin içine düştüğü heyecan, korku veya telaştan dolayı meşru savunmanın sınırlarını aştığında bu kişinin davranışlarını hukukun gereklerine göre yönlendirme serbestisinin ortadan kalktığı kabul edileceğinden kusurlu addedilmesi söz konusu olmayacaktır*⁷⁵⁵.

Yargıtay CGK 2021/1-279 E. 2022/391 K. sayılı kararında⁷⁵⁶ “...kişinin, maruz kaldığı saldırı karşısında içine düştüğü heyecan, korku veya telaş dolayısıyla davranışlarını yönlendirme yeteneğinin ortadan kalkması söz konusu olacağından...” ifadesi yer almıştır. Yargıtay’a göre heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılmasında davranışları yönlendirme yeteneği tamamen ortadan kalkmaktadır. Kanaatimizce mazeret nedenlerinden olan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında davranışları yönlendirme serbestisi önemli düzeyde etkilense de çoğunlukla tamamen ortadan kalkmaz. Kişinin cezalandırılmamasının nedeni davranışlarının yönlendirme serbestisinin tamamen ortadan kalkması değil cezalandırılabilir düzeyde kusurluluğunun bulunmayışıdır. Davranışlarını yönlendirme serbestisinin kalkması şart olmayıp önemli düzeyde etkilenmesi yeterlidir.

Yargıtay 1. CD. 2023/1673 E. 2024/5442 K. Sayılı kararına⁷⁵⁷ konu olayda maktullerle tartışan sanığın maktullerden birisinde bıçak olduğu diğerinde ise bıçak veya

gerekir. Özaydın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 245; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 430; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 606.

⁷⁵⁵ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523; Karşıt görüş için; Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 611, 612; Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 128, 129.

⁷⁵⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 26.05.2022, E. 2021/1-279, K. 2022/391, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 21.03.2025. Benzer nitelikte karar olarak Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 17.11.2020, E. 2018/622, K. 2020/4126 K. sayılı kararında da “...saldırı karşısında içine düştüğü heyecan, korku veya telaş dolayısıyla davranışlarını yönlendirme yeteneğinin ortadan kalkması söz konusu olacağından...” ifadelerinde bulunulmuştur.

⁷⁵⁷ “...Maktullerden sadece İbrahimde bıçak olması sanığın elinde ise atışa hazır halde tabanca bulunması, sanığın tartıştığı Mesut’a bıçak veya benzeri bir silah olmadığı gibi sanığın ateş ettiği ana kadar maktullerden sanığa veya tanığa yönelik savuşturulması mümkün olmayan bir saldırının henüz başlamadığı, sanığın aracıyla oradan uzaklaşma imkanı varken yanında getirdiği silahla aşağıya indiği ve maktullerele tartışmaya girdiği nazara alındığında olayın sanıkta hedef gözetmesine engel olacak derecede ciddi bir korku ve paniğe yol açmadığı, sanığın yaptığı bütün atışların maktullere isabet etmesi, sanığın uzak atış mesafesinden ateş etmiş olması, sanığın yaralama imkanı varken maktullerin hayati bölgesini hedef alması, kaçmakta olan maktule dahi ateş etmeye devam etmesi, maktullerdeki isabet bölgelerine göre saldırı pozisyonunda olmadıkları nazara alındığında olayda meşru savunma ya da meşru savunmada

başkaca aletin bulunmadığı belirtilmiştir. Henüz bir saldırı bulunmadığı aşamada sanığın aşağıya inerek silahla maktullere ateş ettiği ve ölümlerine neden olduğu olayda meşru savunma ve sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı sonucuna varılmıştır. Heyecan, korku veya telaş yönünden incelemede bulunan Yargıtay, sanığın hedef gözetmesine engel olacak derecede ciddi bir korku veya telaşa yol açacak durumun olmadığını belirtmiştir. İlgili karar incelendiğinde Yargıtay'ın tüm heyecan, korku veya telaş halini değil, yalnızca ciddi düzeydeki, diğer bir ifadeyle mazur görülebilir nitelikteki heyecan, korku veya telaş halini sınırın aşılması açısından gerekçe olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

Doktrinde, heyecan, korku veya telaşın mazur görülür olup olmadığının olay anındaki şartlara ve subjektif değişkenliklere göre belirlenmesi gerektiği görüşü⁷⁵⁸ kanaatimizce de isabetli olarak belirtilmektedir.

Savunmada bulunan failin heyecan, korku veya telaş altında iken sınırı aşması durumunda bu hallerinin mazur görülebilecek nitelikte olup olmadığı değerlendirilirken bazı kıstaslar gözetilmelidir. Somut olayın özelliğine göre failin yaşı, cinsiyeti, eğitim, sağlık, çevre durumu, sosyal çevresi, fiziki yapısı gibi hususlar gözetilerek ruh halinin değerlendirilmesi ve mazur görülebilecek halin mevcudiyeti incelenmelidir⁷⁵⁹. Bu hallere dair değerlendirmede bulunulurken uygulayıcıların kendilerini savunmada bulunan failin yerine koyarak değerlendirme yapmaları gerekir. Her ne kadar objektif ölçütlerin de kullanılması söz konusu olsa da subjektif özellikler de göz ardı edilmemelidir. Aynı nitelikteki bir olay A şahsı açısından mazur görülebilecek heyecan korku veya telaş yaratabilirken B şahsı açısından yaratmayabilir⁷⁶⁰.

Heyecan, korku veya telaş halinin mazur görülebilirliği açısından değerlendirmede bulunulurken TCK'nın 25. maddesinde ifade edilen *o anda hal ve koşullara göre* ifadesi yol gösterici olarak değerlendirilmelidir. Mazur görülebilirlik açısından *ex ante* yani olay anına göre inceleme yapılmalıdır. Olay sonrası değerlendirmeye tabi tutmak hatalı sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir. Doktrinde

sınırın aşılması koşullarının oluşmadığı..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 11.09.2024, E. 2023/1673, K. 2024/5442, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 22.03.2025.

⁷⁵⁸ Ertuğrul Ünal, "Heyecan, Korku veya Telaş Sebebiyle Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Türk Hukukundaki Uygulaması", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12/2 (2021): 679; Mehmet Şahin, "Yasal (Meşru) Savunmada", 344.

⁷⁵⁹ Mehmet Şahin, "Yasal (Meşru) Savunmada", 344.

⁷⁶⁰ Mehmet Şahin, "Yasal (Meşru) Savunmada", 344, 348.

mazur görülebilir heyecan, korku veya telaş halinin saldırı gerçekleştirildiği anda saldırının şiddetinin tam olarak tespit edilememesine neden olduğu belirtilmiştir. Bu durum savunmada bulunan failin davranışlarını doğru yönlendirme ve hukuka uygun davranışı seçme noktasında isabetli davranamamasına neden olmaktadır⁷⁶¹. Kanaatimizce mazur görülebilirlik açısından ex ante değerlendirmede bulunulması gerektiği görüşü isabetlidir. Ancak meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması saldırının algılanması ile ilgili olmayıp savunmanın sınırlarının savunmaya dair hususlar nedeniyle aşılması ile ilgilidir.

Doktrinde çok hafif nitelikte astenik etkiye neden olan saldırılar durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı belirtilmektedir. Bunun sebep bu durumlarda çoğunlukla astenik etkiler ile birlikte stenik etkiler de sınırın aşılmasında büyük ölçüde etkindir. Astenik etkiler sınırın aşılmasını belirli düzeyde dahi etkileyebilir. Ancak aynı görüşteki yazarlar kişinin aşırı korkak veya genel itibarıyla korkak, telaşlı kişi olması halinde çok hafif nitelikte astenik etkilerin de sınırın aşılmasına neden olabileceğini ve bu durumlarda kişilerin cezalandırılmaması gerektiğini belirtmektedir⁷⁶².

Kanaatimizce kişinin açıkça içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırı aşıp aşmadığının tespiti mazur görülebilirlik açısından önemlidir. Bununla birlikte kişinin içerisinde bulunduğu psikolojik halin benzeri durumdaki kişiler ile kıyaslanması ve belirgin şekilde farklı olup olmadığı da tespit edilmelidir. Neticeten kişinin sınırı aşmasında heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunması olduğu açıkça anlaşılıyorsa ve bahse konu hal ve etkilenme durumu benzer nitelikteki başka birisi açısından belirgin ölçüde farklı değilse kişi mazur görülmelidir.

Donay'a göre mazur görülebilirlik ifadesinin kullanılması belirsizliğe yol açacağından uygulamada uyuşmazlıkların doğmasına neden olur. Mazur görülebilirlik subjektif değerlendirme olup hukuki kavram olmayan bu ifadenin kullanılması doğru değildir⁷⁶³.

⁷⁶¹ Ertuğrul Ünal, “Heyecan, Korku”, 679.

⁷⁶² Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1670, kn. 23; Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 468, kn. 13; *Aşırı korkak kişilerin de sınırın aşılması hükümleri kapsamında olabileceğine dair*, Seeberg, *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehrexzess*, 179.

⁷⁶³ Süheyl Donay, *Türk Ceza Kanunu Şerhi* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007), 44.

*Doktrinde mazur görülebilirliğe dair değerlendirmede bulunulurken savunmada bulunulan hakkın niteliğinin belirli haklar olması gerektiği görüşü*⁷⁶⁴ mevcuttur. Savunmada bulunan kişinin hayatına karşı bir haksızlık gerçekleşiyorsa mazur görülebilirlikten bahsedilmelidir. Ancak trafikte tartıştığı kişinin kendisine küfredmesine dair gerçekleşen haksızlığa karşı gösterilen meşru savunma durumunda sınırın aşılması mazur görülmez⁷⁶⁵. Mazeret nedeni olarak kabul edilen zorunluluk hali açısından⁷⁶⁶ mazeret nedeninin varlığı her türlü hakka yönelen tehlike hali açısından mümkün değildir. Yaşam hakkı, cinsel bütünlük ve kişi özgürlüğüne yönelik tehlikelerin bulunması şarttır. İlgili görüşe göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması hali de mazeret nedenidir. Bu nedenle her türlü hakka yönelik olarak gerçekleşen saldırılara karşı savunmada bulunulurken sınırın aşılması mazeret nedeni kapsamında değerlendirilmemelidir. Mal varlığına yönelik olarak gerçekleşen saldırılara karşı meşru savunmada bulunulurken sınır heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılsa bu aşılma mazur görülmemesidir⁷⁶⁷.

Kanaatimizce nasıl ki her hakkın meşru savunma ile korunması mümkünse, her hakka yönelik saldırıya karşı gerçekleştirilen savunma esnasında da sınır aşıldığı takdirde sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Saldırı altındaki haklara göre mazur görülebilir heyecan, korku veya telaş halinin tespiti mutlaka değişse de değişen düzeylere bağlı eylemde bulunarak sınırın aşılması gerçekleşebilir. Yaşam hakkı, cinsel bütünlüğe yönelik saldırılar durumundaki savunmaya yönelik eylemde meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri uygulanabilirse mal varlığına yönelik saldırılar durumundaki savunmaya yönelik eylemde de sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Diğer bir ifadeyle sadece önemli nitelikte olarak belirlenen cinsel bütünlük, yaşam ve vücut bütünlüğü gibi belirli haklara yönelik saldırı durumunda sınırın aşılmasının mümkün olduğunu belirtmek uygun değildir.

⁷⁶⁴ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Serkan Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 399; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 666; Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 236, 237, kn. 2.

⁷⁶⁵ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 666.

⁷⁶⁶ Yazar'a göre zorunluluk hali hem hukuka uygunluk nedeni hem de mazeret nedeni olarak değerlendirilebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız; Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 389, 390.

⁷⁶⁷ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 399.

6. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumunun Taksirle veya Kasten Gerçekleşmesinin Mümkünlüğü

TCK'nın 27/1. maddesinde düzenlenen sınırın aşılmasına dair hükümde sınırın sadece taksirle aşılabileceği ifade edilmiştir. Normun açık ifadesi gereğince TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınırın aşılması hükümlerinin sınır kasten aşıldığında uygulanamayacağı açıktır. Ancak TCK'nın 27/2. maddesinde kasten veya taksirle hareket etme gerekliliğine dair açık belirleme bulunmamaktadır. Alman CK'nın 33. maddesinde de kasten veya taksirle hareket etmenin gerekliliğine dair belirleme yoktur. Dolayısıyla doktrinde ve uygulamada kişinin kasten hareket ederek meşru savunmada sınırı heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşması durumunda hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği tartışmalıdır. Kast veya taksirle aşılmanın mümkünlüğü ile ilgili olarak bilinçli ve bilinçsiz ifadelerinin kullanımı da tercih edilen ifadelerdendir. Alman doktrininde sınırın aşılmasının kasten veya taksirle gerçekleşmesinin mümkünlüğü hakkında açıklamada bulunulurken genellikle bilinçlilik (*bewusst*) bilinçsizlik (*unbewusst*) kavramları⁷⁶⁸ kullanılmıştır.

*Doktrinde hakim olan ve bizim de katıldığımız meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında kasten veya taksirle hareket etme durumlarının her ikisinde de sınırın aşılması hükümlerine başvurulabileceği görüşüne*⁷⁶⁹ göre sınırın

⁷⁶⁸ Bock, kavramları belirtirken *bewusste (vorsatzliche)* ve *unbewusste (fahrlässige)* ifadelerini kullanmıştır. Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 513, kn. 96.

⁷⁶⁹ Koca, Üzülmaz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 371; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 663; Demirbaş, *bilinçli ve bilinçsiz ifadelerini kullanmıştır*. Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 380; Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 615; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 171, 172; Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 132; Gültekin Diken, “Ceza Hukukunda Taksir”, 306; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 196; Mahmut Koca, İlhan Üzülmaz, “Hukuka Uygunluk”, 50; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 438; Malkoç, *Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*, 348; Ertuğrul Ünal, “Heyecan, Korku”, 678; Zekiye Özen İnci, “5237 Sayılı Türk”, 128; Akbulut’a göre *sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda sınırın kasten veya taksirle aşılmış olması arasında fark yoktur. Bahse konu durumda haksızlık etkilenmeyip kusurluluk bulunmaz. Yazar’a göre meşru savunmada sınır dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle aşılmışsa TCK’nın 27/1. maddesi, heyecan, korku veya telaşın davranışlarını yönlendirmeye etkisi nedeniyle aşılması durumunda ise 27/2. maddenin uygulanması gerekir*. Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 757, 758; Berrin Akbulut, “Kasten Öldürme Suçu (TCK m. 81)”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24/4 (2020): 330, 331; Soyaslan’a göre *bilinçli veya bilinçsiz şekilde hareket edildiği durumlarda kusurluluğun ortadan kalktığı sınırın aşılması hali mevcuttur. Ancak sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşıldığı bu hallerin özünde sınır taksirle aşılmaktadır*. Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 383; Rana Elvin Esen, “Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2025), 38; Cengiz Topel Çiftçioğlu, “Türk Ceza Kanununda Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması”, 552.

aşımı sırasında failin kasıtlı veya taksirli bir şekilde eylemde bulunmuş olması fark etmeksizin cezasızlık sonucu ortaya çıkmalıdır⁷⁷⁰.

TCK 27/2. maddesi kapsamında sınırın aşılmasına dair düzenlemede TCK'nın benimsediği sistem açısından sınırlı kusur teorisinin takip edildiği ve kastın çifte fonksiyonunun bulunduğunu gösterir nitelikte olduğu doktrinde ifade edilmektedir. Savunmada bulunan fail sınırı kasten aşsa da mazeret nedeni altında iken eylemde bulunmaktadır. Bu mazeret nedeni kasta dayalı hareketin haksızlığını ve kasta dayalı kusuru azaltmaktadır. Savunmada bulunan fail kasten hareket etse de bu kusur ve haksızlıktaki azalmalar nedeniyle cezalandırılmayacağı ilgili görüş tarafından belirtilir⁷⁷¹.

*Kasıtlı veya bilinçli şekilde sınırın aşılması durumunda meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerine başvurulamayacağı görüşü*⁷⁷² doktrinde ifade edilen diğer bir görüştür. Kastan hareket edilerek sınırın aşıldığı durumlarda amaçta aşma mevcuttur ve sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz⁷⁷³. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumu mazeret nedenidir. Mazeret nedenleri açısından kasten hareket etmeyi engelleyen durum olmadığından ilgili görüşe katılmıyoruz. Kastan veya taksirle, bilinçli veya bilinçsiz olarak eylemde bulunma fark etmeksizin kişi hakkında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanabilir.

Astenik etki nedeni ile savunmaya dair eylemi sonlandırması gereken savunmada bulunanın, savunma sınırlarını bilinçli olarak aşması halinde Alman CK'nın 33. maddesinin uygulanabilirliği Alman doktrininde tartışmalıdır. Ceza hukuku reformunda (*strafrechtsreform*) komite tarafından savunmada bulunanın, astenik etkilerin farkında olmaması hususu 33. maddeye eklenmemiştir. Bu nedenle bilinçli olarak sınırın aşılması halinde 33. maddesinin uygulanabileceği ifade edilmektedir. Savunmada bulunanın bilinçli olarak savunmada bulunurken sınırı aşması halinde bu aşımın nedeni kızgınlık,

⁷⁷⁰ Koca, Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356.

⁷⁷¹ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 663.

⁷⁷² Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Cilt 2-3, 222; Topçu, *Meşru Savunma*, 703; *Parlar'a göre farkında olmadan hareket edildiğinde cezasızlık durumu ortaya çıkar. Parlar, Hatipoğlu, Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*", 125; *Keçeligil bilinçli veya bilinçsiz aşım hakkında belirlemede bulunmamış ancak meşru savunmada sınırın aşılmasının özünde taksirle sınırın aşılmasının var olduğunu belirtmiştir. Hasan Tahsin Keçeligil, "Hukuka Uygunluk"*, 388.

⁷⁷³ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Cilt 2-3, 222.

öfke veya onurunun zedelenmesi olabilir. Bahse konu stenik duygular da savunmada bulunanın cezai sorumluluğunu etkiler ancak mazur görülebilirliğe neden olmaz. *Puppe'ye göre* sınırın aşılması durumlarında sınırın aşımının bilinçli olarak yapıldığını tespit ve ispat zor olup, bu ayrımın pratik değeri oldukça azdır⁷⁷⁴.

Alman doktrininde hakim olan ve neticeten bizim de katıldığımız görüşe göre savunmada bulunan kişi bilinçli veya bilinçsiz olarak meşru savunma halinin sınırlarını aşarsa hukuka aykırı olarak hareket ediyordur. Ancak bu hukuka aykırı eylemi, sınırın aşılması hükümleri dikkate alındığında mazur görülebilir niteliktedir. Sınırı aşan kişinin sınırı aştığının farkında olması veya olmaması, bilinçli olması veya olmaması farklı sonuca neden olmaz⁷⁷⁵. G ve H arasında meydana gelen olayda korkunun etkisinde olan G, bacağından vursa dahi etkisiz hale getirebileceğinin farkına vardığı H'yi göğsünden vurur. G'nin bu şekilde hareket etmesinin nedeni yaşadığı korkusudur. Meşru savunmada sınırı heyecan, korku veya telaş ile aşan kişinin bilinçli (*bewusst*) veya bilinçsiz (*unbewusst*) olarak sınırı aşması fark etmeksizin hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁷⁷⁶. İlgili norm incelendiğinde bu şekilde bir kısıtlamanın var olmadığı anlaşılabacaktır. Savunmada bulunan kişi bilinçli olarak sınırı aşsa dahi heyecan, korku veya telaş şeklindeki astenik duyguların etkisinde olması yeterlidir. G hakkında sınırın

⁷⁷⁴ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 236, 237, kn. 2; *Albrecht'e göre sınırın aşılmasının bilinçli veya bilinçsiz olmasına dair ifadelerde bulunmanın pratik açısından fazla önemi yoktur*. Anna Helena Albrecht, "Kommentar zum Regelungsentwurf", 446.

⁷⁷⁵ Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 181, kn. 549; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 492; Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 583, kn. 30; Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 387, 388, kn. 590; Joecks, Jäger, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, 202, kn. 3; Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 674, kn. 23; Maurach, Zipf, *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I*, 466, kn. 30; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 532, kn. 64; Eser, Burkhardt, *Strafrecht I*, 136, kn. 36; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 109; Otto, *Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre*, 226, kn. 26; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1665, 1666, kn. 15; Eric Hilgendorf, *Falle zum Strafrecht I* (München: C.H. Beck, 2020), 68, kn. 24; Hans-Joachim Rudolphi, "Notwehrexzess nach", 463; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 148, kn. 405; Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 78, 79; Damjanovic, "Einschränkungen Der Notwehr", 12, 13; Hans Theile, "Der Bewusste Notwehrexzess", 965; Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, 430, kn. 186; Armin Engländer, "33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr", 467, 468, kn. 12; Martin Heger, "§33 Überschreitung der Notwehr", 352, kn. 3; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 223, 224; Seeberg, *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehrexzess*, 185; Gerhard Timpe, "Grundfälle zum entschuldigenden", 117; Gunnar Duttge, "33 Überschreitung der Notwehr", 403, kn. 5; Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 136, 137, kn. 411; Klaus Geppert, "Notwehr und Irrtum", 39; Dominik Hotz, "Bullet Dodging", 209; Köhler'e göre bilinçli aşırılık durumunda genellikle öfke gibi stenik etkiler kaynaklı aşırır doğru geçiş söz konusudur. Ancak ölçüde sınırın aşılmasında bilinçli ve bilinçsiz aşım arasında ayırım yapmak neredeyse mümkün değildir. Ölçüde sınırın aşılması durumunda bilinçli aşım failin lehine değerlendirme gereğince cezasızlık ile sonuçlanabilir ancak zamanda sınırın aşılması halinde bilinçli aşırılık cezasız kalmamalıdır. Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 424, 425.

⁷⁷⁶ Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 221, 222, kn. 15.

aşılmasına dair hükümlerin uygulanması gerekmektedir⁷⁷⁷. Ancak soğukkanlı şekilde davranarak eylemde bulunan kişinin heyecan, korku veya telaşın etkisi ile eylemi gerçekleştirmemiş olduğu anlaşıldığından sınırın aşılmasına dair hükümler uygulanamaz⁷⁷⁸. Meşru savunmada sınırın aşılmasının hukuki esasında kişinin haksız saldırıya maruz kalması ve etkisi altında bulunduğu astenik etkiler nedeniyle sınırı aşması vardır. Bilinçli şekilde sınırın aşılması halinde de bu iki durum mevcuttur⁷⁷⁹.

Kişinin maruz kaldığı bu psikolojik hal durumunda ihmal, taksir, bilinçlilik durumları açısından ayırım yapmak neredeyse imkansızdır. Dolayısıyla heyecan, korku veya telaş nedeniyle kasten sınırın aşılması durumunda da mazur görülebilirliğin mümkün olduğunun kabul edilmesi gerektiği doktrinde ifade edilmektedir⁷⁸⁰.

Kasten hareket edilerek de sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması mümkün olsa da kişinin soğukkanlı şekilde hareket edip etmediği kasten sınırı aşma durumunda detaylı şekilde incelenmelidir. Saldırıda bulunan kişiye karşı soğukkanlı şekilde bilinçli eylemde bulunan kişinin heyecan, korku veya telaş heyecan içerisinde bulunduğu söylenemez⁷⁸¹. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için kişinin davranışlarını yönlendirmesi serbestisinin önemli düzeyde etkilenmesinin şart olması bu sonuca ulaşılmasında etkindir.

Olağanüstü psikolojik etki altında olan kişinin de meşru savunmada sınırı aştığının farkına vararak eylemini gerçekleştirmesi mümkündür. Duygusal hâl ve bilinçli olarak meşru savunmada sınırı aşmak birbirini dışlamaz. Sınırın aşılmasına dair normun lafzı incelendiğinde bilinçsizlik (*unbewusste*), kasıtsızlık veya taksirlilik (*fahrlässige*) sınırlandırmasında bulunulmamıştır. Bu hususun tartışılmasında normun herhangi bir kısıtlamaya yer vermeden düzenlendiği dikkate alınmalıdır⁷⁸². Nitekim Alman Federal Mahkemesi de savunmada bulunan kişinin hangi eylemlerde bulunmasının gerekli olup olmadığını veya gerekliliğin ötesine geçip geçmediğini değerlendirme serbestisini

⁷⁷⁷ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1123, kn. 82; Dominik Hotz, “Bullet Dodging”, 209.

⁷⁷⁸ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1123, kn. 82; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 403, kn. 5.

⁷⁷⁹ Hans Theile, “Der Bewusste Notwehrexzess”, 966.

⁷⁸⁰ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 532, kn. 64; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1123, kn. 82; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 279, kn. 26; Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 165, kn. 198; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 403, kn. 5.

⁷⁸¹ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1665, 1666, kn. 15.

⁷⁸² Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 434, kn. 148; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 148, kn. 405; Krappidel, “Zur Straflosigkeit”, 24; Roxin Claus, “Über den Notwehrexzess”, 108.

sorgulamamış bu konuda ayrıma gitmemiştir. Meşru savunma durumunu bilen kişinin kasıtlı hareket ederek sınırı aşması durumunda belirtilen duyguların etkisi ile savunma eyleminde bulunması yeterlidir⁷⁸³.

Doktrindeki bir görüşe göre ise bir olayda farkında olarak, bilinçli bir şekilde eylemde bulunan kişinin aynı zamanda heyecan, korku veya telaş nedeniyle, astenik duyguların etkisiyle gereğinden fazla güç kullanması durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁷⁸⁴. Bilinçli olarak sınırın aşılması halinde kişinin kasıtlı suçtan cezalandırılması gerekir⁷⁸⁵.

Doktrindeki görüşler içerisinden kişinin kasten veya taksirle, bilinçli veya bilinçsiz eylemde bulunarak sınırı aşması durumlarının fark etmeksizin sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği görüşüne katılıyoruz. Sınırın aşılması kusurlulukla ilgili olup kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisini etkilemektedir. Dolayısıyla kasten veya taksirle hareket etmek normun uygulanması açısından belirleyici değildir. Önemli olan husus kişinin heyecan, korku veya telaş hali içerisindeyken davranışlarını yönlendirme serbestisinin etkilenmesi ve bunun sonucunda eylemde bulunarak sınırı aşmasıdır. Bu şart sağlandığı takdirde kişinin kasten veya taksirle hareket etmesinin normun uygulanması açısından farkı yoktur.

Yargıtay 1. CD. 2021/13623 K. sayılı kararında⁷⁸⁶ Bölge Adliye Mahkemesinin istinaf incelemesi sırasında sanığın haksız tahrik altında kasten öldürme suçunu işlediğine

⁷⁸³ BGH, NStZ, 1989, 475; Aktaran Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 434, kn. 149.

⁷⁸⁴ Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen*, 304, kn. 2; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 679, 680, kn. 6; Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 326, 327, kn. 168; Eberhard Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil – Studienbuch* (Tübingen: J.C.B. Mohr Paul Siebeck, 1982), 246, kn. 31; Topçu, *Meşru Savunma*, 703; Keçelgil bilinçli veya bilinçsiz aşım hakkında belirlemede bulunmamış ancak meşru savunmada sınırın aşılmasının özünde taksirle sınırın aşılmasının var olduğunu belirtmiştir. Hasan Tahsin Keçelgil, “Hukuka Uygunluk”, 388.

⁷⁸⁵ Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen*, 304, kn. 2.

⁷⁸⁶ “...Dosya kapsamına göre; sanığın kargo şirketinde dağıtım elemanı olarak çalıştığı, olay tarihinden önce kargo teslimi sırasında tanıştığı maktulün eski kız arkadaşı tanık Aysel ile sanığı yan yana görmesinden dolayı maktul Berat'ın sanığa husumet beslediği, sanık ile maktulün aynı güzergahta oturmalarından dolayı zaman zaman karşılaşmaları ve maktulün çeşitli aralıklarla sanığı tehdit ettiği, olay sabahı maktulün uyuşturucunun etkisi altında olduğu ve arkadaşı olan Alper Yılmaz'a sanığı kast ederek “Kargocuyu gördüm, vuracağım” diye mesaj attığı, güvenlik kamerası kayıtlarına göre maktulün apartman çıkışında apartmanın önündeki yolun karşısında yürümekte olan sanığı gördüğü ve maktulün ters istikamete gitmekte iken bir an duraksadığı ve yönünü değiştirerek sanığın peşinden gittiği, bu sırada maktulün yanında bıçak olduğu, maktulün sanığın kafasına bıçak ile vurması üzerine sanığın occipital bölgesine aldığı ve 5. derecede kafatası kırığı oluşturacak ve hayati tehlike geçirecek şekilde yaraladığı, sanıkla maktulün kavgaya başladıkları, kavgası sırasında maktul ile sanığın yere düştüğü, sanığın maktulün elindeki bıçağı alamaması üzerine kargo işinde çalışması nedeni ile yanında bulunan bıçağı çıkartarak maktule birden çok defa sapladığı anlaşılan olayda, Maktulün sanığa yönelen ve tekrarı muhtemel olan

dair kararının bozulmasına karar vermiştir. Kayseri Bölge Adliye Mahkemesi 1. CD. 2020/271 K. sayılı kararında⁷⁸⁷ olayın gerçekleşmesine dair kanaatini ortaya koymuş, saldırının sona ermesine rağmen sanığın bıçakla müdahaleye devam etmesini ve kasıtlı şekilde hareket etmesini meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmaması açısından gerekçe olarak belirtmiştir. Kayseri BAM 1. CD. TCK'nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulanmamasına dair kararının gerekçesinde “...gerek savunmanın saldırı ile eş zamanlı olarak olmayıp saldırı sona erdikten sonra gerçekleşmesi, gerekse saldırının savunma ile orantılı ve ölçülü şekilde gerçekleşmesi şartının bilerek ve isteyerek aşılması karşısında yasal savunmada sınırın mazur görülebilir bir korku, kaygı veya panik ile aşılması hükümlerinin şartlarının oluşmadığı kanaatine varılmış ve sanık hakkında TCK'nun 27/2 maddesi uygulanmamıştır...” ifadelerinde bulunmuştur. Gerekçeden anlaşılabacağı üzere zaman yönünden sınırın aşılması ve sınırın aşılmasının bilerek ve istenerek diğer bir ifade ile kasten gerçekleşmesi TCK'nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulanmaması açısından gerekçe olarak ortaya konulmuştur. Yargıtay ise alıntılanan kararında “...kavga sırasında maktul ile sanığın

silahlı saldırıyı defetmek amacıyla, mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaşla saldırı ile orantılı bir şekilde maktulü bıçaklamak suretiyle gerçekleştirdiği eylemin, meşru savunmaya ilişkin "gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez" ve "meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez" şeklindeki düzenlemelere uygun olduğu, maktul Berat'a yönelik nitelikli kasten öldürme suçundan TCK'nın 27/2 ve CMK'nın 223/3-c maddeleri uyarınca sanık Hanifi hakkında ceza verilmesine yer olmadığına kararı verilmesi gerektiği gözetilmeden, yanlışlı değerlendirme sonucu yazılı şekilde haksız tahrik altında nitelikli kasten öldürme suçundan mahkumiyetine karar verilmesi...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 26.10.2021, E. 2020/4088, K. 2021/13623, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 22.03.2025.

⁷⁸⁷ “...Suç tarihinden önce Yurt içi Kargo firmasında Kurye olarak çalışan sanık Hanifi Uygur'un kargo teslimatı için gittiği tanık Aysel Deveci ile tanışıp arkadaş olduğu ve görüşmeye başladıkları, bir süre sonra dışarıda buluştuklarında tanık Aysel'in eski erkek arkadaşı olan maktul Berat Küsen ile karşılaştıkları ve sanık Hanifi ile maktul Berat arasında bir gerilim yaşandığı ve tanık Aysel'in soruşturma aşamasında alınmış olan beyanlarına maktul Berat'ın sanık Hanifi'ye büyüklendiği, Hanifi'nin ise maktul Berat'ı "seni buraya gömerim" diyerek tehdit ettiği, devam eden süreçte maktul ile sanığın birkaç kez karşılaştıkları ve sanık savunmasına göre maktul Berat'ın sanık Hanifi'yi tehdit ettiği, olay günü sanık Hanifi'nin sabah çalıştığı işyerine giderken maktulün evinin önünden geçtiği, maktulün sanığı görüp peşine takıldığı, hatta whatsapp üzerinden arkadaşı Alper yıldız'a "Kargocuyu gördüm, vuracağım" şeklinde mesaj gönderdiği, ardından olay yerinde sanığa yetişen maktul Berat'ın sanığın arkasından gelerek elindeki bıçak ile sanığın kafasına vurduğu, bunun üzerine sanık ile maktul arasında kavga başladığı, kavga sırasında her ikisinin yere düştükleri, sanığın yere düşen maktulün üzerine oturduktan sonra üzerindeki bıçağı çıkarıp maktulün vücuduna vurmaya başladığı, olay yerinde maktulün sesini duyarak gelen ve sanığı uyaran tanık Arzu Deveci'nin uyarısına rağmen sanığın maktule vurmaya devam ettiği, akabinde başka gelenlerde olması üzerine sanığın kullandığı bıçak ile birlikte olay yerinden kaçtığı ve çalışmakta olduğu Yurt içi kargo millet Şubesine doğru gittiği, giderken işyerinden arkadaşı oylan arkadaşı olan İsmail Özen'i arayarak durumu haber verdiği, akabinde işyerinin arka sokağında kolluk görevlilerince yakalandığı ve yakalanmasını müteakip suçta kullandığı bıçağı attığı yeri kolluk görevlilerine gösterdiği...” Kayseri Bölge Adliye Mahkemesi 1. CD. 2020/271 K. sayılı kararı, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 22.03.2025.

yere düştüğü, sanığın maktulün elindeki bıçağı alamaması üzerine kargo işinde çalışması nedeni ile yanında bulunan bıçağı çıkartarak maktule birden çok defa sapladığı...” şeklinde gerçekleştiğini kabul ettiği olayda, ilk olarak saldırının sona erdiğini kabul etmemiş sanık ile maktulün kavga etmeye devam ettiğini belirterek zaman yönünden sınırın aşılmadığını diğer bir ifade ile saldırının halen bulunduğunu değerlendirmiştir. İkinci olarak da sanığın maktulden bıçağı alamaması sonrasında kendi bıçağını çıkararak maktule sapladığını belirtmiş sanığın kasten hareket ettiğini değerlendirmiştir. Yargıtay’ın anılan kararında TCK’nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulanmasının gerektiğini belirterek bozma kararı vermesinden de anlaşılacağı üzere Yargıtay’a göre, savunmada bulunan kişinin kasten hareket ederek meşru savunma halinde iken heyecan, korku veya telaş nedeni ile sınırı aşması durumunda TCK’nın 27/2. maddesi hükümleri uygulanabilir. Yargıtay’ın kararına ve değerlendirmelerine katılıyoruz. Savunmada bulunan kişinin kasten hareket ettiği durumlarda da TCK’nın 27/2. maddesi hükümleri uygulanabilir.

7. Meşru Savunmada Sınırın Aşılmasında İrade

Meşru savunmada sınırın aşılmasında kişinin savunma bilinci ve iradesi ile hareket etmesinin şart olup olmadığı ile ayrıca motivasyonun bulunması gerekliliği doktrinde tartışmalıdır. Meşru savunma açısından da benzer mahiyette tartışmalar olup ilgili husus “*Meşru Savunmanın Subjektif Unsuru Sorunu*” başlığı altında incelenmiştir. *Doktrindeki hakim görüşe* göre meşru savunmada sınırın aşılması durumunda kişinin savunma iradesi ile hareket etmesi gerekir. Meşru savunma bilinci ve iradesi ile hareket etmeyen kişinin astenik etkiler nedeni ile sınırı aşması durumunda kişi mazur görülemez⁷⁸⁸.

*Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda cezasızlık durumu için kişide meşru savunma bilinci ve iradesinin olması gerektiği şeklindeki bizim de katıldığımız görüşe*⁷⁸⁹ göre meşru savunmada sınırın

⁷⁸⁸ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 280, kn. 28; Kühn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 434, kn. 149a; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1669, kn. 22; Janique Brüning, "Notwehr und Notwehrexzess – Verteidigungswille bei 'panikbedingter' Notwehrüberschreitung", *Zeitschrift für das Juristische Studium* 5 (2013): 515; Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 387, kn. 590; Armin Engländer, "Der Verteidigungswille", 392, 393; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 674, kn. 22; Harnisch, Knaube ve Schröder, *Falltraining Strafrecht Allgemeiner Teil*, 201, kn. 229.

⁷⁸⁹ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 674, kn. 22; Klaus Rogall, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1057, kn. 17; Haydar Çelik, “Türk Ceza Hukukunda”, 333; Artuk ve diğerlerine göre failin

heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükmünün hukuki esasında ve özünde haksızlığın azalmış olması bulunmaktadır. Haksızlığın azalmasının tek kaynağının haksız saldırıya maruz kalmak olmadığı, savunma iradesi, bilinci olmayan kişinin eyleminde haksızlığın azalmasından bahsedilemeyeceği ifade edilebilir. Bu nedenle sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için kişide bu açıdan iradenin, bilincin bulunması gerekir⁷⁹⁰. Savunma isteğinin bulunmadığı durumlarda astenik etki kişide bulunsu bile sınırın aşılması açısından belirleyici etkinin astenik etki olduğu değerlendirilemez. Sınırın aşılmasında astenik etki yan etki niteliğinde olacaktır⁷⁹¹.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda meşru savunmaya dair somut durumu bilmenin gerekli olduğu ancak ayrıca iradenin ve amacın bulunmasının şart olmadığı görüşüne göre kişinin meşru savunmaya dair somut olayı bilmesi yeterli olup ayrıca savunma amacı (Verteidigungsabsicht) ile hareket etmesi şart değildir⁷⁹². Failin eylemde bulunmasına neden olan amaçların mazeret nedenlerinin uygulanabilirlik koşullarına doğrudan etki etmeyeceği ileri sürülmüştür⁷⁹³.

Meşru savunmada sınırın aşılmasının mazur görülmesinin temelindeki düşünce çifte kusur azalmasıdır. Astenik duygular etkisinde olan kişinin, kanuna uygun hareket etme serbestisi azalmaktadır. Ayrıca kişi sınırı aşsa dahi haksız saldırıyı bertaraf etmektedir. Bu nedenlerle hareket ve neticeye dair haksızlık tam anlamı ile kalkmasa da hafiflemektedir. Bu çifte kusur azalması kişinin cezalandırılmasını artık gereksiz hale getirir. Kişinin kusurunun belirtildiği şekilde azalması için, en azından saldırıya uğrayan menfaatini savunma iradesinin tamamen ikincil nitelikte olmaması gerekir. Kişinin sınırı aştığında cezalandırılması veya cezalandırılmaması hareketlerinin nedenlerine bağlıdır. Mazur görülmenin nedeni kişinin ne genel ne de özel açıdan cezalandırılmasının gerekli olmaması, sosyal açıdan uyum sağlamış kişi olması ve zayıflıktan kaynaklanan davranışlarının taklit edilmesi arzulanan davranış olmaması olsa dahi kişinin hukuki menfaatlerini savunma iradesi ile hareket etmesi gerekir. Sınırın aşılmasında astenik duygular ile birlikte olan astenik duyguların etkisinin baskın olması gerekmez de en

amacının saldırının defedilmesi olması gerekmektedir. Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 507.

⁷⁹⁰ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 674, kn. 22.

⁷⁹¹ Armin Engländer, “§33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 468, kn. 15.

⁷⁹² Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 406, kn. 14; Andreas Popp, Dominik Hotz, ““Kleiner Kinder, kleine Sorgen, große Kinder, große Sorgen””, *JA*, 4 (2016): 271.

⁷⁹³ Andreas Popp, Dominik Hotz, ““Kleiner Kinder”, 271.

azından etkili olmuş olması gerekir. Savunma iradesinin olmaması durumunda astenik duyguların etkisi ile hareket edildiğinden bahsedilemez ve astenik duygular etkisi altında olursa bile eylemin sebebinde sadece eşlik eden unsur olarak bulunma söz konusudur. Bu nedenle bahse konu durumda astenik duygular etkisi ile sınırın aşılması mazur görülemez⁷⁹⁴.

Doktrinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda sınırı aşan kişinin cezalandırılmasında cezalandırmanın genel ve özel önleme amacı bulunmadığının kabul edildiği; kişinin ayrıca savunma iradesi veya amacı ile hareket etmediği durumda kişinin cezasızlık durumundan yararlanamayacağını belirtmenin uygun olmadığı ifade edilmiştir. Bahse konu görüşe göre savunma bilincine eşlik eden başka niyetler olsa da bu eşlik eden niyetler nedeniyle sınırı aşan kişinin toplumdan dışlanması gerektiğini belirtmek doğru değildir⁷⁹⁵.

*Doktrinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması özelinde olmasa da genel olarak mazeret nedenlerinin objektif nitelikte oldukları düşüncesinde olan görüşe göre mazeret nedeninin bilinmemesi, hata nedeniyle yok sanılmış olunması gibi durumlar kişinin mazeret nedenlerinden yararlanmasını etkilemez. Mazeret nedenleri objektif niteliktedir*⁷⁹⁶.

TCK'nın 27/2. maddesi kapsamı altında bulunan durumun oluşabilmesi için savunmada bulunan failin içinde bulunduğu ruh halinin incelenmesi gereklidir. Savunmada bulunan fail mazur görülebilecek nitelikteki heyecan, korku veya telaş nedeniyle saldırının devam edebileceğini, tekrarlanabileceğini düşünerek muhtemel saldırıyı bertaraf etme amacı ile harekette bulunmuş ise TCK'nın 27/2. maddesi gündeme gelecektir⁷⁹⁷.

Alman mahkemelerinin içtihatlarına göre meşru savunma durumunda olduğu gibi meşru savunmada sınırın aşılması halinde de meşru savunma iradesinin (*Verteidigungsabsicht*) bulunması gerekir⁷⁹⁸. Korku, heyecan veya telaş nedeniyle meşru savunmada sınırın aşılmasında zorunlu olarak savunma motivasyonunun

⁷⁹⁴ Armin Engländer, "Der Verteidigungswille", 392, 393.

⁷⁹⁵ Andreas Popp, Dominik Hotz, "Kleiner Kinder", 271.

⁷⁹⁶ Erem, Danişman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 551.

⁷⁹⁷ Gültaş, *Hayata Karşı Suçlar*, 86.

⁷⁹⁸ Kindhäuser, *Strafgesetzbuch: Lehr- Und Praxiskommentar*, 310, kn. 12.

(*Verteidigungsmotiv*) bulunması gerekir. Savunma motivasyonunun bulunması gerekliliği 33. maddenin uygulanabilirliği açısından ön koşul niteliğindedir⁷⁹⁹.

K ile E arasındaki kavgaya tanıklık eden ve K'nın E'yi darp ettiğini gören A, E'ye yönelik eylemler nedeniyle K'ya müdahale etmiş ve üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunurken içinde bulunduğu astenik etkiler nedeniyle sınırı aşmıştır. *Otto* 'ya göre bu durumda A'nın müdahalesinin özünde şiddet eğilimli kişiliği ve K'ya ders vermek bulunsu dahi sınırı aşmasının sebeplerinden birisi astenik etkiler ise hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁸⁰⁰. Meşru savunmanın geçerliliği açısından da kabul ettiğimiz kişinin savunma bilinci ve iradesi ile hareket etmesi gerektiği görüşünün sınırın aşılması açısından da geçerli olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca sınırın aşılmasına dair olayda savunma iradesine öfke veya kızgınlık gibi başka durumların eşlik etmesi halinde savunma iradesi arka planda kalmadığı müddetçe sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Diğer bir ifadeyle savunmaya dair durumun özünde savunma iradesinin olmalıdır.

Yargıtay 6. CD. 2018/622 E. 2020/4126 K. sayılı kararında “...*failin amacı, saldırının defedilmesinden çok, kin duygusunu tatmine yönelik ise meşru savunmada sınırın aşılması değil, ancak haksız tahrik söz konusu olabilecektir...*” denilmektedir. Yargıtay'a göre meşru savunmada sınırın aşılmasından bahsedebilmek için kişinin defetme amacı ile hareket etmesi, diğer bir ifade ile savunma iradesi ile eylemde bulunması gereklidir.

D. Yakın Kişisel İlişkiler ve Tecrübe Edilmiş Saldırlara Karşı Meşru Savunmada Sınırın Aşılmasında Heyecan Korku veya Telaş Halinin Belirlenmesi

Meşru savunmada sınırın aşılması heyecan, korku veya telaş nedeniyle meydana geldiğinde kişinin saldırıda bulunan kişi ile alakası olsun veya olmasın, geçmişteki tecrübeleri, içerisinde bulunduğu ruh halini etkileyebilir. Örneğin kocasının sürekli saldırısına maruz kalan birisi kocasının basit nitelikteki bir eylemi durumunda dahi saldırının devamına dair düşünceler oluşturarak heyecan, korku veya telaş halinde bulunabilir. Diğer yandan aynı şekilde sürekli saldırıya maruz kalan birisi her ne kadar

⁷⁹⁹ Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1669, kn. 22; Janique Brüning, “Notwehr und Notwehrexzess”, 515.

⁸⁰⁰ Harro Otto, “Grenzen Der Straflosen”, 605.

karşısındaki kişi sürekli olarak saldırıda bulunuyor olsa da bu saldırının şiddetinin devamlı aynı olması nedeniyle yine aynı şiddette olduğunu düşünebilir. Bu halde kişinin heyecan, korku veya telaş halinin ise daha az etkide olduğu ifade edilebilir. Tecrübe edilmiş saldırılar durumunda kişinin heyecan, korku veya telaş halinin diğer durumlara göre farklı değerlendirilmesi gerekir. Bazı durumlarda daha fazla heyecan, korku veya telaş hali söz konusu olabilirken bazı durumlarda daha az nitelikte olabilir.

Birlikte yaşayan veya eş olan kişilerin aralarındaki ilişki dikkate alınarak yaşanan anlaşmazlıklar ve saldırıya dönüşen durumlarda kişilerin birbirlerine karşı daha saygılı tutum içerisinde bulunup savunmalarının daha az şiddette olması gerektiği doktrinde *Baumann ve diğerleri* tarafından ifade edilmiştir. Kocas tarafından saldırıya maruz kalan kadının dışarıdaki kişinin saldırısına karşı gösterdiği savunmadan daha az savunma göstermesi gereklidir. Saldırıda bulunan kocası ile ilişkisi nedeniyle daha itidalli davranmalıdır. Saldırgandan kaçma imkanını değerlendirmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluğun istisnai durumları ise kendisini korumanın kaçarak mümkün olmadığı veya başarısız olacağı hallerde saldırıya karşı kaçmayıp savunmada bulunması hallerinde mümkündür. Bu kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu basit nitelikteki saldırılar açısından söz konusudur. Ciddi yaralanma tehlikesi bulunan saldırılara karşı kişinin ne surette ilişkisi olursa olsun meşru savunma hakkı bulunmakta olup meşru savunma hakkını tam olarak kullanmasına müsaade edilmelidir⁸⁰¹.

Garantörlük durumunda da meşru savunmaya dair hakkın sınırlandırılarak kullanılması gerektiği görüşüne göre saldırıya maruz kalan kişinin garantör olması durumunda dışarıdaki herhangi üçüncü kişilere göre daha fazlasını yapması kendisinden beklenmektedir. Garantör olan kişinin onuru zedelenmiş veya kişi basit fiziksel saldırılara maruz kalmışsa saldırıda bulunan kişiyi ancak ağır şekilde yaralaması veya öldürmesi halinde saldırıyı sonlandırması mümkünse savunmada bulunması kendisinden beklenilendir. Üç basamak ilkesi garantöre karşı gerçekleştirilen saldırılar açısından da değerlendirilmelidir⁸⁰².

Eşler arasındaki ilişkide yaşanan önceki tartışmalar nedeniyle gereklilik ve ölçülülük sınırlarının daha sıkı şekilde korunması gerektiği bazı Alman yargı kararlarına

⁸⁰¹ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 410, kn. 60.

⁸⁰² Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 157, kn. 382.

da yansımıştır. Örnek olarak verilen kararda⁸⁰³, savunmada bulunan fail A, kocası E ile sık sık tartışma yaşayan ve fiziksel olarak çatışan bir kişidir. Kocası E'nin davranışlarını uzun yıllar bildiğine dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda bu durumları yaşadığı için fiziksel yaralanmalara dair beklentisinin daha ciddi olmayacağı kanaati oluşmuştur⁸⁰⁴. Bahse konu karardaki belirlemelere göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması incelendiğinde saldırıya maruz kalan A'nın, sürekli mevcut olan anlaşmazlık ve saldırının şiddetine dair bilgisi dikkate alındığında ek bir durum mevcut değilse heyecan, korku veya telaş düzeyinin daha az nitelikte olmasının gerektiği sonucuna varılabileceği belirtilebilir. Tecrübe edilmiş saldırılara karşı savunma halinde, kişinin astenik etkiler içerisinde daha az bulunması ve dolayısıyla davranışlarını yönlendirme serbestisinin daha az etkilendiği ifade edilebilir. Ancak kanaatimizce bu şekilde gerçekleşen olaylarda her somut olay kendi şartlarında olay anındaki duruma göre değerlendirilmelidir. Her tecrübe edilmiş saldırı durumunda kişinin daha az heyecan, korku veya telaşa kapılması gerektiği ve dolayısıyla savunmaya dair eylemlerinin daha ölçülü, sınırı aşmayan düzeyde olmasının şart olduğu ifade edilmemelidir.

Doktrinde üç basamak ilkelerinin, meşru savunma hakkının sınırlandırılmasının yakın kişisel ilişkisi bulunan kişiler açısından uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Kişinin yakın kişisel ilişkisi nedeni ile hem karşısındakini koruması gerektiğini söylemenin hem de hiçbir ilişki bulunmayan kişiler arasındaki meşru savunma sınırlarını uygulamanın doğru olmadığı belirtilmektedir. Bahse konu görüşe göre, bu nedenle aralarında sorun olmayan karı kocalar arasında saldırı durumunda utanç verici de olsa öncelikle kaçma imkânı değerlendirilmelidir. A eve sarhoş bir şekilde gelir ve karısı olan B'ye sebebi bulunmadan yüzüne vurarak saldırır. B'nin kolay şekilde mutfığa kendisini kilitleyip saklanması ve A'nın sakinleşmesini beklemesi mümkünken A'ya vazo ile saldırıp A'yı yaralaması durumunda meşru savunmanın tamamen göz ardı edilmeyip sınırlandırılmasının düşünülmesi gereklidir. Meşru savunmanın tamamen dışlanarak güçlünün hukukunun üstün tutulması doğru değildir. Saldırıdan başka türlü kurtulma imkânı mevcut değilse meşru savunma tamamen dışlanmamalıdır. Kişiye kaçma yükümlülüğü ve hafif olanı tercih etme yükümlülüğü yüklenilmemelidir. Ancak ilgili görüşe göre yukarıda ifade edilen şartlar yakın ilişkilerin bulunduğu durumlarda

⁸⁰³ BGH 3 StR 159/74, NJW 1975, 62; Aktaran, Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 204, kn. 162.

⁸⁰⁴ Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 204, kn. 162.

geçerlidir. Eğer uzun zamandır mevcut olan anlaşmazlık, sıklıkla mevcut olan şiddet söz konusu ise bu durumda aile ilişkisi söz konusu olsa da kişiden kaçması⁸⁰⁵, koruyucu savunmada bulunması ve savunmasını hafif düzeyde tutması beklenilmez⁸⁰⁶.

Önceden belirli eylemlere maruz kalmış olmak kişinin psikolojik durumlardan etkilenmesi diğer kişilere göre farklıdır. Dolayısıyla bu kişilerin meşru savunma esnasında sınırı aşmaları halinde heyecan, korku veya telaş hallerinin etkileri ayrıca incelenmelidir.

Kötü muameleye maruz kalmış olan kişinin devam eden saldırılara yönelik olarak kendilerini savunmaları durumunda meşru savunma hükümlerinin uygulanabilirliği açısından saldırının güncelliği hususu dikkate alınmalıdır. Doktrinde Amerikan hukukunda, saldırının güncelliği ile yakın tehlike halinin anlaşıldığı belirtilmiştir. Savunmanın güncelliğinin mevcut olup olmamasına ilişkin yapılacak yorum meşru savunma hükümlerinin uygulanmasını etkiler niteliktedir⁸⁰⁷.

İstismarcı (savunmada bulunan kişi tarafından daha öncelerde de istismara maruz kaldığı kabul edilerek istismarcı ifadesi kullanıldığı belirtilmiştir) tarafından henüz istismara yönelik eylemin gerçekleştirilmediği veya saldırmak üzere olmadığı durumlarda istismarcısını öldüren kişinin durumunda meşru savunma halinin var olduğunu ifade etmek iyi niyetli olsa da yanlıştır⁸⁰⁸.

Dressler'e göre kötü muameleye maruz kalmış kadınlara dair meşru savunma açısından özerklik teorisi iyi bir gerekçedir. Saldırıda bulunan kişi savunmada bulunan kişinin vücut bütünlüğüne yönelik olarak saldırırsa bu durumda kişinin bu saldırıya son verilmesini talep etme hakkı vardır. Kişinin vücuduna parmak ile dokunulması durumunda saldırı hali bulunmaktadır. Bu durumda savunmada bulunan kişi bu saldırının sona erdirilmesini talep edebileceği gibi talebinin sonuçsuz kalacağı ortaya çıkmış ise ölçülü güç de kullanabilir. Bu ölçülü güç meşru niteliktedir. Kişiyi öldürmek meşru savunma kapsamında değerlendirilemez. Özerklik teorisi, hakkın kaybedilmesi teorisine nazaran tercih edilebilir niteliktedir. Özerklik teorisinde odaklanılan nokta saldırının

⁸⁰⁵ *Meşru savunmada kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu hakkında "Gereklilik" başlıklı kısımda detaylı düşüncelere yer verilmiştir.*

⁸⁰⁶ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 157, kn. 381.

⁸⁰⁷ Apaydın, *Meşru Savunma*, 207.

⁸⁰⁸ Apaydın, *Meşru Savunma*, 215.

hakları olmayıp savunmada bulunan kişinin haklarıdır. Yakın tehdit altında bulunan kişi saldırganın ölümcül davranışlarda bulunması söz konusu ise meşru savunma gereğince özerklik hakkı da gözetildiğinde saldırganını öldürebilir⁸⁰⁹.

Sistematik olarak saldırıya uğrayan kişinin saldırıyı gerçekleştiren kişiyi öldürmesi halinde savunmanın ölçüsüz olduğu belirtilebilir. Ancak kişi yaşamış olduğu olaylar nedeniyle ruhsal durumu da dikkate alınarak mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunmaktadır. Dolayısıyla başka çaresi olmadığına inanan kişinin maruz kaldığı şiddet nedeniyle korku, heyecan veya telaş içerisinde olması doğal ve beklenilir bir durumdur. Adalet düşüncesi de dikkate alındığında savunmada bulunan kişi hakkında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması hükümlerinin uygulanmasının mümkün olduğu doktrinde ifade edilmiştir⁸¹⁰.

Kanaatimizce istismara veya kötü muameleye maruz kalan kişiler açısından meşru savunmanın şartları yine saldırıya ve savunmaya ilişkin şartların olağan şekilde değerlendirilmesi ile belirlenmelidir. Kötü muameleye maruz kalmak veya sürekli istismara uğramak kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisini önemli düzeyde etkileyen bir durumdur. Sınırın aşılması açısından durum incelendiğinde bahse konu kişilerin heyecan, korku veya telaş hallerinin önemli düzeyde yüksek olduğu göz önüne alınmalıdır. *Kişi sürekli olarak istismara, kötü muameleye maruz kalmışsa istismarcı kişinin yaşam hakkı olmadığı için öldürülmesi meşru görülmelidir* ifadesi hukuka uygun değildir. İstismara veya kötü muameleye maruz kalan kişinin heyecan, korku veya telaş düzeyinin istismara maruz kalmayan kişilere göre önemli ölçüde yüksek olduğu ise ayrıca dikkate alınmalıdır.

Doktrindeki bir görüşe göre kötü muameleye maruz kalmış olan ve sistematik olarak eziyet suçu niteliğinde sürekli tekrarlanan istismar durumunda kişinin saldırıda bulunan kişiyi öldürmesi durumunda sona ermiş saldırının varlığı söz konusu değildir. Bu durum saldırının muhakkak tekrarlanacağı sonucuna götürebilir ve meşru savunmanın uygulanabilmesi mümkün olacaktır. Ancak bunun için somut olayın şartları

⁸⁰⁹ Joshua Dressler, “Battered Women and Sleeping Abusers: Some Critical Reflection”, *Ohio State Journal of Criminal Law*, 3 (2006): 366.

⁸¹⁰ Efser Erden Tütüncü, “Örselenmiş Kadın Sendromu” Argümanının Türk Hukukunda Meşru Savunma Kapsamında Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler (*)1”, *Fasikül Hukuk Dergisi*, 11/111 (2019): 478.

değerlendirilmelidir⁸¹¹. Düzenli olarak saldırıda bulunan saldırganın savunma hareketinin gerçekleştirildiği esnada uykuda olması gibi mevcut saldırıda bulunmadığı hallerde önceden gerçekleştirmiş olduğu saldırıların etkisi halen sürmektedir. Düzenli olarak saldırıya maruz kalan kişinin önceki tecrübeleri ve saldırının tekrarlanacağına dair inancı da dikkate alındığında tekrarı muhakkak saldırının varlığı söz konusu olabilir. Tecrübe edilmiş olunan şiddet döngünün bu durumu doğruladığı doktrinde ifade edilmiştir⁸¹².

Sürekli olarak şiddete maruz kalan kişinin psikolojisi dikkate alındığında şiddetin kalıcı olduğu ve durumun tekrarlanacağı konusunda soru işareti olmadığı doktrinde belirtilmektedir. Sürekli şekilde saldırıya ve şiddete maruz kalan kişinin korku, tedirginlik, stres bozukluğu anlaşılabılır niteliktedir⁸¹³. Saldırının tekrarının mutlak olacağına dair kanaat için ise bu şekilde duygu durumları içerisinde bulunmak yeterli değildir. Başka hususların da bulunması gerekir.

Kötü muamele açısından alışkanlığın mevcut olduğu ilişki durumunda dahi saldırıda bulunan kişinin aktif olmadığı, saldırının var olmadığı durumda öldürülmesi halinde meşru savunma değerlendirilmesinde bulunulmamalıdır. Mevcut saldırı durumu da olmadığından meşru savunma veya meşru savunmada sınırın taksirle veya heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasından bahsedilemez. Aksi durumda ölüme yönelik sonuçlara dair sınırlar çok genişletilmiş olunur⁸¹⁴.

Yargıtay 1. CD. 2011/1267 E. 2011/4491 K. sayılı kararında⁸¹⁵ sürekli olarak cinsel saldırıya maruz kalan sanığın, babası olan maktulü uyuduğu esnada, tekrar cinsel

⁸¹¹ Fulya Eroğlu, Alev Özeroğlu, “Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Sendromu”nun Meşru Savunma Açısından Değerlendirilmesi”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/1 (2020): 1415; Efser Erden Tütüncü, “Örselenmiş Kadın”, 478; İlkay Nadir, *Örselenmiş Kadın Sendromu: Geleneksel Meşru Savunma Doktrini Karşısında Sürekli Şiddet Hali* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 218.

⁸¹² Fulya Eroğlu, Alev Özeroğlu, “Kötü Muameleye”, 1423.

⁸¹³ Recep Kahraman, “Türk ve Alman”, 544.

⁸¹⁴ Ozan Ercan Taşkın, “Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Reaksiyonu: Meşru Savunma mı, Mazeret Nedeni mi?”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 7/20 (2012): 57.

⁸¹⁵ “...Dosya içeriğine göre; sanık Banu'nun maktulün öz kızı olduğu, sanığın, Durdu Mehmet Kılıç ile 24/08/2004 tarihinde evlendiği; maktulün, 23/09/2004 tarihinde damadına karşı yaralama, sövme ve tehdit suçlarını, 09/11/2005 tarihinde yaralama ve tehdit suçlarını, 14/11/2005'te kendi evini kasıtlı olarak yakma suçunu işlediği iddiası ile Afşin Asliye Ceza Mahkemesinde kamu davaları açıldığı, davaların suç tarihinde derdest olduğu; maktulün, kızı olan sanığa evliliği süresince "10 tane çocuğun da olsa seni bu kişiden ayırıp yanıma alacağım, isteyen olursa da vermeyeceğim" şeklinde sözler söylediği, tüm bu olaylardan sonra sanığın, Afşin Asliye Hukuk Mahkemesinin 25/01/2006 tarih, 2006/19 Esas, 2006/16 Karar sayılı olup, aynı gün kesinleşen kararı ile eşinden boşandığı ve baba evine döndüğü; maktulün, olay tarihinden önceki 6 ay boyunca, evlilik geçirmiş ve 22 yaşında olan sanık kızını diğer aile bireyleri içinde dahi kucağına almak, kalçasına ve göğsüne dokunmak sureti ile taciz ettiği, aynı odada kalan 14 yaşındaki diğer kızı Bahar'ın uyuduğundan emin olduğunda odaya girip Banu'nun kalçalarına ve göğsüne dokunarak taciz

saldırıda bulunacağı ve tekrarı muhakkak saldırıya maruz kalacağı inancında olarak eylemde bulunduğu belirtilerek mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş nedeniyle aştığı, bu durumda hakkında TCK'nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir.

Somut olayda maktul baba defalarca sanık olan kızına cinsel tacizde ve saldırıda bulunmuş, zorla cinsel ilişkiye girmesini sağlamış, bu eylemlerin bazılarında silah kullanmıştır. Olay günü ise babasının yalnız olarak uyumakta olduğunu gören sanık, babası maktulün silahını almış ve babasını öldürmüştür. Sistematik olarak ve sürekli saldırıya maruz kalan sanığın korkuya kapıldığı ve psikolojik olarak etkilenmiş olduğu kabulü doğrudur. Ancak sanığa yönelik olarak maktul tarafından gerçekleştirilen mevcut bir saldırının varlığından bahsedilemez. Tekrarı muhakkak saldırının var olup olmadığına yönelik olarak da sanığın içinde bulunduğu durum ve tecrübe edilmiş olunan olaylar dikkate alındığında tekrarı muhakkak saldırının var olduğunu değerlendirmesi olağan durum olarak kabul edilebilir. Ancak sanık saldırının tekrarının muhakkak olacağını düşünüyor olsa da hürriyetinin kısıtlandığı yönünde belirleme de bulunmadığı dikkate

ettiği, tabancayı sanığın kafasına dayamak sureti ile tehdit ederek, onunla birden çok kez ve rızası dışında cinsel ilişkide bulunduğu; yaşanan bu ilişkiler sonucu sanığın hamile kaldığı; kadın doğum uzmanı Dr.Sermin Dilber'in özel muayenehanesinde 16/04/2008 tarihinde kürtaj yaptırdığı; maktulün, 27/06/2008 günü eve geç geldiklerini bahane ederek sanığı, eşini ve diğer kızı Bahar'ı evden kovduğu, sanığın, annesi ve küçük kızkardeşi ile beraber işletmekte oldukları bazlama dükkanında geceledikleri; maktulün, ertesi gün işyerine giderek diğerlerini eve gelmemeleri konusunda tehdit ederek, Banu'yu kolundan tutup eve götürdüğü ve evde silah zoru ile tekrar cinsel ilişkiye girdiği; sanığın, o gün evde kalıp ertesi gün işe gittiği, olaydan bir gün önce 29/06/2008 tarihinde saat 20.00 sıralarında annesi Cezvenur ve kardeşi ile beraber eve girdikleri, maktulün, eve gelmelerine ses çıkarmadığı, televizyon izlemekte olan maktulün, eşinin uyumasından sonra arada mutfığa girip çıkmak sureti ile kızlarının odasını gözleyerek küçük Bahar'ın uyumasını kolladığı, Bahar'ın ve sanığın uyumasından sonra saat 24.00 sıralarında kızı Banu'nun yanına gidip eli ile kalçasına ve göğüslerine dokunmak sureti ile tacizde bulunduğu ve uyanan sanığa "salona gel" dediği, sanığın "Ben senin kanındanım canındanım" demesi üzerine "seni istiyorum, kaçışın yok, sen benim olacaksın, tersten bir kere birlikte olalım" diyerek eli ile gerçekleştirdiği tacizlerini devam ettirdiği, sanığın bağıracağını ve annesini çağıracağını söylemesi üzerine "Tamam ben sabrederim, bugün olmazsa yarın seni mutlaka elde edeceğim ve seninle birlikte olacağım" diyerek odadan çıktığı; maktulün, her zaman yaptığı gibi, gece tekrar taciz ve tecavüz için gelebileceği ve ertesi gün annesini ve kızkardeşini evden uzaklaştırdıktan sonra kendisine silah tehdidi ile tecavüz edeceği endişesiyle korkuya kapılan sanığın, maktule ait silahı yerinden alıp yastığını altına koyduğu, sabah saat 07.30 sıralarında annesinin mutfakta olması nedeni ile babasının yalnız olarak uyumakta olduğu odaya girip, çaresizlikten kaynaklanan korku ve panikle ona ikisi enseye ve bir adedi sırt bölgesine olmak üzere 3 el ateş etmek suretiyle öldürdüğü olayda; açıklanan olaylar zinciri içinde ırzına yönelik ısrarlı saldırılardan maktulün vazgeçmeyeceği ve o an için son verilen saldırıların tekrarının muhakkak olduğu inancına kapılarak, meşru savunma koşulları içinde, ancak mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaş ile sınırı aşarak maktulü öldüren sanık hakkında TCK.nun 27/2 ve CMK.nun 223/2-c maddeleri uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi yerine delillerin takdirinde yanılığa düşülerek TCK.nun 82/1-d,29,62 maddeleri ile hüküm kurulması..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 14.07.2011, E. 2011/1267, K. 2011/4491, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

alınarak mevcut durumda kolluk birimlerine bildirimde bulunması gibi yöntemlere başvurulması mümkünken maktulü öldürmesi meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir. Saldırıya ilişkin şartlar gerçekleşmediğinden, meşru savunma ve dolayısıyla meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Kanaatimizce haksız tahrik altında eylemde bulunan sanığın tekrarı muhakkak saldırıya dair inancının bulunması halinde meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümlerinin değerlendirilmesi ile uygulanabilirliğinin tartışılması mümkündür. Somut olayda TCK'nın 27/2. maddesi uygulanmamalıdır.

Yargıtay 1. CD. 2023/6652 K. sayılı kararı⁸¹⁶ dikkate alındığında heyecan, korku veya telaş halinin mazur görülmesi açısından geçmişte meydana gelmiş ancak etkileri devam eden eylemlerin de gözetilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. A şahsının geçmişte yaşadığı ve etkileri devam eden şiddet eylemlerinin etkisi ile o anda var olan saldırıya yüklediği anlam ile daha önce saldırgan tarafından hiç saldırıya uğramamış B şahsının saldırıya yüklediği anlam aynı değildir. Burada şu sorun ortaya çıkmaktadır; şahsın daha önceden maruz kaldığı saldırının faili ile o andaki saldırının failinin aynı şahıs olması gerekli midir? Örneğin savunmada bulunan şahıs olaydan bir ay öncesinde K şahsının saldırısına maruz kalmış, iki ay önce L şahsının saldırısına maruz kalmış, üç ay önce de M şahsının saldırısına maruz kalmıştır. Olay günü T şahsının saldırısına maruz kalan kişinin mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş halinin tespitinde öncesinde yaşadığı saldırılar nedeni ile etki altında bulunduğu psikolojik hal dikkate alınmalı mıdır? Bahse konu durumlarda saldırıda bulunan şahıs başka şahıs da olsa şahsın önceden sürekli olarak saldırıya maruz kalması, heyecan, korku veya telaş halinin tespitinde dikkate alınmalıdır.

Kötü muameleye sürekli olarak maruz kalan kişinin ve tecrübe edilerek devamlı olacak şekilde saldırıya maruz kalan kişilerin herhangi saldırı durumu söz konusu olmamasına rağmen önceden saldırıda bulunan kişiye karşı eylemde bulunmaları durumunda meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması halinin değerlendirilmesi gerekir. İlk olarak bu saldırıların, kötü muamelelerin sürekliliğine dair

⁸¹⁶ “...sanığın o anki hal ve şartlara göre var olan saldırı ile orantılı bir biçimde kendinde meydana gelen korku ve telaş altında sınırı aşarak eylemi gerçekleştirdiği, bu sınır aşımının mevcut durum ve eklenen, süregelen şiddet nedeniyle maruz görülebilecek bir düzeyde olduğu kabul edilip...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 31.10.2023, E. 2022/9296, K. 2023/6652, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

belirleme yapılmalıdır. Sürekliliğe dair belirlemede bulunulurken objektif inceleme yapılmalı kişinin subjektif değerlendirmesine göre saldırıların sürekli olduğu kanaati belirleyici olmamalıdır. Sürekli bir saldırının varlığı söz konusu denilebiliyorsa savunmada bulunan kişinin saldırıdan başka türlü kaçınma olanağı incelenmelidir. Neticeten olayda mevcut bir saldırı değil tekrarı muhakkak saldırının varlığı incelenmelidir. Sürekli saldırı ve kötü muamele durumunda saldırıda bulunanın aktif davranışı olmamasına rağmen savunmaya dair eylemde bulunulduğunda mevcut saldırıdan bahsedilemez. Mevcut saldırının varlığı durumunda kaçınma ve kaçma imkanının değerlendirilmesi zorunluluğu savunmada bulunan kişiye yüklenemese de tekrarının muhakkak olduğu düşünülen saldırılarda kötü muameleye veya sürekli şiddete maruz kalmış kişilerin aktif davranış söz konusu değilse kaçınma imkânını değerlendirmeleri gerekir. Sürekli ve sistematik durumun var olduğu ifade edilebiliyor olsa da kanaatimizce aktif davranışı olmayan (örneğin uyuyan, tv izleyen vb) kişiye karşı eylemde bulunulması halinde meşru savunma hali yoktur. Bahse konu durum daha önce belirttiğimiz istisnalar kapsamında olmadığından dolayısıyla meşru savunmada sınırın taksirle veya heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabileceğinden de bahsedilemez. Çünkü bahse konu durum halinde meşru savunmanın şartlarından olan saldırının varlığı noktasında eksiklik mevcuttur. Nitekim kendisine cinsel saldırıda bulunan veya şiddet uygulayan kişiye yönelik eylem yerine kolluk kuvvetlerine bildirme imkânı da değerlendirilmelidir. Tekrarı muhakkak saldırı durumu mevcut denilebilirse ve savunmada bulunan kişinin kilitli kapı gibi hürriyetinin engellendiği hallerde, savunmada bulunan kişinin saldırının engellenmesini sağlar nitelikte (örneğin yaralama) eylemlerde bulunması durumunda ölçülülük de dikkate alınarak meşru savunmanın varlığı incelenebilir. Aynı şekilde kişinin maruz kaldığı sistematik saldırılar nedeniyle içinde bulunduğu psikolojik haller de dikkate alınarak sınırın aşılması da değerlendirilebilir. Tüm bu değerlendirmeler her somut olay ayrı şartlarıyla incelenmelidir. Tecrübe edilmiş saldırılar durumunda kötü muamele ve sistematik saldırılarda kişinin saldırının varlığına dair inancı hukuka uygunluk nedenini maddi şartlarında hata açısından, içinde bulunduğu psikolojik durum da meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından ayrıca değerlendirilmelidir.

E. Varsayılan Meşru Savunmada ve Varsayılan Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumlarında Mazur Görülebilirlik Sorunu

Varsayılan meşru savunma durumunda sınırın aşılması, sınırın taksirle aşılması şeklinde gerçekleşebileceği gibi heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması şeklinde de gerçekleşebilir.

Eylemde bulunan failin zihninde canlandırdığı saldırının, tüm yönleriyle gerçekte mevcut olması halinde gerekli bir savunma olacağı ifade edilebilirse bu durumda varsayılan meşru savunma hali söz konusudur. Ancak failin zihninde canlandırdığı saldırının gerçekte bulunması halinde dahi gerçekleştirilen eylem meşru savunma için gerekliliğin ötesindeyse bu durumda varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması söz konusudur⁸¹⁷.

Alman hukukunda ilgili konu genel olarak “*putativnotwehrexzess*” başlığı altında incelenmiştir. Ayrıca ilgili konunun zaman yönünden sınırın aşılması ile de ilgisi bulunmaktadır. Her iki konunun da doktrinde ayrı başlıklar altında incelendiği ve farklı teoriler çerçevesinde tartışıldığı⁸¹⁸ dikkate alınarak çalışmamızda her iki konuya dair ayrı başlık ve incelemede bulunmanın doğru olacağını düşünüyoruz.

İfadelerin benzerliği nedeniyle öncelikle ayırt edilmesi gereken husus varsayılan meşru savunma durumunda sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanması durumu ayrı bir konuyken, varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanması durumunun ise ayrı bir konu olduğudur. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi varsayılan meşru savunma durumundan bahsedebilmek için, *varsayılan hal gerçekte mevcut olsaydı eylem gerekli ve ölçülü olurdu* ifadesinde bulunabilmek gerekir. Gerekliliğin ve ölçülülüğün aşıldığı durumlar ise varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması olarak ifade edilmelidir. Her iki durum açısından da sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği farklıdır.

⁸¹⁷ Armin Engländer, "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", *JuS*, 5 (2012): 408; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 437, kn. 155.

⁸¹⁸ *Zamanda sınırın aşılması ile varsayılan meşru savunmada sınırın aşılmasının farklı hususlara dair olduğu kanaatindeyiz. Varsayılan meşru savunmada tamamen failin zihninde bulunan durumlar nedeniyle saldırıya ilişkin şartlara dair varsayım durumu mevcuttur. Zamanda sınırın aşılmasında ise saldırının yakın olması veya sonlanmış olması söz konusudur.*

A, kendisine cinsel olarak saldıracağını düşündüğü B'yi, telaş halinde olması nedeniyle yanlış anlamış ve bacağından vurup yaralayabilecekken öldürmüştür. Bu örnek varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasına örnek olarak gösterilebilir⁸¹⁹. Bahse konu olayda B'nin A'ya yönelik herhangi bir saldırısı yoktur. Dolayısıyla A meşru savunma hali içerisinde değildir. A'nın zihninde varsaydığı durum gerçekte mevcut olsaydı dahi eylemi meşru savunma kapsamında değerlendirilmemelidir.

Varsayılan meşru savunma durumunda sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerine başvurulabilmenin mümkün olup olmadığı açısından astenik etkilerin dikkate alınması gerekir. Astenik etkilerin bulunmadığı bir durumda sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerine başvurulamaz⁸²⁰.

*Kişinin saldırı altında bulunduğu varsayımı ile hareket ettiği ve sınırı aştığı halin zamanda sınırın aşılmasından farklı olduğu görüşüne*⁸²¹ göre varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması halinde saldırı hususu kişinin sadece zihninde mevcuttur. Örnek olarak; avcı olan T, gezgin olan W'nin kaçak avcı olduğunu düşünür ve ondan kimliğini göstermesini ister. W'nin kendisine doğru yürüdüğünü gören T bunun bir saldırı olduğunu değerlendirir ve W'ye ateş eder. Bu durumda zamanda sınırın aşılması söz konusu olmayıp savunmada bulunduğunu düşünen kişinin varsayımı nedeniyle varsayılan meşru savunma veya varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması hali söz konusudur. Meşru savunmaya dair saldırı durumu sadece T'nin zihninde mevcuttur. Varsayılan meşru savunma durumunda sınırın aşılması halinde izin normunun şartlarında hata ve sınırın aşılmasının birleşimi vardır⁸²². Varsayılan meşru savunma durumunda

⁸¹⁹ Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 222, kn. 17; Gece geç saatlerde evine gitmekte olan A'nın güvenli olmayan bir bölgeden geçerken havanın karanlık olmasının da etkisi ile kendisine saati soran B'nin kendisine saldıracağını düşünmesi üzerine korku halindeyken B'yi bıçaklar. A'nın varsayımı neticesinde gerçekleştirdiği eylemde B'nin açıkça güçsüz, zayıf biri olması ve silahsız olması da dikkate alındığında aşırılık mevcuttur. Bu durumda varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması mevcuttur. Bahse konu örnek olay için bakınız; Gerhard Timpe, "Grundfälle zum entschuldigenden", 121.

⁸²⁰ Armin Engländer, "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", 409.

⁸²¹ Walter Perron, Jörg Eisele, "§33 Überschreitung der Notwehr", 680, 681, kn. 8; Hillenkamp, Cornelius, 32 *Probleme Aus Dem Strafrecht Allgemeiner Teil*, 92, 93; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 125.

⁸²² Hillenkamp, Cornelius, 32 *Probleme Aus Dem Strafrecht Allgemeiner Teil*, 92, 93; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 125.

sınırın aşılması halinde zamanda sınırın aşılmasının aksine mevcut, sonlanmış veya yakın bir saldırı durumu yoktur⁸²³.

Varsayılan meşru savunma durumunda kişinin sınırı aşması halinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalıdır. İlk olarak inceleyeceğimiz husus varsayılan meşru savunma durumunda, sınırın aşılması hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı sorunudur.

Somut olarak sınırı aşılabilecek bir meşru savunma halinin varlığından bahsedilemeyeceği durumda meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerine başvurulamayacağı görüşüne göre sınırın aşılması hükümlerine başvurabilmek için meşru savunma halinin gerçek anlamda var olması gerekir⁸²⁴. Meşru savunmanın şartları gerçekleşmediği veya var olan şartlar ortadan kalktığı için failin hukuka uygunluk nedeni içerisinde olduğunu düşünerek hareket etmesi hukuka uygunluk nedenlerinde maddi şartlarda hata kapsamında değerlendirilmelidir⁸²⁵.

Kanaatimizce, meşru savunmaya dair hal mevcut olmadığı için varsayılan meşru savunma durumunda mazur görülebilirliğin mümkün olmadığını ifade etmek ile meşru savunmaya dair hal varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda da bulunmadığından varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda da mazur görülebilirliğin mümkün olmadığını ifade etmek uyumlu nitelikte olacaktır.

Varsayılan meşru savunma durumunda, sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğinin hatalı değerlendirmenin saldırının varlığına dair değil şekline,

⁸²³ Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 680, 681, kn. 8.

⁸²⁴ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 357; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 323; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 665; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 753; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 188; Topçu, *Meşru Savunma*, 692; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 154; Haydar Çelik, “Türk Ceza Hukukunda”, 332; Hasan Sınar, “Self-Defense”, 58.

⁸²⁵ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 311; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 753; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 323; Kartal’a göre hata hükümleri değerlendirilirken sınırın aşılması halinin de dikkate alınması gerekir. Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 195; Apaydın, *Meşru Savunma*, 262; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 425; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, dipnot 859; Recep Kahraman, “Türk ve Alman”, 551; Mahmut Koca, İlhan Üzülmmez, “Hukuka Uygunluk”, 51, 52; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 237, 238, kn. 42; Gropp, Sinn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 326, kn. 163, 164.

*şiddetine ilişkin olduğunda mümkün olduğunu savunan görüşe*⁸²⁶ göre kaçınılabilir hata durumunda kişinin taksirli sorumluluğu söz konusu olduğundan bu durumda hata hali söz konusu olsa da sınırın aşılması hükümlerinin göz ardı edilmemesi gerekir. Objektif olarak meşru savunma halinde bulunan kişinin korkusu nedeniyle saldırının şiddeti ve şeklini hatalı değerlendirmesi ve buna göre eylemde bulunması söz konusu olduğundan sınırın aşılması hükümleri lehine uygulanmalıdır. Burada kişinin algıladığı saldırı gerçekleşseydi kişinin meşru savunma halinde kabul edileceği dikkate alınmalıdır⁸²⁷. Bahse konu görüşe göre meşru savunmanın varlığını doğru değerlendirerek içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırı aşan kişi gibi saldırının boyutunu heyecan, korku veya telaş nedeniyle doğru değerlendiremeyen kişi de sınırın aşılması hükümlerinden faydalanmalıdır. Bir futbol maçı esnasında rakip takımdan olan A ve B arasında B'nin sürekli olarak A'yı ittiği durumda A'nın kaçınılabilir şekilde hata yapıp B'nin elinde bıçak olduğunu düşünüp bu varsayım sonucu bıçakla B'yi ağır şekilde yaralaması durumunda A'nın sınırın aşılması hükümleri gereğince mazur görülmesi gerektiği ifade edilmiştir⁸²⁸. Saldırının var olması ve nasıl gerçekleştiği şeklindeki hatalar açısından farklı uygulama yapılmasının nedeninin sınırın aşılmasının hukuki esası ile ilgili olduğu doktrinde belirtilmiştir. Saldırının nasıl gerçekleştiğine dair hatadan farklı olarak saldırının var olması hususunda yapılan hatada sınırın aşılmasından etkilenen mağdurun somut olaya etkisi olmadığı, farkın bu olduğu ifade edilmiştir. Saldırının var olmasına ilişkin yapılan hatada sadece psikolojik etkiler mevcut olup bu nedenle iki hata hali arasında ayırım yapılması gerektiği belirtilmiştir⁸²⁹.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre mazeret nedenlerinin uygulanabilirliği için öncelikle hukuka aykırılığı veya kusuru kaldıran halin bulunmadığı bir durum mevcut olmalıdır. Diğer bir ifade ile kusurluluğu kaldıran hal veya hukuka aykırılığın

⁸²⁶ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 276, kn. 16a; *Engländer saldırının var olup olmadığına dair hata durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağını belirtmiştir. Ancak saldırının şiddeti ve şekline dair hata durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilir olduğu kanaatindedir.* Armin Engländer, "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", 409; Armin Engländer, "33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr", 466, kn. 7.

⁸²⁷ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 276, kn. 16a.

⁸²⁸ Armin Engländer, "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", 409.

⁸²⁹ Armin Engländer, "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", 410.

bulunmadığı hal bulunuyorsa mazeret nedenlerine dair değerlendirme yapılamaz⁸³⁰. Dolayısıyla hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata yapılmışsa ve hata kaçınılmaz nitelikteyse farklı teoriler çerçevesinde düşünülse dahi kast veya taksirin bulunduğu haksızlık ile kusurluluk ortadan kalkar. Bu nedenle kaçınılmaz hata durumunda sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle değerlendirmede bulunulmasına gerek yoktur⁸³¹.

Varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabilir olup olmadığı da doktrinde tartışmalıdır. *Alman ceza hukukuna ilişkin doktrinde, hatalı bir şekilde davranılarak meşru savunma durumu içerisinde bulunduğu varsayımı ile savunmada bulunulması ve sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı görüşü* mevcuttur. Maddenin lafzı dikkate alındığında hükmün uygulanabilmesi için meşru savunma halinin varlığı gereklidir. Gerçek, güncel, haksız saldırı söz konusu değilse savunmada bulunularak sınırın aşılması halinde haksızlığın azalması mümkün değildir⁸³². Hata ile kendisinin saldırı altında bulunduğunu düşünen kişinin gereklilik sınırlarını aşarak savunmada bulunması ve sınırı aşması halinde hakkında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasına dair uygulama yapılması haksız iyileştirmeye neden olur⁸³³. Meşru savunmada sınırın aşılmasının mazur görülmesinin tek nedeni sınırı aşan failin psikolojik hali olmayıp ayrıca sınırın aşılmasından zarar gören mağdurun katkısı ile

⁸³⁰ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 236, kn. 1; Armin Engländer, "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", 410.

⁸³¹ Armin Engländer, "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", 409.

⁸³² Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 124, kn. 43; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 474; Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 242, kn. 708; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 149, kn. 407; Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 390, kn. 593; Krappidel, "Zur Straflosigkeit", 27; Gunnar Duttge, "§33 Überschreitung der Notwehr", 404, 405, kn. 10, 11; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1667, kn. 18; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 430; Henning Rosenau, "§33 Überschreitung der Notwehr", 355, kn. 2; Krey ve Esser'e göre varsayılan meşru savunma durumunda cezasızlığın kabul edilmesi ancak zamanda sınırın aşılmasında ceza verilmesi gerektiğini belirtmek çelişkili duruma yol açar. Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 351, kn. 769; Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 513, kn. 94; Hohagen, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 154, kn. 77.

⁸³³ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 437, kn. 157; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1667, kn. 18.

haksız saldırının varlığı da dikkate alınır. Failin duygusal durumu nedeniyle yanlış yönelmesi mağduru (*sınırın aşılmasından etkilenen kişiyi*) ilgilendirmez⁸³⁴.

*Varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde kural olarak sınırın aşılması hükümleri uygulanamasa da, istisnai durumların mevcut olduğu görüşüne*⁸³⁵ göre kural olarak varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması halinde sınırın aşılması mazur görülemeyecekken istisna durumlar mevcuttur. Saldırı izlenimi oluşturma durumunda farklı değerlendirmede bulunulmalıdır. Saldırı izlenimi oluşturan kişi savunmada bulunan kişinin yanlış anlaması ve aşırı tepki vermesi durumunda riski üstlenmelidir⁸³⁶. Sınırın aşılmasından etkilenen kişi sınırı aşan kişinin içinde bulunduğu psikolojik hale kendi isnat edilebilir kusurlu davranışı ile neden olmuşsa sınırın aşılması hükümlerine başvurulabilir⁸³⁷. Hata içinde bulunan kişi kusursuz (*schuldlos*) ise ve sınırın aşılmasından zarar gören kişi saldırganlık durumu taklit ederek hataya dair tüm sorumluluğu taşıyorsa sınırın aşılması hükümlerinin kıyas yolu ile uygulanabilmesi mümkündür⁸³⁸. Çünkü bu durumda da mevcut meşru savunma durumundaki gibi savunmayı tetikleyen ve kınanması gereken davranış vardır ve bu davranışı gerçekleştiren kişi sınırın aşılmasından etkilenen kişidir⁸³⁹. Sınırın aşılması sonucunda mağdur olan kişi varsayılan meşru savunmaya kendisi neden olursa –*örneğin şaka amaçlı banka soygunu gerçekleştirilmesi*- kendisini savunan açısından mazur görülme durumu meşru savunma kapsamındaki durum ile karşılaştırılabilir. Sınırı aşan kişinin aynı zamanda kaçınılmaz hatası da varsa 33. maddenin uygulanması

⁸³⁴ Motsch, *Der Strafbare Notwehrerecess*, 81; Hans-Joachim Rudolphi, "Notwehrerecess nach", 463.

⁸³⁵ Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 673, 674, kn. 21 Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 534, kn. 69; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 238, kn. 43; Georg Steinberg, Christoph Wolf, Anna Lena Füllsack, "Übungsfall: Die Glasflasche", *Zeitschrift für das Juristische Studium*, 4 (2016): 487; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 437, kn. 158; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1127, 1128, kn. 94; Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 585, kn. 33; Motsch, *Der Strafbare Notwehrerecess*, 84, 85; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1667, kn. 18; Harro Otto, "Grenzen Der Strafbaren", 607; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrerecesses Studien zu § 33 StGB*, 151; Gerhard Timpe, "Grundfälle zum entschuldigenden", 122; Walter Perron, Jörg Eisele, "§33 Überschreitung der Notwehr", 680, 681, kn. 8; Klaus Rogall, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1061, 1062, kn. 25.

⁸³⁶ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 437, kn. 158; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1127, 1128, kn. 94; Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 585, kn. 33; Motsch, *Der Strafbare Notwehrerecess*, 84, 85; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1667, kn. 18; Harro Otto, "Grenzen Der Strafbaren", 607; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrerecesses Studien zu § 33 StGB*, 151.

⁸³⁷ Gerhard Timpe, "Grundfälle zum entschuldigenden", 122.

⁸³⁸ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1128, kn. 96.

⁸³⁹ Roxin Claus, "Über den Notwehrerecess", 120.

gözetilmelidir⁸⁴⁰. Kaçınılamaz hata durumunda, meşru savunmanın var olması halindeki gibi varsayılan meşru savunmada da haksızlık azalmaktadır. Kaçınılmaz hata durumunda varsayılan meşru savunma söz konusu olsa da sınırın aşılmasının benzer şekilde uygulanmasının yerinde olduğu düşüncesi bulunmaktadır⁸⁴¹. Meşru savunma haline dair şartların bulunmadığı yükümlülüğe uygun şekilde incelendiğinde ve objektif olarak değerlendirildiğinde de varsayan kişi gibi kanaatte bulunuluyorsa kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri kıyasen uygulanabilir⁸⁴². *Albrecht*'e göre varsayılan meşru savunma durumunda geçerlilik için aşırılık mağdurunun sorumlu olması ve kaçınılmazlık gerekliliği, Alman CK'nın 17. maddesi ve 35/2. maddesindeki ölçütlere göre daha katı niteliktedir ve bu durumun uygun olup olmadığı sorgulanmalıdır. Astenik etkiler ile hareket eden kişi özel bir anlayışı hak etmektedir⁸⁴³.

Varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde de sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği görüşüne göre meşru savunmada sınırın aşılmasına dair normun lafzı net olmayıp, kişinin astenik etkiler altında olup olmaması ve aşırı savunmada bulunup bulunmadığı incelenmeli, varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında da sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği kabul edilmelidir⁸⁴⁴. Meşru savunmada sınırın aşılmasının hukuki esası kişinin içinde bulunduğu psikolojik hal ile açıklanırsa varsayılan meşru savunma hali ile mevcut olan meşru savunma hali arasında fark olmayacaktır. Nitekim varsayılan meşru savunma durumunda da kişinin korku, heyecan veya telaş etkisi altında olması mümkündür. Sınırın aşılmasının öznel gerekçelendirmesi kabul edilirse

⁸⁴⁰ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 673, 674, kn. 21; Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 238, kn. 43; Georg Steinberg, Christoph Wolf, Anna Lena Füllsack, “Übungsfall: Die Glasflasche”, 487.

⁸⁴¹ Hans-Joachim Rudolphi, “Notwehrexzeß nach”, 464; *Baumann ve diğerlerine göre kaçınılmaz hata durumunda meşru savunmada sınırın aşılması halinde de sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Ancak 33. madde buna doğrudan dayanak olamayacağından 35/2. maddesinin dikkate alınması yoluyla bu durum sağlanabilir.* Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 534, kn. 69; Roxin'in görüşüne katılarak kaçınılmaz hataya ek olarak sınırın aşılmasındaki kaçınılmazlığa neden olan kişinin sınırın aşılmasından etkilenen kişi olması gerektiğini düşünüyoruz. Roxin'e göre, tüm kaçınılmaz hataların olduğu varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumlarında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması doğru değildir. Sınırın aşılmasının kaynağı dikkate alınmalıdır. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1128, kn. 96.

⁸⁴² Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 680, 681, kn. 8.

⁸⁴³ Anna Helena Albrecht, “Kommentar zum Regelungsentwurf”, 447.

⁸⁴⁴ Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 424.

varsayılan meşru savunma durumunda da sınırın aşılması hükümleri kıyasen uygulanabilmelidir⁸⁴⁵.

*Varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde kişinin saldırının varlığını değil saldırının şeklini, şiddetini hatalı değerlendirmesi durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği görüşüne*⁸⁴⁶ göre kişinin meşru savunmanın şartlarına ilişkin olarak hatada bulunduğu ve meşru savunmanın sınırlarını aştığı durumlardan biri, saldırı var olmasına rağmen saldırının şiddeti ve saldırıda kullanılan araçlara ilişkindir. Varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması halinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği iki ayrı şekilde incelenmelidir. Birinci olarak saldırının var olup olmadığına (“ob”) ikinci olarak da saldırının gerçekleştirilme şekline (“wie”) dair inceleme yapılmalıdır. Meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için meşru savunma halinin var olması gerektiğinden A’nın, B tarafından saldırıya uğradığını yanlışlıkla düşünerek B’yi bıçaklaması durumunda meşru savunma hali bulunmadığından meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. K ve L arasında saldırı ve savunma durumu mevcutken L’nin, K’nin kendisine dair yönelmesini kendisini duvara fırlatacak şekilde algılaması halinde mevcut olan saldırı halini içinde bulunduğu korku nedeniyle farklı algılayarak, savunmasında sınırı aşmasının farklı değerlendirilebileceği ifade edilmiştir. Bahse konu durum ile doğru şekilde fark edilen meşru savunma durumunda uygun savunma aracının korku, heyecan veya telaş nedeniyle doğru belirleyemeyerek savunmanın yoğunluğunda sınırı aşması hali arasında fark olmaması gerektiği belirtilmiştir⁸⁴⁷. Varsayılan meşru savunma halinde, hatalı değerlendirme saldırının şekline veya şiddetine dairse sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği görüşünde olan *Rengier’e*⁸⁴⁸ göre varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması halinde hatalı değerlendirme neye ilişkin olursa olsun sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Bahse konu durumda kişi hakkında hukuka uygunluk nedenlerinin maddi

⁸⁴⁵ Michael Heuchemer, “Zum Notwehrexzeß”, 724; Joecks ve Jäger’e göre sınırın aşılmasına dair düzenlemede amaç psikolojik olağanüstü durumun dikkate alınmasıdır. Varsayılan meşru savunma durumunda da savunmada bulunan kişinin psikolojik durumu yoğun olduğunda Alman CK’nın 33. maddesinin kıyas yolu ile uygulanması gerekir. Joecks, Jäger, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, 203, kn. 8.

⁸⁴⁶ Armin Engländer, “Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess”, 410, 411; Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 186, 187, kn. 221, 221a.

⁸⁴⁷ Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 186, 187, kn. 221, 221a.

⁸⁴⁸ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 276, kn. 16a.

şartlarında hata hükümleri de uygulanamaz. Rengier, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümlerinin uygulanabilmesi için maddi şartların gerçekte var olması durumunda gerekli ve ölçülü savunmanın yapıldığı kanaatine varılması gerektiğini belirtmiştir⁸⁴⁹.

Varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağını belirten görüşler açısından bahse konu durumda hangi hükümlerin uygulanabileceği konusu da tartışmalıdır.

Varsayılan meşru savunmada sınır aşılmışsa zorunluluk haline dair Alman CK'nın 35/2. maddesinin uygulanabileceği görüşüne göre objektif anlamda meşru savunma halinde olmayan kişinin hata halinde bulunarak, varsayılan meşru savunma halinde olduğu durumlarda sınırın aşılması halinde mazeret nedenlerinden olan ve Alman CK'nın 35. maddesinde düzenlenen zorunluluk haline dair Alman CK'nın 35/2. maddesinin kıyas yolu ile uygulanması daha ikna edicidir⁸⁵⁰. Mazur görülme koşullarına dair kaçınılabılır hata durumunda cezanın hafifletilmesinin ifade edildiği 35/2. madde diğer mazeret nedenleri hakkında da kıyas yoluyla uygulanabilir⁸⁵¹.

*Varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması durumunda hatalı hukuki değerlendirme ile sınır aşılmışsa izin normunun şartlarında hata hükümlerinin değil izin hatasına dair hükümlerin uygulanması gerektiği görüşüne*⁸⁵² göre hukuka uygunluk nedeninin maddi şartlarında hata yapılması halinde Alman CK'nın 16. maddesi hükümleri dikkate alınmalıdır ki bu durumda kişinin kastı ortadan kalkar. Hatanın kaçınılabilirliği ve kişinin sorumluluğunda, içinde bulunduğu korku, heyecan veya telaş durumu dikkate alınmalıdır. Ancak bununla beraber varsayılan meşru savunma durumunda olan kişinin hatalı hukuki değerlendirme ile sınırları aşması durumunda

⁸⁴⁹ Rengier'e göre de meşru savunmaya dair saldırı halinin kişi tarafından varsayıldığı ve sınırı aştığı durumda, meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün değildir. İzin normunun şartlarında hata hükümleri de uygulanamaz. Çünkü kişinin meşru savunma halinde olsa dahi sınırı aşmadan kendisini savunması gerekir. Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 280, 281, kn. 30.

⁸⁵⁰ Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 280, 281, kn. 30: karşı görüş için bakınız; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 149, kn. 407.

⁸⁵¹ Kindhäuser, *Strafgesetzbuch: Lehr- Und Praxiskommentar*, 324, kn. 14.

⁸⁵² Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 242, kn. 708; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 351, kn. 769; Thomas Vogt, "Übungsklausur Strafrecht: Der tödliche Irrtum", *JURA*, Heft 7 (1981): 384; Kanaatimizce Geppert'in açıklamalarındaki hata hali olgusal duruma ilişkin olup hukuki değerlendirmeye ilişkin değildir. Ancak Geppert izin hatası hükümlerinin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Klaus Geppert, "Notwehr und Irrtum", 40; Hilgendorf ve Valerius'a göre genel hata kuralları (*allgemeine Irrtumsregeln*) uygulanmalıdır. Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 124, kn. 44.

varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması söz konusudur. Bahse konu durumda dolaylı haksızlık hatası (*indirekter Verbotsirrtum*) mevcuttur. Alman CK'nın 17. maddesine göre değerlendirmede bulunulmalıdır⁸⁵³.

Hoven ve Mitsch, mevcut meşru savunma hükümlerinin üzerinde değişiklik yapılmasının önerildiği tasarı metni hakkındaki incelemelerinde, varsayılan meşru savunmada sınırın aşılmasına ilişkin olarak “*Nimmt der Täter bei Begehung einer Handlung im Sinne von Abs. 1 irrig einen rechtswidrigen Angriff im Sinne des § 32 Abs. 1 an, so handelt er ohne Schuld, wenn er den Irrtum nicht vermeiden konnte und der Verletzte für diesen Irrtum verantwortlich ist.*” şeklinde ifadede bulunmuşlardır. İlgili ifadede, kişinin meşru savunmaya dair hukuka aykırı saldırıyı varsayması durumunda kaçınılmaz hatası varsa ve mağdurun (sınırın aşılmasından etkilenen) bu hatadan sorumlu olması söz konusuysa sınırı aşmanın suçsuz olduğu belirtilmiştir. Şaka amacı ile başkasına saldıran kişinin, bu sınırın aşılmasına dair eylemi anlayışla karşılaması kendisinden beklenilendir⁸⁵⁴.

Kanaatimizce kişi saldırı başlamamasına rağmen saldırı altında olduğunu, saldırının şiddeti, kullanılan araçlar ve saldırının sona ermesine rağmen sona ermediğini düşünerek hata halleri içerisinde bulunabilir. Savunmanın ölçüsüne dair hata yapılması ve sınırın aşılması bu durumlardan ayrıdır. Meşru savunmada sınırın aşılması savunmaya ilişkin bir durum olup kişi saldırıya ilişkin şartları doğru şekilde anlayıp algılar, (*saldırının sona ermesine rağmen hemen sonrasında bağlantılı olacak şekilde sona ermediğini düşünme durumunda gerçekleşen hata ve sınırın aşılmasından etkilenen kişinin saldırı izlenimi oluşturarak kaçınılmaz hataya neden olduğu haller hariç olmak üzere*) ancak savunmaya dair eylemi açısından sınırı aşar.

Yargıtay 1. CD. 2018/1702 E. 2020/1183 K. sayılı kararında⁸⁵⁵, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kasten öldürme suçu açısından cezalandırılma kararı,

⁸⁵³ Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 242, kn. 708; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 351, kn. 769.

⁸⁵⁴ Elisa Hoven, Wolfgang Mitsch, “Notwehr und Notwehrexzess”, 441.

⁸⁵⁵ “...Oluşa ve dosya kapsamına göre; olay günü saat: 05.00 sularında maktullerin sanık Haydar'a ait dairenin bulunduğu binanın önüne geldikleri, dairesinin penceresine çıkan sanık Haydar ile aralarında bir tartışmanın başladığı, tartışmanın büyümesi üzerine binanın bahçe korkuluklarının yanına maktullerin geldikleri, ancak daha sonra maktul Yasin'in araca dönerek araç içerisinde bulunan ses tabancasını alıp geri geldiği, sanıkla tartışmaya devam ettikleri, maktullerin bahçe korkuluklarından atlayıp sanığın bulunduğu pencere önüne geldikleri, sanığın pencereyi kapatmaya çalıştığı, ancak; maktullerin izin vermediği, bu esnada maktul Yasin'in ses tabancası ile pencereye doğru hamleler yaptığı, maktul Erman'ın,

sanığın meşru savunmada sınırı heyecan, korku veya telaş nedeniyle aştığı gerekçesiyle bozulmuştur. Somut olayda maktulün elindeki silahın ses silahı olduğu tespit edilmiştir. Bu ses silahının kullanılış şekli ve işlevselliği de gözetildiğinde yaralama veya öldürmeye neden olabilecek nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak sanığın evini basan maktul E ve maktul Y'nin ellerinde ses silahını bulundurmuş olmaları ve bu silahı sanığa yöneltmeleri dikkate alındığında sanığın silahın niteliğini ayırt edebilmesi olağan koşullarda mümkün değildir. Maktul E'nin ses silahını sanığa yöneltmesi, o esnada sanığın E'ye yönelik ateş etmesi ve sonrasında yerden kalkmaya çalışan E'ye tekrar ateş etmesi ve E'nin ölümüne neden olduğu olayda sanığın varsayılan meşru savunmada sınırı korku, heyecan veya telaş nedeniyle aştığı kanaatindeyiz. Ses silahını kullanan E'nin öldürme kastının olmadığı kullandığı araç ile bunu sağlamasının mümkün olmadığı dikkate alındığında anlaşılmaktadır. Sanığın eyleminin bu nedenle gerekli ve ölçülü olduğu ifade edilmemelidir. Sanık varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hali içerisindeydir.

Somut olay incelendiğinde E'nin ses silahını tartışma sonrasında sanığa doğrultarak kullanması, bahse konu silahın taklit veya sahte olarak nitelendirilebilecek olması dikkate alındığında maktul E'nin sınırın aşılmasından kaynaklanan zararı üstlenmesi gerekir. Nitekim sanık, hakkını savunmaya çalışırken saldırıyı engellemeye yönelik eylemde bulunmuştur. Birden fazla kişinin tartışma sonrası gece vakti evini basması ve silah görünümündeki unsuru kullanmaları neticesinde psikolojik etkilenmesi

maktul Yasin'in elinde bulunan ses tabancasını alıp pencereye yöneltmeye çalıştığı esnada sanığın daire içerisinden ateş ettiği, bunun sonucunda maktul Erman'ın yaralanarak pencerenin önüne düştüğü, maktul Yasin'in ise elinde ses tabancası olduğu halde yaralı halde koşarak uzaklaşmaya başladığı, sanığın yerden kalkmaya çalışan maktul Erman'a tekrar ateş ettikten sonra kaçmakta olan maktul Yasin'in arkasından ateş etmeye devam ettiği, Yasin'in bir süre sonra vücuduna isabet eden ateşli silah yaraları nedeniyle binanın karşı çaprazında bulunan sokak üzerindeki bir aracın yanına düştüğü, sanığın bir süre sonra pencereden atlayıp yanında silah bulunduğu bir halde binanın çaprazındaki yol üzerinde hareketsiz bir biçimde yatan maktul Yasin'in yanına gittiği, burada yine maktul Yasin'e iki el ateş ettiği, daha sonra da yol üzerinde ön sol kapısı açık bir şekilde bulunan maktullere ait aracın içine bakıp, boş olduğunu görerek tekrar kendisine ait dairenin önüne geçip içerden kendisine uzatılan kıyafetleri ve arabasının anahtarını alarak olay yerinden otomobili ile ayrıldığı olayda; 1- Sanığın maktul Erman'a yönelik eylemi yönünden yapılan incelemede; sanığın kendisine yöneltilen tabancanın niteliğini bilemeyeceği göz önüne alındığında maktullerden kendisine yönelmiş, gerçekleşen ve tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anki hal ve şartlara göre, saldırıyla orantılı bir şekilde defetme zorunluluğunda bulunmasına rağmen, bu sınırı mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaşla aştığı anlaşıldığı halde, TCK'nin 27/2 ve CMK'nin 223/3-c maddeleri uyarınca ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi yerine, yazılı şekilde delillerin takdirinde yanlıya düşülerek, TCK'nin 81, 29 ve 62. maddelerinden hüküm kurulması (oy çokluğu ile)..." Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 08.06.2020, E. 2018/1702, K. 2020/1183, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

nedeniyle eyleminin haksızlığının içeriğinin ve kusurluluğunun azaldığı kabul edilmelidir. Bu nedenle Yargıtay'ın kararı hukuka uygundur. Saldırı izlenimi oluşturulması durumunda aslında kişinin tehdit edilen hakkını korumaya yönelik eyleminin de bulunduğu dikkate alınmalıdır. Sınır nasıl belirleneceği ise saldırı izlenimi oluşturulmasında kullanılan araçlar, saldırının gerçekleştirilme şekli dikkate alınarak belirlenmelidir. Kişinin elinde bulunan araç ve aracı kullanma şekli meşru savunmada gereklilik ve ölçülülük açısından ne düzeyde savunma yapılmasını haklı kılacak düzeydeyse bu düzeyi aşan eylemler sınırın aşılması kapsamında incelenmelidir. Aşırı ölçüsüzlük durumunun ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

Yargıtay 1. CD. 2015/1925 E. 2016/1299 K. sayılı kararında⁸⁵⁶ aralarında önceye dayalı husumet nedeniyle olay günü tartışan maktul ve sanık arasındaki maktulün sanığı tehdit ederek üzerine kurusıkı ile yürüyüp, yedi el ateş edip saldırdığı, sanığın da maktule kürek ile vurarak maktulü öldürdüğü olaya ilişkin ilk derece mahkemesi tarafından verilen meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasına dair hüküm hakkında onama kararı verilmiştir.

Somut olayda ilk saldırıda bulunan kişi hakaret, tehdit edip ve kurusıkı tabancayla ateş eden maktuldür. Bu saldırıya karşı kurusıkı silahın gerçek silah olduğunu ve bu konuda kaçınılmaz hatada bulunduğu kabul edilen sanık, maktulün kafasına iki kez kürek ile vurarak savunmada bulunmuştur. Maktulün eylemini kurusıkı tabancayla gerçekleştirmesi de dikkate alındığında öldürmeye yönelik eylemin bulunmadığı ve

⁸⁵⁶ “...Oluşa ve dosya kapsamına göre; Komşu olan sanık Abdullah ve maktül Hüsamettin'in olay günü aralarında tarla yakınından geçme konusunda tartışma çıktığı, tartışma sırasında maktülün sanığa hakaret ve öldürmekle tehdit ederek evine gidip aldığı kuru sıkı tabancayla 7 kez ateş ederek maktülün üzerine doğru geldiği sırada, maktülün ateş ettiği kuru sıkı silahın gerçek silah olmadığını anlayamayan sanığın yakınında bulunan küreği alıp maktülün başına iki kez vurup yaralayarak onu öldürdüğü olayda; sanığın aşamalarda değişmeyen beyanları, tanıkların istikrarlı anlatımları ve mahkemece yapılan incelemede maktülün ateş ettiği kurusıkı tabancanın ağırlık ve tip itibarıyla gerçek bir silah görünümünde olduğunun tespit edildiği anlaşılmakla; elinde kurusıkı tabanca ile üzerine gelip ateş etmekte olan kişiye kürek ile başına iki kez vurmak suretiyle öldürmek biçiminde gelişen eylemde, meşru savunmanın “orantı” koşulunun oluştuğu söylenemezse de, 5237 sayılı TCK'nın 30/3. maddesi uyarınca, ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerden olan “hukuka uygunluk nedenlerinden olan meşru savunma koşullarının varlığı” hususunda kaçınılmaz bir hataya düştüğü anlaşılan sanığın, bu hatasından yararlanması gerekeceğinden, sanık hakkında 5237 sayılı TCK'nın 30/3. maddesi yollamasıyla TCK'nın 27/2 ve CMK'nın 223/3-c maddesi gereğince ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin doğrudan TCK'nın 27/2. maddesi uyarınca hüküm kurulmuş olması yasaya aykırı ise de; bu husus yeniden yargılamayı gerektirmediğinden, CMUK'nın 322. maddesinin vermiş olduğu yetkiye dayanılarak, hüküm fıkrasındaki “27/2” ibaresinden önce gelmek üzere “30/3. maddesi yollamasıyla” ibaresinin eklenmesine karar verilmesi suretiyle, DÜZELTİLEN hükmün tebliğnamedeki düşünce gibi ONANMASINA...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 16.03.2016, E. 2015/1925, K. 2016/1299, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

sanığın eyleminin ölçüsüz olduğu hukuka uygun olarak Yargıtay tarafından kabul edilmiştir. Bu durumda *varsayılan silahlı saldırı gerçek olsaydı kürek ile başa vurulması meşru savunma kapsamında olurdu* şeklinde bir düşünce akla gelse de öldürmeye yönelik saldırıya dair eylemin ortaya konulması kanaatimizce mümkün olmadığından burada varsayılan meşru savunma hali değil varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumu söz konusudur. Yargıtay tarafından kurusıkı silahın şekli, görüntüsü, ağırlığı da dikkate alınarak sanığın hatasının kaçınılmaz hata olduğu, meşru savunmanın şartlarında hatada bulunan sanığın hatasından yararlanması gerektiği ve TCK'nın 30/3. maddesi yollamasıyla 27/2. maddesi gereğince hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi uygun bulunmuştur. Kural olarak, meşru savunmanın saldırıya ilişkin şartlarında hata yapan kişi meşru savunma kapsamında eylemde bulunmadığından hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanması da mümkün değildir. Ancak istisna olarak kişinin saldırıya ilişkin şartlarda kaçınılmaz hata içerisinde bulunması, saldırı izlenimi şeklindeki durumda gerçeğe benzerlik ve savunma durumuna neden olan kaçınılmaz hataya dair halin sınırın aşılmasından etkilenen kişi tarafından gerçekleştirildiği değerlendirilerek sınırı aşan kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir.

Varsayılan meşru savunma durumunda, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği açısından kişinin meşru savunmaya dair varsayımının nedeninin kaçınılabilir hata olması durumunda sınırın heyecan, korku veya telaş aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı kanaatindeyiz. Kaçınılmaz hata durumunda ise kişi hakkında meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümleri uygulandığında doktrinde genel anlamda üzerinde durulan teoriler olan katı kusur teorisi, sınırlı kusur teorisi veya hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisi uyarınca cezasızlık durumu ortaya çıkacağından sınırın heyecan, korku veya telaş aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğini tartışmak faydasız olacaktır. Bir an için hataya bağlanan sonuçlara dair hükümlerin mevcut olmadığı durum söz konusuymuş gibi değerlendirirsek varsayılan meşru savunma durumunda, savunmada bulunduğunu düşünen kişinin hatası kaçınılmaz hata ise saldırı izlenimi yaratılması gibi durumlarda bahse konu duruma sınırın aşılmasından etkilenen kişi neden olmuşsa mazur görülebilirlik mümkündür.

Varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin

uygulanabilirliğine ilişkin olarak ayırım yapılarak belirlemede bulunulmalıdır. Kişi varsayılan meşru savunma durumunda varsayıma ilişkin olarak kaçınılmaz hata yapmış, sınırı heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşmışsa kişinin sınırın aşılması hükümleri gereğince mazur görülmemesi gerektiği kural olarak söylenebilir. İstisna olarak saldırı izlenimi yaratılması gibi durumlarda bahse konu duruma sınırın aşılmasından etkilenen kişi neden olmuşsa ve saldırı altında olduğunu düşünen kişinin hatası kaçınılmaz nitelikteyse sınırın aşılması kaynaklı duruma sınırın aşılmasından etkilenen kişi katlanmalıdır.

Kişinin varsayılan meşru savunmada sınırı heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşması halinde kaçınılabılır hata durumunda ise sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanmamalıdır.

Ayrıca varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması normatif değerlendirmeye ilişkin olabilir. Örneğin A'nın basit miktardaki mal varlığına yönelik bir saldırıyı ölüm ile sonuçlanabilecek şekilde savunabileceği düşüncesinde olduğunu düşünelim. B tarafından A'nın basit miktardaki malına yönelik saldırı olmasa da A olduğunu düşünerek eylemde bulunup B'yi öldürürse bu durumda normatif değerlendirme ile sınırı aşılmıştır. Kanaatimizce varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde kişinin sınırın aşılmasına dair hatasının normatif değerlendirmeye ilişkin olması durumunda ise taksirle sınırın aşılması açısından geçerli olan açıklamalarımız heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından da geçerlidir. Kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Bu durumda haksızlık bilinci ve kaçınılmazlık durumuna göre sorumluluk belirlenmelidir.

F. Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Halinin Hukuki Niteliği

1. Genel Olarak

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinin hukuki niteliğinin ne olduğu hususunda doktrinde ortak kanaat bulunmamaktadır. Kusurluluğu kaldıran hal ve mazeret nedeni olma hususunda farklı düşünceler mevcuttur.

Sınırın aşılması halinde meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerektiği görüşü⁸⁵⁷ mevcut olsa da haksızlık ve hukuka aykırılık ile ilgili olarak birinci bölümde açıklamalarda bulunduğumuz için bu bölümde, kusurluluğu kaldıran hallerin ve mazeret nedenlerinin kusurluluk ile ilgili olmasını dikkate alarak kusur kavramının, kusuru etkileyen hallerin, kusuru kaldıran haller ve mazeret nedenlerinin farklarının ortaya konulması gerektiği kanaatinde olduğumuzdan bu başlık altında bu hususlara değinmeye çalışacağız.

2. Kavram Olarak Kusur

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerektiğine⁸⁵⁸, kusurluluğu kaldıran halin⁸⁵⁹ söz konusu olduğuna, kişinin haksızlık bilincinin bulunmadığına⁸⁶⁰ ve mazeret nedeni olduğuna⁸⁶¹ dair farklı görüşler

⁸⁵⁷ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 137, 138, p. 839; Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*, 125; Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 221.

⁸⁵⁸ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 137, 138, p. 839; Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*, 125; Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 221.

⁸⁵⁹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 506, 507; Koca ve Üzülmüş kişinin kusurluluğunun kalktığından kanun koyucu tarafından kabul edildiğini ve sınırın aşılmasının kusurluluğu etkileyen özel bir hal olduğunu belirtmişlerdir. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356, 357; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 379; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 266; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 424; Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 131, 132; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 430; Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen*, 304, kn. 3; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 217.

⁸⁶⁰ Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 424.

⁸⁶¹ Özgenc, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 524; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 197; Mahmut Kaplan, “Meşru Savunmada”, 1168; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Murat Volkan Dülger, “Hukuka Uygunluk Nedenleri”, 148; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 126; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 163, kn. 393; Hilgendorf ve Valerius, *meşru savunmada sınırın aşılması konusunu mazeret nedenleri başlığı altında incelemişlerdir*. Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 122, kn. 33 vd.; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 146, kn. 399; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 527, kn. 51; Uwe Murmann, *Grundkurs Strafrecht* (München: C.H. Beck, 2017), 83, kn. 11; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1660, kn. 1; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 427, kn. 127; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 471; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 402, kn. 1; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 678, kn. 2; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 108; Schmidt, Priebe, *Falle zum Strafrecht I*, 119, kn. 51; Armin Engländer, “§33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 465, kn. 1; Veli Özer Özbek, “Suç Genel”, 25, 26; Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 509, kn. 85; Hohagen, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 152, kn. 65; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 192; Gerd Geilen, “Notwehr und Notwehrexzess (Schluß)”, 378; Roxin’e göre kanun koyucu sınırın aşılmasının mazeret nedeni veya diğer hallerden olduğuna ilişkin olarak açık ifadede bulunmamıştır. 35. maddede yaptığını 33. madde açısından

bulunmaktadır. Sınırın aşılmasının hukuki niteliğinin ortaya konulabilmesi için kusurun, kusuru etkileyen ve kaldıran hallerin ve mazeret nedenlerinin izah edilmesi gerektiği kanaatinde olduğumuzdan öncelikle bu hususlara değineceğiz.

Ceza hukukunda kusur failin bireysel olarak kınanabilirliği ile ilgilidir. Norma uygun davranabilecek olan kişinin hukuka uygun davranmayı tercih etmemesi kınanmasının nedenidir⁸⁶². Eyleme ilişkin objektif ve subjektif unsurlar gerçekleşmiş olursa dahi kişinin cezalandırılabilmesi için kusurlu olması gerekir⁸⁶³.

Hukuka uygunluk nedenlerinin eyleme ilişkin olan, tüm hukuk düzeni dikkate alınarak değerlendirilen ve işlenen eylemin suç oluşturmasını engelleyen, pozitif hukukta belirtilenlerle sınırlı olmayan, mevcut olması durumunda failin cezalandırılmasını engelleyen nedenler olduğu doktrinde ifade edilmiştir. Kusurluluğu etkileyen nedenler ise haklı görülmeyen, haksız niteliğe sahip olan ancak failde bulunan ve eylemin işlenişine etki eden, kimi durumlarda failin cezalandırılmamasının daha uygun görüldüğü sebeplerdir⁸⁶⁴. Kusurun konusunu, failin gerçekleştirmiş olduğu haksızlık neticesinde kınanıp kınanamayacağı oluşturmaktadır⁸⁶⁵.

Doktrinde kusurluluk başlığı altında algılama ve irade yeteneği ile bağlantılı olan yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı, geçici nedenler, hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin ifası, zorunluluk hali, meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması, cebir ve tehdit, haksız tahrik ve kusuru etkileyen hata halleri incelenmiştir⁸⁶⁶.

Failin gerçekleştirdiği eylem sonrasında cezalandırılabilmesi için gerekli olan kusurluluğun üç temel unsurunun bulunduğu doktrinde ifade edilmektedir. Kusur yeteneğinin ve haksızlık bilincinin varlığı kusurluluğu kurucu unsur olup bunların yokluğunda kişinin kusurlu olduğundan bahsedilemez. Mazeret nedenleri ise beklenilemezlik ile ilgilidir. Kişide kusur yeteneği ve haksızlık bilinci var olmasına yani

tercih etmemiştir. 33. maddenin özünde de 35. maddede olduğu gibi mazeret nedeni durumu bulunmaktadır. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1120, 1121, kn. 73.

⁸⁶² Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 313.

⁸⁶³ Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 34.

⁸⁶⁴ Topçu, *Meşru Savunma*, 41.

⁸⁶⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 313.

⁸⁶⁶ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 459 vd.; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 364 vd.; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 587 vd.; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 314 vd.

kişinin kusuru bulunmasına rağmen mevcut olan olağandışı haller nedeniyle kişinin hukuka uygun davranması kişiden beklenilemez. Bu nedenle mazeret nedenlerinde kusuru engelleyen hallerden başka olarak kusurluluk azalmaktadır⁸⁶⁷.

Failin gerçekleştirmiş olduğu eylemin neticesinde kusurlu sayılabilmesi için algılama yeteneğinin bulunması tek başına yeterli değildir. Failin davranışlarını yönlendirme serbestisinin de bulunması gerekir. Kişinin davranışları nedeniyle kınanabilirliğinin temelinde özgür ve iradi olarak verdiği karar bulunmaktadır. Bu nedenle kusurlu sayılabilmek için eylemi gerçekleştiren kişi, eylemi gerçekleştirdiği esnada normun gereklerine uygun karar verme yeteneğine sahip olmalıdır⁸⁶⁸.

Ceza hukuku açısından irade özgürlüğünden anlaşılması gereken failin hareketlerini farklı yönlerde yönlendirebilme, gerçekleşen farklı durumlara karşı farklı reaksiyonlar gösterebilme yeteneğidir. Fiziksel açıdan belirli yeterliliği elde etmiş, ruhsal açıdan da sağlıklı olan tüm kişilerin kusur yeteneğinin bulunduğu belirtilebilir⁸⁶⁹.

Kişinin kusurlu olduğundan bahsedebilmek için kişiden hukuka uygun hareket etmesinin beklenilebilmesi gerekir. Kusuru etkileyen sebeplerin bulunması halinde kişiden hukuka uygun hareket etmesi beklenilemez⁸⁷⁰.

Hukuka uygunluk nedenleri somut olay açısından kusur değerlendirmesinden önce gerçekleştirilmektedir. Örneğin akıl hastası olan kişinin meşru savunma kapsamında hareket etmesi halinde bu durum önem kazanmaktadır. Meşru savunma durumu söz konusu olduğundan haksızlık gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla kişi hakkında kusurunun bulunmamasına dair değerlendirme yapılmadan karar verilmelidir⁸⁷¹.

Failin gerçekleştirdiği haksız eylemi nedeniyle kınanması incelenirken kusurluluk dikkate alınmaktadır. Kişinin kusur yeteneğinin var olduğu saptandıktan sonra mazeret

⁸⁶⁷ Selman Dursun, “Türk Ceza Hukuku’nda Emrin İfasının Hukuki Niteliğinin Alman ve İtalyan Ceza Hukuku’yla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/2 (2014): dipnot 2, 205; *Ölmez’e göre kusurun normatif içeriği açısından iki temel unsur vardır. Bunlardan birisi de beklenebilirliktir. Dışsal etkilerin sonucunda fail iradesinin yönlendirme serbestisinin etkilenmesi ortaya çıkar ve bu irade sonucu ortaya çıkan eylem kınanabilir olmaz.* Gökhan Ölmez, “Ceza Hukukunda Kusur İlkesinin Anayasal Temelleri” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2025): 91.

⁸⁶⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 318, 319.

⁸⁶⁹ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 308.

⁸⁷⁰ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 367.

⁸⁷¹ İba, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*, 76.

nedeni veya haksızlık hatasının (kaçınılmaz nitelikte) olmadığı anlaşılırsa kusurluluğun gerçekleşmiş sayılacağı doktrinde ifade edilmektedir⁸⁷².

Mazeret nedenlerinin özünde failin hareketini meşru amaç için gerçekleştirilmesi nedeniyle haksızlık içeriğinde azalma meydana gelmesi ve içinde bulunduğu istisnai psikolojik hal nedeniyle kusurluluğunda azalmanın meydana gelmesi bulunmaktadır. Failin mazeret nedenleri içerisinde bulunduğu durumlarda kusurluluğu her ne kadar azalsa da mazur görülebilecek düzeyde kusurluluğu bulunmaktadır⁸⁷³.

Doktrinde mazeret nedenlerinin mevcut olduğu durumda cezalandırılmayı gerektirir kusurluluğun bulunmadığının tespiti nedeniyle mazeret nedenlerinin kişinin iradesini etkilemesi, normatif unsur kaldırılmaları gibi hususlar olmadığı ifade edilmiştir. Sosyal bakımdan kınanabilirliğin bulunmaması ve istenemezliğin bulunması neden olarak gösterilmektedir⁸⁷⁴. Mazeret nedeninin bulunduğu durumlarda, beklenilemezlik olduğundan cezalandırılabilir kusur düzeyinin bulunmadığının kabul edildiği kanaatindeyiz. Ancak bu belirleme, mazeret nedenlerinde kişinin davranışlarını yönlendirme ve irade serbestisinin etkilendiği ve kişinin psikolojik olarak etki altında bulunduğu belirlemesine aykırı nitelikte değildir.

TCK'nın 27/2. maddesinde mazur görülebilecek ifadesi kullanılarak düzenlemenin mazeret nedeni olduğuna dair belirlemede bulunulmuştur. Haksız saldırı altında olan savunmada bulunan kişi sınırı aşmış ve hukuka aykırı hareket etmiştir. Fakat kişinin eyleminin haksızlık içeriği önemli ölçüde azalmıştır. Saldırı altında olmanın yol açtığı psikolojik haller neticesinde de hukuka uygun hareket etme iradesi oluşumuna engel durum ortaya çıkmıştır. Kişinin eylemi sonucunda, kusuru cezalandırılmayı gerektirir asgari düzeye dahi ulaşmamıştır⁸⁷⁵. Kişide kusur yeteneği ve haksızlık bilinci var olsa da şartlar gereği hukuka uygun davranması kendisinden beklenilemeyeceği için kusurluluğu azalmaktadır.

⁸⁷² Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 371, 372.

⁸⁷³ Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 400; *Mazeret nedenlerini hukuka uygunluk nedenlerinden ayıran en önemli özellik haksızlık içeriği azalsa da haksızlığın devam etmesidir*. Murat Volkan Dülger, "Hukuka Uygunluk Nedenleri", 145.

⁸⁷⁴ Erem, Danişman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 552.

⁸⁷⁵ Serkan Meraklı, "Mazeret Sebeplerinin", 291.

3. Kusuru Etkileyen Haller

a. Genel Olarak

Failin gerçekleştirdiği eylemin haksızlık teşkil edebilmesi için suçun maddi ve manevi unsurlarının ve hukuka aykırılık unsurunun gerçekleşmesi gerekir. Haksızlığın gerçekleştiğine kanaat getirildikten sonra cezalandırılabilmenin mümkünlüğü açısından kusurluluğun incelenmesi gerekir. Yukarıda da ifade edildiği gibi yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, haksız tahrik ve bunun gibi kusurluluğu etkileyen çokça sebep bulunmaktadır. Konumuzun kapsamı ve meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki niteliğinin tespiti açısından biz kusurluluğu etkileyen hallerin tümüne değinmeyerek daha çok kusurluluğu kaldıran haller ile mazeret nedenleri arasındaki ilişki ve farkları ortaya koymaya çalışacağız.

b. Mazeret Nedeni ile Kusuru Kaldıran Haller Arasındaki Ayrım

Hukuka uygunluk nedenleri, kusuru kaldıran haller ve mazeret nedenleri arasında sonuçları ve nedenleri açısından bağlantılar bulunmaktadır. Ancak bu üç kurum açısından gerek hukuki nitelik gerekse hukuki esas ve diğer yönlerden farklılıklar bulunmaktadır.

Hukuka uygunluk nedenlerinin bulunduğu durumlarda kişiye ceza verilmez. Bunun nedeni eylemin haksız olmamasıdır. Mazeret nedenlerinin olduğu durumlarda da kişiye ceza verilmez. Ancak bunun nedeni haksızlığın olmaması değildir. Kişi mazeret nedenlerinin bulunduğu durumlarda hareket ederken eylemin amacı nedeniyle haksızlık içeriği azalır. Ayrıca etki altında bulunulan psikolojik hal nedeniyle kişinin kusurluluğu da azalır. Mazeret nedenlerinin bulunduğu durumlarda haksızlık tamamen ortadan kalkmasa da azalmaktadır⁸⁷⁶.

Mazeret nedenleri ile kusurluluğu kaldıran haller ayrı temellere dayanarak failin cezasız kalmasına yol açmaktadırlar. Bu nedenle mazeret nedenleri ile kusurluluğu kaldıran haller ayrı olarak kabul edilmelidir⁸⁷⁷.

Kusuru kaldıran haller ile mazeret nedenleri arasında ayrım yapılması isabetli tercihtir. Kişinin kusur yeteneğinin bulunmaması, kaçınılmaz olarak haksızlık hatası içerisinde bulunması durumlarında kişi, zihinsel haline dair durumu gereğince

⁸⁷⁶ Murat Volkan Dülger, “Hukuka Uygunluk Nedenleri”, 145.

⁸⁷⁷ Serkan Meraklı, “Mazeret Sebeplerinin”, 264.

davranışlarını yönlendiremeyeceğinden norma uygun hareket edememektedir. Kusuru kaldıran haller kişinin psikolojik hali ile yakın bağlantılıdır. Mazeret nedenleri durumunda ise kişinin psikolojik hali dışında maddi vakanın da kusurluluk üzerinde önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır. Kanun koyucuya göre mazeret nedenleri durumunda cezanın önleme amacı bulunmadığı için kusur yargısında bulunulmaktan vazgeçilmektedir⁸⁷⁸. Mazeret nedeni durumlarında kişi kusur yeteneğine sahip olup haksızlık bilincine de sahiptir. Mazeret nedenlerinde kusurluluk tamamen ortadan kalkmamakta sadece azalmaktadır⁸⁷⁹. Kişiye kusur isnat edilebilmesi için norma uygun hareket etmesinin kendisinden beklenebilmesi gerekir. Norma uygun davranmanın beklenemediği durumlarda kusurlu olarak görülmemeye söz konusudur. Mazeret nedenleri durumu da kusurluluğu etkileyen nedendir⁸⁸⁰.

Alman doktrinde de zorunluluk hali, meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması gibi bazı hallerin hukuki niteliği konusunda farklılık bulunmaktadır. Bu görüş farklılıkları açısından Alman doktrinde de kusurluluğu kaldıran haller ile mazeret nedenleri arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kusurluluğu ortadan kaldıran haller (*Schuldausschliessungsgrund*) kişinin kusur ehliyeti ile alakalı olup kusur ehliyetini (*Schuldfähigkeit*) etkilerken, mazeret nedenleri (*Entschuldigungsgründe*) kusur ehliyeti ile alakalı değildir. Alman CK'nın 35. maddesinde düzenlenen zorunluluk hali ve 33. maddesinde düzenlenen meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri mazeret nedeni niteliğinde olup bahse konu durumlarda eylemin haksızlığı önemli ölçüde azalır. Ayrıca olağanüstü etkiler nedeniyle kusurluluk düzeyi de büyük ölçüde azalır. Bahse konu durumlar altında gerçekleştirilen eylemlerde hukuka uygun ve aykırı davranmak arasında neredeyse imkânsız düzeyde çatışma hali mevcut olup kişinin gerçekleştirdiği eylem hukuka aykırı hareket etme tutumunun ifadesi değildir⁸⁸¹. Mazeret nedenleri durumunda kusuru ortadan kaldıran hallerden farklı olarak

⁸⁷⁸ Kangal, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 433.

⁸⁷⁹ Kangal, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 433; Murat Volkan Dülger, “Hukuka Uygunluk Nedenleri”, 149; Celal Hakan Kan, “Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Kanunlarında Beklenebilirlik İlkesi: Kavramsal Çerçeve ve Uygulamadaki Yansımalar” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 16/62 (2025): 240.

⁸⁸⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 499, 500; Mazeret nedenlerinin temelinde beklenebilirliğin yattığı, hukuka uygun davranmanın beklenilmediği durumlarda kınanabilirliğin de etkilendiği belirtilmiştir. Celal Hakan Kan, “Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi”, 240; Ölmez'e göre mazeret nedenlerinin olduğu durumlarda somut olayın koşulları gereği başka türlü davranması kendisinden beklenilemez. Gökhan Ölmez, “Ceza Hukukunda Kusur”, 91, 92.

⁸⁸¹ Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 342, kn. 748.

kişinin kusurluluğu devam etmektedir. Ancak kişi hukuka aykırı hareket etse de cezalandırılmayı gerektirir halinin bulunmadığı değerlendirilmektedir⁸⁸². Kusuru kaldıran hallerden farklı olarak mazeret nedenleri durumunda suçluluk vardır ancak kişiye kanun gereğince ceza verilmez⁸⁸³.

Kusur ehliyetinin bulunmadığı ve haksızlık hatası gibi durumlarda, kusurun ortadan kalktığı haller mevcuttur. Kusur ehliyetinin bulunmadığı veya haksızlık hatasının gerçekleşmesi halinde kişiye suçluluk ve kusur atfedilemez. Mazeret nedenleri durumunda ise kusur izafe edilememesi durumlarından farklı olarak başından beri kusursuzluk hali durumu yoktur. Ayrıca zorunlu olarak kusursuzluk hali söz konusu değildir. Fail olağanüstü çatışma ve motivasyon durumları nedeniyle hoş görülür. Hukuk sistemi mazeret nedenleri altında eylemde bulunan kişi hakkında suçluluk iddiasında bulunmaz⁸⁸⁴.

Kişinin mazeret nedenlerinin bulunduğu hal içerisinde hareket ettiği durumlarda algılama ve irade serbestisi, dolayısıyla kusur yeteneği mevcuttur. Kişinin hukuk düzeni tarafından mazur görülme nedeni kusurunun ceza verilmesini gerektirir sınıra ulaşmamasıdır⁸⁸⁵. Kişide haksızlığa karşı koyma yeterliliği söz konusu olsa da mazeret nedenlerinin olduğu hallerde eylemin haksızlığı ve kişinin kusurluluk derecesinde önemli azalma meydana gelir. Cezalandırmayı gerektirir suçluluk eşiği aşılmamış olarak kabul edilir⁸⁸⁶.

Kusuru ortadan kaldıran hal durumunda var olan durum başından beri kusurluluğun doğmasını engellediği için kusur mevcut değildir. Mazeret nedenleri durumunda ise eylemin haksızlık ve kusur içeriği önemli ölçüde azalmaktadır. Kişinin cezalandırılmasından vazgeçilir⁸⁸⁷. Kişi içinde bulunduğu istisnai halin oluşturduğu aşırı baskı altında kalmıştır ve kişiden hukukun yükümlülüklerine uyması beklenilemez. Hukuk düzenince kişinin düşmanca düşünce ile hareket etmediği kanaatine varılarak kusurlu nitelendirilmesinden kaçınılır⁸⁸⁸. Mazeret nedenleri durumunda çift yönlü olarak

⁸⁸² Otto, *Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre*, 222, kn. 1.

⁸⁸³ Taner, *Ceza Hukuku Umumi Kısım*, 442.

⁸⁸⁴ Peter Bringewat, *Grundbegriffe Des Strafrechts* (Baden-Baden: Nomos, 2008), 247, kn. 585.

⁸⁸⁵ Serkan Meraklı, “Mazeret Sebeplerinin”, 266.

⁸⁸⁶ Murmann, *Grundkurs Strafrecht*, 82, 83, kn. 11.

⁸⁸⁷ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 369, kn. 563; Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 122, kn. 33.

⁸⁸⁸ Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 369, kn. 563.

azalma söz konusudur. Failin eyleminin haksızlık içeriği azalmakta ve ayrıca içerisinde bulunduğu psikolojik hal nedeniyle davranışlarını hukuka uygun yönlendirme serbestisi önemli ölçüde azalmaktadır. Bahse konu iki durum kişinin suçluluğunu azaltır⁸⁸⁹.

4. Değerlendirme ve Kanaatimiz

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda kişi hakkında ne hükmü verileceği konusu, anılan müessesenin hukuki niteliği ile ilgilidir. Doktrinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılması halinde meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerektiğine⁸⁹⁰, kusurluluğu kaldıran halin⁸⁹¹ söz konusu olduğuna, kişinin haksızlık bilincinin bulunmadığına⁸⁹² ve mazeret nedeni olduğuna⁸⁹³ dair farklı görüşler bulunmaktadır. Kişinin sorumluluğunun belirlenmesi açısından meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki niteliğinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

⁸⁸⁹ Bringewat, *Grundbegriffe Des Strafrechts*, 248, kn. 586.

⁸⁹⁰ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 137, 138, p. 839; Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*, 125; Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 221.

⁸⁹¹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 506, 507; Koca ve Üzülmüş kişinin kusurluluğunun kalktığının kanun koyucu tarafından kabul edildiğini ve sınırın aşılmasının kusurluluğu etkileyen özel bir hal olduğunu belirtmişlerdir. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356, 357; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 379; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 266; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 424; Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 131, 132; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 430; Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzten*, 304, kn. 3; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 217.

⁸⁹² Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 424.

⁸⁹³ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 524; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*, 197; Mahmut Kaplan, “Meşru Savunmada”, 1168; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Murat Volkan Dülger, “Hukuka Uygunluk Nedenleri”, 148; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 126; Celal Hakan Kan, “Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi”, 240; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 163, kn. 393; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 146, kn. 399; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 527, kn. 51; Murmann, *Grundkurs Strafrecht*, 83, kn. 11; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1660, kn. 1; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 427, kn. 127; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 471; Gunnar Duttge, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 402, kn. 1; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 678, kn. 2; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 108; Schmidt, Priebe, *Falle zum Strafrecht I*, 119, kn. 51; Armin Engländer, “§33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 465, kn. 1; Veli Özer Özbek, “Suç Genel”, 25, 26; Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 509, kn. 85; Hohagen, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 152, kn. 65; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 192; Gerd Geilen, “Notwehr und Notwehrexzess (Schluß)”, 378; Roxin’e göre kanun koyucu sınırın aşılmasının mazeret nedeni veya diğer hallerden olduğuna ilişkin olarak açık ifadede bulunmamıştır. 35. maddede yaptığını 33. madde açısından tercih etmemiştir. 33. maddenin özünde de 35. maddede olduğu gibi mazeret nedeni durumu bulunmaktadır. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1120, kn. 73.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda meşru savunma hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunan görüşe⁸⁹⁴ göre kanunda meşru savunmanın sınırının heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda ceza verilmez ifadesinin bulunması, sınır aşılmış olsa dahi savunmada bulunan failin meşru savunmadan yararlanacağı anlamına gelmektedir⁸⁹⁵. Savunmada bulunan fail açısından mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşıldığı kanaatine varılırsa TCK'nın 25/1. maddesinin uygulanması gerekir. Meşru savunmanın şartları kapsamında suçu işlediği değerlendirilerek ceza verilmeyecektir⁸⁹⁶. Sınırın mücbir nedenle aşılması durumunda fail hakkında hukuka uygunluk nedeni tümüyle uygulanmalıdır. Eski TCK'nın 50. maddesinin belirlemesine göre 49. madde uygulanmalıdır. Eski TCK'nın 50. maddesinde mutlak gibi anlaşılan ifadeye rağmen, sınırın aşılmasında sınırı aşan failin kusurunun olmadığı anlaşılyorsa fail sanki sınırı hiç aşmamış gibi hukuka uygunluk nedenlerinden faydalanmalıdır⁸⁹⁷.

*Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda kusurluluğun kalktığını belirten görüşe*⁸⁹⁸ göre kişinin cezalandırılmamasının nedeni kusurluluğun bulunmamasıdır. Kusurluluğun kalkma nedeni olarak farklı ifadeler kullanılmıştır. *Kusur yeteneğinin bulunmaması nedeniyle kusurluluğun kalktığını belirten görüşe* göre failin ruhsal durumunun etkilendiği hallerde sınırın aşılması durumunda failin kusur yeteneğinin bulunmamasına dair durum ortaya çıkar. Kişinin kusurluluğunun kalktığı belirtilmelidir⁸⁹⁹. TCK'daki düzenlemelere göre sınırın aşılması şekillerinden birisi de sınırın heyecan, korku veya telaş dolayısıyla etkin heyecan

⁸⁹⁴ Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 137, 138, p. 839; Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*", 125; Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 221.

⁸⁹⁵ Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2017, 221; *Karşıt görüş için bakınız, Roxin'e göre yasal sınırların aşılmasının ifade edildiği durum olan sınırın aşılması halinde haklılık durumunun var olduğunu ifade etmek uygun değildir.* Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1120, 1121, kn. 73.

⁸⁹⁶ Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*", 125.

⁸⁹⁷ Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2, 137, 138, p. 839.

⁸⁹⁸ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Cilt 2-3, 222; Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 506, 507; Koca ve Üzülmüş kişinin kusurluluğunun kalktığının kanun koyucu tarafından kabul edildiğini ve sınırın aşılmasının kusurluluğu etkileyen özel bir hal olduğunu belirtmişlerdir. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 356, 357; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 379; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 266; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 424; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 131, 132; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 430; Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzten*, 304, kn. 3; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 217.

⁸⁹⁹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Cilt 2-3, 222; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 379.

içerisinde iken aşılmasıdır. Failin içinde bulunduğu ruhi karışıklık nedeniyle kusur yeteneğinin mevcut olmadığı ve dolayısıyla kendisine kusur izafe edilemeyeceği ve cezalandırılmayacağı belirtilebilir⁹⁰⁰. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması durumunda gerçekleştirilen eylem dışında başka bir eylemin yapılması mümkün görülmediği normatif düzenleme ile ortaya konulmuştur. Sınırın aşılması durumu söz konusu olduğu için hukuka uygunluk değerlendirilmesinde bulunmak mümkün değildir. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumu sonucunda ortaya çıkan eylemin dışındaki başka bir eylemin gerçekleştirilmesi mümkün görülmediğinden kusurluluğun tam olarak kalktığı ifade edilmelidir⁹⁰¹. CMK'nın 223/3. fıkrasında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda kusurun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verileceği belirtilmiştir. Bahse konu düzenleme de dikkate alındığında, ilgili kurumun kusurluluğu ortadan kaldıran hal olduğunun açık olduğu doktrinde ifade edilmiştir⁹⁰². Sınırın mücbir sebeple aşılması, diğer bir ifade ile heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması durumunda hukuka uygun durum mevcut olmayıp kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisi etkilenmiş olduğundan kusurluluğu da artık kabul edilemez⁹⁰³. Meşru savunmada sınırın aşılması, cezasızlık durumuna neden olan kusurluluğu ortadan kaldıran haldir (*Schuldausschliessungsgrund*)⁹⁰⁴.

Alman doktrinde yer alan, meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının haksızlık hatasına nazaran özel olduğu ve haksızlık hatasına göre değerlendirilmesi gerektiği görüşüne göre meşru savunmada sınırın aşılmasında dış faktörlerin etkisi ile kişinin doğru savunma yapması noktasında aşırılık oluşur ve bu duygusal durum haksızlık bilincinin kaybına yol açar. Alman CK'nın 33. maddesi, duygusal nedenlerle suça ilişkin haksızlık bilincinin eksikliğini özel durum olarak düzenler ve 17. maddeye göre özel bir düzenlemedir⁹⁰⁵. Bu görüşe yönelik eleştirilerde

⁹⁰⁰ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 379.

⁹⁰¹ Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 266.

⁹⁰² Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, "Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması", 424; Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 131, 132.

⁹⁰³ Hakeri davranışlarını yönlendirme serbestisinin kaybolmuş olduğunu belirtmiştir. Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 430; Demirbaş, *davranışları yönlendirme yeteneğinden tamamen veya kısmen yoksun olduğunu belirtmiştir*. Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 379.

⁹⁰⁴ Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzten*, 304, kn. 3; Mezger, Blei, *Strafrecht 1. Allgemeiner Teil*, 217.

⁹⁰⁵ Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 424.

bulunan başka bir görüşe göre ise sınırın aşılmasında mutlaka kişinin haksızlık bilincinin ortadan kalkarak eylemde bulunması şart olmayıp, bilinçli olarak sınırın aşılması gerçekleşse diğer bir ifade ile aşırı tepki verdiğinin farkında olarak eylemde bulunsu dahi kişi sınırın aşılmasından yararlanabilir. 33. maddenin lafzı dikkate alındığında haksızlık bilincinin ortadan kalkmasının gerektiği şeklinde bir sonuca varılamaz. Sınırın aşılmasını haksızlık bilincinin yokluğu ile sınırlamak hükmün uygulanmasını ve anlamını daraltacaktır⁹⁰⁶.

Doktrinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunun hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hali ile ilişkili olduğu görüşü de bulunmaktadır⁹⁰⁷. Bu görüşe karşı bizim de katıldığımız başka bir görüş ise bilinçli ve bilinçsiz aşım fark etmeksizin sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilir olduğu da dikkate alındığında kişinin savunmanın gerekliliği ve diğer konularda hata içerisinde bulunmasının şart olmadığını ileri sürmektedir. Hata halinde bulunmadan gerçekleşen aşırılıklar da sınırın aşılmasına dair hükmün kapsamındadır⁹⁰⁸.

Doktrindeki bir görüşe göre TCK'nın 27/2. maddesi failin saldırıyı doğru biçimde algılayamadığı, algılama yeteneğinin önemli ölçüde azalmış olduğu durumlar açısından geçerlidir⁹⁰⁹. Ancak doktrinde ifade edilen ve isabetli olduğunu düşündüğümüz görüşe göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinde hata hali söz konusu değildir⁹¹⁰. TCK'nın 27/2. maddesinin mazeret sebebi olması ve kişinin cezalandırılmayı gerektirir kusurunun bulunmadığının kabul edilmesinin nedeni algılama yeteneğine ilişkin değildir. Savunmada bulunan fail saldırıyı ve diğer hususları doğru

⁹⁰⁶ Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrereizes Studien zu § 33 StGB*, 54, 55.

⁹⁰⁷ Helmut Frister, *Die Struktur des „voluntativen Schuldlements“* (Berlin: Duncker & Humblot, 1993), 230, 231; karşıt görüş için bakınız, Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrereizes Studien zu § 33 StGB*, 49-52; Seeberg, *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehrereiz*, 195.

⁹⁰⁸ Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrereizes Studien zu § 33 StGB*, 51, 52.

⁹⁰⁹ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 324; Hakan Gündüz, Ali Tanju Sarıgül, “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”, 433; Serkan Meraklı, “Mazeret Sebeplerinin”, 294.

⁹¹⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 528; Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, “Hukuka Uygunluk”, 47; Abanoz, “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin”, 54; Artuk ve diğerlerine göre hukuka uygunluk nedenlerinde maddi şartlarında hata halinde failin kastı ortadan kalkmaktadır. Meşru savunmada sınırın mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda savunmada bulunan fail açısından ise hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hatanın aksine kastın ortadan kalktığından bahsedilemeyeceği bu durumda failin kusurluluğu ortadan kalktığı ifade edilmelidir. Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2018, 506; Alman ceza hukuku açısından açıklamada bulunan Rogall'a göre de meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hata düzenlemelerine ilişkin değildir. Klaus Rogall, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1053, 1054, kn. 9.

şekilde algılar ancak savunmaya dair eyleminde, mevcut olan heyecan, korku veya telaş nedeniyle davranışlarını yönlendiremediği ve irade serbestisinin etkilendiği hal oluşmaktadır. Saldırıyı ve diğer hususları doğru şekilde değerlendiremeyerek, olduğundan farklı varsayımda bulunan kişinin algılama yeteneğinin etkilendiği durumda hata hali içerisinde olduğu kabul edilmelidir.

Doktrindeki bir görüşe göre meşru savunmada sınırın aşılmasına dair düzenleme mazeret nedeni olarak anlaşılsa da bu şekilde bir düzenlemeye yer verilmesi gereksizdir (überflüssig). Bilinçli şekilde sınır aşıldığı durumda kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Bilinçsiz şekilde sınırı aşmış ise de sadece taksirli eyleminin mevcut olduğundan bahsedilebilir. Ancak kişinin içinde bulunduğu psikolojik hal nedeniyle kişi olayın şiddetini ve savunmadaki şartları algılayamayacağından daha hafif savunma aracını seçmesi kendisinden beklenilemez ve dolayısıyla taksirinin bulunduğu da ifade edilemez⁹¹¹. İlgili görüş uyarınca kişinin saldırıyı ve savunmasının şartlarını algılayamaması durumu olan bilinçsiz ancak yoğun psikolojik sınır aşımı halinde hata içerisinde bulunduğu ve kaçınılmaz hata içerisinde olduğundan sonuç olarak zaten cezai sorumluluğunun bulunmadığının ifade edildiği anlaşılmaktadır. Ancak kanaatimizce meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması bilinçli şekilde de gerçekleşebileceğinden ve ayrıca sınırın aşılmasında hukuki esas açısından saldırının algılanması ile ilgili durum bulunmadığından sınırın aşılmasının özünde hata hali bulunmamaktadır.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunun, şahsi cezasızlık nedenleri (personlicher Strafausschließungsgrund) ile benzer olmadığı görüşü⁹¹² doktrinde ifade edilmektedir. Şahsi cezasızlık nedenlerinde ceza politikası olarak cezadan vazgeçme durumu söz konusu olup haksızlık ve kusurluluğa dair değerlendirmede bulunulmaz. Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda ise haksızlık ve kusurluluk azalır⁹¹³. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında şahsi cezasızlık sebeplerinden farklı olarak ceza hukuku

⁹¹¹ Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Studienbuch–*, 245, 246, kn. 29-31; karşıt görüş için bakınız, Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 53, 54.

⁹¹² Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 465, kn. 1; Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 663, kn. 3; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1120, 1121, kn. 73; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 18, 19.

⁹¹³ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 663, kn. 3.

dışındaki nedenlere (aile hukuku, uluslararası hukuk vb.) dayanma mevcut değildir⁹¹⁴. Meşru savunma haline dair durum ve kusurluluğunun etkilenmesi dikkate alınır. Mazeret nedenleri söz konusu olduğunda şartın gerçekleşmesi durumunda geneli etkileyen cezasızlık durumunun mevcuttur. Şahsi cezasızlık nedeni durumunda ise bireye ilişkin bir durumun bulunur⁹¹⁵. Kanaatimizce şahsi cezasızlık nedenleri ile sınırın aşılmasının hukuki esaslarındaki farklılıklar gereğince sınırın aşılmasına dair halin şahsi cezasızlık nedeni olarak ifade edilmesi uygun değildir. Aralarında benzerlik de bulunmamaktadır.

*Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe*⁹¹⁶ göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması hali mazeret nedenidir. Meşru savunma için gerekli ve ölçülü olan sınırı aşan bu eylem hukuka uygun değildir⁹¹⁷. Mazeret sebeplerinin bulunduğu durumlarda fail haksızlık bilinci ile hareket etmekte ve failin aynı zamanda kusur yeteneği de bulunmaktadır. Cezaya layık olacak nitelikte bir kusurluluk hali söz konusu olmadığından kanun koyucu tarafından eyleme karşı ceza belirlenmemiştir⁹¹⁸.

⁹¹⁴ Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 18, 19; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1120, 1121, kn. 73; Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 465, kn. 1.

⁹¹⁵ Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 18, 19

⁹¹⁶ Özgenc, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 524; Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 197; Mahmut Kaplan, “Meşru Savunmada”, 1168; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Murat Volkan Dülger, “Hukuka Uygunluk Nedenleri”, 148; Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 126; Özyayın, *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*, 246; Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 163, kn. 393; Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 146, kn. 399; Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 527, kn. 51; Murmann, *Grundkurs Strafrecht*, 83, kn. 11; Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1660, kn. 1; Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 427, kn. 127; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 471; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 402, kn. 1; Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 678, kn. 2; Ebert, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 108; Schmidt, Priebe, *Falle zum Strafrecht I*, 119, kn. 51; Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 465, kn. 1; Veli Özer Özbek, “Suç Genel”, 25, 26; Bock, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 509, kn. 85; Hohagen, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 152, kn. 65; Diederich, *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*, 192; Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 136, 137, kn. 411; Gerd Geilen, “Notwehr und Notwehrexzess (Schluß)”, 378; Roxin’e göre kanun koyucu sınırın aşılmasının mazeret nedeni veya diğer hallerden olduğuna ilişkin olarak açık ifadede bulunmamıştır. 35. maddede yaptığını 33. madde açısından tercih etmemiştir. 33. maddenin özünde de 35. maddede olduğu gibi mazeret nedeni durumu bulunmaktadır. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1120, 1121, kn. 73; Mahmutoglu ve Karadeniz belirtilen eserlerinin 606. Sayfasında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının mazeret nedeni olduğunu belirtmiş ancak aynı sayfada CMK’nın hükümleri gereğince sınırın aşılmasının kusurluluğu kaldıran hal olarak kabul edildiğini belirtmişlerdir. Mahmutoglu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 606.

⁹¹⁷ Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 163, kn. 393; Motsch’ye göre normun ifadesinden cezasızlık halinin olduğu anlaşılrsa da mazeret nedeni veya kusurluluğu kaldıran hal olduğuna ilişkin net belirleme yoktur. Ancak normun mazeret nedeni olarak kabul edilen Alman CK’nın 35. maddesi ile benzer yanları ve genel önleyici amacı mazeret nedeni olarak kabul edilmesini mantıklı kılmaktadır. Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 114, 115.

⁹¹⁸ Kartal, *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklik ve Orantılılık*, 197; Mahmut Kaplan, “Meşru Savunmada”, 1168.

Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda hukuka aykırı bir saldırı altındayken savunmada bulunan kişinin eyleminin haksızlık içeriği, savunma maksatlı yapılan eylem nedeniyle önemli ölçüde azalmaktadır. Savunmada bulunan kişinin eylemi ve kusurluluğu bu şartlar altındayken cezalandırılabilirliğin asgari düzeyine ulaşmaz. Savunmada bulunan kişi hoşgörüyü hak etmektedir. Bu nedenle mezkûr düzenlemede cezasızlık hali düzenlenmiştir ve sınırın aşılması mazeret nedenidir⁹¹⁹.

CMK'nın 223/3. maddesinde TCK'nın 27/2. maddesi kapsamında bir durum oluştuğunda kusurun bulunmaması nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir. TCK'nın 27/2. maddesi kapsamında hareket eden kişi kusur yeteneğine sahip olan ve haksızlığı gerçekleştiren kişidir. Ancak mevcut haller nedeniyle psikolojik olarak etkiye maruz kalmış olup eyleminin ve kendisinin kusurluluğu ve haksızlığı azalmıştır. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hali kişinin içinde bulunduğu çaresiz hal nedeniyle gerçekleştiği için kanun koyucu tarafından mazeret nedeni olarak değerlendirilmiştir⁹²⁰. Heyecan, korku veya telaş nedeni ile sınırı aşan kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisi önemli ölçüde etkilendiğinden bu durumun hukuki niteliğinin kusurluluğu etkileyen mazeret nedeni olduğu kabul edilmelidir⁹²¹.

Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda onaylanmayan ve hukuka aykırı davranışı gerçekleştiren kişi bulunmaktadır. Mazeret nedeni olarak kabul edilen sınırın aşılması halinde, kişinin cezai sorumluluğu ortadan kalkar⁹²².

Meşru savunmada sınırın aşılmasının düzenlendiği Alman CK'nın 33. maddesinin düzenlediği konum dikkate alındığında hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk hali (Alman CK'nın 34. maddesi) ve mazeret nedeni olan zorunluluk halinin (Alman CK'nın 35. maddesi) art arda düzenlenmesi gibi meşru savunmanın düzenlendiği Alman CK'nın 32. maddesinden sonra düzenlendiği anlaşılmaktadır. Meşru savunma sınırlarına uygun hareket edildiğinde savunma eylemi meşru olacaktır. Ancak sınırın aşılması halinde mazeret hali söz konusudur. Alman CK'nın 35. maddesinin madde başlığından

⁹¹⁹ Wessels, Beulke ve Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 239, kn. 702; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 471.

⁹²⁰ Apaydın, *Meşru Savunma*, 245.

⁹²¹ Murat Volkan Dülger, "Hukuka Uygunluk Nedenleri", 148; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 523, 524; Ersan, *Ceza Hukukund a Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 126.

⁹²² Georg Freund, Frauke Rostalski, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (Berlin: Springer, 2019), 157, kn. 59.

zorunluluk haline ilişkin olarak mazeret nedeni olmasına dair ifadenin kullanıldığı (*Entschuldigender*), 33. maddede ise bu şekilde bir ifadenin bulunmadığı bu nedenle 33. maddenin mazeret nedeni olmasının sadece konumu belirtilerek ispat edilemeyeceği doktrinde ifade edilmiştir⁹²³. Ancak meşru savunma durumunda iken sınırı aşan kişinin eyleminin haksızlığı ile hiçbir saldırı altında olmadan karşısındakine zarar veren kişinin eyleminin haksızlığı aynı değerlendirilemez. Meşru savunma halinde iken sınırı aşan kişi başlangıçta haksız saldırı altında olduğundan eyleminin haksızlık içeriği azalır. Ayrıca bu haksız saldırı ve içinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş halleri nedeniyle davranışlarını hukuka uygun şekilde yönlendiremez. Bahse konu tespitler dikkate alındığında meşru savunmada sınırın aşılması mazeret nedenidir⁹²⁴. Bazı farklı düşüncelere rağmen meşru savunmada sınırın aşılmasının mazeret nedeni olduğu hakim görüşüdür⁹²⁵.

TCK'nın 27/2. maddesinde Alman CK'nın 33. maddesinden farklı olarak “*mazur görülebilir*” ifadesi mevcuttur. Bu durum TCK'nın 27/2. maddesinin mazeret nedeni olarak kabul edilmek istendiğini göstermektedir⁹²⁶⁹²⁷. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması cezalandırmayı gerektirir kusurun bulunmadığı sonucuna varılmasına neden olan mazeret nedenidir. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasına ilişkin belirlemelerde bulunulurken zorunluluk haline ilişkin şartlardan yararlanılabilir. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hali meşru savunmanın mazeret nedeni olan şekli olarak ifade edilebilir. *Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda mazur görülebilirlik için önemli hak ve önemli kişi gerekliliğinin bulunduğu görüşüne* göre zorunluluk haline ilişkin şartlar da dikkate alındığında meşru savunmada

⁹²³ Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 427, kn. 127; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*, 471; Köhl, normun konumu dolayısıyla mazeret nedeni olduğunun net olarak belirlenemeyeceğini belirtmiş ayrıca normun konumu gereği –iki hukuka uygunluk nedeni arasında olması- hukuka uygunluk nedeni olarak da kabul edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 427, kn. 126.

⁹²⁴ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 663, kn. 2; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 491.

⁹²⁵ Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 427, kn. 128.

⁹²⁶ Albin Eser, “Das Überschreiten”, 258.

⁹²⁷ *Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunun mazeret nedeni olduğu görüşündeyiz. Ancak TCK'nın 27/2. maddesinin hukuki niteliği açısından CMK'nın 223/3-d maddesinde düzenlenen kusurun bulunmadığı tespitinin de gözetilmesi gereklidir. CMK'nın ilgili düzenlemesinde kusurun bulunmamasına dair tespit cezalandırmayı gerektirir düzeyde kusurun bulunmadığına ilişkindir. TCK'nın 27/2. maddesinin mazeret nedeni olduğu kabulüne engel nitelikte değildir.*

sınırın aşılmasının mazur görülebilmesi için saldırı ancak yaşam, cinsel dokunulmazlık, vücut bütünlüğü gibi önemli haklara yönelik olmalıdır. Saldırı üçüncü kişiye karşı gerçekleştiriliyorsa sınırın aşılmasından bahsedilebilmesi için savunmada bulunan kişi için önemli olan kişiye yönelik olarak saldırının gerçekleştirilmesi gerekir. Önemli hak ve önemli kişi kıstası kullanılmalıdır. Aksi takdirde mazur görülebilir psikolojik etkiden bahsedilemez⁹²⁸. *Doktrindeki diğer bir görüşe* göre ise zorunluluk hali durumu ile meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri karşılaştırılarak değerlendirilebilir. Ancak bu durum üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunan kişinin aralarında bağlantı olmayan kişiyi savunurken de heyecan, korku veya telaşa kapılması suretiyle sınırı aşması durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmasının dışlandığını göstermez. Belirli yakınlık ilişkisinin olmadığı durumlarda da sınırın aşılması hükümlerine dayanılabilir⁹²⁹.

Kanaatimizce ikinci görüş isabetli olup sınırın aşılmasının mazur görülmesi önemli hak veya önemli kişi kıstasına başvurularak engellenemez. Örneğin saldırıda bulunan kişinin (A) savunmada bulunan kişinin (B) tanımadığı üçüncü kişiye (C) karşı saldırıda bulunduğunu düşünelim. B'nin her ne kadar C ile ilişkisi olmasa da B, C'ye karşı A tarafından gerçekleştirilen saldırıyı bilinçli olarak engellemek için harekette bulunmuş olabilir. Bu durumda ölçülülük de bulunduğu takdirde meşru savunma halinin bulunduğu açıktır. Aynı zamanda B'nin bu meşru savunma esnasında A'nın saldırısı sonrasında heyecanlanması, korkması veya telaşa kapılması da mümkündür. Bu heyecan, korku veya telaş nedeni ile ölçülülükte aşmanın gerçekleşmesi de hayatın olağan akışına uygundur. B'nin hiç tanımadığı C'yi savunurken heyecan, korku veya telaş hali nedeniyle sınırı aşarak A'ya karşı eylemde bulunması halinde TCK'nın 27/2. maddesinin uygulanmaması için neden yoktur. Normun ifadesinden bu şekilde bir sınırlama yoktur. Tespit edilmesi gereken durum, kişinin meşru savunma hali içerisinde olması, hakkı haksızlığa karşı koruması, haksız saldırıyı defetmeye çalışırken içerisinde bulunduğu heyecan, korku veya telaş nedeniyle davranışlarını yönlendirme serbestisinin önemli ölçüde etkilenmiş olmasıdır. Bu durum üçüncü kişinin savunulması esnasında da görece

⁹²⁸ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 431; Veli Özer Özbek, “Suç Genel”, 25, 26; Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 398, 399; Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 220, kn. 2; Özbek, *Meraklı ve diğerlerine göre zorunluluk halinin hem hukuka uygunluk nedeni hem de mazeret nedeni olan hali bulunmaktadır*. Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 419, 420.

⁹²⁹ Seeberg, *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehrexzess*, 178, 179.

önemsiz olan bir hakkın savunulması esnasında da gerçekleşebilir. Aksi yorum normun anlamını ve amacını daraltmak olacaktır.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasında failin eyleminin haksızlık içeriği azalır. Ayrıca astenik etkiler nedeniyle içinde bulunduğu psikolojik hal gereği davranışlarını yönlendirme serbestisi önemli düzeyde etkilendiğinden kusurluluğu da azalmaktadır. Bu nedenlerle kişiden hukuk düzenine karşı gelmeyecek şekilde, normlara uygun davranması beklenilemez. Bu beklenilemezlik de dikkate alındığında kanun koyucu tarafından meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması düzenlemesinin failin cezalandırılmasını gerektirir kusurluluğunun mevcut olmadığı kanaatine varıldığından mazeret nedeni olarak düzenlendiği kanaatindeyiz.

G. Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılması ile Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Arasındaki Farklar

Meşru savunmada sınırın aşılması, taksirle gerçekleşebileceği gibi heyecan, korku veya telaş nedeniyle de gerçekleşebilir. İki durum arasında sınırın aşılmasının kasten veya taksirle gerçekleşebilmesinin mümkünlüğü, astenik etkiler olarak ifade edilen heyecan, korku veya telaş nedeniyle gerçekleşmesi şartı, hangi haller açısından geçerli olunduğu, hukuki niteliği ve hukuki esasları gibi hususlarda farklılıklar olup bunların ortaya konulması gerekmektedir. Bu hususlarda önceki kısımlarda yaptığımız açıklamalar dikkate alınarak bu kısımlara atıflar yapılarak ilgili durumların kısaca izah edilmesinin uygun olduğu kanaatindeyiz. Aralarındaki farklılığa dair ortaya konulması gereken önemli diğer bir durum ise iki düzenleme arasında özel norm, genel norm ilişkisinin bulunup bulunmadığı ve hangi hükmün öncelikli olarak uygulanması gerektiğine dairdir.

Sınırın taksirle aşılması ile heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından ilk farklılık kasten veya taksirle aşılmanın mümkün olup olmamasına ilişkindir. Detaylarını “*Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumunun Taksirle veya Kasten Gerçekleşmesinin Mümkünlüğü*” başlıklı kısımda açıklamaya çalıştığımız üzere meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri kasten veya taksirle hareket etme fark etmeksizin uygulanabilir. Sınırın taksirle aşılması hükümleri ise sadece taksirli gerçekleşen eylem durumunda mümkündür.

İkinci farklılık heyecan, korku veya telaş halinin gerekliliğine ilişkindir. Sınırın taksirle aşılması durumunda normun ifadesi de dikkate alındığında kişinin astenik etkiler olarak ifade edilen heyecan, korku veya telaş hali etkisinde olması şart değildir. Sınırın heyecan, korku veya telaş ile aşılması durumunda ise kişinin bu haller nedeniyle sınırı aşmış olması gerekir.

Üçüncü farklılık ilgili düzenlemelerin uygulanabileceği hallere ilişkindir. Detaylarını “*Sınırın Taksirle Aşılmasına Dair TCK’nın 27/1. maddesi Hükmünün İçeriği ve Kapsamı*” ve “*Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Durumunun Uygulanabileceği Haller*” başlıklı kısımlarda açıklamaya çalıştığımız üzere sınırın taksirle aşılması sınırı mevcut olan tüm ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından uygulanabilirken, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması sınırı mevcut olan tüm ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından uygulanamaz, sadece meşru savunma açısından uygulanabilir.

Sınırın taksirle aşılması ile heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından dördüncü farklılık hukuki niteliklerine ilişkindir. Detaylarını “*Meşru Savunmada Sınırın Taksirle Aşılmasının Hukuki Niteliği*” ve “*Meşru Savunmada Sınırın Heyecan, Korku veya Telaş Nedeniyle Aşılması Halinin Hukuki Niteliği*” başlıklı kısımlarda açıklamaya çalıştığımız üzere her iki düzenleme de kusurluluk üzerinde etkilidir. Ayrıca her iki halde de meşru savunma hali bulunduğundan eylemin haksızlık içeriği de azalmaktadır. Ancak sınırın taksirle aşılması kusurluluğu azaltan hal niteliğindeyken, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması mazeret nedeni niteliğindedir.

TCK’nın 27/1. maddesi ile 27/2. maddesi arasındaki önemli farklardan birisi 27/1. madde açısından sınırın aşılmasında objektif ölçütlere göre yani araç, konu ve aracın kullanım şekli dikkate alınarak belirlemede bulunulmasıdır. 27/2. madde açısından sınırın aşılmasında ise objektif ölçütlere göre değil faile göre yani subjektif ölçütlere göre belirlemede bulunulmaktadır⁹³⁰. Ancak objektif ölçütlerin de dikkate alınması gerekir.

Sınırın taksirle aşılması ile heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinden hangisinin önce uygulanması gerektiği de aralarındaki ilişki ve farklılıkların ortaya konulması açısından önemlidir. Meşru savunmanın bulunduğu bir olayda sınırın taksirle aşılması halinde normatif anlamda değerlendirmede

⁹³⁰ Özбек vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 429, 430.

bulunulduğunda TCK'nın 27/1. maddesi hükümleri ile 27/2. maddesi hükümlerinin her ikisinin de uygulanmasının mümkün olduğu düşünülebilir. Hangi normun uygulanacağını tespit edilmesi gerekir. Bu tespit açısından özel norm genel norm ilişkisinin izah edilmelidir.

Özel norm genel norm ilişkisinde bir eyleme uygulanacak hem özel norm hem de genel norm bulunmaktadır. Özel normun bulunduğu hallerde genel norm geri çekilmekte ve eyleme uygulanabilecek tek norm bulunmaktadır. Özel norm, genel normun tüm unsurlarını barındırır ve ayrıca bazı özel unsurlara da sahiptir⁹³¹. Eğer bir norm olmasaydı o norm tarafından düzenlenen durumla ilgili genel normun uygulanacağı ifade edilebiliyorsa o normun özel norm niteliğinde olduğu doktrinde ifade edilmiştir⁹³². Özel norm daha ağır cezayı içerse dahi özel normun kapsamına giren hallerde sadece özel norm uygulanır⁹³³.

Genel norm ve özel normdan herhangi birisinin cezasızlık halinin düzenlemesi durumunda diğer normun uygulanmasının öncelikli olduğu görüşüne göre özel norm ve genel normlardan her birinin cezalandırılabilir olması gerekir. Bu normlardan birisi cezasızlık durumuna neden oluyorsa cezalandırma sonucunu ortaya çıkaran hükmün genel veya özel norm olması fark etmeksizin uygulanması gerekir. Örneğin A normu kişisel cezasızlık hali nedeniyle cezasızlık durumunun ortaya çıkmasına neden oluyorsa özel veya genel norm olup olmadığına bakılmaksızın cezalandırmaya neden olan B normunun uygulanması gerekir⁹³⁴. Bu belirlemenin hukuka uygun ve doğru olduğu kabul edilirse ve sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması ile sınırın taksirle aşılması arasında özel norm genel norm ilişkisinin olduğu değerlendirilirse her iki durumun uygulanabildiği hallerde ceza halini içeren sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanması gerekir.

*TCK'nın 27/2. maddesinin, 27/1. maddesine göre özel norm niteliğinde olduğu için öncelikli olarak uygulanması gerektiği görüşüne*⁹³⁵ göre TCK'nın 27/1. maddesi

⁹³¹ Koca, Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 566; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 599; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 853; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 397.

⁹³² Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 610.

⁹³³ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 599.

⁹³⁴ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 626.

⁹³⁵ Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 132; Ertuğrul Ünal, "Heyecan, Korku", 682; Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu", 649, 650; Artuk ve diğerleri *özel norm ifadesinde bulunmamışlar ancak TCK'nın*

TCK'nın 30. maddesine nazaran özel nitelikte bir düzenlemedir. TCK'nın 27/2. maddesi ise TCK'nın 27/1. maddesine göre daha özel niteliktedir. Kanun koyucu tarafından TCK'nın 27/2. maddesinde mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş ifadesinde bulunularak daha özel nitelikte düzenleme oluşturulmuştur. Bu hususta takdir yetkisi bulunmayan hakimın özel norm olan TCK'nın 27/2. maddesini öncelikli olarak değerlendirmesi gerekir⁹³⁶. İlgili görüşe göre TCK'nın 27/2. maddesi meşru savunmaya dair sınırı aşma düzenlemeleri içerisinde özel norm niteliğinde olduğundan ilk olarak sınırın aşılmasına dair TCK'nın 27/2. maddesi dikkate alınacak sonrasında sınırın taksirle aşılmasına dair TCK'nın 27/1. maddesi gözetilecektir⁹³⁷.

TCK'nın 27/2. maddesi ile 27/1. maddesi arasında tercihte bulunulurken failde algılama ve davranışları yönlendirme yeteneğinin etkilenmesi ölçütünün kullanılması gerektiği görüşüne göre meşru savunmada sınırın aşılması durumunda TCK'nın 27. maddesi uygulanırken hangi fıkranın uygulanacağını belirlemenin evresinde savunmada bulunan failin gerekenden fazla olacak şekilde savunmada bulunmasına sebebiyet veren dikkatsiz ve özensiz davranışının gerekçesi araştırılmalıdır. Saldırı dolayısıyla yaşanan heyecan, korku veya telaş nedeniyle algılama ve davranışlarını yönlendirme serbestisi önemli ölçüde azalmış ve bu nedenle kişi sağlıklı karar alamamış ise failin kusurluluğu azalmış veya ortadan kalkmış olduğundan TCK'nın 27/2. maddesinin uygulanması gerekir. Saldırı dolayısıyla oluşan heyecan, korku veya telaş nedeniyle algılama ve davranışlarını yönlendirme serbestisi önemli ölçüde azalmış ancak sağlıklı karar almasını önemli ölçüde etkilemeyecek boyutta ise TCK'nın 27/1. maddesi uygulanmalıdır⁹³⁸.

Doktrinadaki bir görüşe göre meşru savunmada, insanın yapısından kaynaklı olarak heyecan, korku veya telaş halinin oluşması doğaldır. TCK'nın 27/2. ve 27/1.

27/2. maddesinin meşru savunmanın niteliği gereği TCK'nın 27/1. maddesine istisna getirdiğini belirtmişlerdir. Artuk vd., Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2018, 505; Nadir, Örselenmiş Kadın Sendromu: Geleneksel Meşru Savunma Doktrini Karşısında Sürekli Şiddet Hali, 214; Koparan hangi hükmün öncelikli uygulanması gerektiğine dair ifadede bulunmamıştır. Ancak TCK'nın 27/2. maddesinin meşru savunma sınırının aşılmasının özel hali olduğunu belirtmiştir. Mehmet Reşat Koparan, "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler (24.-34. Maddeler)", Terazi Hukuk Dergisi, 1/2 (2006): 26.

⁹³⁶ Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu", 649, 650.

⁹³⁷ Ertuğrul Ünal, "Heyecan, Korku", 682; Bozbayındır'a göre 27/2. madde sadece meşru savunma hallerine uygulanabilen özel bir kusurluluğu kaldıran haldir. 27/1. maddesi ise sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından uygulanabilir olan kusurluluğu azaltan hal görünümüdür. Bu nedenle öncelikle özel hüküm olan 27/2. maddenin değerlendirilmesi, astenik etkiler ile kasten veya taksirle sınırın aşılması gerçekleşmemişse 27/1. maddenin uygulanabilirliği incelenmelidir. Ali Emrah Bozbayındır, "Meşru Savunmada", 132.

⁹³⁸ Topçu, Meşru Savunma, 205.

maddeleri arasında hangisinin daha lehe olduğuna dair değerlendirmede bulunulurken kaçınılabilirlik durumunda müeyyidenin ne olacağı açısından tespit yapılması gerekir. Kaçınılabilirlik bulunuyorsa ve eylemin taksirli hali suç olarak düzenlenmişse, fail TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında indirimli cezaya mahkûm olmaktadır. TCK'nın 27/2. maddesi açısından ise kaçınılabilirlik söz konusu olsa dahi fail mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş içerisindeyse hakkında cezaya hükmolunmaz. Kaçınılabilirlik açısından TCK'nın 27/2. maddesi daha lehe düzenleme içermektedir. Ancak TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınırın aşılması durumunda kasıtlı haksızlığın oluşmadığı savunulursa beraat kararı verilmelidir. TCK'nın 27/2. maddesi açısından sınırın aşılmasında ise ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir. Beraat kararı, ceza verilmesine yer olmadığı kararına nazaran lehe olduğundan TCK'nın 27/1. maddesi kapsamında sınırın aşılması durumunda kasıtlı haksızlığın oluşmadığı savunulursa bahse konu iki düzenlemeden lehe olanın tespiti açısından çelişki oluşacaktır⁹³⁹.

TCK'nın 27/1 ve 27/2. maddelerinin uygulanma önceliklerine dair örnek vererek konuyu açıklamaya çalışacağız. Birinci örnek olarak; M kişisi meşru savunma kapsamında hareket ederken korku hali içerisindeyken taksirle sınırı aşmıştır. Basit bir müdahale ile saldırıyı engelleyebilmesi mümkünken M taksirli şekilde eylemde bulunmuş, sınırı aşmış ve K'nın kendisine ait olan saldırı aracı olarak kullandığı elindeki telefonun kırılmasına neden olmuştur. M'nin taksirli şekilde hareket ettiği ve mala zarar verdiği sabittir. M'ye isnat edilen eylem olan mala zarar vermeye dair suçun taksirli hali kanunen suç olarak düzenlenmemiş olup bu durumda TCK'nın 27/1. maddesi uygulandığında M hakkında beraat kararı verilmesi gerekir. TCK'nın 27/2. maddesi uygulandığında ise M hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerekir. Suçun maddi ve manevi unsurlarının gerçekleşmesi neticesinde olayda uygulanabilir hukuka uygunluk nedeni de bulunmuyorsa haksızlık gerçekleşmiş olur. Kusurlulukla ilgili hallerin, haksızlığın incelenmesi ve gerçekleştiğinin tespitinden sonra dikkate alınması gerektiği görüşünde olduğumuzdan haksızlık ve kusurluluk arasında bu şekilde bir inceleme sırası bulunduğunu düşünüyoruz. M'nin eyleminin taksirli hali suç olarak düzenlenmemişse haksızlık gerçekleşmemiş olduğundan kusurluluk değerlendirmesinde bulunulamaz. Dolayısıyla örnek olarak verilen olayda TCK'nın 27/2. maddesinin,

⁹³⁹ Hasan İba, "Ceza Sorumluluğunu", 651.

TCK'nın 27/1. maddesine göre önce değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi önce haksızlığın varlığının, sonra kusurluluğun incelenmesi gerektiği düşüncesi gereğince hukuka uygun değildir. Burada dikkat edilmesi gereken husus hangi hükmün lehe olduğunun değerlendirilmesi değildir. Önemli olan husus haksızlığın gerçekleşmediği durumda kusurluluğa dair incelemede bulunmanın uygun olmamasıdır. Açıklanan nedenlerden ötürü yukarıda verilen örnek olayda kişi hakkında TCK'nın 27/1. maddesi dikkate alınarak belirlemede bulunulmalıdır.

Yukarıda detaylı şekilde açıkladığımız üzere TCK'nın 27/2. maddesinin tüm unsurları (kasten hareket etmenin mümkünlüğü) TCK'nın 27/1. maddesinde veya TCK'nın 27/1. maddesinin tüm unsurları (heyecan, korku veya telaş olmaksızın eylemde bulunulabilirlik) TCK'nın 27/2. maddesinde bulunmadığından her iki norm arasında özel norm genel norm ilişkisi yoktur. Özel normun önceliği ilkesinin bahse konu maddeler arasında uygulanmamalıdır.

İkinci örnek olarak; M kişisi heyecan hali içerisindeyken taksirle sınırı aşmıştır. M'nin taksirli eylemi kanunen suç olarak düzenlenmiştir. TCK'nın 27/1. maddesi veya TCK'nın 27/2. maddesinin hangisinin uygulanması gerektiği konusunda asıl tartışmalı örnek durum ikinci örnektir. M hakkında TCK'nın 27/1. maddesi hükümleri uygulanırsa taksirli eylemi nedeniyle cezalandırılması durumunda, cezasında indirim uygulanması gerekir. TCK'nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulanması durumunda ise cezalandırılabilir kusurluluk düzeyine ulaşmama dolayısıyla mazeret nedeni içerisinde hareket ettiği kanaatine varılarak ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir. Somut olayda yukarıda da ifade ettiğimiz gibi haksızlık kusurluluğa göre önce incelenmelidir. Her iki madde açısından da bakıldığında M'nin taksirli eylemi haksızlık vasfına sahiptir. Kusurluluk açısından incelendiğinde ise TCK'nın 27/1. maddesi uygulandığında M'nin kusurunun bulunduğu ancak kusurluluğunun azaldığı ve taksirli eylemi nedeniyle indirimli cezanın uygulanması gerektiği sonucuna varılmaktadır. TCK'nın 27/2. maddesi uygulandığında ise mazeret nedeni mevcut olduğundan cezalandırılabilir kusurluluk düzeyine ulaşılmayan kusurun mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda kanaatimizce kişinin cezalandırılabilir kusurunun bulunmadığına dair hal fail hakkında öncelikli olarak uygulanmalıdır. Bu sonuca lehe olan hükmün uygulanması gerektiği veya aralarında özel norm genel norm ilişkisi bulunduğu şeklindeki düşünceler ile ulaşılmamalıdır. Bu

sonucun gerekçesi, aksi takdirde failin cezalandırılabilir kusurluluğunun bulunmadığını saptayan hal kanun tarafından tespit edilmişken kişinin cezalandırılacak olmasıdır.

Yargıtay 1. CD. 2022/6411 K. sayılı kararında “...*Olayın oluş şekli ve boyutuna göre, ceza sorumluluğunu kaldıran meşru savunmada sınırı kast olmaksızın heyecan, panik ve korkunun etkisiyle taksirle aşan sanığın, taksirle yaralama suçundan; TCK'nin 27/1 ve 89. maddeleri uyarınca aynı Kanunun 61. maddesindeki ölçütler ve TCK'nin 3. maddesindeki cezada orantılılık ilkesi de dikkate alınarak sonuca etkili olacak şekilde temel ceza tayininde alt sınırdan uzaklaşılarak cezalandırılması gerektiği gözetilmeksizin, delillerin takdir ve değerlendirmesinde yanılgiya düşülerek yazılı şekilde kasten yaralama suçundan hüküm kurulması suretiyle fazla ceza tayini...*” ifade edilmiştir.

Somut olayın meydana gelmesi incelendiğinde ilgili Yargıtay kararında da ifade edildiği şekliyle⁹⁴⁰ sanık tarafından başlatılmayan saldırı hali söz konusudur. Sanık, birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilen saldırılara karşı aracından inmemiş ve sürekli olarak kaçmaya çalışmıştır. Katılan S'nin yaralanmasına ilişkin olay da sanığın kaçmaya çalıştığı anda meydana gelmiştir. Sanık maruz kaldığı saldırıyı defetme amacı ile hareket ederken katılan S yaralanmıştır. Sanığın meşru savunma kapsamında hareket ettiği ancak katılan S'nin yaralanmasının derecesi dikkate alındığında savunmaya dair hareketlerinin yoğunluğa ilişkin olarak ölçülülüğü aştığı anlaşılmaktadır. Sanığın saldırı esnasında heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunduğu Yargıtay tarafından kabul edilmiş olup hayatın olağan akışı dikkate alındığında bu belirleme yerindedir. Yargıtay tarafından

⁹⁴⁰ “...*Oluşa ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın, sevk ve idaresindeki araç ile ikamet ettiği köye doğru seyir halinde iken aralarında önceye dayalı husumet bulunan katılan Suat ile katılanın damadı Hasan Taşan'ın traktör ile sanığa ait aracı durdurdukları, ellerindeki sopalar ile traktörden inerek sanığın aracına vurdukları, bu esnada katılanın oğlu olan kapsam dışı suça sürüklenen çocuk Emre ve arkadaşı Mehmet Ali Güngör'ün de başka bir araç ile olay yerinde geldiklerini gören sanığın, aracını şarampole sürerek kaçtığı, bunun üzerine katılan ve beraberindekilerin traktörü orada bırakıp hususi araca geçerek sanığa ait aracın arkasından takip ettikleri, takip esnasında aracı kullanan katılan Suat'ın, sanığın aracının önüne doğru direksiyonu kırarak ikinci kez durdurduğu, Hasan'ın elindeki sopayla araçtan inip, sanığa ait araca vurarak zarar verdiği, sanık ve aynı araçta bulunan arkadaşı tanık Alim'in ise bulundukları araçtan inmedikleri, olaya karışan araçlardaki hasarları gösteren görüntü cd'si içerisindeki fotoğraflara, sanığın ve katılanın aşamalarındaki beyanlarına, tanık Mehmet Ali Güngör'ün 27.08.2012 tarihli savcılık ifade tutanağına göre, katılan Suat'ın park halindeki 34 PLG 72 plaka sayılı araçtan indiği esnada, sanığın ani bir manevra ile idaresindeki aracı sürüp olay yerinden kaçmak isterken, önce 34 PLG 72 plaka sayılı aracın açık olan sol ön kapısına çarptığı, çarpmanın etkisi ile kapının da katılan Suat'a çarparak "sağ diz eklem bölgesinde motor kısıtlılık" nedeniyle duyu ya da organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına sebebiyet verecek şekilde yaralandığı olayda...*” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 06.07.2022, E. 2022/4331, K. 2022/6411, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

karar verilirken sanığın heyecan, korku veya telaş hali içerisinde sınırı aştığı kabul edilmiş ancak TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir. İlgili kararda sevk maddesi belirtilirken hata yapılmıştır. Olayın oluş şekli değerlendirildiğinde sanığın saldırının defedilmesi amacıyla araçla kaçmaya çalışırken yaralama eylemine neden olmasında taksirinin bulunduğu ifade edilebilir. Diğer bir ifadeyle sanık taksirli hareket ederek sınırı aşmıştır. Ancak aynı zamanda heyecan, korku veya telaş halindedir. Bu durumda karardaki çelişki de dikkate alındığında Yargıtay tarafından uygulamanın hangi madde özelinde yapılması gerektiği anlaşılmamaktadır. Kanaatimizce kişi hakkında cezalandırılabilir kusurunun bulunmadığını saptayan 27/2. maddenin bulunması da dikkate alınarak TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanması uygun olmayacaktır. TCK'nın 27/2. maddesi dikkate alınarak belirlemede bulunulmalıdır.

Önceki bölümlerdeki açıklamalar da dikkate alınarak TCK'nın 27/1. maddesi ile 27/2. maddesi arasındaki farkları sırasıyla belirtmek gerekirse ilk olarak sınırın taksirle aşılması halinde eylemin taksirle gerçekleştirilmesi şarttır. Aksi takdirde kişi hakkında TCK'nın 27/1. maddesi hükümleri uygulanamaz. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması halinde ise kişinin kasten veya taksirle hareket etmiş olması fark etmeksizin kişi hakkında TCK'nın 27/2. maddesi hükümleri uygulanabilir. İkinci olarak meşru savunmada sınırın taksirle aşılmasının düzenlendiği 27/1. madde açısından kişinin astenik etkiler altında bulunması şart değildir. Heyecan, korku veya telaş hali içerisinde olmayan kişinin de taksirle hareket ederek sınırı aşması ve hakkında 27/1. madde hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür. Ancak TCK'nın 27/2. maddesi açısından sınırın aşılması için heyecan, korku veya telaş hali etkisinin varlığı şarttır. Üçüncü olarak TCK'nın 27/1. maddesi sadece sınırları mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan haller açısından mümkünken, 27/2. madde sadece meşru savunma açısından geçerlidir. Dördüncü olarak sınırın taksirle aşılması durumunda hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri ile aynı nitelikte olmayan ancak ilişkili ve esaslı farklılıklar bulunan bir durum söz konusu olup kişinin irade ve davranışlarını yönlendirme serbestisinin etkilenmesinin şart olduğu bir hal mevcut değildir. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda ise kişinin içinde bulunduğu ruh hali nedeniyle iradesinin etkilenmesi ve davranışlarını yönlendirme serbestisinin önemli düzeyde azalması ile alakalı durum vardır. Beşinci olarak 27/1. maddenin uygulandığı hallerde taksirli haksızlık varlığını sürdürürken ve kişinin kusurluluğunun azalması söz

konusuyken 27/2. madde durumunda kişinin mazeret nedeni altında hareket ettiği kabul edilerek cezasızlık halinin mevcut olduğu kabul edilir. Diğer bir ifade ile sınırın taksirle aşılması durumunda haksızlık varlığını sürdürür, kişinin kusurluluğu azalır ve kişi hakkında indirimli olsa dahi cezalandırılma kararı verilir. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda cezasızlık hali mevcuttur. Bu cezasızlık durumu haksızlığın ortadan kalkması nedeniyle değil cezalandırılmayı gerektirir kusur düzeyine ulaşılmaması, mazeret nedeni kapsamında iken hareket edilmesi nedeniyle.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I. MEŞRU SAVUNMADA SINIRIN AŞILMASININ BAZI ÖZEL DURUMLAR BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUK AÇISINDAN ELE ALINMASI

A. Karşılaştırmalı Hukuktaki Durum

1. İsviçre

İsviçre CK'da meşru savunmada sınırın aşılması 16. maddede düzenlenmiştir. 16. maddede “1- Überschreitet der Abwehrende die Grenzen der Notwehr nach Artikel 15, so mildert das Gericht die Strafe. 2- Überschreitet der Abwehrende die Grenzen der Notwehr in entschuldbarer Aufregung oder Bestürzung über den Angriff, so handelt er nicht schuldhaft” ifade edilmiştir⁹⁴¹. İlgili metne göre “1- Savunan kişi, 15. madde uyarınca meşru savunma sınırlarını aşarsa, mahkeme cezayı indirir. 2- Savunan kişi, saldırı nedeniyle mazur görülebilecek bir heyecan veya şaşkınlık içinde meşru savunma sınırlarını aşarsa, kusurlu hareket etmiş sayılmaz.”

Yukarıda ifade edilen İsviçre CK'nın 16. maddesi incelendiğinde meşru savunmada sınırın aşılmasına ilişkin olarak iki ayrı düzenlemenin bulunduğu anlaşılmaktadır. İkinci fıkrada sınırın aşılmasının astenik etkiler ile gerçekleşmesine dair düzenleme mevcutken birinci fıkrada bu hususa dair belirleme yapılmamıştır.

Birinci fıkra açısından geçerli olan sınırın aşılmasında haksızlığın azalması dolayısıyla cezada yapılması gereken zorunlu indirim mevcuttur. İndirim yapılması takdire bağlı olmasa da indirimin oranı açısından hakimın takdir yetkisi bulunmaktadır.

⁹⁴¹ Kurt Seelmann, “Art. 16”, içinde Basler Kommentar, ed. Marcel Alexander Niggli, Hans Wiprächtiger, (Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2007), 341; https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/de#book_1, E.T. 10.08.2025.

Savunmada bulunan kişi savunma amacıyla kullandığı araçların seçimi ve kullanımı konusunda sorun ve güçlük yaşamakta ve sınırı aşmaktadır⁹⁴².

İkinci fıkra açısından geçerli olan sınırın aşılması hali mazeret nedeni olarak kabul edilmiştir. Mazur görülebilecek heyecan veya şaşkınlık durumu içerisinde meşru savunmaya dair eylemde bulunmak ve sınırı aşmak şarttır. Astenik duygu durumunun mevcut olması gerekli olup stenik duygu durumu ile sınırı aşma durumunda mazur görülebilirlik mümkün değildir⁹⁴³. Mazeret nedeni olan sınırın aşılması halinde sınırı aşan kişinin bilinçli veya bilinçsiz (*bewust oder nicht*) olarak sınırı aşması arasında fark bulunmamaktadır⁹⁴⁴.

İsviçre CK'da düzenlenen meşru savunmada sınırın aşılması değerlendirildiğinde TCK'nın 27/2. maddesi ile benzer düzenlemenin 16/2. maddede bulunmaktadır. TCK'nın 27/1. maddesinde belirtilen taksirle sınırın aşılmasına paralel olan bir düzenleme ise İsviçre CK'da bulunmamaktadır. Ancak İsviçre CK'nın 16/1. maddesinde düzenlenen ve somut olaya göre hakimın değerlendirmesi sonucunda indirimin uygulanmasının zorunlu olduğu sınırın aşılması hali, TCK'daki düzenlemelere nazaran daha geniş alanda uygulanabilir niteliktedir. 16/1. maddede belirtilen sınırın aşılması haline ilişkin olarak normda detaylı şartlara yer verilmemiştir. Meşru savunma halinde olan ve sınırı aşan kişinin eylemindeki haksızlığın azalması dolayısıyla indirimin uygulanması açısından ise TCK'nın 27/1. maddesi ile İsviçre CK'nın 16/1. maddesinin benzer niteliktedir. Astenik etkiler altında olmanın şart olması, hukuki nitelik olarak mazeret nedeni belirlemesi ve her türlü heyecan veya şaşkınlık halinin değil de mazur görülebilir heyecan veya şaşkınlık hali olmasının şart olması açısından ise TCK'nın 27/2. maddesi ile İsviçre CK'nın 16/2. maddesinin benzerdir.

2. Avusturya

Avusturya CK'da meşru savunmada sınırın aşılması, meşru savunma ile ilgili durumu ihtiva eden 3. maddenin, 2. fıkrasında yer almaktadır. Meşru savunmaya ilişkin düzenlemenin yer aldığı 3. maddede "*1-Nicht rechtswidrig handelt, wer sich nur der Verteidigung bedient, die notwendig ist, um einen gegenwärtigen oder unmittelbar*

⁹⁴² Kurt Seelmann, "Art. 16", 342, kn. 2.

⁹⁴³ Kurt Seelmann, "Art. 16", 342, kn. 3.

⁹⁴⁴ Kurt Seelmann, "Art. 16", 342, kn. 5.

drohenden rechtswidrigen Angriff auf Leben, Gesundheit, körperliche Unversehrtheit, sexuelle Integrität und Selbstbestimmung, Freiheit oder Vermögen von sich oder einem anderen abzuwehren. Die Handlung ist jedoch nicht gerechtfertigt, wenn es offensichtlich ist, daß dem Angegriffenen bloß ein geringer Nachteil droht und die Verteidigung, insbesondere wegen der Schwere der zur Abwehr nötigen Beeinträchtigung des Angreifers, unangemessen ist. 2-Wer das gerechtfertigte Maß der Verteidigung überschreitet oder sich einer offensichtlich unangemessenen Verteidigung (Abs. 1) bedient, ist, wenn dies lediglich aus Bestürzung, Furcht oder Schrecken geschieht, nur strafbar, wenn die Überschreitung auf Fahrlässigkeit beruht und die fahrlässige Handlung mit Strafe bedroht ist.” ifade edilmiştir⁹⁴⁵. İlgili metne göre “(1) Kim kendisine veya bir başkasına yönelik olarak yaşam, sağlık, bedensel bütünlük, cinsel dokunulmazlık ve kendi kararını belirleme hakkına, özgürlük ya da malvarlığına karşı yönelen mevcut veya derhal gerçekleşme tehlikesi bulunan hukuka aykırı bir saldırıyı defetmek amacıyla gerekli savunmayı kullanıyorsa hukuka aykırı hareket etmiş sayılmaz. Ancak, saldırıya uğrayan kişinin sadece önemsiz bir zarara uğrayacağı açıkça belli ise ve savunma, özellikle saldırganın zararı savunma için gerekli olan ağır zarar nedeniyle orantısız ise, bu eylem hukuka uygun değildir. (2) Meşru savunmanın sınırlarını aşan veya (1. fıkrafta belirtilen) açıkça orantısız bir savunmaya başvuran kişi, eğer bunu yalnızca şaşkınlık, korku veya dehşet nedeniyle yapmışsa, yalnızca bu sınırın aşılması taksirle gerçekleşmişse ve bu taksirli fiil ayrıca cezayı gerektiriyorsa cezalandırılır.”

Avusturya CK'daki sınırın aşılmasındaki astenik etkilere dair ifadeler incelendiğinde *Bestürzung*, *Furcht* oder *Schrecken* ifadelerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. *Furcht* ve *Schrecken* ifadeleri Alman CK'nın 33. maddesinde de kullanılmıştır. TCK'da heyecan, korku veya telaş ifadeleri kullanılmıştır. Avusturya CK'da ifade edilen ilgili kelimelerin Türkçe karşılıkları heyecan, korku veya telaş olarak çevrilebilir.

Avusturya ceza hukukunda sınırın aşılmasına ilişkin 3. maddedeki düzenleme sadece meşru savunma açısından düzenlenmiştir. Kıyas yolu kullanılarak meşru savunma dışındaki nedenler hakkında uygulanamaz⁹⁴⁶. Avusturya CK'nın 3/2. maddesinde sınırın

⁹⁴⁵ Peter Lewisch, “§3”, içinde Wiener Kommentar, ed. Frank Höpfel, Eckart Ratz, (Wien: MANZ'sche Verlags, 2020), 3.

⁹⁴⁶ Peter Lewisch, “§3”, 62, kn. 160.

aşılması sadece astenik etkiler nedeniyle gerçekleştiğinde kişinin lehine bir durumun oluşacağı belirtilmiştir⁹⁴⁷. Kişi astenik etkiler altındayken kasten hareket etmişse kasıtlı suçtan mazur görülür. Ancak taksirli hareketi mevcutsa taksirli eylemi nedeniyle cezalandırılır⁹⁴⁸.

Avusturya ceza hukuku açısından da doktrinde meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için meşru savunmaya dair durumun var olması gerektiği, aksi durumda meşru savunmadan veya meşru savunmada sınırın aşılmasından bahsedilemeyeceği ifade edilmiştir⁹⁴⁹.

Meşru savunmada sınırın astenik etkiler nedeniyle aşılmasının kasten veya taksirle gerçekleşmesinin mümkün olup olmadığı ile ilgili olarak çalışmamızın önceki bölümünde bilinçli veya bilinçsiz aşımın mümkün olduğu, kasten veya taksirle hareket etmek fark etmeksizin sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabileceği düşüncesinde olduğumuzu belirtmiştik. Bununla birlikte TCK'nın 27/2. maddesinde heyecan, korku veya telaş halinden bahsedilmiş ancak kasten veya taksirle hareket etmeye dair ifadede bulunulmamıştır. Avusturya CK'nın 3/2. maddesinde ise eylem taksirli şekilde gerçekleştirilmişse kişinin taksirli eylemi nedeniyle cezalandırılacağı belirtilmiştir. *Avusturya ceza hukuku açısından doktrinde yer alan bir görüşe göre* kişinin bilinçli (*bewusste*) veya bilinçsiz (*unbewusste*) şekilde aşım gerçekleştirmesi fark etmeksizin hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir⁹⁵⁰. Avusturya CK'nın 3/2. maddesinde düzenlenen meşru savunmada sınırın aşılması kişinin mazur görülmesine neden olan bir haldir⁹⁵¹.

Avusturya CK'da düzenlenen meşru savunmada sınırın aşılması değerlendirildiğinde TCK'nın 27/1. maddesine benzer düzenlemenin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Avusturya CK'da sadece meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması diğer bir ifade ile astenik etkilere dayanarak sınırın aşılması düzenlenmiştir. Ayrıca Avusturya CK'nın 3/2. maddesinde kişinin sadece kasıtlı şekilde eylemde bulunduğu durumda ilgili hükmün uygulanarak cezasızlık sonucunun ortaya

⁹⁴⁷ Triffterer, *Österreichisches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 287, kn. 158; Peter Lewisch, “§3”, 62, kn. 159.

⁹⁴⁸ Peter Lewisch, “§3”, 62, kn. 159.

⁹⁴⁹ Triffterer, *Österreichisches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 223, kn. 97; Peter Lewisch, “§3”, 65, kn. 167.

⁹⁵⁰ Peter Lewisch, “§3”, 65, kn. 168; Triffterer, *Österreichisches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 288, kn. 161.

⁹⁵¹ Triffterer, *Österreichisches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 223, kn. 97; Peter Lewisch, “§3”, 67, kn. 179.

çıkacağı belirtilmiştir. Taksirli eylem durumunda cezasızlık hali söz konusu değildir. Avusturya ceza hukuku açısından doktrinde yapılan bilinçli veya bilinçsiz sınır aşımı durumunda mazur görülmenin mümkün olduğuna dair açıklamalar⁹⁵² dikkate alındığında bilinçlilik ile kasıtlı eylemin, bilinçsizlik ile de taksirli eylemin birbirleri yerine kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Avusturya CK'nın 3/2. maddesinde düzenlenen meşru savunmada sınırın aşılması TCK açısından 27/2. maddeyle; Alman CK açısından da 33. madde ile benzer niteliktedir.

3. Rusya

Rusya ceza hukukunda meşru savunmada sınırın aşılmasına ilişkin olarak münhasır düzenleme bulunmamakta olup sona ermiş saldırılara karşı gerçekleştirilen müdahaleler hukuka uygun olarak kabul edilemez ancak istisna olarak saldırıya uğrayan kişinin beklenmedik durum ve sübjektif değerlendirmesi nedeniyle sınırı aşması halinde eylemi yine de hukuka uygun kabul edilir⁹⁵³. Doktrinde bu belirlemenin kanun sistematığı açısından sorunlu olduğu, sübjektif değerlendirme neticesinde bu şekilde sınır aşımının hata kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁹⁵⁴.

Meşru savunmada sınırın aşılmasını ilgilendirir düzenleme Rus CK'da 108. ve 114. maddelerde olmak üzere iki farklı normda düzenlenmiştir⁹⁵⁵. Rus CK'nın “*Gerekli savunma sınırlarını aşarak veya suçu işleyen kişiyi gözaltına almak için gerekli önlemleri aşarak işlenen insan öldürme*” başlıklı 108. maddenin 1. fıkrasında “*1. Убийство, совершенное при превышении пределов необходимой обороны, -наказывается исправительными работами на срок до двух лет, либо ограничением свободы на срок до двух лет, либо принудительными работами на срок до двух лет, либо лишением свободы на тот же срок.*” ifade edilmiştir⁹⁵⁶. İlgili metne göre “*Gerekli savunma sınırlarının aşılmasıyla işlenen insan öldürme suçu iki yıla kadar ıslah edici çalışma, iki yıla kadar özgürlük kısıtlaması, iki yıla kadar zorunlu çalışma veya aynı süreye kadar özgürlükten yoksun bırakma cezası ile cezalandırılır.*”. Bunun haricinde Rus CK'nın 114/1. maddesinde de meşru savunmada sınırın aşılmasına dair düzenleme

⁹⁵² Peter Lewisch, “§3”, 65, kn. 168; Triffterer, *Österreichisches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 288, kn. 161.

⁹⁵³ Prijatelj, *Die Grenzen Der Notwehr*, 153.

⁹⁵⁴ Prijatelj, *Die Grenzen Der Notwehr*, 153.

⁹⁵⁵ Prijatelj, *Die Grenzen Der Notwehr*, 153.

⁹⁵⁶ https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397073#pos=1410;-46, E.T. 27.08.2025.

bulunmaktadır. “Gerekli savunma sınırlarını aşarak veya suçu işleyen kişiyi gözaltına almak için gerekli önlemleri aşarak ağır veya orta derecede sağlık zararı verme” başlıklı 114. maddenin 1. fıkrasında “1. Умышленное причинение тяжкого вреда здоровью, совершенное при превышении пределов необходимой обороны, -наказывается исправительными работами на срок до одного года, либо ограничением свободы на срок до одного года, либо принудительными работами на срок до одного года, либо лишением свободы на тот же срок.” ifade edilmiştir⁹⁵⁷. İlgili metne göre “Gerekli savunma sınırlarını aşarak kasten ağır zarar vermek bir yıla kadar ıslah edici çalışma, bir yıla kadar özgürlük kısıtlaması, bir yıla kadar zorunlu çalışma veya aynı süreye kadar özgürlükten yoksun bırakma ile cezalandırılır.”. İlgili düzenlemeler incelendiğinde kişinin meşru savunma esnasında gerekli olan sınırları aşması durumunda cezalandırılma kararı verileceğinin düzenlendiği anlaşılmaktadır.

B. Meşru Savunmada Sınırın Aşılmasına Karşı Meşru Savunma

Meşru savunmada sınırın aşılmasına karşı meşru savunmanın mümkün olup olmadığı incelenirken ilk olarak meşru savunmanın şartları dikkate alınmalıdır. Meşru savunmanın saldırıya ilişkin şartlarından birisi saldırının haksız olmasıdır. Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda aşırılık olarak nitelendirilen savunmaya dair eylem hukuka aykırı olacağından bu eyleme karşı meşru savunma kapsamında hareket edebilebilir⁹⁵⁸. Ancak ilk saldırganın savunması değerlendirilirken sınırı heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşan kişinin ceza sorumluluğunun bulunmadığı gözetilmelidir. Ayrıca provokatif eylemi sonucunda saldırıya neden olan kişinin meşru savunmada bulunmasındaki gibi sınırlandırmaların bulunduğu dikkate alınmalıdır⁹⁵⁹. Sınırın aşılmasına karşı meşru savunma mümkün olsa da sınırı aşan ilk savunmacının eylemine karşı eylemde bulunan ilk saldırgan/sonraki savunucunun, eylemini savunma amacıyla

⁹⁵⁷ https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397073#pos=1410;-46, E.T. 27.08.2025.

⁹⁵⁸ Berrin Akbulut, “Kasten Öldürme Suçu”, 333; Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 240, kn. 14; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 223, kn. 22; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 428, kn. 131; Hilgendorf ve Valerius mazeret nedenleri kapsamında hareket eden kişi açısından ilgili sonuca ulaşmışlardır. Hilgendorf, Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 122, kn. 34; İsviçre Ceza Kanunu’nun 16. maddesine dair açıklamalarda bulunan Stratenwerth, 1. fıkradaki kusuru azaltan hal durumunda da 2. fıkradaki cezasızlık sebebi durumunda da hukuka aykırı saldırı durumunun devam ettiği noktasında ortak görüşün bulunduğunu belirtmiştir. Stratenwerth, *Schweizerisches Strafrecht*, 246, kn. 87.

⁹⁵⁹ Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 223, kn. 22.

yapıp yapmadığı, eyleminin, ilk saldırısının devamı niteliğinde olup olmadığı belirlenmelidir⁹⁶⁰.

Haksız saldırıyı başlatan saldırıda bulunan kişiye (A) karşı savunmada bulunan kişinin (B) eylemi ölçüsüz ve aşırı tepki niteliğinde olursa bu eyleme karşı ilk saldırıda bulunan kişinin (A) meşru savunma kapsamında hareket edebilmesi mümkündür. Savunmada bulunan kişinin (B) tepkisi toplum düzenini bozan nitelik arz etmektedir. Gerekliliği ve ölçülülüğü barındıran bir savunmada bulunulduğunda bu eylem toplum düzenini bozan nitelikte değildir. Fakat aşırı nitelikte olan savunmaya dair hareket, kendisine ait menfaatlerin toplumun barışçıl düzende devamı ve korunması için uygun görülmez ve kişinin menfaatleri hukuken korunan alanın dışına çıkar. Bu nedenle ilk saldırıda bulunan kişinin (A) toplum düzenini bozan aşırı nitelikteki savunmaya dair eylemine karşı meşru savunma kapsamında hareket etmesi mümkündür⁹⁶¹.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda haksızlık varlığını sürdürür. Taksirle sınırın aşılması durumunda da taksirle cezalandırılabilir bir eylem mevcut ise taksire dayalı sorumluluk devam etmektedir. Saldırının mutlaka cezalandırılabilir veya ceza kanunu kapsamında sorumluluğa neden olur eylem olması gerekmez. Belirtilen hususlar nedeniyle meşru savunmada sınırın her türlü aşılması halinde haksız saldırı mevcuttur. Dolayısıyla meşru savunmada sınırın aşılmasına karşı meşru savunmada bulunulabilir.

C. Haksız Tahrik ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması

1. Genel Olarak

Savunmada bulunan kişi psikolojik halini etkileyen çeşitli duyguların etkisinde hareket edebilir. Örnek olarak kendisine veya üçüncü kişiye karşı silahla saldırıda bulunulması durumunda kişi heyecanlanıp korkabileceği gibi öfkelenip kızabilir de. Kişinin malına yönelik olarak gerçekleştirilen bir saldırı sonucunda telaşa kapılması, hiddetlenmesi de mümkündür. Savunmada bulunan kişinin bu duygular altında bulunması

⁹⁶⁰ Puppe'ye göre zamanda sınırın aşılması durumu açısından eylemin saldırının devamı mahiyetinde olup olmadığı ayrı ayrı incelenmelidir. Zaman bakımında sınırın aşılması için ilk saldırıda bulunanın saldırısını artık sürdürmediği, aradan sürenin geçtiği aşama var olmalıdır. Bu aşamanın sonrasındaki hareketler artık savunma değil saldırıdır. Bu aşamadan yani sınırın zaman bakımından aşıldığı aşamadan sonra ilk saldırıda bulunanın tekrar meşru savunma hakkı doğar. Ölçü yönünden sınırın aşılması durumunda belirleme daha zordur. Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 240, kn. 14.

⁹⁶¹ Topçu, *Meşru Savunma*, 165.

ve bu duygular etkisindeyken eylemde bulunması halleri kanun koyucu tarafından farklı sonuçlara bağlanmıştır. Kişinin öfke, kin, hiddet duygusu altında hareket etmesi sonucunda hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gündeme gelir. Savunmada bulunan kişinin mazur görülebilecek nitelikte heyecan, korku veya telaş altında eylemini gerçekleştirmesi halinde ise sınırın aşılması gündeme gelir. Hiddet, öfke, kin gibi duygular ile heyecan, korku veya telaş durumları arasında ilişki ve benzerlik bulunduğundan meşru savunmada sınırın aşılması ile haksız tahrik durumlarını, aralarındaki farkları ve hangi hallerde hangi hükümlerin uygulanacağı açıklanmalıdır. Ayrıca haksız tahrik ve heyecan, korku veya telaş halinde sınırın aşılması durumlarının her ikisinde de psikolojik olarak etkilenen kişinin eylemi mevcut olduğundan kişilerin subjektif değerlendirmelerinin önemli olup olmadığı birlikte değerlendirilmelidir. Haksız tahrik ile alakalı olan stenik etkiler ile heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılmasına ilişkin olan astenik etkilerin bir arada bulunması durumunda nasıl belirlemede bulunulacağına dair “*Heyecan, Korku veya Telaş Hali Etkisi*” bölümünde incelemede bulunduğumuzdan tekrara düşmemek amacıyla bu bölümde ilgili hususa değinilmeyecektir.

Haksız tahrik durumunun tespiti açısından kişinin subjektif durumunun etkili olup olmadığı sorusuna verilen cevap pek çok açıdan önemlidir. Haksız tahrik ve meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumları kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisini etkileyen durumlar arasındadır. Bu nedenle kişinin subjektif durumunun yani aşırı hassas olması, çabuk şekilde psikolojik etki altına girmesi, önceden yaşadığı durumlar nedeniyle subjektif değerlendirmesi gibi durumların haksız tahrik durumunun tespiti açısından önemli olduğu görüşü savunulursa aynı şekilde heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılması açısından da önemli olacağı ifade edilebilir. Bu sebeple subjektif durumun, haksız tahrik hükümlerinin değerlendirilmesi açısından gerekliliği ve etkililiği ile meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından kişinin subjektif durumuna etkilerinin ortaya konulması önemlidir.

Sınırın taksirle aşılması durumunda kişinin taksirli suçtan cezalandırılması söz konusudur. Belirtilen nedenden ötürü sınırın taksirle aşılması durumunda haksız tahrik hükümlerinin de uygulanmasının mümkünlüğü ayrıca incelenmelidir. Bu nedenle saldırının devam ettiği durumda gerçekleştirilen eylemde ve taksirli suçlarda haksız tahrik

halinin uygulanabilirliği değerlendirilmelidir. Sınırın taksirle aşılması ve heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumlarının her ikisi açısından da haksız tahrik hükümleri önemlidir.

Türk ceza hukukunda haksız tahrik ile alakalı genel düzenleme TCK'nın birinci kitap, genel hükümler bölümünde 29. maddede⁹⁶² düzenlenmiştir. İlgili maddede suçu işleyen kişinin bu suçu, haksız eylemin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında işlemesi durumunda cezasında indirim uygulanacağı hususu düzenlenmiştir.

Haksız tahrik altında gerçekleştirilen eylemlerde kişinin, haklı olan davranışı seçerek suç işlememe imkânına sahip olduğu belirtilmektedir. Ancak kişi haksız olan eylemi seçerek suç işlemektedir. Kişinin haksız olan eylemi seçmesinin sebebi olarak kendini alıkoyamamasıdır. Maruz kaldığı haksız davranış nedeniyle kendini alıkoyamama ve kusurluluğunda azalma meydana gelir. Bu nedenle haksız tahrik durumu kusurluluğu azaltan haldir⁹⁶³. Haksız tahrik durumuna yol açan eylemin mutlaka suç olması veya borçlar hukuku anlamında haksız fiil oluşturması gerekmez. Hukuk düzenince onaylanmayan ve suç teşkil etmeyen eylemin de haksız tahrik durumuna yol açan eylem olması mümkündür⁹⁶⁴.

Haksız tahrik etkisi ile gerçekleştirilen eylemler halen haksızlık vasfına sahiptir. Diğer bir ifadeyle haksız tahrik altında gerçekleştirilen eylemler haksızlığa dair özelliklerini devam ettirmektedirler. Haksız tahrik kusur üzerinde etkilidir. Kusuru tamamen kaldırmamakta sadece azalmasına neden olmaktadır⁹⁶⁵.

⁹⁶² TCK'nın 29. maddesi: (1) *Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.*

⁹⁶³ Artuk vd., Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2020, 587; *Haksız tahrik etkisi altında eylemde bulunan kişinin kusur yeteneği azalır. Normal kişiye göre davranışlarını yönlendirme, irade yeteneği etkilenmiş olduğundan cezasında indirim yapılmalıdır.* Çağrı Kan, “Kasten Öldürme Suçunun Tasarlayarak İşlenmesi Nitelikli Haline İlişkin Haksız Tahrik Hükümlerinin Uygulanabilirliği”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11/2 (2025): 680; Burak Taş, “Malvarlığına Karşı Suçlarda Haksız Tahrik Hükümlerinin Uygulanabilirliği”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (2022): 1518.

⁹⁶⁴ Artuk vd., Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2020, 591-593.

⁹⁶⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 362. Koca ve Üzülmüş'in belirttiği şekliyle haksız tahrik durumu bazı durumlarda kusurluluğu azaltan etkideyken bazı durumlarda takdire bağlı olarak kusur yeteneğini tamamen kaldıran etkidedir. Örneğin TCK'nın 129. maddesi açısından haksız tahrik hükümleri kusur yeteneğini tamamen kaldırabilmektedir. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 363.

Failin haksız tahrik altında eylemi gerçekleştirdiğinin kabulü için tepki olarak gösterilen eylemin haksız tahrik durumuna neden olan kişiye yönelik olması gereklidir. A'nın küfür etmesi sonucunda A'yı değil de B'yi yaralayan kişi hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanamaz. Haksız tahrik açısından geçerli olan tepkinin tahrik edene karşı gerçekleştirilmesi gerekliliği taksirli suçlarda haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilirliğinin tartışılmasına neden olmaktadır⁹⁶⁶.

Haksız tahrike neden olan etki eylemine karşı tepki olarak gösterilen tepki eylemine (ilk haksız tahrik durumuna maruz kalan kişinin gerçekleştirdiği eyleme) karşı haksız tahrik hükümlerine başvurmak mümkün değildir. Ancak tepki eyleminin etki eyleminden açıkça ölçsüz olduğu durumlarda tepki eylemine karşı haksız tahrikten yararlanılabilir⁹⁶⁷.

2. Haksız Tahrikte Tahrik Altında Olan Kişinin Subjektif Durumu

Haksız tahrik ve meşru savunmada sınırın aşılmasının heyecan, korku veya telaş nedeni ile gerçekleşmesi durumlarında kişi, davranışlarını yönlendirme açısından mevcut psikolojik halin etkisi altında bulunmakta ve kusurluluğu etkilenmektedir. Bu nedenle kişiler hakkında ceza belirlenirken kişileri etkileyen psikolojik hallerin dikkate alınması gerekmektedir. Her iki durum açısından kişilerin subjektif özellikleri maruz kalınan psikolojik hallerden etkilenme derecesini değiştirmektedir. Örneğin silah unsurları ile ilişkisi olmayan bir kişi kendisine bıçak gösterilmesi durumunda aşırı tepkiler verebilecekken askerlik mesleğini icra eden kişinin bıçak veya sair silahlara daha temkinli yaklaşabilmesi mümkündür. Kendisine küfür edilmesi durumunda herkesin vereceği tepki farklıdır. Örneğin bir kişi kendisine veya bir yakınına küfür edilmesi durumunda öfkelenmeyeceği gibi başka bir kişi de aşırı düzeyde öfkelenebilir. Bu etkilenme durumlarının sebebi kişilerin subjektif özellikleridir. Kişilerin subjektif özelliklerinin haksız tahrik ve meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanmasını etkileyip etkilemediği, bu subjektif özelliklerin öfke, heyecan, korku veya telaş durumunun tespitinde dikkate alınıp alınmayacağının belirlenmesi gerekir.

⁹⁶⁶ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 511.

⁹⁶⁷ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 597.

Haksız tahrikten söz edilebilmesi için failin ruhsal olarak etkilenmesi, öfke veya elemnin etkisi ile eylemini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Haksız tahrik durumuna neden olan eylem; elem veya öfke oluşturabilecek nitelikte olmalıdır. *Haksız eylemin haksız tahrik durumuna konu olabilir nitelikte olup olmadığı belirlenirken objektif kıstasların dikkate alınması gerektiği görüşüne*⁹⁶⁸ göre normal bir kişinin bu haksız eyleme maruz kaldığında elem veya öfke duyup duymadığı incelenmelidir. Normal bir kişinin öfke veya elem duymayacağı hallerde, fail fazla alıngan, duygusal olduğundan öfke veya eleme kapılmışsa haksız tahrik hükümleri uygulanmamalıdır⁹⁶⁹. Bunun nedeni bahse konu durum içerisinde iken failin elem veya öfkeye kapılmasının nedeni haksız eylem değil failin subjektif durumudur. Bahse konu durumda nedensellikten söz edilemez⁹⁷⁰. Bu durumun aksinin savunulması, öfke duygusunu delice açığa çıkarmak isteyen kişiye karşı hoşgörülü davranmak anlamına gelir⁹⁷¹. İlgili görüşe göre haksız tahrik durumuna neden olan eylem makul, orta düzey ve normal olan kişileri hiddet haline sokabilecek nitelikte olmalıdır. Orta düzey, makul ve normal kişilerin mevcut eylem dolayısıyla hiddet, öfke hali içerisinde olmayacağı değerlendirilirse ilgili olayda haksız tahrik hükümleri uygulanmamalıdır⁹⁷². Objektif kıstaslara göre değerlendirmede bulunulması gerekse de kişinin özel bilgisi de ayrıca dikkate alınmalıdır⁹⁷³.

⁹⁶⁸ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 357, p. 1102; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 366; İçel, *bahse konu durumlarda nedenselliğin bulunmamasına ek olarak ölçülülüğün de bulunmadığını belirtmiştir*. İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 507; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 771; Zeynel Temel Kangal, “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/3-4 (2010): 46, 47; Hakan Gündüz, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 137; Recep Kahraman, “Türk Hukukunda Haksız Tahrikin Uygulanmasında Eşitsizlik Algısı”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28/1 (2024), 375; Timur Demirbaş, *Haksız Tahrik* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 88; Behiye Eker Kazancı, “Mağdurun Davranışları ve Heyecan Halinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi - Haksız Tahrik”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/Özel Sayı (2013): 1314; İbrahim Çetin, *Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 92.

⁹⁶⁹ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 366; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 771.

⁹⁷⁰ Gündüz, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*, 137; Recep Kahraman, “Türk Hukukunda Haksız Tahrikin”, 375.

⁹⁷¹ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 357, p. 1102.

⁹⁷² Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 425; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 339.

⁹⁷³ Demirbaş, *Haksız Tahrik*, 88; Behiye Eker Kazancı, “Mağdurun Davranışları”, 1314.

Haksız tahrik durumuna konu eylemin tahrik edici olup olmadığının, failin kişisel özellikleri, etki eylemini gerçekleştirenin şahsi durumu, tarafların arasındaki ilişki gibi hususların dikkate alınması ile belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir⁹⁷⁴.

Haksız tahrik açısından değerlendirmede bulunulurken objektif kıstasların dikkate alınması gerektiğini ancak failin özel bilgisinin de dikkate alınması gerektiğini kabul etmek ile normal kişide öfke, elem duygusuna neden olmayacak hareketler dolayısıyla öfke, eleme kapılan kişinin eyleminde haksız tahrik durumunun mevcut olmadığını savunmak tam uyumlu nitelikte değildir. Sürekli olarak havlu ile dövülen bir kişinin havlu ile basit saldırı durumunda ek öfke duygusuna kapılması olağan bir durumdur. Normal bir kişi açısından havlunun anlamı ile bahse konu ek öfke duygusuna sahip olan kişi açısından havlunun anlamı farklıdır. Özel bilgi olan geçmişte yaşanan durumlar dikkate alınmalı ve haksız tahrik hükümleri buna göre değerlendirilmelidir. Normal bir kişide haksız tahrik uygulanmasını gerektirir ölçüde öfke ve elem duygusuna neden olmayacak bir obje bazı durumlarda bazı kişiler açısından haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasını gerektirir ölçüde öfke ve elem duygusuna neden olabilir.

Kanaatimizce haksız tahrik durumunda belirlemede bulunurken açıkça etkilenme ile belirgin farklılık ölçütünden yararlanmak gerekir. Açıkça psikolojik olarak eylemden etkilenmiş kişinin tespit edilmesi halinde bu durumdan “*normal bir kişi etkilenmezdi*” şeklinde ifade edilip gerekçe yapılarak gerek haksız tahrik gerek sınırın aşılması hükümlerinin uygulanmaması uygun değildir. Benzer nitelikteki kişilerin haksız saldırı neticesinde astenik veya stenik duygular yaşayıp yaşamadığı da dikkate alınmalıdır. Örneğin 10 yaşındaki çocuğun olay sonucunda heyecanlanıp heyecanlanmadığı yine benzer yaş grubundaki kişilerin davranışlarının ortalaması değerlendirilerek belirlenmelidir. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi açıkça etkilenme tespit ediliyorsa ve etki eylemi öfke ve elem oluşturmada aşırı uzak bir eylem değilse “*normal bir kişi etkilenmezdi*” düşüncesi, haksız tahrik hükümlerinin uygulanmaması gerekçesi yapılmamalıdır. Aksi takdirde hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkacaktır. Neticeten öncelikle açıkça etkilenme tespit edilmeli, bu soruya etkilendiği şekilde cevap verilebiliyorsa ve sonrasında benzer durumdaki kişinin belirgin şekilde farklı etkilenmeyeceği ortaya konulabilirse kişi hakkında diğer şartlar da dikkate alınarak

⁹⁷⁴ Ziya Koç, “Türk ve Alman Hukukunda Haksız Tahrik Altında Kasten Öldürme”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8/1 (2023): 202.

haksız tahrik hükümleri uygulanmalıdır. Aynı ölçütlerin sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanması esnasında da dikkate alınması gerekir.

3. Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Haksız Tahrik Arasındaki Farklılıklar

Meşru savunmanın varlığından bahsedilebilmesi için savunmada bulunulurken verilen tepkinin ölçülü olması gerekir. Şayet savunmaya dair eylem aşırı nitelikteyse meşru savunmanın varlığından bahsedilemez. Haksız tahrik durumunda meşru savunmada arandığı şekli ile ölçünün mevcut olması gerekli değildir. Saldırıda bulunana karşı eylemde bulunan kişi ne kadar fazla düzeyde tepkide bulunuyor olursa olsun haksız tahrik durumunun varlığından bahsedilebilir⁹⁷⁵.

Doktrinde meşru savunma ve dolayısıyla meşru savunmada sınırın aşılması ile haksız tahrik arasındaki bağlantı incelenirken savunmaya dair eylemin gerçekleştirildiği zamanın önemli belirleyici olduğu belirtilmektedir. Saldırı sona erdikten sonra gerçekleştirilen eylemlerin haksız tahrik açısından değerlendirilmesi gerektiği, saldırı esnasında gerçekleştirilen eylemlerin ise meşru savunma açısından incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Diğer kullanılacak ölçüt ise saldırıyı defetme zorunluluğuna ilişkindir. Gerçekleştirilen eylem savunmaya dair değil de tepki niteliğinde eylem ise saldırıyı defetme zorunluluğundan bahsedilemeyeceğinden haksız tahrik hususu açısından incelenmelidir⁹⁷⁶.

Özbek ve diğerlerine göre, meşru savunmada sınırın aşınmasından bahsedilebilmesi için ortada halen devam eden bir saldırının mevcut olmalıdır. Bitmiş bir saldırının sonrasında savunma maksadıyla girişilen eylemler açısından meşru savunmada sınırın aşılması hükümleri değil diğer şartlar da varsa hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri değerlendirilmelidir. Dolayısıyla devam eden bir saldırıdan bahsediliyorsa haksız tahrik hükümleri uygulanamaz. Haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesi için ancak bitmiş bir saldırının ve bunun sonucunda hiddet ve öfkenin etkisiyle eylemin gerçekleşmiş olması gerekir. Meşru savunmada sınır hiddetle aşılmış ise bu durumun sadece haksız tahrik hükümlerine göre çözülmesi yaklaşımı doğru olmayıp, devam eden bir saldırıya karşı sınır hiddetle aşılmış ise bu

⁹⁷⁵ Topçu, *Meşru Savunma*, 102.

⁹⁷⁶ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 325-327.

durum TCK'nın 27/2. maddesi kapsamında değerlendirilmelidir⁹⁷⁷. Kanaatimizce bu görüş TCK'nın 27/2. maddesinin lafzı ve anlamı ile sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esası dikkate alındığında uygun değildir. Kişinin hem öfke, hiddet etkisi altında olup hem de heyecan, korku veya telaş halinde olması durumunda sınırın aşılması⁹⁷⁸ ile öfke, hiddet etkisi altında olup sınırı aşması farklı durumlardır.

*Doktrinde haksız tahrik hükümlerinin saldırı bittikten sonra gerçekleştirilen eylemler açısından uygulanabileceği, devam eden saldırılar açısından uygulanamayacağı görüşü*⁹⁷⁹ hakim görüştür. Haksız tahrik durumunun varlığı için bitmiş ve tekrarı muhakkak olmayan saldırı bulunmalıdır⁹⁸⁰. Haksız tahrikte sona ermiş haksız eylemin meydana getirdiği öfke söz konusudur⁹⁸¹. Saldırı devam ediyorsa, diğer şartların da bulunması durumunda meşru savunma, saldırı bitmişse ve bu saldırı sonucunda oluşan şiddet veya elem etkisi ile eylem gerçekleştirilmişse haksız tahrik hükümleri uygulanacaktır⁹⁸². Saldırı sonlanmış olmasına rağmen savunma hareketlerine devam edildiği durumda haksız tahrik hükümleri devreye girmektedir⁹⁸³.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre etki eylemine karşı gerçekleştirilen tepki eyleminin ne zaman gerçekleştiğinde haksız tahrik etkisi ile gerçekleştiğinin kabul edileceği kanunen düzenlenmemiş bir alandır. Tepki niteliğindeki eylem, haksız tahrik durumuna neden olan eylem devam ederken gerçekleşebileceği gibi bu hareketler tamamlandıktan ve hatta hareketlerin tamamlanmasının üzerinden belirli süre geçtikten sonra da gerçekleştirilebilir⁹⁸⁴.

⁹⁷⁷ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 432, 433.

⁹⁷⁸ *Konu ayrıntılı olarak "Heyecan, Korku veya Telaş Etkisi" başlıklı kısımda incelenmiştir.*

⁹⁷⁹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 777; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 325; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 328; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Demirbaş, *Haksız Tahrik*, 101; Bostancı, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*, 229, 230; Zeynel Temel Kangal, "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik", 60; Kazancı, "saldırı sona ermiş olsa bile" şeklinde ifadede bulunmuştur. Behiye Eker Kazancı, "Mağdurun Davranışları", 1338; Burcu Demren Dönmez, "Ceza Sorumluluğunu Azaltan Bir Neden Olarak Haksız Tahrik", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71/1 (2013): 273.

⁹⁸⁰ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 777; Bostancı, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*, 229, 230.

⁹⁸¹ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368.

⁹⁸² Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 777.

⁹⁸³ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 664.

⁹⁸⁴ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 600; Mümin Güngör, "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik Kurumunun Değerlendirilmesi (TCK m.29)", *Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 8 (2025): 304; Ulusoy'un "...bitmiş bir haksızlık neticesinde de..." ve "...saldırı olması ve devam etmesi durumunda haksız tahrik ile meşru savunma arasında sadece

Kanaatimizce saldırının devam ettiği durumda meşru savunmanın, saldırının bittiği durumda ise haksız tahrik hükümlerinin uygulanabileceğini belirtmek kural olarak ifade edilebilir. Ancak istisnai olarak bazı durumlarda saldırı devam ederken gerçekleştirilen eylemler de haksız tahrik kapsamında değerlendirilebilir. Örneğin silahlı bir gruba üye olan A ile başka bir silahlı gruba üye olan B arasında silahlı çatışmanın meydana geldiğini düşünelim. A, B'ye karşı *“göreceksin sen, bu akşam ayaklarının üzerinde duramayacaksın, iki topuğundan da vuracağım seni”* diyerek ateş ederek saldırıda ve dolayısıyla haksız eylemde bulunmaya devam etmekte ve sürekli olarak ayaklarına yönelik olarak ateş etmektedir. B bu durum karşısında kendisini savunmakta ve aynı zamanda öfkelenerek silahıyla ateş etmektedir. A'nın saldırısı devam ederken içinde bulunduğu öfke haliyle B, A'yı göğsünden vurur ve ölümüne neden olur. A'nın atış bölgelerinin farkında olan B'nin A'yı öldürmesi durumunda, ölçülülük ve gereklilik şartları incelendiğinde meşru savunmanın var olmadığı anlaşılmaktadır. Taksirle hareket etmeyen ve heyecan, korku veya telaş hali içerisinde olmayan B hakkında her iki sınırın aşılması hükümleri de uygulanamaz. Bu durumda saldırı devam ederken, öfkesi ile eylemlerde bulunan B hakkında, haksız tahrik şartlarının mevcut olduğu da dikkate alındığında haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağını ifade etmek hakkaniyete aykırı olacaktır.

4. Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Haksız Tahrik Hükümlerinin Birlikte Uygulanması

Meşru savunma kapsamında hareket eden kişinin sınırı taksirle veya heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşabilmesi mümkündür. Kişi, maruz kaldığı haksız eylem nedeniyle öfke veya elem içerisinde bulunarak meşru savunmada sınırı taksirle veya heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşabilir. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda astenik etkiler ile birlikte stenik etkilerin bir arada olması durumunda astenik etkilerin belirleyici neden olması halinde kişi hakkında meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanmalıdır. Ayrıca heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılmasında yürürlükteki düzenlemeler dikkate alındığında cezasızlık hali mevcut olduğu için haksız tahrik hükümlerinin ayrıca uygulanmasının pratik sonuca etkisi yoktur. Mevzu düzenlemeler gereği kişi hakkında

bir yoğunluk farkı olduğu...” ifadelerinden devam eden saldırıya karşı eylemde bulunulduğunda da haksız tahrik hükümlerinin uygulanabileceği sonucu çıkarılmıştır. Ulusoy, “Zor Kullanma Yetkisine”, 213.

cezasızlık durumu ortaya çıkar. Olması gereken hukuk açısından meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumu ile haksız tahrik hükümlerinin bir arada uygulanabilirliğinin tartışılması gerekir.

Sınırın taksirle aşılması hükümleri açısından haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesinin mümkün olup olmadığının incelenebilmesi için taksirli suçlar açısından haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasının mümkün olup olmadığı incelenmelidir. Taksirli suçlar açısından haksız tahrik hükümleri uygulanamaz denilirse haksız tahrik hükümleri ile TCK'nın 27/1. maddesi hükümlerinin birlikte uygulanamayacağı sonucu ortaya çıkar. Nitekim TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanması durumunda kişi hakkında taksirli suça dair belirlemede bulunulur. Ancak taksirli suçlar açısından haksız tahrik uygulanabilir denilirse de bu belirleme otomatik olarak TCK'nın 27/1. maddesi ve 29. maddesi hükümlerinin birlikte uygulanabileceği anlamına gelmez. Nitekim doktrinde haksız tahrik durumunun, haksız saldırı sona erdikten sonra gerçekleşebileceği, haksız saldırının devam ettiği durumda haksız tahrik durumunun mevcut olmadığı görüşü⁹⁸⁵ bulunmaktadır. Bu görüş uyarınca meşru savunmada sınırın taksirle aşılması halinde mevcut saldırı durumu söz konusu olduğundan haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağı sonucuna varılabilir.⁹⁸⁶

Failin haksız tahrik altında eylemi gerçekleştirdiğinin kabulü için tepki olarak gösterilen eylemin haksız tahrik durumuna neden olan kişiye yönelik olması gereklidir⁹⁸⁷. Haksız tahrik durumuna dair tepkinin tahrik edene karşı gerçekleştirilmesi gerekliliği, taksirli suçlarda haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilirliğinin tartışılmasına neden olmaktadır⁹⁸⁸. *Bizim de katıldığımız, taksirli suçlarda da haksız tahrik hükümlerinin uygulanabileceği görüşüne göre kasıtlı suçlar açısından haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasına neden olan psikolojik etken taksirli suçlar açısından da mümkündür*⁹⁸⁹.

⁹⁸⁵ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 777; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 325; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 328; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Demirbaş, *Haksız Tahrik*, 101; Bostancı, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*, 229, 230; Zeynel Temel Kangal, "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik", 60; Kazancı, "saldırı sona ermiş olsa bile" şeklinde ifadede bulunmuştur. Behiye Eker Kazancı, "Mağdurun Davranışları", 1338.

⁹⁸⁶ *Zamanda sınırın aşılması ve varsayılan saldırı durumlarındaki istisnai görüşler haricinde meşru savunmada sınırın aşılması için mevcut saldırı durumunun var olması gerektiği hakim görüşüdür.*

⁹⁸⁷ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 599.

⁹⁸⁸ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 511.

⁹⁸⁹ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 334; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 507; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Gündüz, *Ceza Hukukunda*

*Doktrindeki diğer bir görüşe*⁹⁹⁰ göre ise haksız eyleme karşı gerçekleştirilen eylem bilinçli tepki sonucunda ortaya çıkar. Dolayısıyla kast ile yakın ilişki içerisinde. Taksirli suçlarda belirli neticeyi gerçekleştirmeye yönelik irade yoktur. Haksız tahrik hükümleri sadece kasten işlenen suçlarda uygulanmalıdır⁹⁹¹. Yargıtay'ın bu yönde, diğer bir ifade ile taksirli suçlarda haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağını ifade eden kararları bulunmaktadır. Yargıtay 12. CD. 2020/501 E. 2020/4477 K. sayılı kararında⁹⁹², ilk derece mahkemesinin taksirli öldürme suçundan hakkında mahkûmiyet kararı verilen kişi hakkında haksız tahrik hükümlerinin uygulamasının eksik ceza tayinine neden olduğu belirtilmiştir.

Tepkiye dair olan eylemin haksız tahrik durumuna neden olan kişiye yöneltilmiş olması şarttır. *Doktrindeki bir görüşe* göre bu şart taksirli suçlar istisna olmak üzere geçerlidir. Diğer bir ifade ile taksirli suçlar açısından haksız tahrik durumuna neden olan eyleme karşı gerçekleştirilen tepki eyleminin mutlaka haksız tahrik durumuna neden olan kişiye yöneltilmiş olması şart değildir. Bunun haricinde, yaşadığı öfke, hiddet halinin sonucunu üçüncü kişiler üzerinde gidermek isteyen kişinin eylemlerinde haksız bulunmaz⁹⁹³.

Taksirli suçlar açısından da haksız tahrik hükümlerinin uygulanması mümkün olmakla birlikte taksirli suçun haksız tahrik durumunu oluşturan eylemi gerçekleştiren kişiye yönelik olması gerektiği şeklindeki doktrindeki diğer görüşe⁹⁹⁴ katılıyoruz.

Haksız Tahrik, 151; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 511; Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 599; Ziya Koç, “Türk ve Alman Hukukunda Haksız Tahrik”, 213; karşıt görüş için bakınız, Zeynel Temel Kangal, “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, 62.

⁹⁹⁰ Raif Bıkmaz, “Haksız Tahrik Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/2 (2019): 417; Mümin Güngör, “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, 412.

⁹⁹¹ Mümin Güngör, “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”, 412.

⁹⁹² “...Mahkemece yaralanmanın niteliğinin TCK'nın 86/2. maddesi kapsamında kalması sebebiyle sanık Vadullah Güllüşken hakkında doğru uygulama yapılarak taksirle öldürme suçundan mahkûmiyet hükmü kurulduğu; ancak bu oluşa ve kabule göre; taksirli suçlarda tahrik hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı gözetilmeden, tahrik nedeniyle cezadan indirim yapılması suretiyle sanık Vadullah Güllüşken hakkında eksik ceza tayini...” Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 09.09.2020, E. 2020/501, K. 2020/4477, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 18.09.2025.

⁹⁹³ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 599; Demirbaş'a göre taksirli suçlarda haksız tahrik hükümleri uygulanabilir. A'nın hareketine sınırlanan B'nin aracını hızlı sürmesi akabinde C'nin taksirli eylem sonucunda yaralanması durumunda taksirli suç açısından haksız tahrik hükümleri uygulanabilir. Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 511.

⁹⁹⁴ Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 334; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 507; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Gündüz, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*, 151.

Taksirli veya kasıtlı olması fark etmeksizin haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesi için suça konu eylemin haksız saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilmesi gerekir. Çünkü kişinin öfke altında iken eylemini gerçekleştirmesi durumunda cezasında azaltım yapılmasının nedeni kişinin irade serbestisinin etkilenecek içinde bulunduğu psikolojik hal nedeniyle davranışlarını yönlendirme serbestisinin azalması ile birlikte öfkelenmesine neden olan kişinin eyleme kusurlu katkısıdır. Bir kişinin haksız eylemi neticesinde hiddet altında bulunarak üçüncü bir kişinin yaralanmasına kasıtlı veya taksirli olması fark etmeksizin neden olması halinde kişi hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanmamalıdır. Olayla alakası olmayan üçüncü kişinin öfke veya kızgınlık şeklindeki stenik duyguların oluşmasına kusurlu katkısı yoktur. Ayrıca taksirli suçlar açısından haksız tahrik hükümlerinin uygulanmasının mümkün olduğunu ifade etmenin haksız saldırıyı gerçekleştiren dışındaki üçüncü kişiye karşı tepki fiilinin gerçekleştirilmesi halinde de haksız tahrik hükümleri uygulanabilir anlamına gelmediğini düşünüyoruz. Neticeten kanaatimizce kasıtlı veya taksirli suçlarda tümü açısından haksız tahrik hükümleri uygulanabilir. Tepkiye dair eylemin etki eyleminde bulunmuş olana karşı gerçekleştirilmesi şarttır.

Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilirliğini tartışmak için ikinci olarak haksız tahrik durumunun, mevcut saldırıya karşı gerçekleştirilen eylem halinde de mümkün olup olmadığı görüşlerinin incelenmesi gerekir. Sınırın aşılması için meşru savunmaya dair devam eden saldırı şartının bulunması gerektiği⁹⁹⁵ de dikkate alındığında devam eden saldırı durumunda haksız tahrik hükümleri uygulanamaz denilirse sınırın aşılması ile haksız tahrik hükümlerinin birlikte uygulanamayacağı sonucu ortaya çıkacaktır. Devam eden saldırı durumu ve haksız tahrik ilişkisine dair belirlemeler meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hali açısından da değerlendirilmelidir.

Doktrindeki hakim görüş, haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesi için saldırının sona ermesi sonrası eylemlerin gerçekleştirilmesi gerektiği şeklindedir. Mevcut olan haksız eyleme karşı gerçekleştirilen eylemde haksız tahrik hali bulunmaz. Meşru

⁹⁹⁵ Saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde zamanda sınırın aşılması ve saldırı izlenimi oluşturulan durumlar istisna olarak kabul ettiğimiz haller ayrıca çalışmamızda değerlendirilmiştir.

savunma durumunda mevcut saldırı durumu vardır ve haksız tahrik hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁹⁹⁶.

*Meşru savunmada sınırının taksirle aşılması durumunda sadece TCK'nın 27/1. madde hükümlerinin uygulanması gerektiği, ayrıca haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağı görüşüne göre her iki hüküm birlikte uygulanamaz*⁹⁹⁷. Haksız tahrik durumuna neden olan etken haksız saldırdır. Kişi hakkında sınırın aşılmasına neden olan etken de haksız saldırdır. Haksız saldırının varlığı ve bu haksız saldırıyı savunurken sınır aşıldığı için kişinin cezasında indirim yapılır. Aynı zamanda bu haksız saldırı dolayısıyla kişinin haksız tahrik etkisi altında olduğunu belirtmek ve cezasını indirmek doğru değildir⁹⁹⁸. Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda meşru savunma hali bulunduğundan haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün değildir⁹⁹⁹. Meşru savunma ile haksız tahrik durumu bir arada bulunmadığı gibi meşru savunmada sınırın aşılması ile haksız tahrik hali de bir arada bulunamaz¹⁰⁰⁰.

*Doktrindeki bizim de katıldığımız diğer bir görüşe*¹⁰⁰¹ göre ise devam eden saldırı durumunda da haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür. Devam eden saldırıya karşı savunmada bulunan kişinin öfke, kin gibi duygularının baskın motivasyonda olduğu, savunma bilinci ve iradesini tamamen geride bıraktığı durumda kişinin meşru savunma kapsamında hareket etmediğini belirtmek gerekir. Çünkü kişide

⁹⁹⁶ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 333; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 325; Demirbaş, *Haksız Tahrik*, 101; Zeynel Temel Kangal, "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik", 60; Behiye Eker Kazancı, "Mağdurun Davranışları", 1338.

⁹⁹⁷ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 327; Öztürk, Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 333; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 338; Ziya Koç, "Türk ve Alman Hukukunda Haksız Tahrik", 187; Devrim Aydın, "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Haksız Tahrik", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54/1 (2005): 241; Behiye Eker Kazancı, "Mağdurun Davranışları", 1339; Çetin'e göre kanuni şartları birbirinden farklı olan meşru savunma ve haksız tahrik müesseseleri birlikte uygulanamaz. Kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri ya da haksız tahrik hükümleri uygulanabilir. Çetin, *Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*, 114; Burcu Demren Dönmez, "Ceza Sorumluluğunu Azaltan", 273.

⁹⁹⁸ Devrim Aydın, "Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Haksız Tahrik", 241; Behiye Eker Kazancı, "Mağdurun Davranışları", 1339; Faruk Erem, "Adalet Psikolojisi Bakımından Heyecanlar ve İhtiraslar", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2/4 (1945): 69, 70.

⁹⁹⁹ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 327.

¹⁰⁰⁰ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 347; Mümin Güngör, "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik", 414.

¹⁰⁰¹ Erem, Danışman ve Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 600; Ulusoy'un "...bitmiş bir haksızlık neticesinde de..." ve "...saldırı olması ve devam etmesi durumunda haksız tahrik ile meşru savunma arasında sadece bir yoğunluk farkı olduğu..." ifadelerinden devam eden saldırıya karşı eylemde bulunulduğunda da haksız tahrik hükümlerinin uygulanabileceği sonucu çıkarılmıştır. Ulusoy, "Zor Kullanma Yetkisine", 213.

savunma bilinci ve iradesi tamamen geride kalmaktadır. Bitmiş saldırı olmadığı, devam eden saldırı bulunduğu için haksız tahrik hükümlerinin de uygulanamayacağını belirtmek kanaatimizce hakkaniyete aykırı olacaktır.

Haksız tahrik halinde bitmiş bir haksız eyleme karşı tepkinin şart olduğunu belirtmek uygun değildir. Yukarıdaki örnekte de belirttiğimiz gibi art arda ateş etmeye devam eden kişinin saldırısına maruz kalan kişi bacaklarına yönelik ateş edildiğinin farkındadır. Ateşlemelerin arasında savunmada bulunan kişi, öfkesi dolayısıyla eylemde bulunduğu ateşlemelerin devam ettiği esnada saldırı sona ermiş denilemez. Savunmada bulunan kişi saldırı devam ederken öfkesi nedeniyle saldırıda bulunanı göğsünden vurarak öldürdüğünde meşru savunma (ölçülülük olmadığı için), meşru savunmada sınırın taksirle aşılması (kast mevcut olduğundan) veya meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması (korku, heyecan veya telaş halinin bulunduğu belirlenmesi olmadığından) hallerinden bahsedilemez. Kanaatimizce kişi hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanmalıdır. Bahse konu durumda sonlanmamış saldırı olduğundan haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağı belirtmek uygun değildir.

Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda meşru savunma durumunu aşar nitelikte eylem mevcut olup haksız nitelikte eylem vardır. Kendisine bıçağı savuran ve saldırısına devam eden saldırganı, ateşli silahını aslında korkutmak ve savunma yapmak amacıyla çıkarmaya çalışırken dikkatsizliği ve özensizliği nedeniyle saldırganın hayati bölgesine ateşleyen kişinin ölçsüz eylemi durumunda taksirle sınırı aşılmıştır. Kişinin aynı zamanda eylemini meşru savunmaya konu olan haksız eylem haricinde örneğin geçmişle alakalı bünyesinde bulunan öfke nedeniyle gerçekleştirmesi ve meşru savunma sınırlarını aşması da mümkündür. Bahse konu durumda kişi hakkında TCK'nın 27/1. madde hükümlerinin ve 29. madde hükümlerinin birlikte uygulanmaması için bir neden olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü mevcut saldırı durumunda ve taksirli suçlar açısından haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesine engel durum yoktur. Ancak kişinin öfkelenmesi veya elem duymasına neden olan durum meşru savunmada sınırın aşılmasına neden olan haksız saldırı ise tek bir haksız saldırı ve tek bir durum kişinin cezasında iki indirim, azaltma nedeni olarak değerlendirilemeyeceğinden sınırın taksirle aşılması nedeniyle belirlenen cezada haksız tahrik indirimi uygulanmamalıdır. Ayrıca öfke hali, meşru savunma bilinç ve iradesini tamamen geride bırakmamalıdır.

Savunmada bulunan fail meşru savunmada sınırı haksız saldırı sonucunda aştığı için hakkında sınırın aşılması hükümleri ile birlikte haksız tahrik hükümlerinin uygulanmaması gerektiği belirtilmektedir. Fakat savunmada bulunan fail sınırları kasten aşmışsa ve mazur görülebilecek heyecan, korku veya telaş dolayısıyla aşmamışsa hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanabilir¹⁰⁰². Ayrıntılarını detaylı şekilde “*Heyecan, Korku veya Telaş Hali Etkisi*” başlıklı kısımda izah etmeye çalıştığımız üzere stenik etkilerin ve astenik etkilerin bir arada bulunduğu durumlarda eylemde bulunularak sınır aşılabılır. Kişinin baskın motivasyonunun astenik etkiler olması gerekmez. Ancak belirleyici nitelikte olan etkinin astenik etki olması şarttır. Bu nedenle astenik etkiler ve stenik etkilerin bir arada bulunduğu ve sınırın aşıldığı hallerde belirleyici olan hal astenik etkilerse kişi hakkında sınırın aşılması hükümleri uygulanmalı haksız tahrik hükümleri uygulanmamalıdır. Ancak belirleyici olanın stenik etkiler olması durumunda kişi hakkında haksız tahrik hükümleri uygulanmalı ve sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Kişinin hem astenik hem de stenik etkiler altındayken gerçekleştirdiği eylemde belirleyici olan etkinin ya astenik etki ya da stenik etki olması mümkün olduğundan haksız tahrik ve sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hallerinin bir arada bulunabilmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

Topçu’ya göre meşru savunmada sınırın sanığın mevcut olan psikolojik hali nedeniyle aşılması durumunu düzenleyen TCK’nın 27/2. maddesinde “*heyecan*” sözcüğünün kullanılması yerinde değildir. Çünkü heyecan durumu kızgınlık nedeniyle de ortaya çıkabilir. Kızgınlık kaynaklı olan sınır aşımı durumunda haksız tahrik hükümlerinin uygulanması değerlendirilmelidir. Haksız tahrik konusunu teşkil edebilecek ve aynı zamanda heyecan durumunu da oluşturabilecek kızgınlık hallerinde TCK’nın 29 ve 27. maddelerinin uygulanması açısından karışıklığa sebebiyet verilebildiğinden TCK’nın 27/2. maddesinin lafzından heyecan kelimesi çıkarılmalıdır. Ayrıca heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılma esnasında saldırıda bulunana karşı kin ve nefretin de aynı zamanda hissedilmesi mümkündür¹⁰⁰³.

Meşru savunma için haksız saldırının varlığı şarttır. Haksız tahrik açısından haksız eylemin bulunması gerekir. Ancak haksız tahrik için kişi, maruz kaldığı eylem neticesinde öfke ve elem duyguları içerisinde bulunup hareket etmelidir. Meşru

¹⁰⁰² Ersan Şen, Ertekin Aksüt, “TCK m. 27 Kapsamında”, 123.

¹⁰⁰³ Topçu, *Meşru Savunma*, 714, 715.

savunmada ise savunma amacıyla eylemde bulunulur. Diğer bir ifade ile doktrinde de belirtilen meşru savunma, haksız tahrik halini de kapsar şeklinde ifadede bulunmak kanaatimizce de uygun değildir¹⁰⁰⁴. Ancak meşru savunma kapsamında hareket eden kişinin eylemi haksızlık vasfında olmadığından kusurlulukla ilgili olan haksız tahrik değerlendirmesi yapılmasına da gerek yoktur.

D. Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Üçüncü Kişilerin Zarar Görmesi

Meşru savunma kapsamında hareket eden kişinin savunmaya dair eylemde bulunması ile üçüncü kişilerin zarar görmesi mümkündür. Bu konu “*Meşru Savunma Halinde Üçüncü Kişilerin Zarar Görmesi*” başlığı altında incelenmiştir. Bunun haricinde kişinin meşru savunmada sınırı taksirle aşması veya heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşması durumlarında da üçüncü kişilerin zarar görebilmesi mümkündür. Alman doktrininde ölçüde ve zamanda sınırın aşılması haricinde sınırın aşılması şekli olarak üçüncü kişilerin zarar görmesi durumunu mekan bakımından sınırın aşılması olarak ifade edilebilecek olan *raumlichennotwehrexzess* olarak inceleyen yazarlar¹⁰⁰⁵ da bulunmaktadır.

Hukuka uygunluk nedenleri kapsamında hareket eden failin eyleminin sapması sonucunda üçüncü kişinin zarar görmesi durumunda üçüncü kişiye karşı gerçekleşen eylem nedeniyle sorumluluğu açısından farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrinde, eylemin bir bütün olarak hukuka uygun olduğu için üçüncü kişi açısından sonuç doğuran eylemin de hukuka uygun olduğu görüşü¹⁰⁰⁶ ve hukuka uygunluk nedeninin yalnızca asıl eyleme dair olduğu ve sapma sonucu oluşan eylemin hukuka aykırı olduğu görüşü¹⁰⁰⁷ bulunmaktadır.

¹⁰⁰⁴ Bostancı, *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*, 228.

¹⁰⁰⁵ Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 432, kn. 145; Gunnar Duttge, “33 Überschreitung der Notwehr”, 404, kn. 9.

¹⁰⁰⁶ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 320; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 332.

¹⁰⁰⁷ Hakeri’ye göre bahse konu durumlarda hukuka uygunluk nedeni uygulanmamalıdır. Zorunluluk halinin kabulü daha isabetlidir. Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 329; Koca ve Üzülmüş’e göre meşru savunmada savunmaya dair eylemin saldırıda bulunanan karşı gerçekleştirilmesi gerektiğinden sapma durumunda eylemin hukuka uygun olduğu ifade edilemez. Hata hali de bulunmamaktadır. Taksir ve kastına göre sorumluluğu belirlenmelidir. Ayrıca zorunluluk hali de dikkate alınabilir. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 306, 307; Özgenç meşru savunma kapsamında hareket edilirken üçüncü kişinin zarar görmesi durumunda yaşanan ruh hali nedeniyle sınırın aşıldığı ve bu durumda TCK’nın 27/2. maddesi hükümlerine gidilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazarın anlatımlarına göre hukuka uygunluk

*Doktrinde hakim olan ve meşru savunmada sınırın üçüncü kişiler açısından sonuç doğuracak şekilde aşılması durumunda sınırın aşılması hükümlerine başvurulamayacağı görüşüne*¹⁰⁰⁸ göre meşru savunma esnasında sadece saldırıda bulunan kişiye yönelik eylemler açısından sınırın aşılması hükümlerine başvurulabilir. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esasında eylemin haksızlığın azalması ve kusurun azalması bulunmaktadır. Meşru savunma esnasında üçüncü kişiye zarar verilmesi halinde yine astenik etkiler altında olunma ve dolayısıyla kusurun azalması mevcuttur. Ancak üçüncü kişinin haksız saldırısı bulunmadığından bu eylem açısından haksızlığın azalmasından bahsedilemez. Dolayısıyla sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır¹⁰⁰⁹. Meşru savunma halinde sadece saldırıda bulunan kişilerin hukuki menfaatlerine müdahalede bulunmak haklı görülmektedir. Üçüncü kişilerin hukuki menfaatlerine müdahale durumunda savunmada bulunan kişinin eylemleri haklı görülemez. Meşru savunmada sınırın aşılması hali de meşru savunma ile bağlantılı olup saldırıda bulunan kişiye karşı gerçekleştiğinde söz konusu olabilir. Bu görüşe katılıyor, sadece saldırıda bulunan kişi üzerinde sonuç doğuran eylemler açısından sınırın aşılması hükümlerine başvurulabileceğini düşünüyoruz.

*Meşru savunmada sınırın aşılarak eylemin üçüncü kişiler açısından sonuç doğurması durumunda meşru savunma hükümlerinin uygulanamayacağı ancak zorunluluk hali hükümlerinin değerlendirilebileceği görüşüne*¹⁰¹⁰ göre üçüncü kişi

nedeni kapsamında hareket edilirken sapmanın meydana gelmesi halinde sapmaya dair durum açısından hukuka uygunluk bulunmamaktadır. Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 733, 734.

¹⁰⁰⁸ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 432, kn. 145; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 273, kn. 5; Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 585, kn. 33; Frisch, *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*, 429, kn. 183; Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 466, kn. 4; Michael Heuchemer, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 419, kn. 21; Motsch, *Der Strafflose Nothwehrexzess*, 104, 105; *Ersan’a göre de zorunluluk hali değerlendirilebilir. Ersan, Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 166; Krappidel, “Zur Strafflosigkeit”, 26; Baumann ve diğerlerine göre, üçüncü kişi açısından ortaya çıkan eylem açısından Alman CK’nın 34. maddesi gereğince hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk hali hükümleri uygulanabileceği gibi mazeret nedeni olan 35. maddedeki zorunluluk hali hükümleri de uygulanabilir. Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil Lehrbuch*, 530, kn. 58; Erb’e göre Alman CK’nın 34. maddesi uygulanabilir. Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1670, kn. 25; Klaus Geppert, “Notwehr und Irrtum”, 37; Özgenç’e göre sorun zorunluluk hali çerçevesinde ele alınmalıdır. Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 528.

¹⁰⁰⁹ Zieschang’a göre bahse konu durumda Alman CK’nın 34. ve 35. maddelerinin uygulanması hususu tartışmalıdır. Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 671, kn. 15, 16.

¹⁰¹⁰ Özgenç’e göre sorun zorunluluk hali çerçevesinde ele alınmalıdır. Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 528; Alman CK’nın 34. ve 35. maddelerinin değerlendirilmesi mümkündür. Michael Heuchemer, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 419, kn. 21; *Ersan’a göre de zorunluluk hali değerlendirilebilir. Ersan, Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 166; Erb’e göre Alman CK’nın 34. maddesi uygulanabilir. Volker Erb, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 1670, kn. 25.

açısından sonuç doğuran eylemler ile ilgili zorunluluk hali hükümleri dikkate alınabilir¹⁰¹¹.

Perron’a göre sınırın aşılması durumunda üçüncü kişilerin zarar görmesi halinde varsayılan zorunluluk haline dair hükümler uygulanabilir¹⁰¹². Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda üçüncü kişilerin zarar görmesi halinde kişinin cezai sorumluluğunun etkilenmeyeceği ve bu üçüncü kişinin maruz kaldığı eylem nedeni ile cezai sorumluluğunun devam edeceği sonucuna varılmaktadır. Hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenen zorunluluk hali (Alman CK 34. madde) açısından sınır aşımına dair belirlemenin olmaması ve mazeret nedeni olan zorunluluk hali açısından da üçüncü kişilerin zarar görmesi durumunda gereklilik kistası (*Erforderlichkeitskriterium*) dikkate alındığında bu sonuca ulaşılmaktadır¹⁰¹³.

Haksız saldırıya karşı savunmada bulunan kişi, ruhsatlı olmayacak şekilde ve taşıma izni bulunmadan silah kullandığında her ne kadar savunmaya dair eylemi meşru savunma kapsamında olsa da silah taşımaya dair eylemi hukuka uygun değildir. Hukuka aykırı olarak silah taşınması durumunda kamunun menfaatleri zarar görür. Meşru savunmada sınırları aşan kişinin hukuka aykırı şekilde silah taşınması durumunda da üçüncü kişi olan kamunun silah taşınması nedeniyle menfaatlerinin zarar görmesi söz konusu olduğundan bu eylem açısından haksızlığın ve kusurluluğun azalmasından bahsedilemez¹⁰¹⁴.

Hoven ve Mitsch, mevcut meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin üzerinde değişiklik yapılmasının önerildiği tasarı metni hakkındaki incelemelerinde Alman CK’nın 33. maddesinin 1. fıkrası olarak “*Überschreitet der Täter bei der Verteidigung gegen einen rechtswidrigen Angriff die Grenzen des Notwehrrechts aus Verwirrung, Furcht oder Schrecken, handelt er ohne Schuld. Dies gilt auch, wenn der Täter aus denselben Gründen in engem zeitlichen Zusammenhang mit dem gegenwärtigen*

¹⁰¹¹ TCK açısından 25/2. maddede düzenlenen zorunluluk hali, Alman CK açısından 34. ve 35. madde hükümlerinde düzenlenen zorunluluk halinden bahsedilememektedir.

¹⁰¹² Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 681, kn. 10.

¹⁰¹³ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1126, kn. 91.

¹⁰¹⁴ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 672, kn. 17; *Perron ve Eisele de meşru savunma halindeyken ilgisiz üçüncü kişi olarak kamunun menfaatlerinin zarar görmesi durumunda sınırın aşılması hükümlerini uygulanamayacağı kanaatindedir.* Walter Perron, Jörg Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 681, kn. 10; karşıt görüş için bakınız, Michael Heuchemer, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 421, kn. 28.

Angriff handelt.” düzenlenmiştir. Yazarlar’a göre sadece hukuka aykırı saldırıya karşı savunmada bulunulurken korku, telaş veya şaşkınlık nedeni ile sınırın aşılmasında suçsuz hareket etme söz konusudur. Hukuka aykırı saldırıya karşı savunma da sadece saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilen eylemdir. Üçüncü kişinin zarar görmesi durumunda “*hukuka aykırı saldırıya karşı savunma*” söz konusu değildir. Bu nedenle saldırganın dışında oluşan sonuçlar açısından meşru savunmada sınırın aşılması mümkün değildir¹⁰¹⁵.

Yargıtay 1. CD. 2014/6 E. 2014/2198 K. sayılı kararında¹⁰¹⁶ ilk derece mahkemesi tarafından verilen karar uygulanan teşdit miktarı ve cezanın belirlenmesi yönünden bozulmuştur. İlgili somut olayda, öncesinde meydana gelen olay ile ilgisi bulunmayan polis memuru olan sanık M, önceki olayın tarafı olan ve kaçmakta olan A’yı kovalamıştır. Durması amacıyla birkaç el havaya ateş etmiş A arkasına dönmeden sanığa doğru ateş etmiştir. Akabinde sanık M tekrar ateş etmiş ve bu ateş neticesinde olayla alakası olmayan ve başka bir barın müşterisi olan maktul vefat etmiştir. Yargıtay somut olayda kişinin meşru savunmada sınırı taksirli şekilde aştığını belirtmiştir. Kanaatimizce öncelikle maktul tarafından sanık M’ye yönelik herhangi bir saldırı durumu olmadığından sanık

¹⁰¹⁵ Elisa Hoven, Wolfgang Mitsch, “Notwehr und Notwehrexzess”, 441.

¹⁰¹⁶ “... Oluşa ve dosya içeriğine göre; sanık Abdulkali'nin mağdur Fatih'in işletme ortağı olduğu barın kısım hissesini satın aldığı, olay günü söz konusu bara geldiği ve misafirleri ile oturduğu sırada, Fatih'in kendisini çağırması üzerine bar içerisindeki locada biraraya gelip aralarındaki hisse devrini konuştukları ancak anlaşmazlığa düşerek ayrıldıkları, bir süre sonra bar içerisinde bulunan koridorda yeniden karşılaştıkları ve aynı konuda tartışmaya başladıkları, tartışmanın barın girişine taşındığı, bu sırada sanığın, Fatih'i ve Fatih'in tarafında ve yanında yer alan mağdur Mehmet Salih'i doğrudan hedef alarak tabanca ile birden fazla ateş ederek Mehmet Salih'i sağ ve sol ayak bölgelerinden kemik kırığı meydana getirecek ve basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek nitelikte yaraladığı, sonrasında bar ve diğer eğlence mekanlarının bulunduğu sokakta genel asayiş kontrolü yapan polis memuru olan sanık Metin'in silah seslerini duyması ve sanığı elinde tabanca ile görmesi nedeni ile kimliğini söyleyerek teslim olmasını istediği ancak Abdulkali'nin teslim olmayarak sokak arasına doğru kaçması nedeni ile peşinden koşarak kovalamaya başladığı, durması ve teslim olması için yeniden ihtarda bulunduğu ve görev silahı ile havaya doğru birkaç el ateş etmesine rağmen sanığın durmayarak kaçmaya devam edip arkasına dönmeden Metin'in bulunduğu yöne doğru ateş etmesi üzerine, Metin'in yeniden havaya ve Abdulkali'nin yakınına doğru 13 el ateş ettiği sırada, yaptığı atışlardan birinin o sırada bir başka bara müşteri olarak gelen ve bu barın önünde sigara içmekte olan maktul Aziz'in başına isabeti sonucu öldüğü olayda; a-Sanık Metin hakkında maktul Aziz'i meşru savunmada sınırın kast olmaksızın aşılması suretiyle taksirle öldürme suçundan hüküm kurulurken, taksirle öldürme suçunu düzenleyen ve 2-6 yıl aralığında hapis cezası öngören TCK.nun 85/1 maddesi ile ceza sorumluluğunu azaltan nedenlerden, meşru savunmada sınırın kast olmaksızın aşılması halini düzenleyen ve taksirli suç için TCK.nun 85/1 maddesinde belirtilen cezanın altında birinden üçte birine kadar indirim öngören TCK.nun 27/1 maddesinin uygulanması sırasında suçun işleniş biçimi ve taksire dayalı kusurun ağırlığı birlikte dikkate alınarak TCK.nun 85/1 maddesi uyarınca makul bir temel ceza belirlenmesi ve belirlenecek bu ceza üzerinden TCK.nun 27/1 maddesi uyarınca makul bir oranda indirim yapılması yerine, yazılı şekilde TCK.nun 85/1 maddesi uyarınca üst haddten hapis cezası belirlenerek TCK.nun 27/1 maddesi uyarınca da asgari oranda indirim yapılması suretiyle fazla ceza tayini...” Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 07.04.2014, E. 2014/6, K. 2014/2198, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

M'nin maktul açısından sonuç doğuran eylemi meşru savunma ve dolayısıyla meşru savunma ile bağlantılı olacak şekilde sınırın aşılması olarak değerlendirilmemelidir. Meşru savunma kapsamında hareket eden kişinin olayla alakası olmayan üçüncü kişilerin üzerinde sonuç doğuran eylemleri meşru savunma ve meşru savunmada sınırın aşılması kapsamında değildir. Duruma göre zorunluluk hali, taksir veya kastına dayalı sorumluluk veya hata hali incelenmelidir.

Kanaatimizce meşru savunma, sadece saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilebilir. Meşru savunma kapsamında hareket eden kişinin, saldırıda bulunan kişi haricinde sonuç doğuran eylemi açısından meşru savunma hali yoktur. Meşru savunma söz konusu olmadığından yine istisnai durumlar da mevcut olmadığından sınırın aşılması da olamaz¹⁰¹⁷. Ayrıca bu durumda sınırın aşılmasının hukuki esasındaki haksızlığın azalması ve kusurun azalması durumları açısından da olayın incelenmesi gerekir. Üçüncü kişinin zarar görmesi durumunda haksızlığın azalmasına üçüncü kişinin etkisi olmadığından sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Meşru savunma halinde iken kişi, üçüncü kişinin zarar görmesine neden olmuşsa saldırıda bulunana karşı gerçekleştirilen eylem açısından meşru savunma, üçüncü kişiye karşı gerçekleşen eylem açısından da zorunluluk hali, hata ve kast veya taksire göre sorumluluk belirlenmelidir.

E. Zorunluluk Hali ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması

1. Genel Olarak

Meşru savunma ile zorunluluk hali şartları ve yapısı itibariyle benzerlik barındıran kurumlardır. Her ikisi de TCK'da aynı madde içerisinde düzenlenmiştir. Zorunluluk halinin hukuki niteliği hakkında doktrinde detayları aşağıda açıklanacağı üzere farklı görüşler bulunmaktadır. Zorunluluk halinin hukuka uygunluk nedeni olup olmadığına dair tespit TCK'nın 27/1. maddesinin kapsamı açısından önemlidir. Nitekim TCK'nın 27/1. maddesinin sadece hukuka uygunluk nedenleri açısından mümkün olduğu görüşü savunulursa zorunluluk halinin hukuki niteliği bu belirleme açısından önem kazanır. Zorunluluk halinin hukuka uygunluk nedeni olduğunun kabulü halinde TCK'nın 27/1. maddesi açısından zorunluluk halinde de sınırın aşılması mümkün olacaktır. Ayrıca doktrinde meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması

¹⁰¹⁷ Saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde zamanda sınırın aşılması ve saldırı izlenimi oluşturulan durumlar istisna olarak kabul ettiğimiz hallerdir.

durumunun zorunluluk hali açısından uygulanabilirliği de tartışmalıdır. Tüm bu nedenlerden ötürü zorunluluk halinin hukuki niteliğinin, meşru savunma ile benzer ve ayrı yönlerinin ve sınırın aşılması açısından zorunluluk halinin irdelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu başlık altında zorunluluk hali incelenecek olup incelemede bulunulurken zorunluluk halinin şartlarına da değinilecek ancak özellikle çalışmamız kapsamının dışına çıkmamak bakımından zorunluluk halinin hukuki niteliği, hukuki esası ve sınırın aşılmasına dair ilgisi incelenecektir.

Zorunluluk hali TCK'nın ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler başlıklı birinci kitabının ikinci bölümünün 25. maddesi altında düzenlenmiştir. TCK'nın 25/1. maddesinde meşru savunma hali, 25/2. maddesinde de zorunluluk haline ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Zorunluluk hali için kişinin kendisi veya başkasına ait hakka yönelik ağır tehlike altında olma halinin bulunması gerekmektedir. Bu ağır tehlike haline, hakkı tehlike altında olan kişinin sebep olmamış olması ve bu ağır tehlike halinden başka surette korunma imkânının bulunmaması şarttır. Ayrıca zorunluluk ve ölçülülüğün de bulunması gerekmektedir. Zorunluluk hali kapsamında hareket eden kişiye ceza verilmeyeceği düzenlenmiştir. CMK'nın 223/3-b maddesinde zorunluluk hali durumunda işlenen suç sonucunda fail hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Zorunluluk ya da zaruret, mecbur kalma veya çarenin bulunmaması halidir. Zorunluluk hali kapsamında hareket eden kişi ağır tehlikeye neden olan tehlikenin kaynağına veya ağır tehlike ile ilişkisi olmayan üçüncü bir unsura zarar vererek tehlikeden kurtulmalıdır. Aksi takdirde TCK'nın düzenlediği zorunluluk hali kapsamında hareket etmiş sayılmaz¹⁰¹⁸.

Zorunluluk halinin varlığı için tehlikeye ve korunmaya ilişkin şartların bulunması gerekir. TCK'nın ilgili normunun lafzı yorumlandığında; tehlikeye ilişkin şartlar, ağır ve muhakkak olan bir tehlikenin var olması, tehlikenin bir hakka dair olması ve kişinin tehlikeye bilerek neden olmamasıdır. Korunmaya ilişkin şartlar ise; tehlikeli hal ile korunmaya yönelik davranışın arasında nedensellik bağının bulunması, tehlikeden başka türlü kaçmanın mümkün olmaması, zararın doğmasına neden olan fiil ile tehlike arasında ölçülülüğün bulunması ve tehlikeye karşı koyma yükümlülüğünün bulunmamasıdır.

¹⁰¹⁸ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 411.

2. Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği ve Hukuki Esası

Türk ceza hukukunda ve Alman ceza hukukunda zorunluluk halinin hukuki niteliğine ilişkin olarak farklı görüşler bulunmaktadır. Zorunluluk halinin hukuki niteliğini belirlemek, TCK'nın 27/1. maddesinin uygulama kapsamı açısından önemlidir. Zorunluluk hali müessesesinin hukuk düzeni içerisinde tanınmasının çeşitli nedenleri var olup, zorunluluk halinin anlaşılabilmesi için hukuki esasının ortaya konulması gerekir. Zorunluluk halinin hukuki esasının belirlenmesi sonrasında sınırın aşılması hükümlerinin zorunluluk hali açısından uygulanabilir olup olmadığı belirlemek daha uygun olacaktır.

*Zorunluluk hali durumunda kişinin irade ve davranışlarını yönlendirme serbestisinin etkilendiği görüşüne*¹⁰¹⁹ göre kişinin zorunluluk hali içerisinde olması durumunda irade serbestisi ve bu nedenle kusurluluğu etkilenmektedir. Mazeret nedeninin mevcudiyeti halinde gerçekleştirilen eylem haksızlık vasfını devam ettirmekle birlikte kişi kusurlu addedilmemektedir. Kişinin kusurlu addedilmemesinin nedeni irade serbestisinin ortadan kalkması veya etkilenmesidir. İrade serbestisi ortadan kalkan kişi mazur görülmektedir¹⁰²⁰. TCK'da düzenlenen özel zorunluluk hallerinden olan hırsızlık suçuna ve organ ve doku ticaretine dair zorunluluk hali düzenlemelerinde cezada indirim yapılmasının mümkün olması ile birlikte cezadan vazgeçilebileceği de düzenlenmiştir. Hakim, failin yaşadığı durumun irade serbestisine etkisine göre cezada indirim yapılmasına veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verecektir¹⁰²¹. Dış cebrin etkisinde olan kişi, iradesini yönlendirme yeteneğinin ortadan kalkması neticesinde kendini koruma içgüdüğü ile hareket etmektedir. Bu hal içerisinde olan kişiyi cezalandırmak fayda sağlamaz¹⁰²².

Hukuka uygunluk nedenlerinin özelliklerinden birisi de hukuka uygunluk nedenlerinin hukuk düzenini koruma ve idame ettirmesidir. Zorunluluk hali durumunda

¹⁰¹⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 499; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 732; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 391; *Kişinin içinde bulunduğu durum, haksızlığı tercih edip üçüncü kişinin hakkını ihlal etse de kınanmasını azaltan veya ortadan kaldıran nedendir.* Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 351; *Zorunluluk hali durumunda kişinin kusur yeteneği ve haksızlık bilinci vardır ancak içinde bulunduğu durum cezasızlık sonucunun ortaya çıkmasını sağlar.* Elif Bekar, *Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 88; *Dölger'e göre zorunluluk halinin mazeret nedeni olan şekilde psikolojik baskı sonucunda ortaya çıkan eylem mevcuttur ve kusur içeriği azalmıştır.* Murat Volkan Dölger, "Hukuka Uygunluk Nedenleri", 168.

¹⁰²⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 499; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 351.

¹⁰²¹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 732.

¹⁰²² Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 391.

ise hukuk düzenini koruma ve idame ettirme amacı bulunmamakta olup kişi eyleminin haksızlık teşkil ettiğini bilse de içinde bulunduğu şartlar gereği hukukun kendisinden beklediği şekilde davranmamaktadır¹⁰²³.

Zorunluluk hali açısından hukuka uygunluk nedeni olduğuna dair görüşler¹⁰²⁴ bulunsa da *bizim de katıldığımız görüşe göre zorunluluk hali*¹⁰²⁵ *mazeret nedenidir*¹⁰²⁶. Failin davranışı hukuk düzeni tarafından uygun bulunmamakta, kendisinden norma uygun davranmasının da beklenemeyeceği dikkate alınarak kişi mazur görülmektedir¹⁰²⁷. Kişinin, içinde bulunduğu tehlike hali nedeniyle üçüncü kişinin hakkını ihlal etmesi neticesinde kişi kusurlu olarak belirlenemez¹⁰²⁸.

Zorunluluk halinin mazeret nedeni olarak kabul edildiği görüşlerin¹⁰²⁹ büyük bir çoğunluğunda mazeret nedenlerinin bulunduğu durumlarda haksızlık devam etmekte iken kişinin irade serbestisi etkilendiği¹⁰³⁰ fikri bulunmaktadır. Dolayısıyla zorunluluk halinin hukuki esasında iradenin etkilenmesi önemlidir. Tehlike altında bulunan kişinin irade serbestisinin etkilenmediği tespit edilebiliyorsa kişi mazur görülmemelidir. Hakkında zorunluluk haline dair hükümler uygulanmamalıdır. Tehlike durumu karşısında bilinçli

¹⁰²³ Mahmut Koca, “YTCK’da Hukuka Uygunluk Sebepleri”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 1/1 (2006): 129.

¹⁰²⁴ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 201; Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 2013, 164; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 336; Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2022, 239; Fahri Gökçen Taner, “Türk Ceza”, 223; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 126, 127, p. 825; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 98.

¹⁰²⁵ *TCK açısından 25/2. madde, Alman CK açısından 35. maddeye yönelik açıklamalarda bulunmaktadır.*

¹⁰²⁶ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 648, 649; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 730; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 351; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 498; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 213, kn. 1; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 342, kn. 748; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 464; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 392, kn. 19; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 480; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 261, kn. 1; Walter Perron, “§35 Entschuldigender Notstand”, içinde *Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Albin Eser, (München: C. H. Beck Verlag, 2019), 710, 711, kn. 2.

¹⁰²⁷ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 351; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 648, 649; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 730.

¹⁰²⁸ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 498.

¹⁰²⁹ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 648, 649; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2023, 730; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 351; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 498; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 213, kn. 1; Krey, Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 342, kn. 748; Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 464; Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 392, kn. 19; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 480; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 261, kn. 1; Walter Perron, “§35 Entschuldigender Notstand”, 710, 711, kn. 2.

¹⁰³⁰ Özgenç’e göre zorunluluk hali mazeret nedeni iken kişinin zorunluluk hali kapsamında hareket ettiğinin tespiti için irade serbestisinin etkilenmesinin araştırılmasına gerek yoktur. Irade serbestisinin etkilendiği kabulü ile belirlemede bulunulmalıdır. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 503; Mazeret nedeni olarak kabul edildiğine dair, Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 498.

şekilde ve kasıtlı olarak hareket etmeye başlamış ve devam eden kişiyi varsayalım. Karşı karşıya kaldığı ağır tehlike hali durumunda değerlendirmede bulunarak üçüncü kişiye zarar vermiştir. Diğer bir ifadeyle zorunluluk hali kapsamında hareket eden fail, ceza hukuku anlamında kasıtlı¹⁰³¹ harekette bulunmaya devam etmektedir. Ancak kişinin irade serbestisi etkilendiği için her ne kadar bilerek ve isteyerek hareket etse de etkisinde kaldığı tehlike hali nedeniyle iradesi etkilenmekte, davranışlarını yönlendirememektedir.

Manevi cebir teorisine göre tehlike hali nedeniyle korku içerisinde bulunan kişi ahlak kurallarının kendisine emrettiği şekilde hareket edememektedir¹⁰³². Ağır ve muhakkak tehlike altında bulunan kişinin, heyecan ve korku nedeniyle kusurluluğu etkilenebilir. Şayet bu ağır ve muhakkak tehlike kişinin korku ve endişeye kapılmaksızın iradi davranışta bulunmasını engellemiyorsa zorunluluk hali söz konusu olmayacaktır¹⁰³³. Mazeret nedeni olarak düzenlenen 35. maddedeki zorunluluk halinin temelinde, hukukun, olağanüstü durumdan etkilenen kişiden hukuka uygun davranmasının beklenilemezliği (*Umzumutbarkeit*) de yer almaktadır¹⁰³⁴.

Doktrinde Alman CK'nın 35. maddesinde düzenlenen zorunluluk halinin hukuki esasına ilişkin ortaya konulan görüşlerden çifte kusur azalması görüşüne göre Alman CK'nın 35. maddesine göre cezadan muaf olmanın sebebi çifte kusur azalmasıdır (*doppelten Schuldinderung*). İlk olarak kişinin etkisi altında olduğu psikolojik baskı nedeniyle kusuru azalmaktadır. İkinci olarak da kişi hukuki bir menfaate zarar verirken aynı zamanda başka bir hukuki menfaati de korumaktadır. Bu nedenle de haksızlık azalmaktadır¹⁰³⁵. Zorunluluk halinin hukuki esasını açıklamada, psikolojik baskı ve ruh

¹⁰³¹ Zorunluluk hali kapsamında taksirle hareket edebilmenin de mümkün olduğu kanaatindeyiz.

¹⁰³² Bekar, *Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 48; Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, 369, 370, kn. 564; *Zorunluluk halinin hukuki esasının açıklanmasında korunma içgüdüsü ve manevi cebir teorisinin bu durumu açıklayan en doğru teori olduğu doktrinde ifade edilmektedir*. Veli Özer Özbek, Koray Doğan, “Zorunluluk Halinin (TCK m.25/2) Hukuki Niteliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9/2 (2007): 203; Zorunluluk halinin hukuki esasının manevi cebir teorisi ile açıklanamayacağı görüşü de doktrinde savunulmaktadır. Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 81; Zeki Hafizoğulları, “Türk Ceza Hukuku Sisteminde Zaruret Hali ve Üçüncü Kişiyi Kurtarma”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28/1-4 (1971): 130.

¹⁰³³ Bekar, *Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 50. Teoriler ile ilgili olarak ayrıntılı olarak bakınız; Bekar, *Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 47-54, Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 40-84.

¹⁰³⁴ Bockelmann, Volk, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 127. Yazarlar “*Die Umzumutbarkeit rechtmäßigen Verhaltens*” başlığı altında, zorunluluk hali (*Notstand*) ve meşru savunmada sınırın aşılması (*Notwehrerzess*) başlıklarını incelemiştir.

¹⁰³⁵ Kühl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 392, kn. 19; Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 480; Bockelmann, Volk, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 127, 128; Walter Perron, “§35 Entschuldigender Notstand”, 710, 711, kn. 2; Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 261, kn. 1; karşıt görüş

hali durumu tek başına yeterli değildir¹⁰³⁶. Haksızlığın azalmasının ana unsur olarak değerlendirilmesini doğru bulmayan Roxin cezalandırmanın amacına ilişkin belirlemenin zorunluluk halinin hukuki esasını ortaya koymak için daha yerinde olduğu kanaatindedir. Zorunluluk hali içerisinde hareket eden kişi normal şartlar altında yasalara uyan, özel önleyici müdahalelere ihtiyaç duyulmayan ve genel önleme açısından da tolere edilebilir bireydir. Zorunluluk hali durumunda cezasızlık halinin açıklanması için cezanın genel ve özel önleme amacının eksikliği ileri sürülebilir¹⁰³⁷.

Mazeret sebebi olan zorunluluk halinde, kusurun azaltılmasına ilişkin durumu kişinin öznel olarak nasıl algıladığı ve yaşadığı önemlidir¹⁰³⁸. Kendisinin veya yakınının hukuki menfaati ciddi tehlikede olan kişi psikolojik zorlanma içerisinde hareket etmektedir. Norma uygun davranması kendisinden beklenilemez¹⁰³⁹. Kişinin davranışlarını yönlendirememesi, içinde bulunduğu panik hali ile alakalı olup suçluluğu dışlanmaktadır¹⁰⁴⁰. Hakim görüşe göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması veya zorunluluk halinde (Alman CK'nın 35. maddesi) hukuken korunan çıkar korunurken aşırı baskı nedeniyle hareket edilir ve bu yüzden kişiye suçlama yöneltilemez¹⁰⁴¹.

*Zorunluluk halinin hukuki esasında cezanın genel ve özel önleme amacının bulunmaması olduğunu belirten görüşe*¹⁰⁴² göre zorunluluk hali durumunda kişinin kusurluluğu tamamen ortadan kalkmamakta ancak kanun koyucu cezanın genel ve özel önleme amacı bulunmadığından kişinin cezalandırılabilir kusurluluğunun bulunmadığını

için bakınız, Roxin'e göre haksızlığın azalmasının zorunluluk halinin hukuki esasını açıklamada ana unsur olarak değerlendirmek şüpheyle değerlendirilmelidir. Hayatını kurtarmak için çok sayıda kişinin ölümüne neden olan kişinin haksızlığının azalması durumunda da zorunluluk halinin uygulanması bu durumu açıklamaya örnektir. Kişi bu durumda da cezasız kalmaktadır. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1096, kn. 10; Türk doktrininde de çifte kusur azalması şeklinde ifade edilmese de aynı mahiyette açıklamalarda bulunan yazarlar bulunmaktadır. Bahse konu yazarlar da mazeret nedenlerinin mevcut olduğu hallerde haksızlık içeriğindeki azalmanın ve kusurluluktaki azalmanın mevcut olduğunu belirtirler. Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 400; Murat Volkan Dülger, "Hukuka Uygunluk Nedenleri", 145.

¹⁰³⁶ Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 392, kn. 19; Walter Perron, "§35 Entschuldigender Notstand", 710, 711, kn. 2.

¹⁰³⁷ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1096, 1097, kn. 11, 12.

¹⁰³⁸ Schmidhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch–*, 464.

¹⁰³⁹ Baumann vd., *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 515, kn. 11; Fischer, *Strafgesetzbuch und Nebengesetzen*, 315, kn. 8; Kindhäuser, Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 213, kn. 1.

¹⁰⁴⁰ Otto, *Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre*, 223, kn. 2.

¹⁰⁴¹ Maria Tsilimpari, "Die Regelung des Notstands im Deutschen und im Englischen Recht" (Inugural Dissertation, Albert Ludwigs Universität Freiburg, 2020), 28.

¹⁰⁴² Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 391; Roxin de cezalandırma amacına zorunluluk hali durumunda gerek olmadığını belirterek zorunluluk halinin hukuki esasını izah etmiştir. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1096, 1097, kn. 10; Kangal, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 445.

kabul etmektedir¹⁰⁴³. Cezalandırmanın genel önleme ve özel önleme amacı dikkate alındığında zorunluluk hali durumunda kişinin cezalandırılması halinde cezanın genel önleme ve özel önleme amaçlarından her ikisi de gerçekleşmez. Çünkü kişi aynı durum ile tekrar karşılaştığında muhtemelen tekrar aynı tepkiyi verecektir. Ayrıca fail hakkında ceza verilmesi durumunda fail dışındaki kişilerin farklı hareket etmesi de söz konusu olmayacaktır¹⁰⁴⁴.

Mazeret nedeni olarak düzenlenen Alman CK'nın 35. maddesindeki zorunluluk hali, Alman CK'nın 34. maddesinde hukuka uygunluk nedeni olarak düzenlenen zorunluluk halinden farklı olarak sadece hayat, beden ve özgürlük konusunda geçerlidir. *Jescheck ve Weigend*'e göre bunun nedeni yalnızca bu nitelikteki temel hukuki değerlerin tehlike altında olması halinde kişinin normlara uygun karar verme yetkisi ciddi düzeyde zorlaşır¹⁰⁴⁵. Zorunluluk hali durumunda kişinin kurtarma iradesi ile ve olağanüstü bir motivasyon ile hareket etmesi söz konusudur¹⁰⁴⁶.

Zorunluluk halinin hukuki esasının açıklanmasında kişinin irade serbestisinin etkili olmadığını savunan görüşe göre Alman CK'nın 35. maddesinin hukuki esasının psikolojik baskı teorisi (*Theorie des psychischen Drucks*) olduğu görüşü doğru değildir. Kişinin içinde bulunduğu durum neticesinde irade serbestisinin önemli ölçüde etkilenmesi mümkündür. Ancak kişinin davranışlarını yönlendirme ve irade serbestisinin önemli ölçüde etkilenmesi durumunda Alman CK'nın 20. ve 21. maddelerinin uygulanabilirliği dikkate alındığında 35. maddenin hukuki esasının farklı olduğu kabul edilmelidir. Mazeret nedeni olan zorunluluk halinde soğukkanlılığını koruyan, var olma açısından sıkıntıya düşmeyen ve iradesi ile hareket ederek çıkarlarına öncelik veren kişi korunmak istenmiştir¹⁰⁴⁷.

Özgenç'e göre zorunluluk hali durumunda kişinin irade serbestisinin gerçekten etkilenip etkilenmediğinin incelenmesine gerek yoktur. İrade serbestisinin etkilenmiş olduğunun kabulü gerekir¹⁰⁴⁸.

¹⁰⁴³ Kangal, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 445.

¹⁰⁴⁴ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 391; Roxin *de cezalandırma amacına zorunluluk hali durumunda gerek olmadığını belirterek zorunluluk halinin hukuki esasını izah etmiştir*. Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1096, 1097, kn. 10.

¹⁰⁴⁵ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 481.

¹⁰⁴⁶ Jescheck, Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, 483.

¹⁰⁴⁷ Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 273, kn. 2.

¹⁰⁴⁸ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 503.

*Zorunluluk hali durumunda hukuka uygunluğun bulunduğu görüşüne*¹⁰⁴⁹ göre zorunluluk hali durumunda kişi kendisini veya başkasını kurtarmak için üçüncü kişiye zarar vermektedir. Bu şekilde hareket eden kişi durumu daha kötü hale getirmez. Kendisini veya başkasını korumak amacı ile hareket eden kişinin eylemi hiçbir hukuk düzeni tarafından menedilemez. Kişi en azından tehlikede bulunan birden fazla yarardan hiç olmazsa birini kurtarmış ve topluma yararlı hareket etmiştir. Zorunluluk hali kapsamında hareket eden kişinin eylemi hukuka uygundur¹⁰⁵⁰. Zorunluluk hali içerisinde hareket eden kişinin cezalandırılmamasının nedeni kural olarak bahse konu eylemin objektif hukuk ile çelişki içerisinde olmamasıdır. Kişinin psikolojik durumu dolayısıyla değil eylemin hukuk düzeni açısından taşıdığı anlam dikkate alınarak zorunluluk hali içerisindeki eylemin hukuka uygun olduğu sonucuna varılır¹⁰⁵¹. Zorunluluk halinin esasını kişinin kendini koruma içgüdüğü oluşturmaktadır. Zorunluluk hali durumunda hukuka aykırılığın maddi yönünün gerçekleştiğinden bahsedilemez¹⁰⁵². Zorunluluk hali durumunda olay ile hiçbir ilgisi olmayan üçüncü kişinin zarar görmesi durumu ahlaken kötü davranış olarak nitelendirilebilir. Tümüyle masum olan kişinin zarar görmesi durumu söz konusudur. Zorunluluk hali ahlaken kötü olsa da hukuka uygundur¹⁰⁵³. TCK'nın 25. maddesinde düzenlenen zorunluluk hali genel hüküm olarak düzenlenmiş olup, özel hüküm olarak düzenlenmiş olunan zorunluluk hali durumlarından farklı olarak kusurluluğu değil hukuka aykırılığı ortadan kaldıran nedendir¹⁰⁵⁴.

Zorunluluk halinin hukuka uygunluk nedeni olduğu kabulü ile hareket edilirse zorunluluk hali kapsamında hareket eden kişinin eylemine karşı harekette bulunan masum üçüncü kişinin davranışı meşru savunma kapsamında değerlendirilemez. Masum üçüncü kişinin hukuka uygun davranması hakkı elinden alınmış olunur. Bu kişinin eyleminin de

¹⁰⁴⁹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 201; Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 2013, 164; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 336; Hafızogulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2022, 239; Fahri Gökçen Taner, "Türk Ceza", 223; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 126, 127, p. 825; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 98; Önok ve Önay'a göre normun ifadesi dikkate alındığında TBK'nın 63/2. maddesi kapsamındaki zorunluluk hali hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirilmelidir. Rıfat Murat Önok, Işık Önay, "Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77/2 (2019): 857.

¹⁰⁵⁰ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*, 126, 127, p. 825; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 98.

¹⁰⁵¹ Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 201.

¹⁰⁵² Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 2013, 164.

¹⁰⁵³ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 336.

¹⁰⁵⁴ Hafızogulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2022, 239.

zorunluluk hali kapsamında olduğu ve dolayısıyla hukuka uygun olduğu ifade edilebilecek ise de bu belirleme zorunluluk halinin çerçevesine uygun olmayacaktır¹⁰⁵⁵.

*Zorunluluk halinin kusurluluğu ortadan kaldıran hal (Schuldausschliessungsgrund) olduğu görüşüne*¹⁰⁵⁶ göre zorunluluk hali kusurluluğu ortadan kaldıran, hukukça tanınmış olan bir sebeptir. Zorunluluk hali durumunda kişinin cezalandırılmamasının nedeni kişinin kendisini koruma arzusu ve içgüdüsüdür. Tehlikeli durum ile karşılaşan kişi kendisini koruma içgüdüğü ile hareket eder. Hukuk ile korunan hakların tehlike altında bulunduğu zaman eğer devlet kişiyi koruyamazsa kişi kendisini korumak için harekete geçebilir. Tehlikeye karşı kişinin kendisini koruma içgüdüğü zorunluluk halinin gereğidir, dolayısıyla bu durumlar altında hareket eden kişi diğer şartların da varlığı halinde kusurunun bulunmaması nedeniyle cezalandırılmamalıdır¹⁰⁵⁷.

Puppe’ye göre de zorunluluk halinin hukuki esasını haksızlığın azalması temeline dayanarak açıklamak doğru değildir. Kişinin zorunluluk hali durumunda mazur görülmesinin nedeni normlara uymasının imkânsız (*Unmöglichkeit*) olması ile değil katlanılmaz (*Unzumutbarkeit*) olması ile açıklanmalıdır¹⁰⁵⁸. Bireyci dünyada hukuk, toplumda mevcut olan her bireyin kendi varlığını diğerlerinin varlığına göre üstün ve önemli görmesini hak olarak dikkate almalıdır. Bu şekilde düşünüldüğünde mazur görülebilir zorunluluk hali düzenlemesi açıklanır. Mazur görülebilir zorunluluk hali, kişinin var oluşu tehlikeye girdiğinde çıkarlarını korumak amacıyla hareket etmesinin ona yüklenemeyeceğini düzenler¹⁰⁵⁹. Kişinin “*hukuk benim düşüncemi onaylamıyor, ben bunu biliyorum ancak aynı duruma tekrar düşersem yine aynı şekilde hareket etmek gerekir*” düşüncesinde olduğu kabul edilmelidir¹⁰⁶⁰.

Doktrinde zorunluluk halinin hem hukuka uygunluk nedeni hem de kusurluluğu ortadan kaldıran hal veya mazeret nedeni olarak düzenlenmesinin gerektiği görüşü de

¹⁰⁵⁵ Rıfat Murat Önok, Işık Önay, “Hukuk Düzeninin Birliği”, 875.

¹⁰⁵⁶ Artuk vd., Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2020, 575; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 391, 392; Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1093, 1094, kn. 1; karşıt görüş için bakınız, *Perron’a göre Alman CK’nın 35. maddesinde her ne kadar kusursuz hareket eder ifadesi yer alsa da zorunluluk hali kusurluluğu kaldıran hal değil mazeret nedenidir*. Walter Perron, “§35 Entschuldigender Notstand”, 710, 711, kn. 2.

¹⁰⁵⁷ Artuk vd., Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2020, 575.

¹⁰⁵⁸ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 233, kn. 5.

¹⁰⁵⁹ Frister, *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*, 274, 275, kn. 5.

¹⁰⁶⁰ Puppe, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 233, kn. 5.

bulunmaktadır¹⁰⁶¹. İlgili görüşlere göre zorunluluk hali değişen şartlara göre hem hukuka uygunluk nedeni olarak hem de kusurluluğu kaldıran neden olarak iki farklı şekilde incelenmelidir.

Özbek ve diğerlerine göre zorunluluk halinin hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi ile mazeret nedeni kabul edilmesi arasında koşulları ve sonuçları açısından bazı farklar bulunmaktadır. Hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk halinde hayat, vücut, özgürlük, şeref, mülkiyet haklarına dair haklar korunurken mazeret nedeni olan zorunluluk halinde hayat, vücut ve özgürlük bakımından mevcut olan tehlikeler söz konusudur. Hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk halinde kişinin kendisi veya başkası için söz konusu olan tehlike hali mevcutken mazeret nedeni olan zorunluluk halinde kendisi, yakını veya akrabası bakımından tehlike hali söz konusudur. Mazeret nedeni olan zorunluluk halinde kişinin tehlikeye katlanma yükümlülüğünün bulunmaması veya tehlikeye kendisinin sebep olmamış olması gereklidir. Hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk halinde kişinin eylemi haksızlık teşkil etmediğinden suç olma vasfı bulunmaz. Eylem hukuka uygun olduğundan bu eyleme karşı meşru savunmada bulunulamaz. Mazeret nedeni olan zorunluluk hali durumunda ise failin eylemi hukuka aykırı olmayı ve haksızlık vasfını devam ettirmektedir¹⁰⁶².

Yargıtay'ın, zorunluluk hali durumunda beraat kararı veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiği hususunda farklı kararları bulunmaktadır. Yargıtay 15. CD. 2015/95 E. 2018/883 K. sayılı kararında¹⁰⁶³ “...5237 sayılı TCK'nın 25/2. maddesinde tanımlanan zorunluluk hali kapsamında kaldığı gerekçesi ile beraat hükmü verilmesi yerine...” ifade edilmiş, Yargıtay 8. CD. 2019/7049 E. 2022/5269 K. sayılı kararında¹⁰⁶⁴ da “...TCK'nın 25/2. maddesindeki hukuka uygun nedenlerinde zorunluluk hali kapsamında kaldığı anlaşılmakla hakkında TCK'nın 25/2, CMK'nın 223/2-d maddeleri uyarınca beraat kararı verilmesi gerektiği...” ifade edilerek zorunluluk halinin

¹⁰⁶¹ Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 419, 420; Kangal, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 48; Burak Boz, “Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/2 (2024): 281; Ayrıntılı bilgi için bakınız, Meraklı, *Ceza Hukukunda Kusur*, 389, 390.

¹⁰⁶² Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 416, 417.

¹⁰⁶³ Yargıtay 15. Ceza Dairesi, 13.02.2018, E. 2015/95, K. 2018/883, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

¹⁰⁶⁴ Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 29.03.2022, E. 2019/7049, K. 2022/5269, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

hukuka uygunluk nedeni olduğu kabul edilmiştir¹⁰⁶⁵. Yargıtay CGK ise 2018/12-543 E. 2023/606 K. sayılı kararında¹⁰⁶⁶ ise “...zorunluluk hâli 765 sayılı Türk Ceza Kanunun'da bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmekte iken, TCK'da kusurluluğu ortadan kaldıran bir neden olarak sayılmış olup, dolayısıyla TCK uygulamasında, zorunluluk hâlinde suç işleyen kişi hakkında "Beraat" değil, TCK'nın 25/2. maddesi uyarınca "Ceza verilmesine yer olmadığı" kararı verilmelidir...” ifade ederek TCK'nın 25/2. maddesinde düzenlenen zorunluluk halinin kusurluluğu kaldıran hal olduğu belirtilmiştir.

Zorunluluk hali altında bulunan kişinin tehlike halinden kaçınmak amacı ile gerçekleştirdiği eylemler hukuka aykırılığını devam ettirmektedir. İçinde bulunduğu tehlike halinden etkilenen kişinin irade serbestisi önemli ölçüde azaldığından kişi mazur görülmektedir. Ayrıca, kişi zorunluluk hali içerisindeyken tehlikeye karşı korunma amacı ile hareket eder. Kişinin eylemindeki asıl amacı hukuk düzenine karşı çıkmak da olmadığından eyleminin haksızlık içeriği de azalmaktadır. Olağan durumlarda hukuka uyarak hareket eden kişi, yaşadığı tehlike hali nedeniyle davranışlarını yönlendirememekte ve etkisi altında bulunduğu tehlike halinin oluşturduğu psikolojik baskı nedeniyle kusuru azalmaktadır. Diğer bir ifadeyle kişinin hem içinde bulunduğu psikolojik hal nedeniyle kusurluluğu hem de hukuk düzenine karşı çıkma amacı olmaksızın kendisini tehlikeden koruması hali söz konusu olduğundan eyleminin haksızlık içeriği de azalmaktadır. Bahse konu tehlike hali içerisinde olan kişiden hukuka uygun hareket etmesi beklenilemez. Kanaatimizce bu kişinin eyleminin taklit edilmesi öngörülen bir eylem olmaması, kusurunun ve eyleminin haksızlık içeriğinin belirtilen nedenlerden dolayı azalması birlikte dikkate alındığında zorunluluk hali durumunda kişi cezalandırıldığında, cezanın genel ve özel önleyici etkisinden beklenen fayda sağlanamayacaktır. Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda da ifade ettiğimiz gibi haksızlığın azalması ve kusurun azalmasının hukuki esas olarak değerlendirilmesine ek olarak cezanın genel ve özel önleme amacının da fayda sağlamayacağını belirtmek birbiri ile çatışır durumlar değildir. Zorunluluk hali altında hareket eden kişinin kusurluluk durumu etkilenmekte olup bu hal kişinin

¹⁰⁶⁵ Yargıtay 8. Ceza Dairesi bir önceki döpnotta belirttiğimiz kararındaki belirlemesinin aksine 2021/10411 E. 2023/3693 K. sayılı kararında zorunluluk hali durumunda beraat kararı verilemeyeceğini belirtmiş ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi gerektiği ifade etmiştir. UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

¹⁰⁶⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 14.11.2023, E. 2018/12-543, K. 2023/606, UYAP Hakim Savcı Portalı, E.T. 23.03.2025.

eyleminin hukuka aykırılığını etkilemez. Eylemi hukuka aykırı olmaya devam eder ancak mazeret nedeni kapsamında hareket ettiği kabul edilmelidir. Mazeret nedeni kapsamında hareket etmesi de kusur ile alakalıdır. Bu nedenle zorunluluk hali altında iken tehlikeden kaçınmak amacı ile eylemde bulunan kişinin eylemine karşı meşru savunma kapsamında savunmada bulunmak mümkündür.

3. Zorunluluk Hali Açısından Sınırın Aşılması Mümkün müdür?

Yukarıda “Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği ve Hukuki Esası” başlığı altında zorunluluk halinin hukuki niteliğine dair farklı görüşler izah edilmiştir. Tarafımızca da kabul edilen ve ilgili bölümde açıkladığımız üzere TCK’nın genel hükümler kitabında düzenlenen zorunluluk hali, kusurluluğa etki eden ve cezalandırılabilirliğe engel olan mazeret nedenidir. Mevcut olan tehlikenin ortaya çıkardığı psikolojik etkiler neticesinde kişinin irade serbestisinin önemli düzeyde etkilenmesi, hukuka uygun hareket etmesinin beklenilememesi ve davranışlarını yönlendirememesi nedeniyle mazur görülmesi durumudur. Bahse konu bu psikolojik etkiler normda özel olarak ifade edilmemiş olursa da kanaatimizce zorunluluk halinde de heyecan, korku veya telaş gibi psikolojik etkiler bulunmaktadır. Zorunluluk hali durumunda kişinin cezalandırılmasının cezanın genel ve özel önleme amacına uygun olmaması söz konusu olduğundan ve kişinin kusurluluk düzeyinde ve eyleminin haksızlığının içeriğinde önemli ölçüde azalma meydana geldiğinden kişi cezalandırılmamaktadır. Zorunluluk hali açısından sınırın aşılmasının mümkün olup olmadığı incelenirken bu görüşlerden ve zorunluluk halinin hukuki niteliğine dair kabulden faydalanılacaktır. Ayrıca zorunluluk haline dair normatif düzenlemeler (TCK’nın 25/2. maddesi ve Alman CK’nın 35. maddesi) dikkate alındığında zorunluluk halinde cezalandırılmamanın söz konusu olduğu anlaşılrsa da olması gereken hukuk ile düzenlemelerin değişebilme ihtimali nedeniyle zorunluluk halinde sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının incelenmesi gerekir.

TCK’nın 27. maddesine göre sınırın aşılmasına dair düzenleme, taksirle sınırın aşılmasının düzenlendiği 1. fıkra ve heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılmasının düzenlendiği 2. fıkradan oluşmaktadır. Bu nedenle zorunluluk hali açısından sınırın aşılmasının mümkün olup olmadığı sorusuna bu iki ayrı düzenleme dikkate alınarak ve değerlendirilerek cevap verilmelidir. Alman hukukunda ise sınırın aşılmasına dair düzenleme sadece Alman CK’nın 33. maddesinde düzenlenmiş olup ilgili maddede

meşru savunmaya dair belirlemede bulunulmuştur. Sınırın taksirle aşılması durumu izin normunun sınırında hata, izin normunun şartlarında hata düzenlemeleri dikkate alınarak belirlenmektedir.

Sınırın taksirle aşılmasının zorunluluk hali açısından geçerliliği incelendiğinde kanaatimizce zorunluluk hali mazeret nedeni olup, sınırı olan ceza sorumluluğunu kaldıran hallerden biridir. Zorunluluk hali kapsamında eylemde bulunulurken taksirle hareket etmek de mümkündür. Sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran tüm haller açısından sınırın taksirle sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir. Dolayısıyla neticeten zorunluluk hali açısından TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilir, değerlendirilebilir niteliktedir¹⁰⁶⁷.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında saldırı altında bulunan bir kişinin heyecan, korku veya telaşa kapılabileceği ve dolayısıyla heyecan, korku veya telaş şeklinde ortaya çıkan psikolojik durumların meşru savunmaya neden olan saldırı esnasında meydana gelebileceği düşünülerek belirlemede bulunulmuştur. Diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından belirtilen psikolojik durumların oluşabileceği değerlendirilmemiştir. Saldırı altında olan bir kişi kadar tehlike altında olan kişinin de anılan psikolojik durumlar altında kalabileceği açıktır. Vahşi bir hayvan hususunda tehlike altında olan kişinin anılan psikolojik durumları yaşamasının söz konusu olmadığını belirtmenin mantık dışı olduğu doktrinde ifade edilmiştir¹⁰⁶⁸.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılması durumunda kişide mevcut olan tehdit hali ile yaşanan heyecan, korku veya telaş nedeni ile hukuka uygun irade oluşumuna engel hal söz konusudur. Ve bu hal içerisinde hareket eden kişinin kusuru cezalandırmayı gerektirir sınıra ulaşmamaktadır. Mazeret nedeni olan zorunluluk hali açısından da kişi veya kişinin yakınının içinde bulunduğu hal¹⁰⁶⁹ nedeni ile kişinin hukuk düzeni tarafından yasaklanan davranışı etkisi altında olduğu psikolojik

¹⁰⁶⁷ Zorunluluk hali açısından sınırın taksirle aşılmasının mümkün olup olmadığı açısından diğer açıklamalarımıza “Sınırın Taksirle Aşılması Hükümlerinin Sadece Hukuka Uygunluk Nedenleri Açısından mı Uygulanabileceği Sorunu” başlıklı kısımda yer verilmiştir.

¹⁰⁶⁸ Kan, Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali, 256, 257.

¹⁰⁶⁹ TCK'nın 25/2. maddesinde kendisine veya başkasına yönelik tehlike durumlarında zorunluluk halinin mümkün olduğu ifade edilmiştir. Zorunluluk hali kapsamında tehlike altında bulunan hallere ilişkin kişinin kendisi veya yakınına dair tehlike hali sınırlamasında bulunmanın normun ifadesine aykırı olduğu kanaatindeyiz.

baskı ve zorlama neticesinde eylemini gerçekleştirdiği doktrinde ifade edilmektedir. Bu durumda da kişinin kusurluluğu azalmaktadır¹⁰⁷⁰.

TCK'nın 27/2. maddesi kapsamındaki düzenleme mevcut olmasaydı meşru savunmada bulunan kişinin içinde bulunduğu tehlike hali ve zorlayıcı durumda soğukkanlılığını objektif olarak koruması emredilir, aksi durumda cezalandırılması söz konusu olurdu¹⁰⁷¹. Kanaatimizce zorunluluk hali içerisinde bulunan kişi hakkında mazur görülme durumunun sebebi de kişinin içinde bulunduğu tehlike ve zorlayıcı hal içerisinde soğukkanlılığını objektif olarak korumasının kendisinden beklenilmesinin adaletsiz olacağı yargısıdır. Bu tehlike hali ve zorlayıcı durum kişinin hareketlerini o kadar etkilemektedir ki eylemi hukuka aykırı olsa da cezalandırılmayı gerektirir kusur düzeyine ulaşmadığı için kişinin mazur görülmesi durumu ortaya çıkmaktadır.

Zorunluluk hali açısından, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının mümkün olduğunu, meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin kıyasen uygulanabileceğini belirten görüşe göre özellikle meşru savunma ve zorunluluk hali durumlarında korku, heyecan veya panik hali içerisinde bulunmak rastlanılan bir gerçektir. Failin bu ruhsal durumlardan etkilenerek sınırı aşması durumunda kusur yeteneği bulunmaması sonucu ortaya çıkar. Hukuk düzeni kişiden yapamayacağını yapmasını isteyemez¹⁰⁷². Diğer hukuka uygunluk nedenleri¹⁰⁷³ açısından da heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunabilmek mümkündür. Vahşi hayvan saldırısına maruz kalan kişinin heyecana kapılabilmesi tabi olan haldir. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması halinin sadece meşru savunma açısından düzenlenmesi ceza hukukunun gerekleri ile bağdaşmaz¹⁰⁷⁴. Zorunluluk hali durumunda meşru savunma halinden farklı olarak üçüncü kişinin zarar görmesi durumunun, kapsama alınmama nedeni olarak düşünülmesi de doğru bir gerekçe değildir. Zorunluluk hali açısından TCK'nın 27/2. maddesi kapsamına alınmamış olması bilimsel temele dayanmamakta olup sel, yangın, vahşi hayvan saldırısı gibi haller açısından kişinin korkmadığını, telaşlanmadığını veya heyecanlanmadığını ifade etmek tutarlı

¹⁰⁷⁰ Serkan Meraklı, "Mazeret Sebeplerinin", 269.

¹⁰⁷¹ Serkan Meraklı, "Mazeret Sebeplerinin", 292.

¹⁰⁷² Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*, 222; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 256, 257.

¹⁰⁷³ *Yazar'a göre zorunluluk hali hukuka uygunluk nedenidir.* Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 98.

¹⁰⁷⁴ Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 256, 257; Donay, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, 44.

olmayacaktır¹⁰⁷⁵. TCK'nın kanunlaşması öncesinde mevcut olan hükümet tasarısında sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hali tüm hukuka uygunluk nedenleri açısından düzenlenmişken, kanunlaşma sürecinde değişiklik yapılarak sadece meşru savunma açısından değerlendirmede bulunulmuştur. Kişinin subjektif durumu gözetilerek yapılan sınırın aşılması düzenlemesi aynı duyguların ve ruhsal pozisyonun zorunluluk hali açısından da gerçekleşebileceği gözetilerek zorunluluk hali açısından da düzenleme yapılması tercih edilmesi gerekendir¹⁰⁷⁶. Özellikle zorunluluk halinde beklenmedik bir dış sebep, kişinin yanlış değerlendirmesine neden oluyorsa haksızlık bilincinin kusursuz eksikliği ortaya çıkar. Bu durum 33. maddeye benzer niteliktedir¹⁰⁷⁷.

Kangal'a göre hukuka uygunluk nedeni olan zorunluluk hali¹⁰⁷⁸ açısından da TCK'nın 27/2. maddesinin uygulanabilmesi mümkündür. İlgili hükmün var olmasının nedeni kişinin karşılaştığı olaylar neticesinde psikolojik halinin zayıflaması ve bu nedenle de hukuk düzenince kendisinden hukuka uygun davranmasının beklenememesidir. Sadece meşru savunma açısından değil diğer hukuka uygunluk nedenleri açısından da karşılaşılan olay nedeni ile kişinin psikolojisi etkilenebilir. Bir köpeğin saldırısına maruz kalan kişinin havaya ateş etmesi yeterli iken korkusu nedeni ile köpeğe ateş etmesi durumunda zorunluluk halinde sınırın aşılmasından bahsedilmelidir. A'nın B'ye ait olan evi kundaklamasının neticesinde itfaiye ekiplerinin olaya müdahale esnasında arazi içerisindeki A'ya ait eve zarar vermeleri durumunda TCK'nın 27/2. maddesi gereğince kusurlu olmadıkları kanaatine varılmalıdır¹⁰⁷⁹. Öncelikle yazarın zorunluluk halinin hukuka uygunluk nedeni olduğu yönündeki görüşüne katılmıyoruz. Kanaatimizce TCK'nın 25/2. maddesi kapsamındaki zorunluluk hali kusurluluğa etki eden mazeret nedenidir. Yazarın verdiği örnekler incelendiğinde köpeğin saldırısına maruz kalan kişinin havaya ateş etmesi veya havaya ateş etmeyerek köpeğe ateş etmesi halinde zorunluluk halinin şartları değerlendirilerek zorunluluk hali kapsamında hareket edip

¹⁰⁷⁵ Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2022, 243; Kan, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*, 266, 267.

¹⁰⁷⁶ Parlar, Hatipoğlu, *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*", 121, 122; Mehmet Reşat Koparan, "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran", 26.

¹⁰⁷⁷ Köhler, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 425.

¹⁰⁷⁸ *Yazara göre zorunluluk hali hukuka uygunluk nedeni ve kusurluluğu kaldıran hal olarak ayrılarak incelenmelidir. Şartları sağlandığı takdirde zorunluluk halinin hukuka uygunluk nedeni olarak değerlendirilebilmesi mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bakınız Kangal, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 47-56.

¹⁰⁷⁹ Kangal, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 383.

etmediği belirlenmelidir. Köpeğin saldırısına maruz kalan kişinin yaşadığı korku nedeniyle irade serbestisi etkilenmiş, davranışlarını hukuka uygun yönlendirememişse kişi hakkında zorunluluk hali hükümleri uygulanabilir. Bu korku durumu nedeniyle kişinin kusurluluğu önemli ölçüde etkilenmektedir. Diğer bir ifadeyle kişinin yaşadığı korku sonucunda irade serbestisinin ve davranışlarını hukuka uygun şekilde yönlendirme serbestisinin etkilendiği ifade edilmelidir. Kişi hakkında zorunluluk haline dair hükümlerin uygulanma nedeni yaşadığı korku hali ve bu korku halinin etkisidir. Eğer yaşanan bu korku kişinin zorunluluk halinin sınırını aşmasının sebebi olarak görülürse hem zorunluluk hali içinde olması hem de zorunluluk hali sınırını aşmasının sebebi olarak aynı korku hali gösterilmiş olunacaktır. Zaten yaşadığı korku nedeni ile hakkında zorunluluk hali hükümleri uygulanmakta olup bir de bu nedenle sınırı aşmasının lehine değerlendirilmesi gerektiğini savunmak önemli düzeyde ölçüsüzlüğe ve adaletsizliğe neden olur. Cezalandırmanın amacı dikkate alındığında aynı nedenin birden fazla kez kişinin cezasının azaltılmasında veya tamamen cezalandırılmamasında etken olarak değerlendirilmesi hakkaniyete aykırıdır. Meşru savunmanın temelinde kişinin hakkını ve hukuk düzenini savunması söz konusuysa zorunluluk halinin temelinde tehlike hali nedeniyle irade serbestisinin etkilenmesi ve içinde bulunulan psikolojik hal bulunmaktadır.

Mahmutoğlu ve Karadeniz'e göre zorunluluk halinin TCK'nın 27/2. maddesi açısından kabul edilebilmesi için hukuka uygunluk nedeni olarak zorunluluk hali ve kusurluluğu ortadan kaldıran hal olarak zorunluluk hali ayrımlarının belirlenmesi gereklidir. Bu belirleme sonrasında TCK'nın 27/2. maddesinin tüm hukuka uygunluk nedenlerine uygulanabileceği düzenlenmelidir. Aksi durumda kıyas yasağı da dikkate alındığında TCK'nın 27/2. maddesi zorunluluk hali bakımından uygulanamaz¹⁰⁸⁰.

Bizim de katıldığımız, zorunluluk hali açısından sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanamayacağını belirten görüşe göre meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması münhasıran meşru savunma hali için düzenlenmiştir. Zorunluluk hali durumunda ilgili hüküm uygulanamaz¹⁰⁸¹. Meşru savunma halinde savunmada bulunan kişiye yönelik saldırı durumu mevcuttur. Meşru savunmanın sınırlarının aşılması durumunda, saldırıda

¹⁰⁸⁰ Mahmutoğlu, Karadeniz, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*, 2017, 621.

¹⁰⁸¹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 504, 505, dipnot 827.

bulunan kişinin (A) savunmada bulunan kişinin (B) savunması sonucunda oluşan sınırın aşılmasından etkilenmesi söz konusudur. Diğer bir ifade ile saldırıya neden olan kişi (A) sınırın aşılması neticesinde mağdur konumunda olan kişidir. İlk saldırıyı gerçekleştiren kişi (A) kendisi olduğu için saldırıda bulunan kişinin (A) sınırın aşılmasına katlanması kendisinden beklenilebilir. Zorunluluk hali durumunda ise zarara uğrayan kişinin tehlike durumuna dair olayla ilgisi yoktur. Üçüncü kişinin sınırlar dahilinde olan, tehlikeden korunmaya dair eyleme katlanması beklense de sınırın aşılması durumunda da katlanmasını beklemek sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin özüne ve amacına uygun değildir¹⁰⁸². Meşru savunma durumunda sınırın aşılması halinde TCK'nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulanması mümkün olup savunmada bulunan fail mazeret nedeninden yararlanabilirken zorunluluk hali durumu mazeret nedeni olduğundan zorunluluk hali durumunda sınırın aşılmasından bahsedilemez¹⁰⁸³.

Saldırının yakın olmadığı hallerde doğru bir değerlendirme ile meşru savunmanın uygulanmasının reddedilmesi durumunda sınırın aşılmasında da temel ortadan kalktığı için meşru savunmada sınırın aşılması uygulanamaz. Gelecekteki saldırıyı mevcut tehlike olarak değerlendirme durumunda da sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. Çünkü Alman CK'da zorunluluk halinde sınırın aşılması (*Notstandsexzess*) hükümleri düzenlenmemiştir¹⁰⁸⁴. Kişinin içinde bulunduğu psikolojik durum değerlendirilerek düzenlenen zorunluluk hali açısından ayrıca sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının düzenlenmesine gerek yoktur¹⁰⁸⁵.

Alman CK'nın 34. maddesinde düzenlenen zorunluluk hali açısından da sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağı doktrinde isabetli olarak belirtilmiştir. Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda cezasızlık halinin nedeni savunmada bulunan kişinin bir anlamda mağdur olmasıdır. Kişi saldırıya maruz kaldığı için mağdur olmuş ve dolayısıyla saldırıda bulunan kişi de bir taraftan cezai anlamda sorumlu olarak hareket

¹⁰⁸² Serkan Meraklı, “Mazeret Sebeplerinin”, 295; *Bozbayındır'a göre de TCK'nın 27/2. maddesinin diğer nedenler için yerinde olmayıp sadece meşru savunma açısından geçerli olması yerindedir.* Ali Emrah Bozbayındır, “Meşru Savunmada”, 119.

¹⁰⁸³ Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 657; Veli Özer Özbek, “Suç Genel”, 27.

¹⁰⁸⁴ Köhl, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 429, 430, kn. 137.

¹⁰⁸⁵ Ersan, *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*, 138, 139.

etmiştir. Olayda suçsuz kişilerin zarar görmesi hali söz konusu ise sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır¹⁰⁸⁶.

Sınırın aşılmasına dair düzenlemenin hukuki esasında çifte kusur azalması bulunmaktadır. Kişinin, hem içerisinde bulunduğu ruh hali nedeniyle kusurluluğu azalmakta hem de hukuka aykırı bir saldırıya karşı savunmada bulunurken eylemini gerçekleştirdiğinden haksızlığın içeriği azalmaktadır. Sınırın aşılmasının sadece meşru savunma için düzenlenip diğer nedenler açısından düzenlenmemesi, insanın insana düşman olması ve birbirine yönelik saldırıları durumunda heyecan, korku veya telaş nedeni ile kişinin aşırı tepki vermesinin hoş görülmesi gerektiği görüşüyle açıklanmaktadır. İnsanın insana yönelik saldırısına karşı astenik etkiler sonucunda savunmada sınırın aşılması ve bu surette kusurun azalması olağan bir durumdur¹⁰⁸⁷.

Alman doktrinde ifade edilen, zorunluluk halinde tehlikeye neden olan kişinin sınırın aşılmasından zarar görmesi durumunda, meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının kıyasen uygulanabileceği görüşüne¹⁰⁸⁸ göre kural olarak zorunluluk halinde sınırın aşılması (Notstandexzess) durumunda tehlike altında olan kişinin müdahalesi sonucunda zarar gören kişinin kusuru mevcut değildir. Bu nedenle Alman CK'nın 33. maddesinin zorunluluk hali durumuna kıyasen uygulanabilmesi mümkün değildir. Çok nadir olan istisna durum ise zorunluluk hali durumuna neden olan hareketin, müdahale sonucunda zarar gören kişi tarafından gerçekleştirilmiş olması halidir. Örnek olarak, komşu A kusurlu şekilde yangına neden olmuşsa ve yangına müdahale eden kişiler yangını daha iyi kontrol edebilmek için şaşkınlık ile aşırı davranışta bulunarak A'nın ahırını yıkarlarsa bu durumda 33. maddenin kıyasen uygulanması

¹⁰⁸⁶ Roxin, Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, 1128, 1129, kn. 98; karşıt görüş için bakınız, Motsch'e göre Alman CMK'nın 127. maddesi açısından sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir ancak Alman MK'nın 228. maddesi açısından sınırın aşılması hükümleri uygulanamaz. İstisna durum mala yönelik saldırı (Sachangriff) durumunda kişinin defansif eylemde bulunarak zorunluluk hali içerisinde olduğu haldir. Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 110, 111.

¹⁰⁸⁷ Walter Perron, Jörg Eisele, "§33 Überschreitung der Notwehr", 678, kn. 2.

¹⁰⁸⁸ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 585, kn. 32; Motsch, *Der Strafloze Nothwehrexzess*, 109; Volker Erb, "§33 Überschreitung der Notwehr", 1667, kn. 17; Perron ve Eisele meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin defansif zorunluluk hali durumunda kıyasen uygulanabileceğini belirtmişlerdir. Walter Perron, Jörg Eisele, "§33 Überschreitung der Notwehr", 678, kn. 2; Frank Zieschang, "§33 Überschreitung der Notwehr", 753, 754, kn. 170; Armin Engländer, "33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr", 467, kn. 9; *Türk doktrini için açıklamalarda bulunan Kangal'a göre zorunluluk halinde olan kişinin saldırı zorunluluğu olan durumlarda sınırı aşması halinde hakkında sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi gerekir. Bahse konu durum, tehlike haline sınırın aşılmasından etkilenen mağdur neden olmuşsa mümkündür.* Kangal, *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*, 383.

gerekir¹⁰⁸⁹. 33. maddede münhasıran meşru savunma hali ifade edilmiş olup saldırının bulunduğu zorunluluk hali (*Agressivnotstand*) durumunda ilgisiz hukuki değere zarar verilir. Bu nedenle saldırının bulunduğu zorunluluk hali açısından 33. maddenin uygulanması mümkün değildir. Ancak savunmaya yönelik zorunluluk halinde (*Defensivnotstand*) 33. maddenin uygulanması farklı değerlendirilmelidir. Tehlikenin, zarar gören hukuki değerden kaynaklandığı savunmaya yönelik zorunluluk halinde 33. madde kıyasen uygulanabilir¹⁰⁹⁰.

Kanaatimizce zorunluluk hali açısından heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılmasına dair düzenlemenin bulunmaması veya TCK'nın 27/2. maddesi ile Alman CK'nın 33. maddesi kapsamına meşru savunmanın dâhil edilerek zorunluluk halinin dâhil edilmemesi yerindedir. Zorunluluk hali içerisinde hareket eden kişinin heyecan, korku veya telaş hali etkisinde olması doğaldır. Zorunluluk halinin varlığı durumunda tüm hallerde kişilerin heyecan, korku veya telaş hali içerisinde olduğundan bahsedilebilir. Tüm zorunluluk hallerinde kişilerin bu duyguların ve psikolojik hallerin etkisi altında bulunduğu ve kişiler hakkında zorunluluk halinden ötürü kusurlarının etkilendiğinin belirtilmesinin nedeni bu psikolojik hallerdir. Diğer bir ifadeyle kanun koyucu tehlike altında eylemde bulunan zorunluluk hali içerisindeki kişinin korku, heyecan veya telaş gibi duyguların etkisi altında bulunduğunu değerlendirmiştir. Davranışlarını bahse konu duyguların etkisi ile yönlendiremediği için kusurunun etkilendiği tespitinde bulunulmuş, bu durum mazeret nedeni olarak kabul edilmiştir. Kişinin heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırı aştığından bahisle ayrıca lehine düzenlemede bulunmak aynı psikolojik haller nedeniyle kişi hakkında iki kere lehe uygulama ve düzenleme yapılması anlamına gelecektir. Aynı duygular ve etkiler nedeniyle sınırı aşmasını mazur görmek adalete ve hakkaniyete uygun olmaz. Bu nedenle kanun koyucunun TCK'nın 27/2. maddesi kapsamına zorunluluk halini dahil etmemesi yerindedir. Diğer yandan meşru savunmada hakkını haksızlığa karşı koruyan kişi masum üçüncü kişiye zarar vermemektedir. Zarar verdiği takdirde hakkında meşru savunma hükümleri uygulanamaz. Zorunluluk hali ise tehlikeye neden olan kişi haricinde kişinin zarar görmesi durumunda da uygulanabilir. Zorunluluk haline dair eylem nedeniyle zarar

¹⁰⁸⁹ Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 585, kn. 32.

¹⁰⁹⁰ Frank Zieschang, “§33 Überschreitung der Notwehr”, 753, 754, kn. 170; Armin Engländer, “33 Überschreitung der Grenzen der Notwehr”, 467, kn. 9.

gören kişi tehlikeye neden olan kişi olsa da yukarıda ifade ettiğimiz, aynı nedenin failin lehine ayrı ayrı değerlendirilmesinin yerinde olmadığı görüşümüzden dolayı bahse konu durumda da sınırın aşılması hükümleri uygulanmamalıdır.

Örnek vererek izah edecek olursak; A şahsı sahipli bir köpeğin saldırısına uğramıştır. A çevresini kontrol ettiğinde arkasında çitlerle kapatılmış bir bahçenin olduğunu görür. Tehlikeden kaçmaya çalışan A'nın ölçülü hareket etmesi gerekir. Çitlerle çevrili bahçeye giren A'nın tehlikeden korunduğu hal zorunluluk hali açısından sınırdır. A, maruz kaldığı tehlikenin ortaya çıkardığı korku, telaş veya heyecan halinin davranışlarını yönlendirme serbestisine etkisi ve amacının tehlikeden kaçmak olması nedeniyle mazur görülür ve cezalandırılmaz. Ancak bir an için A'nın, çitlerle çevrili bahçenin sahibi olan C'nin bahçedeki çok değerli araçlarına da zarar verdiğini düşünelim. Bu durumda A'nın yine maruz kaldığı tehlikenin ortaya çıkardığı korku, telaş veya heyecan hali nedeniyle sınırı aştığı ve bu durumun da lehine değerlendirmesi gerektiğini belirtmek aynı heyecan, korku veya telaş halinin kademeli olarak iki kere lehine etki etmesinin gerektiğini belirtmek olacaktır. Bu durum önemli düzeyde ölçüsüz olacağından adil değildir. Meşru savunmada da aynı durumun var olduğunu savunmak ise doğru değildir. Çünkü sınırlar dâhilinde kalan meşru savunma halinde kişinin heyecan, korku veya telaş hali etkisinde bulunması gerekmez. Meşru savunmanın hukuki esasında hakkın *(herhangi bir psikolojik etken altında olma şartı olmaksızın)* haksızlığa karşı savunulması durumu mevcuttur. Kişinin etkisi altında olduğu psikolojik hal şartı yoktur. Kişinin heyecan, korku veya telaş nedeniyle meşru savunmada sınırı aşmasının lehine değerlendirilmesi gerektiğini belirtmek aynı heyecan, korku veya telaş halinin iki kere lehine etki etmesinin gerektiği anlamına gelmez. Kişi zorunluluk hali içerisindeyken zaten heyecan, korku veya telaş hali içerisinde bulunduğundan bir de aynı duygular nedeniyle sınırı aşmasını mazur görmek yerinde olmayacaktır. Bu nedenle kanun koyucunun TCK'nın 27/2. maddesi kapsamına zorunluluk halini dahil etmemesi yerindedir.

SONUÇ

Kişinin, haksız bir saldırıya karşı, saldırıda bulunan kişiye yönelik olarak kendisinin veya üçüncü bir kişinin hakkını savunmak iradesi ile gereklilik ve ölçülülük sınırlarına uygun olarak eylemde bulunması meşru savunma kapsamındadır. Meşru savunmanın özünde hakkın haksızlığa karşı savunulması bulunmaktadır. Kişinin meşru savunmaya dair eylemde bulunurken sınırlara uymayarak sınırları aşması neticesinde ise meşru savunmada sınırın aşılması söz konusu olmaktadır. Meşru savunmada sınırın aşılması ölçüde, zamanda veya üçüncü kişi açısından sonuç doğuran sınırın aşılması şeklinde gerçekleşebilir. Saldırının var olmadığı durumda eylemde bulunulması halinde zamanda sınırın aşılması gündeme gelecektir. Ölçüde sınırın aşılması durumunda ise savunma açısından meşru kabul edilebilecek olan eylemin ötesine geçilmiş ölçüde eylem bulunmaktadır. Sınırın aşılmasına dair bir diğer durum ise meşru savunmaya dair eylemde bulunurken üçüncü kişiler üzerinde sonuç doğmasıdır. Bahse konu haller meşru savunmada sınırın aşılmasının gerçekleşme şekilleridir.

TCK'da meşru savunmada sınırın aşılmasına ilişkin düzenleme 27. maddede yer almaktadır. TCK'nın 27/1. maddesinde sınırın taksirle aşılması, 27/2. maddesinde ise sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması düzenlenmiştir. TCK'nın 27/1. maddesi ceza sorumluluğunu kaldıran haller açısından düzenlenmişken 27/2. maddesinde sadece meşru savunma ifade edilerek düzenlemede bulunulmuştur. İlgili maddelerin lafzı yorumlandığında ve anlamları ortaya konulduğunda TCK'nın 27/1. maddesinin sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran tüm haller açısından geçerli olduğu; 27/2. maddesinin ise sadece meşru savunma açısından geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda TCK'nın 27/1. maddesinin uygulanabilmesi için kural olarak öncelikle meşru savunma halinin varlığı gereklidir. Meşru savunma halinin varlığının dışında kişinin taksirli şekilde eylemde bulunması ve sınırın aşılmasına neden olan eylemin taksirli şeklinin kanunda suç olarak düzenlenmiş olması şarttır. Meşru savunma halinin varlığı açısından, saldırının hiç başlamadığı ve saldırının sonlandığı hallerden sonra gerçekleştirilen savunmaya dair eylemler ayrı ayrı incelenmelidir. Saldırı sonlanmasına rağmen kişinin savunmaya dair eylemlerde bulunarak taksirle sınırı aşması durumunda meşru savunma hali söz konusu olmadığından kişi hakkında meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanmamalıdır.

Bir diğerk durum ise saldırı hiç başlamamış olmasına rağmen kişinin eylemde bulunması halidir. Kişinin saldırı altında olduğunu varsayması ve savunmaya dair eylemde bulunması durumunda varsayılan meşru savunma hali söz konusudur. Varsayılan meşru savunma durumunda “Varsayılan saldırı gerçekte var olsaydı savunmaya dair eylem meşru savunma kapsamında olur muydu?” sorusuna verilecek cevaba göre değerlendirmede bulunulmalıdır. Bu soruya olumlu cevap verildiği takdirde kişi hakkında hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümlerinin değerlendirilmesi gerekir. Bu soruya olumsuz cevap verildiği durumda ise varsayılan meşru savunma hali değil varsayılan meşru savunmada sınırın aşılması hali bulunmaktadır. İncelenmesi gereken diğerk bir durum ise varsayılan meşru savunmada sınırın taksirle aşılması halinde sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğidir. Bahse konu durumda kişi hakkında hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri uygulanamaz. Sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanabilmesi için sınırın aşılmasından etkilenen kişinin saldırı izlenimi yaratması durumu ve kaçınılmaz hata halinin birlikte mevcut olması gerekir. Bahse konu sonuçlar meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması açısından da geçerlidir. Varsayılan meşru savunmada sınırın aşılmasının normatif değerlendirme kaynaklı olarak gerçekleşmesi durumunda meşru savunmanın maddi şartlarında hata ve sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Kişinin hatasına göre haksızlık hatası değerlendirilebilir.

Meşru savunmada sınırın taksirle aşılmasını da ilgilendiren TCK’nın 27/1. maddesi, hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata hükümleri ile ilişkilidir. Ancak hata hükümleri ile aralarında esaslı farklılıklar da bulunmaktadır. Meşru savunmanın maddi şartlarında hata durumuna saldırının var olmadığı durumda kişinin savunmada bulunarak eylemde bulunması hali örnek olarak gösterilebilir. Bahse konu durumda saldırı hali mevcut değildir. Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması hükümlerinin uygulanması durumunda ise kural olarak saldırı halinin mevcut olması gerekir. Var olan bir saldırıya karşı savunmada bulunulurken taksirli hareket edilerek sınır aşılmalıdır. Saldırının niteliğinin hatalı değerlendirilmesi ile savunmada bulunulması halinde meşru savunmanın maddi şartlarında hata durumu mevcuttur. Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması ise savunmaya ilişkin bir durum olup saldırının hatalı değerlendirilmesi ile ilgili değildir. Bahse konu durumlar meşru savunmanın maddi

şartlarında hata ile meşru savunmada sınırın taksirle aşılmasının esaslı farklılıklarındandır.

Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda kişi eylemini haksız saldırıyı defetmeye yönelik olarak gerçekleştirmiş ve bu nedenle eyleminin haksızlığı azalmıştır. Aynı zamanda adalet düzenine karşı gelme iradesi da azdır. Belirtilen nedenler sınırın taksirle aşılması düzenlemesinin var olması ile ilgilidir. Haksız saldırıya karşı savunmada bulunan kişi taksirli yaralamaya dair eylemde bulunurken sınırı aşmıştır. Haksız saldırıya karşı savunmada bulunmazken taksirli yaralamaya dair eylemde bulunan kişiye nazaran daha hafif ceza ile cezalandırılması gerektiği kanun koyucu tarafından belirlenmiştir.

Meşru savunmada sınırın aşılmasının diğer bir şekli olan sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hali TCK'nın 27/2. maddesinde düzenlenmiştir. TCK'nın 27/2. maddesi dikkate alındığında ilgili halin sadece meşru savunma açısından düzenlendiği anlaşılmaktadır. Hukuka uygunluk nedenleri, mazeret nedenleri veya kusurluluğu kaldıran diğer hallere dair de sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin kıyas yolu ile uygulanabileceğini belirtmek uygun değildir. Bunun nedeni hakkın haksızlığa karşı korunması, haksız saldırı kaynaklı cezalandırmayı engelleyecek düzeyde astenik etkiler olan heyecan, korku veya telaş içerisinde bulunma, taklit edilmenin arzulanmaması ve sınırın aşılmasından haksız saldırıya neden olan kişinin etkilenmesi durumları bir bütün halinde diğer hallerde söz konusu değildir.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki esasında kişinin eyleminin haksızlık içeriğinin azalması ve içinde bulunduğu hal kaynaklı psikolojik durum gereği kişinin kusurluluğundaki azalma yer almaktadır. Aynı zamanda heyecan, korku veya telaş içerisinde bulunan kişinin eyleminde taklit edilmesi arzulan davranış bulunmayıp cezanın genel ve özel önleme amacı da dikkate alındığında kişi hakkında cezalandırma kararı vermek faydalı olmayacaktır.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda TCK'nın 27/2. maddesi hükümlerinin uygulanabilmesi için kural olarak öncelikle meşru savunma halinin varlığı şarttır. Kişinin meşru savunmada sınırı, mazur görülebilir nitelikte olan heyecan, korku veya telaşın etkisi ile taksirli veya kasıtlı eylemi fark etmeksizin aşması gerekir. Meşru savunma halinin varlığı açısından, saldırının hiç

başlamadığı ve saldırının sonlandığı hallerden sonra gerçekleştirilen savunmaya dair eylemler ayrı ayrı incelenmelidir. Saldırının mevcut olmadığı hallerde sınırın aşılması durumunda zamanda sınırın aşılması gündeme gelecektir. Zamanda sınırın aşıldığı durumlarda sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerine başvurabilmek için saldırının hemen sonrası ile bağlantılı olacak şekilde korku, heyecan veya telaş nedeniyle sınır aşılmalıdır. Aksi durumda sınırın aşılması hükümlerine başvurulamaz. Zaman yönünden sınırın aşılması incelenirken saldırının hemen sonrası ile bağlantılılık, saldırının var olması açısından muhakkaklık değil kuvvetle muhtemellik ve saldırının sonlandığının kesin olarak anlaşılması ölçütlerinin kullanılması belirleme açısından gereklidir.

Meşru savunma hakkının sınırlandırıldığı durumlarda kişinin sınırlanmış olsa da meşru savunma hakkı var olduğundan meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerine de başvurulabilir. Meşru savunma hakkının sınırlandırılmasının önem arz ettiği durum aşırı ölçüsüzlüğün tespitine ilişkindir. Aşırı ölçüsüz durumun var olduğu hallerde sınırın aşılması hükümlerine başvurulamaz.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında heyecan, korku veya telaş hallerinin etkisinin kişinin davranışlarını yönlendirme yeteneğini önemli ölçüde olumsuz düzeyde etkileyecek nitelikte olması gerekir. Beklenen saldırı durumunda dahi kişinin sınırı aşması halinde mazur görülme durumu ortaya çıkabilir. Heyecan, korku veya telaş etkisinin mazur görülme açısından değerlendirilmesinde ilk olarak astenik etkilerden açıkça etkilenme değerlendirilmeli, açıkça etkilenmiş olduğu anlaşılıyorsa ve bahse konu hal ve etkilenme durumu benzer nitelikteki başka birisi açısından belirgin ölçüde farklı değilse kişi mazur görülmelidir. Astenik etkiler ve stenik etkilerin bir arada bulunduğu durumlarda kişinin mazur görülebilirliği değerlendirilirken astenik etkilerin bulunmasının belirleyici nitelikte olması aranmalı baskın olması gerektiği ifade edilmemelidir.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasının düzenlendiği TCK'nın 27/2. maddesindeki mazur görülebilecek ifadesi sadece açıklayıcı bir fonksiyona sahip değildir. Her türlü heyecan, korku veya telaş halinin değil mazur görülebilecek nitelikteki hal kişinin cezalandırılmamasında dikkate alınmalıdır. Mazur görülebilecek şeklindeki ifadenin diğer bir işlevi meşru savunmada sınırın heyecan, korku

veya telaş nedeniyle aşılmasının hukuki niteliğinin mazeret nedeni olduğuna dair yol gösterici olmasıdır.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasında kasten veya taksirle hareket etme durumlarının her ikisinde de sınırın aşılması hükümlerine başvurulabilir. Kişi sınırı bilinçli veya bilinçsiz aşmış olması fark etmeksizin hakkında heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırın aşılması hükümleri uygulanabilir.

Meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda cezasızlık durumu için kişide meşru savunma bilinci ve iradesinin olması gereklidir. Kişinin sadece meşru savunmaya dair somut durumu bilmesi yeterli olmayıp ayrıca savunma iradesi ile de hareket etmesi gerekir.

Kötü muameleye maruz kalmak veya sürekli istismara uğramak durumlarında meşru savunmanın şartları olağan şekilde değerlendirilmelidir. Ancak sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılmasına dair tespitte bulunurken kişinin davranışlarını yönlendirme serbestisini önemli düzeyde etkileyen bir durum olduğu dikkate alınmalıdır. Sınırın aşılması açısından durum incelendiğinde bahse konu kişilerin heyecan, korku veya telaş hallerinin önemli düzeyde yüksek olduğu değerlendirilmelidir.

Varsayılan meşru savunma durumunda, sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümlerinin uygulanabilirliği açısından kişinin meşru savunmaya dair varsayımının nedeninin kaçınılabilir hata olması durumunda sınırın heyecan, korku veya telaş aşılması hükümleri uygulanmamalıdır. Kaçınılmaz hata durumunda ise kişi hakkında meşru savunmanın maddi şartlarında hata hükümleri uygulandığında doktrinde genel anlamda üzerinde durulan teoriler olan katı kusur teorisi, sınırlı kusur teorisi veya hukuki sonuçları ile sınırlı kusur teorisi uyarınca cezasızlık durumu ortaya çıkacağından sınırın heyecan, korku veya telaş aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğini tartışmak faydasız olacaktır. Varsayılan meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumunda kişi hakkında sınırın aşılması hükümlerinin uygulanabilirliğine ilişkin olarak ise kaçınılabilir hata durumunda sınırın aşılması hükümlerinin uygulanamayacağını belirtmek gerekir. Kaçınılamaz hata durumunda ise istisna olarak sınırın aşılmasından etkilenen kişi saldırı izlenimi oluşturmuşsa bu durumda sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri uygulanabilir.

Sınırın aşılması hallerinin düzenlendiği TCK'nın 27/1. ve 27/2. maddeleri arasında özel norm genel norm ilişkisi bulunmadığından hangi hükmün daha önce uygulanacağına ilişkin olarak ayrı ayrı değerlendirme yapılmalıdır. Haksızlık ve kusurluluğa dair inceleme sıralamasında haksızlığın tespitinden sonra kusurluluğun incelenmesi gerekir. Sınırı aşan eylem taksirli nitelikteyse ve eylemin taksirli hali suç olarak düzenlenmemişse haksızlık oluşmadan kusurluluk değerlendirmesinde bulunmak uygun olmayacağından TCK'nın 27/1. maddesi dikkate alınmalıdır. Eylemin taksirli halinin suç olarak düzenlendiği durumda ise cezalandırılabilir kusur düzeyinin bulunmadığını tespit eden hal olan TCK'nın 27/2. maddesinin uygulanması gerekir.

Meşru savunmanın şartlarından birisi haksız saldırının varlığıdır. Meşru savunmada sınırın aşılması durumunda kişinin gerçekleştirdiği eylem haksızlık vasfına sahip olduğundan sınırın aşılmasına dair eyleme karşı meşru savunmada bulunulabilir.

Meşru savunmada sınırın taksirle aşılması durumunda haksız tahrik durumuna neden olan hal meşru savunmada sınırın taksirle aşılması açısından geçerli olan haksız saldırı değilse kişi hakkında hem sınırın taksirle aşılması hem de haksız tahrik hükümlerinin uygulanması mümkündür. Aksi takdirde tek bir haksız saldırı ve tek bir durum kişinin cezasında iki indirim, azaltma nedeni olarak değerlendirilmiş olunacağından sınırın taksirle aşılması nedeniyle belirlenen cezada haksız tahrik indirimi uygulanamaz. Meşru savunmada sınırın aşılmasının diğer şekli olan heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması ile haksız tahrik hükümlerinin bir arada uygulanıp uygulanamayacağı durumuna ilişkin olarak ise belirleyici olan etkinin tespiti gerekir. Kişinin hem stenik etkiler olan öfke, kızgınlık, elem etkileri altında olduğunu hem de astenik etkiler olan heyecan, korku veya telaş etkileri altında olduğunu varsaydığımızda astenik etkiler belirleyici nitelikteyse sınırın aşılması hükümlerinin; stenik etkiler belirleyici nitelikteyse haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerekir. Her iki etkinin de belirleyici nitelikte olması mümkün olmadığından sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri ile haksız tahrik hükümlerinin birlikte uygulanamaz.

Zorunluluk hali diğer ceza sorumluluğunu kaldıran hallere göre meşru savunma şartları itibarıyla daha çok benzerlikler barındıran bir haldir. Bu nedenle sınırın aşılmasına dair düzenlemelerin zorunluluk hali açısından uygulanabilirliği ayrıca incelenmelidir. Sınırı mevcut olan ceza sorumluluğunu kaldıran haller ile ilgili olarak sınırın taksirle

aşılması hükümlerinin uygulanabileceğini düşündüğümüzden zorunluluk hali durumunda sınır taksirle aşılmış ise kişi hakkında sınırın taksirle aşılması hükümleri uygulanabilir. Sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması durumuna ilişkin olarak ise ayrıca belirlemede bulunulmalıdır. Zorunluluk hali içerisinde hareket eden kişinin heyecan, korku veya telaş hali etkisinde olması doğal olup zorunluluk halinin varlığı durumunda tüm hallerde kişilerin heyecan, korku veya telaş hali içerisinde olduğundan bahsetmek mümkündür. Kanun koyucu tehlike altında eylemde bulunan zorunluluk hali içerisindeki kişinin korku, heyecan veya telaş gibi duyguların etkisi altında bulunduğunu kabul etmiştir. Davranışlarını bahse konu duyguların etkisi ile hukuka uygun olarak yönlendiremediği için kusurunun etkilendiği değerlendirilmiştir. Kişinin heyecan, korku veya telaş nedeniyle sınırı aştığından bahisle ayrıca lehine düzenlemede bulunulması aynı psikolojik haller nedeniyle kişi hakkında iki kere lehe uygulama ve düzenleme yapılması anlamına gelecektir. Bu nedenle meşru savunmada sınırın heyecan, korku veya telaş nedeniyle aşılması hükümleri kıyasen zorunluluk hali açısından uygulanmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Abanoz, Buket. “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Koşullarında Hata”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Abanoz Öztürk, Buket. “Türk ve Alman Ceza Hukukunda Çift Taraflı Hatanın Değerlendirilmesi”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 27/1 (2023). 253-282.
- Akbulut, Berrin. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Akbulut, Berrin. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Akbulut, Berrin. “Kasten Öldürme Suçu (TCK m. 81)”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24/4 (2020): 273-357.
- Alacakaptan, Uğur. *Suçun Unsurları*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1975.
- Albrecht, Anna Helena. “Kommentar zum Regelungsentwurf des §33 E-StGB-Notwehrexzess und Putativnotwehrexzess”. *Kriminalpolitische Zeitschrift (KriPoZ)*. 6 (2023): 445-448.
- Alkan Elif. “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2025.
- Apaydın, Cengiz. *Ceza Hukukunda Doğrudan Kast, Olası Kast, Basit Taksir ve Bilinçli Taksir Kavramları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Apaydın, Cengiz. *Meşru Savunma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Artuk, Mehmet Emin vd. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınları, 2018.
- Artuk, Mehmet Emin vd. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınları, 2020.
- Aydın, Devrim. “Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Haksız Tahrik”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 54/1 (2005): 225-254.
- Ayyıldız, Hakan. “Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi Özelinde Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması ve Hata”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 19/218 (2024): 225-269.
- Balak, Ahmet Can. “Ceza Hukukunda Hata”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Baumann, Jürgen, Ulrich Weber, Wolfgang Mitsch, Jörg Eisele. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Bielefeld: Gieseking, 2016.
- Bekar, Elif. *Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Bıkmaz, Raif. “Haksız Tahrik Kurumu Üzerine Bir İnceleme”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 18/2 (2019): 403-425.
- Bielefeldt, Heiner. “Menschenwürde und Folterverbot”. *Deutsches Institut für Menschenrechte*. 6 (2007): 1-24.
- Bock, Dennis. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin: Springer Verlag, 2018.
- Bockelmann, Paul, Klaus Volk. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. München: C. H. Beck Verlag, 1987.
- Bolle, Pierre-Henri, Akyürek, Güçlü. “Ticari Meşru Savunma”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 9/1 (2010): 151-159.

- Bostancı, Gülşah. *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2013.
- Boz, Burak. “Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. 14/2 (2024): 254-285.
- Bozbayındır, Ali Emrah. “Meşru Savunmada Sınırın Aşılması”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 7/18 (2012): 113-135.
- Bringewat, Peter. *Grundbegriffe Des Strafrechts*. Baden-Baden: Nomos, 2008.
- Bruckauf, Yvonne. “Dorfgewitter”. İçinde *Strafrecht Allgemeiner Teil 16 Falle mit Lösungen*. Editör Udo Ebert, 82-98. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2003.
- Brüning, Janique. “Notwehr und Notwehrexzess – Verteidigungswille bei 'panikbedingter' Notwehrüberschreitung”. *Zeitschrift für das Juristische Studium*. 5 (2013): 511-517.
- Centel, Nur, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut. *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. İstanbul: Beta Yayınları, 2016.
- Çelik Başbozkurt, Özlem. “Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu (TCK m. 256)”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27/1 (2025): 649-696.
- Çetin, İbrahim. *Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Çiftçioğlu, Cengiz Topel. “Türk Ceza Kanununda Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması”. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 15/2 (2016): 529-555.
- Damjanovic, Vojislav. “Einschränkungen Der Notwehr Aus Sozialethischen und Verfassungsrechtlichen Gründen”. Magisterarbeit, Universität Passau, 2014.
- Değirmenci, Olgun. “Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 110 (2014): 129-188.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Demirbaş, Timur. *Haksız Tahrik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Demirbaş, Timur. “Türk Ceza Kanunu’nda Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması”. *Hayri Domaniç’e Armağan*. İstanbul: 1995: 227-286.
- Demirci, Ömer. “Meşru Savunma”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Demirel, Muhammed. *Taksirli Suç*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Demirel, Muhammed. “Türk ve Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Meşru Savunmada Saldırıya İlişkin Koşullar”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 20/1 (2025): 251-335.
- Demren Dönmez, Burcu. “Ceza Sorumluluğunu Azaltan Bir Neden Olarak Haksız Tahrik”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 71/1 (2013): 267-294.
- Dias, Leonardo. “Astensiche und Stenische Affekte Beim Notwehrexzess (§ 33 StGB)”, *Liberalität und Verantwortung Festschrift für Jan C. Joerden zum 70. Geburtstag*, Berlin: Duncker & Humblot, 2023: 351-371.
- Diederich, Heike. *Ratio und Grenzen des straflosen Notwehrexzesses Studien zu § 33 StGB*. Berlin: Mensch Buch Verlag, 2001.
- Dizdar, Emre. “Hukukî Hatanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi”. *Yargıtay Dergisi*. 47/1 (2021): 69-130.

- Doğan, Koray. *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi “In Dubio Pro Reo”*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Doğan, Koray. *Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Donay, Süheyl. *Türk Ceza Kanunu Şerhi*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007.
- Dönmezer, Sulhi, Sahir Erman. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 2*. İstanbul: Beta Yayım, 1997.
- Dressler, Joshua. “Battered Women and Sleeping Abusers: Some Critical Reflection”. *Ohio State Journal of Criminal Law*. 457/3 (2006): 457-471.
- Duman, Irmak. “Federal Almanya Devletinde Genel Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Hayvan Hakları Lehine Uygulanması Beraberinde Gelen Tartışmalar ve Türk Hukukunda Hayvanın Hukuki Konumuna Kısa Bir Bakış”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 19/2 (2022): 661-699.
- Dursun, Selman. “Türk Ceza Hukuku’nda Emrin İfasının Hukuki Niteliğinin Alman ve İtalyan Ceza Hukuku’yla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 18/2 (2014): 203-252.
- Dursun, Selman, Ali Emrah Bozbayındır. “Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Manevi Unsurları Meselesi”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 73/1 (2015): 63-90.
- Duttge, Gunnar, “33 Überschreitung der Notwehr”. İçinde *Gesamtes Strafrecht*, editör Dieter Dölling, Gunnar Duttge, Stefan König, Dieter Rössner, 402-406. Baden-Baden: Nomos Verlag, 2022.
- Dülger, Murat Volkan. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Gäfgen Kararı Bağlamında Ceza Muhakemesinde İşkence Tehdidi ile Elde Edilen Delillerin Kullanımı Sorunu”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 111 (2014): 325-410.
- Dülger, Murat Volkan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Dülger, Murat Volkan. “Hukuka Uygunluk Nedenleri ile Mazeret Nedenleri Arasındaki Ayrımın Tarihçesi, Niteliği ve Gerekliliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Deneme”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 9/24 (2014): 121-180.
- Dülger, Murat Volkan, Onur Özkan ve Merve Bakdur. “Ceza Hukukunda Hata ve Hataya Bağlanan Sonuçlar”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 12/5 (2021): 227-264.
- Ebert, Udo. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2001.
- Eisele, Jörg. “Strafrecht AT: Erlaubnistatbestandsirrtum und Notwehrexzess”. *JuS*. 4 (2023): 369-371.
- Eker Kazancı, Behiye. “Mağdurun Davranışları ve Heyecan Halinin Ceza Sorumluluğuna Etkisi - Haksız Tahrik”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/Özel Sayı (2013): 1309-1357.
- Engländer, Armin, “§32 Notwehr”, içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, editör Holger Matt, Joachim Renzikowski, 441-465. München: Verlag Franz Vahlen, 2020.
- Engländer, Armin, “§33 Überschreitung der Notwehr”, içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, editör Holger Matt, Joachim Renzikowski, 465-469. München: Verlag Franz Vahlen, 2020.
- Engländer, Armin. "Der Verteidigungswille bei Notwehr und Notwehrexzess (Anm. zu BGH HRRS 2013 Nr. 618)". *HRRS*. 10 (2013): 389-393.

- Engländer, Armin. "Die Entschuldigung nach § 33 StGB bei Putativnotwehr und Putativnotwehrexzess", *JuS*, 5 (2012): 408-412.
- Erb, Volker, "§33 Überschreitung der Notwehr". İçinde *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch-Band I*, editör Bernd von Heintschel-Heinegg, 1660-1671. München: C.H. Beck, 2017.
- Erdağ, Ali İhsan. "İletişimin Denetlenmesi Kapsamında İki Önemli Sorun Olarak: Mağdurun İletişiminin Tespiti ve İletişimin Mağdur Tarafından Kaydedilmesi". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 23/92 (2011): 31-61.
- Erdem, Mustafa Ruhan. "Malvarlığına Yönelik Saldırlara Karşı Meşru Savunma İçin İnsan Öldürme ve Yaşam Hakkı (AIHS m. 2)". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 9/Özel Sayı (2007): 43-68.
- Erdem, Mustafa Ruhan. "Suçun Konusunda Yanılma ve Sapma". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 21/Özel Sayı (2019): 987-998.
- Erden Tütüncü, Efser. "Örselenmiş Kadın Sendromu" Argümanının Türk Hukukunda Meşru Savunma Kapsamında Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler (*)¹". *Fasikül Hukuk Dergisi*. 11/111 (2019): 469-482.
- Erdin, Selim. *Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Subjektif Unsur Sorunu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Erem, Faruk. "Adalet Psikolojisi Bakımından Heyecanlar ve İhtiraslar". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2/4 (1945): 50-79.
- Erem, Faruk, Ahmet Danışman, Mehmet Emin Artuk. *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997.
- Ergüne, Elif, Erkan Sarıtaş. "Provokatif Meşru Savunma". *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 25/2 (2022): 477-524.
- Erman, Ragıp Barış. "Yanılgının Ceza Sorumluluğuna Etkisi". Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Ermeydan, İdris. "Yargıtay Kararları Işığında Meşru Savunmada Sınırın Aşılması". *Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. 3 (2014): 131-170.
- Eroğlu, Fulya, Alev Özeroğlu. "Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Sendromu"nın Meşru Savunma Açısından Değerlendirilmesi". *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5/1 (2020): 1405-1431.
- Ersan, Aykut. *Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Ersoy, Uğur. "Hareketin ve Neticenin Haksızlığı Kavramları Işığında Taksirli Suçlarda Meydana Gelen Sonucun/Neticenin Hukuki Niteliği Üzerine Bir İnceleme". *Ceza Hukuku Dergisi*. 13/36 (2018): 39-68.
- Eryıldız, Hüsnü Sefa. "Alman Ceza Hukuku'nda Meşru Müdafaa Sınırlarının Aşılması". *Ceza Hukuku Dergisi*. 31 (2016): 93-124.
- Esen Rana Elvin. "Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisinde Sınırın Aşılması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2025.
- Eser, Albin. "Das Überschreiten der Grenzen von Rechtfertigungsgründen–Notwehrexzess aus Erregung, Furcht oder Schrecken". İçinde *Beiträge zum deutschen und türkischen Strafrecht und Strafprozessrecht*, editör Walter Gropp,

- Bahri Öztürk, Adem Sözüer, and Liane Wöhrner. 247-259. Baden-Baden: Nomos, 2010.
- Eser, Albin, Björn Burkhardt. *Strafrecht I*. München: C. H. Beck Verlag, 1992.
- Fakhri, Farah Salah Fakhri. "Meşru Savunmanın Şartları, Ölçülülük İlkesi, Savunmanın Sınırlarının Aşılması". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023.
- Fischer, Thomas. *Strafgesetzbuch und Nebengesetzten*. München: C. H. Beck, 2012.
- Friedrich von Scherenberg, Carl. *Die soziaethischen Einschränkungen der Notwehr*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009.
- Frisch, Wolfgang. *Strafrecht Examenswissen Examenstraining*. München: Verlag Franz Vahlen, 2022.
- Frister, Helmut. *Die Struktur des „voluntativen Schuldelements"*. Berlin: Duncker & Humblot, 1993.
- Frister, Helmut. *Strafrecht Allgemeiner Teil Ein Studienbuch*. München: C.H. Beck Verlag, 2023.
- Freund, Georg, Frauke Rostalski. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin: Springer, 2019.
- Gallas, Wilhelm. "Zur Struktur des Strafrechtlichen Unrechtsbegriffs". Festschrift für Paul Bockelmann zum 70. Geburtstag. München: C.H. Beck Verlag, 1979: 155-181.
- Geilen, Gerd. "Notwehr und Notwehrexzess (I)". *JURA*, Heft 4 (1981): 200-210.
- Geilen, Gerd. "Notwehr und Notwehrexzess (Schluß)". *JURA*, Heft 7 (1981): 370-380.
- Geppert, Klaus. "Notwehr und Irrtum". *JURA*, Heft 1(2007).
- Gerçeker, Hasan. *Yorumlu ve Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 1*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Gerson, Oliver. "Der Notwehrexzess im Völkerstrafrecht: Die Rechtslage unter dem Rom-Statut" *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*. 1 (2015): 67-78.
- Göktürk, Neslihan. "Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Koşullarında Yanılgının Hukuki Niteliği". *Ceza Hukuku Dergisi*. 9/26 (2014): 7-30.
- Göktürk, Neslihan. "Hukuka Uygunluk Nedenleri Objektif Nitelikte midir?". *Ceza Hukuku Dergisi*. 10/27 (2015): 7-28.
- Göktürk, Neslihan. "Suçun Yasal Tanımında Yer Alan Hukuka Aykırılık İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 7/1 (2016): 407-450.
- Greve, Holger. "Rechtfertigung privater 'Folter' zwischen Nothilfe und Menschenwürde". *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*. 5 (2014): 236-245.
- Gropp, Walter, Arndt Sinn. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin-Heidelberg: Springer, 2020.
- Güleç, Sesim Soyer. "Türk Ceza Kanunu'nda Haksızlık Yanılgısı (m. 30/4)". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 10/1 (2008): 59-91.
- Gültekin Diken, Nil Melek. "Ceza Hukukunda Taksire Dayalı Sorumluluk". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Gültaş, Veysel. *Hayata Karşı Suçlar*. Ankara: Bilge Yayınevi, 2016.

- Gündüz, Hakan. *Ceza Hukukunda Haksız Tahrik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Gündüz, Hakan, Ali Tanju Sarıgül. “Meşru Savunmanın Sınırının Aşılması”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 27/4, (2023): 391-442.
- Güngör, Mümin. “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik Kurumunun Değerlendirilmesi (TCK m.29)”. *Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 8 (2025): 390-429.
- Güral, Jale. “Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 6/2 (1949): 179-198.
- Hafizoğulları, Zeki. “Türk Ceza Hukuku Sisteminde Zaruret Hali ve Üçüncü Kişiyi Kurtarma”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 28/1-4 (1971): 91-132.
- Hafizoğulları, Zeki, Muharrem Özen. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: U.S.A Yayıncılık, 2017.
- Hafizoğulları, Zeki, Muharrem Özen. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: U.S.A Yayıncılık, 2022.
- Haft, Fritjof. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. München: C. H. Beck, 2004.
- Hakeri, Hakan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.
- Hakeri, Hakan, Recep Gülşen. “Offendicula ve Yeni Türk Ceza Kanunu”. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 9/1-2 (2005): 41-71.
- Hardtung, Bernhard, Holm Putzke. *Examinatorium Strafrecht Allgemeiner Teil*. München: C. H. Beck, 2016.
- Harnisch Stefanie, Sascha Knaupe ve Richard Schröder. *Falltraining Strafrecht Allgemeiner Teil*: Heidelberg: C. F. Müller, 2023.
- Hauf, Claus-Jürgen. *Strafrecht Allgemeiner Teil Kurzlehrbuch*. Neuwied: Hermann Luchterhand Verlag, 2001.
- Haydar Çelik, Nuran. “Türk Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması”. Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2025.
- Hecker, Bernd. “Strafrecht AT: Notwehrexzess bei schuldhaft provoziertem Angriff”. *JuS*, 2 (2016): 177-179.
- Hecker, Bernd. “Strafrecht AT: Putativnotwehr”. *JuS*, 4 (2011): 369-371.
- Heger, Martin, “§33 Überschreitung der Notwehr”. İçinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, editör Martin Heger, 351-353. München: C. H. Beck, 2023.
- Heinrich, Bernd. *Ceza Hukuku Genel Kısım 1*, ed. Yener Ünver, çev. Yener Ünver vd. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Heinrich, Bernd. *Ceza Hukuku Genel Kısım 2*, ed. Yener Ünver, çev. Yener Ünver vd. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Heinrich, Bernd. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. (Stuttgart: Verlag Kohlhammer, 2016).
- Heinrich, Bernd. “Unrecht und Schuld Im Deutschen Strafrecht”. *Deutsch-Georgische Strafrechtszeitschrift*. 1 (2024): 19-28.
- Heuchemer, Michael, “§33 Überschreitung der Notwehr”. İçinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Bernd von Heintschel-Heinegg, 414-423. München: C.H. Beck Verlag, 2021.
- Heuchemer, Michael. “Zum Notwehrexzeß (§ 33 StGB): Putativnotwehrexzeß und Exzeß bei anderen Rechtfertigungsgründen”. *Juristische Arbeitsblätter*. (1999): 724–728.

- Hilgendorf, Eric. *Falle zum Strafrecht I*. München: C.H. Beck, 2020.
- Hilgendorf, Eric, Brian Valerius. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. München: C. H. Beck Verlag, 2022.
- Hillenkamp, Thomas, Kai Cornelius. *32 Probleme Aus Dem Strafrecht Allgemeiner Teil*. München, Franz Vahlen Verlag, 2012.
- Hillenkamp, Thomas, Kai Cornelius. “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Koşullarının Hatalı Varsayılması Kastı Ortadan Kaldırır Mı?”. Çeviren: Buket Abanoz, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 78/4 (2020): 2119-2129.
- Hoffmann-Holland, Klaus. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2015.
- Hohagen, Marc-Philipp. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. München: Verlag Franz Vahlen, 2025.
- Hotz, Dominik. “Bullet Dodging”. *JA*. 3 (2023): 202-209.
- Hoven, Elisa. “Folter als Nothilfe”. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*. 2 (2021): 115-122.
- Hoven Elisa, Wolfgang Mitsch. “Notwehr und Notwehrexzess Vorschlag einer neuen Formulierung der §§ 32, 33 StGB”. *Kriminalpolitische Zeitschrift (KriPoZ)* 6 (2023): 430- 441.
- İba, Hasan. *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Maddi Unsurlarında Hata*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- İba, Hasan. “Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Nedenlerde Sınırın Aşılmasının (TCK m. 27/1) Hukuki Niteliği”. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 26 (2022): 619-671.
- İba, Hasan. “‘Hukukun Bir Dalı Bakımından Hukuka Aykırı Olan Fiil Hukukun Diğer Dalları Bakımından da Hukuka Aykırıdır’ Önermesinin Doğruluk Değeri”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5/2 (2022): 762-787.
- İçel, Kayıhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayınları, 2023.
- İçel, Kayıhan. “Ceza Hukukunda Temel Kusurluluk Şekli “Kast””. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6/12 (2007): 61-70.
- İnci, Zekiye Özen. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Nedenlerde Sınırın Aşılması (TCK m. 27)”. *Terazi Hukuk Dergisi*. 4/37 (2009): 111-134.
- İnci Uslu, Zekiye Özen. “Cumhuriyet Savcısı Meşru Savunma Koşullarının Mevcut Olduğu Gerekçesiyle Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verebilir mi?”. *Terazi Hukuk Dergisi*. 7/74 (2012): 20-24.
- Jakobs, Günther. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin-NewYork: Walter de Gruyter, 1993.
- Jäger, Christian. *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*. Heidelberg: C. F. Müller, 2013.
- Jescheck, Hans Heinrich, Thomas Weigend. *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*. Berlin: Duncker-Humblot, 1996.
- Joecks, Wolfgang, Christian Jäger. *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, München: C. H. Beck, 2018.
- Kahraman, Recep. “Türk Hukukunda Haksız Tahrikin Uygulanmasında Eşitsizlik Algısı”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 28/1 (2024): 349-392.

- Kahraman, Recep. “Türk ve Alman Hukuku Karşılaştırmalı Meşru Savunmada Müttekip Saldırı”. *Ceza Hukuku Dergisi*, 18/53 (2023): 525-557.
- Kan, Celal Hakan. “Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Kanunlarında Beklenebilirlik İlkesi: Kavramsal Çerçeve ve Uygulamadaki Yansımalar”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 16/62 (2025): 219-248.
- Kan, Çağrı. “Kasten Öldürme Suçunun Tasarlayarak İşlenmesi Nitelikli Haline İlişkin Haksız Tahrik Hükümlerinin Uygulanabilirliği”. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 11/2 (2025): 663-688.
- Kan, Çağrı. Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018.
- Kangal, Zeynel Temel. “Ceza Hukukunda Varsayılan Rıza”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 15/4 (2011): 223-251.
- Kangal, Zeynel Temel. *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Kangal, Zeynel Temel. “Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik”. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 14/3-4 (2010): 19-68.
- Kaplan Mahmut. “Meşru Savunmada Orantılılık”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 13/2 (2023): 1139-1175.
- Karaaslan, Reşit. “Ceza Hukukunda Şahısta Hata ve Hedefte Sapma”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 18/2 (2019): 215-315.
- Karaaslan, Reşit. “Üçüncü Kişi Lehine Meşru Savunma”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 15/43 (2020): 463-521.
- Karabulut, Efe Can. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Armanı Da Silva V. Birleşik Krallık Karar İncelemesi”. *Karar İncelemeleri Dergisi*. 1/1-2 (2022): 465-504.
- Karakehya, Hakan. “Ceza Hukukunda Doğrudan Kast”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 15/1 (2007): 117-138.
- Karakurt, Ahu. “Türk Ceza Kanunu’nda Hata”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 4/10 (2009): 109-155.
- Kartal, Melik. “Karar Analizi: Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 05.02.2019 Tarihli, 2015/1-705 Esas ve 2019/59 Karar Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 8/2 (2023): 955-968.
- Kartal, Melik. *Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gerekliklik ve Orantılılık*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019. 955-968.
- Kaspar, Johannes. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Baden Baden: Nomos Verlag, 2020.
- Kaymaz, Seydi. “Malvarlığına Yönelik Saldırlara Karşı Meşru Savunma ve Yaşam Hakkı”. *Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan 1. Cilt*. İstanbul: Beta Yayıncılık: 2014: 229-269.
- Keçeligil, Hasan Tahsin. “Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması (TCK m. 27)”. *Yargıtay Dergisi*. 44/2 (2018): 373-411.
- Keçelioğlu, Elvan. “Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK’nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 22/87 (2010): 299- 321.
- Keçelioğlu, Elvan. “Ceza Hukukunda Haksızlık, Hareketin ve Neticenin Haksızlığı (Alman Ceza Hukuku Üzerine Bir İnceleme)”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 8/21 (2013): 21-32.

- Kılıç, Ali Şahin. *Ceza Hukukunda Hukuka Aykırılık*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Kindhäuser, Urs, Till Zimmermann. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Baden-Baden: Nomos, 2020.
- Kindhäuser, Urs. *Strafgesetzbuch: Lehr- Und Praxiskommentar*. Baden-Baden: Nomos Verlag, 2015.
- Koca, Mahmut. "YTCK'da Hukuka Uygunluk Sebepleri". *Ceza Hukuku Dergisi*. 1/1 (2006): 111-143.
- Koca, Mahmut, İlhan Üzülmaz. "Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması (TCK. m.27)". *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 11/1-2 (2007): 39-53.
- Koca, Mahmut, İlhan Üzülmaz. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Koca, Mahmut, İlhan Üzülmaz. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Koç, Ziya. "Türk ve Alman Hukukunda Haksız Tahrik Altında Kasten Öldürme". *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 8/1 (2023): 183-215.
- Koparan, Mehmet Reşat. "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler (24.-34. Maddeler)". *Terazi Hukuk Dergisi*. 1/2 (2006): 17-40.
- Köhler, Michael. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin Heidelberg: Springer, 1997.
- Krappidel, Annabell. "Zur Straflosigkeit bei Vorliegen von Notwehr und Notwehrexzess gemäß §§ 32, 33 StGB". Diplomarbeit, Fachhochschule Meißen, 2019.
- Krey, Volker, Robert Esser. *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2022.
- Kudlich, Hans. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. München: C. H. Beck, 2021.
- Kurt, Elif. "Mağdurun Kimliğinde Yanılma ve Ceza Sorumluluğu". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Kühl, Kristian. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. München, Verlag Franz Vahlen, 2017.
- Ladwig, Constantin. "Notwehr Gegen Den Unvermeidbaren Erlaubnistatumsstandsirrthum". *HRRS*. 12 (2018): 514-523.
- Mahmutoğlu, Fatih Selami, Serra Karadeniz. *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2017.
- Mahmutoğlu, Fatih Selami, Serra Karadeniz. *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2021.
- Malkoç, İsmail. *Açıklamalı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Malkoç Kitapevi, 2013.
- Maurach, Reinhart, Heinz Zipf. *Strafrecht Allgemeiner Teil Teilband I*. Heidelberg: C. F. Muller, 1992.
- Meraklı, Serkan. *Ceza Hukukunda Kusur*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Meraklı, Serkan. "Mazeret Sebeplerinin Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi". *Ceza Hukuku Dergisi*. 5/12 (2010): 261-302.
- Meraklı, Serkan. *Trafik Ceza Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Mezger, Edmund, Hermann, Blei. *Strafrecht 1.Allgemeiner Teil Ein Studeinbuch*. München: C. H. Beck, 1967.
- Motsch, Thomas. *Der Strafloße Nothwehrexzess*. Berlin: Duncker-Humblot, 2003.

- Murmann, Uwe. *Grundkurs Strafrecht*. München: C.H. Beck, 2017.
- Müller, Kurt. “Notwehr und Notwehrexzess nach dem neuen Schweizerischen Strafgesetz”. Dissertation, Fakultät der Universität Bern, 1948.
- Nadir, İlkey. *Örselenmiş Kadın Sendromu: Geleneksel Meşru Savunma Doktrini Karşısında Sürekli Şiddet Hali*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Otto, Harro. “Grenzen der Notwehr und Nohwehrüberschreitung”. *NStZ*. Heft 11 (2001): 591-595.
- Otto, Harro. “Grenzen Der Strafflosen Überschreitung Der Notwehr, 33 – BGH NStZ 1987 20”. *JURA*. 11 (1987): 604-607.
- Otto, Harro, *Grundkurs Strafrecht Allgemeine Strafrechtslehre*, Berlin: Walter de Gruyter, 2004.
- Ozansü, Mehmet Cemil. *Ceza Hukukunda Kasttan Doğan Subjektif Sorumluluk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007.
- Ölmez, Gökhan. “Ceza Hukukunda Kusur İlkesinin Anayasal Temelleri”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1 (2025): 83-136.
- Önok, Rıfat Murat, Işık, Önay. “Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Halinin Hukukî Niteliği”. *İstanbul Hukuk Mecmuası*. 77/2 (2019): 847-895.
- Önder, Ayhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3*. İstanbul: Beta Yayım, 1992.
- Özaydın, Özlem. *Notwehr und Notstand im deutsch-türkischen Rechtsvergleich*. Baden-Baden: Stämpfli Verlag, 2013.
- Özbek, Veli Özer. “Suç Genel Teorisi Bakımından Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Görüşlerimiz”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 6/15 (2011):19-28.
- Özbek, Veli Özer. “Türk Ceza Kanunu’nda Hata (m.30)”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 3/7 (2008): 83-99.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan. “Zorunluluk Halinin (TCK m.25/2) Hukuki Niteliği”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 9/2 (2007): 195-222.
- Özbek, Veli Özer vd. *Türk Ceza Hukuu Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özen, Mustafa. *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Özgenç, İzzet. “Kolluk Görevlisinin Elan Gerçekleşmekte Olan Saldırıyı Etkisiz Kılmak ya da Suçüstü Halindeyken Kaçmaya Çalışan ve Kimliği Henüz Belli Olmayan Kişiyi Yakalamak Amacıyla Silah Kullanırken Üçüncü Bir Kişinin Ölümüne Sebebiyet Vermesi Dolayısıyla Ceza Hukuku Sorumluluğu Üzerine”. *Karar İncelemeleri Dergisi*. 2/1 (2023): 141-148.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özgenç, Nuri Berkay. “Meşru Savunmada Orantılılık”. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 12/24 (2022): 245-270.
- Öztürk, Bahri, Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Parlar Ali, Muzaffer Hatipoğlu. *Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Perron, Walter, “§35 Entschuldigender Notstand”. İçinde *Schönke/Schröder Straßgesetzbuch Kommentar*, editör Albin Eser, 709-725. München: C.H. Beck Verlag, 2019.

- Perron, Walter, Jörg, Eisele, “§33 Überschreitung der Notwehr”. İçinde *Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar*, editör Albin Eser, 677-681. München: C.H. Beck Verlag, 2019.
- Popp Andreas, Dominit Hotz. “ “Kleiner Kinder, kleine Sorgen, große Kinder, große Sorgen” ”. *JA*. 4 (2016): 268-272.
- Prijatelj, Gregor. *Die Grenzen Der Notwehr in Deutschland und Ausgewählten Slawischen Ländern*. Berlin: Duncker & Humblot, 2022.
- Puppe, Ingeborg. *Strafrecht Allgemeiner Teil im Spiegel der Rechtsprechung*. Baden-Baden: Nomos, 2019.
- Rengier, Rudolf. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. München: C. H. Beck, 2023.
- Renzikowski, Joachim. “Der “verschuldete” Notwehrexzess”. *Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag*. München: C.H. Beck Verlag, 1998: 249-265.
- Rogall, Klaus, “§33 Überschreitung der Notwehr”. İçinde *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch Band I*, editör Jürgen Wolter, 1045-1062. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2017.
- Rosenau, Henning, “§33 Überschreitung der Notwehr”. İçinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, editör Helmut Satzger, Wilhelm Schluckebier, Raik Werner, 354-356. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2024.
- Roxin, Claus. “Der Abschuss gekaperter Flugzeuge zur Rettung von Menschenleben”, *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, 6 (2011): 552-563.
- Roxin, Claus, Luís Greco. *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*. München: C. H. Beck, 2020.
- Roxin, Claus, “Über den Notwehrexzess”, in: *Festschrift Für Friedrich Schaffstein Zum 70. Geburtstag*. Göttingen: Otto Schwartz Verlag, 1975: 105-127.
- Rudolphi, Hans-Joachim. "Notwehrexzeß nach provoziertem Angriff". *Juristische Schulung*. 10 (1969): 461–466.
- Sarıgül, Ali Tanju. “Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Hata (TCK m. 30/3)”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 24/3 (2020): 325-359.
- Sağlam, Hacer. “Meşru Savunma”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Savaşçı Temiz, Bilgehan. *Ceza Hukukunda Amirin Emrinin Yerine Getirilmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Seesko, Tino. *Notwehr gegen Erpressung durch Drohung mit erlaubtem Verhalten*. Berlin: Duncker-Humblot, 2004.
- Sevdiren, Öznur. “Yargıtay Kararları Işığında Suçüstü Halinde Şüphelinin Yakalanmasını Sağlamak Amacıyla Silah Kullanma Yetkisi (Pvsk M. 16/7)”. *TBB Dergisi*, 153 (2021): 65-106.
- Schmidhäuser, Eberhard. *Strafrecht Allgemeiner Teil –Lehrbuch-*. Tübingen: J.C.B. Mohr Paul Siebeck, 1975.
- Schmidhäuser, Eberhard, *Strafrecht Allgemeiner Teil –Studienbuch-*. Tübingen: J.C.B. Mohr Paul Siebeck, 1982.
- Schmidt, Rolf, Klaus Priebe. *Falle zum Strafrecht I*. Grasberg: Verlag Dr. Rolf Schmidt GmbH, 2010.

- Seeberg, Rouven. *Aufgedrangte Nothilfe, Notwehr und Notwehrexzess*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2005.
- Sinar, Hasan. "Self-Defense As A Justification Reason in Turkish Criminal Law". *Ceza Hukuku Dergisi*. 11/30 (2016): 29-62.
- Steinberg, Georg, Christoph Wolf, Anna Lena Füllsack. "Übungsfall: Die Glasflasche". *Zeitschrift für das Juristische Studium*. 4 (2016):486-488.
- Stratenwerth, Günter. *Schweizerisches Strafrecht Allgemeiner Teil 1: Die Straftat*. Bern: Stämpfli Verlag, 2005.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin, 2016.
- Sucuoğlu, Arif Naci. "Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması (TCK 27. Madde)". *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 3/2 (2018): 135-167.
- Şahin, Mehmet. "Yasal (Meşru) Savunmada Sınırın Aşılması". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 76 (2008): 321-354.
- Şahbaz, İbrahim. *Açıklamalı ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Şare, Ersin. "Yüksek Mahkeme Kararlarında Meşru Savunma". *İzmir Barosu Dergisi*. 83/1 (2018): 13-58.
- Şen, Ersan, Ertekin Aksüt. "TCK m.27 Kapsamında Sınırın Aşılması ve Haksız Tahrik", *Terazi Hukuk Dergisi*, 11/113 (2016): 120-127.
- Şen, Ersan, Buğra Şahin. "Önleyici Meşru Savunma". *Terazi Hukuk Dergisi*. 15/162 (2020) :346-351.
- Şenol, Cem. "5237 Sayılı TCK'ya Göre Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Maddi Koşullarında Hata". *Terazi Hukuk Dergisi*. 14/149 (2019): 60-69.
- Şenses, Erkan. "Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu'nda Meşru Savunma". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 26/112 (2014): 397-409.
- Taner, Fahri Gökçen. "Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma". *Ceza Hukuku Dergisi*. 5/12 (2010): 219-253.
- Taner, Tahir. *Ceza Hukuku Umumi Kısım*. İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1953.
- Taş, Burak. "Malvarlığına Karşı Suçlarda Haksız Tahrik Hükümlerinin Uygulanabilirliği", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (2022): 1515-1554.
- Taşkın, Ozan Ercan. "Kötü Muameleye Maruz Kalmış Kadın Reaksiyonu: Meşru Savunma mı, Mazeret Nedeni mi?". *Ceza Hukuku Dergisi*. 7/20 (2012): 43-58.
- Tekin, Abdurrahman. "Polisin Zor Kullanma Yetkisi". *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 7/1 (2017): 27-58.
- Tepe, İlker. "Türk Ceza Kanunu'nda Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Sistematiği ve Bir Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Meşru Savunma (TCK m. 25/1)". *Ceza Hukuku Dergisi*, 9/26 (2014): 267-269.
- Theile, Hans. "Der Bewusste Notwehrexzess". *Juristische Schulung*. 2006: s. 965-967.
- Timpe, Gerhard. "Grundfälle zum entschuldigenden Notstand (§ 35 I StGB) und zum Notwehrexzess (§ 33 StGB)". *JuS*. 1985: 117-122.
- Topçu, Namık Kemal, *Meşru Savunma*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Toroslu, Nevzat. *Ceza Hukuku Genel Kısım*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2013.

- Tsilimpari, Maria. “Die Regelung des Notstands im Deutschen und im Englischen Recht”. Inugural Dissertation, Albert Ludwigs Universitat Freiburg, 2020.
- Tulay, Muhammed Emre. *Ceza Hukukunda Şahısta veya Konuda Hata*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Tulay, Muhammed Emre. “Zorunluluk Halinde Sınırın Aşılması Meselesi”. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5/1 (2020): 3171-3191.
- Uğraş, Dilek Özge. “Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Suçun Yapısı İçerisindeki Yeri ve Muhtevası”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 9/18 (2021): 369-416.
- Ulusoy, Engin. “Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu (TCK. Madde 256)”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Ünal, Ertuğrul. “Heyecan, Korku veya Telaş Sebebiyle Meşru Savunmada Sınırın Aşılması ve Türk Hukukundaki Uygulaması”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12/2 (2021): 671-684.
- Vogt, Thomas. “Übungsklausur Strafrecht: Der tödliche Irrtum”. *JURA*. Heft 7 (1981): 380-385.
- Weigend, Thomas. “Der Neueste Stand Des Reformvorschlags Zur Notwehr”. *Kriminalpolitische Zeitschrift (KriPoZ)*. 6 (2023): 470- 471.
- Welzel, Hans. *Das Deutsch Strafrecht*. Berlin: Walter de Gruyter, 1969.
- Wessels, Johannes, Werner Beulke ve Helmut Satzger. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Heidelberg: C.F. Müller, 2024.
- Yavuz, Hakan Abdülhamid. “Türk Ceza Hukukunda Haksızlık Hatası (Tck M. 30/4) (Teoride ve Güncel Yargıtay Uygulamasında)”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 46 (2021): 201-254.
- Yavuz, Özge Ceren. *Hedefte Sapma ve Ceza Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Yemenici, Kürşat, Koruculu, Irmak. “Anayasa Mahkemesi’nin 16/07/2020 Tarih ve 2020/38 Sayılı Kararına İlişkin Ceza Hukuku Yönüyle Bir Değerlendirme”. *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6-7/1-2 (2018-2019): 11-37.
- Yenisey, Feridun, Gottfried Plagemann. *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*. İstanbul: Beta Yayınları, 2015.
- Zieschang, Frank, “§33 Überschreitung der Notwehr”. İçinde *Strafgesetzbuch Leipziger Kommentar*, editör Gabriele Cirener, Henning Radtke, Ruth Rissing-van Saan, Thomas Rönau, Wilhelm Schluckebier, 658-678. Berlin: De Gruyter, 2019.
- Zieschang, Frank. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Gomaringen: Richard Boorberg Verlag, 2023.
- Zimmermann, Till. “Der Notwehrexzess im Völkerstrafrecht Dogmatische Grundfragen und die Rechtslage unter dem VStGB”. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*. 1 (2015): 57-66.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Fatih AKINCI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Ankara Üniversitesi
Fakülte	Hukuk Fakültesi
Bölümü	Hukuk
Yüksek Lisans	
Üniversite	Selçuk Üniversitesi
Enstitü Adı	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	Kamu Hukuku
Programı	Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Fatih Akıncı, “Lekelenmeme Hakkı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 11/43 (2020): 177-202. 2. Fatih Akıncı, “Anayasa Yargısı ve Genişletici Yorum”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 10/2 (2022): 839-876.	